1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 1

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

L. D—N: Kvinnans århundrade. Reflexioner vid sekelslutet.

SELMA LAGERLÖF: Bröderna.

NILS ERDMANN: Paul Lange och Thora Parsberg. Några synpunkter.

KLARA JOHANSON: Två visor om saknaden.

ELISABETH CARLSON: Elisabeth Keyser †.

Litteratur: K. J.: Reseboken af Per Hallström. — Fridolins visor af Erik Axel Karlfeldt.

Föreningsmeddelanden.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH
FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

1899

STOCKHOLM
AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
1899

Kvinnans århundrade.

Reflexioner vid sekelslutet.

Det århundrade, som berömmer sig af att ha upptäckt kvinnan, lutar mot sitt slut. Ännu några korta månader och vi äro inne på det nya sekel, som skall göra andra lika genialiska upptäckter, kanske den att kvinnan, när allt kommer omkring, var med från människosläktets barndom och att hennes identitet ej kan bortresonneras ur historien och kulturen, så länge species homo existerar på denna åt föränderligheten och förgängelsen hemfallna jord.

Egentligen förefaller det som en blodig ironi att kalla det 19:de århundradet kvinnans. Hon har dragits fram ur »det stora okända», det är sannt, hon har ställts på en piedestal och det har bränts rökoffer till hennes ära, hon har förklarats ha en själ, t. o. m. förnuft, ja ibland intelligens; hvad sedan? Ännu den dag som i dag är tvista de lärda om innebörden af kvinnans väsen, ännu är den ställning hon intar till samhället och utvecklingen långt ifrån klar, ännu anses hon i viss mån som en inkräktare, hvilken väl tolereras i humanitetens namn, men som samhället, liksom drifvet af en slags självbevarelsedrift, med all gewalt måste hålla stången. Och ändå skulle 1800-talet vara kvinnans tidehvarf?

Låt oss emellertid gå in på att ha blifvit »upptäckta», låt oss tänka oss att vi ha det nu tilländalupna seklet att tacka för att vi äro till, med desto större rätt kunna vi då till detta ställa den frågan: »Hur har du tillgodogjort dig din upptäckt?» Och frågan tar formen af en uppgörelse, en sådan af fruktansvärdt allvar, där bokslutets vinst och förlust räknas i människovärden och där balanskontot inbegriper våra djupaste lifsintressen.

* * *

Hvad har det således gifvit oss detta vårt århundrade? Det svarar: »Jag har uppväckt er till tänkande, reflekterande, kännande varelser, jag har gjort er medvetna om hvad som är er rätt och er

plikt, jag har lärt er hvad ni böra fordra, hvad ni sakna, hvad ni vilja. Finnes det en period i människosläktets historia, som kan uppvisa en härligare, skönare vinst för er kvinnor?»

Med tacksamhet erkänna vi sanningen af seklets vitnesbörd. Det att *vi upptäckt oss själfva* länder den tid, som gått, till ovansklig ära och utplånar tusenfaldt dess många missgrepp och missräkningar. Hvad mer om vi dyrt köpt monopolet till denna upptäckt med förlusten af den omedvetnas ro och den oreflekterandes stilla lycka? Vi ha lärt oss att skatta vårt nyvunna lif, äfven då det brakt oss plåga, högre än det tillstånd, som varit kvinnans före den stora upptäckten, ett tillstånd, som af somliga prisas som lycksalighetens, men dit ingen nutidsmänniska, hur tungt hon än tryckes af tillvarons börda, längtar tillbaka. Vi ha lärt oss lefva, och däri ligger ju en vinning.

Men om således kvinnans medansvarighet i århundradets stora slutuppgörelse är ett erkändt faktum, så är det först genom att granska blad för blad, kolumn efter kolumn i den hufvudbok, som bär orden *historien* och *människolifvet* i guldskrift inristade på pärmarna, som man kan döma om slutresultatet. Och vältaliga siffror möta oss på hvarje sida, hvarje konto utmärker ett nytt, viktigt skede på kvinnans utvecklingsväg. Det finnes ej ett land i den civiliserade världen, som ej här är medintressent. Kvinnorörelsen är om någon en internationell skapelse. Den är en brand, som gått renande, luttrande fram öfver länderna utan att hejdas af några gränser, ehuru den för visso flammat med mer och mindre intensiv låga allt efter som brännmaterialet den mött på sin väg varit lättantändligt och väl förberedt.

Hvar började först den tändande gnistan, och hvem väckte den till lif? De anglosachsiska folken berömma sig af att ha skapat den moderna kvinnorörelsen, och en Spencer, en Stuart Mill nämnas som de impulsgifvande andarna, liksom det alltid varit tankens, icke handlingens män, som satt de stora kulturböljorna i gång. Men hvarje land har haft sina heroer inom tankens värld, som gått i elden för tron på kvinnans rättvisa sak, och alltid har tidens ädlaste andar räknats bland dem. Så såg Geijer hos oss med snillets fjärrblick hän mot den tid, då enligt historiens gång kulturen skulle räkna med andra värden än styrkans och traditionens, och så blef vårt lands största tänkare en förkämpe för kvinnosaken, långt innan det så illa anskrifna ordet vunnit burskap i svenska språket.

I stort sedt har det dock varit kvinnorna själfva, som då det gällt handling tagit sin egen sak i sin hand. Och med stolthet kan hvarje land visa hän på sin kvinnoemancipations pionierer, på namn som för alla tider skola stå inristade på kulturhistoriens blad. Hvilken lysande rad har ej Amerika att uppvisa, från Lucretia Mott, den modiga banbryterskan, som vid Seneca Falls, platsen för det första kvinnomötet, öppnade det korståg, som Stuart Mill predikat; och Harriet Beecher-Stowe, hvars svaga kvinnohand utslungat den brandfackla som tände den strid, som slutade med negerslafveriets upphäfvande, den skönaste seger som någonsin vunnits för mänsklighetens sak; till Frances Willard, den stora nykterhetskämpen, som gaf världen exemplet på hur en stor idé, omsatt i en fast organiserad form, kan blifva en världsmakt, där moralen, icke våldet, dikterar lagen.

Och moderlandet England, där personlighetens rätt erkännes och vördas mer än annorstädes, hur många härliga kvinnonamn bilda ej där epok i folkets utvecklingshistoria; namn, hvilkas bärare i lif som handling utgjort en den mäktigaste faktor för undanröjandet af de sekelgamla fördomar, som omgärdat kvinnans värld. Där se vi vid sidan af seklets största män namn sådana som Florence Nightingales och Josephine Butlers, och få manliga samhällsförbättrare torde ha uträttat större ting för sin samtid än dessa svaga kvinnor.

Och för tanken och minnet stiger bild på bild af upphöjda kvinnogestalter, vi finna dem i alla land, verkande på skilda områden, än höjande sig i intelligens eller moralisk öfverlägsenhet märkbart öfver sina medsystrar, än utgörande den tysta kraft, som ligger i hvarje trogen pliktuppfyllelse, hvarje ärlig sträfvan att göra det bästa möjliga af det anförtrodda pundet. Vi finna mången tänkare, mången rikt utrustad ande bland 19:de seklets kvinnor, men framför allt många arbetare. Det har ej varit ett kontemplationens släkte detta århundradets, utan ett handlingens, och kvinnan har varit ett barn af sin tid.

Så omsatte, för att taga ett exempel, det för oss dyrbaraste och närmast liggande, Fredrika Bremer de idéer, som vuxit sig starka inom henne, i förverkligandets fasta form och blef skaparen af *vår* kvinnorörelse, en företeelse i vårt folks kulturlif, som på en gång ställer idealerna högt och vet att framvisa så många ojäfaktiga praktiska resultat. Fredrika Bremer var i sanning ett barn af detta århundrade, hon föddes i dess barndom och hennes lefnad

räckte något bortom dess midt eller till den tid, som inledde de stora reformernas skede, hvilket hon genom sitt oförtrutna arbete i idéernas tjänst så väl förberedt. Och en ädlare, kvinligare, upphöjdare emancipationsifrare har intet land ägt, ännu bär den svenska kvinnorörelsen den stämpel som Fredrika Bremer och hennes närmaste efterträderska Sophie Adlersparres personlighet satt därpå, det adelsmärke, som, hur än opinionerna växla, ingen kan beröfva den.

* * *

Äfven af de få, men vältaliga exempel, som vi på dessa korta rader kunnat anföra, skulle det väl synas som om kvinnan redan eröfrat världen, som om från den beroendes, undangömdas, ringaktades ståndpunkt hon vunnit en ställning med nästan obegränsad makt och inflytande. I statens och finansvärldens tjänst har hon fått en plats; hon kan tillgodogöra sig alla vetandets skatter, ej blott dem som bjudas hvar och en i den stilla studerkammaren, utan i högskolornas och akademiernas salar; i kommunernas angelägenheter har hon en röst och inom konsten och litteraturen en erkänd plats; hennes ord har auktoritet i etiska, estetiska och samhälleliga frågor, ja, öfver sin person och sin egendom äger hon i viss mån rätt att förfoga, skulle ej inför dessa odisputabla sanningar hvarje tvekan rörande vår och århundradets samhörighet försvinna?

Och dock, trots de oskattbara vinster som redan omsatts i förverkligandets klingande mynt och höra till de kapital, som äro räntebärande för alla tider, stå vi vid sekelslutet inför frågan, och i frågan ligger ett tvifvel: har det förflutna hållit hvad det lofvat? har det i allt infriat sina förbindelser? Den glada frimodighet som vid seklets midt och ett par årtionden efteråt kännetecknade vår väg, den lyftning som kändes i sinnena, det förhoppningsfulla blickandet in i framtiden, arbetsglädjen och verksamhetsifvern, hvarför ha de efterföljts af missräkningens missmod? Är det därför att vi kommit att ställa våra fordringar för högt som målet synes så fjärran, är det emedan lederna betänkligt börja glesna af dem man varit van se gå i spetsen för vår arbetsskara? Orsakerna kunna helt visst sökas här och på många andra håll, visst är att vid slutuppgörelsen med seklet mången vinst motväges af en förlust, som utan att förringa värdet af de förra låter vinst- och förlustkontot tämligen jämt balansera.

Du har mycket på ditt samvete, o tid! du har varit de stora löftenas och de stora missräkningarnas. Du har gifvit med ena

handen och tagit ifrån med den andra. Och inom alla områden, där kvinnan tillerkänts en plats, påträffar man samma företeelse. Det samhälle, som ställde sina ämbetsverk och affärsinrättningar till den kvinliga arbetskraftens förfogande, håller kvinnan kvar i en underordnads blygsamma ställning, och för ett lika drygt mått af arbete som den manliga kamratens bjudes henne en dubbelt knapp lön och föga utsikt till en sorgfri ålderdom. På den lärda banan, där mer än en kvinna i vår tid förvärfvat lagrar, ej blott de påtagliga som vinnas med höga akademiska lärdomsgrader, utan sådana som endast ett djupare inträngande i vetenskapen förlänar, ställes, äfven då full jämbördighet med mannen i lärdom och intelligens erkännes, för henne ett obevekligt: hit skall du gå och icke vidare!

Som samhällsmedlem, äfven på de områden där lagen skänkt henne en afgörande röst, är ännu hennes inflytande begränsadt, och då det gäller stiftandet af lagar, som angå hennes eget kön och dess viktigaste intressen, får aldrig hennes stämma göra sig hörd. Ännu den dag som i dag är, i detta kvinnornas århundrade, bedömas äfven högt stående konstverk, som utförts af kvinnohand mer efter könssynpunkt, än efter det konstnärliga värdet; och för att öfvergå till de etiska lifsfrågorna, till den stora sedlighetskampen, i hvilken så många kvinnor andligen förblödt eller fysiskt gått under, här sätter samhället alltjämt en hårdnackad fördom eller en slö likgiltighet som motvärn mot kvinnans sträfvanden.

Samma förhållanden möta hos alla nationer. I det fria Amerika, kvinnornas förlofvade land, hvars döttrar sedan en lång följd af år uppfostrats till socialt och politiskt vederhäftiga personer, är den politiska jämlikheten med mannen ännu blott som undantagsfall tillerkänd några få amerikanska medborgarinnor; ja, i självfva England, där kvinnan under åratal utfört ett socialt arbete, hvars värde icke i siffror kan uppmätas, nekas t. o. m. en Florence Nightingale, efter hvad en engelsk tidning nyligen med bitterhet framhållit, den kvinna hvars snille och själfuppoffring räddat tusentals och åter tusentals människolif, säte och stämma i de administrationer, hvilka hafva beslutanderätt i frågor, som ligga särskildt inom den kvinliga erfarenhetens och intelligensens område.

Vi behöfva ej gå längre än till vårt eget land, hvilket på de kvinnovänliga reformernas väg gått längre än de flesta europeiska nationer, och hvars lagstiftare med en berömvärd frikostighet haft de kvinliga intressena för ögonen, för att framvisa exemplet på hur staten själf prutar ner den fattiga summa, som några i dess

tjänst utslitna arbeterskor begära för att kunna gå en någorlunda sorgfri ålderdom till mötes, för att nu ej tala om det förnedrande omyndighetstillstånd, hvari lagen ännu håller den svenska makan och modern bunden!

Är det för mycket sagdt, med dessa fakta för ögonen, att det är en ironi att kalla detta århundrade vårt århundrade?

Men äfven om vi kunna påvisa, att här eller där ligger skulden, själfva tyngdpunkten i de missförhållanden och orättvisor, som trycka tiden, så har den ena hälften af människosläktet ej rätt att uppträda som den andras anklagare. Grundmotivet till de bakslag, som hvarje mäktig kulturrörelse momentant underkastas, ligger visserligen djupare än att det kan sökas vare sig hos den ena individens tyranni och afundsjuka eller den andras oförnöjsamhet och obefogade frihetsbegär. Här står man inför den obevekliga lag, som behärskar kulturböljornas gång, inför ett följdriktigt höjande och sänkande, som människan, äfven om hon ej viljelöst låter sig ryckas med af strömmen, icke kan hejda.

Så har äfven kvinnorörelsen under detta sekels sista årtionde fått vidkännas det för alla stora omdaningar af samhälls- och tidsandan gemensamma ödet, att ett reaktionens skede följt på reformernas. Inför detta faktum kunna vi, för hvilka häri våra viktigaste lifsintressen ligga inbegripna, ej blunda. Men äfven om det framkallar ett tillfälligt missmod, ha alla de som tro på vår saks ovanskliga sanning intet skäl att misströstande blicka den kommande tiden tillmötes.

Det förflutna århundradet har varit en väckelsens tid. Det har väckt frihetsbegäret, själfständighetslusten, handlingskraften till lif inom oss, men mäktigast af allt *ansvarskänslan.* Det är denna som besjälat vår tids mest dugande kvinnor, och det är på tron att denna känsla i en framtid skall växa sig stark hos hela det kvinliga släktet, att den skall verka uppfostrande och höjande, vi bygga hoppet om en lycklig lösning af kvinnofrågan.

* * *

Det är alltid med vemod man blickar tillbaka på det oåterkalleligt förflutna.

Hur ofta höll väl aftonen fullt hvad morgonen lofvat? Innebär ej människolifvet, vare sig det är ditt och mitt personliga lif eller en hel generations jordiska tillvaro, först en morgonrodnad med hopp och löften i sin klara strimma, så en middagshöjd med kamp

och täflan i solglöd och hetta och till sist en aftonrodnad med det förgångnas vemodiga återsken af morgonens gäckade hopp och middagens fåfänga äflan?

Men den här framställda bilden, den gamla, evigt nya bilden, ger en annan, den af en *ny dag*, som oföränderligt följer på hvarje afton. Det är mot en sådan dag vi förhoppningsfullt blicka vid seklets slut, mot en framtid som i rikt mått skall infria det gångna århundradets ännu ouppfyllda löften.

L. D—n.

Bröderna.

Det kan nog hända, att det är ett misstag, men det har förefallit mig som om en otrolig massa människor skulle dö just i år. Jag tycker, att jag ej kan sätta foten på gatan utan att möta likvagnen. Det är omöjligt att låta bli att tänka på alla dessa, som draga ut till kyrkogårdarna.

Jag har alltid en känsla af att det är synd om de döda, som skola bli begrafna i städerna. Jag kan höra dem huru de klaga nere i sina kistor. Somliga jämra sig öfver att de ej hafva fått panascherna på likvagnen. Somliga räkna öfver kransarna och äro ej nöjda. Och så är det några, som följas af bara en två, tre vagnar och känna sig sårade däröfver.

Sådant borde aldrig de döda behöfva känna och erfara. Men människorna i städerna förstå alls icke huru de böra hedra dem, som skola inträda i den eviga hvilan.

När jag riktigt tänker efter, så vet jag ej något ställe, där man förstår det bättre än hemma i Svartsjö.

Om ni dör i Svartsjö socken, så vet ni, att ni skall få en kista lika med dem, som bestås alla andra, en ärlig, svart kista, som är lika med de kistor, hvari häradsdomaren och länsmannen begrofvos häromåret. Ty samma snickare gör alla kistor, och han har bara en modell, ingen blir bättre eller sämre än den andra. Och ni vet också, ty ni har ju sett det så många gånger, att ni skall bli körd till kyrkan på en arbetsvagn, som man strukit svart för tillfället. Ni behöfver alls icke tänka på några panascher. Och ni vet, att hela byalaget skall fara med er till kyrkan och att man skall köra lika långsamt och högtidligt för er som för en hemmansägare.

Men ni skall alls ej behöfva förarga er öfver att ni ej får nog många kransar, ty det lägges icke en enda blomma på kistan, den skall stå svart och glänsande, och ingenting skall skymma bort den. Och ni behöfver ej tänka på att ni ej skall hafva nog stort följe, ty de, som bo i er by, de skola nog följa er allesamman. Och icke häller skall ni tvingas att ligga och höra efter om det är gråt eller klagan kring er bår. Det gråtes aldrig öfver de döda, då de stå på kyrkbacken utanför Svartsjö kyrka.

Nej, det gråtes lika litet öfver en ung, blomstrande karl, som fallit för döden, just då han kunde börja sörja för sina fattiga gamla föräldrar, som det kommer att gråtas öfver er. Ni skall bli ställd på ett par svarta bockar utanför sockenstugudörren och en hel hop folk skall så småningom samlas omkring er, och alla kvinnorna skola hafva näsdukar i händerna. Men ingen skall gråta, alla näsdukarna skola hållas hårdt hoprullade, ingen skall sättas för ögonen. Ni behöfver ej tänka på att människorna skola ge er lika många tårar, som andra döda. De skulle gråta om det passade sig, men det passar sig ej.

Ni kan ju förstå att om det vore mycken sorg vid *en* graf, skulle det se illa ut för den, som ingen sörjde. De veta hvad de göra i Svartsjö. De bära sig åt så, som det varit sed och skick därstädes nu i många hundra år.

Men medan ni står där på kyrkbacken, är ni en mäktig och stor varelse, fastän ni hvarken får blommor eller tårar. Ingen kommer till kyrkan utan att fråga hvem ni är. Och så gå de tyst upp till er och ställa sig och betrakta er. Och det faller ingen in att såra den döde med att beklaga honom. Ingen fäller något annat yttrande än att det är godt för den, som fått sluta.

Det är alls inte som i en stad, där ni skulle bli begrafven på hvilken dag som hälst. I Svartsjö skall ni bli begrafven på en söndag, så att ni kan ha hela socknen omkring er. Där skall ni ha bredvid er kista både den flickan, som ni dansade med på sista midsommarsvakan, och den mannen, som ni bytte hästar med på sista marknaden. Ni skall ha skolläraren, som vårdade sig om er, då ni var liten pojke, och som glömt er, fast ni så väl kom ihåg honom, och ni skall ha den gamle riksdagsmannen, som aldrig förr gitte hälsa på er. Detta är ej som i en stad, där skulle människor knappast se efter er, då ni fördes förbi.

Då man kommer med de långa bärklädena och lägger dem under kistan, så är det ingen, som ej följer med i handlingen.

Ni kan ej tro hvilken kyrkväktare det finnes hemma i Svartsjö. Han är en gammal soldat och han ser ut som en fältmarskalk. Han har kortklippt, hvitt hår och vridna mustascher och spetsigt hakskägg, han är smärt och hög och går rak med en lätt och säker gång. Om söndagarna bär han en nyborstad bonjour af fint kläde. Han ser verkligen ut som den finaste gamla herre man kan råka på. Och det är han, som går först i spetsen för processionen. Efter honom kommer prestafven.

Det är ej sagdt, att prestafven tar sig något ut i jämförelse med kyrkväktaren. Det kan hända, att hans kyrkhatt är för stor eller gammalmodig. Han är nog generad också, men när är ej en prestaf generad?

Så kommer ni själf i er kista med de sex bärarna och så kommer prästen och klockaren och byalaget och hela socknen. Allt kyrkfolket följer er in på kyrkogården, det kan ni vara viss på. Men jag skall säga er något. De se så små och fattiga ut de som följa er. Det är ju inga ståtliga stadsbor, det är bara enkelt tarfligt Svartsjöfolk. Det är som funnes där bara en, som är stor och vördnadsvärd, och det är ni i er kista, ni som är död.

De andra, de skola nästa dag stå upp till tungt och groft arbete, de skola sitta i gamla, fattiga stugor och bära gamla, lappade rockar. De andra de skola alltjämt pinas och plågas och förtryckas och förödmjukas af fattigdomen.

Den, som går med er fram till er graf, blir långt mera vemodig vid att se de människor, som lefva, än vid tanken på er, som är död. Ni behöfver aldrig mer syna sammetskragen på rocken för att se om den börjar blekna i kanterna, ni behöfver ej göra ett särskildt veck på silkeduken för att dölja, att den håller på att brista. Ni skall aldrig mer behöfva be landthandlaren att få varor på kredit, ni skall ej känna hur arbetskraften flyr, ni skall ej gå och vänta på den dag, då ni faller socknen till last.

Medan de följa er till grafven, går hvar och en och tänker, att det är bäst att vara död, bättre att sväfva upp till himmelen buren på förmiddagens hvita moln än att alltjämt pröfva det mångvidriga lifvet.

Då man kommit bort till kyrkogårdsmuren, där grafven är uppkastad, blifva bärklädena utbytta mot starka rep, och folk stiga upp på de lösa jordhögarna och sänka ned er.

Och då detta är gjordt, kommer klockaren fram till grafranden och börjar sjunga: »Jag går mot döden».

Han sjunger psalmen alldeles ensam, inte prästen och ingen

af församlingen hjälper honom. Men klockaren måste sjunga, och hur hård nordanvind och hur skarp sol, som ligger honom i ansiktet, så sjunger han.

Klockaren är för'rästen ganska gammal, och han har ej mycken sångröst kvar. Han vet nog, att det ej låter så vackert nu som förr, då han sjunger folk i grafven, men han gör det ändå, eftersom det hör till hans ämbete.

Ty den dag, förstår ni, då rösten alldeles sviker, så att han icke kan sjunga mer, då måste han taga afsked från sitt ämbete, och detta blir detsamma som att sjunka ned till riktig fattigdom. Därför står hela församlingen i ängslan, medan gamle klockaren sjunger, och undrar om rösten skall hålla hela versen igenom. Men ingen sjunger med, ingen enda, ty det går ej för sig, det brukar man inte. Man sjunger aldrig vid grafven i Svartsjö. Man sjunger inte i kyrkan heller mer än den första psalmen i julottan.

Dock om någon hörde efter riktigt noga, skulle han märka att klockaren ej sjunger ensam. Det är verkligen en röst som följer med, men den ljuder så precis lika, att de två rösterna blanda sig, som om de vore en enda.

Den där andre, som sjunger med, är en liten gubbe i lång, grå vadmalsrock. Han är ännu äldre än klockarn, men han sätter till allt hvad röst han har för att hjälpa honom.

Och rösten är som sagdt af alldeles samma slag som klockarns, de äro så lika att man ej kan låta bli att förvåna sig.

Men ser man närmare efter, så är också den lilla grå gubben alldeles lik klockarn, det är samma näsa och haka och mun, endast något äldre och likasom värre farna i lifvet. Och så förstår man, att den lille fattige är klockarns bror. Och så vet man ju också hvarför han hjälper honom.

Ty se, det har aldrig gått bra för honom här i världen, och han har ständigt haft otur och en gång gjorde han konkurs och drog då klockarn med sig i olyckan. Han vet att det är hans fel, att brodern alltid måst ha det svårt.

Och klockarn har ju försökt hjälpa honom på fötter igen, men det har ej lyckats, ty han har ej varit sådan, att man kunnat hjälpa honom. Han har jämt haft olycka med sig, och så har det ej varit den rätta kraften i honom.

Utan klockarn har varit det skinande ljuset i släkten, och det har varit att taga emot och taga emot för den andre, och alls ingenting har han haft att ge igen.

Herre Gud, bara tala om att ge igen! Han som är så fattig. Ni skulle se skogstorpet, där han bor.

Han vet, att han alltid varit tung och sorgsen och bara till en plåga, bara till en plåga för sin bror och för andra människor.

Men se nu på sista tiden har han blifvit en mäktig man, nu står han och ger igen. Det gör han. Nu hjälper han sin bror klockarn, som varit ljuset och lifvet och glädjen för honom i alla hans dar. Nu hjälper han honom att sjunga, så att han skall få behålla sitt ämbete.

Han går ej i kyrkan, ty han tycker, att alla stirra på honom, som ej har svarta söndagskläder. Men hvarje söndag går han upp till kyrkan för att se om det står någon kista på de svarta bockarna utanför sockenstugan. Och om där står någon, då följer han med till grafven och då ger han sig själf till spillo i sin gamla grå rock och hjälper brodern med den där eländiga rösten sin.

Den lilla gubben hör mycket väl hur illa han sjunger, han ställer sig bakom de andra och tränger sig ej fram till grafven. Men sjunger gör han, det vore ej så farligt om klockarns röst skulle svika på en eller annan ton. Hans bror är där och stöder honom.

På kyrkogården skrattar ingen åt sången, men då folk kommit hem och fått skaka af sig andakten, så tala de om hur det varit vid kyrkan, och då skratta de åt klockarns sång, skratta både åt hans och åt hans brors. Klockarn bryr sig ej om sådant, han är ej af det lynnet, men brodern lider af det och tänker på det. Han ryser för söndagen hela veckan, men han kommer ändå punktligt dit upp på kyrkogården och gör sin plikt.

Men ni därnere i er kista, ni tycker ej så illa om sången. Ni tycker att det är god musik. Är det ej sannt att man skulle vilja bli begrafven i Svartsjö bara för den sångens skull?

Det står i psalmen, att allting är en vandring mot döden, och då de två gubbarna sjunga det, de två, som lidit för hvarandra hela lifvet, då känner man så som aldrig förr hur besvärligt det är att lefva och man blir så alldeles nöjd att vara död.

Och så slutar sången, och prästen häller mull på kistan och läser öfver er.

Därpå sjunga de två gamla rösterna: »Jag går mot himlen». Och de sjunga ej denna versen bättre än den förra. Deras röster bli svagare och mera gnällande ju längre de sjunga.

Men för er utbreder sig då en stor vid rymd, och ni sväfvar upp där med ängslande lycka, och allt det jordiska försvinner och förbleknar.

Men det sista, som ni hör af det jordiska, är dock något af trohet och kärlek. Och midt under er bäfvande flykt skall den arma sången väcka minnet af allt sådant, som mött er härnere, och detta skall bära er uppåt. Det skall genomstråla er som en ljusglans och göra er skön som en ängel.

Selma Lagerlöf.

Paul Lange och Tora Parsberg.

Några synpunkter.

I detta nådens år 1898 har ett decennium förflutit sedan ryktet nådde oss om en lika god som sympatisk norrmans död. Bakom det pistolskott, som gjorde slut på Ole Richters öde, låg en tid af kamp och brytningar — en tid, under hvilken den liberala oppositionen i Norge växte upp till en makt, som gick med seger ur striden. I denna oppositions leder, som partiets förare och märkesmän, stodo Johan Sverdrup, en kraftig politiker, slug och envis, men icke alltid nogräknad om medlen, och den fine, hänsynsfulle, ädle och dock äfven han så storslagne Richter, skriftställare, sedan borgmästare och, när den första liberala regeringen bildades, excellens och statsminister i Stockholm. Som det anstår en dylik från partihat och fanatism i grunden så fjärran natur ville han ena de skilda elementen, sammanjämka fraktionerna, aftrubba alla stötande kantigheter och göra Norges folk till *ett* folk med gemensamma intressen och karaktärsdrag.

Detta var väl knappast de öfrige statsrådens mening. Excellensen blef oense med Sverdrup, de båda chefernas olikartade lynne och uppfattning rörande mål och verktyg framkallade en och annan skarp konflikt, där Sverdrups roll gent emot Richter var lika tvetydig som hans ställning till ärligare partivänner. Icke desto mindre är det Richter, som den 2 februari 1888 — man trodde på konungens begäran — i stortinget värnar sin oärlige kollega, bland annat yttrande, att så länge Johan Sverdrup stode i spetsen för regeringen, behöfde ingen frukta vare sig reaktion eller splittring, ty han samlade och enade folket och hans afgång skulle göra obotlig skada.

Kort efter denna å ena sidan tadlade, å andra sidan beundrade bragd skärptes situationens allvar. Spänningen mellan Sverdrup och Richter tillspetsades därhän, att Richter, som äfven under stortingsdebatten hade sin afskedsansökan färdig, plötsligt trädde ut ur ministären, dels på grund af nya tvetydigheter, som Sverdrup lät komma sig till last, dels därför att Richters vän, Björnstjerne Björnson, tämligen indiskret yppat och utkolporterat vissa oriktigt gjorda eller åtminstone vanställande citat ur förtroliga meddelanden om de båda statsmännens inbördes ställning.

Det var ett hårdt slag för den noble, ömtålige, af alla dessa upprifvande konflikter och kabaler nervöst öfverretade politikern. Hans sjuka sinne gjorde honom så känslig, att han med ett trodde sitt lif ödelagdt. Hans hopp om en ny framtid grusades; ministerposten i London, hvilken han önskat sig, gick förlorad, och pressen kastade sig öfver bytet med det kannibaltjut, som är betecknande för plebejen, när han ser en själsaristokrat blottad på försvarsvapen och reducerad till en plats, dit äfven dylika intelligensens blodhundar kunna sträcka sina hvassa tänder. Man förtäljer, att en kvinna spelat med i tragedien; man förtäljer åtskilligt, som ökar den poesi, hvilken omstrålar Richters person. Och slutet kom, dramats upplösning, den kula som ändade hans lif. — — —

* * *

Tio år efter dessa händelser publicerar Richters vän, den i hans öde komprometterade Björnson, ett drama, som till punkt och pricka återger dessa händelser. Redan detta — att ämnet så att säga tillhör Norges moderna historia — borde försäkra *Paul Lange och Tora Parsberg* en stor och ovanlig succès. Men det vore orätt, om man ur fabelns beskaffenhet ville härleda grunden till en litterär skapelses värde. Sådant *kan* hända — och händer; ämnet gör tyvärr ofta allt, bara ingredienserna behandlas med en viss rutinerad kokkonst, men det *får* ej, det bör ej vara så. Hade Björnsons drama intet annat värde än att i dikt omgestalta Richters saga, skulle det vara glömdt och värdelöst, när tiden sopat igen spåren efter dessa händelser och ett nytt Norge betraktar det gamla med ett kyligt kulturhistoriskt intresse. Blott i så fall, att dikten kan förstås och värderas ur sig själf, på grund af sina egenskaper som *dikt*, som roman, som drama, har den konstvärde — oafsedt de betingelser, ur hvilka den i öfrigt framgått. Och detta är fallet med Björnsons verk.

*

Paul Lange och Tora Parsberg kräfver ingalunda en så sensationell, en nyfikenheten, skandalhungern och de politiska lidelserna så eggande förhistoria, som den ofvan relaterade verklighetsbilden. Det är ett väl bygdt skådespel, särdeles första och tredje akterna. Det lefver ändå, man fattar och njuter af det äfven utan dess reela atmosfär, och det växer under Björnsons hand till ett drama, hvars luft är så äkta norsk, hvars karaktärer äro så typiska, att vi i detsamma kunna studera ett godt stycke af det moderna unga Norges psykologi.

Måste vi betrakta dikten som ett slags restauration af en död mans minne eller som ett självförsvar, blir den nog mindre tillfredsställande. Paul Lange — Richters porträtt — hjälper oss visserligen att förklara mycket, att förstå eller åtminstone att ana det invecklade spelet i den nervöse excellensens psykologiska maskineri, men det förefaller nästan, som ville Björnson väl starkt betona, hur Richters död vore en offerdöd, hur det sätt, hvarpå han afklippte sin lifstråd, vore en af situationen framtvingad nödvändighet, en försoningsgärd åt det folk, han tillhörde, och ett medel för detta att bygga vidare på sin framtid. Björnson vill betona, att ännu så länge *måste* de goda, de finare gå under. De äro skapade till martyrer — vi ha icke kommit dit ännu, att de duga till chefer — åtminstone ej i Norge. Om därför en man som Lange uppträder på de politiska cirkusspelens arena, behöfver han icke göra fiasko — men han är dömd att falla, han är redan från ungdomen insnärjd i en sådan väfnad af hänsyn — ja, af *illusioner* — så *skrämd* rent ut för att lefva hänsynslöst uppriktigt, som Björnson t. ex., att han vid hvarje steg fruktar att såra eller skada eller endast att göra andra förtret. Denna aristokratiska finhet binder hans handlingskraft. Han är i grund och botten en poet, som drömmer om ljus och frihet för andra, om sol och lycka för sig och den älskade. Musiken och belysningen i Tora Parsbergs eleganta villa under festens larm och kärlekens rus äro nog för att göra den obotlige illusionisten till en vek yngling, som glömmer allt, men hvilken är så ytterligt lättsöfd, att den ringaste påminnelse om verkligheten drifver upp blodet i hans hjärna, drifver ut Adam ur eden och kommer honom att i gästerna se idel glupska rofdjur. »Vilddyröjne, katteöjne, ormeöjne, alle spillet de i grusom lyst mod os to». Och han vågar icke ens kungöra sin förlofning med Tora Parsberg.

Lange är alltså försonaren, det offer som lider och korsfästes,

men öfver hvars minne de andra bygga vidare. Det är en väl tänkt och ganska väl utförd tanke. Men det gör ett obehagligt intryck, det kommer oss att för starkt erinras om den, trots allt, i praktiken så hänsynslöse skalden-agitatorn, när dennes andra jag, Arne Kraft, Langes ungdomsvän, som han lofvat att icke försvara statsministern, på Toras fest uppträder bland det ohyfsade politiska hundkopplet och med stora gester — och lika bålstora fraser — till att börja med håller ett loftal, där Lange prisas som en man utan like, storsinnad, ädel, hänsynsfull, en man utom partierna, en man, hvars i kampen lidna oförrätter blott gjort honom kärare för nationen, och hvars seger eller nederlag är detsamma som hela folkets triumf eller nesa — det verkar, säger jag, störande, när skalden efter detta loftal öfver en kär och beundrad vän afkunnar hans moraliska dödsdom — »det gjör mig ondt, men det er ikke länger til å hjælpe.»

Å andra sidan försvagas detta obehagliga intryck af den analys Tora Parsberg underkastar en så fin adelsnatur som Langes. Tora söker häfda, att det just är dylika känslans och intelligensens aristokrater, som danas till förare och märkesmän. Den starkaste är icke den, som segrar, men den, »som står i pagt med framtiden», den alltså, ur hvars sådd de nya skördarna skola växa, den som i lära och lefverne blir ett exempel, värdt att efterlikna, den, hvars personliga storhet, hvars ädla afsikter, hvars nobla själ går öfver i folkets samvete — och fortplantas genom kvinnorna, genom dem, hos hvilka »rasens instinkt är starkast». Det är just svagheten, som bildar Langes storhet och kommer Tora att älska honom. De svaga kärilen, de ömhudade och samvetsömma utväljas till att bära fram idéerna och gifva släktet hvad det kräfver — läkedom. Åt dem betros initiativerna —. åt dem, »som av egen lidelse lærte respekt for ulykken».

Öfver hufvud är Tora Parsberg en sällsynt vacker företeelse. Hon blir en norsk Portia, en kvinna af samma anläggning som John Gabriel Borkmans svägerska, medan Paul Lange har drag, hvilka närma honom till Rosmer. Tora är en *norsk* Portia. Och i hvad? Hon är de stora ordens hjältinna. Det låter kanske eget att just i detta se ett specielt norskt drag. Men det kan inte hjälpas. Det förefaller, som hade norrmännen stirrat sig blinda på Ibsens storslagna människor och lärt sig deras tvärhuggna fraser. Antingen är detta fallet, eller ock står det verkligen en kompakt majoritet bakom Ibsen, en miljö, ur hvilken de i hans verk for-

made perioderna med deras säregna terminologi så att säga kommit till honom i form af ett slags obearbetadt råmaterial. Det är Brand och hans efterföljares sannings- och personlighetskraf, tillämpadt öfverallt, i dikten och lifvet, på alla förhållanden och i alla fall.

Allt detta är på sin plats hos Tora Parsberg, ty hos henne står en personlighet bakom orden, en människa, som *kan* hvad hon *vill* — det förefaller åtminstone så — en kvinna, som dessa prydnader försköna. Huru äkta norska äro ej fraser som denna: »Du ved, jeg har altid sværmet for det umulige», eller denna: »Skal de beste böje sig, ja, hvordan skal det så gå?» Och hvar skulle det egentligen förekomma, i hvilket land eller hos hvilket folk, att en af societetens ledande stjärnor, kanske den mest lysande bland firmamentets alla lysande stjärnbilder, såsom grundprincipen i sitt lif, villkoret för möjligheten af den ställning, hon intager, predikar »å være oprigtig»? Hennes lifsluft är *ärligheten*, den fria, öppna, hänsynslösa ärligheten — i allt och öfverallt, *sanningskrafvet* med andra ord. Hon afskyr »halvdunkel moral og halvdunkel intelligens», hon vill tränga ända ned till botten i ärligt, bländande solljus, och hon fattar ej, vill icke fatta, behöfver det kanske icke heller så länge hon stannar i Norge, att all sällskaplig tillvaro, all civilisation i umgängeslif och med andra ytterst hvilar på ett visserligen mycket städadt, ofta alldeles oskyldigt och omedvetet, men städse nödvändigt bedrägeri, i hvars frimurareluft sanningskämpen skulle göra samma tråkiga effekt som Alceste, misantropen, i världsdamen Celimènes salong. Det kan nu inte hjälpas, men det är så. Hänsyn och hänsyn i oändlighet, det ena mer klafbindande än det andra — hänsyn, hvilka en Brand eller en Tora eller en Arne Kraft helt enkelt skulle stämpla som moraliska lögner.

Men, som sagdt, hos Tora förhöja dessa norsk-norska fraser det individuella behag, som gör hennes väsen mer än tilldragande. Ingen kan, som hon, säga: »Ti stille: jeg elsker dig! Jeg er den lykkeligste i gamle Norge!»

Hvad som hos Tora verkar förskönande blir rent af motbjudande hos dramats öfriga figurer. Vi råka här midt upp i det politiserande Norges kretsar — och hvilka politisera icke i Norge! Vi instämma fullt och helt i repliken: »Det dejligste land på jorden! — Bare her ikke var så megen politik!» Men det är en nationaldygd — eller rättare: en nationell landsplåga.

Och dock — äfven politiken får sitt norska särmärke genom Ibsens terminologi. Hvar i all världen skulle det hända, att man

hölle *sådana* politiska diskussioner, som dem hvilka förekomma i Björnsons drama — hvar annorstädes än i Norge? Och hvar skulle en minister falla på sådana grunder, som dem hvilka störta Paul Lange? I politiken förhandlas väl närmast och oftast om mycket reela frågor, om järnvägar, tullar, skatter m. m. En politiker rör sig med fakta, med siffror, förordningar, lagparagrafer, med handels- och näringsstatistik, med anslag till pansarbåtar och kaserner, någon gång med humanitära och filantropiska spörsmål. Icke så i den krets Björnson tecknar. Hvad det här gäller är *sanningskrafvet* — först och sist och uteslutande. Lange har förrådt nationen, då han i stortinget försvarade den man, som han visste vara oärlig och ovärdig. Lange har *försämrat* nationen, han kompromissar med sanningen, han gör sig skyldig till en moralisk lögn — han sänker den moraliska nivå, dit folket sträfvat och sträfvar — »for os gjelder ingen erobringsmoral, ingen krigslove. Vi kan intet ved magt. Skal *vi* vinde respekt, må det være ved det eksempel, et sundt folk gir.»

Stora ord och granna ord — men, ack, så innehållstomma! Förverkliga dem i politiken, i det offentliga och enskilda lifvet, på alla de områden, där de — om människorna vore en idealisk ätt — skulle *kunna* förverkligas. Men i himlens namn bruka dem icke alls — eller åtminstone med försiktig sparsamhet — om de icke betyda mer än de göra hos dramats norrmän — och hos verklighetens! Ty trots Ibsen lära dessa vårt broderlands hjältar knappast ändå vara bättre än vi andra syndiga nutidsbarn — varelser, som vilja ett och kunna ett annat, svaga känslo- och stämningsmänniskor eller hänsynslöst egoistiska yankee-typer.

Det verkar onekligen drastiskt, när Björnson, utan att tänka på den självkritik han omedvetet underkastar sig och sin alter ego, Arne Kraft, blottar tomheten i de bålstora sanningsfraserna. En af de uppträdande säger, att tidningarna fara med lögn, att de beljuga Lange. Svar: »Hvad faen gjör det, når det virker!» En annan tror, att ögonblickets seger hämnar sig på den enskilde, går »slemt ud over den enkelte», om man hyllar satsen, att alla medel äro goda. Svar: »Den enkelte? Hvad faen er den enkelte, når han er i vejen? Selv om han er den störste!»

Detta är resonemanger, som äga motstycken i verkligheten — vi måste erkänna det. Björnson har en förkänsla af, att icke allt måtte stå så rätt till, när det gäller det där personlighets- och sanningskrafvet. Ty hur definierar han den politik, som *realiter* bedrifves? Som ett evigt slagsmål om mat och makt, folk och par-

tier emellan. De politiska storheterna äro sådana, att om det funnes en kvast, nog stark att sopa bort dem från jorden, så — — ja, allt nog, för dem betyda orden icke detsamma som för oss. De äro schackbrickor; ärlighet, frihet, fosterland äro pjeser, hvilka flyttas fram och åter när de behöfvas — när de duga till att vinna med. »Ellers ligger de rolig i skuffen.» Utan att vara Brands styfbarn kunna vi säga: »Politiken uppdrager inga änglar».

Björnson tyckes dela Ibsens tanke, att den strid, som utkämpas, gör människorna *onda*. »Her maa fred og glaede og forsoning ind i sindene». Och han kommer med en figur som Paul Lange, med den ideale, nervöse, ömtålige, för allt vibrerande själsaristokraten, hvilken stupar *emedan* han är oärlig — Björnson vill ju ha det så — men hvars bild verkar som ett stort och stärkande exempel, *emedan* han ägde nog finhet, nog delikatess, nog hänsynsfullhet att *icke* tala sanning — att icke offra åt Ibsens kraf.

Det ligger en motsägelse i detta — likasom i mycket både i dramat och i verkligheten — men just denna kontrast är det kanske, som gör dikten så intresseväckande och höjer den upp i en idealare rymd — om vi nämligen våga säga, att *ideal* icke är *fraser*. Paul Lange härdar ej ut i den politiska atmosfär, han måste andas i sin tids moderna Norge. Han förkroppsligar ett element, som där ännu, likasom i alla nya samhällen, endast långsamt arbetar sig fram. Men det är tyvärr så, att när detta element en gång kommer till sin rätt, har visserligen folket stigit, plebejen vuxit bort och aristokraten format sig i blodet, men samtidigt är kraften bruten, den unga, spänstiga, jublande kraften, det stolta, alla hinder öfverspringande, alla murar krossande, alla fjäll bestigande ungdomsmodet och ynglingatrotset. Det är om icke glömdt, åtminstone försvagadt och reduceradt till något à la Paul Lange. »De hele mennesker, de er foran, de stormer på, de erobrer for slaegten», säger Storm i Björnsons drama. »Men disse, usselryggene, sentimentalisterne, de årker ikke. — — Deres tanker er sygestuens tanker, og deres program: når kommer kröblingernes tid?»

Så växer svagheten fram ur styrkan, medan sinnet odlas och horisonten vidgas. Det är lifvets oändliga tragedi, en logik, mera järnhård än skaldernas. Och dock — huru sjöng Viktor Rydberg?

> Ur känslor varma och ur tankar rene
> Skall, som ur marmorn Anadyomene,
> Det mäjslas ut en bättre mänskostam.

Nils Erdmann.

Två visor om saknaden.

I.

»When we two parted
in silence and tears,
half brokenhearted,
to sever for years» — —

Då var dagen lång
och lyckan låg på vägen,
lifvet var en sång
och döden var en sägen.

Då var världen vid
och allting stod i glans där,
och de två i frid
ägde allt som fanns där.

Det är skymningskallt
och armodstrångt och mulet,
en gaf bort sitt allt,
den andres allt blef stulet.

De ha skilts i hast
skyggt som rymda trälar,
men den länk är fast,
som kedjar deras själar.

II.

»If I should meet thee
after long years,
how should I greet thee? —
With silence and tears.»

Vanans ormar, lurande och lömska,
skola kväfva i sin hala famn
deras lyckas minne och med glömska
täcka deras namn.

Begge skola bära då inom sig
som en vansköft och förvildad graf.
Men må ingen fråga hur det kom sig —
det vet ingen af.

När de mötas, skall en aning vakna
om förflutna och förgätna dar,
och de undra hvad det är de sakna,
finna intet svar.

Klara Johanson.

Elisabeth Keyser †.

Den svenska konsten har genom Elisabeth Keysers bortgång förlorat en af sina mest framstående kvinliga representanter, och dödsbudet har inom den stora krets af vänner, hon så väl genom sitt konstnärskap som genom sina personliga egenskaper vunnit, framkallat bestörtning och en djupt känd sorg.

Hilda Elisabeth Keyser, dotter af grosshandlaren Gustaf Theodor Keyser och hans maka i andra giftet, Hilda Almstedt, var född i Stockholm den 22 januari 1851. Redan vid två och ett halft års ålder förlorade hon sin far, och hennes första uppfostran leddes af modern, den genom sina historiskt romantiska skildringar från unionstiden kända författarinnan. Elisabeths barndom förflöt under mycket lyckliga förhållanden, och hemmet var en samlingsplats för Stockholms litterära förmågor, bland hvilka äfven mer än en gång syntes vårt finska broderlands frejdade skald, J. L. Runeberg.

Till hennes gladaste barndoms- och ungdomsminnen hörde äfven besöken i det Munktellska hemmet, där vänskapsbandet med den sedermera såsom begåfvad målarinna erkända Emma Sparre, f. Munktell, knöts allt fastare.

Redan tidigt röjde Elisabeth Keyser utpräglade konstnärliga anlag, hvilka hon efter slutad skolgång fick tillfälle att odla. Sin första undervisning i målning erhöll hon af professor Malmström i Stockholm och professor Roed i Köpenhamn. Åren 1874—78 idkade hon studier vid konstakademien i Stockholm.

År 1878 begaf hon sig till Paris, där hon med korta afbrott vistades till år 1889 och där hon studerade under ledning af Courtois och Bonnat. Den senare i synnerhet intresserade sig i hög grad för sin begåfvade elev, hvilkens färgsinne han prisade såsom något alldeles ovanligt, och han förespådde henne en lysande framgång. Hon exponerade flitigt på Salongen och var bland de mest bemärkta utställarne på l'Exposition des femmes artistes.

Bland hennes under dessa år utförda och af kritiken med varmt erkännande mottagna arbeten må särskildt nämnas: *Kristushufvud*, *La première communiante*, *En violinspelerska* (fröken Frida Schytte). Hon målade äfven åtskilliga porträtt. Många af dessa alster af hennes flitiga pensel inköptes af amerikanska konstvänner och hafva således aldrig varit exponerade i Sverige.

Vid den stora världsexpositionen 1889 utställde hon ett porträtt af sin mor, hvilket tilldrog sig mycken uppmärksamhet och belönades med medalj. Detta porträtt, som utmärker sig genom en särdeles fin komposition och ett kärleksfullt utförande, bär tydliga spår af den innerliga sympati, som rådde mellan målare och modell. Särskildt äro de fina färgöfvergångarna beundransvärda. Det är ett fullödigt konstverk, som bör utgöra en prydnad för Göteborgs museum, med hvars samlingar det sedan ett år är införlifvadt.

Under sin mångåriga vistelse i Paris gjorde hon närmare bekantskap med de flesta af våra framstående svenska konstnärer, hvilka ofta samlades i salongen hos Madame Tissier, i hvars af skandinaver mycket besökta pension Elisabeth Keyser var själen och allas stora favorit. I sin atelier samlade hon allt emellanåt de för olika slag af studier till världsstaden lockade skandinaver, med hvilka hon kommit i intimare beröring. De, som gästat henne där, minnas gärna dessa glada samkväm och den älskvärda värdinnan med de friska, rosiga kinderna, det vackra leendet och den präktiga hårflätan på ryggen. Ungdomsfriskhet i lynne och utseende bibehöll hon i det sista.

* * *

Under det senaste decenniet efter återkomsten till hemlandet arbetade Elisabeth under vintrarna i Stockholm, där hon hade en mycket anlitad målarskola.

Hon kom nu mer och mer att ägna sig åt porträttgenren, för hvilken hon också hade de bästa förutsättningar: en stor lätthet att träffa likhet och öppen blick för det vackra och tilltalande i ett an-

sikte samt ej minst förmåga att genom en älskvärd konversation lifva modellen, så att seancerna, som äljes bruka motses med fasa, ofta i hennes sällskap blefvo efterlängtade stunder och kära minnen. Till det goda resultatet — särskildt när det gällde eleganta damporträtt — bidrog i ej ringa mån hennes utvecklade skönhetssinne och goda smak vid valet af accessoarer.

Bland de mera bemärkta af de under Stockholmsperioden utförda porträtten märkas det af kapten C. E. Casparsson, beställdt för landstingssalen i Upsala, samt ett duktigt måladt porträtt af rådman Hård af Segerstad m. fl.

Under sommarmånaderna vistades hon år efter år i det henne så kärt vordna lilla, obeskrifligt pittoreskt belägna Arilds läge, där Skeldervikens vatten på ett underbart sätt återspeglar himmelens blå, i färger så djupa, som man äljes blott återfinner dem vid Medelhafvets kuster. Elisabeth älskade att i det klara vattnet vid Kullabergets fot se reflexerna af den högt öfver henne sig hvälfvande himlen och låta tankarna föras hän bortom tid och rum till urbilden för allt, som här blott blir en spegelbild.

Här njöt hon i fulla drag af naturens skönhet och poesi, här arbetade hon träget, målade själf och invigde andra i sin konsts hemligheter, här vederkvicktes hon af det angenämaste kamratlif, och många äro de glada upptåg hon kunde minnas från dessa sommarbesök. »Mor Cillas» bok — den som blott framtages på särskild begäran — bär i sin mån vittne därom.

Första året var hon ensam lärarinna, de följande tre åren hade hon målarskola tillsammans med Ingeborg Westfelt, och efter dennas giftermål var Mina Bredberg i tvenne år hennes hjälp vid handledandet af de ganska talrika eleverna. De sista somrarna var Elisabeth Keyser där egentligen för att hvila efter ansträngande vinterarbete och meddelade därför ej vidare någon undervisning.

I Arild liksom öfverallt förvärfvade hon sig vänner bland höga och låga, och visst är, att hennes bortgång måst kännas som ett hårdt slag för nästan hvar enda en af det lilla »lejets» invånare. De voro så vana att för hvarje år återse henne — »vår fröken», »vår Keyser», »Mäster», som hon kallades under målarskolans dagar — alltid lika vänlig och god, alltid lika intresserad för folket, men i synnerhet för sina forna modeller, som i sin tur visade henne en med vördnad blandad tillgifvenhet. Så möttes hon af barnen med blombuketter, då hon återkom för att bland dem tillbringa sin andra sommar.

Både Elisabeth Keyser och hennes mor — hvilka voro nästan oskiljaktiga — hade en sällsynt förmåga att skapa hemtrefnad, hvar de än uppehöllo sig. Så var förhållandet äfven i Arild: man fick vid besök hos dem intryck af ett behagligt hem, som bar prägeln af deras egen personlighet, ej af en för tillfället förhyrd bostad. Och många voro de, som drogos till det hemmet! Den, som haft den glädjen att se det på nära håll, kan knappt tänka sig, hur Arild skall vara utan dem, så tomt, så ödsligt!

Under sommarvistelsen i Skåne utförde hon många porträttbeställningar: Professor Odenius i Lund, friherrinnan Gyllenstierna på Krapperup och hennes barn, den unga grefvinnan Wachtmeister på Kulla-Gunnarstorp m. fl.

Så mycken flit skulle få sin lön: våren 1895 kunde hon ändtligen få styra kosan till konstens förlofvade land, målet för hennes längtan och hennes drömmar. Denna resa till Italien räknade hon som ett af sina skönaste minnen.

Vintern 1897—98 var hon i Helsingfors och i Petersburg, där hon målade väl lyckade porträtt af framstående personer, af hvilka må nämnas prinsessan af Oldenburg och den lilla prinsessan af Leuchtenberg. Äfven af dessa furstliga personer och deras hofstat omfattades hon med den största välvilja och vänskap, särskildt bevisad nu vid hennes frånfälle genom telegram och kransar.

I Petersburg deltog hon i de af Akademien och la Cercle de dames artistes anordnade utställningarna och vann äfven där erkännande.

* * *

Sällan får man se någon så harmoniskt utvecklad som Elisabeth Keyser, hvilken med en fin konstnärlig begåfning förenade de bästa personliga egenskaper, adlade genom en hög och ren lifsåskådning. Hon hade en varm religiös tro utan att vara det ringaste trångbröstad. Äfven hon fick nog mången gång erfara, att »lifvet är en strid», den omvända satsen »strid är lif» vann däremot hos henne ingen genklang. Också stod hon främmande för partistriderna inom konstens värld, om hon också genom omständigheternas makt kom att under olika perioder tillhöra olika läger.

Hon lät sig aldrig nedböjas af de svårigheter, som mötte: hon visste, att bakom molnen skiner solen ständigt lika klart; hvad hon själf kunde göra för att drifva undan de skymmande molnen, det gjorde hon, och så hoppades hon på ljusare tider.

Hennes varma hjärta och deltagande sinne kom henne att ömma för andras bekymmer och räcka en hjälpsam hand, så långt den kunde nå, och hon blef ett stöd för många. Lugn och praktiskt anlagd blef hon i allmänhet den styrande, detta till allas belåtenhet och utan att man hos henne själf kunde spåra det ringaste anlag för despotism. Aldrig var hon utan planer för egen eller andras räkning, det var ett funderande och ett kombinerande, hvilket nästan alltid ledde till ett lyckligt resultat.

Med hennes glada lynne och hjärtevinnande sätt var det naturligt, att hon skulle få många vänner och goda vänner: man kunde ej komma henne nära utan att hålla af henne. Också hade hon en vänkrets som få och en förunderlig förmåga att räcka till för alla.

* * *

I oktober 1898 återvände Elisabeth Keyser till Stockholm, där hon ämnade anordna en utställning af äldre och nyare taflor — de senare porträtt af general B. och af hennes nära vän, generalskan V. — men för öfrigt hvila sig för att nästa sommar taga i tu med nya beställningar.

Ett par dagar blott hade hon varit i sitt hem, då hon sjuknade i blindtarmsinflammation, blef efter någon tid bättre, så att hon till och med var ute, men fick snart recidiv, hvarför operation ansågs nödvändig. Man skulle blott vänta, till dess hon fått mera krafter, men dessa ville ej återkomma, och så måste man så fort som möjligt skrida till verket. Dagarna före affärden till sjukhuset tog hon afsked af sina vänner både när och fjärran, ordnade om allt, tänkte på allt och alla; hon kände sig så förunderligt lugn, sade hon, så nöjd med att gå bort, om hon skulle befinnas mogen.

Söndagen den 11 december, en härlig, solig vinterdag, fördes hon i bår till Serafimerlasarettet, där operationen följande dag företogs. Men njurlidande stötte till, krafterna aftogo mer och mer, och fredagen den 16 i den tidiga morgonstunden somnade hon bort för att öfvergå till det lif, för hvilket hon — mänskligt att döma — var så väl beredd.

Elisabeth Carlson.

Litteratur.

Reseboken. Noveller af *Per Hallström.*

Publiken mötte Per Hallström en dag i en trädgård med blommande lindar. Han gjorde solen så gul och himlen så blå och satte små strömoln precis där det passade, och inte nog med det, han förde fram en hop älskvärdt folk, som han hade kostymerat både utvändigt och invändigt, så att de på ett hår när liknade 1820-talsmänniskor, och lät dem uppföra mytologiska festspel och små nätta älskogstragedier. Publiken blef ifrån sig af förtjusning —, man kunde nästan med ett starkt och arkaistiskt uttryck benämna det entusiasm —, den applåderade och stampade och ropade »da capo». Den tryckte Per Hallströms händer, lade bort titlarna med honom och hoppades att allt framgent få vara tillsammans med en så treflig karl.

Hvad man kan ta fel på folk ibland! Hvarför kunna de inte hålla på med att vara som de ha brukat, när det är så omtyckt? Det där sättet att förändra sig och utveckla sig och gå vidare, som en del människor ha, är verkligen irriterande. Utom att det är så hänsynslöst. Men det är godt att veta, att sådant aldrig blir ostraffadt häller. Nu hälsar publiken litet stelt, litet generadt på Per Hallström, kommer mycket väl ihåg, att de ha råkats förr, men har en smula brådtom och ropar på sin höjd i förbifarten: »Ge oss en ny gammal historia!» Se det är nu så, att Per Hallström inte just är så upplagd för att roa folk, och det var kanske mest en träff, att han lyckades så bra med det en gång. Jag har ofta undrat hvad han gör för min, när han betraktar sina lagrar från den tiden.

Det har blifvit mod att plocka i sär Per Hallström och framlägga kostnadsförslag öfver de särskilda ingredienserna i hans diktarnaturs komposition. Men det är nog säkrast att uppfatta Hallström icke som en kitslig rebus eller en sinnrik charad med många lösningar utan som poet, hur ytlig denna synpunkt än må förefalla tidningspsykologer och spaltmetafysici. Jag skulle ogärna vilja vara den läsare, till hvilken han adresserat sitt korta och uddiga företal framför novellerna i »Reseboken» och som han högdraget medlidsamt varnar för att komma med några gissningar och analyser, i synnerhet i tryck.

»Reseboken» är en Bædeker för dem, som vilja färdas i fantasiens rike, en Bædeker, där stjärnorna äro nyckfullt placerade, alltid på de ställen, där inte du skulle ha satt dem. Den sorgligaste historien heter »Humor», den lifsvarmaste handlar om en antik marmorurna och en vissnande ros. Och ingenting i hela boken har så fasta och påtagliga former som drömmen om Delphicus, fast den drömmen verkligen är drömd och inte diktad. En äkta dröm känner man igen på det, att den pointerar, ibland nästan karrikerar verklighetens manér att ställa tillsammans saker på ett sätt, som verkar i första taget självklart och nödvändigt, sedan kapriciöst och obe-

fogadt, men som vi i hvarje fall aldrig kunnat hitta på själfva. När en skald har lyckats att vid dagens vakna ljus återse sömnens syner, kan han visa oss förunderliga ting, som drömmens oberäkneliga genius har ordnat skickligare än hvad verkligheten plägar vara arrangerad.

Det är underligt men faktiskt, att det Per Hallstöm skrifver, hur tungsint ironiskt, hur förstelnadt sorgmodigt det än ibland kan vara, aldrig verkar svart och hopplöst, ännu mindre grått och hopplösare, utan ungt och strålande och solgult. Det är det intrycket, som dröjer kvar hos mig, sedan alla detaljerna i hans böcker flutit ihop i minnet till en helhet.

K. J.

* * *

Fridolins visor och andra dikter af *Erik Axel Karlfeldt.*

Detta är en ny visbok af vildmarkens och kärlekens allvarligt skämtsamme bard, han som kan locka versraderna att dansa som ungt och lustigt bondfolk på ett knaggligt loggolf och kan lura rimmen att skratta åt hvarandra. Men som också ibland kan blåsa längtansfagra melodier på en videpipa, skuren »i den ljusa safningstiden», och ibland kan få versfötterna att stampa en tung, trygg takt till värdiga dalmasars resoluta gång. Sådan lärde vi känna Karlfeldt i hans första dikthäfte för tre år sedan, och sådan ter han sig i denna dag, med tillägg af den utveckling, som några ungdomsår — och ungdomsår äro längre än andra — kunna åstadkomma hos en diktare.

Nu är det mycket troligt, att om någon hvem som helst bläddrar i boken och på måfå slår upp en visa, så skall han förarga sig i sitt sinne och tänka, att han fått tag i en ny liten Fröding. Det är nämligen så, att svenska folket beslutit hålla sig med tre lyrici och kommit öfverens om att hvad som går därutöfver lätt kan bortresonneras. Således, om någon diktar sångbara saker i friska rytmer och med otadlig form, så heter det, att Fröding har fått en epigon. Skrifver han hedniskt och rapsodiskt och syntaktiskt nonchalant, är det Heidenstams fana han följer, och formar han trånsjuka strofer med kulturellt katolsk färgläggning och påfallande talrika stockholmsrim, då är det Levertin, som tagit honom till fånga.

Ett någorlunda uppmärksamt studium visar emellertid, att Karlfeldt icke är Fröding mera skyldig än hvad naturnödvändigt en yngre diktare är skyldig en äldre, hvilken i den grad som vår öfverste lyriker har vidgat den poetiska horisonten och skapat om de poetiska uttrycksmedlen. Man kan dock inte begära, att hvarje senföddare poet skall strypa sin musa, därför att hon råkar vara i någon mån släkt med Frödings. Karlfeldt är alltigenom en starkt utpräglad och sympatisk diktarindividualitet, som förstår att med en sällsynt takt och behärskning handskas med det burleska så i form som innehåll och göra poesi af det, som förefaller minst poetiskt gifvande af allt, nämligen halfkulturen.

Jag afstår från det meningslösa värfvet att klistra namnlappar på alla de olika strängarna af hans lyra och vill bara till slut fästa uppmärksamheten på det fagraste och mest melodiösa af alltsammans, en liten bit, som heter »Intet är som väntanstider». Där är en böljande klang och ett snärjande välljud, och den lilla dikten i sin helhet präglas af denna naturgifna afrundning och koncentrerade knapphet, som är den äkta centrallyrikens märke. Hela samlingen står högt, men intet är som den visan om »väntanstider, vårflodsveckor, knoppningstider»....

K. J.

Föreningsmeddelanden.

Ett studiestipendium å 120 kr. har af Fredrika-Bremer-Förbundet tilldelats fil. stud. i Uppsala Elida Andersson, värml.

*

I stället för blommor till fru Ankarsvärds begrafning har fru *Therèse Anderson*, f. *Svanberg*, skänkt 100 kr. till Fredrika-Bremer-Förbundet och 100 kr. till dess sjukvårdskomité för befrämjandet af sjukvård på landsbygden.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har som vanligt till julen genomgått och bedömt den för barn och ungdom afsedda litteratur, som utkommit under loppet af år 1898. De granskade böckerna tillika med tryckta kritiker öfver desamma hafva dagarna före jul varit tillgängliga för allmänheten å Förbundets byrå.

*

På F. V. O. Centralbyrå samlades på aftonen den 5 dec. ledamöterna i Föreningens olika afdelningar och komitéer jämte skyddskomitéernas ordförande samt en del andra inbjudna, för att diskutera hvad som lämpligen bör göras för att underlätta själfhjälps-sträfvandena hos arbetsklassen samt för att befordra sparsamhet inom densamma.

Man ansåg sig glädjande nog kunna konstatera, att under de senare åren en allt klarare uppfattning af sjukkassornas vikt och betydelse förefanns hos dem, som vände sig till F. V. O., och att antalet af dem som ingingo i sjukkassor med hvarje år ökades. En naturlig följd häraf är emellertid att en mängd sjukkassor bildas, af hvilka ej alla äro fotade på säker grund. Myndigheterna hafva visserligen sökt motverka detta genom att utlofva förvaltningsbidrag åt de sjukkassor, som låta registrera sig och således underkasta sig granskning, och enligt den nya förordningen härom har nu bidraget satts så högt, att det verkligen bör utgöra en lockelse, men ännu kan ej gärna någon verkan förspörjas. Många, som ej förstå att bedöma grunderna för en kassa, gå in som medlemmar i en mindre säker sådan, antingen därför att afgiften synes ringa eller därför att man kan vinna inträde utan läkarebetyg. Det ligger i öppen dag hvilken ned-

slående och förlamande verkan det skall utöfva på självhjälps-sträfvandena, då en sådan kassa förr eller senare visar sig insolvent. Det framhölls hvilken oerhörd vinst det skulle vara om alla dessa små kassor kunde sammansmälta till några större eller ännu hellre till *en* stor, men några åtgärder till befrämjande af detta önskemål ansågos ej kunna vidtagas. Man enades därför om att utse en komité, som skulle utgallra och till centralbyrån lämna en förteckning på sådana sjukkassor, som kunde anses säkra och i hvilka man således kunde tillstyrka inträde.

Rörande frågan om eggande till sparsamhet redogjordes för några af de åtgärder, som i detta afseende med stor framgång vidtagits i England och som man skulle kunna uttrycka så, att då folket ej går till sparbanken, så går sparbanken till folket. Att försöka något liknande här i Stockholm förordades af flere talare och ansågs tidpunkten att börja nu lämplig, då arbete finnes i riklig mängd och aflöningarna äro jämförelsevis höga. En närmare utveckling af själfva idén och arbetsplanen, för hvilkas förverkligande man är beroende af att frivilliga arbetskrafter erbjuda sig, skall sedermera inflyta i Dagny.

För öfrigt framhölls betydelsen af konsumtionsföreningar och olika talare meddelade hvad i detta afseende redan är gjordt. I sammanhang därmed påpekades att en välvillig hyresvärd i ett större arbetarehus skulle kunna göra mycket för att skaffa sina hyresgäster en del nödvändighetsvaror billigare och af bättre slag, om han ville göra sig mödan att mottaga deras penningebidrag och för deras gemensamma räkning uppköpa t. ex. en skuta ved eller ett större parti potatis. Om ett sådant förslag delgåfves arbetarna på våren, kunde de under sommaren, då inkomsten vanligen är större, afsätta medel för ändamålet till hösten, då inköpet skulle ske.

Intresset för mindre diskussionsmöten af detta slag syntes vara lifligt och Centralbyrån ämnar därför under vintern söka anordna flere dylika.

*

Till F. V. O. Centralbyrå har till julen rikliga bidrag influtit och efter gifvarnas önskan utdelats. Ehuru denna vinter på det hela taget är god för arbetsklassen — utom hvad bostäder beträffar — så är dock i många hem nöd i alla fall rådande, till följd af sjukdom och arbetsoförmåga, och därför hjälp behöflig, ehuru någon verklig förbättring af ställningen i många fall knappast är möjlig.

*

Handarbetets Vänners arbeterskepris för året utdelades vid styrelsesammanträdet den 15 dec. till fröken Maria Ignell såsom erkännande af förtjänstfullt arbete alltifrån föreningens begynnelse.

*

I Handarbetets Vänners lotteri ägde dragning rum den 20 dec. Vinsternas antal voro 50 till ett sammanlagdt värde af 1,600 kr. De tvenne högsta vinsterna utgjordes af portièrer värda 400 och 165 kronor, de öfriga af en vacker samling olikartade textilföremål, såsom borddukar, mattor, skjutgardin, hängkläden i allmogemönster, kuddar i gobelinväfnad etc.

Anmälan.

Dagny, *som 1898 börjat en ny följd, skall, då den* **betydligt utvidgade form,** *i hvilken tidskriften framträdt, med uppmuntrande välvilja mottagits af allmänheten, år* **1899** *utgifvas efter samma plan, som föregående år. Dagny, som utgifves af och är* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Därjämte är Dagny såsom **organ äfven för Föreningen för Välgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** *i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.*

Åt **sjuksköterskornas intressen** *och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt* **litteraturens företeelser i hem- och utlandet,** *framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier** *m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny *redigeras af fröken* **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.*

Dagny *utkommer* **1899 med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

snaraste till byrån, 54 Drottningatan, 1 tr., insända årsafgifter och prenumerationsafgifter.

1899 Ny följd ⁜ II årg. Häft. 2

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

GINA KROG: Kvindesagen i Norge. I.

S—D: Birgittas hus.

Litteratur: L. D.: Doña Ysabel af Mathilda Malling. — Det främmande landet af Jane Gernandt-Claine. — K. J.: Tattaren och hon af Andrea Butenschön. — D. R.: Den kvinliga klädedräkten. Utgifven af Dräktreformföreningen.

E. B.: Kvinnorna och fredssaken.

Föreningsmeddelanden.

Kvindesagen i Norge.*)

Norge, Norge!
blidt eller haardt,
Du er vort
Du er fremtidens land.

Det er de begeistrede öieblikkes sang. — Men naar sangen er stilnet, og tanken kommer, saa kan ordene vende sig, saa det blir til spörsmaal — og det kan lyde i vort indre, er du fremtidens land? — Og svaret vil da lyde forskjelligt. Og i de tænkendes sind vil mangt et »ifald» og »hvis» og »dersom» dukke frem.

Men hos dem, som har evne til at tro, ikke bare i festens syngende stemning, men ogsaa naar tanken stille har gjort sin gjerning kan svaret lyde, ja du er fremtidens land, ifald du blir vort, og du skal bli vort.

Jeg hörer til de troende. Jeg svarer, blir du saasandt *vort*, kvindernes land, ikke bare mændenes land, men kvinders og mænds land — da er du fremtidens land — *og du skal bli vort.* Fremtidens land, det er frihedens og fredens, retsindets, retfærdighedens, menneskekjærlighedens. Det land med den solskinnede strand, som mænd og kvinder drömmer om — mest kvinder.

For tænkende norske kvinder skal der stærk tro til at se vort land som fremtidens. For Norge har, mener jeg, været saa udelukkende mændenes. Vort har det slet ikke været. Der har været pegt paa at norske og i det hele nordiske kvinder nöd mere uafhængighed og ret i længst forsvundne tider end kvinder i andre hedningeland, men ikke var de maal, som da toges sigte paa noget for kvinder at drages op til, ikke var det frihedens og fredens og kjærlighedens.

---

*) Ofvanstående icke förr publicerade artikel, ursprungligen ett föredrag hållet vid kvinnokonferensen i Stockholm i september 1897, har författarinnan, med iakttagande af en och annan obetydlig ändring, välvilligt ställt till vårt förfogande.

Og i kristne tider — ak frihedens aand blev vendt om til trældom og död for kvinderne. Og paa norske kvinders nakke laa aaget urörligt. Længere end paa andres. Vi har havt og har endnu et vielsesritual, som betegner meget. Det svenske skal være helt anderledes. Ja, sammenlign bare Norge og Sverige. Sverige har allerede omkring midten af vort aarhundrede en kvindebevægelse i moderne forstand med bevidste og samlede krav, mens i Norge kun en enkelt kvinderöst lyder over murene.

Men saa var det dog i dette aarhundredes begyndelse, at frihedens straaler begyndte at optö vor frosne jord og dermed forberede vor sag.

Jeg hörer ikke til dem, som ser vor frigjörelse som et med den politiske. Det er efter min mening et höist overfladisk syn, som t. ex. ser kvindesagens aner i den franske revolution, eller som ser den blot og bart som et led af den socialekonomiske sag, som et slags underbrug af den.

Altfor materiel og udvendig er den betragtning. Fundamental er vor sag, og dens rödder gaar dybere end de andres. Men det er saa, at til dens *vext* og udfoldelse kræves forudsætninger i landene — en vis grad af borgerfrihed og humanitet kræves der. Og saa skede det, at den vaarvind, som blæste over vort land förte ogsaa et og andet frö med, som spired og fæsted rod os til gavn. — En og anden ny lov bar det humanere præg og viste tendens til at öve retfærdighed mod kvinder. Jeg nævner saaledes loven af 1854 om lige arveret for bror og söster.

Men den röst, som löd over murene, det var Camilla Colletts. Det var ikke fra först af lovgivning hun talte om. Det var fölelsens sag, hjertets sag, den kvindelige fölelses sag hun talte. Og vi velsigner hendes minde, fordi hun stod der alene i smerte og strid og talte dens sag. Vor norske kvindesag er den yngste i Norden, men kanske har den i vuggegave faaet det dybeste sind, en etisk underbund, er blevet saa personlig, saa kvindelig præget. Hun saa, at mens kvinderne henvistes bare till fölelsen som det eneste, blev denne fölelse traadt ned i smudset, forvredet, lemlæstet, kvalt. Retten til at elske, ikke efter mænds vis, ikke efter almen opskrift, men efter sin sjæls lov og bud — det var förste fordring fra kvindesagen i Norge, förste raab fra de stummes leir.

Der er en anden ensom stærkt præget skikkelse i vor sags historie. Det er Aasta Hansteen. Omtrent 20 aar efter Camilla Collett traadte hun frem. Det religiöse var for hende lifsnerven i

vor sag. Fra hende kom först fordringen: Giv os ret til at tro, ikke som de hovmodige kirkemænd siger, men som det guddommelige taler i vor aand, at vi skal tro.

Ret til at elske med vor egen kjærlighed, ret til at tro med vor egen tro, ret for fölelsen, ja, ja, — mente de kvinder af en yngre slegt, som derpaa traadte frem. Og ret til at tænke vore egne tanker, men ret til mere, ret til at udvikle vore evner, til at vælge vort arbeide, til at deltage i samfundsarbeidet, og vort lösen blev *retfærdighed*.

Fra det individuelle var vi kommet til samfundsspörsmaalet. Og vi saa, vi maa faa bevidsthederne vakt, og kvinderne selv maa samle sig og arbeide for sig selv og paa sig selv. Og helt naturligt kom da det hele kvindesagsprogram frem i vore krav:

Krav paa alle læreanstalter og arbeidsveie aabnet, krav paa myndighed og eiendom ogsaa for gift kvinde og samme lön for det samme arbeide som mænd og med krav paa stemmeret for kvinder i kommune og stat.

Dette blev vore arbeidsmaal, som mænd og kvinder skulde arbeide sammen paa. Men alle disse maal blev dog i enkelte kvinders sind staaende som medler — ideelt seet som medler.

Bag vore praktiske krav laa den mening: Norske kvinder maa vækkes til selvstændighedens æresfölelse. — Som for nationer, saa for individer, som for mænd, saa for kvinder. Det er det det först og fremst gjælder.

Det er roden til alt godt.

At Henrik Ibsen blev paavirket af Camilla Colletts arbeider og ikke blot hans digtning men den hele literatur, bevidst eller ubevidst bar frem kvindernes sag i 80 aarene. Dette tror jeg er kjendt ogsaa udenfor vort lands grænser. Det fænged i sindene. Havde det været mörkt over vort lands kvindeverden, saa saa det ud som om lyset skulde bli desto mere straalende. Mens flere reformer stod paa dagsordenen i stortinget kasted publikum sig over diskussionen. Der var da modstand naturligvis, bitter modstand, latter, haan men liv, liv saa det suste i luften.

Det siger sig selv, at den ild, som brændte med saadan heftighed snart maatte lægge sig. Vi mærked, at det havde været halm og hö og rusk meget af det som brændte, *mode* havde det for en del været at befatte sig med kvindesagen. Men saa var der nu ogsaa ædlere ting med, metaller, som ilden lutred og hærded, og ilden den er vedblevet at brænde bare stillere og klarere og skal

med guds hjælp brænde, til landet er vort. Og ogsaa fra den larmende begeistringstid har manget ord sænket sig i sindene, dybt og inderligt.

I vort land har vi lösere former, mindre sammenhængende tradition, mindre kompakte og mere spaltede lag end de fleste steder — saa ufuldfört, om man vil mangelfuldt dette er i almindelig kulturel henseende — saa danner det ikke de sletteste betingelser for nye tankers optagelse. Og ofte, hvor en mindst aner det, træffer en paa steder, hvor tankerne i al stilhed har fæstet rod.

Men spredt og isoleret er det, og her træffer vi paa vanskelighederne. Vi har ikke let for at slutte os sammen i vort land, vi har saa individualistiske tendenser. At enighed ikke er vor sag, det viser desværre vort offentlige liv. Vi föler som vort lands natur igjen her. Fjeldene er saa bratte, fjordbundene og dalene saa dybe og gjemte, fjeldvidderne saa endelöse med bare et hus her og der, hvor menneskeoine ser ud — eller en liden klynge med huse.

Samling i stor stil vil det vist ta lang tid for kvinderne i vort land at lære. Mange intelligente og selvstændige kvinder, som er enig med os, synes det er saa inderlig nok, naar de i al stilhed gir os sin medfölelse og sin velsignelse. De har ikke faat tag i ansvaret og skaden ved *ikke* at slutte sig sammen med os. De föler bare ansvaret ved at gjöre det. De er ræd *navnet*, de föler ikke den moralske betydning af navnet, flaget, fanen, symbolet, den löftelse der er i at bære det, lide for det, være stolt af det.

Paa andre felter ser man nok vore kvinder kan organisere sig, som f. ex. i afholdssagen. Men til at faa rigtig kraft i vor sag, der er saa dyb og omfattende og har saa stor en intelligensside — til det skulde der et stort organisatorisk talent, og et saadant er desværre endnu ikke opstaat blandt os.

Ikke saa at forstaa, at vi ikke har foreninger, som har udfört meget og udmerket arbeide, men de faar ikke den tilslutning de skulde ha.

Norsk kvindesagsforening blev stiftet i 1884. Hr bankdirektör H. E. Berner skyldes det mest, at den kom istand. Mange kvinder og mænd stod som indbydere. I begyndelsen samlede dens möder mange interesserede. Saa stilnede det. Ogsaa ved forskjellige anledninger senere udover har man med liv og interesse sluttet sig om dens möder eller representanter f. ex. ved protester mod teolo-

gerne, naar de er kommet med altfor haarreisende udtalelser om kvinderne, naar sædelighedsspörsmaal har været fremme, naar oprörende handlinger mod kvinder har vakt indignation, i det hele, naar de store fölelser har været oppe — da har man i masse samlet sig om den, men til hverdags blir den mödt med adskillig lunkenhed, den faar ikke den stötte den fortjener, ikke den sociale og langtfra den ekonomiske stötte, kapitalen er desværre svært lidet representeret.

Til trods for dette udförer foreningen særdeles meget godt og nyttigt. Betydeligst er maaske dens rolle som midler mellem kvinderne — og lovgivere, institutioner og autoriteter. I de par sidste aar har den faaet et mere praktisk og pædagogisk tilsnit, hvad der hilses med glæde af flere, mens det kritiseres af andre, idet de frygter de större programsager skal forsömmes og interesserne fordele sig for meget. Kan det ene gjöres og det andet icke forsömmes er det bra — skade kan det först, hvis man slaar ind paa afslagets og kompromissernes vei, og det har man ikke gjort.

Det er en ganske overordentlig omforming i meninger og anskuelser, som har fundet sted, siden kvindesagen traadte frem i dagen i vort land. Jeg har i ti aar redigeret det norske tidskrift for kvindernes sag, »Nylænde». Og naar jeg tar frem de förste hefter og sammenligner med nu faar jeg syn for sagn. *Der* kjæmpede vi mod den legaliserede prostitution, en tid efter er den ophævet, *der* taler en enkelt stemme for tvungent borgerligt ægteskab — en meget kjættersk fordring dengang, nu taler en betydelig minoritet blandt geistligheden selv for den. Der angrebes vielsesritualet — ogsaa kjætteri. Nu har en af vor kirkes biskoper selv redigeret et ritual i human aand og sendt kolleger til betænkning. *Der* skrev man om en naturligere dragt — absurditet — nu finder tanken tilslutning rundt omkring i landet og saaledes videre paa en mængde omraader.

Ser man hen til reformerne i lovgivningen til bedste for kvinder, er det heller ikke lidt. Jeg nævner her i farten universitetet aabnet, loven om myndighed for gift kvinde og anledning til oprettelse af ægtepagt m. m. Kvinder medlemmer af skolestyre, kvinder som retsvidner, lov om börn födt udenfor ægteskab og deres mors retstilling, lov om underholdningsbidrag fra barnefaderen m. m. —

I henseende til at dygtiggjöre kvinderne i det arbeide, hvari de mindst eller slet ikke behöver at konkurere med mændene, saa er man gjennem oprettelse af skolekjökkener kommet godt ivei.

Derimod er der ikke gjort meget for at sprede undervisning i barnestel udover landet. Og betegnende er det, at trods aarhundreders deklamationer om kvindens kald, saa er der ikke sörget betryggende nok for födende kvinder, idet vi har en i mange distrikter daarlig situeret og lönnet jordmorstand. I aar har dog stortinget efter mange klager baade fra Kvindesagsforeningen og »Nylænde» og andre fundet det fornödent at bevilge en större sum til hjælp, indtil deres kaar kan bedres. Det ser ud til, at det er de slemme kvindesagskvinder, som har saa daarligt ord paa sig for at lede saa mange bort fra kvindens bestemmelse, som maa ta sig af baade bestemmelsen og kaldet.

Tendensen hos vore lovgivere er efter min mening ikke fuldt saa gunstig for os i de to tre sidste aar. Mange indrömmelser i det smaa ganske vist, især naar vi minder lidt flittig om vor tilværelse — men i de större principspörsmaal, der er man blevet bange for kvinderne, særdeles bange for konsekvenserne.

Og der er da en sag, som kvindesagsvenner verden over sætter höit paa sit program og mer og mer har lært betydningen af, men som vi i Norge ganske specielt intresserer os for, fordi vi ser, at det er det störste og bedste middel til at gjöre landet til vort. Det er stemmeret. Politisk og kommunalt. Og her har vi endnu intet opnaaet. Og vi ser, at förend vi har faaet den, kan vi paa ingen maade være trygge for det vi har vundet eller kommer til at vinde. En reaktion kan komme og splitte for alle vinde. Naar vi ser hvad rolle politiken spiller i vort land, naar vi ved, hvad magt der er samlet i stortingets sal, naar vi hörer, hvor de vælgere, som staar bag har indflydelse, da finder vi det ligefrem uhyggeligt, at der ikke er kvinder blandt vælgerne.

Men ved sidste behandling i Stortinget, saa det ud, som vi var længer fra at naa vort maal end för. Hvad er det da, som i det sidste har vendt politikernes hjerter fra os? — Jeg tror det væsentlig er det brændende forsvarsspörsmaal. Rustninger, rustninger er lösenet blevet. Kvinder har jo ikke modsat sig. Tvertimod, de har sögt at opfylde sin borgerpligt ved at oprette sanitetsforeninger med udmerket program rundt omkring i landet. Men det siger sig selv, at naar krigsforestillinger fylder fantasien, söger man uvilkaarlig ikke til kvinder som sine nærmeste forbundsfæller.

Forövrigt er man kommet til at gi kvinder stemmeret paa *et felt.* Jeg siger *kommet til,* for det gik vist lidt ureflektert for sig. Ifölge brændevinslovgivningen har alle mænd og kvinder over 25

aar at afgive stemme om brændevinssamlagenes nedlæggelse eller bestaaen. En meget demokratisk og en meget folkeopdragende manövre er det. Men da kvinderne har været mere ivrig end man önsker det, for samlagenes nedlæggelse har det, paastaar man, vakt reaktion mod kvinders stemmeret i det hele. (Forts.)

Gina Krog.

Birgittas hus.

Det är i solnedgången en vacker dag i Rom. Det är tiden för Ave Maria, och alla kyrkor stå öppna. Öppet är också det lilla kapell i hörnet af piazza Farnese, som magnetiskt drager den svenske vandrarens blick från allt lockande i omgifningen — från torgets öfverflödande antika brunnskar och själfva det stolta af Michel-Angelos snille präglade renässanspalatset snedt emot. Långt innan palazzo Farnese börjat byggas, under medeltidens sista århundraden, visste hvarje svensk klosterbroder eller djäkne eller pilgrim i Rom att han i hörnhuset därborta, som nu öfverglänses af sin mäktiga granne, skulle finna ett stycke af hemlandet. Det var den fristad, som beundran för den stora sierskan från norden öppnat för hennes landsmän och där den fattigaste kunde räkna på en bädd, en dryck vin och ett stycke bröd. Och ännu, fast det sedan 350 år ej längre är i hennes kätterska landsmäns händer, bär huset vid piazza Farnese hennes namn och talar till den eviga staden om hennes land; ännu har det dragningskraft för en svensk. Låt oss träda in genom gallerporten till »domus Sanctæ Brigidæ».

Inne i det lilla kapellet råder halfskymning; blott altaret i fonden strålar af ljus vid ljus, en hel pyramid af ljus. Framför det knäböja två nunnor i svarta dok, orörliga som bildstoder. Och utan uppehåll, sakta och söfvande som sorlet från ett rinnande vatten fylla messans toner det halfskumma rummet, frammumlade af en osynlig nunnekör, af röster, som komma, man vet ej hvarifrån.

Nunnorna tillhöra den klosterstiftelse, som nu innehar Birgittas hus. Deras abbedissa, »Madre Edvige», en rik polsk grefvinna, har inköpt det för att här, sedan hon dragit sig tillbaka från världen, ägna återstoden af sitt lif åt fromma verk. Det är hennes rike-

domar, som glänsa i kapellets marmorpilastrar, målningar och gyllne prakt. Än större kostnad har hon dock, i sitt religiösa nit, nedlagt på restaureringen af de rum i byggningens inre, som enligt traditionen bebotts af helgonet och hennes dotter.

På hvad sätt dessa en trappa upp belägna rum stå i förbindelse med kapellet hör till klostrets hemligheter. Vanliga dödliga få tillträde genom en port från via Monserrato, som här mynnar ut på piazza Farnese. Den gamla portvakterskan tvekar dock nu; rummen visas i allmänhet ej vid denna tid, medan nunnorna sjunga Ave Maria. Då uppenbarar sig i den smala förstugan en ståtlig monsignore, klostrets beskyddare, hvars hand portvakterskan vördnadsfullt kysser, och nu är frågan snart löst. I vår egenskap af svenskar slippa vi in, monsignore visar oss själf upp för trappan och öppnar en dörr för oss.

Gripna af vördnad träda vi in i ett lågt skumt rum, som lockar tanken tillbaka till längst försvunna århundraden. Dock, det intrycket varar ej länge. Vår ledsagare vrider på en knapp, och inredningens hela nyrestaurerade, andaktsförjagande modernitet framträder i glansen af det elektriska ljuset. Till höger om det rum, hvari vi först inträdt, ligger några trappsteg lägre Birgittas kammare, där den stenhäll, som enligt sägnen tjänat henne till bord, förvaras som en helig relik. Kammaren till vänster är hennes dotters, den heliga Katarinas, af sydländingens fantasi omskapad till en drottning af det aflägsna snölandet. Till denna komplex ansluter sig ett litet smalt, något högre liggande galleri, från hvilket man kan blicka ned i den lilla kyrkan. Båda kamrarna äro inredda till kapell och dekorerade med moderna fresker, framställande tilldragelser ur helgonens lif; så ser man t. ex. Birgittas dotter hejda en öfversvämning, som hotar den stadsdel ej långt från Tibern, där hennes hus är beläget. Altaret i Katarinas kammare omsluter några dyrbara reliker. Allt är fint och vårdadt, hållet i mjuka, dämpade färger, en rik dams religiösa leksak, sedan hon tröttnat vid andra. Sådant var åtminstone det intryck jag fick af det hela. Må Madre Edvige förlåta mig, om jag gör henne orätt.

Men trots boiseringar och förgyllning, moderna fresker och elektriskt ljus kvarstår dock längst in det första intrycket af ålderdomlighet. Trappstegen mellan kamrarna, de låga bjälktaken, något, jag vet ej hvad, i anordningen verkar ännu medeltid. Man nästan väntar att se sierskans befallande skepnad förmörka dörröppningen, och den välmenta utsmyckningen af de murar, som bevittnat så

många själsstrider, så lågande hänförelse, falla sönder för hennes blickar.

»Af slät gärning, ödmjukt och starkt» — så var det ju Sancta Birgittas vilja byggde det hus, som ännu för eftervärlden vittnar om hennes ande.

Med ens står för tanken den lilla staden i östgötabygden, medelpunkten för sierskans framtidsplaner och drömmar. Jag minns Vadstena, som jag såg det en försommardag för några år sedan. Med fredfullt ålderdomliga gator och gränder låg det och drömde i söndagsro, speglad af Vettern, denna underbara sjö, som har något af hafvets tjusning. Blåkyrkan hade just börjat afskudda sig kalkrappningen och höjde sig i imponerande enkelhet, skuggad af ett nyutslaget valnötsträd med guldskimmer i bladen. Men hvar är klostret, som anslöt sig till detta härliga »Birgittas hus?» Ack, tidens vågor ha förhärjande brusat fram öfver helgonets stiftelse, och den som i dag vill se de kvarblifna spillrorna, måste bereda sig att möta anblicken af de olyckliga, som där funnit en fristad, de olyckliga, hvilkas förstånds ljus är släckt.

Det gör ett egendomligt gripande intryck att vandra i dessa gångar och celler, omgifven af de stackars fattiga kvinnor, som nu befolka dem. Det är målningar kvar i ett par af cellerna, och de framlocka från någon af de olyckliga en berättelse om hennes sjuka inbillnings syner. Den gör så mycket djupare verkan i en sådan omgifning, får en anstrykning af medeltida mörker och fantastik. Den lyssnande gripes af beklämning; det är ej lätt att glömma intrycket af ett sådant besök.

Vanitas vanitatum! Den stiftelse, som besjälad af Birgittas ande en gång blef till ett centrum för alla tidens andliga intressen och under mörka århundraden lyste som ett ljus öfver landet, den sluter nu inom sina murar det djupaste elände, det mörkaste mörker.

Men kanske skulle Sancta Birgitta, om hon i dag vandrade genom klostrets forna refektorium, mellan hvars smärta pelare rader af enkla bäddar stå, kanske skulle hon dock ej finna sina drömda murar vanhelgade. Kanske skulle hon hällre dröja här än i de till kapell smyckade kamrarna af hennes hus i Rom. Tidsformerna växla. En vår tids Birgitta skulle kunna nedlägga mera af undergörande religiös tro i arbetet för de lidande och olyckliga på jorden än i alla Madre Edviges och hennes nunnors reglementerade andaktsöfningar. *S—d.*

Litteratur.

Doña Ysabel. Roman af *Mathilda Malling.*

Mathilda Malling har förhäxats af napoleonssagan, den har blifvit hennes fixa idé och förhärskande passion. På den uppför hennes fantasi sina luftiga byggnader, kring den flätar hon sina intriger, från den hemtar hon sina ideal. Och det napoleonska tidehvarfvet bildar onekligen en ståtlig bakgrund för dramatiska effekter, dess personager äro förträffliga teaterhjältar, och det gifves väl knappt något historiskt moment, som erbjuder ett så rikt stoff för en praktfull iscensättning som detta. Däraf har också förf. vetat att begagna sig, hvad som kunnat åstadkommas med skickligt anbringade ljuseffekter och en in i alla detaljer mönstergill régie, ingenting har försummats. Vi minnas alla hur vi till att börja med äfven drogos in i trollringen, den Napoleon, som uppträdde i förf:s första arbete »En roman om förste konsuln» förfelade ej sin rätta effekt, den att på en gång dominera och tjusa, och den lilla Edmée, hjältinnan och offret i kärleksdramat, henne älskade vi.

Hur kommer det sig att förtrollningen nu är bruten? Redan i den andra napoleonsromanen, »Fru guvernören af Paris», var förvandlingen skedd, och nu vid den tredje är hela sagostämningens illusion borta. Och ändå är förf. själf lika varm för sitt ämne, hennes beundran för det första kejsardömets heroer är lika glödande, den apparat hon sätter i gång är ej mindre ståtlig, och hennes språk finner samma smekande välljud för att tolka den på en gång eldiga och smäktande passion, som — om vi få tro förf. och hon skall väl ha reda på det — var tidens egentliga särmärke. Men Mathilda Malling har som tidsskildrare aldrig haft många trumf på hand, och de hon haft har hon för länge sedan spelat ut. Hennes hjältar från Napoleon själf till den minsta af hans generaler äro stora på slagfältet och vid rådsbordet, men ännu större i boudoiren och balsalongen, att de äro väldiga som krigare och statsmän, det veta vi af historien, *den* sidan af deras personlighet gör förf. ej mycket väsen af, hufvudsumman är att de äro oemotståndliga som älskare.

Och kvinnorna? Josephine, M:me Junot, Doña Ysabel, hjältinnan i den sista romanen, alla svepa de med samma oefterhärmliga behag kaschemirs-schalen kring sina charmanta bara axlar och gå till sina kärleksmöten, bedårande, förtjusande, men utan ett uns af innehåll eller tanke i det med juvelbandå prydda, à la grecque friserade hufvudet. Var det verkligen så? Fanns det jämte den lättfärdighet och lösa moral som kännetecknade tiden icke något bredvid, som kunde skapa verkliga kvinliga personligheter med allvar och handlingskraft, fanns ej äfven då äkta kvinlighet och äkta

karaktärer? Vi äro öfvertygade att så var. Men Mathilda Malling, som päjlat djupet af memoirlitteraturens brunn, har visserliger därur fiskat upp mången pärla och mycket annat vackert som bländar och sticker i ögonen, men hon har grumlat källan och någon ren uppfriskande dryck kan hon icke iskänka. Hon älskar den kväfvande parfymerade luften i boudoirer à l'empire eller som i »Doña Ysabel» Spaniens heta orangedoftande, kärleksmättade atmosfär, där känner hon sig som fisken i vattnet, där blir hennes prosa en dikt till den bevingade gudens ära, en smäktande elegi — och det är hennes sätt att tolka historien.

I Doña Ysabel är den historiska bakgrunden Napoleons spanska fälttåg 1808—1810, »från Madrids kapitulation till reträtten framför Torres-Vedras». Junot, Ney, Masséna passera revy; t. o. m. Napoleon skymtar ett ögonblick som en meteor, lyser och försvinner. Scenförändringarna äro snabba, maskineriet löper som alltid hos denna förf. skickligt och lätt och går aldrig ur sina gängor. Än en castiliansk borg med balkonger och terrasser, där borgfrun, insvept i mantilla, står tankfullt lutad mot stenbalustraden, än en spansk slottsinteriör med flandriska tapisserier, än en lägertafla med bivuakeldar och måleriska soldatgrupper, än en lysande balscen i ett f. d. spanskt kungapalats, där spanska señoritas tråda dansen med franska generaler, och framför allt månskensbadade klosterträdgårdar med djup skugga mellan rosensnår och oleanderhäckar, den för glödande kärleksmöten häfdvunna dekorationen.

Det förekommer äfven verklig historia i boken för så vidt samvetsgrannt beskrifna trupprörelser, en del orienterande ortnamn och en då och då tämligen flyktigt verkställd öfverblick af den politiska situationen räknas dit.

Men, vi upprepa det, det är hvarken den politiska, biografiska eller etnografiska sidan af historien som fängslat förf. under de trägna forskningarna i memoirlitteraturen, det erotiska elementet däri är för henne a och o. De franska soldaternas inkvarteringar eller ockupation af en plats äro liksom enkom beräknade för att inleda kärleksintriger; strategiska rörelser, marscher och belägringar tjäna samma ändamål, befordrandet af mötet mellan tvenne älskande, ja hela franska armén tyckes ha till sin speciella uppgift att hålla vakt utanför den fridlysta klosterträdgård, där Doña Ysabel och Sainte-Croix ha sina rendez-vous, och när den förorättade äkta mannen tar revanche genom att skjuta älskaren en kula genom pannan, sker också detta med hela härens sanktion. Vidare invecklad är ej romanen, den är berättad med dessa få ord, fast förf. därtill behöft 300 sidor och fyllt en hel diger volym.

Det är emellertid en högst betydande talang hon besitter denna vår romanskrifvande landsmaninna, som sedan några få år från det grannland, där hon numera är bosatt, skickar verk på verk in i den svenska bokmarknaden. Vore Doña Ysabel Mathilda Mallings första napoleonsroman, skulle vi kanske bestuckits af den poetiskt bedårande formen och öfversett med det lätta — alltför lätta —

innehållet. Men nu är den tyvärr den sista i en räcka liknande alster, man erfar en känsla af öfvermättnad och inför den känslan mister äfven det läckraste sin charme. *L. D.*

* * *

Det främmande landet. En novellsamling af *Jane Gernandt-Claine.*

Det är till ett främmande land, ett land badadt af tropikernas sol, ett färgglödande, doftmättadt land, dit man föres vid den talangfulla författarinnans hand. Och ej blott naturen ter sig främmande, hela lifvet, de mänskliga känslorna och lidelserna verka på en nordbo som en forskningsfärd i en okänd värld, men en värld full af det oupptäcktas tjusning och hela friskheten af obruten mark. Med en vaken blick för det karakteristiska hos det land och folk, dit ödet för ett flyktigt ögonblick fört förf. på hennes vandringar, förenar hon en sällsynt gåfva att i sitt eget kalla hemlands språk finna uttrycksmedel för att återgifva den varma sydländska stämningen. Det hvilar också öfver de olika bilder från det främmande landet, som hon frammanat, någonting exotiskt drömmande, för hvars trollmakt man icke kan värja sig och för hvilken man glömmer det ofta bizarra och något konstlade i formerna. De olika partierna i fru Claines novellsamling smälta också gärna tillsammans i minnet till en enda tafla, där figurer och teckning försvinna, där färg och luft är allt.

Tag endast det lilla stycket »Vid Pauls och Virginies graf», det sista i samlingen, det till omfånget obetydligaste och minst novellartade af dem alla. Med några lätta drag skapar förf. här en idyll af en idyll, gör än en gång till en verklighet Bernardin de Saint-Pierres halft förgätna saga om de båda älskande, hvilkas diktade värld förlagts till ön Mauritius och till hvilkas fingerade graf ännu tusentals sympatiserande främlingar vallfärda. Förf. har också besökt den romantiska platsen och skildrar den med detta halfva småleende, hvarmed man berättar en saga, som man inte tror på men inför hvars tradition man böjer sig.

Men det är ej hvad som säges om Paul och Virginie och det sammanhang deras sentimentala historia äger med den tropiska ön Mauritius, som ger färg åt skildringen och kommer denna att framstå som en sammanfattning af den känslostämning, som besjälat förf. vid skapandet af hennes bilder från södern. Nej, det är med en nordbos ögon hon betraktar den underliga naturen där borta, och aldrig har hon funnit vackrare uttryck än när hon framkastar en parallel mellan denna och vår egen.

Hon talar om den sekelgamla, vidtberömda trädgården i Pamplemousses, där på en enda plats sammanförts själfva kvintessensen af tropikernas växtvärld. »Det sjuder af hetta, det blossar af färg, men», säger hon, »är det vackert?» Näppeligen för nordiska ögon. Ty »för oss», heter det, »är ju skönheten något så helt annat: den sena vårens bleka och förklarade härlighet med dess dagar af

ljuft långsam blomstring, då jordens svala dofter och trädens genomskinliga löfverk och fåglarnas spröda kvitter väcka de känslor af stilla, återhållen glädje, af aktsam nalkande beundran, af tårad, vemodsbräddad innerlighet, hvarmed vi älska vår natur» — —. »Den, som en gång känt denna skira och förandligade fägring röra vid sitt hjärta, skall kanske finna all rikedom fattig mot de ljusa vårnätternas undervärld, där markerna ligga vida och tysta, förtonande i oändliga drömmar» — — —.

Hur stel synes ej vid jämförelsen tropikernas »besjungna yppighet, som de grönmålade träd, hvilka vi plockade upp ur leksaksasken, när vi voro barn, och som stodo så oförgätligt styfva och regelbundna på sina bruna rundlar. Med ett ljud af hårdt plaskande vatten eller af metall som stöter mot metall, röra sig palmerna för vinden, men de sjunga icke, de känna icke de tusende toner af fras och suckan, som andas och hviska inne i björkdungen. Själfva tystnaden är en annan — mindre lefvande och mindre djup» — — —.

Så har förf. i kontrasten lyckats göra sina taflor lefvande, både dem med sydländskt motiv, där landskapet med all sin prakt ej »äger någon själ», och dubbelt så vår egen nordiska natur med sin »eviga längtans skönhetslif». Det är i reseminnen sådana som dessa, hvari vandraren, alltid med en kärleksfull blick tillbaka mot den i fjärran blånande hemlandsstranden, upprullar bild på bild från det rörliga panorama han på sin färd ser skymta förbi, som vi som sitta hemma mest älska att fördjupa oss. I alla fru Claines taflor från »det främmande landet» varsnar man visserligen icke den här angifna bakgrunden, men att den finnes där, att hemkärleken ligger som en underton i hennes väsen, därom vittna de innerliga ord, hvarmed hon vetat tolka grundstämningen i den nordiska naturen, och intrycket blir så mycket djupare, emedan det får som ett återsken af glansen från den evigt blå himmel som hvälfver sig öfver »Pauls och Virginies graf». *L. D.*

* * *

Tattaren och hon af *Andrea Butenschön.*

De flesta böcker komma nog till under tak och vid lampsken. Men dit hör inte denna boken; den ser ut att ha blifvit skrifven på landsvägarna i fullt solljus. Eller, närmare utredt, är den byggd på ögonblicksskisser ritade med en blyertspenna på däcket af en ångare eller vid en rast under en fjällklättring. Och alltibland har blyertspennan förvandlats till en pensel, doppad i solnedgångskolorit och i luftens alla färgnyanser. En friluftsbok således i dubbel bemärkelse, och det är nästan synd, att den måste läsas inomhus vid denna årsens tid.

Civiliserade och kultiverade individer som förf. och jag och många andra sakna i någon mån förutsättningar för att utgrunda sammansättningen hos verkliga tattaresjälar, och det är kanske just

därför som dessa verka så lockande och underbara. Den omedelbarhet och vildenaturlighet, som är medveten, är egentligen litet för mer än den »försvarslöse» vagabondens pittoreska principlöshet. Men det hindrar inte, att den dunkelt sorgsna sagan om tattaren och hans ledsagerska på landsvägsfärderna fängslar en som en djup och olöst gåta och öppnar många farleder för ens tankar som en mångtydig parabel. Det är samlingens längsta stycke och äfven det bästa, det af förf. mest omhuldade.

Kommer så en serie natursymboliska aforismer och dagbokssidor, och där är målaren framme öfverallt. Hvarje atmosfärisk växling är där iakttagen med konstnärsblick för färgdistinktioner och återgifven än i långa perioder med något af vemod och trånad i klangen, än — och det oftare — i korta, tvärskurna satser, som skutta dristigt från den ena tanken till den andra. Man får höra talas så mycket om färger att man längtar efter att få se dem och önskar, att det hade funnits några små akvarellbitar här och där i marginalen som åskådningsmaterial för ens otränade målarfantasi.

Minnesrunan öfver Gunnar Berg, den hädangångne norske målaren, har en gång varit publicerad i »Ord och bild», men man läser gärna om denna nekrolog, öfver hvilken det hvilar så mycket af både föremålets och förf:s glittrande nordiska käckhet, att man knappast tänker på att det är en för tidigt död den handlar om.

Käckhet är kanske ändå ett vilseledande ord, det kan leda tanken på skämt och uppsluppenhet; men sådant förekommer inte här. Då och då en ironi en passant, annars ett oförställdt allvar, som tar sig uttryck i kärfva och friska ord, och en melankoli, som mindre gör intryck af vekt drömmande än af tappert buren smärta.

K. J.

* * *

Den kvinliga klädedräkten. Illustrerad beskrifning. Utgifven af *Dräktreformföreningen.*

Krig mot den mänskliga klädedräktens afarter och öfverdrifter har förts i alla tider och med alla slags vapen och — tyvärr — med mycket liten framgång. Att kämpa mot *modets* allhärskarmakt har visat sig vara den lönlösaste af alla strider, i främsta rummet då det gällt det *yttre* omhöljet, hvarför alla på rationella grunder baserade företag för bekämpandet af modedårskaperna icke vändt sig mot de skiftande smaklagarna, utan fast mer mot de missriktningar ur hygienisk och praktisk synpunkt sedt, som vidlåder kvinnans och barnens klädedräkt, i synnerhet den del däraf som utgör dess underlag.

Vår svenska Dräktreformförening, verksam i vårt land sedan år 1886, har också riktat hela sin sträfvan på genomförande af sådana förbättringar i klädedräkten, som i främsta rummet motsvara

hälsans och det sunda förnuftets fordringar. Och tack vare ett energiskt, förträffligt planlagdt och väl utfördt arbete har föreningen lyckats få sina idéer, på jämförelsevis kort tid, ej blott spridda, utan i vidsträckta kretsar praktiskt genomförda. Det är genom offentliga föredrag, utställningar af modeller och genom att i handeln införa sådana samt genom utgifvande af skrifter och broschyrer, som föreningen verkat för sina ändamål. Ett nytt prof på lifaktighet föreligger nu i ofvanstående, i höstas utgifna lilla broschyr, där med stöd af mångårig erfarenhet Föreningen åskådliggör i hvad riktning en rationellt genomförd reform i vår klädedräkt bör gå. Det lilla häftet å 13 sidor innehåller en mängd beskrifningar på praktiska och hygieniska öfver- och underkläder för barn samt underkläder för vuxna. Den afhandlar i fyra kapitel det späda barnets kläder, koltkläderna, skoldräkt för flickor samt den kvinliga dräkten; beskrifningen på plagg är åtföljd af illustrationer, hvarigenom framställningen blir särdeles klar och lättfattlig. Principen för det hela är, enligt förf:s utsago, att åstadkomma en fullt hygienisk och praktisk, men på samma gång så vidt möjligt är, i estetiskt afseende tilltalande dräkt. Dräktreformföreningen tyckes äfven, att döma af föreliggande broschyr, hafva i de flesta fall uppnått ett godt resultat, om äfven några smärre anmärkningar kunna göras, såsom t. ex. angående det späda barnets kläder. Där äro nämligen tvenne plagg försedda med dragband i halslinningen, hvilket nog är lämpligt vid plaggens strykning, men ur andra synpunkter förefaller mindre praktiskt.

Såsom påpekas på första sidan af broschyren, är densamma utgifven i ändamål att sprida kännedom om Dräktreformföreningens modeller, och kunna vi ej annat än önska att det lilla häftet måtte blifva kändt i så vida kretsar som möjligt.

D. R.

Kvinnorna och fredssaken.

Tsarens fredsmanifest, som ju i alla länder inom vida kretsar hälsats med stor tillfredssällelse, synes alldeles särskildt ha bragt i dagen *kvinnornas* sympatier för fredsidéerna. Från många håll ingå underrättelser, att de opinionsyttringar, hvarmed man i de flesta länder f. n. söker gifva uttryck åt *folkens* anslutning till de i manifestet framstälda tankarna, omfattas med lifligt intresse af kvinnorna och i ett flertal fall haft sitt ursprung från dem.

Den internationellt organiserade »Ligue des femmes pour le désarmement international», som med hufvudsäte i *Paris* räknar ett mycket stort antal medlemmar i olika länder, har i detta afseende

utvecklat en särdeles energisk verksamhet och satt sig i spetsen för en internationell namninsamling å uttalanden, ägnade att inför den blifvande stora fredskonferensen stödja tsarens initiativ. »*De tyska kvinnornas förbund*», representerande 90 föreningar med tillsammans 60,000 medlemmar, har i denna åtgärd anslutit sig till »Ligue des femmes pour le désarmement international.» I *Holland* förbereda kvinnor en storartad demonstration till förmån för fredssaken, särskildt med hänsyn till det af mr. W. Stead planlagda internationella »fredskorståget». De *engelska* kvinnoföreningarna, särskildt »Women's Liberal Federation», ha under november och december anordnat icke mindre än 90 »meetings», där man uttalat sig till förmån för tsarens manifest. I *Norge* och *Danmark* ha fruarna Dikke Möller och Matilda Bajer satt sig i spetsen för tackadresser till tsaren, hvilka redan öfverlämnats till honom och i de respektive länderna undertecknats med 1,248 och 2,249 kvinnonamn.

Här i vårt land är det Sveriges Kvinliga Fredsförening, som i anslutning till den af »Ligue des femmes pour le désarmement international» planlagda folkdemonstrationen tagit initiativet till namninsamling å en till nationernas representanter vid den blifvande fredskonferensen ställd adress af följande lydelse: »Vi undertecknade svenska män och kvinnor, som omfatta de i tsar Nikolaus II:s fredsmanifest uttalade principerna, gifva härmed uttryck åt vår önskan, att konferensen måtte lyckas åstadkomma en begränsning af de ruinerande och kulturhämmande rustningarna, såväl som en vidsträcktare tillämpning i mellanfolkliga förhållanden af de rättens och rättfärdighetens principer, på hvilka staternas säkerhet och folkens välfärd bero.»

Denna namninsamling, för hvilken man lyckats intressera såväl en stor del af pressen som åtskilliga mera betydande organisationer, skall vara afslutad till den 1 febr. 1899. Alla intresserade böra därför snarast möjligt rekvirera listor skriftligen hos Sveriges Kvinliga Fredsförenings expedition, Stockholm, eller personligen afhämta sådana Klara N. Kyrkogata 8, 1 tr., kl. 1—9 e. m. *E. B.*

Föreningsmeddelanden.

Till vice ordförande i Fredrika-Bremer-Förbundet efter fru Ellen Ankarsvärd har valts fru *Agda Montelius.*

*

Fredrika-Bremer-Förbundets länsstipendiefonder. Genom landshöfdingskan fru Anna Husberg har till Norrbottens läns afdelning öfverlämnats 6,069 kr. 80 öre, hvadan denna länsfond nu uppnått ett belopp af 8,513 kr. 45 öre, och kommer med anledning häraf Norrbottens första Fredrika-Bremer-stipendium att utdelas år 1900.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

F. & G. Beijer: *Hagens, Herbert,* En käjsares öde. — *Skarp, Evelyn,* Min första termin i skolan. — *Debenham, Mary H.,* Hvad vindarne berättade.

John E. Bergsjö: *Carit Etlar,* Af Björnesläkt.

Albert Bonnier: *Johansen, Hjalmar,* Med Nansen på 86° 14'. — Lekkamraten, 21:a, 22:a boken. — *Åkermark, J. W.,* Ut till lek! — *Malling, Mathilda,* Doña Ysabel. — *Sienkieviecz, H.,* Från Neros dagar. — *Topelius, Z.,* Valters äfventyr. — *Sjögren, Otto,* Taflor ur Sveriges historia. — *Wickström, Victor Hugo,* En modern historia. — *Juhani Aho,* Panu. — *Stevenson, R. L.,* Sjöröfvarens testamente. — *Wilkens, M. R.,* Hårdt mot hårdt — *Eckert, E.,* Att sjungas med de små. — *Falk, H.,* Gösta Svärdfält och Båtsman Våghals. — Snöflingan. — *Key, Ellen,* Tankebilder.

A. V. Carlson: *Le Fleüve, Arny,* »Förgjordade söner».

Fosterlandsstiftelsen: *L. S.,* Den stora födelsedagen. — Ur lifvet. — Julkärfven 1898. — Frideborg 1899. — Korn åt små fåglar 1899. — *L. S.,* Barnens Bilderbok. — *Roos, Mathilda,* Lilla Tröstemor. — Majken berättade. — Guds änglar. — *Vollmar, A.,* Vid årsskiftet. — Under äppelträdet. — *Siedel, E.,* Såsom Ljusets barn. — *Runa,* Hvardagslif. — *Rosén, Anna,* Bland sippor och blad. — *L. L.,* Ängsblommor. — *Von Engelhardt, Lisa,* Barnpredikningar. — Barnens tidning. — *Schneider, H. G.,* På flykt. — Julklappen 1898. — *Plym-Forshell, J.,* Evelina Alberg. — *Kolmodin, A.,* Missionsarbetets betydelse för det kristliga lifvet.

C. E. Fritze: *Meade, L. T.,* Rika kusin. — *Coolidge, Susan,* Klaröga.

Hugo Geber: *Ritter, T. H.,* Om uppfostran. — *Langlet, M.,* Mamma, tala om något roligt.

C. & E. Gernandt: *Beskow, Elsa,* Barnen på Solbacka. — *Gernandt-Claine, Jane,* Det främmande landet. — *Ewald, Carl,* Barnkorståget. — *Magnus, Siri,* Sagan om den envisa snufvan.

C. W. K. Gleerup: *Anholm, M.,* Normandie och dess nordiska minnen.

H. Hagerup: *Kieler, Laura,* Sønderjydske Børn efter 1864. Fortællinger.

Aktiebolaget Hierta: *Warner, Susan,* Stora vida världen.

(Forts.)

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur, Okt. 1898—Jan. 1899.

Svensk:

De svenska landsmålen 61, 62, 63, 64.
Folkskolans barntidning n:r 35—40.
Helsovännen n:r 22—24.
Hemåt n:r 11—12. 1899, 1.
Idun n:r 44—52.
Jordemodern n:r 12.
Kamraten n:r 22—24.
Kyrklig tidskrift n:r 11—12.
Linnéa n:r 21—23.
Läsning för hemmet n:r 5—6.
Nordisk tidskrift n:r 6—8.
Nya bokhandelstidningen n:r 44—52.
Nya kyrkans tidning n:r 11.
Pedagogisk tidskrift n:r 10—12.
Skogvaktaren n:r 1, 1899.
Slöjdundervisningsbladet n:r 10—12.
Statistisk tidskrift n:r 2—3.
Svensk damtidning n:r 44—52.
Svensk läraretidning n:r 45—52. 1899, 1.
Svensk musiktidning n:r 18—20.
Svensk bokhandelstidning n:r 44—52. 1899, 1.
Tidning för trädgårdsodlare n:r 11.
Varia n:r 11—12.
Verdandi n:r 5.

Finsk:

Finsk Tidskrift del. 45, h. 3—6.
Nutid n:r 11—12.

Norsk:

Husmoderen n:r 32—36.
Moral n:r 5—6.
Nylænde n:r 21—24.
Urd n:r 44—50.

Dansk:

Kvinden og Samfundet n:r 11- 12.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 21—24.
Das litterarische Echo n:r 1.
Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 45—52.
Die Frauenbewegung n:r 21—24.
Neue Bahnen n:r 20—24.

Engelsk:

The Nursing Record n:r 552—561.
The Woman's Journal n:r 44—52.

Fransk:

La Femme n:r 20—22.
L'Humanité Nouvelle n:r 18.

Anmälan.

***Dagny**, som 1898 börjat en ny följd, skall, då den* **betydligt utvidgade form,** *i hvilken tidskriften framträdt, med uppmuntrande välvilja mottagits af allmänheten, år* **1899** *utgifvas efter samma plan, som föregående år. Dagny, som utgifves af och är* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Därjämte är Dagny såsom **organ äfven för Föreningen för Välgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** *i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.*

Åt **sjuksköterskornas intressen** *och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt* **litteraturens förateelser i hem- och utlandet,** *framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier** *m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny *redigeras af fröken* **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.*

Dagny *utkommer* **1899 med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $^{1}/_{2}$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 3

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

En kvinlig lönefråga i statsverkspropositionen.

GINA KROG: Kvindesagen i Norge. (Forts.)

LOTTEN DAHLGREN: En vinter i Upsala på 40-talet. Ur en ung flickas dagboksanteckningar.

E—LF: En läsestuga.

Litteratur: ALMA CLEVE: Normandie af M. Anholm. — L. D.: Hemtrefnad. — K. J.: Tidskrifter.

Från skilda håll.

En kvinlig lönefråga i statsverkspropositionen.

I den digra lunta, som utgör årets af regeringen till riksdagen aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof, finner man under sjunde hufvudtitelns rubrik ett par sidor, som väl äro ägnade att fylla oss kvinnor och alla dem som nitälska för en tillfredsställande lösning äfven af den ekonomiska sidan af kvinnofrågan, med bekymmer. Det är *löneregleringsförslagen inom postverket* i hvad de röra detta ämbetsverks kvinliga tjänsteinnehafvare, som vi här åsyfta. Då dessa förslag innebära en högst betydlig försämring af de existensvillkor, under hvilka kvinnan i postverkets tjänst arbetar, är det blott naturligt att det kapitel, där den kungl. propositionen afhandlar denna fråga, i Dagny göres till föremål för närmare granskning.

Den starka utveckling, hvari postverket under de senare åren varit stadt, har naturligtvis betingat en ökad arbetsstyrka inom verkets alla delar. En ökad tjänstepersonal fordrar större utgifter och den ökning af aflöningsstaten, som regeringen föreslår, uppgår också till icke mindre än 1,601,800 kr.

För att närmare klargöra den kvinliga personalens förhållande till ifrågavarande löneförslag förutskicka vi en kortfattad redogörelse för kvinnans n. v. ställning inom postverket.

För att äga kompetens till inträde i postverkets tjänst skall sökande hafva aflagt studentexamen eller förete betyg om aflagda, godkända prof i svensk ämnesskrifning, allmän och i synnerhet fäderneslandets geografi, räknekonst samt något af de tre språken tyska, franska eller engelska. Dessa betyg böra vara utfärdade af ordinarie eller vikarierande lärare vid högre läroverk eller universitet eller, i fråga om moderna språk, af annan godkänd lärare.

Sedan postelevkurs blifvit genomgången, erhållas s. k. »strö-förordnanden» med aflöning af kronor 62: 50 i månaden, och först sedan därmed fortsatts c:a 3 år. erhålles anställning och ständigt förordnande som extra biträde.

De befattningar, som hittills stått öppna för kvinnan, äro:

såsom *extra biträden* med aflöning af lägst 750, högst 1,350 kr.; arvodena indelade i fem klasser med 150 kronors skillnad mellan hvarje klass, uppflyttning i allmänhet från lägre till högre klass efter väl vitsordad tjänstgöring under tre år i den lägre arvodesklassen.

Uppflyttning till ordinarie postexpeditör har på senare tid vunnits efter 13—14 års tjänstgöring inom extra biträdesgraden,

såsom *postexpeditörer 2:dra lönegraden*

lön och tjänstgöringspenningar	2,000: —
2 ålderstillägg, hvardera å 400 kr.......	800: —
	2,800: —

såsom *föreståndare för VI. klassens postkontor*

lön och tjänstgöringspenningar	2,500: —
2 ålderstillägg, hvardera å 400 kr.......	800: —
	3,300: —

såsom *föreståndare för V. klassens postkontor*

lön och tjänstgöringspenningar	2,900: —
2 ålderstillägg, hvardera å 400 kr.......	800: —
	3,700: —

Samtliga dessa löner äro upptagna med de belopp, som föreslås i den kungl. propositionen och hvilka nära ansluta sig till nu gällande stat.

Kvinna äger inom postverket ingen pensionsrätt, beroende däraf att hon, äfven när hon innehar s. k. ordinarie plats, dock å befattningen icke har annat än *förordnande*, »hvarigenom tjänsten icke blifver definitivt tillsatt».

Af ofvanstående tyckes framgå, att de löner kvinna vid postverket kunnat ernå äro ganska höga, men granskar man förhållandena närmare, så finner man, att de på papperet te sig vackrare än de faktiskt äro, emedan blott ett försvinnande litet antal kvinnor nått de högre lönegraderna. Så fanns t. ex. 1898*) ingen kvinna anställd å V. klassens postkontor, å VI. klassens endast 2 samt såsom postexpeditörer endast 20. Det är sålunda bland *extra biträdena* vi finna det stora antalet i postverket arbetande kvinnor.

Angående de extra biträdena har Generalpoststyrelsen framhållit, att postverkets hastiga utveckling fordrat ökad personal, att därigenom ett stort antal extra biträden blifvit använda, hvilka väl i

*) Enl. uppgift å ämbets- och tjänstemän vid Kongl. Postverket och Kongl. Postsparbanken år 1898.

fråga om arbetet, men ej i fråga om aflöning vore likställda med ordinarie tjänstemannapersonal, att extra biträdens befordringsutsikter vore ytterst dåliga och har G. P. S. på grund däraf begärt tillsättande af 293 nya postexpeditörsbefattningar.

Att kostnaden för inrättande af så många ordinarie tjänster uppgår till betydande belopp är naturligt, men G. P. S. anser sig hafva funnit ett lämpligt sätt att minska den föreslagna utgiftsposten. Vid undersökning har G. P. S. nämligen utrönt, att bland de extra biträden, hvilka skulle ifrågakomma till befordran, befunne sig ett stort antal kvinnor. Generalpoststyrelsen har på grund däraf föreslagit tillsättandet af en *3:e lönegrad för postexpeditörer* med en lön af 1,200 kr., tjänstgöringspengar 300 kr. och två ålderstillägg, hvardera à 200 kr. = högst 1,900 kr., och har på samma gång föreslagit att kvinnor »skulle i regeln komma att stanna inom denna föreslagna lönegrad, därest icke särskild anledning till uppflyttning i högre lönegrad förekommer eller kvinlig postexpeditör redan före tillkomsten af denna 3:e lönegrad erhållit högre lönegrad.»

K. m:t har gått ännu längre i sparsamhet och visserligen förordat tillsättandet af de 293 postexpeditörsplatserna, men på samma gång föreslagit att arvodena för den nämnda 3:e graden af postexpeditörer skulle sänkas från högst 1,900 kr. till högst 1,500 kr.

Sammanfattar man nu betydelsen af de ofvan nämnda siffrorna, så finner man

att kvinna nu kan uppnå 2:a lönegraden för postexpeditör med aflöning enligt propositionen föreslagen till

lön, tjänstgöringspengar och ålderstillägg högst 2,800 kr,

att G. P. S. förordat upprättandet af en 3:e lönegrad, inom hvilken kvinna hädanefter i regel skulle komma att stanna, med

lön, tjänstgöringspengar och ålderstillägg, högst 1,900 kr.

att k. propositionen föreslår aflöning till nämnda 3:e lönegrad med

lön, tjänstgöringspengar och ålderstillägg, högst 1,500 kr.

Löneförhöjning är ett ord som ofta höres och dyrtidstillägg har under de senare åren begärts inom olika arbetsområden. Ovedersägligt torde ock vara att lefnadsomkostnaderna sedan år 1884, då kvinna lämnades rätt till anställning som postexpeditör och postkontorsföreståndare, i ej oväsentlig grad höjts, synnerligast i de större städerna, och det är där de flesta postexpeditörerna hafva sin tjänst.

Under sådana förhållanden förefaller det som om en lönesänkning inom ett statens verk ej skulle kunna föreslås utan tungt

vägande skäl; men oss synes som om tvärtom de skäl, som åberopats, vore ganska svaga.

Generalpoststyrelsen har såsom grund till sänkandet af de ifrågavarande lönerna framhållit att de kvinliga postexpeditörerna, »med allt erkännande af deras flit och redbarhet», icke i allo kunde likställas med manliga postexpeditörer i fråga om användbarhet i postverket. »Den kvinliga tjänstemannapersonalen kunde nämligen hvarken tjänstgöra vid järnvägsposten eller vid mera kroppsansträngande sysslor och ej heller annat än undantagsvis påräknas vid skötandet af nattposterna».

Detta argument torde emellertid kunna bemötas därmed, att till den manliga personalen betalas lika aflöning antingen deltagande i ofvannämnda arbeten sker eller ej, samt att kvinna, äfven om lönen är densamma, har sämre ställning än mannen inom postverket, ty kvinnan saknar pensionsrätt och så godt som all utsikt till vidare befordran i tjänsten.

K. m:t har som stöd för sin sparsamhetsåtgärd anfört, att den påtänkta lönen af högst 1,500 kr. skulle utgöra i det närmaste samma aflöningsbelopp som riksdagen år 1897 vid reglerande af järnvägarnas aflöningsstat bestämt för motsvarande tjänsteinnehafvare. Granskar man järnvägens löneförhållanden, så finner man emellertid följande:

1,200 kronors aflöning vid statens järnvägar erhålles efter c:a 6 års tjänstgöring; denna aflöning lämnas till ordinarie tjänstinnehafvare för en arbetstid af 6 timmar om dagen; tillfälle till extra arbetsförtjänst finnes inom verket, anses nära nog obligatorisk och medför en inkomst som i denna lönegrad i allmänhet uppgår till inemot 200 kr.; pensionsrätt finnes.

1,200 kronors aflöning vid postverket skulle enligt k. m:ts förslag erhållas efter 8—10 års tjänstgöring (däri icke inberäknad tiden för de ofvan nämnda s. k. ströförordnandena) och ej åtföljas af pensionsrätt.

1,500 kronors aflöning vid statens järnvägar erhålles efter c:a 9 års tjänstgöring, hvarmed fortfarande följer tillfälle till extra arbetsförtjänst (öfver 250 kr. pr år) och pensionsrätt.

1,500 kronors aflöning vid postverket skulle enligt k. m:ts förslag erhållas efter 18—20 års tjänstgöring och ej åtföljas af pensionsrätt.

Sålunda torde den af k. m:t föreslagna aflöningen för postexpeditör i 3:e lönegraden (hufvudsakligen afsedd för kvinnor) icke

rättvisligen kunna jämnställas med den ingalunda öfverdrifna aflöning, som lämnas åt motsvarande tjänsteinnehafvare vid statens järnvägar.

Generalpoststyrelsen yttrar i en skrifvelse till k. m:t år 1897 att befordringsförhållandena för de lägsta tjänstemännen (extra biträdena) icke vore af beskaffenhet att tillföra postverket dugliga personer, utan att de, om ingen väsentlig ändring till det bättre skedde, innebure en fara för postverkets framtid och att de hos de extra biträdena alstrat ett missmod, som måste förtynga arbetet i postverkets tjänst. Denna passus har säkerligen haft afseende å såväl de kvinliga som de manliga extra biträdena; och huru mycket mera missmod skulle ej visa sig, huru mycket tyngre skulle ej arbetet blifva efter de nu uppsatta förslagen för kvinnors aflöning! Den enda förmån k. m:ts förslag erbjuder är att *ordinarie* anställning skulle vinnas c:a 5 år tidigare och därigenom rätt erhållas att vid sjukdomsfall ej mista all lön. I öfrigt skulle ordinarie postexpeditörer af 3:dje lönegraden blifva i viss mån sämre ställda än till och med nuvarande extra biträdena, ty dessa kunna nu erhålla en lön af 1,350 kr. efter 12 års tjänstgöring, en lön som enligt k. m:ts förslag ej skulle erhållas förr än efter c:a 14 år.

De kvinliga postexpeditiörernas intressen komma emellertid äfven att behandlas i tvenne till riksdagen afgifna motioner: af herr *Fridtjuv Berg* och herr *A. Hedin* »om ändring af k. m:ts proposition angående postverket i syfte att kvinligt biträde skall bibehållas vid sin nuvarande rätt att kunna erhålla postexpeditörs befattning i andra lönegraden, samt om fastställande af aflöningen i tredje lönegraden till 1,500 kronor och de båda ålderstilläggen till 400 kronor hvardera», samt af herr *Pegelow*: om »pensionsrätt för kvinliga postexpeditörer».

Vi hafva här i dess hufvuddrag framställt denna för så många svenska kvinnor viktiga fråga, sådan den nu ligger färdig att behandlas i riksdagen. Vi förbehålla oss att när tider blir återkomma till ämnet.

Kvindesagen i Norge.

(Forts. från föreg. häfte.)

Er der forövrigt reaktion i vort land, blandt publikum, blandt kvinderne selv? —

Det siger sig selv, at det der kom som modeströmning, det gaar paa samme vis, man forlader det ene for at ta fat paa noget andet, som underholder mere. Men dette er paa overfladen Reaktion i dybere forstand er der ikke. Der er tvertimod fremgang, men efter vor mening altfor langsom. Havde vi bare flere arbeidere og forkyndere til at sprede uvidenheden — saa skulde det gaa. De faa vi har er modige og dygtige, men er helt opslugt af arbeide. Uvidenheden om selve vor sag er, mener jeg, vor værste fiende. Naive misopfatninger eller mer bevidste forvrængninger er stærkt iveien for os.

Historikere anförer som tegn paa indre magt og betydning hos personer og begivenheder, at sagn og myter ivrig spinder sig om dem. — I saafald höist smigrende for os, for myter og sagn er ivrig paa færde.

Her er t. ex. den myte, at vi vil lighed med mænd. En representant i stortinget sa, at vi vilde »borteliminere de kjönslige eiendommeligheder» og i en komitéindstilling var hele konklusionen mod kvindestemmeret grundlagt paa vidtlöftige præmisser om, at det ikke forholdt sig saa, at mænd og kvinder var lige. Tænk det!

Mens et af vore hyppigste og sterkeste argumenter for borgerlig ligestillethed og lighed for loven jo netop er det, at mænd og kvinder er saa forskjellig, at mænd umulig kan skjötte kvinders interesser, kan ikke representere dem, kan ikke være deres formyndere, kan ikke med sin bedste vilje være retfærdig mod dem.

Vi siger: Giv kvinderne frihed og ret, og der skal vise sig en kvindelig aandskraft man ikke har drömt om. Paa grundlag af det fælles menneskelige skal den voxe og udfolde sig.

Det fælles menneskelige — for moralbegrebet, aandsbegrebet menneske, det er vel en saa sikret erobring af erkjendelsen, af aand og fölelse, at den aldrig tabes. Sandelig. Mand og kvinde skabte han dem. —

Som De ved har jo en asiatisk reaktion, hvis ivrigste representant Laura Marholm er, været paafærde i Europa. Den har ikke faaet synderlig magt i vort land. Jo — i literaturen har vi jo seet

kvinden fremme som det vilde, aandelig uperfektible kjönsdyr, og manden, som modsætning, menneske og aand — men literaturen, de yngres, har ikke mer den inderlige sammenhæng med de moralske livsensværdier, den betegner ikke saa meget. Med priselig beskedenhed drager ogsaa — i skræk for tendensdigtning — de nyere forfattere sine produkter tilbage inden det snevrere æstetiske omraade — det æstetiske fagomraade.

Nok en myte er det, at kvindesagskvinderne kaster foragt over elskovs- og ægteskabs- og moderforholdet. Som om ikke net op det modsatte er tilfældet. Löfte det, lutre det, adle det vil de. Og det trænges. Det nytter ikke aarhundraders hykleriske sentimentalitet om moderskabet. En ny aand maa vækkes, ikke *om* og *at*, men *hvorledes* maa nu spörges.

Paa en kongres for mödre, som er holdt i Washington, siger en mor: »Vi begynder at undres, om ikke laster, forbrydelser, galskab-sygdom og verdens elendighed i det hele har sin dybeste grund i kvindens selvfornedrelse som mor. Mödre har en frygtelig magt. Hvorledes tör en mor staa lige over sit barn med den bevidsthed, at hun ikke ved selvudvikling har gjort sig skikket til at være mor, förend hun paatog sig ansvaret. Selvopgivelse og underkastelse ligoverfor en mand, han være far, ælsker eller ægtefælle er den farligste teori, som kan læres eller tvinges ind paa den, hvis karakter skal forme de kommende slægter. Hun har ingen ret til at overföre paa sit barn en underdanig, uudviklet natur o. s. v.»

Jeg tror hun er paa ret spor. At ville bygge op om moderen uden at bygge op om kvinden i og for sig — *barneverk* er det. Lad kvinderne vinde selvstændighedens æresfölelse, lad deres sjæleliv faa udfolde sig, först da kan der bli tale om menneskeligt slægtsvalg og om mödre der förer menneskeheden frem i aand og sandhed.

Om sagnene og myterne, som spinder sig om begrebet mandshad, vil jeg ikke tale engang, de er alt for lavkomiske. Ja, komiske er de, mange af disse lidet orienterade modstandere.

Nu er det vor tur at le, i begyndelsen var vi gjenstand for latteren. For vi har naturligvis lidt en del vi med af latterliggjörelse og forvrængning og forfölgelse i pressen o. s. v., men hvad er det altsammen? Ikke at tale om er det i forhold til det vi har oplevet af glæde.

Först de spirende drömme og tanker inde i barne-ungdomssindet, men som gjemte sig vel bort, fordi de trodde de var

ganske alene i verden, saa möde det igjen hos en, hos to, hos flere, saa se det lyse over alle land, over eget land. Efter en slig taagenat at se lys rödme fjeldtinderne — kanske er det vakrere syn end baade de, som kom för os, og de *nærmest* efter os har seet og faar se.

Men hvorledes faa straalerne til at naa lysende og varmende til dem, som bor mörkt og fryser? Der er mange, som længes. Bud paa bud kommer fra by og bygd, om at vi skal komme og fortælle og forkynde og forklare, og saa maatte svare nei gang paa gang!

Naar jeg har fortalt dem, at jeg ser de norske kvinder, som dem, der har været dybere böiet end de fleste, deres sind böiet af preste- og mandsmagt, böiet over sin egen inderligheds verden, og naar der saa raabes paa lys og hjælp, raabes paa en liden haandsrækning, da ikke at kunne gi den, det er bittert.

Som dybt ind fra fjeldet raaber det paa en og som en anklage. Og saa kan de forstaa lidt af grunden til at Norge har været saa lidt med paa alle kvindesagsmöder i udlandet.

Naar en hörer det raabe indenfra det landet, som vi elsker og gjerne vil gjöre til vort, saa blir en selv lidt bergtagen, en blir trold og faar troldets bekjendte valgsprog, en faar skjötte sig selv og sit eget og la de andres greier ligge.

Det er slet ikke bra.

Men at det er det modsatte af reaktion blandt vort folks kvinder vil De efter dette forstaa. Og heldigvis er der vext for vor sag ikke alene blandt kvinderne, men ogsaa blandt mændene, de unge mænd. Heri ligger et stort haab. Rundt omkring i landet er der stiftet ungdomsforeninger af mænd og kvinder, og det hænder at det er mændene, som er ivrigst i at faa kvindespörsmaalet frem til diskussion.

* * *

Principindrömmelser sa jeg det offentlige var ræd for at gjöre os. Det sunde og ene retfærdige princip at lönne *arbeide* efter arbeidets værd ikke efter person har man kun undtagelsevis gaaet ind paa for kvindernes vedkommende. De fleste kvinder, ansat i statens og kommunens tjeneste, betales mindre end mænd for det samme arbeide. Ilde er det, at det offentlige gaar i spidsen for et system, som naar det efterlignes af private arbeidsgivere skaber udhungring og elendighed blandt kvinder.

Ja ogsaa i vort land lever da en hel del kvinder underbetalt, underernæret, uden synderlig muligheder for menneskelig udvikling, og som truer med at fostre et ögende proletariat.

Da vi gik frem i vort tog under merket: retfærdighed for kvinder, saa mödte vi et andet tog. Det store arbeidertog. Vi möder et andet spörsmaal, det socialökonomiske spörsmaal, og de socialistiske systemer kommer og byr sin lösning, sin hjælp. Men vi stanser bedrövet, raadvild og tænker os om.

Et skjæbnesvangert möde! Vor sag, hvis sandhed er undfanget af aand og födt af kvinde — og saa den anden, den som er skabt af mandsvilje, födt af nöd, af den nöd, som storindustrien har fostret.

Denne storindustriens- æra med sine maskiner, sine geniale opfindelser, sine forstandsvidundere. Denne triumf af mandsforstand, denne forstand, som alt er ofret for at udvikle, mens kvindens aandsliv har ligget som en brakmark. Storindustrien, som er kvindefiendtlig i sine virkninger, i det den har revet kvinderne hjemmearbeidet ud af hænderne, det arbeide de ofte var ledere af, og kastet dem uforberedt, merk vel uforberedt, ud i konkurrancen og tummelen og puttet dem ind i de laveste, ynkeligst lönnede, overanstrengende poster i sine fabriker og sine magasiner.

For den er korttænkt denne anklage mod kvinderne, at de her trængt sig ind paa mænds arbeidsomraader, det modsatte er tilfældet.

Og man kunde fristes til at raabe ve over dem, som i denne nöd, da nemesis er over samfundet, fordi det har forsömt kvinderne, vil hindre dem i at udvide sin arbeidsevne over nye felter udad, opad, i at sætte sig de höieste aandsopgaver. Der tales ofte som om det var en grille af kvinderne dette. Ukvindeligt arbeide. Ja, det findes. Jeg mener krig og jagt og alt sligt livsödelæggende, det er ukvindeligt. Og i strengt muskelarbeide vil kvinder trække korte straa — men ellers — alt arbeide er deres. Skal der endelig være opgjör, saa vil jeg paastaa, at alt samfundsarbeide i sin dybeste grund er mere kvindeligt end mandigt. Samfundet er hjemmet i stor stil. Der var en gang en tid — der var en gang folk, hvor jagt og krig var mændenes eneste gjerning.

Men ikke lönner det umagen at gjöre for smaalige opgjör, og ikke lönner det sig at tale mod storindustrien, den er et faktum og trods al hæslighed den afföder et beundringsværdigt faktum. Og hvem ser ikke, at ogsaa den har rakt en kraftig haand til kvindens frigjörelse.

Og ogsaa de socialistiske systemer er et faktum, mandige som de er, med sin haardhed, sin strænge mekanisme, men ogsaa de i flere henseender beundringsværdige og ogsaa de paa enkelte felter i forbund med kvindernes sag.

Men ikke bringer vi vor andel till lösningen ved at gaa ind i de opbyggede systemer. Systemer er bra. Men er ikke bra nok. Den nöd og angst og fortvilelse verden sukker under, den hjælpes ikke för sindene forandres. Hjertet maa gjennembæves. Indenfra maa det straale ud. Og den hjælpes ikke, för kvinder er med i lösningen — *selvstændig*. Ogsaa arbeider- och fattigspörsmaalet maa bli *vort*. Det *er* vort. For er ikke de daarligst stillede arbeidere kvinder, og er ikke de fattigste af de fattige kvinder?

For at gaa til mit eget land igen — saa har da ogsaa der arbeidende kvinder sluttet sig sammen i fagforeninger, og det er bra og vel. Men saa begynder spörsmaalene om *indskrænkningen* ved *lovbud* og specielt af kvindearbeide. Nu gjælder det at ta i betragtning om ikke det, som lover saa godt i förste led, blir til elendighed i andet led. Om ikke kvinderne en dag vaagner op og ser sig værre kneblet i kampen for tilværelsen end nogensinde för. Alle kvindesagsorganisationer i hele verden skulde staa paa vagt her og ta i öiesyn og gi sit veto og lægge al sin intelligens og sit hjertelag i problemerne. Det gjælder naturligvis mest for de industrielle landes vedkommende, men ogsaa for vort forholdsvis idylliske land gjælder det: *Uden om* det ökonomiske spörsmaal kommer vi ikke. Gjennem det maa vi. *Vi maa her ta fast med större kraft!*

* * *

Kaster jeg et hurtig blik udover kvindespörsmaalet, saa ser jeg en mængde veie som förer til det samme maal. Men ser jeg længer paa det, saa deler de bevidste bestræbelser sig især i tre hovedretninger. *Först* virkningen paa de magthavende, at de skal slippe kvinderne ind, vise dem retfærdighed, gi dem lod og del i materielle og aandelige goder i det samfund som er.

Så den anden: Indvirkning paa kvinderne, at de skrækkeligste fölger af underkuelse og forsömthed kan udryddes, saa deres natur kan faa udfolde sig og det opadstigende liv begynde.

Endelig den tredie: indvirkningen paa det hele samfund, det ensidige mandssamfund, saa ensidigheden kan ophæves og opfatningen ændres, det kvindelige element faa saa stort raaderum, at samfundet menneskeliggjöres — en omvurdering altsaa af mange værdier.

De to förste retninger vil man forstaa blir nödvendige midler for realiseringen af det tredie. Denne — kvindeliggjörelsen af samfundet har været fremholdt som *fremtidens kvindesag* og det er som har man ment, arbeidet paa dette ikke endnu er begyndt. — I vort land i det mindste har det været arbeidet paa dette helt fra begyndelsen.

For Camilla Collett var dette netop opgaven. Hvad hun sörged mest over var, att det kvindelige fik saa lidet plads og gehör i samfundet.

Mangt af det som gik for stort — personer og handlinger — blev for hende smaat, mangt smaat — stort. I det erotiske forhold vilde hun den kvindelige fölelse skulde ha ledelsen — den som havde det sjælsbeaandedes hele forrang — udtrykte hun det — det hele samfund vilde hun med os og vi med hende skulde gjennemströmmes af den ideale kvindefölelse. Det er sagt om hende, at hun aldrig nævnte ordet usædelighed, men altid kjæmped mod den. For hende var usædeligheden, at den kvindelige fölelse, det sjælelige underkjendtes. — Det var roden til alt ondt.

Hun havde fremtidssynet, ti hun havde den etisk intuitive evne. Og denne evne var det godt om alle kvindesagsforkjæmpere havde lidt af, mest i opfatning of egen sag. Jeg synes jeg har seet, at alle de, som har de blot og bart intellektuelle udgangspunkter, de har saa let for at reagere, at falde fra, at bli færdig med sagen. En biologisk eller sociologisk teori, en stor mands udtalelser, en slump oplevelse, og det ramler sammen. Selv for fremragende kvinder ramler det. Ikke saa for det *moralsk geniale* blik. Der er sikkerheden som af Guds naade. Det er som fölelsen skyder i forveien og aner og fanger et glimt af de moralske love, som livet og fremtiden stadfæster.

Men blir det tale om realiseringen af dette tredie riges idealer — ja da gaar det smaat — forsaavidt maa det regnes for fremtidens kvindesag — lidet eftersporligt er det jo ogsaa, det skjuler sig. Men engang i mellem kan dog en lykkelig begivenhed lyse op og gi stærkt haab og glæde. En saadan nylig indtruffet begivenhed fra vort offentlige liv skal jeg nævne. Det var da vort storting enstemmig vedtog voldgiftadressen til kongen. Dette at vort folk trods alt har mod til at gaa *i spidsen* paa fredens vei, og gi exempel for andre, at rustningerne alligevel ikke er gaaet i blodet, ikke har forgiftet blodet — — paa mig virked det som en stor fest, en stor seir for *vor* sag. Et glimt ind i *vort* land, og i et nyt aarhundrede.

Et nyt — for at kalde det aarhundrede vi lever i for kvindernes, det er den grummeste parodi — jeg behöver ikke illustrere Nei, lad os bare klart erkjende, tiden er endnu ikke vor, landene er ikke vore. For at *det* skal bli, maa vi kjæmpe med den store begeistring og den store taalmodighed.

Jeg begyndte med at si, at jeg troede paa mit land. For andre land kan man ikke tro — bare önske. Jeg slutter med at si: af ganske hjerte önsker jeg for det folk jeg har den ære at gjæste, at dets kvinder maa faa se lysglimt paa lysglimt, saa de raaber: Se, se landet blir vort! Det blir fredens, frihedens, retsindets og kjærlighedens, det fagre land, som jeg ved mange svenske kvinder drömmer om.

Gina Krog.

En vinter i Upsala på 40-talet.

Ur en ung flickas dagboksanteckningar.

Det var en grå och kulen novembereftermiddag år 1842. Kanonskotten från Slottsbacken förkunnade för Upsalaborna att Stockholmsbåten anländt. Nu lägger ångbåten till vid Fyrisåns lilla hamnplats. En intresserad hop af så väl sysselsatt som sysslolöst folk, bland de senare en mängd studenter, betraktar från kajen det märkvärdiga skådespelet. Midt i hopen synes en man om vid pass 60 år, medelstor, kraftigt byggd, med drag däri allvar och intelligens parade med ett uttryck af barnafrom hjärtegodhet förläna det för öfrigt ej vackra ansiktet ett oändligt vinnande behag. Den gamla herrn kastar spejande blickar på den nyss vid kajen angjorda ångbåten. Plötsligt ljusnar hans blick, ett solklart leende af igenkännande upplyser de allvarliga anletsdragen, hjärtegodheten får helt och hållet öfvertaget, och med lifliga åtbörder, under svängningar med käpp och armar tillvinkar han ett ungt fruntimmer på akterdäck ett gladt välkommen.

Passagerarna stiga i land, det unga fruntimret bland dem, och i nästa ögonblick känner hon sig sluten i ett kraftigt famntag, och med Upsala hela sjåarekår och dess halfva studentkår som åsyna vittne trycker den gamla herrn på den nykomnas kinder ett par ljudeliga kyssar. Efter denna demonstrativa välkomsthälsning beger han sig med den unga damens hand under ena armen, en hattask under

den andra, uppåt staden. Hvar paret går fram ryckas hattar och mössor af, alla hufvuden blottas vördnadsfullt, i studenternas hälsning ligger denna blandning af vördnad och förtrolighet, som de unga alltid ägna en afhållen lärare. »Professor Geijer» går det som en susning genom lederna. Ty den gamla herrn, som fryntlig och pratsam vandrar fram på den höstsöliga Ågatan, vänligt besvarande de förbipasserandes hälsning, är ingen mer och ingen mindre än *Erik Gustaf Geijer*, och det är för att emottaga sin systerdotter från Vermland, kommen för att tillbringa vintern i hans hem, som den goda professorn denna höstdag företagit den här beskrifna promenaden ner till hamnen.

* *
*

Detta var förspelet — ofta ur minnet relateradt af en af de medspelande — till det minnesvärda Upsalabesök, hvarom några gulnade dagboksblad, som jag råkat få i min hand, veta att berätta. Det är några utdrag ur dessa halft förbleknade anteckningar, nedskrifna utan en aflägsen tanke på att de en gång skulle framdragas ur skrifbordslådans gömma, som jag här vill meddela innan de alldeles utplånats af tiden. Dagboksförfattarinnan, den unga dam, som vi nyss sett vid sin morbroders arm göra sitt intåg i Fyrisstaden, redogör för sin Upsalavistelse dag för dag, utan många reflektioner och kommentarier, med endast en och annan träffande anmärkning, som visar, att hon ej var någon menlös liten landtflicka, utan en tänkande kvinna, som hade både ögon och öron med sig, som man säger.

En lämpligare plats för en öfverblick af 40-talets Upsala än det Geijerska huset erbjöd, kan man ej heller tänka sig. Det var ej endast bokstafligen taladt beläget på stadens mest framskjutna plats, med Odinslund på den ena sidan och den s. k. Engelska parken på den andra, med utsikt öfver slottet, domkyrkan och Carolina Rediviva, utan professor Geijers hus var i lika hög grad den andliga medelpunkten i universitetsstadens intelligenta och förfinade sällskapslif.

Det var också på ett långt intensivare och samvetsgrannare sätt än nu, som den tidens människor fattade sina sällskapsplikter. Umgänget — åtminstone så som det idkades inom Upsalas bildade societet — var ett ständigt, oafbrutet sällskapande. I ett typiskt professorshus, och Geijers var ju framför alla andra ett sådant, stodo dörrarna bokstafligen öppna för besökande icke en viss dag, utan hvarje dag i veckan. Som ett undantagsfall anmärkes också

i den dagbok, som här är min källa, att »i dag stängde vi dörrarna» eller »den aftonen kan betecknas med ett kors, emedan inga visiter förekommo». Att stänga dörrarna var dock ej alltid ett verksamt medel att hålla besökande på afstånd, ty habituéerna brukade gärna kringgå portförbudet genom att praktisera sig in köksvägen.

Men utom det flitiga umgänget med professorsfamiljerna, stadens öfriga familjer och den studerande ungdomen, upptogs tiden af läsecirklar, musikaftnar, danssoiréer, sällskapsspektakler, estetiska tillställningar af alla slag. Sociala spörsmål och det enerverande arbetsjäkt, som absorberar nutidsmänniskorna, brydde minsann ej 40-talets societetsgeneration. Intellektuella njutningar, litteratur, musik, de sköna sidorna i lifvet, voro hufvudintressena, och aldrig tycktes tid därtill fattas. Inom de tongifvande kretsarna spelade den Geijerska familjen en framskjuten roll. Fru Geijer var en själfull, fint bildad personlighet och hennes enda dotter Agnes, den af Geijers barn, som ärft mest af faderns stora gåfvor, var i sig själf en dragningskraft, tillräckligt stark för att samla i hemmet allt hvad Upsala ägde af intelligens och bildning.

Och midt i detta rörliga, omväxlande lif gick den stora tänkaren stilla sin väg fram, utan att mycket blanda sig i omgifningens göranden och låtanden, ofta hållande sig på afstånd från den ständigt estetiska frågor diskuterande eller af glada tillställningar upptagna umgängeskretsen. Men ändå hur fylles ej hela hemmet af hans stora personlighet! Det är ej blott den andliga öfverlägsenheten, utan framför allt den som ett solsken verkande hjärtevärmen, utan hvilken äfven de härligaste snillegåfvor blifva döda ting, som här, i hemmet, gör sig gällande. Och den gestalt, som då och då framskymtar i dagboken, uppenbarar också många af de drag, som göra *människan* Geijer för oss så kär. Det är för hans *godhets* skull den unga systerdottern framför allt annat beundrar och älskar sin illustre morbroder, lämnande åt världen i allmänhet och Upsala vittra och estetiserande fruar i synnerhet att beundra och göra affär af hans snille.

Det är som om en atmosfär af fridsamhet och ro omgåfve hela hans person, som om han ägde inom sig en hel värld af harmoni, hvilken får sitt skönaste uttryck i hans skymningsfantasier vid pianot. »Det är ljufligt att höra honom», heter det i dagboken, »något så fridsamt uti allt hvad han spelar. Sådan är också hela hans varelse! Ännu har jag ej i min lefnad sett en man, far och husbonde så litet fordrande, så fredlig och god. Om honom kan man med skäl

säga: 'Han gör ingen myra ett solgrand förnär'.» Sådan visade han sig alltid i sammanlefnaden med de sina. Till och med vid sjukdomstillfällen, som bruka vara pröfvande äfven för de jämnaste och mest harmoniska lynnen, var han »nöjd och tålig; i stället för att pjunka och grina, som mången skulle hafva gjort, prisade han sig lycklig att få vara omgifven af de sina och jämförde sig med så många andra, som ensamma få dras med sina krämpor».

Det naivt barnsliga, som äfven var ett drag i Geijers karakter, kommer ofta fram i systerdotterns skildringar. Vid jultiden hade han ådragit sig en svår förkylning och hölls för den skull under ett par veckor innestängd i den öfre våningen, utan att tillåtas ens att gå ner i sitt på nedre botten belägna arbetsrum. Hans hustru hade varit en sträng fångvaktare, och den gode professorn hade beskedligt fogat sig därefter. Men när ändtligen befrielsens timma slog och dörrarna öppnades, kände hans glädje inga gränser.

»Nu tyckte han att han blifvit karl och han kunde ej nog uttrycka sin förtjusning öfver att ha blifvit — 'utpolletterad' och 'få ge fruntimmerna knäfveln'. Ögonen tindrade» — säger vår dagboksförfattarinna — »och så små voro de som dörrspringor. Då ser den kära morbror så from, nästan enfaldig ut och hela hans varelse uttrycker den högsta grad af välvilja — ögonen blifva allt mindre och munnen allt större — då skratta vi allesamman och Agnes plägar säga: 'Se på lilla pappa hur dum han ser ut!'» — I det upprymda tillstånd, som var en följd af här beskrifna lyckliga tilldragelse, skickade han sonen Alfred ut i staden för att köpa russin och mandel, hvarmed den lössläppta fången trakterade sina vaktare.

Detta var den snälla, hjärtegoda, lätthandterliga morbrodern, sådan han uppträdde hemma, men ute i världen var han inte alltid så medgörlig; om han också ej ofta visade sig hvad man kallar på sina höga hästar — och Geijer kunde vara stram nog, när det påkallades — var skälmen ofta framme, och i synnerhet tycktes han finna en hemlig förnöjelse i att chockera Upsala lärda fruar, just när de väntade att han skulle visa sig som mest på styfva linan. Visserligen kunde han ibland, »efter många böner af fru Silfverstolpe» (Geijers hängifna beundrarinna), vid något aftonsamkväm »upplåta sin mun» och »tala intressant om Schröderheimska papperen, anekdoter därutur om Gustaf III m. m.», men lika ofta slog han sig på tvären, såsom en gång, då bemälda fru enkom inviterat en lärd tysk för att förevisa den berömde mannen. »Morbror», skrifver systerdottern, »var den kvällen särdeles upprymd, pratade

idel tokerier på tyska och satte sig att repetera de gamla tyska läseboksfablerna: 'Ein Esel war an einen Strom gekommen' o. s. v. Jag undrar just hvad den främmande tysken tänkte om den store, ryktbare mannen! — Ingenting roar mig så mycket, som när morbror, *den vidtberömde Geijer*, sätter sig att prata galenskaper, barnsligheter och dumheter, att då se deras förvånade miner, som ej känna honom och som vänta sig att i hans konversation finna idel snille och förstånd».

Hur blid och fridsam eller barnsligt tjufpojkaktig än Geijer visade sig för sina närmaste, kunde han ibland få anfall af en ganska omotiverad vrede, då det för tillfället var något som väckte hans indignation. Då brukade han ha sina »far-uter», som familjen kallade det, och då skrädde han inte på orden. Vid ett sådant tillfälle for han t. ex. ut mot »Almqvist och prästerskapet», »svor och domderade, hofverade med armarna, kallade dem ideligen 'de förb. . . . svartrockarna' och knuffade på den stackars Beckman (blifvande biskopen i Skara), som var på besök och för tillfället den enda, som representerade ståndet». Men dessa vredesutbrott torde ha verkat som en krusning på en klar vattenyta och togos nog, äfven af dem som råkade blifva de oskyldiga föremålen, ej i någon ond mening.

* * *

»Den goda morbror» får naturligtvis hufvudparten af den unga vermländskans beundran och sympati, men hennes porträttgalleri innehåller dessutom en hel mängd andra intressanta personer. Det är en ganska lysande skara af redan ryktbara skalder och lärda eller unga män på väg att blifva det, som passera revy, och med några raska drag äro deras profiler tecknade i dagboken.

Som »en liten människa med yfvigt hår» beskrifves *Atterbom*, skådad första gången »i skymningens dunkel». Sedan sedd på nära håll — och Atterboms och Geijers voro intima umgängesvänner — visar han sig vara en person, »som man måste hålla af», med något »så mildt och själfullt i sitt väsen». Vid samkvämen är Atterbom gärna föreläsare. »Han har icke vacker organ, men han läser så väl, så lagom, och så är han själf så intresserad af hvad han läser, uppfattar så lifligt det sköna och yttrar sig därom på ett sätt, att åhörarne bli liksom elektriserade». Stycken ur »Lycksalighetens ö», valda utdrag ur manuskriptet till sina »Siare och skalder» delger han på detta sätt sina vänner. Runebergs »Julkvällen», som då

nyss utkommit, förelästes också af Atterbom på en af läsaftnarna. »Ett vackert och ljufligt poem, som mycket gouterades». — De små egenheterna hos den känslige, både andligen och lekamligen så ömtålige diktaren undgå ej den skrattlystna Geijerska ungdomen, och när han beklagar sig öfver »sin besynnerliga konstitution», tager man det uteslutande från den komiska sidan.

Skalden *Böttiger* är en ofta förekommande företeelse i Upsalas litterära sällskapskretsar; så populär tyckes han dock ej ha varit, åtminstone ej bland de unga damerna. De funno honom »recherché och pjåskig». Han kan nog vara underhållande när han vill och anslå intressanta ämnen, såsom då han talar om Dante eller föreläser ur sin öfversättning af Tasso, men helst talar han om sig själf, gör frågor utan att vänta på svar, och när han »benådade» den unga dagboksskrifverskan med några ord, anmärker hon spetsigt nog: »Tänk hvilken stor glädje han trodde sig göra mig, en stackars flicka från landet, att få tala med poeten Böttiger! Om han bara vetat hur litet jag gouterade honom, ja t. o. m. hans skrifter!»

»Gluntarnas» skald däremot var föremål för ett odeladt intresse. Han förefaller väl vid första intrycket »högst besynnerlig med sitt långa hår, säger så många kuriösa saker, hvilket gör att man betraktar honom som en kuriositet och inte rätt vet om man skall ta honom för en narr eller ett geni», men vid närmare bekantskap blir det sistnämnda alternativet öfvervägande. »Den långlockiga *Wennerberg*» har »det intressantaste utseendet på karl i Upsala», heter det sedermera, »verkligen högst genialisk. Agnes och jag ha kommit öfverens om att han är *farlig*, inte för oss förstås» — hon som skrifver har sitt hjärta oåterkalleligt brandförsäkradt och Agnes Geijer befann sig just vid inledningen till sin egen roman, med en helt annan ung man som hjälte — »men i allmänhet taladt, och man vet att berätta om åtskilliga unga flickor som äro fast». — Frenologien var den tiden på modet, och Wennerberg vurmade för Gall och hans vetenskap. »Vi fingo veta åtskilligt om organernas läge», heter det i dagboken vid beskrifningen på en af de Wennerbergska visitaftnarna, »och om våra anlag. Wennerberg trefvade med förtjusning på professorns hufvud, som fanns aftaget i gips. När han gick, bockade han sig med ett vackert »frenologiskt leende» (citat efter Almquist) »och tog morbrors skalle med sig under kappan». Totalintrycket är: »att det är roligt se någon som inte är lik alla andra, utan har karakter att skilja sig från den vanliga slentrianen».

Josephson är äfven en af habituéerna, och allt emellanåt låter han inom universitetsstadens bildade kretsar höra sina kompositioner. Agnes Geijer och fröken Ava Wrangel, en af Upsalas mest musikaliska unga damer med en förtjusande röst, sjunga hans sånger, och då någon gång en liten improviserad dans förekommer, kan han t. o. m. nedlåta sig till att bestå musiken. Att fruarna göra så mycket väsen af honom, finna dock de yngre betänkligt. När hans musik uppföres, ropas ideligen »charmant! gudomligt!», fruarna komma riktigt i extas och ösa loford öfver hans kompositioner. »De skämma bort karlen med detta ständiga smicker och» — tillägges det — »det ser ut som om det redan vore gjordt».

Bland andra musikaliska storheter nämnes *Lindblad*, som visar sig en dag, ser intressant och genialisk ut och talar om Jenny Lind. Den för sin sköna röst så beryktade prosten *Fröst* aflägger äfven besök under sin vistelse i Upsala, sjunger Geijers visor hela aftonen och tjusar med sin härliga stämma. — Att litterata personer äfven under korta påhälsningar i Fyrisstaden ej försumma att göra Geijerska huset sin uppvaktning, faller af sig själf. Så omtalas *Börjeson* bland de tillfälliga gästerna: »en älskvärd gubbe, som talar ledigt och underhållande», vare sig det är om Gœthe samtalet rör sig, eller om Dickens och de engelska romanerna. — Skalden *Malmström*, som vid den tiden vistades i Upsala, tyckes ej ha frekventerat de litterära sällskapskretsarna; men de unga flickorna svärmade för honom på afstånd, och Agnes G. gör sig t. o. m. särdeles aimabel för en annan ung magister, därför att han är intim vän till Malmström. På äkta flickmanér göres också under promenaden en liten afstickare in på den gård, där Angelicas skald bor, enkom för att kasta en blick upp på hans fönster.

Utom de här nämnda är det många andra namn i dagboken, hvilkas bärare sedan på ett eller annat sätt gjort sig förtjänta om fäderneslandet. »Lilla *Adlercreutz*», blifvande statsministern, alltid pigg och liflig, nämnes gärna i samband med någon glad tillställning; *Ehrenheim*, universitetskanslern, var en af Geijers intimare vänner; föräldrarna, hofmarskalken Ehrenheims, förde stort hus och hade mottagning tre gånger i veckan. I en ung magister *Sundberg*, en dansande kavaljer på gillebalerna och mottagningarna på slottet, hvars ovanligt intressanta utseende frapperar och som på förfrågan upplyses ha varit *primus* vid sista promotionen, igenkännes Svea rikes n. v. ärkebiskop. Det var annars mycket godt om »magistrar»

bland de Geijerska umgängesvännerna, ehuru ej alla torde ha varit lika goda dansörer som magister Sundberg.

Sedermera statsrådet *F. F. Carlson* omtalas ofta bland de unga magistrar som hörde till stamgästerna; äfvenledes magister *Ribbing* (sedermera professorn). Om den senare var användbar i dansen få vi ej veta, ehuru hans »spetsiga figur» som intresserad åskådare ofta förekommer på balerna, men det utgör de unga flickornas stora förvåning att »en människa så beläst, så upplyst, så filosofisk, så lärd» kan ägna så mycken uppmärksamhet åt någonting så underordnadt som t. ex. damernas klädsel, utseende och dylika bagateller, och när han inleder sin visit med: »Nå, mina damer, hvad sägs om balen i går?» finna de det mycket ofilosofiskt, ja rent af »skvalleraktigt». — Magister Carlson, som då var guvernör för de unga prinsarna, blir ej så kritiskt bedömd. Han berättar om prinsarna, deras lif, lynnen, fallenheter och uppfostran och, »det är glädjande», heter det, »att höra så mycket godt om dem. *Carl* berömde han i synnerhet. Han skall vara så god, rättskaffens och allvarlig och har en sådan innerlig omsorg och kärlek för sina yngre syskon. Det var rörande att höra många små drag af tillgifvenhet mellan barnen. När en skall straffas, be och tigga de andra, att man skall låta dem dela straffet. Kronprinsessan, på hvilken hela ansvaret af barnens uppfostran hvilar, är superb i sitt sätt att leda dem.»

»*Lilla Schröder*», det kända Upsalaoriginalet, går ofta ut och in hos Geijers, »en liten snäll och beskedlig gubbe, som man ej behöfver genera sig för» och som inte gör mycket väsen af sig. När Almqvist, den mångomtalade, kommer på tapeten, kan han dock bli pratsam och »orera med stora gester» om Amorinas skald, hans skrifter, »och alltihop de' där». »Almqvist är en dålig karl», är Schröders vitsord, och som bevis därför framdrages »att han i sina skrifter 'kallar fröknar för grefvinnor'. Hade han inte begått någon större faute så» — — — tillägger vår sagesman med allt skäl.

Bland alla de intressanta och berömda personer, som vid skilda tillfällen besöka det gästfria Geijerska huset, är det dock *en* som i synnerhet efterlämnar ett starkt intryck, att döma af dagbokens entusiastiska beskrifning. Professor Geijer, som varit i Stockholm, har på hemfärden haft sällskap med den store fiol-kungen, *Ole Bull*, stadd på en konsertresa till Upsala, och har inviterat honom på té. Så här skildras den berömde norrmannens besök:

»Ändtligen kommo de, Bull, hans bror och dansken Rosenkilde. Bull var träffande lik de porträtt man sett af honom; brodern var

alldeles olik honom, af en mörk ansiktsfärg med ett sjukligt och slappt utseende, som ej gjorde ett behagligt intryck. Han är målare. Herr Rosenkilde är en aktör från Köpenhamn; det märktes äfven något teatraliskt i hans åtbörder.

»Ole Bull själf är en vacker karl. En superb figur, någonting af genialisk enkelhet och renhet öfver hela hans person, som verkar särdeles behagligt. I hans ögon var det ett uttryck så svärmande och fantasidrucket, i synnerhet då han med den lifligaste pathos gjorde en målning af »Norges fjelde», att man ovillkorligt tyckte sig ha framför sig en af dess naturinspirerade andar. Det var roligt att höra och se honom då han talade, och han talade mycket och med ovanlig liflighet. Han gjorde en beskrifning af Norges natur, som var hänförande poetisk. Det var ett lif och en kraft i hans föredrag, hvartill jag aldrig sett motstycke. Alla sina ord beledsagade han med åtbörder, och dock var det ingenting tillgjordt eller sökt däruti — det kom fram på en gång kraftigt, enkelt och godmodigt.

»Han beskref utsikten uppe på de högsta fjällen, beskref vegetationen där, 'de höje, höje klippevæggene', 'det grönne, grönne græsset' — man tyckte sig riktigt se hur öfvermåttan grönt det var. — Något hädiskt lät det dock i mina öron, då han i den högsta begeistring öfver denna storartade natur utropade: 'at han slet ikke kunde tilgive normændene at de antaget kristendomen. Man ser jo Odin og Tor hvor de komme skridende mellem de uhyre klippemasser.' — — Han beskref stormen, då den kommer hvinande mellan bergen, han pep och han hven som den, han härmade 'de dybe sukke ligesom af et menneske', som man hör understundom — och han gjorde en skakande beskrifning huru förskräckligt det är att åka på dessa vägar, som slingra sig mellan afgrunderna, och hvilka ofta äro spegelglatta af is.

»Bull var också ganska humoristisk, berättade historier och härmade druckna bönder. Hvad som i synnerhet roade oss var att se honom härma en liten hund, som han ägt, hvilken var så 'overmaade lille' att han 'puttede ham i lommen', och som med sina fyra fötter kunde stå på sin herres ena fot. Det var roligt att se Bull, då han härmade huru den lilla hunden gjorde sina konster; när han skulle agas 'smiskede han paa ham med en pennefjær'. Vi frågade hvilket slut den lilla favoriten fick? 'Han dödde sig i hjæl! Han var ude og kunde ikke finde hjem!' svarade Bull med ett rörande uttryck. 'Jeg græd mange taarer over ham. O! hvor mange gange

siden jeg har længets efter *den* hund!' Uttrycket i hans ögon, då han sade dessa ord, kan jag visst aldrig glömma, det var underbart! I dessa ögon är ett djup af poesi och inspiration.

»Aftonen flög hän som hade den haft vingar. — Vi åto risgrynskorf till kvällen, som Ole Bull kallade »hvid pölse». — Denna människa framstod som en Erscheinung, hvilken jag alltid skall minnas. Han tog oss alla i hand vid afskedstagandet med den vänligaste och förbindligaste min.»

De båda konserter, som Bull sedan gaf, den första i Carolinasalen, den andra på Gillet, bevistades naturligtvis af den Geijerska familjen, och hans spel och hela uppträdande väcka entusiasm. Efter konserternas slut följdes Bull af hela folkmassan, öfver 1,000 personer, till sin bostad under studentsång och frenetiska hurrarop. Efter afskedskonserten bars han af studenterna upp i sina rum.

Stor var de unga damernas förtjusning, då Bull före sin afresa kom för att taga afsked. Han talade då mycket med professor Geijer om sina kompositioner. »Det var nästan som en liten roman han tänkt sig vid hvarje, som han utförde i toner.» Han tog ett varmt farväl af Geijer och uttryckte huru högt han skattade den välvilja han rönt. »Jeg er en meget stolt og forfængelig mand», sade han, och mente därmed, att han gärna tog emot hvarje hedersbevisning. (Forts.)

Lotten Dahlgren.

En läsestuga.

Man stiger på spårvagnen vid Kungsgatan och ber konduktören bromsa, när man hunnit till hörnet af Fleminggatan och Inedalsgatan, eftersom man själf naturligtvis är en hjälplös främling i dessa fjärran Kungsholmsnejder. Han gör antagligen så, hvarvid man stiger af (åt rätt håll!), viker in till vänster uppåt Inedalsgatan och vandrar, tills man träffar ett hus. *Där* är Kungsholms läsestuga belägen, det slår aldrig fel.

Jag har gjort den färden en gång en typisk svensk vinterkväll, med blid luft och omväxlande dugg- och ösregn. Trots väderlekens julstämning verkade omgifningarna ruskiga och tryckande; men det är inte värdt att uttala sig alltför positivt om den saken, när man har sett dem endast under de omständigheterna, att man

hade glömt sitt paraply hemma och att det man slutligen fick låna befanns vara automatiskt. D. v. s. af samma sort som det den äljes kvicke engelsmannen Jerome K. Jerome råkade ut för, när han ville skaffa sig en extra fin regnskärm. Herrn bakom disken förevisade lofordande en dylik af nyaste konstruktion, en som kunde spänna upp och ner sig själf. Det tyckte Jerome K. Jerome lät makligt och alldeles som gjordt för en »idle fellow», såsom han skrytsamt kallar sig på sina bokomslag, förvärfvade underverket och fann vid begagnandet, att herrn bakom disken hade talat sannt. Paraplyet spände verkligen upp och ner sig själf. Han behöfde inte ha det ringaste besvär med det. Han kunde inte inverka på det. Han kunde inte ens förutse, när det skulle behaga ändra situation. Ett sådant paraply var det, som väckte min antipati mot Inedalsgatan.

Helt annorlunda blef jag till mods, när jag trädt in i den beryktade och unika läsestugan. Där regnade det inte, ej heller var det mörkt, fastmera bländande ljust och grannt, hvilket inte var en effekt af belysningen precis, utan af den dristiga dekorering i komplementfärgerna rödt och grönt, hvarmed dörrarna och väggarna prunkade. Det röda var så rödt, så det nästan tog eld, och det gröna kan knappast beskrifvas. Det var inte det blaskigt gröna, som vid ljus förväxlas med himmelsblått, eller det sjaskigt gröna, som också kan kallas grått — nej det var ett grönt, som inte kunde betviflas, det var det grönaste jag har varit med om.

Detta är det första frappanta intrycket man får, när man i den mycket lilla tamburen skuddat galoscherna af sina fötter och träder in i »stugans» yttre och förnämligare rum. Där finns emellertid mycket annat än väggarna att titta på. Först och främst möblemanget. Detta är gjordt efter ritningar af Carin Wästberg och således konstnärligt tillyxadt. Alltsammans hållet i mörkt brunt, som stämmer bra med det gröna, den stora tredelade bokhyllan på ena kortväggen utskuren och insvängd här och där, likaså, tror jag, tidskriftshyllan midt emot, de båda långa borden, af hvilka det ena begagnas till disk vid bokutlämnandet och det andra tjänar till underlag för de studerandes armbågar, stadiga och respektabla, bänkarna och stolarna i stilfulla allmogeformer, undantagandes möjligen de salongsmässiga af sistnämnda sorten, på hvilka ryggstödet vuxit ut öfver ena sidan också, hvaraf följer, att sitsen vänder ett hvasst hörn mot den misstrogne betraktaren.

Inrättningen är, som bekant, afsedd för arbetare och frekventeras således tätast om aftnarna. Där var verkligen också den

ifrågavarande aftonen ganska fullsatt med dylika både i det skildrade gemaket och det därinnanför belägna, med ljusgula väggar. Ingen enda kvinna skönjdes bland dessa, som det tycktes, absorberade läsare, och ingen man häller för rästen. Allesammans voro ynglingar från femton till aderton år, såg det ut. Hvaraf synes, att ungdomen ändå, när allt kommer omkring, är Sveriges framtid. Enligt de ursprungliga stadgarna utgjorde tolf år åldersgränsen nedåt för besökarna; men denna siffra höjdes snart till femton, ty det visade sig så stor läsgirighet bland ungdomen, att lokalen inte räckte till. Det är ju emellertid inte längre sedan än förra årets november, som läsestugan öppnades, och således alldeles för tidigt att fälla omdömen eller göra slutsatser angående effekten af dess verksamhet.

Det mestadels genom gåfvor från förläggare, bokhandlare och enskilda personer uppkomna biblioteket förslog ännu inte att fylla bokhyllan; men det hinner nog dit en gång. När, som det är planeradt af Stockholms arbetareförening, nya läsestugor inrättas i andra utkanter, skola böckerna cirkulera, så att hvarje läsestuga i tur och ordning får disponera det för alla gemensamma bokförrådet. Inom detta är skönlitteraturen rikast representerad, mest genom öfversättningar, så finns där litet religion, vidare historia och biografi, geografi och resebeskrifningar, naturvetenskap och medicin, teknologi och socialfråge-litteratur samt tidskrifter men inga tidningar. Utlåningsstatistiken visar, att böcker med gubbar i äro begärligast — det är nästan inga andra, som gå i den unga publiken. Möjligen indian- och sjöröfvarböcker, om de än skulle vara oillustrerade. V förstå det så väl, vi ha ju alla varit unga en gång.

Läsestugan skötes och tillses enligt stadgarna af en föreståndare eller föreståndarinna, som vissa tider på dagen biträdes af filantroper, hvilka turvis och parvis uppehålla sig där för att tillhandahålla kunderna litterära råd och upplysningar. Det är möjligt, att detta icke är en sinekur, men nog såg det så ut den gången jag var där; ty jag var visst den ende, som besvärade den frun och den doktorn, som för tillfället tjänstgjorde, med spörsmål — de unga männen pluggade och läste med fingrarna i öronen och sågo inte tillgängliga ut för några råd.

Kort sagdt, det hela är en hemtreflig inrättning, glad och färgrik, och det kostar bara två öre att insupa så mycket bildning man orkar med i ett sträck. Hvad den är nyttig till skall uppenbara sig, när den verkligen har nått fram till hela den publik, som

den är ämnad för. Att det är en diskussion i föreningen »Studenter och arbetare», som ligger bakom detta liksom alla andra nyare företag till arbetsklassens höjande i vårt land, vill jag inte ens nämna, så självklart är det.

E—lf.

Litteratur.

Normandie och dess nordiska minnen. Studier och skildringar af *M. Anholm.*

Svenskarnas reslust har som bekant gamla anor. Flertalet bland oss väljer emellertid nu för tiden hälst att bekvämt färdas på allfarväg, om det ock gifves de, som i ingen grad vansläktats, som finna största nöjet i äfventyrliga färder, hvilka erbjuda kroppsliga ansträngningar och tillfälle att möta vedervärdigheter af alla slag. Reseberättelser äro däremot i allmänhet blott begärliga, för så vidt de gälla extraordinära resor, företagna med obekanta trakter såsom mål eller i afsikt att pröfva nya samfärdsmedel och ådagalägga människans oberoende af elementen. En skildring t. ex. från ett gammalt »genomskådadt» kulturland — med fallande tendens! — det tusentals personer årligen besöka, från det Frankrike, som hvarenda svensk, förtrogen med Dreyfusskandalen, deputeradekammarens uppträden eller de franska moderna, tror sig fullkomligt känna — nej! den skildringen bryr man sig icke om; man reser själf och ser, när lusten kommer på.

Så ungefär tänka antagligen de flesta, då deras blick möter boktiteln *Normandie*. Till och med *dess nordiska minnen* värfva kanske icke »utan vidare» särdeles många, villiga att i fantasien följa med på den gemensamma vandring, till hvilken förf. såsom ledare inbjuder sina landsmän.

Det måste medgifvas: en reskamrat i denna mening är ej alltid, liksom den unge Tobie följeslagare en gång i tiden, en varelse af högre ordning! Det är också därför berättigadt att ej kritiklöst se med andras ögon, och jämförelsevis äro de få, hvilka kunna kollationera förf:s uppgifter med personliga hågkomster och intryck, när det gäller Normandie. Såsom en af dessa få vågar jag emellertid betyga, att om det är med alldeles särskildt intresse och tillfredsställelse man skådar de gamla vikingarnas Frankrike, så skänker det ett nästan lika stort nöje att förnya bekantskapen med samma landsändas natur och folk och fornminnen genom det synglas, som förf. ställer till allmänhetens förfogande.

Fru Anholms bok är ingen vanlig resebeskrifning — hvilket ju också undertiteln anger — den är nästan ingen resebeskrifning

alls. Hon har nämligen varit berömvärdt njugg på den sorts detaljer, hvilka i regel öfverflöda vid sådana skildringar, och alltså tagit afstånd från genren. Man får icke veta när hon »steg upp» eller »gick till sängs», man slipper följa henne från morgon till kväll, gå igenom dagens alla betydelselösa och triviala händelser, hvilket är så innerligen tröttsamt. Först när man befinner sig ansikte mot ansikte med en öfverväldigande forntidsskapelse, inför ett af tiden delvis utplånadt minne eller ett medryckande natursceneri, just då äger man henne helt à propos vid sin sida, upplysande, påpekande, erinrande, sammanlänkande de intressanta iakttagelser, som kunna göras. Författarinnans framställning är också frukten af mycket omfattande studier, tyckes det, äfven om hon, såsom det blifvit sagdt om normanderna, haft lyckan vara »född både arkitekt och historiker». Det fordras kanske både det förra och det senare för att talangfullt kunna tolka ett landskap, hvars historia mer än de flesta andra trakters är skrifven i dess arkitektoniska minnesmärken. De i skildringen måhända väl ymnigt förekommande digressionerna och tekniska termerna —, för den som vill betrakta boken endast som förströelseläsning — förefalla emellertid sällan som en betungande lärdom, oftare som en behaglig upplysning och tillförlitlig vägledning för läsarens omdöme. Legender såväl som kyrkans och klostrens krönikor hafva skattat till förf:s redogörelse, filologi, rättslärdom, topografi, botanik, allt har uppmärksammats — och ändå är det hela en mycket underhållande skildring, som stegras till att bli i hög grad fängslande, då man kan följa den såsom påminnelse om redan mottagna intryck. Fru Anholms bok vinner på att den refererar till ämnen, som icke äro läsaren främmande.

Författarinnan behärskas sublimt af sina varmt och stolt närda kompatriotiska känslor för vikingarna. Detta utgör den »röda tråd», som går igenom Normandie-skildringen och på samma gång förlänar den dess egendomlighet —hvilket icke är händelsen med alla s. k. röda trådar. Med lika mycken säkerhet som vore fru Anholm norska, lika mycken godmodighet som vore hon danska och lika mycket allvar som vore hon det hon är, nämligen svenska, söker hon deducera fram hela den normandiska kultur hon så väl och så fördelaktigt framhäfver, såsom ett vikingarnas verk, uteslutande vikingarnas, dem hon också följdenligt anser ha kommit från Skåne. Detta senare antagande är ju ganska berättigadt, men det förra tål väl vid att modifieras, vidsedt att det faktiskt är ur *tvänne* faktorer, de gamla neustriernas, de besegrades, kultur och de vilda nordmännens kraftiga individualism, som *normanden* framgått. Dennes kynne, hans utomordentligt snabba humanisering och därpå följande kulturella insatser, återfinnas minsann ej hos de vikingarnas ättlingar, hvilka samtidigt trampade hemlandets mark.

Förledd af sin älskvärda »skandinaviska» patriotism betonar fru Anholm kanske också väl starkt normandernas *såsom sådana* inflytande på franskt språk och litteratur. Charles d'Orléans tillskrifves, äfven han, ungefär samma förtjänster om språket, som Alain

Chartier kan göra anspråk på, och mer än *en* har blifvit kallad den förste i att ansa och tukta detsamma. Boileau säger t. ex. om Corbeuil, för sina ogärningar betecknad under namnet Villon (Voleur):

Villon sut le premier dans ces siècles grossiers
Débrouiller l'art confus de nos vieux romanciers.

Detta med all aktning för Alain Chartiers betydelse och hans snille, hvilket jag gärna *delvis* vill härleda från en »luftning från Norden».

Mot allt som *icke* är »Normandie» i Frankrike uttalar sig däremot förf. måhända väl kategoriskt fördömande, och däruti öfverensstämmer hon icke med normanden själf, som nog i allmänhet ej anser under sin värdighet att vara fransman på samma gång som normand. På honom kan åtminstone tillämpas ett påstående, som Victor Hugo framkastade för vid pass tre decennier sedan. »Alla utom fransmännen», sade han, »ha *två* fosterland: först och främst sitt eget — och sedan Frankrike.» Den tiden mottogs paradoxen med acklamation. Nu betackar man sig nog! Tempora mutantur — — — —.

Blott ännu en liten invändning mot författarinnans omdöme, när det gäller Frankrike. Sid. 24 kallar hon fransmannen »nyhetsmakaren par préférence i vår världsdel,» och sätter honom såsom motsats till normanden, som segt fasthåller vid det fäderneärfda. Skillnaden mellan dem är nog icke så särdeles stor i detta hänseende, att de utgöra hvarandras motsatser. Det finns mycket mer än omnibusfarten som är »antediluvianskt» till och med i Paris.

Normandens skaplynne förefaller vara påverkadt lika mycket af den natur, hvaruti han lefver, som det är ett utslag af hans nordiska extraktion, hvilken, såsom förf. själf kommit i erfarenhet af, icke spelar någon roll alls i folkmedvetandet. Hans allvar, hans 'nordmannaprägel' står i sammanhang med de naturskådespel han blir vittne till. Fenomenen, som upprepas ett par gånger dagligen, utgöra åtminstone för strandbon en del af hans eget lif. Normanden får något af samförstånd med det växlande, »lefvande» hafvet vid hans kust, något af harmonien i det lugna, leende landskapet, något af den andakt, som följer med åsynen af underbara, trosnitet helgade människoverk.

* *
*

Normandie och dess nordiska minnen är utan tvifvel en ackvisition för vår litteratur och i sitt slag ganska enastående. De talrika illustrationerna framställa alla de kyrkor, pittoreska platser och »monuments historiques», vid hvilka förf. uppehållit sig.

På sista sidan i boken framhåller fru Anholm, att hon fullföljt ett allvarligt syfte i sitt arbete, att hon velat besvara och sökt samvetsgrannt belysa ett spörsmål. Äfven om detta vetenskapliga spörsmål och det vunna svaret icke för läsaren ha samma vikt och betydelse som för författarinnan själf, minskas icke däraf hans tacksamhetsskuld för det tillfälle till njutning hon beredt honom under

den intressanta vandringen. Ty den sympatiska framställningen, adlad af en nobel lifsåskådning, är ägnad att skänka hvar och en som med uppmärksamhet följer densamma både nöje och kunskap om mångt och mycket. Det är sannerligen icke författarinnans fel, om man saknar behållning af hennes sakrika och entusiastiskt framburna skildringar.

Alma Cleve.

* * *

Hemtrefnad. Praktisk tidning för kvinnor.

Det nya tidningsföretag, som bär ofvanstående namn och hvilket Dagny redan i en notis omtalat, synes att döma af de tre nummer, som nu utkommit, väl motsvara sitt ändamål, att bjuda åt arbetsklassens kvinnor en god och sund läsning. Ur det gedigna och väl valda innehållet må här nämnas: ett par varmt och enkelt hållna uppsatser i religiösa ämnen, berättelser och verser, på en gång roliga och lärorika, af Amanda Kerfstedt, Lea, Thure Sällberg m. fl., ett par goda artiklar i hygieniska ämnen och för öfrigt praktiska råd för hushållet, köket och klädedräkten förutom talrika matrecept, gåtor, lekar, anekdoter m. m. Att det lilla bladet redan vunnit många vänner och omfattas med lifligt intresse i synnerhet af den publik för hvilken det är afsedt — att så är ha vi haft tillfälle att konstatera — är det bästa beviset för att den ton som anslagits och de ämnen som valts varit de lämpligaste. Vi ha således all anledning att lyckönska dem, som satt företaget i gång och leda detsamma, till en lycklig debut samt uttala samtidigt den förhoppningen att »Hemtrefnad» måtte spridas i så vida kretsar af vårt land som möjligt.

L. D.

* * *

Tidskrifter.

När man tar sig för att öfverblicka de tidskrifter på svenskt språk, som vända sig till allmänheten, den mer eller mindre bildade, och hvarken äro fackorgan eller tendensdito, finner man till sin ledsnad, att det är lätt gjordt. Det förekommer nämligen endast fyra sådana, och af dessa är en icke egentligen svensk utan finländsk.

Nordisk Tidskrift, den mest gedigna och aristokratiska samt minst regelbundet utkommande, har ännu icke uppträdt i år, hvarför vi spara den tills vidare och öfvergå till *Ord och bild*, som redan utsändt sitt första häfte. Omslaget är detta årsskifte jämförelsevis obetydligt ändradt — bara den vackra röda färgen från i fjor, mot hvilken den i svart tryckta vignetten med vapensköldar och eklöf tog sig så nobel ut, har undanträngts af en retsam starkt gul. För öfrigt är häftet så beskaffadt, att man med lifligt intresse läser igenom det hela vägen, hvilket inte går så fort, ty man måste ofta rasta vid de många bilder, som belysa orden. Hellen Lindgren har

på det honom egna sympatiska och förstående sättet erinrat om att vi besitta en förnäm och konstnärligt förstklassig diktare, som numera är betydligt mindre ihågkommen än man skulle kunna tro, till stor del just därför kanske, att så mycket af hans diktning har, som Hellen Lindgren säger, »hunnit rangen af skolbok». En hög rang och en som få vinna, men icke eftersträfvansvärd, ty den är farlig och kan kosta mycket. Antingen det nu är ungdomens fel eller undervisningens fel, så är det tämligen säkert, att de skalder, som användas till undervisningsmaterial i skolorna och således blifvit klassiska enligt den franska definitionen »ce qui se lit dans les classes», få böta för denna ära genom att, hur oskyldiga till pedagogik de än må vara, allt fort verka magistrar och på grund däraf öfverstånda på samma gång som skolåren. Något sådant har händt Snoilsky i förhållande till dessa dagars ungdom; men det vore godt om Hellen Lindgrens uppsats kunde komma oss att glömma all den patetiska skolfestdeklamationen af »Svenska bilder» och all den anbefallda rörelse, som förorsakades af »Den tjänande brodern».

Carl G. Laurin lämnar en synnerligen rolig och sakrik revy öfver »Kulturländernas skämttecknare och skämttidningar» med några alltför sursöta sanningar om Strix på slutet. De skönlitterära bidragen höra till det bästa i den genren, som på mången god dag förekommit i tidskriften, och utgöras af ett 1700-tals-pastiche af Levertin och en visa af Karlfeldt. Redaktören, Karl Wåhlin, beskrifver upptäckandet af en ny i Sverige befintlig Rembrandtsmålning, som finnes afbildad i helsidsformat, och slutligen talas det reserveradt om Jane Hading och till sist mer än reserveradt om »Tirfing».

Finsk Tidskrift inledes med en manligt enkel och formgod dikt af Mikael Lybeck. De tyngre bidragen äro en uppsats, »Land skall med lag byggas», af C. G. Estlander, som med anslutning till en föreläsningsserie af M. G. Schybergson påpekar några drag ur Finlands inre historia efter 1809, vidare en biografi öfver den af Runeberg be-jungne Anders Vilhelm Ramsay, »den unge hjälten från Lemno», samt Robert Hermansons åberopande af »några uttalanden af våra monarker» rörande Finlands ställning i kejsardömet. Till slut finner man en skiss af Olga Torckell, revy af tyska tidskrifter, teaterkritik och ett par bokanmälningar.

Varia, som vidtagit en betydligt fördelaktigare omslagsändring än Ord och bild, prydes naturligtvis af ett Strindbergsporträtt utanpå och Adelina Patti inuti. Vidare en bild af Selma Lagerlöf jämte några andra celebriteter, som något fördunklas af detta grannskap. En illustrerad bearbetning af redaktören efter utländsk källa diskuterar kandidaterna till nästa påfveval, Karl af Geijerstam psykologiserar öfver Strindberg och Ludvig Josephson skildrar »En gratisföreställning på operan i Paris». Novellbidragen äro af prima sort, en episod ur vår gamle bekante, öfverste Beerencreutz' lefnad, sedan han lämnat Ekeby, berättad af Selma Lagerlöf, och

en vacker bit från Ardennerna af prinsessan Karadja. »Fången på Cayo Toro» af Arch. Clavering Gunter yttrar jag mig icke om, eftersom jag inte har läst den. För öfrigt innehåller det fyra ark tjocka häftet åtskilligt annat på vers (af Lotten von Kræmer) och prosa.

K. J.

Från skilda håll.

Kvinliga skolrådsledamöter. I Vadsbro skolråd, Södermanland, har invalts grefvinnan *Maria v. Rosen* på Hedenlunda och i Skallsjö församlings skolråd, Älfsborgs län, fru *Anna v. Proschwitz*, hvilka begge ha ådagalagt varmt intresse för skolornas arbete.

*

»Den svenska kvinnans ställning» är namnet på en uppsats, författad af Helen Mc Kerlie, som står att läsa i första häftet för året af den engelska tidskriften »The Humanitarian». Hufvudparten af artikeln upptages af en historik öfver kvinnorörelsens gång i Sverige alltifrån äldsta tider till vårt århundrade, hvarvid förf. tycks ha följt den af Ellen Fries författade öfversikten af »den svenska kvinnans sociala ställning», hvilken utgifvits på engelska språket med anledning af Chicagoutställningen.

När förf. kommer in på modernare förhållanden, synes hon emellertid mer tagit sin egen fantasi än det historiska underlaget till norm för sin framställning. Hon utgår bland annat från den förutsättningen, att samskolesystemet tillämpas i Sverige inom alla samhällsklasser och på alla åldersstadier. Tack vare denna förträffliga undervisningsmetod, hvilken redan från tidig ålder ställer kvinnan på fullkomligt jämnlik fot med mannen i socialt och rättsligt afseende, äro förtryckta, öfverflödiga och otillfredsställda kvinnor, och hvad mer är, »argbiggor och slarfvor» okända företeelser i vårt land. Ja, i detta idealsamhälle, där samuppfostran i ungdomen och samarbete vid mognare ålder, icke blott inom yrken utan äfven inom äktenskapet, på ett tillfredställande sätt redan ordnat förhållandena könen emellan, har man t. o. m. nått så långt att olyckliga äktenskap nästan aldrig förekomma!

Art. slutar med några ord, ägnade åt Fredrika-Bremer-Förbundet, för hvars verksamhet redogöres på ett tämligen exakt sätt, om man undantar den uppgiften, att förbundet »stiftades för 27 år sedan af den europeiskt ryktbara författarinnan Fredrika Bremer». Att förf. ställer våra förhållanden och institutioner i ett ytterst sympatiskt ljus, torde af ofvanstående framgå.

*

En amerikansk sjuksköterska, Anita Newcombe McGee, som utmärkt sig i sista kriget, har belönats med utnämning till »acting assistant-surgeon» i amerikanska armén, med löjtnants titel och lön.

*

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

(Forts.)

Lars Hökerberg: *Topelius, Zach.*, Änglarnes julklapp. — *Palm, Amy*, Drottning Grans små skyddslingar. — *Kerfstedt, Amanda*, En liten prinsessa. — *E. K.*, Tre julberättelser.

Adolf Johnson: *A. B. Sh.*, Zigenarhöfdingen. Ett myteri. En ballongfärd öfver Australien. Ett mästerskott. — *Glücklich, A. B.*, En röfvarhistoria från medeltiden. En ung hjälte. Tio dagar på en flotte i Atlanten. Vargjägaren. Indianjägarens tappre son. — *Verne, Jules*, Jorden rundt på 80 dagar. — Stens och Annas sagor. — *Assolant, A.*, Kapten Corcorans äfventyr. — *Everett-Green, E.*, Det gamla slottets hemlighet. — *Gerstäcker, Fr.*, Sjöröfvaren på Mississippifloden. Regulatorerna i Arkansas. — *Gylfe*, Silfverbägaren. — *Eitner, Martha*, I lifvets vår. — *Macduff, J. R.*, Jesu sju liknelser. — *Peacock, Lucy*, Sex prinsessors äfventyr. — *Grundmann, J.*, Floridaindianernas sista höfding. — *Bilderböcker:* Hemma hos höns och kaniner. Vänner bland djuren. Sommardagar på landet. Lekar och lekkamrater.

J. W. Löfwing: *Redtz, Hilma*, En julfest.

Nordin & Josephson: »Studenter och Arbetare» 1898. — *Butenschön, Andrea*, Tattaren och hon.

P. A. Norstedt & Söner: *Wendell-Henning*, Vackra Svarten. — Vintergatan. — *Anderson, Hedda*, Bibelstunder med barnen. — *Rolfsen, Nordahl*, Om »Tordenskjold» och Anna Serinne. — *Roos, Anna M.*, Luve Lulls sagor. — *Carroll, L.*, Alices äfventyr i sagolandet. — *Dickens, Charles*, Lilla Nellys historia. — *Hofsten, J. C.*, Från Ryssland, II. — *Combe, T.*, Klöfverbladet. — *Hoffman, Franz*, Två berättelser.

L. Oemigke's Verlag: *Bousset, A.*, Lebens- und Charakterbilder deutscher Frauen. — *Stein, S.*, Vor Tagesanbruch.

J. F. Richters bokhandel: *Förf. till »Sköld och pil»*, Ur lifvet och menniskohjertat. — *Prof. Schmidt* och *prof. Holtzendorff*, Nya testamentets böcker.

Alf. Samuelssons förlag: *Sundström, L.*, Jakt- och äfventyrsskildringar, h. 1 6. — *Good, Arthur*, Tom Tits experiment, h. 1—12.

Schleicher Frères, Editeurs: *Ginisty, Paul*, La vie d'un Théatre.

N. J. Schedins förlag: *Wahlborg, John*, Kolarkojan vid Siljan. — *M. K.*, I det fördolda.

Jos. Seligman: *Dickens, Charles*, En julhistoria.

Fr. Skoglunds förlag: *Langlet, Valdemar*, Till häst genom Ryssland. — *Mari Mihi*, Dagsländor.

Wahlström & Widstrand: *Nyblom, Helena*, Det var en gång, II. — *Sandström, Anna*, Modern romantik och etik. — *Karlfeldt, Erik Axel*, Fridolins visor. — *Hallström, Per*, Reseboken.

Anmälan.

Dagny, *som 1898 börjat en ny följd, skall, då den* **betydligt utvidgade form**, *i hvilken tidskriften framträdt, med uppmuntrande välvilja mottagits af allmänheten, år* **1899** *utgifvas efter samma plan, som föregående år. Dagny, som utgifves af och är* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Därjämte är Dagny såsom **organ äfven för Föreningen för Välgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** *i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.*

Åt **sjuksköterskornas intressen** *och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt* **litteraturens företeelser i hem- och utlandet,** *framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier** *m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.*

Dagny utkommer **1899 med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 4

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

LOTTEN DAHLGREN: En vinter i Upsala på 40-talet. Ur en ung flickas dagboksanteckningar. (Forts.)

M. L—D: Fredliga rustningar. Några ord i en sjukvårdsfråga.

Litteratur: G. H.: Panu. Skildringar från kristendomens och hedendomens sista strid i Finland af *Juhani Aho.*

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa.*

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar.*

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny.*

En vinter i Upsala på 40-talet.

Ur en ung flickas dagboksanteckningar.

(Forts. fr. häft. 3.)

Att de litterära sällskapsnöjena skulle spela en hufvudroll i den tidens upsaliensiska societetslif faller af sig själf. Den intelligenta och lärda öfverstinnan Malla Silfverstolpe, Fredrika Bremers väninna, som introducerat både hennes »Teckningar ur hvardagslifvet» och henne själf i den vittra Upsala-kretsen, var den initiativtagande då det gällde ordnandet af de litterära samkvämen. Fru Silfverstolpes bekanta »fredagsläsningar», som alltid nämnas i samband med 30—40-talens Upsala-krönika, florerade äfven denna vinter. Dessa läsningar hade »fredagen» till sin reglementerade dag, hvilket dock ej hindrade att »fredag» kunde vara på »lördag» eller någon annan af veckans dagar, allt efter omständigheterna. Läsecirkeln alternerade hos fru Silfverstolpe, Geijers, Atterboms, prof. Schröders*), landshöfding Kræmers och fru Ehrenborg. Den senare var »en vitter och gudelig fru», intim vän till Geijers, där hon bland ungdomen gemenligen gick under namnet »den stora andeskåderskan», med anspelning på hennes svedenborgska sympatier. Fru Ehrenborgs dotter Betty, sedermera friherrinnan Posse, gjorde sig redan då mycket bemärkt för sin framstående poetiska begåfning, och Geijer, som var mycket intresserad af Bettys vackra talang, brukade kalla henne »ett litet vidunder att skrifva vers».

Till läs-kotteriet hörde äfven en annan poetissa, Thekla Knös. »De små Knösarna», Thekla och hennes mor, voro stora favoriter inom professorsfamiljerna och varmt omhuldade, hvilket de också tycktes ha behof af. »De bo så poetiskt, de små människorna»,

---

*) Erik August Schröder, professor i filosofi, gift med Hedvig Christina Stålhammar. Ej att förblanda med »Lilla Schröder», universitetsbibliotekarien, som var ogift.

heter det om dem. »Deras rum äro fulla af blommor, böcker, taflor och småsaker. Poesi doftar en till mötes, bara man öppnar dörren till deras hem. Stort annat än poesi och musik förstå de sig icke heller på, och Gud vete hur det skulle gå med deras kroppsliga existens, om icke de visste förvärfva sig så många vänner, som omhuldade och hjälpte dem.»

Bland läsecirkelns medlemmar nämnes dessutom »lilla gumman Wrangel», halfsyster till fru Silfverstolpe, en af de litterärt intresserade fruarna, som hjälpte till »att skämma bort Josephson», och som alltid »med entusiasm hördes tala om musik, poesi och litteratur», och hennes älskvärda, behagliga döttrar, Amelie och Ava, den sistnämnda, jämte Agnes Geijer, kotteriets mest musikaliska unga dam. Därtill kom en skara löshästar: Böttiger, Josephson, Wennerberg, Adlercreutz m. fl., m. fl. Dagboken lämnar ifråga om läsaftnarnas deltagare och innehåll ganska noggranna beskrifningar. Se här några af dem.

»Den dagen» — den 20 januari — »började *läsningarna* hos Silfverstolpes. Vi voro en väldig skara åhörare församlade, 20 personer helt säkert. Fruarna sutto vid stora divansbordet, flickorna med sina arbeten vid småbord och herrarna bakom dem vid särskilda bord, där man framlagt papper, pennor och saxar samt sidenlappar att repa, ifall det skulle roa dem att taga sig något för. Lilla gumman Wrangel föreläste en dansk novell af Ingemann, som hette »Kunnuk og Naja», där händelsen tilldrar sig på Grönland. Jag fann rätt mycket nöje i att höra om detta egendomliga folk, hvarom man vet så litet, och följde uppmärksamt med hvad som lästes, men alla voro icke lika beskedliga. Ibland flickorna förmärktes stor fallenhet för löje, i synnerhet då »lilla gumman» med den henne egna emfasen och expressionen läste omkvädet på de grönländska sångerna: »na-a na-a na-a!» Lille Adlercreutz, som satt bredvid mig, hade inte lätt att hålla sig tyst och stilla. Ögonen spelade omkring honom, och hade han blott haft en granne, som gått honom till mötes, så hade det varit förbi med hans kontenans. Somliga stretade förtvifladt med John Blund. Moster (fru Geijer), påstod att hon såg ej mindre än fem af sällskapet som en stund låtit sig besegra af nämnde John».

Af denna beskrifning förefaller det som om den estetiska behållningen af läsaftonen ej varit särdeles stor. »Kunnuk og Naja» slutades följande fredag: de älskande blefvo »lyckligt sammanvigda» och drogo hän till »sin lune hytte, hvor maanen skinnede

ind gennem tarmeruderne». Att fru Silfverstolpe var föreläserska — »och hon läser superbt» — bidrog att göra lektyren intressantare. De aftnar då man får njuta af Atterboms vackra föredrag af sina egna skrifter eller af Runeberg, äro dock, som redan anmärkts, de innehållsrikaste. Don Carlos af Schiller, som lästes med fördelade roller och upptog ett par aftnar, väcker äfven mycket intresse, och då omtalas hvarken någon skrattlust bland ungdomen eller påhälsning af John Blund bland de äldre. En annan gång synes dock stämningen ej varit den allra högtidligaste. »Fredagen» var den aftonen hos fru Ehrenborg.

»Länge pratades innan läsning blef af» — heter det i dagboken — »Många böcker voro på förslag, slutligen stannade man vid valet af »Martyren» af *Albano.**) »Lilla gumman» föreläste med sin vanliga preciösa och distinkta ton. Ingen människa hörde på mer än fru Silfverstolpe och Atterbom. Bland ungdomen rådde en osläcklig skrattlust. Adlercreutz pratade kontinuerligt med Thekla Knös, oaktadt han erhöll flera »varningsgrader» af fruarna. Ava och Agnes skrefvo biljetter till hvarandra. »Grannarna i skärgården» (öknamn på v. Feilitzen, författare till boken med samma namn) satt bakom oss och skref rebus, Josephson skref bouts-rimés, magister Tham**) nystade garn. Jag förhöll mig passiv, men deltog med upplifvade lifsandar i munterheten omkring mig. Endast några detacherade meningar förnam jag af »Martyren». Jag satt bara och väntade på en kris då läsningen måste upphöra.

»Den inträffade slutligen, då vid uttrycket: »en skön adertonårig mänsklighet» hela församlingen brast i skratt, så att »lilla gumman» tappade tråden och aldrig hittade den mera. Man kunde riktigt säga att »Martyren» blef uthvisslad i Upsala litterära kotteri. Morbror Erik Gustaf hade redan i början ordentligt slagit sig till ro i ett soffhörn, där fru Knös bäddade med kuddar under hans hufvud. Endast Atterbom, den beskedliga människan, fällde pliktskyldigast ett och annat mildt omdöme och bad för all del att det sätt, hvarpå Albano blifvit emottagen i Upsala, icke måtte transpirera i vidare kretsar».

Följande beskrifning på den mest omväxlande af läsaftnarna illustrerar tidens estetiska smak och hur den kunde ta sig uttryck i såväl ord som bild. Man hade börjat att läsa Maria Stuart af

*) C. A. Adlersparre.

**) Docent, sedermera lektor vid Karlberg.

Schiller med delade roller. Då uppstår hos någon idén att i lefvande taflor framställa scener ur skådespelet. Wennerberg och fru Knös voro de egentligen styrande, och föreställningen skulle äga rum på professor Schröders »fredag» och vara en surpris för de flesta. Jag lånar åter dagbokens ord:

»Vi fruntimmer voro det vanliga fredagssällskapet, men af herrar var det nästan en ny uppsättning: Sundberg, Nybom, Rabe, *) Beckman m. fl. Man läste ett par akter af *Maria Stuart* med delade roller. Det var många som läste bra. Nybom läste Leicester i början, emedan Wennerberg, som annars hade den rollen, var sysselsatt med tablåerna. Just som man i läsningen hunnit dit, där Maria och Elisabeth efter mötet i parken skiljas mer oförsonliga än någonsin, anmodades sällskapet att stiga ut i salen. Alla ljus släcktes med detsamma, och dörrarna slogos upp till det rum, där tablåerna voro arrangerade.

»De voro mycket lyckade. Man hade först framför sig den scen man nyss läst. Elisabeth stod i kunglig prakt med en hotande åtbörd mot Maria, som å sin sida öfvergifvit sin bönfallande ställning och i känsla af sin oförrätt stolt och vred vänder sig från sin kungliga syster. Bakom står Leicester med ett uppmärksamt och tvekande uttryck, åskådande utgången af det möte han tillställt. I bakgrunden synes Shrewsburys stränga gestalt. Fru Schröder såsom Elisabeth var vacker och alldeles magnifik. En lämpligare för denna roll kunde man ej tänka sig. Agnes var en söt- och älsklig Maria. Likaså passade Wennerberg förträffligt till Leicester. Med sminkade kinder och sitt långa hår i lockar var han utomordentligt vacker. Kostymerna togo sig ståtligt ut och dekorationerna, som skulle föreställa en park, ganska illusoriska.

»Det blef ett sorl af förtjusning, ett ropande på »charmant», som aldrig ville taga slut. — Man fortsatte sedan läsningen en stund, äfven efter supén, och sedan man slutat Maria Stuart fick man se ännu en tafla. Det var Marias sista bikt, då hon på knä mottager välsignelsen. Agnes såg ännu bättre ut i den taflan. Herr Odelstjerna**) var patern med långt skägg och tonsur, alldeles såsom han synes på taflan till Schillers verk».

Läsning af skönlitteratur äfven utom läsaftnarna upptog för öfrigt en stor del af de Geijerska fruntimrens tid; de flesta hemaftnar, då visiterna ej voro alltför talrika, förekom högtläsning af

*) Dåvarande docenten, sedermera rektor G. R. Rabe.

**) Gustaf Odelstjerna, sedermera vice häradshöfding, godsägare.

ett eller annat slag. Oftast tjänstgjorde någon af de unga magistrar, som hörde till det intimare umgänget, som föreläsare. Dickens, Bulwer och Cooper voro då på modet och studerades och kommenterades flitigt. Till älsklingslektyren hörde de stora skalderna Byron och Thomas Moore, äfven Goethe lästes och beundrades mycket. Af svenska författare nämnes Arwidsson, hvars »Svenska fornsånger» väcka mycket löje, äfven »bitar» af De Geer föreläsas, men först och sist Almquist, som man förargar sig öfver, kritiserar och slår ihjäl obarmhärtigt, men som det oaktadt slukas med ifver och intresse. »Palatset» är man tämligen nådig mot, men »Tre fruar i Småland», som läses i sin helhet, väcker auditoriets högsta ogillande. Något mer platt och tråkigt tycker man sig aldrig ha läst, idel orimligheter och osmakliga bizarrerier. De »almquistska uttrycken», exempelvis »ett outsägligt stenfat», »ett mildt frenologiskt leende», o. s. v., ondgör man sig i synnerhet öfver. »När man läser många tillsammans har man dock den resursen att skratta åt eländet» — en resurs som den glada ungdomen med förkärlek tyckes anlitat.

* * *

Jag har hittills uppehållit mig med den litterära sidan af Upsalalifvet, såsom den för tiden mest typiska, men där förekom äfven otaliga bjudningar, supéer och tillställningar utan särskildt estetiskt syfte. Än var det té hos Ehrenborgs, än en större mottagning hos Ehrenheims, bjudning hos fru Silfverstolpe, supé hos Lagerbrings*), — för la crême de la crême — supé med dans hos Geijers eller »grand café» därsammastädes, för att nu ej tala om de traditionella mottagningarna på slottet, där i ett enda stort notvarp, vissa gånger i månaden, sammanfördes Upsala-societetens många skilda element. Fruarna tyckas dock alltid med mycken ifver ha vinnlagt sig om att få in något »anderikt» stoff i aftonunderhållningen. Ungdomen sättes att leka lekar, skrifva frågor och svar, göra bouts-rimés eller uppföra »charades en action» o. s. v. Ibland förefaller det dock något »bemödadt», i synnerhet å de unga herrarnes sida, och det förmärktes en viss lättnad bland de yngre, när de någon gång undgingo snillelekarna,

Om ett sådant samkväm utan de obligatoriska, något forcerade sällskapsnöjena berättar dagboken utförligare. Kotteriets samtliga damer hade mottagit en invitation på vers från fru Ehrenborg med anled-

*) Den från tilldragelserna 1809 bekante generallöjtnanten frih. G. O. Lagerbring.

ning af en viss »krukgrötkoknings»ceremoni, som skulle äga rum i hennes hem. »Kl. 6 infann man sig för att åse den märkvärdiga »grötprocessen», som försiggick i salongskakelugnen, omkring hvilken hela sällskapet stod samladt. — Men man sysselsatte sig icke med gröten hela kvällen. Senare infann sig herrarna, flickorna sutto flitigt och arbetade under det att herrarna småpratade bakom, det var vida trefligare än vanligt, ty man lämnades i ro för skrifningarna och snillelekarna. — Efter maten sjöngs en trio för mansröster och Ava sjöng några af Josephsons sånger.

»Sedan sången slutat uppstod af en händelse en allmän tystnad. Hvar och en satt i sina egna tankar rörande sången, sångerskan och komponisten. Morbror Erik Gustaf var den förste som bröt tystnaden genom att undra hvad alla tänkte på, och han väckte förslag att hvar och en i tur och ordning skulle säga det. Ingen ville just uppenbara sina tankar. Atterbom påstod, att han tänkte på ingenting, hvilket föranledde värdinnan att med en artig tournure anmärka, att, stora tänkare pläga ofta tänka just på *ingenting*.

»Samtalet kom åter i gång, och det pratades lifligt och muntert. Plötsligt frågar värdinnan, om det icke brukades i Upsalasocieteten att sjunga psalmer. Sällskapet såg litet förbluffadt ut och några rätt kostliga miner förmärktes. Frun i huset lät sig emellertid ej bekomma och afskräcktes ej af det negativa svaret. Hon tog fram koralboken, och Böttiger, Josephson, Wranglarna ställde sig att sjunga en af de härligaste melodierna. Onekligen var det mycket vackert, men att fru E. lyckas införa detta bruk i Upsala tviflar jag på, ty att framkalla riktig andakt och gudeliga känslor genom att ta fram psalmböcker har sig litet svårt i en sällskapskrets så blandad och brokig som denna».

Mottagningarna på slottet förbigås naturligtvis ej. Så beskrifves nyårsmottagningen, »då man tages mot i ett stort, magnifikt, väl upplyst rum, nästan fullproppadt med folk. Människor strömmade oupphörligt till och ifrån, en ständig växling af fysionomier, ett sorl och en röra, ett nyårsönskande förutan all ända». En af de ordinarie »stora mottagningarna» tecknas sålunda:

»På slottet var en ryslig mängd af folk. Kræmers äro som värdfolk högst aimabla och hos dem tillgår muntert, gentilt och ogeneradt. Landshöfdingen själf anför nöjena, uppmuntrar till dansen och är den gladaste af de glada. Därför har man alltid roligt på slottet. Äfven jag fick erfara detta. Vi dansade efter piano i en stor fyrkantig sal. Det var god råd på herrar så att alla da-

merna fingo dansa, och landshöfdingen själf hade ingen ro förrän han såg alla på golfvet. De kavaljerer, som icke bruka dansa, voro verkligen illa ute. Vi dansade galoppad, polonäs, kotiljong, två valser och en française. — Ava W. sjöng litet och det klingade härligt i det höga präktiga rummet. — Supén bestod af kall mat, som kringbars på brickor: smörgåsar med allahanda saker på, mjölk, något slags köttpastej, crême och bakelse. Därefter dansade vi ännu en vals och sedan skedde uppbrott. När vi voro hemkomna slog kl. 10; det var förvånansvärdt huru vi på de få timmarna kunnat hinna med så mycket».

Af en annan mottagning lämnas följande beskrifning: »På slottet var mycket folk. Det stod kolsvart med studenter vid dörren. I början såg det ut att bli trögt. Alla fruar sutto kring det stora divansbordet och alla flickor med sina arbeten vid ett rundt bord i ett hörn af det stora rummet. Herrarna stodo i fjärran, utom någon enda som hade courage att klifva fram och merendels fattade posto bakom fröken Kræmers stol. Jag hade fått en olycklig plats längst in i hörnet mellan ett par fröknar, som jag aldrig sett. Konversationen var ganska andefattig. Man tittade på hvarandras arbeten och sysaker, yttrade sitt välbehag däröfver, talade om Ole Bull etc. Ändtligen blef det en diversion, när landshöfdingen med den honom egna skrällande rösten förkunnade, att man ärnade uppföra ett par »charades en action».

»Först uppträdde några herrar och spelade öfver ett ord, som man lätt gissade var »spar-ris». Adlercreutz åt sparris med mycken gentillesse och talang. — Sedan blef åter en charad, där Richard Ehrenborg*) hade hufvudrollen, utklädd såsom fruntimmer med en trulsunge på armen, en rätt obehaglig syn. Jag tog genast lorgnetten från ögat för att slippa se. Man gissade att denna stafvelse betydde *mor* eller *barn*. Ett sällskap herrar inträdde därpå, som drack och rumlade och tycktes dricka brorskål. Vi antogo att det hela skulle vara »mor-bror». Men nej, ordet var »Di-drik». Jag blef högst förbluffad huru det kunde väljas ett sådant ord i en så fin societet. Landshöfdingen själf var påhittaren.» (Forts.)

Lotten Dahlgren.

---

*) Son till den här ofta omtalade fru Ehrenborg; sedan fil. dr, godsägare, riksdagsman.

Fredliga rustningar.

Några ord i en sjukvårdsfråga.

Fredens bibehållande är i dessa dagar det mål, för hvars ernående såväl statsmakter som enskilda sätta stora krafter i rörelse, hvilka taga sig uttryck antingen i krigsrustningar med sitt följe af kanoner och pansarbåtar, idéer hyllade af dem, som se fredens möjlighet endast i skyddet af ett starkt försvar — eller i form af fredliga rustningar med kongresser, manifester och möten, satta i gång af dem som vilja värna freden genom skapandet af en stark opinion. Härom är nu intet annat än godt att säga så till vida, som dessa till stor del frivilliga sammanslutningar, riktade mot en eventuel yttre fiende, väcka och stärka fosterlandskärleken och intresset för allmänna angelägenheter samt skärpa uppfattningen af individens betydelse i förhållande till det allmänna, framhållande såväl dess del i ansvaret som dess möjlighet till inflytande.

Lämnande politiken åsido, vilja vi här nu endast sysselsätta oss med de fredliga och oomtvistadt nyttiga rustningar, som sedan några år pågått i olika delar af landet i syfte att möta den lömske och förödande fiende till vårt folk, som heter sjukdom. Med glädje ha vi sett, hurusom nödvändigheten af att genom anställandet af *skolade distriktsjuksköterskor* bispringa de många sjuka i de aflägsna landsbygderna alltmer vunnit behjärtande, och sista årets landsting hafva härvidlag gjort en god insats i riktning mot frågans lösning. Ur den af d:r J. Bergwall i tidskriften Eiras första häfte för innevarande år lämnade öfversiktliga redogörelsen för landstingens beslut i denna fråga, låna vi i sammandrag följande uppgifter.

Af denna redogörelse framgår att utom

Hallands län, hvilket, såsom vi förut haft anledning att här omtala, ända sedan 1 jan. 1895 haft fast anställda, af landstinget aflönade sjuksköterskor, en för hvarje af länets 5 läkaredistrikt, och där de befunnits vara af så stort gagn, att deras antal hösten 1897 ökades med ännu två, direkt under 1:ste provinsialläkaren stående sköterskor, har under sistlidne höstens ting ytterligare fyra län beslutit anställa dylika sköterskor.

Östergötlands län anslog en årlig lön af 600 kr. jämte 150 kr. till utrustning för en distriktsköterska, hvarjämte det tillsatte en

komité för utredandet af huruvida behof funnes af flera dylika sjuksköterskors anställande.

Blekinge län beslöt att för 5 år anställa fyra distriktsköterskor med en årlig lön af 500 kr. (mot de föreslagna 600 kr.)

Malmöhus län beslöt att för 3 år anställa 15 distriktsköterskor, en för hvarje läkaredistrikt, med en årlig lön af 500 kr. (mot de föreslagna 600 kr.)

Vestmanlands län beviljade endast lön till två distriktsköterskor med 450 kr. till hvardera, samt bestämde att 50 öre pr dag skulle, jämte resekostnader, betalas af den, som använde sköterskan. (Förslaget upptog äfven här kontanta lönen till 600 kr.)

Vidare har, i likhet med hvad vi redan anfört från *Östergötlands län*, komitéer tillsatts i *Stockholms, Södermanlands, Jönköpings* och *Värmlands län* med uppdrag att utreda frågans detaljer och att till nästa landsting inkomma med förslag till dess ordnande. Dessutom ha 1:ste provinsialläkarne inom *Upsala, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Göteborgs* och *Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs* och *Vesterbottens län* i sina årsberättelser uttalat sig för nyttan och nödvändigheten af distriktsjuksköterske-institutionens införande, ehuru de af opportunitetsskäl ännu ej gjort någon direkt framställning härom, så att äfven för dessa län ärendet torde inom den närmaste framtiden komma att sättas på dagordningen. Läkarna tyckas i allmänhet och öfverallt vara gynnsamt stämda för denna reform inom den offentliga sjukvården; endast i *Elfsborgs* län ha två militärläkare vid landstinget uppträdt emot ett, som det vill synas, mycket godt förslag, framlagdt af K. befallningshafvande på framställan af 1:ste provinsialläkaren. Vi känna icke skälet till dessa läkares motstånd, men förslaget, hvilket upptog en distriktsköterska (med lön af 600 kr.) till hvarje af länets 12 läkaredistrikt, och som vid omröstningen föll, anses dock hafva goda utsikter att antagas vid ett kommande landsting.

Otvifvelaktigt beteckna dessa landstingens förhandlingar ett stort steg framåt i hvad omsorgen för vårt folks hälsa angår, och hvilket i den fattiga landtbefolkningens intresse måste hälsas med tillfredsställelse af hvarje tänkande människa; obetingadt lyckligt är äfven att den nya distriktsjuksköterske-institutionen kommer att bero af *landstingen* och ej, såsom i en del andra länder, af kommuner eller privata föreningar, hvilket leder till alltför många ofta svåra och godtyckliga bestämmelser, hindrande såväl för sköterskans verksamhet som understundom äfven för läkaren och de patienter

som anlita henne. Därigenom att distriktsköterskan är ställd under provincialläkaren såsom närmaste förman bör hon kunna af honom påräkna ej endast sakkunnig ledning och rättvist bedömande i sitt arbete, utan äfven det stöd och skydd, som hon möjligtvis understundom kan behöfva. Läkaren skall äfven helt visst tillse att hans sköterska ej onödigtvis öfveranstränges och kan säkerligen mången gång lätta och jämna vägen för henne under svåra tjänstgöringstider. Däremot måste vi för själfva sakens framgångs skull beklaga att aflöningen satts så lågt, att sjuksköterskan endast med svårighet kan uppehålla sig på den, och frukta vi att många af de bästa och lämpligaste sköterskorna af hänsyn härtill ej våga sig in på denna nya bana, som dock är i stort behof af just de bästa krafterna. En del lefnadsomkostnader blir nödvändigtvis högre för en distriktssköterska än för andra med henne jämställda, såsom exempelvis kläder och tvätt; kommer hon hem från ett ställe med sina kläder smutsiga och illa medfarna, så måste hon hafva andra liggande tillreds till ombyte för att kanske omedelbart hörsamma en kallelse till annan tjänstgöring, och om detta, hvilket lätt nog kan inträffa, fortfar en längre tid, inses lätt att häri blifver en för sköterskan i förhållande till lönen dryg utgift, helst en samvetsgrann sköterska ej kan spara på renligheten och ej bör draga in på hvad till ett vårdadt yttre hör. Äfven bör hon hafva råd att bestå sig kraftig föda under sin hemvaro, helst detta kanske icke alltid kan erhållas under tjänstgöringen. Säkerligen skola dock dessa förhållanden tala tydligt nog för att framkalla den nödiga förbättringen, där blott välvilja och intresse i afsikt möter distriktsköterskans verksamhet. En stor hjälp skulle det vara om fri bostad jämte vedbrand kunde erhållas, och där sjukstuga finnes, blir detta nog i regeln möjligt.

Vi se här att de myndigheter, hvilka det närmast tillkommer att bevaka landtbefolkningens bästa i hälsofrågor, nämligen provinsialläkare och landsting, hafva, i hvad på dem ankommer, gjort ganska mycket för denna sak, att en god och efter landets förhållanden väl afpassad form är funnen för att bispringa de fattiga sjuka i våra aflägsna landsbygder, samt att en distrikt-sjuksköterskeinstitution af stort omfång och betydelse bör kunna organiseras på den nu lagda grunden; men för en verkligt gagnande, kraftig och rik utveckling af denna institution fordras att dessa nya anordningar, hvilka egentligen ännu äro att beteckna såsom *försök*, mötas med verksamt intresse och välvillig anslutning från befolkningens

sida, att de, som inse att här är fråga om ett nyttigt företag, äfven göra hvad i deras förmåga står för att främja det, att de som hafva tid eller penningar offra något för detta allmännyttiga ändamål.

Vi tänka här i främsta rummet på de inom ett sådant läkaredistrikt boende damerna, som väl ej kunna undgå att höra talas om att landstinget beslutit anställa en sköterska i deras trakt. — Tänka de att denna sak ej angår dem, eller att de ingenting kunna göra för att främja densamma? Eller tänka de alls ingenting? Detta senare vilja vi åtminstone hoppas icke är fallet. Våra damer visa dagligen att de förmå uträtta ganska mycket till lidande medmänniskors hjälp, såväl genom privat välgörenhet, som genom föreningar af hvarjehanda slag, men skulle de icke kunna sträcka sitt intresse ändå litet längre? Skulle de ej genom bildandet af en förening till understödjandet af distriktsköterskans verksamhet kunna *förekomma* den nöd som vanligen blifver en följd af sjukdom i arbetarehem, en förening, som äfven skulle söka sprida bättre och sundare begrepp i hvad hemmens anordning, födoämnenas behandling och späda barns vård angår? Och huru godt för sköterskan vore det ej, om det i den nämnd, hvilken å landstingets vägnar har att öfvervaka hennes arbete, äfven sutte en klok, erfaren och med ortens alla förhållanden väl bekant kvinna! Provinsialläkaren, hvilken är självskrifven ordförande i denna nämnd, skulle säkert vid många tillfällen värdera den handräckning, som en rådig kvinna bäst kan gifva vid anskaffandet af nödiga artiklar eller ordnandet af trassliga förhållanden.

Vi hänvisa här till det förslag för ordnandet af dylika föreningar, hvilket Fredrika-Bremer-Förbundets sjukvårdskomité utarbetat och som bör kunna tjäna till ledning, äfven om, enär såväl anlag och intressen som äfven behof och tillgångar äro mycket växlande, hvarje förening själf bäst kan ordna detaljerna af sin verksamhet.

Vi svenskar äro nog mycket benägna att öfverlåta åt de offentliga myndigheterna att ställa allt tillrätta för oss, medan vi själfva sitta stilla och se på och finna allt ganska godt — eller kanske vi föredraga att finna allt mycket dåligt — dock i alla händelser utan att vi vilja lägga handen vid verket. Men vore icke här ett lockande tillfälle att frångå denna gamla, mindre goda vana och att söka i ett verkligt samarbete med myndigheterna afvinna detta nya uppslag all den praktiska nytta som det utlofvar? Skall icke den fosterlandskärlek och den allmänanda, om hvilken *försvarsrörelsen* och *fredsrörelsen* hvar för sig vittna så vackert, äfven förmå sätta varma hjärtan och villiga händer i verksamhet för att främja de här påbörjade fredliga rustningarna?

M. L—d.

Litteratur.

Panu. Skildringar från kristendomens och hedendomens sista strid i Finland af *Juani Aho.* Öfvers. från finskan af *Konni Zilliacus.*

Panu, efter hvilken boken erhållit sin titel, är den sista hedniska höfdingen öfver en karelsk stam, hvars hembygd är landet norr om Imatra. Han är stor siare och trollkarl och kan genom sina trolldomsord förskaffa sina stamförvandter lycka på jakt och vid fiske, bota deras sjukdomar och skaffa dem skyddsgudarnas bevågenhet. Hufvudinnehållet i berättelsen är siarens förtviflade bemödanden att hindra sitt folk att antaga kristendomen, som förkunnas af Martin Olai, en ung och kraftfull präst, som gjort de hedniska karelernas omvändelse till sin lifsuppgift. Panu älskar den gamla läran och hyser en viss vördnad för sina gudar, han bryter ej gärna mot deras bud och förtörnar dem endast i nödfall, men kärare än gudarna är för honom höfdingevärdigheten och makten. Han vet, att om den nya läran får göra sitt intåg i ödemarken, där hans hem är beläget, skulle det vara slut med hans inflytande och ingen skulle sedan lyssna till siarens ord. Då han ser sin makt vackla under motståndarens slag, tillgriper han därför de förkastligaste medel för att befästa den, han hopar brott på brott och hemfaller allt mer åt ondskans makter. Skuldmedvetandet rubbar endast för några flyktiga ögonblick hans jämnvikt, han reser sig åter i okuflig stolthet och fortgår ända till slutet på den brottets bana han en gång slagit in på. Olai glödande trosnit och den väldiga kraften i hans ord segra dock slutligen öfver hednahöfdingens trollkonster och list, och karelerna låta döpa sig. Panu blir slutligen gripen och man får i slutorden veta, att han skall skickas till Åbo för att brännas som trollkarl.

Panu uppträdde alltid med härskarlater bland sina stamförvandter, men genom vänlighet, hjälpsamhet och rådklokhet vann han dock deras tillgifvenhet. I sitt hem bryr han sig ej om att sira kommandostafven med blomster, där är han den hårde, hänsynslöse despoten, för hvilken alla darra och det med skäl, ty han bringar död och undergång åt alla, som stå honom nära. Sin hustru sparkar han ihjäl i ett utbrott af vrede, sin son förbannar han med en så fruktansvärd vildhet, att denne af skrämsel mister förståndet, och en ung trälinna, som uppfostrats i hans hus och som han säljer till konungens fogde, en rå och utsväfvande man, blir häröfver så förtviflad, att hon beröfvar sig själf lifvet.

Panus energiske motståndare, Martin Olai, är en i både yttre och inre hänseende rikt begåfvad man, som med nit och allvar sköter sitt heliga kall. Trots det ädla och storslagna i hans karakter förmår han dock ej i någon högre grad vinna läsarens sympati, ty han saknar nästan helt och hållet de fina skiftningar och öfvergångar, hvilka tyda på ett rikt själslif, och därför väcka medkänsla och intresse. Utan tvifvel var det individuella själslifvet

mindre kompliceradt under dessa aflägsna tider än det är hos nutidsmänniskan, men de individer förf. tecknat, synnerligast bokens båda hufvudfigurer, äro dock så litet nyanserade, så enformiga, att de snarare förefalla som typer — den ene för en oförfärad troskämpe, den andre för en kallhjärtad despot — än som människor, hvilkas motbilder man skulle kunna träffa i det verkliga lifvet.

Förf. af »Panu» är i besittning af stor berättaretalang. Språket är klangfullt och färgrikt och hvarje episod är skildrad med episk klarhet och åskådlighet. De olika scenerna framstå med en sådan tydlighet, att hvarje detalj inpräglar sig i läsarens minne. Särdeles tilltalande och liffulla äro naturskildringarna; man tycker sig se de hvitpälsade hararna hoppa under de snötyngda granarna och höra huru stormen hviner mellan träden. En förträfflig lokalfärg ligger utbredd öfver det hela. Samtalen mellan männen, under det de på sina skidor ila genom skogarna eller i gästabudsstugan dricka det värmda ölet, äro ytterst karakteristiska. Så talar endast en finsk bonde, så talar han än i dag. Lika mästerligt har förf. förstått framställa den kärlek till poesi, som i alla tider varit egendomlig för det finska folkets skaplynne. De sånger, med hvilka det hemvändande marknadsfolket hälsas af vänner och grannar, och det kärlekskväde i hvilket en karelsk yngling uttrycker sina känslor för sitt hjärtas utvalde, utmärka sig för den skäraste poesi.

Trots den stora formella talang, hvarmed handlingen är skildrad, förmår den dock ej väcka något större intresse hos läsaren. De många dystra och hemska scenerna verka frånstötande. Tröttande äro äfven de många beskrifningarna på Panus och hans stamförvandters signerier, hvilka äro framställda med stor vidlyftighet. Dessa beskrifningar hafva likväl ett kulturhistoriskt intresse, och de vittna om att förf. nedlagt mycket arbete på studiet af gångna släktens seder och bruk. Måhända torde det ringa deltagande, hvarmed man följer händelsernas utveckling, till stor del bero därpå, att handlingen är förlagd till en period, inom hvilken en nutida läsekrets finner ytterst få anknytningspunkter för sitt intresse.

G. H.

Föreningsmeddelanden.

Vid Handarbetets Vänners styrelses första sammanträde på detta år ägnade ordföranden, fru Anna Wallenberg, några saknadens ord åt minnet af föreningens mångårige vice ordförande, fru Ellen Ankarsvärd, framhållande huru hon såsom varande en af denna förenings stiftarinnor troget följt den under dess barndom, ungdom och nu snart uppnådda mannaålder, huru hon ständigt följt den med aldrig svikande intresse och aldrig sparadt arbete för dess bästa, huru föreningen i henne förlorat ett starkt stöd, en klar blick, en varm vän, en trogen medarbetare, som gärna och villigt gaf både tid, arbete och krafter och som alltid med råd och dåd visat sitt varma intresse för densamma.

»Oförmodadt», så afslutade ordföranden sina minnesord, »kom hennes bortgång. Den ena dagen var hon här, frisk, liflig och full af kraft — den andra hade hon lämnat oss för alltid och den lifliga gestalten låg tyst och kall, den varma blicken var slocknad och tystnaden och tomheten bredde sig öfver de rum, hon besjälat genom sin närvaro och sitt lif. — Veckor hafva sedan dess förgått — månader, år skola gå och förintelsen göra sitt oblidkeliga arbete — men hennes minne bland oss skall ej förintas, utan tacksamt lefva inom denna styrelse och inom den förening för hvars ideella syften hon så länge, så uppoffrande och så trofast lefvat, tänkt och verkat».

*

Till vice ordförande i styrelsen efter fru Ellen Ankarsvärd valdes fru Elise Odelberg.

Från skilda håll.

Till hedersledamot af Göteborgs nation i Upsala har valts fru *Eleonore Dickson*, f. *Willeding*. Det är första gången en studentnation på detta sätt hyllat en kvinna.

*

Biskopinnan Rohde har af eforus förordnats till inspektris vid en af folkskolestyrelsen i Göteborg anordnad undervisningskurs i huslig ekonomi för folkskollärarinnor.

*

Docenten Elsa Eschelssons till K. M:t anförda besvär angående förordnandet att uppehålla professuren i civilrätt vid Upsala universitet, hvilka enhälligt tillstyrkts af juridiska fakulteten därstädes men afstyrkts af mindre akademiska konsistoriet, ha icke funnit nåd inför kanslersämbetet, som i sitt utlåtande till K. M:t med åberopande af regeringsformens § 28 hemställer att nämnda besvär må lämnas utan afseende.

*

Sveriges kvinliga fredsförening hade den 30 januari årsmöte å Hushållsskolans lokal, Jakobsbergsgatan 15. Därvid förekom val af styrelse och revisorer, hvilket utföll sålunda, att till medlemmar i styrelsen återvaldes fruarna E. Broomé, F. Petterson och H. Theorell samt fröken A. Lindhagen och nyvaldes fröken A. Bergstrand; till revisorer valdes fröken J. Bonnier och fru L. Frænckel. Af årsberättelsen framgick, att medlemmarnas antal vid 1899 års början var 90. Föreningens inkomster hade under året uppgått till 394 kr., däraf vid årets slut återstod en behållning af 109 kr. 39 öre. Bland viktigare åtgärder under året må nämnas: upprättandet af ett bibliotek för fredslitteratur med lokal hos fröken M. Larsén, Oxtorgsgatan 8, där böcker kostnadsfritt utlånas till personer inom och utom föreningen; anordnandet af en större diskussion angående historieundervisningen samt föranstaltandet af den bekanta namninsamlingen å en adress till den blifvande stora fredskonferensen.

Kand. E. Svensén höll efter förhandlingarnas slut ett med lifligt bifall hälsadt föredrag om betydelsen af tsarens fredsmanifest.

Anmälan.

Dagny, *som 1898 börjat en ny följd,* ***skall,*** *då den* **betydligt utvidgade form,** *i hvilken tidskriften framträdt, med uppmuntrande välvilja mottagits af allmänheten, år* ***1899*** *utgifvas efter samma plan, som föregående år. Dagny, som utgifves af och är* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Därjämte är Dagny såsom **organ äfven för Föreningen för Välgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** *i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.*

Åt **sjuksköterskornas intressen** *och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt* **litteraturens företeelser i hem- och utlandet,** *framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier** *m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny *redigeras af fröken* **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.*

Dagny *utkommer* ***1899*** **med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ✣ II årg. Häft. 5

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

LOTTEN DAHLGREN: En vinter i Upsala på 40-talet. Ur en ung flickas dagboksanteckningar. (Slut.)
ANNA KNUTSON: Vid Sikarsbrunnen. Poem.
En kvinlig trädgårdsskola på 65:e breddgraden.
Litteratur: G. H.: Peter den store af K. Waliszewski. — K. J.: Sommarferier i Montezumas land af Hjalmar Edgren.
A. S.: Från 1899 års riksdag.
HELENE HÖHNK: Arbetet för reformerande af ungdomslitteraturen i Tyskland.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

En vinter i Upsala på 40-talet.

Ur en ung flickas dagboksanteckningar.

(Slut fr. häft. 4.)

»Det blef en allmän lättnad när dörrarna till salen slogos upp och landshöfdingen ropade: 'vals'! Allting sker med kommando och man måste dansa, sjunga, leka, bon gré mal gré. Se'n blef sång af studenterna som klingade gudomligt. — Åter vals — och vals — och vals. Mat bjöds omkring, och man valsade mellan hvar rätt. Jag fick några goda valsörer. Kl. 10 skildes man åt».

Dagboken låter oss få vara med om flera sådana slottsmottagningar med olika program. Än med, än utan dans, än med lefvande charader och tablåer och naturligtvis de obligatoriska snillelekarna. Musik förekom alltid i en eller annan form, ibland utfördes kvartetter af Mozart och Beethoven, än lät en resande artist höra sig, men framför allt studentsång, hvilken tog sig präktigt ut i slottets höga salar. Man undrar ej på att ungdomen hade roligt och att mottagningarna besöktes af »horribelt mycket folk».

* * *

Men inga tillfällen att få en extra festlighet arrangerad försummades af societetens fruar, och födelse- och namnsdagar blefvo naturligtvis kärkomna anledningar därtill. Den 12 januari fyllde Geijer 60 år, och om äfven för oss, som lefva i jubileernas tid, det sätt hvarpå en för hela svenska folket så betydelsefull bemärkelsedag firades, synes påfallande enkelt, passerade dagen ingalunda obemärkt. Inom familjekretsen uppfördes dagen till ära en liten pjes, utom andra firningar. Om den förstnämnda tillställningen skrifver dagboken:

»*Den 12 januari.* Födelsedagen! Morbror stängdes in i sitt rum där nere. De spelande kommo och repeterade *sans cesse* hela f. m. Till kl. 5 voro gästerna bjudna. Dessa voro Ehrenborgs, Silfverstolpes, Atterboms, Ribbing m. fl. Teatern var inrättad i salen på

det enklaste sätt. Ett par skärmar utgjorde hela anstalten, men tog sig ganska nätt ut. Deux-battangerna slogos upp till förmaket och där innanför sutto spektatörerna. Pjesen hette *Den mystifierade brunnsgästen*, var mycket kort och mycket obetydlig, men speltes snällt. Adlercreutz spelte bäst; Gyllenhaal*) var älskare och tog sig rätt bra ut såsom sådan, sedan han fått smink på sina bleka kinder, dessutom utstyrd på det elegantaste. Hamilton**) hade blott ett par ord att säga såsom kypare. Ehrenborg var en gammal president med krokiga knän och darrande röst. Han hade fått i sitt hufvud att rollen skulle vara så gammal, ehuru ingen annan kunde begripa hvarför.

»Sedan spektaklet var slut kommo studenterna och hälsade morbror på hans 60:de födelsedag. De sjöngo verser författade af Nybom till melodien: »O, yngling om du hjärta har». — — —

Själf skrifver Geijer om samma bemärkelsedag och det sätt på hvilket den firades i ett bref till Fredrika Bremer dateradt den 13 jan. 1843***). Efter att ha omtalat sin förkylning, den som dagboken äfven omnämner, heter det — — — »jag är nu fullkomligt återställd och finner att det verkligen är tid på att vara rask, efter jag i går fyllde mitt 60:de år. Mina studerande landsmän ha hälsat mig med sång och verser (något för högtrafvande), och inom hus blef dagen firad med allahanda vänliga tillställningar. Själf lade jag den på hjärtat såsom en påminnelse att verka medan dagen är».

Han tillägger därpå: »A propos! hvilken kan låta bli att glädjas åt den redan, åtminstone med ett tuppfjät, *förlängda dagen.* Att det för hvarje år är en lifgifvande epok, känner jag ännu i det 61:sta. Gud vare lof för de enklaste af himmelens och jordens gåfvor, det lifvande ljuset, den rena luften, det friska vattnet! Kommer därtill hälsa, dagligt bröd och den renaste af all värma, som är himmelsk välvilja i mänskliga bröst, så ser jag ej, hvarför lifvet ej skulle vara en lycka». — — —

Dessa ord, ehuru en liten afvikning från dagboken, förtjäna väl att i detta sammanhang citeras, ty hur väl karakterisera de ej

---

*) Frih. Lars Herman Gyllenhaal, juris kand., sedermera akademiräntmästare.

**) Grefve Adolf Hamilton, sedermera landshöfding i Upsala, den trägnaste af gästerna och väl också den helst sedda. Knappt förgår en dag utan att i dagboken antecknas hans besök. Såsom bekant blef han sedermera (1847) gift med Agnes Geijer.

***) Se »Geijers samlade skrifter», Band 8, sid. 697.

den stora historieskrifvarens sinnesförfattning vid ingången i det nya lefnadsåret, hur tydligt visa de ej de känslor, hvarmed han mottog såväl familjekretsens välmenande, om ock litet besvärliga hyllning som den studerande ungdomens mer officiella hedersbevisning!

Den andra *stora* födelsedagen var Atterboms, och den fick ett ännu storståtligare förlopp. Fruarna Ehrenborg och Silfverstolpe stodo i spetsen för tillställningen. Långt i förväg vidtogos arrangemanger för festen, »det var ett ordnande och rådplägande om kostymer och kransar och flor, en ifver på gummorna där de sprungo om hvarandra», hvaröfver dagboksförfattarinnan, som är lycklig »att endast spela rollen af sysslolös åskådare och slippa vara någon nymf från Lycksalighetens ö», inte nog kan förvåna sig.

Den 19 januari inföll den stora dagen. »Kl. $^1/_2$5», berättar dagboken, »larfvade Agnes och jag åstad till Atterboms. Först biträdde jag nymferna vid deras klädsel, smyckade *Glädjen* med blommor och gjorde *Oskulden* hvit som snö. Jag förbigår alla scener bakom kulisserna, all brådska, oreda och villervalla innan allt blef i ordning. Slutligen voro vi alla samlade i förmaket. Utom de vanliga voro där Schröders samt en lång rad med små herrar, som jag ej vet namnet på. Atterbom hade varit hos Schröders, visste om ingenting och var, eller låtsade vara, alldeles okunnig.

»Slutligen inträdde genom salsdörren, som dittills varit stängd, ett par små hvita gestalter, föreställande »Glädjen» och »Oskulden» (Ebba och Ernst Atterbom). De gingo fram till sin far, uppläste hvar sin vers, togo honom i handen och ledde honom ut i salen. Där mötte honom en vacker syn! I fonden visade sig ett slags grotta — ett hvalf af murgrön, granar, blomsterkrukor och rosenbuskar. I midten strålade ett kors af kristall, anbringadt på grottans vägg och räckande nästan till dess tak. Nedanför var en *spegelklar* källa, ombyggd af marmor, och prydd med bilder och sirater. En kran och ett silfverfat därunder utvisade att det verkligen var meningen tappa vatten ur källan. Sådana voro dekorationerna.

»Framför källan stodo i en halfcirkel 7 nymfer, och att dessa voro Felicias tärnor från Lycksalighetens ö upplystes man snart om, då man litet nogare betraktade de attributer, som hvar och en bar. Den ena efter den andra framträdde nu och uppläste en vers, ställd till Atterbom. Innehållet var hufvudsakligen detta: Sedan Lycksalighetens ö var förödd, *ungdomens* källa uttorkad och nymferna själfva länge irrat hemlösa på jorden, hade de funnit *vishetens* källa,

samlats omkring den för att hembära skalden sin hyllning och ännu en gång sluta sig till sin »sångares bröst».

»Liksom på Lycksalighetens ö hade *Laura* första ordet. Sedan verserna voro reciterade, tog *Cecilia* sin luta och sjöng. Därpå kommo Glädjen och Oskulden fram till källan, vredo på kranen, ifyllde glasen, hvaraf nymferna drucko, samt bjödo Atterbom äfven ett glas af vishetens vatten. Sedan trädde alla fram till skalden och förärade honom sina gåfvor. Laura satte lagerkransen på hans hufvud. Cecilia räckte honom de verser hon sjungit. *Ervina* gaf honom ett litet tempel af socker, *Naidion* en blombukett och en fjäril, *Teano* en liten figur, föreställande en aktris, *Niobe* en gipsbild, *Lucinda* blommor och blad. Till sist togo nymferna honom med sig i ringen och dansade om med honom under gemensam sång. (Musiken var 'Vindarnas kör' ur Lycksalighetens ö, orden författade af Betty Ehrenborg.) Sedan var det slut med den sceniska föreställningen, det kom fram punsch och bischoff, man drack Atterboms skål och lyckönskade honom på ren prosa.

»Hela tillställningen var vacker och lyckad. Fru Ehrenborg som direktris och Betty som poetissa hade all heder af sitt verk, och hela idén var väl ägnad att både smickra och röra Atterbom. Det syntes också på honom huru trakterad han var. Således hade de tillställande rik ersättning för sin möda, och ett otroligt besvär hade det varit. Jag baxnade när jag på nära håll skärskådade kristallkorset och såg att det var gjordt af en ljuskrona, som blifvit sönderplockad och som sedan naturligtvis måste sättas ihop igen!

På följande sätt voro rollerna fördelade:

Laura (skaldekonsten) .... Betty Ehrenborg.
Cecilia (sången) .... Ava Wrangel.
Teano (skådespelarkonsten) .... Agnes Geijer.
Niobe (bildhuggarkonsten).............................. Hedvig Atterbom.
Naidion (danskonsten) .... Thekla Knös.
Lucinda (målarkonsten).................................. Fru Möller*).
Ervina (arkitekturen)..................................... Amelie Wrangel.

»Den bäst lyckade både till klädsel och utseende var Hedvig Atterbom. Hon var en förtjusande Niobe. Hennes fina gestalt och blonda, reguliera utseende passade förträffligt. Ava var också vacker. Skada att ej detsamma kunde sägas om Laura! Men stackars Betty kunde ej hjälpa det, och Laura måste hon vara.

---

*) Gift med lagmannen och landssekreteraren Carl Johan Möller samt mormor till skriftställaren Gustaf af Geijerstam.

»Aftonen hos Atterboms var sedan mycket angenäm. Det var ledigt och ogeneradt, och man fann sig så väl. Ava sjöng. Man satt för öfrigt och pratade här och där i vråarna. Ljusen i salskronan släcktes på det *korset* skulle göra bättre effekt, och det sken, som spriddes därifrån öfver hela rummet, var vackert. Där satt man i halfdunklet hela den återstående delen af kvällen, det såg pittoreskt ut när nymferna, som bibehållit sina kostymer, grupperade sig omkring källan under skratt, prat och sång. Atterbom med sin hustru och sina barn satt en lång stund på golfvet nedanför dem, under det de sjöngo, och jag märkte huru skalden svärmade i poetiska tankar, ty han såg ut en stund som om han glömt allt omkring sig och inbillade sig vara på Lycksalighetens ö.

»Allt emellanåt drucko vi ur visdomskällan. Det blef för aftonen modernt att dricka däraf, och Thekla Knös och jag drucko duskål i vishetens vatten.»

* * *

Den obegränsade gästfrihet, som den tiden utöfvades af upsalafamiljerna, en gästfrihet, som ej inskränkte sig till bjudningar och återbjudningar, utan dagligen och stundligen höllo hemmen öppna både för vänner och främlingar, frapperar mest vid teckningen af 1840-talets samlif. »Skymningen» tyckes hos Geijers ha varit den vanliga visittimman. Man tog då gärna emot i sängkammaren, från hvars fönster man hade den vackraste utsikten; var det månsken, tändes ej ljus, utan sällskapet satt och pratade i det mystiska halfdunklet. De besökande, som kommo vid denna tid, stannade vanligen blott en stund, men däremot voro visiterna så mycket tätare, och det fanns »skymningsgäster», som infunno sig så godt som dagligen vid en gifven timma. Men många aflade besök senare på aftonen och stannade till supén. Ibland »var förmaket nästan fullt af herrar», säger dagboken, och det ansågs för en »ovanlig tilldragelse», då man en dag »fick äta sin aftonmåltid en famille».

Naturligtvis måste visiterna återgäldas, och den goda professorn gör ett martyrlikt intryck där han med sina fruntimmer vandrar från Lagerbrings till Ehrenheims, från Ehrenheims till Silfverstolpes, och så laget rundt. Ibland träffas familjen ej hemma, men när motsatsen är fallet, sitter man en timme och pratar och vandrar därpå till nästa dörr.

Det musikaliska lifvet tycktes på den tiden florera starkt i universitetsstaden, och »Musikföreningen», af hvilken Agnes G. var

en aktiv medlem, uppförde tid efter annan härliga tonskapelser. Paulus af Mendelsohn, körer ur Wilhelm Tell, äfven klassisk musik, symfonier och kvartetter af Haydn, Beethoven o. s. v. Josephson var dirigent; musiksoiréer, arrangerade af honom, äfven konserter af gasterande artister omtalas ofta. En teatertrupp — hvilken berättas icke — gaf föreställningar på teatern, och Geijers voro ganska flitiga teaterbesökare. Ett studentspektakel, som äfven uppfördes på Upsala teater, och det två kvällar å rad, får i dagboken en ganska utförlig recension.

»Vi voro denna dag» — den 6 mars — »på det så länge omtalade studentspektaklet. Det var mycket roligt och gick väl. Först uppfördes tvenne akter ur *Den stumma*, sedan ett par scener med körer ur *Wilhelm Tell* och till slut en vådevill, sammanskrifven af Bergman*), Hwasser**) och konsorter. Scenerna ur »Den stumma» voro bäst lyckade och af mycken teatereffekt och musiken gick förträffligt. Löjtnant Blomstedt var Masaniello och herr Adlercreutz Fenella. Båda gjorde sin sak mycket bra. Grupperingen var vacker och särdeles lyckad, i synnerhet vid ridåns uppgång, då alla fiskarena i sina italienska kostymer hvilade i pittoreska ställningar vid hafsstranden.

»Körerna ur Wilhelm Tell gingo ej så bra som då jag hörde dem på Musikföreningen, men det var roligt att se det hela utfördt i kostymer. Vådevillen var ganska rolig, men hade sina longörer. Några studentvisor, som voro inblandade däri, och en maskerad voro det bästa. Idén var den, att en hop studenter ställa till en sexa på torget för en af sina kamrater, som nyligen tagit examen. Där sjöngs och dracks först länge (något för länge), sedan arrangerade kamraterna allahanda upptåg i den nybakade kandidatens rum. Där uppträdde tyrolare, zigenare, Apollo med de nio muserna, en björn och en marktschreier med ett tittskåp o. s. v. Till slut inträder någon, förklädd till kandidatens gamla rika onkel, som var väntad, och sjöng en visa om hans skulder på melodien Leporellos aria ur Don Juan: »Se här, sköna donna, katalogen». Emellertid var den rätta onkeln kommen och uppenbarar sig osedd af alla midt under detta spektakel. Stor uppståndelse, onkeln först högeli-

---

*) Carl Johan Bergman, sedermera lektor i Visby, känd vitter och historisk författare.

**) Daniel Hwasser, sedermera sekreterare vid k. teatern, Elise Hwassers man.

gen förgrymmad, men blir snart försonad och belåten, då han får höra att brorsonen tagit sin examen».

Utom här beskrifna »spex» omtalar ej dagboken några episoder från det egentliga studentlifvet, hvilket professorsfamiljerna ej tyckes vidare ha blandat sig i, ej heller nämnes någonsin att damer bevistade föreläsningar eller disputationsakter. De traditionella minnesfesterna firades emellertid af studentkåren då som nu, under liflig anslutning från stadsbornas sida, och bland annat berättar vår unga krönikör, hurusom den 30 november på Carl XII:s dödsdag »morbror Erik Gustaf följde oss, Agnes och mig, ut för att höra på sången. För mig var det något nytt och imponerande. Så har jag då fått höra studentsången, som jag så mycket hört talas om och så mycket längtat efter — och den motsvarade fullkomligt min förväntan. Vi följde med folkskaran genom gatorna, föregådda af studenterna under sång. Sedan stannade de i Odenslund och sjöngo en lång stund och slutade med folksången».

Det är, som vi sett, föga med det offentliga lifvet i universitetsstaden dagboken sysslar, det är sällskapslifvet som absorberar intresset, ja inkräktar nästan alltför mycket på familjelifvet i den stillsamma unga landtflickans tycke. Innerligt uppskattar hon också »de sötebrödsdagar, då man får vara hemma i fred och ro, njuta af ett angenämt umgänge, musik, poesi och, bäst af allt, goda människors vänlighet». Om än knappast någon dag går förbi utan att sällskaplighet i någon form idkas, förekommer dock mången stilla förtrolig familjestund, då det kan antecknas: »skymning, månsken, morbrors fantasier på pianot, allt på en gång, angenäma saker i sanning», eller sådana då på en af de sällsynta visitfria aftnarna fru Geijer tar fram och föreläser ur gamla bref, som Geijer »skrifvit till sina föräldrar de första åren han var student, alla vittnande om det varmaste och renaste hjärta. Besynnerligt, tillägger dagboken, att läsa ynglingens alla funderingar öfver sin blifvande bestämmelse; huru han ville slå sig på kemi och mineralogi efter en resa till Falun, eller bli kanslist etc.»

Ett långt, ganska egendomligt bref till Geijer från Fredrika Bremer får familjekretsen äfven del af. »Brefvet var skrifvet, med anledning af Geijers litteraturblad, om *näringsfriheten* och innehöll en hel historia om en fröken i Norge, som misskänd och nästan förskjuten af sin familj, slog sig på »näringarna» för att finna utkomst och verksamhet i lifvet, fann efter många strider hvad hon sökte och dessutom människors högaktning och förtroende samt slut-

ligen, efter läsandet af Geijers artikel, den innerligaste förnöjsamhet och belåtenhet.»

Så är det aftnar då alla allvarliga samtalsämnen, all estetik och litteratur ges på båten, kvällar då man kommer in på roliga historier och då skrattet och munterheten aldrig vilja taga slut. Själf njöt Geijer på det högsta af en rolig historia — när han väl en gång fattat dess kvintessens — han måste då nödvändigt meddela den åt alla, som kommo i hans väg, ehuru han alltid så öfverväldigades af det komiska i innehållet, att han ej kunde fullfölja anekdoten till slut, utan vanligen vädjade till sin dotter med uppmaningen: »Fortsätt du, Agnes», något som ibland för denna ej hade sig så lätt, då historien stötte på »det lilla opassande». Den egentliga historieberättaren var »morbror Knut Liljebjörn», fru Geijers bror, och då han vid julen kommer från Stockholm, fulladdad med roliga historier, firar familjen riktiga orgier af skratt. »Till slut skrattade man bara åt skrattet» intygar dagboken; och den fortsätter beskrifningen på en af dessa muntrationsaftnar: »Vid fönstret satt Knut (Geijers äldsta son, äfven på julbesök i hemmet) tillbakalutad, alldeles öfverväldigad, midt emot vid kakelugnen Alfred (den andre sonen) uttryckande sitt omåttliga löje genom spasmodiska ryckningar i armar och ben, Gustaf (den yngste, en skolgosse på 15 år) for upp och ned som ett strå för vinden, jämrande sig: 'aj aj, aj aj, det gör så ondt i magen'! Agnes satt bredvid mig, såg på mig och klämde min arm vid hvarje ny paroxysm. Midt i soffan presiderade morbror Knut, skrattets fader, utdelande allt emellanåt en ny dosis. Den var ofta af en något tvetydig beskaffenhet, hvarför jag var glad att det rysliga skrattet tog bort både ljud och eftertanke».

När Uno Troili, Geijers systerson*), kommer på besök ifrån Stockholm, där han vistades vid målarakademien, finner morbror Knut en rival i historieberättarekonsten. Så roligt som kusin Uno kunde ingen berätta och hans härmningstalang var oöfverträfflig. Men det var andra och mer framstående talanger än denna som den sedermera så högt uppburne porträttmålaren var i besittning af, ej under att det räknades som angenäma dagar då den Geijerska ungdomen fick rå om kusinen. »Det skrattades, pratades, musicerades, Uno ritade, man pressade honom till pianot, och han spelte ett par af sina etuder med tämmeligt missmod — han var alltid mycket

---

*) Son till Geijers äldsta syster Jeanne Marie.

obenägen att låta höra sig — men sedan musiken kommit i gång blef äfven han facilare.

»Aftonen slutade» — tillägges det — »åter med en skrattkör. Uno berättade, och morbror Erik Gustaf blef däraf alldeles uppspelt och upprepade för alla, som kommo in, Unos historier.»

De kvällstunder, då de unga flickorna, ostörda af den öfriga världen, under gladt samspråk eller stilla förtrolighet fingo tillbringa på sin trefliga kammare hörde till dem, som vår dagboksförfattarinna med synnerlig förkärlek tecknar sig till minnes. Vid jultiden sitta väninnorna länge uppe och sy på julklappar och »hålla vi oss därvid ganska muntra». Hon som skrifver är uthålligare än hennes kusin Agnes. »På våra ljus ha vi märke att jag är den flitigaste», intygar dagboken, och den fortsätter: »När jag då sitter ensam och tyst, blir jag till slut mäkta sömnig och är glad när något utanför på gatan väcker min uppmärksamhet. Studenternas olåt nere i staden höres stundom ända hit upp. Härom aftonen, då sömnen höll på att öfverväldiga mig och jag just hade slängt undan arbetet, höres en röst utanför vårt fönster, en ensam röst, som med full hals uppstämmer: »Här bor professor Geijer! Lefve han! Hurra, hurra, hurra!» och så vidare utefter hela gatan. Denna liksom ovillkorliga utgjutelse kl. 12 på natten, väckte hos oss ett osläckligt löje. — En annan gång vid samma sena timma höres en förbigående uppstämma »Å jänta å ja, allt i Ransäters kyrka å ja». En nattlig hyllning af en obekant vandrare, som äfven förmådde jaga sömnen från de vakande tärnornas ögonlock och som den unga vermländskan hade mer än ett skäl att taga åt sig.

Men de unga flickorna voro ofta föremål för andra, ej fullt så improviserade sångarhyllningar, som de här omnämnda. Den svärmiska beundran, som Upsala studentkår ägnade Geijers dotter, tog sig uttryck i otaliga serenader, och ej få äro de gånger då i dagboken omtalas: »en gudomlig serenad i det klara månskenet utanför vårt fönster». Allt emellanåt sattes ordet *serenad*, utan vidare kommentarier som en värdig punkt efter beskrifningen på dagens skiftande händelser.

* *
*

Allt angenämt får dock ett slut en gång, så äfven denna glada Upsalavinter. Med de första aprilvindarna drager den unga vermländskan, lik en annan flyttfågel till sitt land igen, medtagande till

hemmet en skatt af rika minnen, af hvilka en del inneslutits inom den här citerade dagbokens blad. Själf spelar författarinnan, som vi sett, endast rollen af en »Beobachter», som hon säger, och hon älskar mest att hålla sin egen person i skymundan. I motsats till tidens förkärlek för romantiskt skriftställeri har hon »gjort sig till regel» att hålla inne med alla »känsloutgjutelser». Det är således minst om författarinnan själf anteckningarna tala. Allt tyder dock på, att den varmaste sympati och det hjärtligaste förhållande ägt rum mellan henne och de anförvandter, i hvars gästfria hus hon under ett halft år vistats, och äfven förstår man väl att hennes morbroder hållit innerligt af sin unga släkting, kanske mest dock emedan hon var dotter till hans yngsta, högt älskade syster*), hvilken gått bort i unga år och om hvilken han i det bref, där han redogör för hennes sista sjukdom och död — Geijer och hans hustru voro under ett besök i Vermland närvarande vid dödsfallet — yttrar: »Aldrig har jag haft ett tyngre budskap att föra» än det, att »denna älskade syster, liksom vore ej jorden värdig att länge behålla så mycken godhet och behag, kallats af Gud» — — —

Att Geijer funnit själfva grundtonen i sin unga systerdotters väsen, därom vittna kanske bäst några ord tillägnade henne och tecknade af honom själf i en henne till julklapp skänkt almanacka. De lyda:

Lycka söka, oro vinna
Är så mångens lefnadsstig,
Vara stilla, god och trogen
Är för lyckan vara mogen,
Därför skall du henne finna,
Om hon re'n ej funnit dig.

Med dessa ord, som ej blott karakterisera den, till hvilken de äro ställda utan äro ett uttryck för den varma känsla, som i alla lifsförhållanden besjälade den stora tänkaren och skalden, må dessa utdrag ur de anspråkslösa minnesteckningarna afslutas.

Lotten Dahlgren.

---

*) Brita Charlotta, född 1793, gift med kapten V. von Heland. Död på Kastensbols kaptensboställe den 18 juli 1819.

Vid Sikarsbrunnen.

Hvem är hon, som nalkas där på stigen,
Hålögd, tärd och med ett sådant uttryck
Af oläklig smärta på sin panna?
Ung hon varit, skön hon varit, kanske
Ej så längesen. Aek, understundom
Tarfvas blott en enda frostnatts kyla
För att härja prakten af en yppig
Rosengård. Det rika, svarta håret
Fängslas icke under virad slöja,
Tungt, ovårdadt det till midjan svallar
Mera likt en börda än en prydnad.
Krukan bär hon på sin hjässa, just som
Tänkte hon: »Sak samma om den faller
Och blir spillror, den som mycket annat!»

Främlingen vid källan henne hälsar,
Då hon stannar och sin kruka sänker
Mot det klara vattnet, ur hvars spegel
Hennes grubbelmörka anlet blickar
Likt en fängslad underjordisk andes.
Flyktigt, lätt hon hälsningen besvarar
Och från kolsvart öga, halft beslöjadt
Utaf långa, fina fransar, halkar
Knappt en blick öfver hebreerns anlet,
Då det fylda kärlet tungt hon lyfter
Och af dryckens rena svalka njuter.

När han ser hur girigt läppar bleka
Svalkan söka, tänker han med vemod
På den själ, som smäktande af eldtörst
Dväljes inom denna brutna hydda.
Och han, herren öfver elementer,
Han, som skapat jord och vida vatten
Och uppå hvars vink sig hafvets vågor
Stilla silfverkrusa, beder sakta:
»Kvinna, låt mig dricka ur din kruka!»

För hans ord hon studsar, stannar, tvekar
Och emot hebreerns anlet höjer
Halfskyggt, snabbt ett ögonpar, ur hvilket
Läppens fråga undrande framlyser:
»Hur kan du som är en man af Juda
Bedja mig om vatten? Jag är endast,
Som du vet, en samaritisk kvinna.»

Allt hvad hatet och föraktet hopat
Sedan sekler för att skiljemuren
Bilda mellan samarit och jude,
Tyngde vid de orden, men i tonen
Dallrar dock en brusten ton, ett vemod...
Och han svarar fridsamt, lugnt: »Förstod du
Blott Guds gåfva, hvilken flödar lika
Rik och härlig för enhvar som törstar,
Och förstod du hvem det är som beder:
»Låt mig dricka», skulle du förvisso
Längtansfull anropa mig om vatten,
Svällande utaf en högre lifskraft.»

»Herre» — svagt ett löje spelar öfver
Hennes trötta drag — »djup är ju brunnen,
Allt för djup för den som ej har öskärl.
Säg mig hvar och hur skall du då hämta
Detta vatten svällandc af lifskraft-
Tror du dig måhända mera mäktig
Än den man, som vi vår stamfar nämna
Och som själf har brunnen gräft och druckit
Ur dess flöden med båd' barn och boskap?»

Han uti hvars händer lifvet, döden
Hvila och inför hvars helga åsyn
Jord och himlar engång flykta skola,
Lyssnar mildt till dessa ord: »måhända
Tror du dig mer mäktig än vår stamfar.»
Och han pekar lugnt på Jakobsbrunnens
Darrande kristall och säger; »Kvinna,
Hvar oeh en scm dricker af det vattnet
Dricker sig ju ej otörstig, åter,
Ständigt åter, måste han ju söka
Nå dess flöden, men för den som dricker
Af det vatten, som jag honom skänker,
Törsten släcks för evigt, ty från lifsens
Källa skall en himmelsk åder springa,
Som hans väsen underbart skall nära,
Lifva, stärka och odödliggöra!»

Gåtfullt, men likväl så tröstfullt falla
Orden ner i hennes dystra sinne.
Och fast fången i den trånga bojan
Af ett lågt åskådningssätt, ett sinligt,
Anar, tror hon att en högre gåfva
Han kan skänka och begynner sucka:
»Gif mig detta vatten, som du prisar,
Ty då får jag **något**, *något likväl,*

Som fullkomligt nämnas kan och lifvets
Stig blir mindre mödosam, ty aldrig
Mer till brunnen jag min kosa ställer.»

Men för att det blekta minnet väcka
Af den första, ungdomskära känslan.
Men för att på dörren kunna glänta
Till ett heligt, öfvergifvet tempel,
Låter han sitt svar till henne taga
Formen af en kort och sträng befallning:
»Kvinna, gå och kalla hit din make,
Träden sedan båda för mitt anlet.»

Plötsligt ila heta purpurflammor
Öfver denna kind, som längesedan
Glömt att rodna, hjärtat slår af blygsel.
Underbart — den mannens ord likt glansen
Af en ljungeld korsar hennes bana.
Och hon ser det brutna, dubbelt brutet,
Ser det svarta, svartare, men äfven
Hvad hon aldrig ens i drömmar anat:
Hoppet om upprättelse och ljusning.
Och för makten af hans varma ögon
Smälter hon i stilla gråt och hviskar:
»Herre, jag kan icke gå och lyda,
Ty jag har ej någon make.» Kristus
Strax bekräftad hörs det skygga svaret:
»Jag har ingen make», rätt du säger,
Ingen vän, som hjälper dig att bära
Lifvets bördor, har du, arma kvinna.
Ensam är du nu i all din smärta,
All din blygsel, men i synden icke
Ensam — männer fem dig ägt och denne,
Som af flyktig lust än hos dig dröjer,
Är ej din mer än de andra. Sanning
Nyss du talde, klar, omutlig sanning!»

Häpen inför den, hvars hand så mäktar
Vika undan alla slöjor, sänker
Hon sitt hufvud, men en barnslig tillit
Full af solvarm glädje plötsligt tändes
Ljuflig i dess dunkla själ. Hon säger:
»Herre, du är en profet, det ser jag!»
Och från eget jag nu tanken flyger
Till den fråga, hvilken länge varit
Tvistefrågan mellan tvenne stammar:
Hvar och hur skall Herren rätt tillbedjas?

Garizim, uppå hvars stolta toppar
Ännu kvarstå väldiga ruiner
Af Manasses tempel, syns helt nära,
Rikt på minnen, sedan urtid helgadt.
Herren själf för Abraham där uppe
Framträdt underbar och löftet gifvet
Åt hans säd om nejdernas besittning.
Patriarken byggde se'n ett altar
Och från jordens höjder stego lågor
Offerrykande mot himlens skyar.
Josua där hade ock välsignat
Folkets bidande, försagda skaror.

Och mot berget pekar hon och säger:
»Fordom hafva våra fäder tillbedt
Jehovah på detta berg och likväl
Sägen I Jerusalem är stället,
Där man bör tillbedja. Fast af hånet
Orden lindrigt skuggas, glimtar frågan
Fram och väntar trånande på svaret.
Och det kommer, ljungande och mäktigt:
»Kvinna tro mig, att ur tidens sköte
Skola engång dagar framgå ljusa,
Då I er tillbedjan ej inskränken
Fåvitskt till ett berg, en stad, om dessa
Än tycks höjda vida öfver alla
Berg och städer. Fadern, han som skapat
Himlar, världar, skulle han tillbedjas
Endast på ett rum, ett sätt? I veten
Ej hvad I tillbedjen. Vi, som söka
Utur skriften Herrans mening, veta
Att hans tempel ej med händer bygges,
Att hans öra lyss ej blott till bergets
Djärfva örnskri. Korpens ungar ropa
Ej förgäfves upp mot skyn, då öfver
Låga heden hungrande de kretsa.
Vi tillbedja honom rätt och bida
Frälsningen, ty frälsningen skall komma
Ifrån Israel och slutligt lossa
Fördomstunga bojan, hvar den trycker
Hård och hämmande på mänskoanden.

Tiden kommer — O, den re'n är inne,
Då en sann tillbedjare sin fader
Skall tillbedja — hur och hvar? i ande
Och i sanning, så vill han tillbedjas
Helst, ty själf han är en ande och allt
Skapadt är blott formen af en tanke

Från hans rika väsen och all sanning
Är blott återskenet af hans helga
Gudomsljus, det eviga och klara.»

Och hon lyssnar, troende, men ännu
Ej begripande de höga ordens
Fulla mening. Andens fina sinne
Rönte intrycket deraf, likt doften
Af en daggstänkt, yppig ros, hvars närhet
Man förnimmer huru djupt i häckens
Gröna skugga än den fagra gömmes.
Och hon säger gladt: »Jag vet Messias
Eller Kristus, som han också nämnes,
Komma skall för att sitt folk förlossa.
Stark och vis skall han förvisso lösa
Alla gåtor liksom alla bojor.
Han skall oss förkunna allt, som länder
Till vårt sanna väl, och kanske skänka
Oss det vatten, som du nyss berömde
Såsom svällande af högre lifskraft.»

Främlingen mot henne långsamt höjer
Sina stora mörkblå ögon. Glansen
Af ett heligt, öfverjordiskt väsen
Strålar stjärnlikt i den djupa blicken,
Då han säger lågt, allvarligt: »Kvinna,
Jag, som talar med dig, är densamme!»

Anna Knutson.

En kvinlig trädgårdsskola på 65:e breddgraden.

På den stora hösträdgårdsutställningen, anordnad i sammanhang med 1897 års Stockholmsutställning, förekom en samling trädgårdsalster, hvilken ej blott genom sin förträffliga beskaffenhet utan fastmer genom det ortnamn som stod att läsa på den åtföljande etiketten, tilldrog sig en särskild uppmärksamhet. Den lilla utställningen förskref sig nämligen från *Haapavesi kvinliga trädgårdsskola i Uleåborgs län, Finland.*

En trädgårdsskola för kvinliga elever, allra helst en sådan med statsanslag, hvilket är fallet med ofvanstående, är väl ägnad att väcka ett lifligt intresse hos oss, där man så länge arbetat för att få en dylik anstalt till stånd, ett mål som ännu ligger inom de

ouppnådda önskningarnas område. Den lilla berättelsen öfver den finska skolans uppkomst och utveckling, hvilken dess stiftarinna, *pastorskan Pöyhönen*, själf afgifvit, och som tack vare Fredrika-Bremer-Förbundets trädgårdskomités insiktsfulla ordförande, domänintendenten Tamms, vänliga försorg blifvit ställd till vårt förfogande, erbjuder således för oss svenskar ett högst lärorikt och till efterföljd manande exempel. Vi äro därföre öfvertygade om, att ett sammandrag af denna redogörelse med intresse skall läsas af alla dem, som nitälska både för trädgårdsodlingens höjande i vårt land och den kvinliga arbetskraftens användande inom denna nyttiga näringsgren.

Det är ofta fallet med mänskliga företag, att det är mer yttre omständigheter än på ett följdriktigt tankesystem byggda teorier som bringa desamma till stånd. Så framgår det äfven af pastorskan Pöyhönens berättelse att det var förhållanden, öfver hvilka hon ej var herre, som först förde henne in på det företag, som skulle blifva hennes lifsuppgift och både för henne själf och många andra till välsignelse och nytta.

Då hennes man blef utnämnd till kyrkoherde i Haapavesi socken i Uleåborgs län, hade husmodern att utstå först alla de mödor som en flyttning på 400 kilometers afstånd landvägen medför och sedan en lång sjukdomstid, under hvilken den ena efter den andra af familjen angreps af en i församlingen grasserande elakartad fläcktyfus. Medtagen af sjukdom, nattvak och ansträngningar var familjemodern själf nära att duka under. Medicinering och badresor kunde ingenting uträtta för att återställa de nedsatta kroppskrafterna. Då föreslog en läkare, bosatt i orten, som ett medel att återfå den förlorade hälsan: *kroppsarbete ute i det fria.* I början föreföll denna kur som en orimlighet för en sjukling, för hvilken den minsta kroppsliga ansträngning var tröttande. Hon grep sig dock modigt an med försöket och så småningom började hon inse *trädgårdsarbetets stora betydelse för hälsan.* Vi lämna nu ordet åt fru pastorskan själf.

* * *

Här öppnade sig för mig, heter det i hennes berättelse, en ny värld, som erbjöd lefnadsmod och hopp för den trötte och modlöse. Här erhölls det bästa sömnmedel, som icke allenast stärkte för stunden, utan tillika rikligt ökade krafterna för följande dags arbete. Här upprann för mig en oskattbar hälsokälla, hvarmed inga andra

kurorter och hälsoanstalter kunde jämföras. Trädgårdsarbetet verkade som en afledare för alla ängsliga tankar och omsorger, då däremot kurorterna, som bjödo på ett sysslolöst lif, icke kunde försätta kropp och själ i harmonisk jämnvikt. Dag för dag återkommo mina krafter, småningom gick jag i land med de tyngsta arbeten, oberoende af om väderleken var varm eller kall, solig eller stormig. Nu började jag på mina lediga stunder studera *trädgårdslära och jordbrukskemi*, hvaraf i synnerhet det sistnämnda intresserade mig mycket. År för år fick jag allt rikligare afkastning från vår trädgård, allt eftersom jag började göra rön med skilda näringsämnens tillsättande i jorden. De härliga trädgårdsalster jag härigenom erhöll, fröjdade både mig och hela min omgifning. I detta arbete omgafs jag af alla mina barn och lärde mig härigenom uppfatta äfven trädgårdsodlingens stora *uppfostrande* betydelse. Nu vaknade hågen att kunna verka något för folkets barn, dock icke med ämnen ur skolböcker, utan med egna lifserfarenheter från trädgårdsarbetet. Jag föreslog därföre folkskoledirektionen att de skulle anslå en liten summa för uppköpandet af trädgårdsfrön till utdelning bland folkskolebarnen, samt bestämde en dag i veckan då alla barnen fingo komma till oss för att få undervisning om huru fröna skulle sås o. s. v.

Med denna undervisning fortsatte jag hela sommaren om och lärde barnen, i den mån som växterna utvecklade sig, hvad som hörde till deras vård, höll små föredrag för dem och gaf dem äfven då och då bär och blommor. Barnen voro alla intresserade häraf och skötte äfven ganska bra sina egna små trädgårdstäppor, hvilka jag emellanåt brukade inspektera. På hösten, då trädgårdsprodukterna voro färdiga, inbjöd jag alla mina små lärjungar jämte deras föräldrar på en middag, som bestod hufvudsakligast af vegetabilier och hvarvid de små trädgårdsmästarna fingo vara med vid matlagningen. Under middagen rådde en festlig stämning, alla rätter prisades och några tal höllos. Husbönderna sade sig gärna utrymma en större åkertäppa för odling af dessa produkter, af hvilka så smakliga rätter kunde anskaffas, och vid afskedet tackade mödrarna, helt rörda öfver allt hvad barnen fått lära.

Jag hoppades nu, att då barnens föräldrar blifvit öfvertygade om trädgårdsodlingens nytta, de kraftigare skulle understödja sina barn vid skötandet af deras små trädgårdstäppor. En del gjorde det äfven samt upplåto större land för detta ändamål. Men af bristande insikt i arbetet gjorde de många misstag och tröttnade

småningom. De som bodde på längre afstånd hade icke tid att, så ofta som saken hade fordrat, komma för att söka råd och upplysningar. Barnen saknade uthållighet, då de ej af föräldrarna fingo hjälp och uppmuntran, och snart såg jag ganska ringa frukter af detta mitt sträfvande.

Jag tänkte därför, att då trädgårdsodlingen bland folket icke går framåt hvarken genom barnen eller deras föräldrar, så vore kanske ungdomen ett tacksammare fält att bearbeta, och började därvid fundera på, huru bra det vore att få till stånd en *trädgårdsskola för kvinliga elever*. Trädgårdsarbetet hade ju bekommit mig så bra. Jag hade ju däraf fått så många angenäma anrättningar för vårt bord. Produkterna, som jag odlade här, gåfvo ej efter för de i södra Finland odlade, och dock hade jag ej annan hjälp vid denna odling än min tjänarinna, som blifvit så intresserad häraf, att hon efter slutadt arbete i köket alltid skyndade till min hjälp i trädgården. Vi hade då fem barn, af hvilka den äldsta var tolf år. Jag hade ju erfarit huru deras små flitiga händer hade åstadkommit mycket i trädgården. Skulle då ej detta arbete lämpa sig för kvinnan? Jag kunde knappast mera tänka mig ett lyckligt hemlif utan trädgård, där alla familjens medlemmar samlades åtminstone någon tid på dagen för att deltaga i samma slags arbete uti naturens sköte, ett arbete, så genomsundt både i fysiskt och andligt hänseende, och som skänkte så mycken friskhet, lefnadsmod och glädje och liksom omstämde hvarje sinne till ett harmoniskt helt.

Nu blef frågan, hvarifrån taga lärarinna till en trädgårdsskola? Då uppmanades jag af doktor Relander och folkskoleläraren M. Kanppinen att själf börja med detta arbete. De hade varit intresserade af mitt företag med folkskolebarnen och ansågo, att då jag gått så systematiskt tillväga med dem, just *jag* vore lämpligaste person att sätta den ifrågasatta skolan i gång. Jag beslöt därför börja med detta arbete. Om jag ej kan lära dem mycket, tänkte jag, så blott de för sina hem kunna få samma nytta genom trädgårdsodling, som vi fått, så vore ju för saken redan mycket vunnet. Att börja med en trädgårdsskola utan hushållsskola hade dock varit helt opraktiskt i Österbotten, där allmogen icke förstår sig på att använda trädgårdsprodukter. Uleåborgs läns hushållningssällskap hade redan i årtionden delat ut trädgårdsfrön åt allmogen, utan att få se resultat af denna uppoffring, emedan produkterna icke af folket kunde användas, äfven om det här och där hade lyckats med deras odling. Men jag insåg tillika, att allmogedöttrarna icke skulle

uppoffra sin sommartid, då de ha sin bästa arbetsförtjänst, för en skola, hvars nytta de ej ännu förstodo. Jag beslöt därför att för åtta elever begära ett understöd af 75 mark för sommaren för en hvar, samt till underhåll för trädgårdsskolan 400 mark och lika mycket för hushållsskolan, inalles 1,400 mark.

Svårt kändes det dock för mig att kunna komma in med denna begäran af statsmedel, då jag ej hade intyg på kompetens hvarken i trädgårds- eller hushållslära. Jag reste därför till Helsingfors för att rådgöra härom. Samma dag, som jag anlände till hufvudstaden, hade senator Johannes Gripenberg tillträdt sin nya tjänst såsom jordbrukschef. Han var bekant till vår familj, hade som student tillbrakt en jul- och sommarferie i mitt barndomshem. Nu var det ingen svårighet för mig att komma fram med mitt ärende. Senator Gripenberg blef mycket intresserad af företaget, bad mig begära Uleåborgs läns hushållningssällskaps rekommendation och sända in min ansökan till senaten.

Efter att hafva erhållit det statsanslag jag sökte, öppnade jag min skola samma vår, den första maj 1893, hvarvid 8 elever inskrefvos. Eleverna hafva enhvar fått sitt område i trädgården att sköta både af köksträdgårdsprodukter, bär och blommor. Hushållsskolan har börjat den första juni och räckte mellan tre och fyra månader, hvarvid tre à fyra elever varit sysselsatta vid matlagningen en half vecka åt gången. Förutom matlagning hafva de fått lära sig bakning och konservering af bär och grönsaker. Tvenne gånger i veckan har jag hållit föredrag i trädgårds- och hushållslära för dem. Skolan har slutat den 30 september med en offentlig examen, hvarvid eleverna fått redogöra för hvad de under sommarens förlopp inhämtat samt erhållit betyg öfver sina framsteg. Vid samma tillfälle har jag haft en utställning af trädgårdsprodukter. Skolan har öfvervakats af Uleåborgs läns hushållningssällskap, som från sin direktion valt en inspektor för densamma. Efter tre års förlopp utvidgades skolan. Elevernas antal ökades med fyra samt statsanslaget med 700 mark och kursen förlängdes till sex månader, från första april till sista september.

Förutom de tolf ordinarie elever, som haft statsanslag, har jag årligen haft några extra elever. Från skolan ha utgått 75 elever, hvaraf 63 genomgått hela kursen och tolf auskulterat några månader.

Trefligt har det varit att iakttaga huru eleverna blifvit intresserade af sitt arbete, sedan de erfarit dess välgörande inverkan på

sin hälsa och då de fått se, huru växterna, som de odlat, frodats och utvecklat sig bra. Intresset är kanske störst, sedan de vid matlagningsskolan få anrätta sina odlade produkter och finna huru dessa, äfven genom den enklaste tillredning, blifva smakliga och bekomma dem väl.

Min öfvertygelse är, att trädgårdsodlingen bland folket icke kan få så allmän spridning genom de manliga eleverna som genom de kvinliga. De manliga elever, som utgå från högre trädgårdsskolor, återvända sällan till sina hem, utan söka sig plats vid herregårdar, och trädgårdsodlingen bland folkets djupaste leder är och förblir på samma ståndpunkt, som den varit, om ej allmogedöttrarna bibringas kunskap i trädgårdsskötsel. I de högre trädgårdsskolorna utgör köksträdgårdsodlingen endast en bisak, de hufvudsakligaste där förekommande odlingar äro af mindre praktisk betydelse för folket.

Om kvinnan, som har på sin lott att tillreda födan, har insikt om, att den skall vara omväxlande och att alla näringsämnen i densamma måste ingå i rätt förhållande till hvarandra för att bespara hemmet den stora ekonomiska förlust, som ett ensidigt bruk af näringsämnen medför och den skada kroppen härigenom lider, så inser hon äfven, att en sådan föda icke utan trädgårdsprodukter kan åstadkommas. Om hon då tillika känner till huru dessa produkter odlas, skall aldrig en trädgård saknas kring hennes bostad. Ja, det gifves många exempel på i vårt land, att hon då, äfven på en kal klippa, har kunnat åstadkomma en plats, »där solen i rosor ler» och därifrån hon skördat många goda saker för sitt bord. Hon är äfven i de flesta fall bättre i tillfälle att sköta en trädgård än mannen, som skall stå för hela jordbruket och därigenom icke ständigt kan vara i hemmets närhet såsom kvinnan.

Hvartill båtar den kunskap som vid hushållsskolorna bibringas folkets döttrar, då tillbehören till en förbättrad matlagning icke kunna i hemmen anskaffas? De vegetabiliska födoämnena stå sällan att köpa på landsbygden. Men om allmogedöttrarna bibringas kunskap både i trädgårdsodling och matlagning, skall det icke räcka länge innan trädgårdsalstren utgöra stående anrättningar för deras bord, och de skola snart inse den stora ekonomiska nyttan häraf.

Det har varit ett nöje att se, huru elevernas ordnings- och skönhetssinne utvecklat sig under trädgårdsarbetet. Mot slutet af

sommaren hålla de sina blomsterrabatter fina och ansade samt gångarna putsade och krattade utan att härom mera behöfva påminnas, emedan försummade plikter härvidlag redan för dem själfva störa intrycket af en behaglig trädgård. Eleverna äro alla, utan undantag, intresserade för det lilla område på blomsterafdelningen, som enhvar af dem har att sköta. Innan de om mornarna gå till sitt egentliga arbete i köksträdgården, skynda de att genomse sin blomsterrabatt, och hvilken glädje, om någon klen planta repat sig eller om någon blomknopp slagit ut! Ja, huru mycken fröjd, huru månget leende kan ej en välskött blomsterrabatt eller en välvuxen köksträdgårdsprodukt framkalla hos sin odlare!

Mången betviflar, att kvinnan kan gå i land med så mycket kroppsarbete, som trädgårdsodlingen fordrar, och därför vilja icke heller trädgårdsmästarna antaga kvinliga elever i sitt arbete. Men jag kan af egen erfarenhet försäkra, att om vi kvinnor småningom uppöfva våra kroppskrafter, som oftast äro försvagade blott af för ringa eller för ensidigt arbete, skola vi snart förnimma till hvilka förvånande resultat vi härvidlag kunna komma. Ingen födes mästare. Låtom oss därför icke afskräckas, om ock detta arbete i början skulle förefalla oss omöjligt.

Det har utgjort ett särskildt intresse för mig att följa med elevernas hälsotillstånd, medan de varit i skolan. Såväl för *ståndspersoner* som för *allmogedöttrar* har trädgårdsarbetet först förefallit tungt, och hade jag ej själf haft erfarenhet af arbetet, skulle jag knappast riskerat att låta dem fortsätta. Men dag från dag ha deras kroppskrafter ökats. Deras insjunkna bröstkorg har utvidgats så att de mot slutet af sommaren ej mer kunnat begagna sina förra klädningslif. Deras gång har blifvit spänstig och rak. De elever, som haft dålig hälsa, varit nedstämda till lynnet och sömnlösa, ha återfått god sömn och likaledes aptit samt ha blifvit glada och nöjda.

Alla nya företag hafva sina svårigheter att bekämpa, så har äfven varit fallet med denna skola. Misstro och liknöjdhet å ena sidan och varmt bifall å andra sidan har kommit mig till del. I mitt hem har arbetet städse uppburits genom de minas varmaste bifall och deltagande. Likaså af Uleåborgs läns hushållningssällskap. Med glädje och tacksamhet kan jag omnämna, att Landtbruksstyrelsen och Kejserliga senaten bevisat förtroende för skolan genom att från instundande kurs förhöja anslaget med 1,800 mark att utgå i tre års tid. Denna vår öppnas i södra Finland tre trädgårds- och

hushållningsskolor*), hvilka upptagit sitt program efter denna skola, och flere andra stå i beråd att göra detsamma.

Då det varit så stor efterfrågan på kvinliga lärarinnor till dessa skolor och till flere andra platser på trädgårdsområdet, har jag numera inrättat en skild afdelning för dem, som redan genomgått min skola, men yttermera vilja förskaffa sig insikt och erfarenhet i trädgårdsyrket.

* * *

Så lyder i hufvudsak den enkla och dock så vältaliga berättelsen om en finsk kvinnas framgångsrika och själfuppoffrande lifsverk. Ett spörsmål framställer sig dock ovillkorligen för oss svenskar vid läsandet af historien om den lilla trädgårdsskolan i höga norden. Hvad som kunnat åvägabringas i vårt grannland Finland, som i klimatiskt och ekonomiskt afseende är så föga gynnsamt ställdt, skulle det ej kunna åstadkommas äfven hos oss?

Litteratur.

Peter den Store af *K. Waliszewski.* Öfvers. af *Axel Bergström.*

Man får ett godt begrepp om bokens innehåll genom en blick på de olika afdelningarnas rubriker. Första afdelningen kallas *Uppfostran*, den andra *Människan*, den tredje *Lifsgärningen*. Det framgår af dessa öfverskrifter, liksom för öfrigt af hela bokens innehåll, att det mindre varit förf:s afsikt att skildra Rysslands historia under Peter I:s tid, än att teckna den berömde tsarens egen personlighet, eller som förf. uttrycker det, »den store tsarens andliga fysionomi». Peters och hans lands historia kunna ju till en viss grad ej åtskiljas, och det stora tsarrikets öden hafva också här fått ett ganska stort utrymme, men det rent historiska elementet tyckes dock hufvudsakligen ämnadt till bakgrund åt det biografiska.

Utom skolan vid *Haapavesi* finnas följande trädgårdsskötareskolor för kvinliga elever i Finland:

1. *Koristo* invid Åbo, med fullständig 2-årig kurs; förest. änkemajorskan *R. Jack;*

2. *Honkala* i närheten af Tavastehus, 6 månaders kurs i köksväxtodling och matlagning; förest. agronomen *F. Saalosti* och hans fru.

2. *Björneborgs* hushållsskolas trädgårdsafdelning; 7 månaders kurs om sommaren; förest. fröken *M. S. Soninen.*

Det kaos af glänsande egenskaper och förnedrande laster, som utgjorde Peter I:s personlighet, belyses och förklaras både genom historiska fakta, hämtade ur autentiska källor, och genom citat af bref och yttranden af personer, hvilka besökte Ryssland under Peters tid eller kommo i beröring med honom under hans resor i västra Europa. Förf. anför äfven en mängd traditionella berättelser om tsar Peter, hvilka, ehuru de höra till det brokiga och sväfvande material, som kallas dagens »on dit», likväl äro af värde såsom ett karakteristiskt uttryck för samtidens omdöme om denne märklige man, som i så hög grad slog an på folkfantasien, att sägnerna om honom ännu på många ställen lefva på folkets läppar. Dessa sägner bidraga till att gifva lif och färg åt skildringen och de fördunkla ej den historiska bildens klarhet, ty förf. lämnar ej sina läsare i okunnighet om huru mycket som blifvit kvar af dem, sedan de genomgått historiens sikt. En del anekdoter hafva af öfversättaren blifvit uteslutna, såsom af allt för skandalös natur. Berättelser af sådan art äro utan tvifvel till en viss grad oundvikliga vid skildringen af en sådan man som Peter den store, hvilken ända till slutet af sitt lif hängaf sig åt de vildaste och råaste utsväfningar, men de motbjudande och obscena bilderna äro trots urgallringen så talrika, att det stundom förefaller som om förf. funne ett visst nöje i framställningen af sådana taflor.

Den första afdelningen, *Uppfostran*, omfattar naturligtvis Peters barndom och ungdom. Förf. visar här hurusom tsar Peters egenskaper och böjelser voro en produkt af de våldsamma själsskakningar han haft att genomgå under sin barndom och af den allt för obundna frihet man lämnade honom under hans första ungdom. Han framhåller äfven i huru hög grad de dåvarande ryska sederna bidrogo till utvecklingen af de fel, som gåfvo en snart sagdt grotesk anstrykning åt hans person. Med riktig uppfattning af sitt ämne har förf. förlagt berättelsen om hans första resor till denna period, ty de intryck han då erhöll voro ju af genomgripande betydelse för hans utveckling. Berättelsen om det intryck den unge vilden, som ibland kunde vara en rätt älskvärd vilde, gjorde på de furstliga personer han besökte, är gjord med lif och humor och är mycket underhållande.

Vida intressantare likväl än skildringen af det nervösa barnet och den halfvilde ynglingen, hvars lif var en ständig orgie, är teckningen af den mogne mannen och envåldshärskaren, som med kraft griper regeringstömmarna. Enligt vår åsikt har förf. på ett särdeles lyckligt sätt löst den svåra uppgiften att gifva en åskådlig bild af tsar Peter, hvilken utan tvifvel är en af de egendomligaste och mest svårtydda företeelser världshistorien har att uppvisa. Det är en väldig gestalt förf. här tecknat, en gestalt som tydligen blifvit danad efter en annan och större måttstock än andra människor. Därom vittna bland annat hans arbetsamhet och hans häpnadsväckande verksamhetsbegär. Förf. skildrar huru han ej blott ingrep i nästan hvarje detalj af det stora tsarrikets sty-

relse, utan äfven rätt ofta fann tid att verksamt deltaga i arbetet på skeppsvarfven, att svarfva småsaker af trä och elfenben, att mer än en gång vid afrättningar tjänstgöra som bödel, att vara närvarande vid pinliga förhör, ej endast som åskådare utan som executor, att slå på trumma — hvilken konst han utöfvade vid festliga tillfällen och i hvilken han öfverträffade de ordinarie trumslagarna — att draga ut tänder, förrätta operationer, att anföra dansen vid hofvet och till och med undervisa i Terpsichores konst de unga hofherrar, hvilkas danssteg han fann klumpiga och osköna! Man nästan svindlar vid läsningen af allt hvad han uträttat och instämmer utan förbehåll i förf:s omdöme, »att Peter I var den för handlandets glädje mest känsliga människa jorden skådat».

Med samma vilda hejdlöshet hängaf sig Peter åt nöjet som åt arbetet. Hans förlustelser urartade alltid till de råaste och mest motbjudande orgier, och hans glädje var i allmänhet rusets yrsel. Någon gång kunde han visa en godmodig och harmlös glädtighet, men hans godmodighet öfvergick ej sällan helt plötsligt till hejdlöst raseri. Högst egendomlig var hans smak för maskeraduppståg. Förf. skildrar några dylika tillställningar, i hvilka Peter själf och landets högsta dignitärer uppträdde på ett i hög grad anstötligt sätt. Dessa skildringar äro ganska drastiska, men fina färger skulle utan tvifvel ej alls passa för dylika taflor.

Äfven Peters omgifning och hans förhållande till sina gunstlingar och sin släkt har förf. skildrat på ett mycket underhållande sätt. Af de personer, som stodo Peter närmast, är hans ungdomsvän Lefort, »en vivör i stor stil», som förf. kallar honom, och hans gemål Katarina kraftigast individualiserade. Katarina är skildrad med en viss godmodig humor. De öfriga äro tämligen färglösa, ej en gång Mensjikov förmår i någon högre grad fängsla läsarens intresse. Peters olycklige son Alexej har ej fått sin plats i denna del af arbetet. Förf. skildrar hans öden i bokens sista kapitel, som bär öfverskriften »Oppositionen». Det är ett förfärligt kapitel, fullt af hemska taflor, från hvilka man med fasa vänder sig bort.

Den tredje delen står ej som de båda andra memoaren närmare än historien, utan äro af rent historiskt innehåll. Förf. skildrar här Peter såsom regent och reformator och söker att klargöra hans inflytande på Rysslands utveckling. Hans sträfvan tycks vara att göra sin framställning så opartisk som möjligt, att gå en medelväg emellan dem som påstå, »att Peter afhållit Ryssland från dess naturligaste och lyckligaste utveckling genom att kasta det in i en främmande och fördärfvad civilisations armar», och dem som i Peter se ett universalsnille.

Någon ny insats i sin hjältes historia kan man kanske ej säga, att förf. gjort. Men om också detta arbete ej är af någon större historisk betydelse, är det likväl af stort intresse och väl förtjänt af den vidsträckta spridning det erhållit i sitt hemland Ryssland.

G. H.

* * *

Sommarferier i Montezumas land af *Hjalmar Edgren.*

Trots den genom öfverflödande tillgång uppkomna mättheten på böcker om färder i främmande land med deras oftast skematiska hänförelse och deras missproportionerliga sätt att redogöra för den resandes upplefvelser och trots en eventuell personlig misstro till arten i sin helhet kan man njuta af professor Edgrens lilla bok om Mexiko, antingen detta beror på att den handlar om ett land, som man i allmänhet inte vet mer om än det man fick lära under sin skoltid och hvars historia och geografi i ens minne äro representerade enbart af namnen Montezuma, Cortez och Popocatepetl, eller det kommer sig af förf:s säregna sätt att berätta om sina tvenne sommarfärder dit. Begge delarna troligtvis. Han har vetat att blanda historia, etnologi, arkeologi, arkitektur, naturbilder och nutidslif så lagom, att intet blir åsidosatt och intet långt och tråkigt. Sina egna små äfventyr och händelser förtäljer han nog också en hel del om, men opretentiöst och tydligen mindre emedan han anser sig böra lämna redogörelse för sitt eget uppträdande än emedan han vill karakterisera de människor och förhållanden han har råkat i beröring med. Och de äro kuriösa och intressanta nog för att man med nöje skall lyssna till den vakne och lärde resenärens lifliga skildringar af en hop smådrag, hastigt fångade under hans vandringar på stadsgator och landsvägar, under hans båtfärder och ridter. Han får nog därvid ibland tillfälle att korrigera en del sagolika föreställningar, som man i brist på kunskap och åskådning har bildat sig, t. ex. angående indianer, hvilka man gärna tänker sig tatuerade, med ett skynke om lifvet, fjädrar i håret, en tomahawk i ena handen och en skalp i den andra, ungefär som de förekomma i barnböcker och på cirkus. Här träffar man dem i helt civiliserade situationer, som dagsverkare, bönder, guider, sjåare och presidenter, klädda och fridsamma.

Ledsamt nog lider denna instruktiva och sympatiska bok af ett ganska svårt fel. Där finns ett kapitel om tjurfäktningar. Kanske förf. inte ansåg sig kunna hoppa öfver en institution, hvilken spelar en så framskjuten roll i Mexikos sociala lif som söndagseftermiddagsförströelse; men ett konstaterande omnämnande kunde i så fall varit nog. Eftersom hvarenda läskunnig människa kan utantill hela den där vämjeliga sjalviftnings- och slaktningsproceduren med termer och allt, tack vare alla de snälla spaniefararna, som ha gifvit oss så bredt detaljerade upplysningar i ämnet, så borde den litterära självbevarelsedriften hindra hvarje bättre författare att repetera den, äfven om han gör det med så starka uttryck af ogillande som Hjalmar Edgren.

Förf. har naturligtvis fört en kamera med sig på sina ströftåg och knäppt af en mängd byggnader, stadsvyer, landskapsbitar och folktyper, hvilka han strött omkring i boken och hvilka med en släng af amatörfotografiers vanliga fel, en smula suddighet samt otur i fråga om proportionerna, förena deras företräden af lifstrohet och

tillfällig gruppering. Äfvenså lämnar han åtskilliga fotografier i ord, lyckade porträtt och genrebilder. Någon enstaka gång märker man på språket, att han länge haft ett annat hemland än Sverige. Om inte möjligen dessa små oegentligheter böra anses för tryckfel, ty sådana förekomma här som i hvarje rättskaffens svenskt tryckalster, fastän i allmänhet af mera lifvande än störande art, såsom i fråga om den där vägen sid. 54, hvilken säges ha varit »uppmuntrad» af kvaderstenar.

K. J.

Från 1899 års riksdag.

Med undantag af den af herrar *F. Berg* och *A. Hedin* i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i postverkets aflöningsstat framlagda motion rörande de kvinliga postbiträdenas löneförhållanden, förekommer på årets motionslista ingen fråga af större betydelse för den svenska kvinnan och hennes rättsliga och ekonomiska ställning. För den nyssnämnda frågan har redan en redogörelse stått att läsa i denna tidskrift, och vi öfvergå därför till att i största korthet omnämna de öfriga framlämnade motionerna.

I första kammaren förekommer blott en enda motion af herr *Gustaf Axel Berg* angående skrifvelse till konungen om *revision af gällande stadganden om skilnad i trolofning och äktenskap.*

I andra kammaren hafva inlämnats följande motioner:

af herr *I. G. Hazén* om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om *statsunderstöd åt vissa äldre behöfvande folkskollärareänkor;*

af herrar *S. M. Olsson i Sörnäs* och *C. G. Grundell* om *ändring i villkoren för åtnjutande af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor*;

af herrar *E. Hammarlund* och *H. Andersson i Vestra Nöbbelöf* om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående *statsbidrag till aflönande i visst fall af vikarier för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folskolor;*

af herr *I. Månsson* m. fl. om skrifvelse till Kugl. Maj:t angående *inrättande af ett folkskolelärarinneseminarium inom Malmöhus eller Kristianstads län*;

af herr *F. W. Pegelow* om *rätt för kvinliga postexpeditörer till pension*;

af herr C. *Lindhagen* om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående *ny lagstiftning om äktenskapsskilnad.*

Sedan dessa motioner blifvit behandlade i utskotten och kamrarna skola vi återkomma till desamma.

A. S.

Arbetet för reformerande af ungdomslitteraturen i Tyskland.

Det hvarje år återkommande klagomålet öfver massproducerandet af ungdomslitteratur och dennas värdelösa beskaffenhet föranledde år 1893 den tyska lärarvärlden att organisera sig under namnet »Die vereinigten Prüfungsausschüsse für Jugendschriften» och i sitt organ »Die Jugendschriften-Warte» företaga en kritisk utgallring af det redan förhandenvarande materialet och de nyutkommande alstren på ungdomslitteraturens område.

Nästan samtidigt med och oberoende af dessa sträfvanden men utgående från samma synpunkter förenade sig flere damer till en komité, som tog till uppgift att underkasta den speciellt för den uppväxande *kvinliga* ungdomen afsedda lektyren, hvilken i Tyskland går under det föga smickrande namnet »Backfischlitteratur», en noggrann pröfning. Initiativet utgick från fru Klopp i Hamburg, hvilken som mångårig recensent för litteraturbilagan till »Der Hamburgische Correspondent» hade rikliga tillfällen att få en öfverblick öfver ungdomsskrifterna. De öfriga grundarna af företaget voro: fru Alice Bousset, Berlin-Friedenau, och fröken Helene Höhnk, då i Lübeck. Begge utöfvade sedan flere år tillbaka litterär verksamhet och hade riktat sitt ögonmärke på kvinnokönets uppfostran. — Några satser ur det våren 1893 uppsatta programmet gifva klarast uttryck åt de ledande grundtankarna: »Vi äro genomträngda af medvetandet, att vår nuvarande litteratur för den kvinliga ungdomen med få undantag icke motsvarar det ändamål, som ett så viktigt bildningsmedel borde ha. Då tidsandan tenderar till att gestalta kvinnans lif och karakter mera målmedvetna, mera aktiva, mera kraftfulla, så måste också lektyren vara så beskaffad, att den icke ensidigt utbildar de unga flickornas hjärta och »Gemüt» utan lika mycket deras förstånd och karakter. Vi eftersträfva därför, att för framtiden samma kraftiga andliga näring må bjudas ungdomen af

båda könen och den såkallade backfischlitteraturen skaffas ur världen. Genom spridande af detta program, genom uppsatser och upprop i pressen och genom föredrag af fru Klapp och fröken Höhnk i åtskilliga af norra, mellersta och södra Tysklands städer värfvades snart ett antal medlemmar och samtidigt riktades förläggarnas uppmärksamhet på saken, så att ett konstituerande sammanträde kunde äga rum våren 1894 och ett särskildt organ, »Lose Blätter», grundas. »Lose Blätter» skulle jämte artiklar i ämnet hufvudsakligen meddela bokanmälningar, till hvilket ändamål det i flere städer bildades sektioner, till största delen bestående af lärarinnor, hvilka ha att leda den samvetsgranna pröfningen och bedömmandet af de inkomna böckerna och insända recensioner till styrelsen. Till julen samlas ur alla under årets lopp publicerade anmälningar ett urval af de bästa böckerna, och denna lista i förening med resultaten af de föregående årgångarna bildar en liten katalog öfver böcker af olika slag, hvilken delas ut i särtryck och sprides så vidt som möjligt utöfver medlemskretsen åt alla håll. Åt föräldrar och lärare erbjudes därmed en pålitlig ledning vid valet af passande gåfvor åt den kvinliga ungdomen mellan 14 och 20 år.

Hösten 1895 gjorde föreningen början med att utgifva egna böcker. Under kollektivtiteln »Bibliothek des Vereins zur Reform der Jugendlitteratur» utkom först »Vor Tagesanbruch», en berättelse för unga flickor af Sophie Stein; ett år senare andra bandet, »Lebens- und Charakterbilder deutscher Frauen» af Alice Bousset, båda på K. Appelius' förlag i Berlin.

Föreningen är utbredd öfver hela Tyskland och kommer otvifvelaktigt att vinna allt mera anseende och inflytande, när dess säte, som afsikten är, i vår förlägges till Tysklands centrum, till Frankfurt am Main. Medlemskap vinnes genom erläggande af en årsafgift af 2 mark (inclusive prenumerationsafgiften för »Lose Blätter»). Anmälningar och sändningar adresseras före 1 maj till vice ordföranden, fru Alice Bousset, Sponholzstrasse 14, III, Friedenau bei Berlin.

Helene Höhnk.

Föreningsmeddelanden.

Kvinnans ställning inom postverket. *Några synpunkter framställda vid frågans behandling inom Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse.* Med anledning af det i Kongl. Statsverkspropositionen innehållna förslaget till sänkning af de kvinliga postexpeditörernas löner har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse låtit trycka en skrift med ofvanstående titel till utdelning bland riksdagens ledamöter.

*

Från Finsk Kvinnoförening, har till Fredrika-Bremer-Förbundet inkommit en skrifvelse af följande lydelse:

Fredrika-Bremer-Förbundet i Stockholm.

Finsk Kvinnoförening anhåller att genom oss få uttrycka sitt deltagande i den förlust, som drabbat Eder genom Fru Ellen Ankarsvärds bortgång. Föreningen minnes med tacksamhet hennes arbete på förbättrande af kvinnans ställning, hvilket, likt hvarje arbete i det godas tjänst, var af betydelse ej blott för fosterlandet, men äfven för mänskligheten.

Helsingfors den 24 Januari 1899.

Alexandra Gripenberg. *Elin Sjöström.*

Från skilda håll.

Doktor Astrid Cleve fortsätter denna termin sina föreläsningar i huslig ekonomi å Stockholms högskola.

*

Kvinliga telegrafister hade i underdånig skrifvelse anhållit, att K. M:t måtte till riksdagen aflåta proposition om förhöjning af de ordinarie kvinliga telegrafisternas aflöning till ett belopp af 1,200 kr. jämte två ålderstillägg. Vidare hade åtskilliga kvinliga extra ordinarie telegrafister gjort framställning om att K. M:t måtte hos riksdagen föreslå sådan ändring i telegrafverkets nu gällande utgiftsstat, att antalet ordinarie kvinliga telegrafister måtte i afsevärd grad ökas, förslagsvis med 125 nya tjänster. Vid föredragning af detta ärende har K. M:t funnit de gjorda framställningarna så i ena som andra afseendet *icke* till någon åtgärd föranleda.

*

Till danska riksdagen ha inlämnats tvenne motioner angående kommunal rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män. Med anledning af dessa har ett antal danska kvinnoföreningar inlämnat en skrifvelse till regeringen och riksdagen, hvari de uttala sin anslutning till de ifrågavarande motionerna.

*

Vid Berlins universitet disputerade den 18 febr. för första gången en kvinlig student för filosofisk doktorsgrad. Respondentens namn var *Elsa Neumann* och afhandlingen rörde sig om ett fysikaliskt ämne. En af de tre opponenterna var en kvinna, d:r phil. Hildegard Ziegler. Före promotionen, som enligt tyskt bruk följde omedelbart på disputationen, höll filosofiska fakultetens dekan, professor Schwartz, ett tal till publiken, ett karakteristiskt tyskt tal, i hvilket han framhöll kvinnans sanna uppgift som maka och moder och beprisade den tolerans, genom hvilken den ifrågavarande unga damen satts i tillfälle att uppnå den högsta graden inom Berlins filosofiska fakultet.

*

I »Neuer Frauenverein» i Lübeck höll fru Marie Björkman den 19 januari ett föredrag med titeln »Bilder aus der schwedischen Frauenbewegung». Hufvudpunkterna i detta refereras af »Lübeckische Anzeigen», där det heter: »Talarinnan framhöll, att kvinnans ställning i Sverige i äldsta tider varit likadan som i det stambesläktade Tyskland, men sedan gestaltade sig annorlunda, hvilket å ena sidan berodde på lokala förhållanden, å andra sidan på den omständigheten, att kvinnornas antal i Sverige betydligt öfverväger männens. Därpå öfvergick föredraganden till kvinnorörelsen i detta sekel och dess banbryterska, Fredrika Bremer, skildrade hennes lif och betydelse och redogjorde för det efter henne uppkallade Fredrika-Bremer-Förbundet, hvars mångsidiga välsignelserika verksamhet för kvinnornas höjande i intellektuellt, moraliskt och ekonomiskt hänseende ingående belystes. Till slut påvisade talarinnan, hurusom förbundet äfven bland männen förvärfvat många betydande vänner och medarbetare, och framhöll att kvinnorörelsens anhängare äfven i Tyskland icke uppträda som mannens motståndare utan gemensamt med honom vilja arbeta på lösningen af kvinnofrågan, hvilken i grunden icke blott är en kvinnornas utan en mänsklighetens fråga».

*

Kvinliga posttjänstemän i England. »Daily Telegraph» meddelar, att kvinnor i allt större utsträckning användas i postverkets tjänst. Lägsta lönegraden är 50 p. st. (900 kr.), men de kunna komma upp till 130 och i lyckligaste fall till 190 p. st. (resp. 2,340 och 3,420 kr.). Då fordringarna för inträde i engelska postverket äro betydligt lägre än de här i landet gällande, kunna sålunda de angifna lönerna anses vara ganska förmånliga.

*

Dekorerade sjuksköterskor. På den sedvanliga listan öfver de af engelska drottningen utdelade »New Year's Honours» har i år för första gången förekommit kvinliga namn. Nio sjuksköterskor, som arbetat bland de pestsjuka i Indien, ha nämligen erhållit rangen af »Honorary Serving Sisters of the Order of the Hospital of St. John of Jerusalem in England.»

C. E. Lagerström

FREJA-MAGASINET

18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18
29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, oöfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894. Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

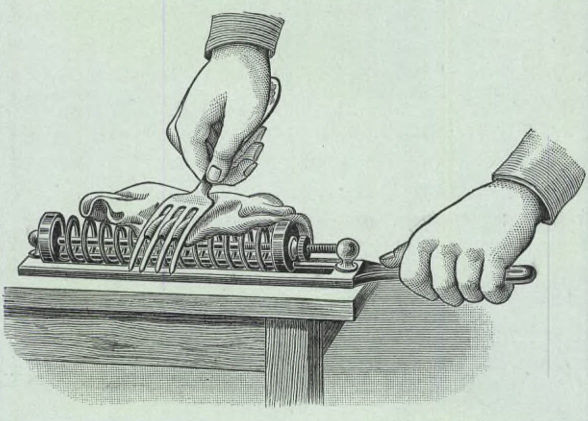
Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör. *17 Norrlandsgatan 17.*

Nyhet! Nyhet!

Gaffelputsaren

bör vara en välkommen nyhet f. **hvarje husmoder** äfvensom för **restauranter** o. **hoteller** etc. Är ställbar för olika grofva gafflar.

Pris kr. 2: 25 pr st.

Säljes i hvarje välsorterad jern- o. bosättningsaffär samt i parti hos

B. A. Hjorth & C:o,

Klara Norra Kyrkog. 5.

Stockholm.

A. T.:	R.-T.
Kont. 185.	4405.
Lagr. 9894.	1419.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** *med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.*

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $^1/_2$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 6

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

CÉCILE GOHL: Ett gulnadt pappersblad.

EKO: Hildegard Thorells- och Elisabeth Keysers-utställningarna.

A. MONTELIUS: »Vandrande sparkassa.»

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Stipendier

för kvinliga medicine studerande.

Tvänne stipendier utdelas för innevarande år, ett å **kronor Fem hundra** och ett å **kronor Fyra hundra.**

Kompetent sökande är kvinna, som aflagt mediko-filosofisk eller medicine kandidatexamen.

Ansökningar skola före den **1 nästkommande April** insändas till **Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, Stockholm, 54 Drottninggatan,** samt åtföljas af betyg öfver aflagda kunskaps- och examensprof samt präst- och läkare-betyg, ägande sökande ingifva jämväl andra handlingar till stöd för ansökningen.

Af tilldeladt stipendium äger stipendiat lyfta å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå** ena hälften den **31 Maj,** andra hälften den **15 December.**

Stockholm i Februari 1899.

Styrelsen för förvaltning af

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder.

En gulnad papperslapp.

Den föll nyss fram ur vecken af några gamla blad, som i åratal legat undangömda bland staplar af dagböcker, tillkomna under mina första vandringsår i Amerika. Jag vände på lappen, som befanns vara ett tioårigt bjudningskort — och försjönk i vemodiga tankar. Blixtlikt upplystes scenen för mig, personen framstod leende och räckte mig den fina handen till systerlig hälsning, medan den världsbekanta rösten tycktes klinga i mitt öra: »*very happy to meet you, miss Gohl.*»

Då kom verkligheten med sin brutala våldsamhet öfver mig och ropade: Rösten har talat slut och handen har stelnat i döden... *Tout casse, lasse, passe*, sade Voltaire. Nej, icke härvidlag! De runor hon ristat med sin lifsgärning äro för djupa att utplånas, ty hon var *Frances Willard.*

Den tryckta papperslappen inbjöd mig genom Kvinnornas Kristliga Nykterhetsförbund att råka Miss Frances Willard på mottagning i ett enskildt hem d. 15 Jan. 1887 fr. 2—5 e. m. i Allegheny, en förstad till Pittsburgh i staten Pennsylvania, där jag var skollärarinna. Och de gulnade blad, som dolt bjudningen, innehöllo mina ungdomligt varma intryck af Miss Willards personlighet och redogörelsen för hennes föredrag om »Sedlig renhet», som jag åhört dagen därpå i en fullpackad presbyterian-kyrka, första gången jag hade tillfälle att lyssna till hennes makalösa talaregåfvor och hänryckas af hennes magnetiska innerlighet.

»Främsta intrycket under samkvämet i salongen och i predikstolen var glädtigheten och den okufliga energin, snarare än snillegåfvor. En berghälsa till kropp och själ ligger till grund för den behagliga, friska, slagfärdiga damens uppriktiga optimism. Och ändå är hennes lif i spetsen för kvinnornas korståg med stridsropet: *For God and home and native land* lika förtvifladt som Döbelns frihetskamp mot ryssen. Man känner med sig, att hon väcker det goda hos hvarje individ, att hon *vill* taga reda på det goda, om hon ock måste fiska pärlan ur dypölen och leta fram den med glasögon ur

dammet. Världen, som hon vet vara i olag, skall upprättas, och så bekämpar hon med brinnande, ihållande, offervillig hängifvenhet de två ärkefienderna: osedligheten, som gör människan till ett oskäligt djur, och dryckenskapen, som ställer *homo sapiens* lägre än djuret.»

Här några anmärkningar om personligheten: »Hon ser moderlig ut, så gammal fröken hon än är till åren, fastän ungdomligt rörlig och liflig. Håret, som är ljust och vågigt, håller på att gråna. Hon sade i kyrkan, att hon var glad att dessa silfvertrådar kommit, ty då kunde hon som mogen, erfaren kvinna tala mera obesväradt om sedlighetens ömtåliga ämne. Den vakna blicken bakom pince-nez'n är klar, stadig, utan skärpa. De regelbundna dragen, de vackra tänderna, den ljusa hyn äro så förunderligt svenska. Var det en villa af min beundran? Jag tyckte nästan, att det ljusa, fina hufvudet kringstrålades af ett osynligt ljus som mildt månsken. Hon bar en mörkgrön sidendräkt af enkelt, modernt snitt, omslutande en tämligen fyllig, medelstor figur. Sättet röjer världsvana; rörelserna äro mått- och behagfulla; uppträdandet i salongen som den firade hufvudpersonen värdigt, men tillgängligt; i talarestolen fullt af självbehärskning och kvinlig takt, fritt från tvärsäkerhet, utan sentimentalt pjunk. Hon bar det hvita bandet i knapphålet och en liten knippa hvita, doftande hyacinter och konvaljer vid bältet.»

Utan hvita, lefvande blommor, fästade på klädningslifvet eller stående i vas i hennes närhet — och bredvid bibeln på talarestolen — — kan jag ej tänka mig Frances Willard. Och då hon låg på bår i *Woman's Temple* i Chicago i fjor och hennes fridfulla anlete för sista gången skådades af trogna anhängare genom tårars slöja, hvilade ock konvaljer, renhetens symbol, på hennes bröst och i hennes hand.

Dagny har ej utrymme för en bråkdel af de kärnspråk, träffande bilder och gripande anekdoter, som i mina gulnade pappersblad stå upptecknade ur föredraget om »sedlig renhet» dagen efter mottagningen. Den åldrige prästen, i hvilkens ställe hon skötte aftongudstjänsten och predikade öfver texten »Salige äro de renhjärtade....», nedkallade Herrens välsignelse öfver henne, som så modigt uppbar sedlighetens banér i striden mot lastens hydra. Kyrkan var fullpackad. Man lyssnade under andlös tystnad en timmes tid. Stora skaror af unge män voro tillstädes och uppmanades af Frances Willard, att *nu* var den behagliga tiden att dubbas till Hvita korsets riddare med förpliktelse »att bemöta alla kvinnor med aktning; att skydda de lägsta; att aldrig nedlåta sig till groft skämt, tvetydigheter och svordomar; att framför allt bevara sig sedligt rena.»

Till flickor i bergade hems skydd, där frestelsen utestänges, ställde hon krafvet, att de i sin tur måtte besinna sitt ansvar, att de måtte af sina fästmän och blifvande makar fordra renhet för renhet.

Af samhället fordrade hon, att flickor utan hem eller utan stöd i hemmet skulle bjudas tillfälle till nyttig verksamhet, nyckeln till hederlig utkomst, som preventiv åtgärd. Siffror äro vältaliga. Bland nära 1,000 fallna kvinnor, som i Chicago häktats och förhörts inför polismyndigheten, befunnos endast 150 vara kunniga i sömnad.

Af mödrarna fordrade Miss Willard i främsta rummet att ej längre af falsk blygsamhet försumma sin heliga plikt att med kärleksfullt allvar, om möjligt med vetenskapens stöd, i rättan tid tala med sönerna om de saker och ting, som utanför hemmets tröskel säkert lura på ynglingen i förförelsens skepnad. Korttänkt är den mor, som af finkänslighet skyr att för sin gosse påpeka faran i lastens brunnar, nämna lifvets mysterier i skapelsen. Hon drager sig tillbaka i sin renhets altarskåp och låter sin villrådige, nyfikne gosse söka kunskapen ur förgiftad källa. Den beprisade oskulden visar sig i frestelsens stund som ett rep af sand, medan karaktersfasthet, moralisk viljekraft, som en klok god mor bättre än någon förmår att alstra, så länge hon äger barnens fulla förtroende, uppenbarar sig som ett rep af tusen sega silkestrådar.

»De frågade mig en gång i Chicago i början af min bana, då vi sökte att uppresa drinkaren ur rännstenen och trängde in i krogarna som lotsbåten i bränningarna, hvarför vi egentligen brydde oss om karlarna, i stället för att rädda fallna medsystrar. För genvägens skull, svarade jag; ty för hvarje karl, som återföres till ordentligt lefverne, hjälpas minst *två* kvinnor, hvilkas naturliga stöd han borde vara.»

Hon längtade efter den tiden, då föräldrarnas och flickans främsta spörsmål om en ung man i giftermålsärende skulle blifva: Är han henne värdig i sedligt afseende? Nu däremot heter det mest: Är han förmögen? har han goda inkomster? är han liberal?

Hon sade, att kvinnorna vid Adriatiska hafvets fiskslägen bruka gå ned till stranden, då styggt väder drager öfver sjön, och sjunga *Ave Maria!* Och i fjärran ur stormens tjut höres då mannens, broderns, sonens, fästmannens röst svarande *Ave Maria!* Så skall ock kvinnans rop och uppmaning till mannen om ett sedligt rent lif en gång finna sitt gensvar ur männens läger — det gifve Gud!»

Uppbyggligt var det att på senare åren höra Miss Willards förklaring, att velocipeden och gymnastikföreningar visa sig vara

sedlighetssträfvarnas starka bundsförvandter och tillika ypperliga främjare af nykterheten. Velocipeden tvingar ryttaren att hålla hufvudet redigt och handen stadig under färden. All idrott — som skötes lagom — skänker nöje och gagnar kropp och själ, håller sinnet friskt och leder intresset in på sunda områden. Miss Willard hade, enligt egen uppgift, hunnit ett godt stycke bortom femtiotalet, då hon genom velocipeden fann bot för svaga nerver, sedan moderns död och öfveransträngning kommit hennes krafter att svika. Van som hon var att leta efter djupare mening under yttre former, att söka efter kärnan under skalet, var det ej underligt att hennes *bicycle* ingaf henne många etiska funderingar, som näppeligen bry en vanlig ryttare på den tålige, tyste järngångaren. Denne tycktes rent af tala till henne under färden genom Englands gröna slätter. Ett par kavaljerer hade lärt henne att sköta maskinen, som hon snart bemödade sig att självmant styra. Det blef ett ordstäf omsider huru hon befalde de uppvaktande herrarna: »Släpp tag, men stå bredvid.» Hon erkände, att samma motigheter, som hon hade ondt af under lärotiden i sadeln, vållat hennes motgångar genom lifvet, nämligen räddhågan att råka illa ut; ett alltför lifligt medvetande om alltings vanskliget på jorden; och ett doldt tvifvel, som hon likväl genast kväfde i brodden genom den fasta föresatsen att på inga villkor gifva vika.

Två ting, det insåg hon, voro väsentliga att bära i minnet i sadeln, liksom i lifvets skilda förhållanden: Målet — och den erforderliga drifkraften att nå fram till det. Handen och fötterna åtaga sig därvid endast den mekaniska delen. Hufvudsaken, att rida enligt jämviktens lagar, beror på ögat och viljan. Hvarför då titta ned på hjulet som en fåne? det är, gunås, tillvarons förbannelse, att så många människor envisas att se nedåt. Genom mikroskopet varder man ej fri; det är teleskopet, i ridning som på lifvets bana, som bör hållas för ögat. Se upp! utåt! framåt!

»Det påstås, att Guds rike är inom oss. Folk må tycka att det är en gåtfull förklaring, men det innehåller en enkel, hvardaglig sanning: Hvarje rike, där vi vilja regera, måste först bildas inom oss.»

För den som har reda på Miss Willards barndom föreföll det självförklarligt, att hon genom kroppsrörelse i fria luften skulle söka återvinna hälsans rubbade jämnvikt; ty friluftslifvet var ju hennes första kärlek. Fjärran från skolans och den konventionella omgifningens tvång uppblomstrade lilla Frances i naturens sköte, följande

på lek i miniatyrskala landtmannens kall. Hon sade sig själf ha varit som en vild fölunge, någorlunda dresserad i frihet, tills den sextonde födelsedagen beskärde henne den fullvuxna flickans lång kjol och snörlif, den fladdrande manen flätades och uppsattes med hårnålar. Det var då som hon beklagande upptecknade i dagboken: »Min verksamhet är tillspillogifven.»

Nog var det den kloka, tillbedda moderns mening att först utveckla och härda barnets kropp i präriens fläktar, låta dess sinnen skärpas och dess lifliga fantasi näras af den vidsträckta horisontens växlande företeelser, en källa till oafbruten iakttagelse. Tids nog skulle sedan den rika begåfningen på hufvudets vägnar utkräfva sin rätt och den högre bildningen vidtaga med fart utan hälsovådliga följder.

Barnets lekar och leksaker voro en gosses, alster af egen uppfinningsgåfva, efterhärmningar af nybyggarens mångfaldiga sysselsättningar i skog och mark. Verktygslådans skatter gällde därvidlag mera än kökskärl; hönsgårdens innevånare hade mera intresse än dockskåpet. Intet under, att Frances Willard var okonstlad och modig, van att öfvervinna svårigheter, som afskräcka den fördomsfulla kvinnan fostrad i civilisationens drifhus. Nybyggarens praktiska syn på tingen, hans ihärdighet att bryta ödemarken och odla den eröfrade tegen ägde hon i hög grad och tillämpade dem på sina storslagna ideella mål, där enskild vinnings intressen aldrig hade ord med i laget.

Från åsynen af nutidens amerikanska barn, som alltför ofta göra skäl för namnet »små gubbar och gummor», — blaserade, bortklemade, näsvisa ungar, som snart tröttna på dyrbara mekaniska leksaker och göra anspråk på dockor från Paris, med fonograf inhyst i bröstkorgen — är det rent af en vederkvickelse att fördjupa sig i Frances Willards barndomssaga i präriens famn.

Yrhättan med gårdens djur till lekkamrater, uppristande några kvadratmeter mark med träplog af egen tillverkning och huggande telningar med en rostig järnbit, förvandlad till leksaksyxa — det var början. Kom så ett växlande lif, rastlöst, osjälfviskt arbete i Herrens vingård, brytande en ny bana i brinnande tro och människokärlek, i hopp om att göra vår värld till en bättre, gladare, ljusare vistelseort för millioner mödrar, döttrar, makar, som indirekt uppoffras af alkoholismens slafveri.

Vi se henne vidare på sin fältherreplats i korståget — älskad, ärad, uppburen i spetsen för W. C. T. U:s väldiga här af en half

million goda kvinnor, själen i den världsbekanta organisationen, styrande med pennans och ordets makt.

Och så kommer midt i vandringslifvet och ideella planers väfnad den oväntade kallelsen att anträda den sista färden. Anden lyfter villigt på vingarna och vi förnimma orden: »Huru skönt att vara hos Gud!» Så hinna vi fram till slutet af en *ogift* kvinnas lefnadssaga. Kvinnorna i hela den protestantiska kristenheten sörja och sakna henne. Hon var en drottning i *människokärlekens rike.*

Cécile Gohl.

Hildegard Thorells- och Elisabeth Keysers-utställningarna.

Under den sistförflutna månaden ha i Stockholm tvenne konstutställningar ägt rum, båda med befogade anspråk på att blifva omnämnda i Dagny, då de ledt sitt ursprung från hvar sin svensk målarinna. Utom Ellen Jolin har, efter hvad anmälaren kan påminna sig, ingen af våra konstnärinnor förut vågat ensam framträda på arenan med sina arbeten, men, ehuru dagskritikens blomsterkastning nog varit bemängd med både brännässlor och sårande pilar, får man hoppas, att detta ej för framtiden skall afskräcka från upprepandet af kvinliga separatutställningar.

Det hvilade olika stämningar öfver de båda utställningarna. I den ena — fru Thorells — mötte oss en frisk fläkt af kraft och lefnadsmod; i den andra hälsades vi genast vid ingången af Elisabeth Keysers af henne själf återgifna blida drag, som med sin omgifning af dödens emblem, krusflor och eterneller, kommo oss att med vemod hviska det gamla »ars longa, vita brevis». Här ett pietetsfullt och så fulltaligt som möjligt hopsamladt lifsverk; där, hos fru Thorell, ett fragment af en på sin höjd stående konstverksamhet. Och huru talade icke från de utställda målningarna de olika temperamenten hos deras skaparinnor: kraften, glöden, modet hos den konstnärinna, hvars hand vi hoppas skall komma att föra penseln ännu många år; den stilla ihärdigheten, den varma förtröstansfullheten hos den bortgångna.

* * *

Hildegard Thorell hade åt sig fått upplåten Konstföreningens nuvarande lokal, den eleganta, åt Kungsträdgården vettande lilla konsthallen. Vännerna af hennes konst hade gärna sett, att hon varit mindre njugg i urvalet af de taflor hon här utställt, ty de veta, att åtskilliga porträtt hänga kvar i hemmen, de där hade kompletterat bilden af hennes verksamhet under det sistförflutna decenniet. Som det nu var, exponerade fru Thorell sammanlagdt 25 arbeten, af hvilka 18 porträtt och ett landskap, de öfriga genrebilder. Af de förra vilja vi i främsta rummet sätta det verkligen mästerliga knäbildsporträttet i naturlig storlek af auditören R. Thorell, målarinnans make, en tafla, som man önskade se införlifvad med vårt nationalmuseums samlingar, nobel som den är i uppfattning, komposition och ton och därtill *målad* med en delikatess i touchen samt *tecknad* med en omsorg, som tyvärr båda delarna blifva allt mera sällsynta i våra dagar. Om vi makten hade och alltså hängde upp detta goda konstverk i vår »svenska sal» på Nationalmuseum, där Hildegard Thorell förut är representerad med två arbeten, så tror jag ej vi kunde motstå att låta det åtföljas af en annan pärla från utställningen, jag menar det syperba studiehufvudet af den rödskäggige, medelålders mannen med sitt af fattigdom och umbäranden, men på samma gång af en mystisk inre glöd stämplade utseende. Här har fru Thorell inlagt all den »fougue», hvaraf hon är mäktig — och det är ej litet! — och arbetat under verklig inspiration. Jag har hört berättas, att konstnärinnan en dag på gatan mötte denna »typ», som ögonblickligen väckte hennes intresse i den grad, att hon vände om efter honom och fann på en förevändning att få honom i tal. Hennes fysionomiska skarpsinne hade icke bedragit henne; mannen befanns vara ett original, en fantast och ej obenägen att på utsatt timme infinna sig i Thorells villa ute på Djurgården i och för modellsittning, under hvilken han sedan lär ofantligt ha roat målarinnan genom sina redogörelser för de »stora uppfinningar» han gjort.

Ett exempel till på fru Thorells intryckskänsliga och energiska kynne är ett annat bröstbildsporträtt, detta af en dam. Det oändligt milda, älskliga blonda hufvudet, omramadt af en svart sorgslöja, hade på gatan frapperat det vakna konstnärsögat, och med ett tilltal, som kanske lät så här: »Förlåt, jag är den och den, målarinna; ert utseende intresserar mig, och jag ville så förfärligt gärna få måla ert porträtt», var bekantskapen gjord. Resultatet blef den vackra, om ingen mindre än Rubens påminnande »Dam i

svart», som förskaffat fru Thorell äran af någon yttre utmärkelse i utlandet och af ett nådigt erkännande från de sura här hemma.

Friherrinnan Cederströms stora knäbildsporträtt, förut exponeradt på Stockholmsutställningen 1897, återsåg man med nöje. Karnationen med sina silfvertoner, hvari de ljusblå ögonen simma med ett egendomligt skimmer, det luftiga grå håret, den svarta atlasdräktens präktiga verkan mot den gulröda brokadfonden samt ställningens trötta charme, allt detta gör af taflan en bild, som värdigt kan fylla sin plats bland den Cederströmska släktens familjeporträtt. Men den på ena sidan om hufvudet uppskjutande, oroligt skulpterade svarta stolsryggen skulle vi vilja ha bort; den tager ovillkorligt effekt från hufvudet.

I fru Kerstin Clasons födda Petre, porträtt stående knäbild, har konstnärinnan vetat att, ehuru begagnande sig af dagens mod, som väl heller icke utan afsikt blifvit valdt af den med utsökt estetisk smak utrustade modellen, ändock få fram en historisk klang. Ser man taflan på afstånd, tror man ovillkorligen, att det är en kostymbild från 1500-talet, men vid närmare betraktande befinnes det, att den framställda blonda, stilla, förnäma typen, till hvilken den sorgflorshöljda hattens snibb och kappans yfviga skunkkrage så förträffligt passa, tillhör en nutidskvinna. — I sitt själfporträtt har fru Thorell däremot anslagit en ton från Marie-Antoinettes dagar, utan att heller här frångå vårt sekelsluts nog så elastiska mod. Konstnärinnan, som här uteslutande anger sig som damen af värld, lustvandrar i en höstens färgglada prakt iklädd park. Och dock sticker det konstnärliga fram i det raffinemang, hvarmed lustvandrerskan valt sin dräkt i samklang med den för handen varande miliön. Lönnlöfvens skiftningar gå nämligen igen i den eleganta, luftiga toaletten och en pittoresk svart hatt, buren med ett äkta 1700-tals-kast på det ungdomliga hufvudet, där dock konstnärinnan ej gjort full rättvisa åt sitt eget utseende, är af oförlikneligt god verkan. Det hela ett med brio utfördt salongsstycke.

Med den färgvackra och läckert målade bilden af fru Danielsen, det täcka flickhufvudet i hvitt mot gul fond, det lilla porträttet af en den raraste gamla dam i negligé och tinninglockar — ack, en typ som snart nog ej torde ha många representanter kvar! — samt den stora, synnerligen lyckligt komponerade barngruppen måste vi, då utrymmet ej medgifver oss att nummer efter nummer genomgå utställningen, lämna porträtten för att säga ett par ord om fru Thorells genremålningar. De af dessa, som härröra från konst-

närinnans vistelse i Holland, torde väl snarast vara att betrakta som studier. Mera allvarligt genomförd är den antagligen i slutet af åttiotalet utförda »På balkongen», en ung flicka i kroppsstorlek, sedd i profil och som, med händerna nedsjunkna i knät och ögonen drunknade i några blommor på bordet framför henne, tydligen i tankarna söker upp den som skickat dessa. Det kantbelysta, täcka hufvudet är ett stycke målning af den art, som nu ej står många till buds att prestera, och den tilltalande taflan är i sin helhet karakteristisk för den tid den målades, då ännu ej impressionism och symbolism drifvit den naturtrogna verklighetsskildringen och med den »la belle facture» på flykten. Hildegard Thorell har emellertid genom denna utställning visat, att hon under årens lopp hvarken tappat bort hvad hon en gång kunnat eller fastnat i något visst manér eller receptmåleri, utan frisk träder hon inför hvarje ny uppgift och låter naturen själf bestämma färgskala och behandling, så som hvarje sann konstnär alltid har gjort.

* * *

I Konstföreningens gamla lokal var *Elisabeth Keysers* utställning anordnad. Den till 177 nummer uppgående katalogen omfattade sex underafdelningar: porträtt, taflor, studier, skisser, kopior och pasteller. Att detta nummertal kunnat bli så högt förstår man redan genom katalogens egna ord: »Utställningen afser att gifva en så vidt möjligt allsidig bild af ej blott hennes konstnärsskap, sådant detta var, när hon nått dit i sin utveckling hon vid sin bortgång hunnit, utan äfven af denna utveckling, sådan den under sin gång framåt gestaltade sig». Men man hade ej helt kunnat fullfölja denna pietetsfulla plan; »ett icke obetydligt antal framstående och representativa arbeten», hvilka det icke varit möjligt att få till Stockholm, »mest på grund däraf, att de äro försålda till utlandet», saknades på utställningen.

Porträttmåleriet är den konstart Elisabeth Keyser mest idkat, men man undrar, om detta ej varit mer en följd af omständigheternas kraf än af konstnärinnans egen drift. Bland de utställda »taflorna» finnas nämligen några, som förråda dels ett så fint själslif, dels ett så stort mästerskap i färgen att den tanken ovillkorligen inställer sig: här har Elisabeth Keyser varit inne på sitt rätta område, här borde hon fritt ha fått utveckla sig. Den liggande flickan i »Marsk Stigs döttrar» är vackert komponerad och rent af härlig i färg, där hon med sitt röda hår och sin rosiga karnation ligger

insomnad i ljungen. »Sista våren», den lilla sjuka flickan, som man bäddat omkring med kuddar och filtar i en stol ute på gården under blommande äppleträd och som trött somnat in med den lilla handen hårdt sluten om några halfvissnade ängsblommor, är ett lika godt konstnärligt arbete som ämnet är rörande. — »Yvonne» är en liten elegant pariserunge, i sin hvita promenaddräkt placerad midt uppe i en stor svart pels, en verkligt färgfin bit måleri, hvilket också gäller om studiehufvudet, »Till fest» kalladt. Dessa båda, signerade 1886 och 1881, påminna något om mästaren Munkaczy och äro kanske också tillkomna under intryck af hans konst, som just i åttiotalet hade sin glansperiod. — Det redan 1880 målade Kristushufvudet är en allvarlig studie, och i den ofullbordade »Jungfru Maria med barnet» kämpar en varm och innerlig känsla efter uttrycksmedel.

I återgifvandet af sin moders drag har Elisabeth Keyser nått höjden af sin porträttkonst, och ehuru man nu tyvärr ej fick återse det på Stockholmsutställningen 1897 exponerade, sedermera af Göteborgs museum köpta porträttet i olja af fru Keyser, var ett mindre knästycke i pastell ett vackert vittnesbörd om hvad sympati och konst i förening kunna åstadkomma. Det större självporträttet är också en vällyckad bild med en behaglig ljus-, skugg- och färgverkan. Att Elisabeth Keyser varit en omtyckt porträttmålarinna, som med rutin utfört sina uppdrag, framgår af alla de utställda porträtten, till största delen af damer ur societeten, hvaribland dock äfven förekomma några officiella herrporträtt.

Bland de till inemot ett åttiotal uppgående skisserna tilltalade många genom sin friskhet, och Elisabeth Keysers goda färgsinne fick här ett omedelbart uttryck. Att hennes pensel varit i farten bittida och sent: till fasttagandet af en flyktig naturstämning, till en snabb skissering af folklif på hafsstranden, till förevigandet af en munter stund i den förtroliga vänkretsen, därom bära alla dessa bitar vittne.

Med omnämnandet af två förtjänstfulla kopior efter Rembrandt (»Johan Sobiesky») och Murillo (»Två änglar») från Eremitaget i Petersburg få vi afsluta denna résumé af Elisabeth Keysers-utställningen. Säkerligen hade det ju ökat dennas intresse, om målarinnans *opera omnia* i bokstaflig mening där förekommit, men som det nu var, fick man ju i alla fall en helgjuten bild af den talangfulla konstnärinnan, som midt uppe i sin brinnande verksamhet skulle skördas af döden.

Eko.

»Vandrande sparkassa.»

En hvar, som har sin verksamhet bland de fattiga, har säkerligen emellanåt gjort en iakttagelse som är ägnad att i början framkalla förvåning och missmod, den nämligen, att utgifter göras för alldeles onyttiga saker, ja för sådant som synes ej ens kunna bereda den ringaste glädje eller trefnad, och det fastän medel till det nödvändigaste ofta nog saknas. Om man tänker efter, så finner man emellertid, att obenägenheten att låta onödiga utgifter stå tillbaka för nödvändiga är tämligen karakteristisk för alla klasser i vårt land, och en följd däraf är att de flesta hafva intet sparadt till svåra tider, då sjukdom eller arbetslöshet inträffa. Att detta är ett fel är dock påtagligt, och följaktligen bör man söka bekämpa det. Allvarliga ansträngningar i detta afseende hafva ock gjorts under de sista decennierna. Härom vittna sparbankerna med sina ständigt ökade insättningar, de växande försäkringskassorna, sjukkassorna m. m. Det är emellertid otvifvelaktigt att ännu mycket behöfver göras för att den uppfattningen skall blifva rätt lefvande hos vårt folk, att det är bättre att undvika onödiga utgifter och i stället hafva något i reserv.

Det vill synas som skulle tidpunkten nu måhända vara lämplig att här i Stockholm försöka förmå den fattigare befolkningen att med mera intresse omfatta sparkasse-idén, genom att göra den känd enligt en metod, som i England rätt länge varit använd och som där visat sig göra synnerligt god nytta. Om man också skulle kunna antaga, att alla känna till postsparbankerna och veta att sparmärken för 10 öre få köpas på postkontoren, så är det dock ett ganska stort steg emellan den oklara kännedomen härom och beslutet att tillgodogöra sig ett sådant tillfälle att kunna få i säkert förvar lämna det lilla man för ögonblicket kan afvara. »Hvad tjänar det till att spara ett tioöre», tänker man, »skall man för det kläda sig snygg och gå till postkontoret, så tar det så lång tid, att den förtjänst, som därigenom går förlorad, är mer värd än det som sparas, och för öfrigt», tillägger den, som inför sig själf vill stå som riktigt omtänksam och förståndig, »man sliter skodon för lika mycket som man sätter in, så att det är ingen idé att göra det, förrän man kan afsätta en något större summa.» Medan man väntar på att få ihop denna, rinna emellertid tioörena ut mellan fingrarna, och man får aldrig något att sätta in, det vill ej ens räcka till det man behöfver.

Så går det ofta till här, och sannolikt var det så äfven i England. Men de praktiska engelsmännen beslöto att låta sparbanken gå till den insättande istället, då man ej kunde få insättaren att gå till sparbanken, och så uppstodo de vandrande sparkassor, som nu inom en mängd olika centra i det myllrande, ofantliga London och inom många andra af Englands större städer uppsamla den fattiges pennyslantar och gömma dem åt ägaren, hvilken får dem tillbaka som en samlad summa, då något särskildt kräfver det. På det sättet besparas nu årligen många tiotusentals pund sterling.

I början omfattade verksamheten ett par hus eller kvarter, och inom detta område bekantgjordes företaget genom församlingens kyrkoherde eller någon annan där väl känd och ansedd person. Han tillkännagaf, att hvarje vecka skulle på en bestämd dag och tid — vanligen aflöningsdagen eller morgonen därpå — en person komma och efterhöra, om där funnes någon som hade lust att i sparkassan insätta en slant, vore den än så liten. I den mån som det blef ökad tillgång på personer, som ville åtaga sig uppdraget att tjänstgöra som insamlare, vidgades området för verksamheten och omfattade så småningom hela gator. Nya centra uppstodo och utbredde sig, och nu äro världsstadens fattigaste delar öfverdragna med ett nät af dylika vandrande sparkassor. Den första tidens skörd var ytterst liten, men vecka efter vecka återkom »sparbanksfrun», som benämningen snart blef, ty det var mest damer som gingo, och så småningom ökades antalet insättare och summorna växte, och inom jämförelsevis kort tid insattes rätt afsevärda belopp inom distrikt, där mången misströstat om att en enda penny skulle kunna lämnas på grund af den där rådande fattigdomen. Mer än en »sparbanksfru», som förut besökt samma trakt för att dela ut ved- och matpoletter och som kände det gränslösa elände, som rådde där, fann med förvåning att hon mottogs vänligare och gladare nu, då hon besökte hemmen för att insamla pengar än då hon kom som gifvare, och den tacksamhet familjerna visade, då de af henne på begäran återfingo sina egna sammansparade medel, var långt större än den som förr mött henne, då hon kommit med en gåfva af högre värde. Det var ock förvånande att se, hur mycket mera de besparade medlen räckte till än de skänkta. Mer än ett hem fick så småningom en helt annan prägel än den som förut hvilat däröfver. Självaktningen steg i den mån man började känna sig lefva ej blott för ögonblicket, och då man fann att det i längden kunde blifva summor äfven af små slantar, ändrades lefnadssättet därefter. Det är ej heller så

litet som »sparbanksfrun» räddat från att förstöras på krogen, och hvarje sådan slant har dubbelt värde: den är sparad till nytta och glädje i stället för att skada och olyckliggöra,

Sådan är erfarenheten från England.

Skulle vi nu ej här i vår hufvudstad kunna göra samma försök och hoppas på samma resultat? Väl mötas äfven vi af den invändning, som lät höra sig i England, att de, för hvilka saken egentligen skulle vara afsedd, äro så utarmade, att det är ett hån att tala om att spara. Det är väl möjligt att det skulle visa sig att förhållandena verkligen äro sådana i en del hem, men åtskilliga borde man dock kunna gagna med ett sådant företag, och i hvilket fall som helst skulle man få en kännedom, som man nu aldrig kan ernå, om mångas lefnadsvillkor och därigenom sättas i stånd att bättre förstå, hvilka åtgärder som kunna vara till verkligt gagn. Många människor finnas, som gärna vilja göra något för andra, men som stannat vid det negativa resultatet, att med gåfvor allena gör man sällan någon nytta. Vid ett företag som detta skulle ett tillfälle gifvas att med en viss grad af personlig uppoffring komma till en mera positiv åsikt om hvad som skulle kunna vara att göra. För att åtaga sig ett dylikt värf fordras blott att kunna disponera ett par timmar af sin tid på en bestämd dag i veckan och så att vara fast besluten att iakttaga ordning och regelbundenhet. Man får hvarken uteblifva eller komma på orätt tid, ty därigenom förloras lätt förtroendet, och nästa gång man kommer blir nog intet sparmärke köpt. Man får ej heller förtröttas, om det ock länge ser ut som vore arbetet fåfängt. Får man att börja med blott en eller två, som hvarje vecka vilja köpa ett tioöres sparmärke, så har man ej gått sina steg förgäfves och har gjort mera gagn än om man skänkte bort mångdubbelt den insamlade summan. Håller man blott ut, så blifva de nog småningom flera som vilja vara med om saken, ty den ene talar om för den andre.

För att anordna en »vandrande sparkassa» fordras inga stora apparater, inga dyra omkostnader, men många villiga och ihärdiga medhjälpare äro af nöden. På F. V. O. centralbyrå är en plan för arbetet uppgjord och den som vill hjälpa till med dennas realiserande torde godhetsfullt anmäla sig där (St. Nygatan 36) för närmare samspråk om saken. Några storverk kan visserligen en dylik kassa ej direkt tänkas utföra, men det är en åtgärd i rätt riktning, och verkningarna kunna blifva af oberäknelig betydelse.

A. Montelius.

Föreningsmeddelanden.

Utbildning af barnavårdarinnor och barnens uppfostran före skolåldern utgjorde ämnet för en diskussion, som Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité fredagen den 17 dennes anordnat å Hushållsskolan V. Trädgårdsgatan 19. Som ordförande fungerade fru *Kerstin Bohman* och inledningsföredraget hölls af fröken *Maria Aspman*, som redogjorde för utlandets åtgärder för teoretisk och praktisk utbildning af barnavårdarinnor samt slutade med att framlägga ett detaljeradt förslag till inrättandet af en anstalt för detta ändamål i Stockholm.

Sedan därefter fröken *Edith Strengell* lämnat upplysningar om de s. k. folkträdgårdarna i Helsingfors, följde en lifig och sakrik diskussion, som varade två timmar och i hvilken följande talare yttrade sig: fröken *Gertrud Adelborg*, kyrkoherde *Landqvist*, professor *Wærn*, fröken *Quittenbaum*, fröken *Lilly Engström*, fru *Cederblom*, fröken *Hilda Caselli*, fru *Palme* och fru *Wicander*. Talarne ansågo i allmänhet, att en teoretisk och praktisk utbildning för barnavårdarinnor vore högst önskvärd och äfvenså betonades starkt, att mödrarna behöfva större insikter i hygien och hälsovård än de vanligen pläga besitta.

Eftersom frågan icke ansågs tillräckligt utredd, tillsattes af mötets deltagare en komité, som fick i uppdrag att anordna en ytterligare diskussion öfver samma ämne.

Dagny skall i ett kommande häfte lämna en utförligare redogörelse för den fråga, som i här berörda diskussion behandlats.

Från skilda håll.

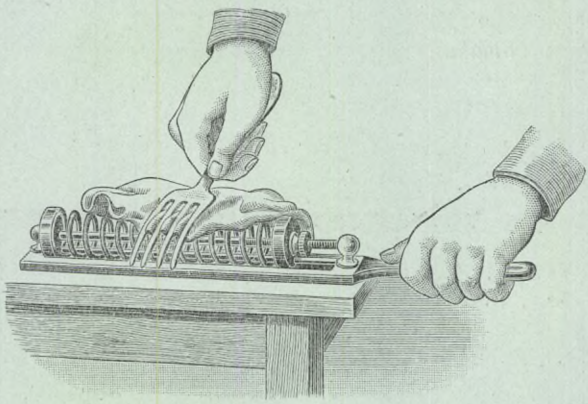
En biografi af fru Anna Hierta-Retzius, undertecknad med det kända märket *Allan Berg*, står att läsa i 10:de häftet för året af »Deutsche Hausfrauenzeitung».

*

Doktor Lefflers bok om Stockholms arbeterskors lefnadsförhållanden refereras i »Deutsche Hausfrauenzeitung» n:o 11 af fröken Marie Hüttig.

*

Sömmerskestipendium. I finska »Hufvudstadsbladet» lästes i förra månaden en reseberättelse, författad af två sömmerskor, hvilka med hjälp af ett stipendium å 550 mk, som de erhållit genom Finsk Kvinnoförenings bemedling och till hvilket föreningen bidragit med 100 mk, under det 400 hade lämnats af senatens handels- och industriexpedition och 50 af enskild person, förra sommaren företogo en två månaders studieresa till Köpenhamn och Stockholm. I Köpenhamn deltogo de i arbetet på »Magasin du Nord» samt besökte någon tid »Dansk Kvindesamfunds Fagskole for Syersker» och i Stockholm fingo de tillträde till Holmbloms Kappaffär och K. M. Lundbergs hvitvaruaffär.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström. *31 Östermalmsgatan 31.*

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För *hjälpsökande* kl. $^{1}/_{2}$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 7

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Utbildning af barnavårdarinnor och barnens uppfostran före skoläldern.
C. H. B.: Madonnadyrkan i Pompejidalen.
KLARA JOHANSON: Agneta och hafsmannen.
Kvinnokongressen i London.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

Utbildning af barnavårdarinnor och barnens uppfostran före skoläldern.*)

Hvarje människa inträder i världen med för henne egendomliga kroppsliga och andliga krafter. Dessa äro likvisst endast i groning och äro således beräknade för en fortgående utveckling. De mänskliga anlagen och krafterna behöfva hjälp utifrån. De förträffligaste förkrympa, om icke för deras utveckling gynnsamma yttre betingelser förefinnas.

Människans kropp och ande utvecklar sig under den första femårsperioden ojämförligt mycket hastigare än under någon senare femårsperiod af hennes lif. Kan då denna utveckling öfverlämnas åt naturen? Naturen ger härpå själf ett fullt uttömmande svar: intet väsen kommer till världen så svagt och hjälpbehöfvande som människan, lämnadt åt sig självt går människobarnet med säkerhet under.

De mest framstående tänkare äro ense därom, att de första lefnadsåren äro de viktigaste för människans hela utveckling. De första intrycken, så väl de goda som de dåliga, lämna i barnets hjärta och intelligens outplånliga spår.

Den, som är närmast till att skydda och vårda barnet under dess första lefnadsår, är naturligtvis modern.

Om man förutsätter de gynnsammaste yttre omständigheter, den största kärlek, den bästa vilja och tillräcklig tid, så förefinnes likväl för många, kanske de flesta mödrar ett hinder: *okunnighet i hvad till uppfostran hörer*. Öfverallt gäller ordspråket: ingen föde till mästare, och skulle uppfostrans svåra konst vara ett undantag? Hvarje sann moder har likväl något af mästaranlag: moderskärleken. Denna kärlek är uppfostrans lifsluft, men man lefver icke endast af luft.

---

*) Denna uppsats utgör hufvudinnehållet af de inledningsföredrag, som förekommo vid den af Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité den 17 sistlidne mars ordnade diskussionen.

Veta våra mödrar verkligen ingenting om uppfostran? Jo, de minnas sin egen och sina syskons och dessutom få de råd af många goda vänner. Så kommer den egna praktiken, råden voro ej alltid samstämmiga, och följden blir: man experimenterar. För modern själf lärorikt, men för barnet ofta ödesdigert. Man arbetar som vore man fullärd mästare och förvärfvar först efter en del misstag den färdighet, som man borde förskaffat sig innan man gaf sig ut som mästare. Mången moder känner sin oförmåga eller ibland sin ohåg och öfverlämnar barnet åt en barnjungfru eller, som nu är så vanligt eller modernt, åt en s. k. barnfröken — också ett experiment.

Hos den fattigare befolkningen tvingas ofta modern att under kampen för dagligt bröd lämna ifrån sig sitt barn eller till att försumma det.

Men hvarken rik eller fattig kan i vårt land vid barnavården påräkna det stöd, som ligger i en teoretisk och praktisk kunskap i ämnet, emedan vi ännu sakna en utbildningsanstalt för barnavårdarinnor, liknande dem som finnas i andra länder. Då inrättandet af en dylik anstalt länge varit ett önskemål, bör en kort redogörelse för hvad i utlandet samhället och enskilda uträttat för att föra barnuppfostran in på rätt spår vara af intresse.

* * *

Den 14—19 sept. 1896 sammanträdde i Genève en internationell kongress *till barnens hjälp och skydd*, och enades man vid denna kongress om följande önskemål med afseende på de anstalter, som hafva till uppgift att i vård mottaga späda barn af behöfvande föräldrar, d. v. s. de så kallade Crèches eller Krippen (motsvarande våra barnkrubbor): först att de borde inrättas, särskildt i industricentra, i tillräckligt antal för att de mödrar, som hafva sitt arbete utom hemmet, där kunna få lämna sina barn; för det andra att de skola så mycket som möjligt vara inrättade i enlighet med hygienens fordringar och för det tredje att de skola vara underkastade ständig tillsyn af läkare.

Som en omedelbar följd af ofvannämnda kongress är att betrakta det uppdrag, som franska staten följande år gifvit »le conseil supérieur de l'assistance» om omarbetandet af den lag, som 1862 påbjudits angående »les crèches». En af de verksammaste och insiktsfullaste medlemmarna i denna lagkomité var M. Marbeau, författare till flere arbeten om »Les crèches», däraf ett prisbelönt af franska akademien. Jämte de detaljerade förordningar, som det af honom

utarbetade förslaget innehåller angående dessa barnavårdsanstalters sanitära, administrativa och ekonomiska förhållanden, uppställes äfven följande fordran: att folkskolorna skola skicka flickorna ur högsta klasserna för att hjälpa föreståndarinnan vid en crèche, hvarigenom medhjälperskorna komme att vinna teoretiska och praktiska kunskaper i små barns vård och uppfostran.

Redan den 2 maj 1897 utfärdades af franska republikens president nytt reglemente för les crèches, och detta reglemente är i hufvudsak detsamma som de af »le conseil» inlämnade.

Den första crèche i Frankrike öppnades 1844 och 1897 funnos mer än 350 sådana; 1896 ägde Paris 61 crèches, besökta af 6,838 barn.

Det 1869 stiftade sällskapet La Société des Crèches har till mål att lämna hjälp till grundande och underhåll af les crèches samt att fullkomna och utbreda institutionen.

Utom här nämnda vårdanstalter finnas i Frankrike, som nästan i alla länder, Kindergarten, inrättade enligt de kända Fröbelska principerna. I Paris finnas mer än 130 sådana och i Frankrike mer än 6,000 och likväl började dessa inrättas först 1881.

1886 bestämdes genom lag att samma pedagogiska utbildning skulle fordras af lärarinnor vid Kindergarten som vid folkskolor. Inspektion öfver Kindergarten utöfvas af staten genom 4 generalinspektriser och ett större antal underinspektörer.

* * *

Angående förhållandena i Österrike-Ungern förtjänar i främsta rummet att nämnas den i Wien arbetande föreningen Central-Krippenverein, grundad år 1847, hvars i minsta detalj väl genomarbetade stadgar äro särdeles lärorika. Den paragraf, som handlar om förvaltningen af Krippen, bestämmer, att hvarje sådan skall af direktionen öfverlämnas till en manlig och en kvinlig medlem för att de skola hafva den under sin speciella förvaltning och tillsyn. Dessa båda föreståndare äro Krippen's lokaldirektion i administrativt och ekonomiskt hänseende. De hafva äfven att draga försorg om, att de i Krippen intagna barnens hälsotillstånd öfvervakas af läkare och den af dessa påbjudna vården af ett tillräckligt antal damer, s. k. besökande damer, till hvilkas tjänst ett väl utarbetadt frågeformulär är uppställdt.

I Wien finnas f. n. 7 föreningskrippen förutom 8 andra Krippen. Af Central-Krippenverein utgifves sedan 1853 en »Krippen-Kalender».

Å dess titelblad synes ett porträtt af M. Marbeau med underskrift: »Gründer der Krippen».

I Ungern stå de små barnen, som vårdas utom hemmen, under uppsikt dels af examinerade Kindergarten-lärarinnor, dels af examinerade uppfostrarinnor för Krippen (barnskyddsanstalter) eller af »bonner» som enligt lag af 1891 måste ha betyg om 4 à 5 månaders pedagogisk utbildning.

Lärarinnor vid Kindergarten och uppfostrarinnor vid Krippen måste genomgå en två-årig kurs i en högre fackskola, »Präparandi», för att erhålla diplom. Vid Krippen kan erhållas anställning efter 1 års kurs. Till inträdespröfningen, som får afläggas först vid fyllda 16 år, fordras ett högt afgångsbetyg från 4:e klassen i den s. k. borgarskolan eller från en högre flickskola.

1892 funnos 4 statspräparandi och 5 med statsunderstöd, besökta af 500 elever.

De examinerade, de som hafva diplom från Präparandi, äro alla berättigade till pension, de må vara anställda af kommun, i familj eller i af föreningar underhållna institutioner. De äga blott att anmäla sig hos den kommunala skolmyndigheten och att årligen inbetala en viss summa. Full tjänstetid är 30 år.

Samtliga 1,256 Kindergarten och Krippen besöktes skolåret 1892—93 af 102,649 barn.

* * *

Hvad England beträffar, torde en kort redogörelse för *The Nordland Institute's* undervisningsanstalt för nurses (hvad vi skulle benämna »barnfröknar») vara för ämnet mest belysande.

The Nordland Institute's mål är att förse allmänheten med bildade och för sitt kall uppfostrade småbarnssköterskor och att öppna ett arbetsfält för de unga kvinnor, hvilka hafva fallenhet och håg för barnuppfostran, men sakna tillfälle att genomgå den längre och kostbarare utbildning, som fordras för lärarinnekallet.

Kursen vid N. I. fordrar en tid af 9 månader, 3 månader i institutet, 3 månader i ett barnsjukhus och 3 mån. på prof i en familj. De 3 månaderna i institutet äro på följande sätt fördelade: 14 dagar ägnas åt husliga göromål; matlagning, tvätt och andra sysslor inom hus. De andra 14 dagarna upptagas af undervisning i tillklippning och klädsömnad. De tredje 14 dagarna, hvilka anses vara af mycket stor betydelse, upptagas af praktiska öfningar vid en Kindergarten. Under de följande sex veckorna användas för-

middagarna till praktiska öfningar i förfärdigandet af kläder för barn under 7 år och eftermiddagarna till lektioner i hygien, Kindergartenmetodik, sånger och lekar för barn. Inga barn finnas i institutet, emedan undervisningen de tre månaderna hufvudsakligen är teoretisk. De andra 3 månaderna tillbringas å barnsjukhus, där eleverna få praktiskt lära sig vården af sjuka barn.

Efter dessa 6 månaders förlopp väntar inrättningen att eleven skall antaga plats i familj. Platsen anskaffas af institutet, som för sin del behåller hälften af aflöningen för de första 3 månaderna. Betyg erhålles först efter 3 månaders plats i familj. Minimilönen för en kurs är 20 £ första året och en årlig förhöjning af 2 £. Efter 3 års arbete blir the Nurse, om hennes betygsbok är tillfredsställande, en oberoende *Private Nurse of the Nordland Institute* och berättigad till högre lön.

Af dem, hos hvilka the Nurses äro anställda, begär institutet bland annat, att dessa icke skola äta tillsammans med tjänarna, att de skola hafva rätt att hvarje söndag gå i kyrkan utan att ha barnen med sig och att de böra hvarje dag få vistas ute minst en half timme. Under hvarje år bör the Nurse kunna fordra 4 veckors ledighet. Skura, bära kol, tvätta kläder o. d. hör icke till the Nurse's skyldigheter.

* * *

Till den här ofvan i största korthet meddelade uppgiften om hvad i Europas stora kulturländer uträttats för att höja barnavården ansluter sig berättelsen från vårt finska grannland rörande de s. k. »Folkbarnträdgårdarna», hvilkas utveckling och arbetssätt genom sin nära till hands liggande tillämpning på våra förhållanden erbjuda ett för oss särskildt intresse.

Folkbarnträdgårdar finnas numera i de flesta af Finlands städer. I Helsingfors finnas 3, vid 2 af dem äro anordnade barnsköterskekurser och vid en dessutom en kurs för utbildande af barnuppfostrarinnor vid barnträdgårdarna och barnfröknar för hemmen.

Hufvudprincipen, hvarefter folkbarnträdgården bildats, är att hemmet, icke skolan bör vara förebilden för dess organisation.

Dess uppgift är att hjälpa den fattiga modern, som för sitt uppehälles skull nödgas lämna sina barn ensamma en stor del af dagen, att bistå henne i att uppfostra sina barn till arbetsamhet, ordning och goda seder. *Hjälpa* henne, men icke helt och hållet fritaga henne från omsorgen om sina små; därför skola barnen icke vistas hela dagen i anstalten utan endast 5 à 6 timmar.

Barnträdgården skall vara den stora barnkammaren för alla dessa små, hvilkas lekplats annars är gränden och den smutsiga rännstenen, där snart nog ingen af lifvets skuggsidor blir dem okänd. I detta stora hem få barnen hjälpa till med alla de små hushållssysslor, som förekomma, och det att de få göra något för det gemensamma bästa och icke endast tänka på sitt eget lilla jag utgör ett af de allra viktigaste uppfostringsmedlen. Det motarbetar på ett osökt sätt barnets egoism, utvecklar dess sinne för ordning och prydlighet, ökar dess kombinationsförmåga och eftertanke samt skänker det en mängd praktiska erfarenheter om saker och ting. Och *leken* får icke heller vara bannlyst, då vore det väl ingen sannskyldig barnkammare, ju yngre barnet är, dess mer sysselsättes det med fria lekar.

1888 grundade fröken Hanna Rothman den första barnträdgården och samtidigt en barnsköterskekurs samt en utbildningskurs för barnauppfostrarinnor.

Hon erhöll ett årligt understöd, 7,600 mark, af utskänkningsbolaget i Helsingfors. De senare åren utgår anslaget från Helsingfors kommun samt dessutom 1,800 fm af staten.

I barnträdgården voro 140 barn inskrifna sistlidne år, deras ålder variera mellan 2 och 7 år, de äro i anstalten från $^1/_2$10 f. m. till kl. 2. Afgiften är 2 fm för höstterminen och 3 fm för vårterminen, dock ha för många barn ingen afgift erlagts till följd af stor fattigdom. För middagen, den enda måltid som serveras, erlägges 5 penni.

Barnen sysselsättas med arbeten enligt Fröbels metod, lekar, sång, gymnastiska öfningar, och mången stund upptages med att hjälpa till med dukning, skurning, diskning och dylikt, hvilket arbete alltid utföres af barnen med den största förtjusning.

Men för att rätt kunna handleda alla dessa barns uppfostran fordras mer än en god vilja, det fordras speciella kunskaper och däri ligger anledningen till att *utbildningskurser* för *uppfostrarinnor* kommit till stånd.

För att bli elev i denna kurs fordras betyg från genomgången högre flickskola eller motsvarande kunskaper. Kursen är 2-årig och afgiften 140 fm. för hela tiden. Efter några veckors pröfning delas eleverna enligt olika utveckling i 2 kurser. Den högres mål är att bilda *föreståndarinnor för barnträdgårdar*, den lägre, *biträdande lärarinnor och hjälparinnor för uppfostran i hemmen*: »barnfröknar».

Undervisningsämnena äro för den högre afd.:

Religion; uppfostringslära och etik; undervisningslära; psykologi; barnträdgårdslära; pedagogikens historia; hälsolära; naturkunnighet; Fröbels sysselsättningslära; teckning; sång och hushållslära. Praktiska öfningar i barnträdgården i att sysselsätta barn.

På lägre afd. förekomma samma ämnen med undantag af etik, undervisningslära och psykologi.

Arbetstiden pr dag är 1 à 2 timmar teoretiska lektioner, 3 à 4 timmar praktiska öfningar i barnträdgården.

Lektionerna ledas af fröken Rothman och 5 biträdande lärare eller lärarinnor samt en hushållsföreståndarinna.

Barnsköterskekursen har hittills bestått af endast en afdelning, men kommer från hösten att delas i tvenne. Inträdesfordringarna äro genomgången högre folkskola, samt till högre afd. fyllda 17 år, till den lägre fyllda 13 år. Målet är att utbilda dugande barnsköterskor för hemmen. Kurserna vara från 1 sept. till 1 maj och afgifterna äro 20 för lägre, 30 för högre afd.

Läroämnena äro för högre afd.:

Religion, uppfostringslära, hälsolära, naturkunnighet, modersmålet, framsägning af berättelser, Fröbelska handarbeten, slätsöm, lappning och stoppning, teckning, sång och praktiska öfningar i barnsysselsättningar.

På lägre afd.:

Detsamma med undantag af uppfostringslära och naturkunnighet. De flickor som genomgått dessa kurser äro mycket eftersökta och få väl aflönade platser.

Anstalten disponerar nu en våning om 8 rum, en mycket stor sal samt 2 kök, utrymmet är mycket trångt, men fröken R. har hopp om att i snaraste framtid få medel till uppförande af ett eget hus.

Af denna anledning har i den finska hufvudstadens tidningar ingått sympatiska artiklar hvari särskildt betonats, att i dessa tider, då ungdomens tilltagande förvildning utgör ett af de viktigaste spörsmålen, ett samhälle som så rastlöst arbetar på undervisningens och folkbildningens höjande icke bör försumma att skänka skydd och vård åt dessa tusentals små i de första lefnadsåren.

Barnavännen Z. Topelius, hvilken blickat djupare än de fleste i barnasjälens alla vrår, ansåg att folkbarnträdgården mer än andra uppfostringsanstalter och skolor hinner målet att i det veka barnasinnet nedlägga det godas frön, hvilka aldrig kunna helt och hållet förkväfvas af ogräs.

* *
*

Med alla dessa lärorika exempel från andra länder för ögonen framställer sig ovillkorligen frågan: »Hur ha vi det ställdt i Sverige beträffande en på teoretiska grunder byggd barnavård?» Villigt och med största tacksamhet måste man visserligen erkänna, att åtskilligt äfven hos oss blifvit gjordt för de späda barnens skydd, särskildt är den hjälp, som våra i de flesta svenska städer inrättade *barnkrubbor* lämna, högst beaktansvärd.*) Men det är icke desto mindre ett faktum att vi sakna den fasta organisation, som utmärker motsvarande anstalter i utlandet, och att någon lagstiftning beträffande barnkrubbor hos oss ej existerar. Lägger man då därtill, att Sverige ej äger någon anstalt för utbildning af barnavårdarinnor, kan med fog sägas, att vi i hithörande afseende stå långt efter det öfriga Europa.

Till afhjälpandet af de här framställda bristerna skulle inrättandet af en uppfostringsanstalt liknande den, som nyss beskrifvits, i hög grad bidraga. Planen till en sådan anstalt i förening med barnkrubba är af för saken intresserade personer redan uppgjord och ter sig i sina hufvuddrag sålunda:

Anstalten bör vara belägen i någon af Stockholms fabrikscentra, vid en öppen plats, där riklig tillgång på sol och ljus finnes. Den skall upptaga en våning på 4 rum kök och tambur, och då en golfyta af 3 kvm. beräknas för hvarje barn, så följer häraf, att i hvarje anstalt ej mottagas flera barn än att karakteren af hem bibehålles. Ett rum är afsedt för de barn, som kunna röra sig på egen hand, och ett för de andra barnen, ett rum för eleverna och ett för föreståndarinnan.

I anstalten mottagas barn från minst 3 veckor till 7 år, tillhörande mödrar, som genom sitt arbete äro förhindrade att själfva vårda sina barn.

Mödrarna äro skyldiga att förete friskbetyg för barnet och att förbinda sig att ställa sig anstaltens föreskrifter till efterrättelse.

I anstalten erhålla barnen läkarvård, mat och kläder under den tid de vistas där. Maten uppköpes, tillagas och serveras af eleverna. Af kläder har anstalten ett så stort förråd, att under barnens vistelse där de *ej* behöfva begagna sina egna kläder. Eleverna förfärdiga och laga anstaltens kläder. Barnen vårdas af eleverna under föreståndarinnans ledning.

---

*) Våra förträffliga *arbetsstugor*, hvilkas stora betydelse för det uppväxande släktet ej nog kan framhållas, kunna näppeligen nämnas i detta sammanhang, då de äro afsedda för barn redan hunna till skolåldern.

Eleverna skola alla hafva genomgått folkskolans högre afdeln. och kurs i skolkök eller några motsvarande kurser. De genomgå en 8 mån. kurs i anstalten, där arbetet är fördeladt mellan eleverna på följande sätt. De fyra första månaderna genomgå de den lägre afdeln. och arbeta då som hjälp åt de elever, som äro i anstalten de 4 senare månaderna och utgöra den högre afdeln., som bär ansvaret för arbetet. Både i lägre och högre afdeln. är arbetet fördeladt i hushållsgöromål, sömnad och barnens vård.

Under de 8 månadernas vistelse i anstalten meddelas teoretisk undervisning 9 timmar i veckan. Ämnena äro: sång, arbeten för små barn och uppfostringslära. Sedan kursen är slut, genomgå eleverna en månads kurs vid ett barnsjukhus.

Därefter erhålla de en betygsbok, och anstalten skaffar dem platser. I boken, som uppvisas i anstalten, inskrifves betyg hvarje månad. Först efter 8 mån. kurs i anstalten, 1 mån. kurs vid ett barnsjukhus och 3 mån. väl vitsordad praktik i familj, tillsammans 1 år, erhålles afgångsbetyg.

Anstaltens elever äro teoretiskt och praktiskt uppfostrade för sitt kall: »barnavårdarinnor». De skola gå ut från anstalten med en säker om också liten grund af hygieniskt och pedagogiskt vetande att bygga på. Hvad de böra få klart för sig är, att det endast är *en grund*, och att de själfva ha att bygga vidare under hela lifvet.

Madonnadyrkan i Pompei-dalen.

Nutidssägner från Italiens »Lourdes.»

Följ mig långt bort ifrån den kyliga norden, öfver de hvita Alperna och ändå längre söder ut till landet kring Neapelgolfens turkosblåa vågor. Där ligger en underskön dal och drömmer i solskenet. På tre sidor famnas den af höga berg, men i väster komma Medelhafvets böljor i långa glittrande led, sjungande och dansande, den vackra dalen till mötes.

Här bodde långt tillbaka i tiden ett mäktigt och skönhetsälskande folk, som byggde sig hvita städer i grönskan — skimrande sagopalatser, med smäckra pelarrader, praktfulla målningar och underbart sköna marmorstoder.

Men det stolta folket uppväckte Herrens vrede genom sina laster och sitt mångguderi, och en dag lät Gud eld ifrån höjden falla ned öfver dalen. De sköna städerna begrafdes under grus och aska, och allt folket förgicks. En ny religion förkunnades, som predikade om en enda Gud, om kärlek och frid öfver hela jorden, och hedendomens falska gudar flydde ifrån dalen.

Rätt upp ur hafvet reser sig norr om dalsänkan ett enstaka berg, hvars tvenne toppar kasta mörka skuggor långt ut öfver den solglada nejden. Det är det gamla fruktansvärda Vesuvius. Dit togo hedendomens onda andar sin tillflykt, då de flydde undan de kristnes Gud. Om natten, när vulkanens topp lyste flämtande röd, kunde man se dem röra sig likt mörka skuggor däruppe i eldskenet, eller också smögo de sig ned till den öfvergifna staden och ströfvade suckande och klagande omkring på dess öde gator. Men det kunde också hända, att de i hämndgirigt raseri från vulkanens topp sände ut ormar af eld, som hväsande och slingrande kröpo utför branterna och hotade att förgöra folket i dalen. De nya pompeianernas hjärtan fylldes därvid af bäfvan, och ångestfullt anropade de Guds och helgonens hjälp.

Då hände det en dag — så berättar legenden — att Gud lät ett stort tecken ske på det att folket ej längre skulle tvifla på hans makt. — På det öfversta af de berg, som i en lång rad höja sig söder om dalen midt emot Vesuvius, visade sig en underbar syn. Öfver bergets topp göt sig plötsligen ett klart flammande sken, och en ängel steg ned ur skyn, en hjälte i blänkande rustning, med ett ljungande svärd i sin hand. Hvita vingar skimrade på hans skuldror och glansen från hans anlete upplyste hela dalen.

Då föll allt folket på knä, tillbad och sade: »Detta är Mikael, Herrens ängel, de himmelska härskarornas förste.» Och de fröjdade sig i sitt hjärta, ty nu visste de, att Guds hjälte var med dem i striden mot de onda makterna. Från den dagen bär berget midt emot Vesuvius namnet *Monte San Angelo* och de kristna känna sig trygga i dess skydd.

Främling från Norden! Så lyder sägnen om huru kristendom och hedendom i forna tider stredo mot hvarandra uti Pompeidalen. Nu menar väl mången, att den striden längesedan är lyktad, och att kristendomen segrat för alltid. Likväl är det icke så. Det hedniska sinnet lefver ännu kvar hos Pompeiborna. Ännu råda vidskepelse och öfvertro ibland dem; ännu tro de sig med offergåfvor och besvärjelser kunna muta den gudomliga rättvisan eller afvärja

de onda andarnas anslag; ännu böja de knä inför stumma beläten och tillbedja människors verk. För oss, protestanter, betyder det föga, om dessa bilder bära namnen Venus och Mars, eller om de kristnats till S:ta Maria och S:t Mikael — hednisk och främmande måste alltid den arten af kristendom förefalla oss. Vi ha svårt att fatta, det ännu i våra dagar så mycken okunnighet och vidskepelse kan lefva kvar inom civilisationens gränser.

Främling från Norden! Jag har berättat dig de gamla sägnerna om forna dagars Pompei. Lämna nu för ett ögonblick de sköna minnena af hedningarnas fallna stad vid vulkanens fot, och följ mig till den nya stad, som de kristna hafva byggt sig i skydd af Monte San Angelo. Lyssna där med mig undrande till de lefvande sagorna från våra dagars Pompei.

* * *

För endast tjugu år sedan, så berättas det, utgjorde trakten kring Pompeis ruiner en skön, men ödslig vildmark, och på den plats, där nu den lilla staden Valle di Pompei är belägen, syntes blott några förfallna kojor. De resande, som besökte ruinstaden, vågade sig ej gärna utanför dess väl bevakade område, ty folket i dalen var kändt för sina röfverier och våldsdåd.

Emellertid hände det sig vid den tiden, att en italiensk advokat, vid namn Bartolo Longo, genom sitt giftermål med grefvinnan Marianna di Fusco blef ägare till en del af jorden utanför Pompei. Hans hustru innehade sedan många år tillbaka denna egendom, men hade af fruktan för den vilda befolkningen aldrig vågat besöka densamma. Emellertid beslöt hennes man att för en gångs skull resa till Pompei och bese egendomen.

Den sedermera för sina fromma verk så vördade Bartolo Longo var vid denna tid af sitt lif en föga rättrogen katolik, men i djupet af sitt hjärta kände han redan då en hemlig ångest öfver sina synder mot Gud och kyrkan samt en brinnande längtan efter frid. Också kunde han icke utan djup bedröfvelse och innerlig medkänsla se det tillstånd af vidskepelse, råhet och djup okunnighet, hvari hans arma underhafvande vid Pompei lefde. Deras förfallna kyrka stod alltid öde och tom, prästen bodde långt därifrån, ingen skola fanns för de vanvårdade barnen och — hvad som för en katolik måste förefalla som ett bevis på stor ogudaktighet — inga bilder af madonnan eller helgonen funnos där; ingen ägde ett radband eller förstod ens, hur ett sådant skulle brukas. För öfrigt före-

kommo ofta röfverier, mord och våldsdåd af liknande slag. I sanning! Bartolo hade stort skäl att sörja, dessmer som han kände sig djupt ovärdig att predika kristlig tro och dygd bland dessa vilseförda.

Grubblande öfver dessa tröstlösa förhållanden vandrade han en afton ensam omkring i en ödslig trakt af dalen, då han plötsligen tyckte sig förnimma en ljuflig stämma, som hviskade i hans öra: »Vill du vinna frid, så predika om radbandets makt. Detta är den heliga Jungfruns löfte, att enhvar, som söker sprida tron på den heliga rosenkransen, skall varda frälst.» Den himmelska rösten tystnade, men fylld af en obeskriflig glädje föll Bartolo på knä och prisade den heliga Jungfrun, som utan tvifvel själf talat till honom. »O, Maria!» utropade han. »Genom att lyda ditt ord skall jag frälsa min själ. Jag skall icke lämna denna nejd, förrän ditt heliga radband här är kändt och vördadt af alla.»

Förvissad om att madonnans välsignelse hvilade öfver hans företag, skyndade den forne tviflaren att bland sina förvillade bröder vittna om den heliga Jungfruns nåd och om radbandets makt.

* * *

Bom! bom! bom! trummorna dundra i dalen. Utropare och utroperskor förkunna i hela nejden, att godsägaren, signor Bartolo Longo, ämnar anordna ett praktfullt fyrverkeri till den heliga Jungfruns ära samt i förening därmed ett storartadt lotteri. »Kom hit, kom hit och hör om allt hvad man kan vinna! Vackra flickor! viljen I ha granna smycken och nålar att fästa i ert hår? Omtänksamma mödrar, skaffen er amuletter att skydda edra barn mot '*det onda ögat*'! Skall det vara små helgonbilder och granna madonnataflor att pryda era hus med? Eller krucifixer och radband? Allt finnes här. Betala bara en *soldo* — en *soldo* lotten! Om åtta dagar blir dragningen.»

Detta var en predikan, som folket förstod. Ingen kunde motstå dylika lockelser. Också var den lilla fallfärdiga kyrkan på utsatt dag till trängsel fylld med folk. Först åhördes en lång och lärd predikan, sedan vidtog utomhus den gladare delen af festen. Fyrverkeriet väckte stormande jubel, lotterivinsterna mottogos med barnslig förtjusning, och sålunda spredos radband och heliga bilder omkring i stugorna. Både madonnan och Bartolo Longo blefvo med ens populära. Grunden var lagd till Jungfru Marias välde äfven öfver denna bortglömda vrå af världen.

Det så framgångsrikt påbörjade arbetet fortsattes med aldrig sviktande ifver. På Bartolo Longos begäran sändes präster ut ibland folket för att sprida och underhålla den nyväckta hänförelsen, och tack vare frikostiga gåfvor från Longos vänner i Neapel blef den gamla kyrkan restaurerad och förskönad.

Men Bartolo Longo nöjde sig ej därmed. Hos honom närdes den djärfva tanken att på själfva den försummade hednajorden resa ett heligt tempel åt Maria, Segrarnas Drottning; ett tempel, till hvilket all världens folk skulle strömma för att prisa Guds moders namn. I denna fromma afsikt påbörjade han och hans maka penninginsamlingar ej endast bland de fattiga Pompei-borna utan äfven bland sina rika och förnäma bekantskaper i Neapel och andra delar af Italien.

Man log åt hans ifver. Hur skulle en ensam man kunna öfvervinna många seklers likgiltighet och vantro! Äfven om han kunde få en liten kyrka byggd bland sina stackars pompeianer, så kunde han väl icke tänka sig, att folk ifrån andra orter skulle bry sig om att komma och tillbedja Maria just där. Det finnes ju så många stora och ryktbara tempel resta åt madonnan på heliga orter, där hennes bild år efter år gjort stora underverk bland de tillbedjande. Om han hade en sådan undergörande bild att komma med, då vore det en annan sak. Men i Pompei fanns ingen madonnabild alls, och hvem, trodde han väl, skulle vilja resa dit för att tillbedja tomma luften? Nej, en helig bild måste där först och främst finnas till att samla de troende omkring, det insåg Bartolo själf mer än väl. Men som hans kassa var liten och de vackra madonnabilderna äro ganska dyra, fick han nöja sig med en trasig och fläckig gammal tafla för 3½ lire — knappast värd så mycket ens. I taflans midt tronade en ful och oformlig madonna med Kristusbarnet i sin famn. Till höger knäböjde en rödbrusig S:t Dominicus, till vänster en fet och simpel S:ta Rosa. Taflan var afskräckande och löjligt ful, men priset var måttligt, och de fromma skulle nog utan att kritisera bedja sina böner med andakt inför hvilken madonna som helst.

Sålunda kom det sig att den fula, gamla taflan, som snart skulle blifva så ryktbar, erhöll hedersplatsen uti Valle di Pompeis gamla kyrka.

Hvad som lade grunden till den nya madonnabildens ryktbarhet var en helbregdagörelse, hvarigenom »*Vår Heliga Fru med Rosenkransen*», såsom taflan officiellt kallades, i folkets ögon tydligt visade sig äga en undergörande makt.

Då grefvinnan di Fusco-Longo gick ur hus i hus uti Neapel för att samla penningar till den nya kyrkan i Valle di Pompei, hände det sig att hon kom till en stackars kvinna, hvars fosterdotter låg för döden i den förfärligaste fallandesot. Läkarna hade uppgifvit allt hopp, och den sjuka hade förgäfves anförtrott sig åt Vår Heliga Fru i Lourdes. Så snart grefvinnan fick höra talas härom, vände hon sig med en hastig ingifvelse till den sjukas fostermor och sade: »Hvarför anropar ni ej den Heliga Jungfrun i Pompei? Hon skulle säkert bistå er.»

Den stackars kvinnan brast i gråt och utropade: »Om madonnan i Pompei vill bota min dotter, så lofvar jag att själf gå från port till port och samla penningar till byggandet af hennes kyrka.»

Och se! endast tio dagar efter grefvinnans besök var den sjuka fullkomligt återställd från sin sjukdom. Hvem kunde längre tvifla på att den heliga Jungfrun ville välsigna sin kyrka i Pompei? Den helbregdagjorda och hennes fostermor ilade från hus till hus, från kyrka till kyrka och vittnade om den nåd, som Vår Fru i Pompei visat dem. Härefter skedde insamlingen med fördubblad ifver.

* * *

En härlig vårmorgon, den 7 maj 1891, stod den Heliga Jungfruns kyrka i Valle di Pompei färdig och invigdes högtidligen af påfvens sändebud, kardinal Monaco, i närvaro af en stor massa folk. Men det var icke, såsom man först tänkt sig, en liten anspråkslös landtkyrka. De troendes aldrig sinande gifmildhet, eggad af berättelserna om den nya madonnans underverk, hade gjort det möjligt att uppbygga en rikt smyckad basilika, till hvars förskönande många af Italiens bästa arkitekter, bildhuggare och målare lämnat sitt bidrag.

Sex altaren finnas i kyrkan, invigda åt olika helgon, förutom högaltaret, som är helgadt åt Jungfru Maria och öfver hvilket den undergörande taflan är uppsatt.

Hvad! är detta den gamla, fula taflan med de löjeväckande helgonfigurerna? I sanning, det vore svårt att igenkänna den, om ej kompositionen vore den samma. En framstående målare åtog sig nämligen för några år sedan det ansvarsfulla värfvet att restaurera taflan. Med stor omsorg öfverflyttade han först färgerna på en ny duk. Därpå gjorde han af den plussiga matronan i midten en ljuf och jungfrulig gestalt samt gaf åt de feta helgonen ett utmärgladt

och inspireradt utseende, sådant som det anstår helgon. Dessutom förvandlades det amerikanska helgonet S:ta Rosa till den i Italien mer kända och populära Catharina af Siena. Taflan var trots dessa förändringar densamma i folkets ögon, och dess undergörande kraft var ej mindre nu än förr.

Att folket i Pompeidalen välsignar den, är ej underligt, ty tack vare den mängd af troende eller nyfikna, som årligen lockas dit genom ryktet om taflans undergörande makt, har nejdens befolkning kommit i mycket bättre lefnadsvillkor än förr, och en hel liten stad har uppvuxit kring den nya kyrkan.

Främst bland den nya stadens byggnader märka vi tvenne åt välgörenheten ägnade hus, hvilka äfven ha madonnan att tacka för sin tillkomst. Det ena är ett hem för värnlösa små flickor, det andra en uppfostringsanstalt för söner till fångar och galérslafvar.

Detta är ett uttryck för det religiösa nitet, som bör väcka genklang i hvarje kristens hjärta. Hvilka yttre former kristendomen än må taga, så kan den icke lefva utan att sprida kärlek omkring sig.

Hvad som emellertid i katolikernas ögon mer än allt annat breder en nimbus öfver Bartolo Longos verk, är det intresse, som påfven Leo XIII vid många tillfällen visat detsamma. Han har ställt kyrkan i Valle di Pompei direkt under den påfliga stolens öfverhöghet; han har lönat Bartolo Longos nit med att göra honom till kommendör af S:t Gregorius-orden; han har egenhändigt välsignat det dyrbara diadem, som nu är fästadt öfver madonnans hufvud på den underbara taflan, och han har skänkt sin trefaldiga välsignelse åt tidskriften »*il Rosario e la Nuova Pompei*», som arbetar för spridandet af den nya madonnans rykte. Och än mer! Han, den »ofelbare», den »nye Jesus Kristus», som hans ifrigaste anhängare ej sky att kalla honom, har utlofvat syndaförlåtelse i många olika grader åt dem, som besöka Valle di Pompeis kyrka eller på annat vis hylla den pompeianska madonnan. Dessa indulgenser kunna äfven på vissa villkor komma själarna i skärselden till godo.

Genom dessa rika löften har den helige fadern velat visa människorna vägen till henne, som af sina tillbedjare kallas »de moderlösas moder, de bedröfvades tröst, de sjukas hälsa och de ångerfullas förebedjerska». Till henne komma katolikerna med alla sina önskningar och bekymmer. Gud är i deras ögon liksom en mäktig konung, hvilken den ödmjuke ej bör anse sig värdig att nalkas med sina små jordiska bekymmer. »Men Jungfru Maria», säga de,

»är alltid villig att höra böner, fastän hon tronar som drottning i himlarnes himmel. Strålande af moderlig ömhet träder hon inför sin helige Son och säger: — Se det sköte, hvari du har hvilat! Se de bröst, hvilka du har diat! Icke vill du neka din moder hennes bön? O, min gudomlige Son, förbarma dig öfver dessa syndare, som vändt sig i from förtröstan till mig. — Och hennes rättfärdige Son, som med åskviggen i sin hand står beredd att tillintetgöra syndarna, låter blidka sig af sin moders ord. Han vänder sig till den Allrahögste och säger: Evige Fader! För den kärleks skull, som du hyser till mig, förbarma dig öfver dessa syndare. — Denna sin Sons bön kan den Evige Fadern icke afslå, och sålunda segrar den heliga Jungfruns kärlek både i himlen och på jorden. Så besannas det löfte hon gifvit oss: — Den som förtröstar på mig, han har evigt lif —.»

Särskildt har madonnan, det bedyra italienarna, visat sig villig att uppfylla de böner som riktas till henne under namn af »Vår heliga Fru med Rosenkransen». Många äro de, som sedan de förgäfves anropat sina skyddshelgon eller vår Fru i Lourdes eller andra ryktbara madonnabilder, öfvergifvit dessa och anbefallt sig åt madonnan i Pompei, hvilken genast hulpit dem. Mer än 4,000 underverk berättas det att hon redan utfört, och då hennes högtider firas, komma oräkneliga skaror af pilgrimer från alla världens kanter till Pompei för att tillbedja hennes heliga bild. Två stora fester hållas årligen till hennes ära, den ena den 8:de maj — årsdagen af Mikaels uppenbarelse på Ängelsberget — den andra den sista söndagen i oktober, hvilken månad på Leo XIII's befallning är särskildt helgad åt det heliga radbandets förhärligande.

Underbart är det att betrakta alla dessa långväga pilgrimer, som hvar och en har något ynnestbevis att tacka den mäktiga Himladrottningen för.

År efter år ser man en hel familj, föräldrar med söner och döttrar, träda inför madonnan och tacka henne, för att hon räddat en af de unga döttrarna från döden. Familjen hör till de mer ansedda i Neapel, och ingen som känner dem vågar betvifla att ett under verkligen skett. Läkarna själfva intyga, att Fortunatina — detta är den unga flickans namn — genom en förfärlig nervsjukdom var drifven till grafvens rand, då hon på ett öfvernaturligt och oförklarligt sätt befriades från sina plågor. Fortunatina hade, då all mänsklig makt syntes hjälplös, fått den ingifvelsen att anropa »Vår Heliga Fru med Rosenkransen». Hon skref ett bref

adresseradt till »*la Vergine del santissimo Rosario di Pompei*», hvari hon till förekommande af misstag uppgaf sitt namn och orsaken hvarför hon begärde hjälp samt lofvade, att om hon blefve frisk begifva sig till Pompei och gifva kyrkan därstädes en gåfva. Detta bref nedlades på altaret vid Marias fötter och med otålig ifver väntade den sjuka på hennes svar. Svaret kom, men på ett sätt, som öfversteg alla Fortunatinas förväntningar. En afton låg hon på sin bädd i en slags dvala, då plötsligt den heliga Jungfrun själf visade sig för henne. Hon kom i en sky, smyckad som en drottning, med sin son på armen och en härskara af änglar omkring sig. Hon bar en dräkt af hvitt, guldbroderadt siden och hade en gnistrande krona på sitt hufvud. Hennes anlete strålade af moderlig ömhet, då hon sade till den sjuka: »Läs tre gånger *novena'n* till min ära, och samma dag, som min högtid firas i Pompei, skall du blifva botad.» Den himmelska synen försvann, lämnande Fortunatina fylld med de gladaste förhoppningar.

Den 8 maj randades. I sjukrummet brunno vaxljusen framför madonnans bild och knäböjande därinvid lågo den sjukas anhöriga under tårar och böner. Den heliga timme var inne, då den pompeianska madonnans dyrkare, spridda kring hela världen, uppstämma bönen till »den mäktiga drottningen i Pompei». Se! då reste sig plötsligt den sjuka upp i sin bädd, och hon, som på öfver ett år knappast förmått röra en lem, steg nu med lätthet ur sängen och ilade fram till madonnabilden, inför hvilken hon kastade sig på knä och utom sig af glädje prisade Marias namn. Från den dagen har hon varit frisk, och intet år förgår, utan att hon med alla de sina vallfärdas till Pompei.

* * *

Det långa tåget af pilgrimer vill aldrig taga slut. Där se vi en ung kvinna, som strålande skön i sin hvita bruddräkt träder in i kyrkan. Hon är öfversållad med juveler, men går barfota som en tiggerska. Framme vid högaltaret sliter hon af sig alla sina ädelstenar och nedlägger dem som en tacksamhetsgärd vid Marias fötter. Äfven hon har blifvit botad från en dödlig sjukdom.

En man kommer med sin lille son vid handen för att tacka Maria, och framför altaret lyfter han upp barnet, som andaktsfullt kysser den heliga taflan. Dessa två hafva nyligen varit nära att förgås vid ett skeppsbrott. I sin nöd hade de då anropat Vår Fru i Pompei och — o, under! En båt hade genast närmat sig dem, där de kämpade mot vågorna, och en gammal man, som rodde den-

samma, hade dragit dem upp ur vattnet. Därpå förde han dem i land och försvann lika oväntadt, som han kommit. Hvem var den gamle? Ingen kände honom. Men detta inträffade på den helige Josefs dag, och — hvem vet? — kanske hade helgonet velat bidraga till sin lycksaliga makas ära genom att själf frälsa hennes skyddslingar.

Sådana personliga uppenbarelser af madonnan eller af hennes heliga sändebud äro, säges det, betecknande för Vår Heliga Fru i Valle di Pompei, förutsatt att de, som anropat henne, därvid brukat det heliga radbandet. Många sjuka hafva äfven blifvit botade helt enkelt genom att svälja en pappersremsa, hvarpå madonnans namn varit skrifvet, eller därigenom att man bestrukit dem med olja från de lampor, som oafbrutet brinna framför den undergörande taflan.

Vid de stora högtiderna lyftes madonnataflan ned från altaret och bäres i procession genom gatorna och rundt omkring den festsmyckade dalen. Klockorna ringa, och de glada tonerna flyga vida ut öfver nejden. De klättra upp för det soliga Ängelsberget, de sjunga, de dansa kring bergets topp; de förkunna med jublande klang, att nu är Maria drottning i dalen. Folket därnere ropar af fröjd och klappar i händerna af glädje. »*Eviva, eviva la Santa Maria!*» Då tyckes det många, som loge den heliga Jungfrun på taflan och som vore hela hennes gestalt förklarad, och de tänka i sitt hjärta: »Heliga Guds moder, ingen mänsklig konst har förmått måla dig så lefvande skön. Liksom genom en slöja lysa dina egna drag emot oss från den underbara taflan uti oförgänglig fägring.»

Och hela folket stämmer jublande in i sången: »Sjungom, sjungom den heliga Jungfruns lof, hon som upprätthåller oss. Sjungen en ny sång, förkunnen hennes ära bland folken. — Hvem är hon, som nalkas strålande som solen, skön som Jerusalem? — Zions döttrar prisa henne salig, drottningarna böja sig för henne. — Hon träder fram mellan blommor som en vårdag, mellan rosorna och liljorna i dalen. — Ett stort tecken synes på himlen, en kvinna klädd med solen, och månen under hennes fötter och på hennes hufvud en krona af tolf stjärnor. — Hon är skön, hon är strålande, hon är fruktansvärd som en krigshär, rustad till strid. — Fröjden eder, I sköna blommor i dalen, ty Jag är den ljufva kärlekens moder.»

Klockorna ringa, klockorna ringa! Nu är Maria drottning i dalen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Men tung faller skuggan af Vesuvius ut öfver nejden, och vulkanen skrattar med vidöppet gap. — Stora äro dina under, o du katolikernas drottning! Men en ting har du ej förmått. Afguderiets ormhufvud har du icke krossat under din häl. Ännu lefver hedendomens ande kvar. Se, huru den smyger omkring förklädd öfverallt bland dina tillbedjare, ja ända in under kyrkornas helgade hvalf. Den vandrar med i de lysande processionerna, den tager hycklande del i de tallösa med ängslig noggrannhet föreskrifna ceremonierna, den blandar sin röst i de underbara, änglalika körerna och i församlingens med ifver räknade böner; den tager sin andel af de rika offergåfvorna, som skänkas för att försona brott och friköpa syndares själar; den sticker fram sitt grinande afgudaanlete bakom de stela helgonbilderna, och den bestiger Jungfru Marias tron för att där låta tillbedja sig af det förblindade folket. Ack nej! hedendomens ande är visst icke död. Den förbittrade striden mellan kristendom och hedendom är långt ifrån slutad. Och så stå de där än i dag, de stolta bergjättarna, på ömse sidor om Pompeidalen, och blicka utmanande hän till hvarandra; i norr det hotfullt glödande Vesuvius, i söder det grönskande Monte San Angelo. Och i dalen mellan dem slumrar hedningarnas sköna Pompei i grus och spillror vid vulkanens fot, men i skydd af Ängelsberget reser sig de kristnas tempel och där härskar »*la Vergine del santissimo Rosario*».

C. H. B.

Agneta och hafsmannen.

I mångfaldiga variationer upprepa de gamla balladerna temat om mesallianser mellan människor och naturväsen, bergatroll, älfvor, hafsfruar, näcken o. s. v. Partiet uppstår än genom enlevering, än på grund af en hastigt påkommen ömsesidig böjelse, men i ett är det sig alltid likt: det slutar med olycka för den ena eller andra kontrahenten, antingen så att den mänskliga hälften trånar bort i sorg och ånger öfver att ha förspillt sin eviga salighet genom att gifva sig i lag med en från frälsningen utesluten varelse eller så att trollet blir öfverlistadt genom någon pia fraus, mister sin maka och blir förhånadt på köpet.

Mången stolts jungfru, som kanske redan spotskt visat bort massor af ridderliga friare, har till slut blifvit hämtad af näcken

eller hafsmannen och lockad ned i hafsens djup till att bo bland salta gröna vågor och begapas af stora dumma fiskar. Icke har herrn från vattnet haft synnerlig möda att få den tillbedda med sig heller, ty det är ett misstag, om man tror att en individ, som residerar på hafsbotten, nödvändigt måste begagna fiskstjärt och ha tofvigt skägg med tånghärfvor samt musselskal på kroppen — det kan nog hända, att han går så klädd i hvardagslag nere hos torskarna, men när han har ärende på land, då kan han lägga af »sin stygga sjöahamn» och styra ut sig som den ståtligaste riddersman. Grefvens dotter vid Elfvabolid kunde väl aldrig ana, att hennes bedårande körsven skulle skjutsa henne i sjön i evig skilsmässa från far och systrar, så höfviskt som han hade uppträdt inför henne och kallat henne »sköna fröken», utan att hon haft förstånd på att visa samma replikskärpa som Fausts Margareta med sitt sedesamt näpsande: »Bin weder Fräulein, noch bin ich schön.»

Det värsta är väl ändå, att dessa naturmytiska väsen kunna ådagalägga en ihärdig trofasthet och ett innerligt känslodjup, som man icke skulle vänta sig hos varelser utan själ och som stundom står i skarp relief mot »kristenblodets» vighet i att slå om från kärlek till förakt. Balladen reder sig med öfverlägsen lätthet genom dessa inkonsekvenser, men vi undra stundom: hvilken är trollet?

En typisk visa i denna genre är den särskildt i Danmark och Tyskland i många varianter påträffade balladen om Agneta och hafsmannen. Den börjar med att Agneta går öfver en bro, som i de danska uppteckningarna kallas än Høielands och än Holmegaards bro och t. o. m. någon gång förvandlas till en höganloftsbro. Då kommer en hafsman och frågar om hon vill bli hans käresta, hvilket hon går in på, och så följas de åt ned på djupet. Där lefva de samman i åtta år och få sju söner. Men så en dag, när Agneta sitter vid minste pysens vagga, får hon höra kyrkklockornas klang, som minner henne om hennes hem uppe på jorden. Hon utverkar sin makes tillåtelse att gå i kyrkan med villkor att hon kommer igen till »barnen de små». I kyrkan träffar hon sin mor, för hvilken hon berättar sina öden och beskrifver de furstliga skänker hon fått af sin man. Denne tycker emellertid, att hon dröjer för länge i Guds hus och kommer att hämta henne. Och så skön var han, att alla helgonbilderna vände sig för att titta på honom, när han steg öfver tempeltröskeln. »Hör du Agneta, dina små barn längta efter dig.» — »Låt dem längta så länge de vilja, jag kommer aldrig mer dit ner.» — »O tänk på de stora och tänk på de små

och tänk på den lille, som ligger i vaggan.» Och hon genmäler fortfarande hånfullt: »Jag tänker aldrig på hvarken de stora eller de små och allra minst på den lille, som ligger i vaggan.» Så slutar en af de danska versionerna. Omkvädet lyder: Haa ja.

I en annan variant ter sig hafsmannen mindre sympatisk, i det han förhäxar Agneta med en svår sjukdom, som dödar henne på fläcken. I en tredje, med den gäckande refrängen: Ho ho ho, äro hans sorg och hennes hårdhet skarpare pointerade än i den förstnämnda formen. Där vrider han sina händer och framställer det ganska befogade inkastet, att hon kunde ha tänkt på saken litet förut, hvarefter han bjuder henne tolf tusen tunnor guld, om hon vill följa honom tillbaka. Men hon svarar ohöfviskt nog: »Tolf tusen tunnor guld, det har jag själf; jag ger dig den onde, han kan följa dig hem.» Och hafsmannen vände åter med sorgset sinne, under det Agneta stod på stranden och »skrattade hjärtligt».

* * *

På detta motiv har dansken *Edvard Blaumüller* för några år sedan byggt en stor dikt, ett slags roman på vers, där balladens enkla och naiva innehåll har fyllts med en ny och innebördsdiger mening och dess groft skisserade personer förvandlats till nutidsmänniskor. Betänk detta, en dansk har för inte längre sedan än 1894 utgifvit en öfver 300 sidor tjock volym innehållande en nutidsroman på vers med en köpenhamnsfröken och en marinmålare till hufvudpersoner och det utan att någonstädes sjunka i pekoraliestil och, hvad som mera är, utan att någonsin bli långrandig (jfr »Adam Homo»). Både den åttaversiga strof med kort, kraftig slutvers, som bildar formen för det episka elementet i dikten, och de mångskiftande, ofta folkviseaktiga rytmerna, som slingra sin lyrik kring berättelsens stomme, äro handterade med mästarhand. Man kan låta sig dåras och bestickas af dessa tonfall utan att gitta kritisera de idéer, som de ha att frambära.

Annars är det inte fritt, att man misstänker denna formsköna dikt för att vara en problembok, en tendenshistoria. Hade den ändå hållit sig till det djupa problemet hur två, som älska hvarandra, kunna slitas i sär därför att de trå till skilda gudar, men det ser verkligen nära nog ut, som om skalden hade för afsikt att betona att ett äktenskap utan vigsel, hur helgadt det än är af kärlek och trohet, är ett slags kontrakt med den onde och att små barn fara mycket illa af att icke bli riktigt döpta. Hans hjälte och hjältinna

äro så genompräktiga människor som möjligt, men de tyckas gå till botten på grund af den omständigheten, att han var ateist och icke ville veta af några kyrkliga ceremonier. Författaren må få ha sina åsikter, om de än verka en smula ytligt ortodoxa — som poet är han hvarken ytlig eller ortodox.

Själfva den innersta kärnan i »Agnete og Havmanden» ligger uttryckt i en af de dikter, som citeras ur »Agnetas dagbok». Jag riskerar en tolkning till svenska:

Agneta ståndar på höganloftsbro.
Då kom där en hafsman —
den gaf hon sin tro . . .

Stackars Agneta!
Hon älskade men fick ingen ro.

Hvarför så var, det kan ingen veta.

Väl gifves det månghundrade
kvinnor och män,
som aldrig kände
kärlek annat
än som bittraste smärta;
de tiggde bröd,
och stenar de fingo —
alla de många,
som ensligt gingo.

Men Agneta, hon hade en man,
hvars kärleks makt,
djup och sann,
trogen till döden,
ständigt höll vakt
och gaf hägn åt hennes lefnad.
Från den första dagens trefnad
i brudgemak,
där solen sken från det hvälfda tak
med hafsvattnet skimrande
grönt på kupolen,
till dess det fylldes
i hvarje vrå
af alla hennes små —

aldrig ett ögonblicks tvekan eller tvifvel
om den älskades ärlighet.
För så vidt det att skänka
sitt hjärtas tro
åt en, som anammar den,
är lifvets härlighet —
så var henne ingen fröjd beröfvad.

Och dock var hon bedröfvad.
För hvad?

Det heter, att han fick hennes tro.
Hennes tro? Ja hvilken?
Ty det finns tro och tro:
ens egen, naturliga —
den som man får svära
åt den käraste bland kära
på jorden bor,
en tro, som gror
vid fattigmans knutar,
när kärleksdagg bestänker den —
en skatt, som aldrig slutar,
man har den, då man skänker den.

Men så finns det en annan sort,
som aldrig får skänkas
till någon mänska bort —
en tro, hvarmed vi länkas
vid ett kärleksförbund,
som äldre är än lifvet —
ett stöd, som är gifvet
våra kosor till att styra —
och dyrast af allt är detta dyra.

Agneta ståndar på höganloftsbro.
Då kom där en hafsman . . .
Den gaf hon ej blott sin egen tro,
men Vår Herres i himlen . . .

Stackars Agneta!
Därför fick hon så föga ro.

Ty den, som trampar hans rätt under fötter,
som skänker hans tro åt mö eller man,
har lyst sin tro i ett evigt bann, —
och den trolöses glädje har korta rötter.

Ja stackars Agneta, hon tror att hon har mistat sin odödliga själ och aldrig kan få den igen. Det välbergade konstnärshemmet, där hon lefver i ögonskenlig lycka med sin hafsman och sin lille gosse, Hafbur, synes henne skrämmande och våtkallt som en sal af kristall djupt nere under böljorna, där tångskogen slingrar sig kring ref af korall och det höres ett evigt sjungande sus ur musselskalen. Högt öfver henne gå fartygen fram med människornas fröjder och sorger ombord, men hon sitter där nere med händerna i kors, en evighetsfånge på djupet.

Och när gossen dör, den lille som var så litet döpt, bara doppad i sjön af sin far, då börjar hon som balladens Agneta förnimma klockringningen från land, en ängslande, äggande klang med en ton af dom och bestraffning. Hade hon bara inte förspillt sin själ, vore hon bara en riktig människa! Då hade hon kunnat följa den kallande klangen och finna ro. Hon skrifver i sin dagbok:

Ack vore jag en fallen kvinna,
då stod jag upp och gjorde bot;
då skulle jag nog vägen finna,
som bär till syndförlåtarns fot.
Han går väl än i dödens dalar
och svarar än, då ångern talar.

Och kunde jag för skammens sjuka
till honom be om läkedom,
för kostbar olja i en kruka
jag sålde all min egendom,
och in i fariséens boning
jag följde för att få försoning.

Och bodde vid mitt hjärtas rötter
en sorg, som växt ur syndens frö,
då vätte jag hans sköna fötter
med min förtviflans tåresjö,
tills slutligen de våta spåren
jag torkade med hufvudhåren.

Och vore han mig kär som lifvet,
den man som mina synder tog —
till tack för allt, som blef mig gifvet,
jag alabasterurnan slog
i kras vid sorgs och glädjes möte,
att oljan på hans fötter flöte.

Och måste än min skam jag blotta
för gästerna vid gillesbord
och hörde jag dem än bespotta
och döma mig med hårda ord —
jag steg ej upp, förrän min börda
var lyftad, mina böner hörda.

Men fast jag tynges i mitt sinne
och fast jag vet mitt djupa fall,
så lämnar det mig innerst inne
i hjärtat ångerfri och kall;
min skam jag vet men icke känner,
en gåtfull ångest blott mig bränner.

Och jag kan trampa på min ära
och skylla mig för allsköns brott,
men ingen makt kan mig beskära
en hel och verklig mänskas lott.
Den, som förspillt sitt väsens hälsa
i grund, kan intet under frälsa.

Och därför kan jag icke sänka
mig ned på knä och göra bot,
och därför kan jag ej bestänka
med kostbar smörjelse hans fot —
jag irrar kring i dödens dalar
och aldrig till min själ han talar.

Till sist kan hon icke stå klockklangen emot utan smyger sig in bland människorna i templet, under det hafsmannen med sorgset sinne följer hennes spår och kommer i tid för att finna hennes lik vid kyrkportalen.

Stackars hafsman! Hade han ägt tolf tusen tunnor guld, han kunde dock ej ha köpt henne tillbaka.

Klara Johanson.

Internationella kvinnokongressen i London.

Att döma af den vidlyftiga och verkligen storartade apparat som satts i gång, bör den kongress som nu förberedes och som skall gå af stapeln 26 juni—4 juli blifva något inom kvinnornas historia enastående. Till och med den i ganska stor stil tilltagna kvinnokongressen i Berlin 1896, öfver hvars lyckade resultat tyskorna med allt skäl äro så stolta, synes skola komma att öfverglänsas åtminstone hvad inbjudningarnas utsträckning och programmets vidlyftighet beträffar. Den under flere sektioner arbetande kongressbyrån har satt sig i förbindelse med hela världen och den massa cirkulär, inbjudningar, skrifvelser och program, som redan kommit såväl Sveriges nationalförbund som enskilda mera bemärkta kvinnor inom vårt samhälle till handa, vittna om de ledande krafternas kolossala energi och outtröttliga möda för att betrygga Londonkongressens framgång.

Dagny har upprepade gånger redogjort för uppkomsten af och syftet med *The international Council of Women*, det stora världsomfattande kvinnoförbund, hvilket anordnar det omtalade mötet, vi behöfva således ej här vidare utveckla de idéer, som ligga till grund för denna association. Hufvudinnehållet af kongressprogrammet har äfven meddelats. Då detta emellertid, ehuru i sina grunddrag redan fastställdt, troligen ännu kommer att underkastas åtskilliga förändringar, uppskjuta vi tillsvidare att mer i detalj redogöra för detsamma. Det redan tryckta och oss öfversända programmet framvisar ett synnerligt rikhaltigt, man skulle frestas att säga, nästan allt för rikhaltigt innehåll. Mötet indelas i fem sektioner, en pedagogisk, en yrkessektion, en lag- och industrisektion, en politisk samt en social sektion. Inom hvar och en af dessa förekommer en mängd föredrag och diskussioner, som skola hållas på engelska, tyska och franska, med särskildt företräde för det förstnämnda språket. Dessutom anordnas ett par större offentliga möten med diskussion om skiljedom och rösträtt.

Delegerade och särskildt inbjudna deltagare komma att mottagas som gäster af en därtill utsedd fest- och inkvarteringskomité. De öfriga bli anvisade hotell och pensionat med måttliga priser. Icke blott medlemmar af de resp. nationalförbunden utan också andra, såväl män som kvinnor, äga tillträde till kongressen.

Det är äfven sörjdt för att kongressdeltagarna icke skola sakna förströelse under den tid kongressen pågår. Åtskilliga af Londons ledande damer inom den högsta aristokratien och den konstnärliga världen ha anmält sig hos festkomitén för hållande af garden-parties och andra fester till ära för kongressledamöterna. Festkomitén har dessutom låtit förstå att det skulle vara önskvärdt om egendomsägare som bo i närheten af London ville inbjuda några af gästerna till ett »Saturday-to-Monday»-besök under kongressen, alldenstund söndagen naturligtvis är fridlyst för sammanträden.

Hufvudlokalen för kongressen är *Westminster Town Hall*, där de flesta möten skola hållas, såväl som invigningsfesten den 26 juni. Samma dag på aftonen samlas deltagarna i *Stafford House*, som hertigen och hertiginnan af Sutherland välvilligt ställdt till kongressens disposition.

Föreningsmeddelanden.

Stipendiefonderna. På initiativ af biskopinnan M. Keijser har ett upprop utfärdats inom Skaraborgs län, undertecknadt af ett femtiotal damer. Uppropet manar till samverkan för färdigbildandet af Skaraborgs läns insats i Allmänna Stipendiefonden.

Genom ordföranden för lokalkomitén i Jemtland, fru Betty Sandler f. Wästfelt, har till länets insats i Allmänna Stipendiefonden öfverlämnats kronor *Tvåtusenfemhundratrettio och femtio öre, (2530: 50).*

Då nu Jemtlands läns insats uppnått det för stipendieutdelningens början stadgade beloppet, så kommer första stipendiet att utdelas år 1900.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförening hade den 29 mars årsmöte i Förbundets lokal.

I årsberättelsen meddelades bl. a., att föreningen utgifvit en broschyr, benämnd »Den kvinliga klädedräkten» och upptagande kortfattade illustrerade beskrifningar på föreningens samtliga modeller. Af fru Hanna Palme hölls i Helsingfors den 28 januari ett föredrag om dräktreform. Föreningen har från »Sällskapet för bevarande af kvinnans hälsa» i Petersburg mottagit en anmodan att sända samtliga sina modeller till en exposition, som nämnda sällskap under våren där anordnar.

I de högre flickskolorna i Arboga, Borås, Filipstad, Gefle, Hudiksvall, Jönköping, Karlshamn, Kristianstad, Linköping, Luleå, Lund, Mariestad och Östersund har föreningens skoldräkt exponerats. Föreningens modeller säljas som bekant hos K. M. Lundberg.

Décharge beviljades styrelsen. Till styrelsemedlemmar valdes d:r H. Anderson, fruarna Bolin, Fränckel, Gyllander och Scholander samt fröken Lindeblad samt till suppleanter fruarna Burgman, Kempe och Nyström samt fröken H. Palmqvist. Den af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedda delen af styrelsen utgöres af fruarna M. L. Berg och G. Linder och fröken Gyldén (ordinarie medlemmar) samt fröknarna Högström och Wahrolin (suppleanter).

Till revisorer valdes fröknarna J. Bonnier och B. Hirsch samt till revisorssuppleanter fru G. Wærn och fröken A. Kruse.

*

Samarbetet mellan Fredrika-Bremer-Förbundet och liknande institutioner i utlandet har under årens lopp vunnit allt större utsträckning. Så står Förbundet i förbindelse med *Verein christlicher Lehrerinnen* i Hannover och *Institut protecteur des femmes de la société* i Paris, hvilka båda föreningar ha till ändamål att förmedla anskaffandet af för bildade kvinnor lämpliga anställningar. *L'Union internationale des amies de la jeune fille*, som har sitt säte i Neuchatel, är en förening med liknande ändamål, men med särskild uppmärksamhet riktad på att skydda sådana unga flickor, som i utlandet söka sitt lefvebröd. Med denna förening står Förbundets byrå i ett flitigt utbyte af meddelanden.

Nyligen har äfven Förbundet i en skrifvelse från svenske generalkonsuln i Liverpool blifvit underrättad om etablerandet i nämnda stad af en s. k. *Employment and Enquiry Bureau for Educated Women*. Som medlemmar af styrelsen i den förening, *Liverpool Union of Women Workers*, som upprättat ofvanstående byrå och hvars program i många praktiska detaljer ansluter sig till Fredrika-Bremer-Förbundets, nämnes Mrs Alfred Booth, president för en af Englands större kvinnoföreningar, som ordf., hennes man, Mr Alfred Booth, en af de ädlaste af Englands rikaste filantroper, som kassaförvaltare. Dessutom räknar styrelsen som medlemmar miss Calder, förkämpen för matlagningsundervisningens införande i Englands folkskolor, samt vår generalkonsul Mr Ehrenborg.

Skrifvelsen betonar därjämte den betydelse som en dylik platsanskaffningsbyrå äfven måste äga för personer i Sverige, som önska engelsk guvernant, sällskapsdam eller dyl. Dessutom böra unga svenskor, som söka anställning i engelska familjer, kunna hoppas på ett bättre urval af platser, om de vända sig till byrån än taga sin tillflykt till annonser. »Härvid bör dock märkas», heter det vidare i här åberopade bref, »att en guvernants lott i England i de flesta icke är afundsvärd. Mest efterfrågas 'Nursery Governesses' — hälften guvernant, hälften barnjungfru, med en synnerligen obehaglig och för svenska begrepp ogästvänlig ställning i familjen och klen lön, 4 à 500 kr. För en ung energisk flicka, som är färdig till uppoffringar för att få lära språket och se landet, torde dessa obehag dock vara öfvervinneliga. Sällskapsdamer få ofta nöja sig utan lön.»

*

Styrelsen för Handarbetets Vänner ha beslutat att äfven detta år anordna en »*Handarbetskurs för lärarinnor*» mellan den 8 maj—8 juni under ledning af fröknarne S. Gisberg och A. Bäckman.

Kursen, hvars ändamål är att genom skolorna sprida våra gamla nationella mönster och arbetssätt, har mötts af mycket intresse och varit besökt af så många elever som kunnat mottagas.

Från skilda håll.

Vid Svenska Kvinnornas Nationalförbunds årsmöte den 16 mars valdes till ordförande fru A. Retzius, till vice ordförande fil. dr E. Fries, till förste sekreterare fröken H. Andersson, till andre sekreterare fröken E. Whitlock och till kassaförvaltare fröken H. Lundin. Under året hade en ny förening, Stockholms Arbetsstugor, slutit sig till förbundet, som nu omfattar 11 föreningar.

*

»Kvinnornas kök» i Köpenhamn är en institution som varit i verksamhet sedan några veckor tillbaka. Det finnes naturligtvis i den danska hufvudstaden många både billiga och goda restauranter, men ett »kök» endast för kvinnor, där de kunna intaga sina måltider i hemtrefligt inrättade rum med kvinlig betjäning, inga drickspengar och god och kraftig mat för låga priser, en sådan inrättning saknades ändå till dess ofvannämnda etablissemang kommit till stånd, på initiativ af en komité af energiska och företagsamma damer. Den stora tillströmningen af gäster i den med enkel men konstnärlig smak inrättade lokalen och den belåtenhet som från alla håll försports öfver anordningarna borgar godt för att företaget har en löftesrik framtid för sig.

*

Hvad kräfver fosterlandet för närvarande af den finska kvinnan? är ämnet för en pristäflan som den finska tidskriften »Nutid», organ för kvinnosaksförbundet Unionen, utlyser i sitt senaste nummer. Ett pris på 40 mark är utsatt för en artikel, »som på ett klart, koncist och uttömmande sätt behandlar frågan».

*

Det finska Kvinnoförbundet Unionen har, efter hvad dess årsberättelse för 1898 utvisar, nu tilländalupit sju år af sin verksamhet. »I enlighet med sitt program har förbundet genom föredrag och referat samt anordningar af diskussioner i frågor rörande kvinnornas sak sökt verka för förbättrandet af kvinnornas ställning i hemmet och det medborgerliga lifvet.» Bland de ämnen, som på förbundets möten varit föremål för föredrag eller diskussion må nämnas: om sjuksköterskors och barnmorskors utbildning; om fabriksarbeterskors ställning; »om mödraförsäkring» o. s. v. Unionen arbetar i likhet med Fredr.-Brem.-Förb. i komitéer med olika uppdrag. Ordf. och vice ordf. i styrelsen ha under 1898 varit: fröken L. Hagman och dokt. fröken R. Heikel samt sekreterare fröken H. Favorin.

*

I Colorado, där kvinnorna i fem år haft lika rösträtt med männen, har detta faktum befunnits vara i alla afseenden så välgörande för samhället att statens parlament den 30 jan. utfärdade en särskild resolution, som skall tillställas hvarje stat och territorium inom Förenta staterna. I detta aktstycke anbefalles kvinnornas politiska rösträtt på det varmaste »såsom en åtgärd bidragande till främjandet af en högre och bättre samfundsordning».

*

Frances Willard kommer att förevigas genom en staty i Washingtons Capitolium, enligt ett beslut, som fattats af staten Illinois' riksdag. Statyn kommer att upptaga den ena af de två platser för statyer, hvilka nämda stat disponerar i Capitoliets rotunda.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur, Jan.—Mars 1899.

Svensk:

Eira n:r 4—5.
Folkskolans barntidning n:r 1—12.
Helios n:r 1—2.
Helsovännen n:r 1—6.
Hemtrefnad n:r 1—12.
Hemåt n:r 2—3.
Idun n:r 1—23.
Jordemodern n:r 1—3.
Kyrklig tidskrift n:r 1—2.
Linnéa n:r 1—5.
Läsning för hemmet n:r 1.
Nordisk tidskrift n:r 1—2.
Nya bokhandelstidningen n:r 1—12.
Nya kyrkans tidning n:r 1—2.
Ord och bild n:r 1—3.
Pedagogisk tidskrift n:r 1—2.
Saga n:r 1—6.
Sedlighetsvännen n:r 1.
Slöjdundervisningsbladet n:r 1—2.
Svensk bokhandelstidning n:r 1—12.
Svensk damtidning n:r 1—12.
Svensk läraretidning n:r 2—12.
Svensk musiktidning n:r 1—6.
Teosofisk tidskrift n:r 1.
Varia n:r 1—3.
Verdandi n:r 1.

Finsk:

Finsk Tidskrift n:r 1—3.
Nutid n:r 1—2.

Norsk:

Husmoderen n:r 1—9.
Moral n:r 1.
Nylænde n:r 1—6.
Urd n:r 1—10.

Dansk:

Bog og Naal n:r 1—3.
Kvinden og Samfundet n:r 1- 3.
Kvindernes Blad n:r 1—12.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 1—6.
Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 1—13.
Die Frauenbewegung n:r 1—6.
Dokumente der Frauen n:r 1.
Neue Bahnen n:r 1—6.

Engelsk:

The Nursing Record n:r 562—573.
The Woman's Journal n:r 1—9.
The Englishwoman's Review n:r 1.

Fransk:

La Femme n:r 1—6.
La Ligue n:r 1.
L'Humanité Nouvelle n:r 1—3

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** *med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.*

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström. *31 Östermalmsgatan 31.*

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 8

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

M. Anholm: Bref från Köpenhamn.

Litteratur: L. D.: Tankebilder af Ellen Key. — S—d: Den svenska odlingens stormän af Ellen Fries. — K. J.: Slätten af Mark Stern.

Nytt privat seminarium i Stockholm.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Bref från Köpenhamn.

April 1899.

En strömning af vaknande lif går för närvarande genom den danska kvinnovärlden — det är alldeles påtagligt för den, som likt undertecknad vänder åter hit efter ett eller annat års frånvaro. Och glädjande nog börjar »Kvindebevegelsen» att blifva populär — inom vissa gränser åtminstone —, hvilket den aldrig förut här varit. Allt vidare kretsar komma med in i rörelsen. Kvinnorna organisera sig, associera sig och starta företag till gemensamt bästa samt visa sig därvid vara i besittning af en verkligen förbluffande praktisk blick och förmåga. Det är tydligt, att samhörighetskänslan ändtligen är väckt, om den också ännu till att börja med i de flesta fall yttrar sig som korporationsanda.

Konstnärinnor och författarinnor hafva sålunda i sin sällskapliga klubb *Cirkeln* fått ett föreningsband, som förut totalt saknades. Genom att (mot särskild inträdesafgift) öppna sina större fester också för vidare kretsar spelar denna förening en viss roll i sällskapslifvet och bör kunna gifva lyckliga impulser åt det tämligen stagnerande umgängeslifvet i detta »Nordens Athen». I ekonomiskt hänseende visar Cirkeln lysande resultat. Redan vid det första räkenskapsårets utgång förefans ett öfverskott på icke mindre än 2,000 kr. Och ändå knusslas det icke på något sätt. Tvärtom uppträder Cirkeln med en viss »flot» elegans — har sin egen »lejetjener» och de bästa lokaler. Årsafgiften för medlemmar är dock icke högre än 12 kr., men de utanförstående, som önska vara med vid festerna, få naturligtvis betala för äran, och från dem kommer utan tvifvel öfverskottet.

Hvad gör man nu med detta? Däraf bildas ett slags pensionsfond att utdelas till medlemmarna efter 20 år. Hvarje års eventuella öfverskott går dit såväl som honoraren för de föredrag, tafvelexpositioner och musikaliska underhållningar medlemmarna prestera. Både praktiskt och knepigt, eller hur? Ett behändigt sätt att hålla fast på medlemmarna i alla fall.

De kvinliga kontoristerna och i handeln anställda fruntimmer i allmänhet hafva i *Hegnet* fått sin föreningspunkt. De hafva en treflig,

centralt belägen, egen lokal, där de i all enkelhet kunna samlas om aftnarna. En gång i veckan är sällskapsafton, då föredrag hållas, musik utföres, scioptikonbilder förevisas af utanförstående, intresserade män eller kvinnor.

Ett alldeles nytt, högst förtjänstfullt företag är *Kvindernes Kjökken.* I en stad, där man förgäfves gjort upprepade försök på att hålla en hushållsskola med bespisning gående och där inga andra billiga restauranter finnas än kommunens allmänna »spisehuse», fyller en sådan anstalt ett djupt kändt behof. Också hälsades Kvindernes Kjökken med jubel efter hela linien af de ensamma, sig själfva försörjande kvinnor, som kunna offra 40 öre på sin middag. Ty här är verkligen detta konststycke genomfördt: 2 rätter riklig, (så mycket man orkar äta) utmärkt god och väl tillagad mat för 40 öre! Och ändå hör man klagomål öfver att det är för dyrt — klagomål, som kasta ett skarpt ljus öfver de små förhållanden, under hvilka den arbetande kvinnan här lefver. Det är i själfva verket endast minoriteten, som kan »flotte» sig med ett middagsbesök i Kvindernes Kjökken.

När man, som så många, många (äfven examinerade) lärarinnor måste göra, undervisar för 25 och 37 öre i timmen, är 40 öre för middagen redan för mycket. När man, som ett antal unga flickor, hvilka sysselsättas med porslinsmålning på en af de förnämsta fabrikerna härstädes, får 34 öre — säger och skrifver 34 öre — för att med blomstermotiv dekorera *ett dussin* koppar med fat till, kan lagad mat på det hela taget icke komma i fråga. Och för de legio af arma medsystrar, som lefva — om det kan kallas att lefva — af linnesöm, broderier o. d., är det knappast bättre beställdt. För alla dessa är Kvindernes Kjökken trots sin billighet det obevekligt stängda paradiset.

Den mycket enkla, men propert inredda restauranten är inrymd i en visserligen rätt trång, men icke otreflig lokal, som har den fördelen att ligga på »Ströget» och dessutom att vara kostnadsfritt upplåten — tills vidare. Det är meningen, att företaget skall kunna bära sig självt, hvilket också den stora tillslutningen tyckes kunna garantera. Under de månader lokalen varit öppen, har middagsgästernas antal i genomsnitt varit 150 dagligen. Också frukost serveras efter motsvarande billig taxa. Företaget är satt i gång af några oegennyttigt intresserade damer, som fortfarande leda det. För öfrigt är att märka, det serveringen sker table d'hôte och utan tillfälle att välja mellan olika rätter, utan hvilket icke så låga priser kunde hållas.

I dag, den 5 april, öppnas ett nytt kvinligt företag — *Damernes Formiddagsklub*. Stadens stora utsträckning och den sedan flere år pågående utflyttningen från de centrala delarna mot periferien hafva väckt behofvet af en lokal i den gamla staden, där damer, som »gaa i Byen», kunna pusta ut, skrifva bref, göra toilett och förfriska sig med en kopp kaffe eller té — i det hela taget hvila ut och vara *à son aise*. För endast 3 kr. om året kan man blifva medlem med rätt att dagligen ända till kl. 6 e. m. uppehålla sig i klubben, läsa dagens tidningar o. s. v. Mer än en journalistisk hjärtesuck har stigit ur manliga bröst och genljudit från maskulina tidningar med anledning af både klubben och köket: så på en gång billigt och trefligt skulle ingen man kunna inrätta det. Kontingenten till förmiddagsklubben har kunnat sättas så lågt, emedan man midt i stadens dyraste kvarter, tätt vid Østergade, lyckats få lokal till billigt pris. De danska kvinnorna äro verkligen snillrika i sina finansoperationer. Lokalen delas nämligen med *Hegnet*, som endast behöfver den om aftonen; och förmiddagsklubben får för en billig hyra nyttjanderätt ända till kl. 6 mot att till Hegnet också afstå det eventuella öfverskottet.

Att kvinnorna, när de väl kommit i gång, länsa undan för fulla segel, visar den öfverraskande fart, hvarmed »*Dansk Kvinderaad*» bildades. För många gick det alltför brådstörtadt, men som faktum kvarstår nu emellertid, att Kvinderaadet med 13 föreningar anslutit sig till det i Washington år 1888 stiftade International Council of Women och anmält sitt deltagande i Londonkongressen denna sommar.

En sammanslutning af annan art, hvilken genomförts på ett sätt, som måste väcka aktning för kvinlig organisationsförmåga, är *De kvindelige Herreskrædderes fagforening*. Af den stora allmänheten hade säkert högst få en aning om denna förenings tillvaro, än mindre om de villkor, under hvilka dess medlemmar lefva, då den, 1,000 medlemmar stark, i början af detta år gjorde sig bemärkt genom en strejk. Denna började, som sagdt, med 1,000 strejkande och slutade med 1,300. Den fördes med ett allvar och en värdighet, som väckte allmän sympati. Äfven de mest hårdnackade motståndare af strejksystemet måste erkänna denna strejks fulla berättigande, ty de fakta, som därvid kommo i dagen, kastade ett hemskt ljus öfver dessa arbeterskors villkor.

Det stora flertalet af dessa äro för sin existens uteslutande hänvisade till sitt arbete, och en stor mängd hafva familj att försörja.

Den aflöning, mot hvilken de protesterade, gaf dem för 12 timmars ihärdigt arbete summa kr. 1: 40, och däraf skulle de bestå tråd och maskin. Ingen fantasi kan uträkna hur det är möjligt, att i en stor hufvudstad hålla lifvet ihop med så litet! Ingen med någon smula rättskänsla kan fatta, att arbetsgifvare under sådana förhållanden vilja neka en daglig förhöjning af fattiga 14 öre — ty så blygsam var dessa fattiga sömmerskors fordran. Strejken stod på ungefär i 14 dagar och slutade med seger för arbeterskorna — en seger som betydde mer i moraliskt än i pekuniärt hänseende — och priskuranten höjdes från 20 till 22 öre för ett par mansbyxor af lärft[1]), från 1,35 till 1,50 för en herrjacka.

Mycket betecknande för det nyvaknande lifvet inom kvinnovärlden äro de nya kvinliga pressorgan, som framstått inom den närmast flydda tiden. Utom de gamla kända, som ännu bestå, hafva vi *Damernes Blad, Kvindernes Blad* och *Kvindernes eget Blad.* Det är en högst karakteristisk trio, som bättre än något annat klargör ställningen: en mängd nyväckta krafter, som försvaga saken genom att dela sig och — dela sig i klasser.

Damernes Blad utkommer hvar 14:de dag och redigeras af fru M. Carstensen. Det är ett *chic*-blad af den obestämda färg, som anses mest passande för salongsbordet. Rör man vid tidens brännande frågor, sker det elegant och behändigt med glacéhandskar. Dock, att sådana frågor öfverhufvudtaget kunna nämnas i de kretsar, för hvilka Damernes Blad närmast är beräknadt, utgör ett glädjande tidens tecken.

Kvindernes Blad är däremot ett verkligt organ för kvinnofrågan, n. b. i den utsträckning eller rättare inskränkning, hvari den fattas här som i Sverige. Det redigeras af fru Rigmor Bendix och medföljer Nationaltidende, Dagbladet och Dagens Nyheder som söndagsbilaga — har alltså en mycket stor läsekrets. Det innehåller alltid en eller annan väl skrifven och tänkvärd artikel (icke sällan af manlig penna) angående kvinnofrågans ställning i in- och utlandet, men därjämte också en del löst plockgods. Fjärde sidan, där man oförberedt kan hoppa in i »Forskjellige Smaakager» och andra busmoderliga rön och föreskrifter, kunde säkerligen vara bättre använd än till kokbok.

Någon polemisk karakter har icke detta blad. Icke häller bäres det af någon utprägladt självständig anda, hvilket kanske kan

*) Af dessa kunna under utvecklande af seg flit 7 par sys om dagen.

förklaras däraf, att bladet endast utgör ett appendix till ett stort allmänt dagblad. Trots sitt generella namn är Kvindernes Blad lika litet som något annat nordiskt kvinnoblad — så vidt mig är bekant — i vidaste mening ett organ för kvinnans intressen. Äfven här är underklassens kvinna »den stumma systern», som icke har sitt ord med i meningsskiftet. Den fjärde sidan af Kvindernes Blad, den som nu fylles af kokboken, kunde i stället lämpligen upptagas af meddelanden från och om henne, meddelanden, som genom att lägga i dagen hennes tröstlösa existensvillkor kunde väcka icke blott medlidandet utan också solidaritetskänslan. Initiativet till att höja de arbetande kvinnornas ställning måste utgå från de öfre lagren, här som annorstädes, och först af allt måste de usla löneförhållandena göras kända och bevisas med siffror. Det är de, som mer än arbetet självt utsuga sina offer och utestänga all möjlighet till utveckling. Det är de, som i väsentlig grad bidraga att beröfva den arbetande unga kvinnan den nödvändiga motståndskraften mot en storstads frestelser.

Ett anmärkningsvärdt försök att blotta denna vår civilisations djupa skuggsida erbjuder *Kvindernes eget Blad* — eller rättare *erbjöd*, ty bladet måste för några veckor sedan, af brist på nödigt grundkapital och tillslutning, indragas. Det redigerades med en hos en kvinna icke vanlig journalistisk skicklighet och med en viss ung och frisk slagfärdighet af fröken Anette Jensen. Dess mål var just att göra underklasskvinnans behof och berättigade kraf hörda, att i de öfre lagren väcka intresse för henne, att visa huru en trängtan efter ljus och luft, efter upplysning och förädling rör sig lika mäktig i kvinnans bröst på samhällsstegens nedre pinne som på den öfre. Det bars verkligen, detta blad, af en öfvertygelsens kraft och värme samt af en entusiasm, som uteslöt hvarje tanke på en nu alltför vanlig tidningsspekulation och vittnade om att det var framsprunget ur ett trängande behof såväl som ur en brinnande kärlek för saken.

Det är därför mycket att beklaga, att företaget icke kunde bära sig, att denna ropande röst så hastigt blef förstummad. Hvad den manade till skall otvifvelaktigt utgöra den närmaste framtidens uppgift. Ty vi som vunnit frigörelsens fördelar hafva säkert något att godtgöra — — —

Det ser ut, som om kvinnofrågan i flere land stannat i sin utvecklingsgång, som om den för ett ögonblick hejdade sina steg. Är där hinder på vägen? Är det behofvet af nya synpunkter, som håller rörelsen tillbaka?

Svårt är att tyda den tidens tecken, hvari vi lefva, men ligger det icke nära till hands att tänka, det utvecklingen nu nått ett af målen — måhända endast det närmaste — men hvilket den dock icke kan komma förbi, förrän vissa villkor äro uppfyllda? Månne icke visararmen står där och säger: »Se tillbaka! Se de tallösa skaror af kvinnor, som blifvit lämnade långt tillbaka på vägen eller lämnade efter vid vägkanten, tag dem med!»

Det är tyvärr sannt, att i vår kamp för ljus och utveckling ha vi icke tagit de breda lagren med; i striden för bättre lifsvillkor ha vi lämnat dem allena. Och dock är vår skuld till dem icke ringa. Ty det är alldeles säkert, att storindustrien, som lyfte bördan från kvinnan i de öfre klasserna och just därmed möjliggjorde hennes frigörelse, lade den blott så mycket tyngre på skuldrorna af underklassens kvinna. Väl finnas de, som vilja häfda, det industrien har frigjort också den kroppsarbetande kvinnan, i det den likställt henne med mannen; men detta, som låter så vackert i teorien, stämmer blott föga med de verkliga förhållandena. Industrien har likställt kvinnan med mannen i fråga om självfva arbetet, det är sannt, men, som vi veta, sträcker sig likställigheten icke så långt som till de högviktiga löneförhållandena. Och äfven utom dessa är det icke *parti égal*, ty kvinnan har fått fabriksarbetet som ett *plus* till hemmets arbete, utan att naturen därför ökat styrkan af hennes kroppskonstitution.

Det synes, som om vi verkligen hade något att godtgöra i detta fall. Eller skulle kvinnans frigörelse och lyftning endast vara en sak för de bildade klasserna, ett prerogativ för dem?

Visst är, att ett organ med samma syfte som Kvindernes eget Blad är af behofvet påkalladt så i Sverige som här — eller allra hälst: de spridda stämmorna från samhällets olika lager skulle förena sig till en enda mäktig röst, som kunde göra sig hörd.

M. Anholm.

Litteratur.

Tankebilder af *Ellen Key*. 2 delar.

Skönhet!

Detta öfversvinneligt stora ord ha de modernaste andarna i vår moderna tid, den som snart icke längre vidkännes benämningen fin-de-siècle, satt som inskrift på sina tempeldörrar. Skönhet i konst och litteratur, skönhet i hemmet, på gator och gränder, skönhet i allt och för alla! Skönhetskulten är den nya religion, som skall skänka mänskligheten en ny himmel och en ny jord och åter införa lycksalighetstillståndet i världen.

Hur idealisk låter ej den läran! Med hvilken glädje borde man ej hälsa denna nya förkunnelse, som omdanar lifvet till ett helt af idel harmoni! Och dess profeter hur borde de ej hyllas som människosläktets välgörare! Ja, målet som de peka på är onekligen bedårande, vore bara ej vägen dit så tröstlöst lång och hade man ej för att nå det först att passera genom den förfärande fula verkligheten! Att söka kämpa sig igenom detta gungfly lönar sig emellertid ej för jordbundna själar, det säga oss redan från början den nya lärans förkunnare, därtill fordras idealitetens vingar, och sådana fortskaffningsmedel stå endast några få af de mest benådade till buds. Och äfven dessa se ju blott skönhetsriket skymta vid horisonten som en svag gryning till en kommande dag? Först efter generationers generationer är eröfringen fullbordad.

De som äro nog lyckliga att förmå lyfta sig upp på höjderna ha emellertid trösten att redan nu kunna fördjupa sig i de fagra framtidssyner, som deras fjärrblick frammanat. Men de andra, de utanför- och nedomstående, ha det så mycket kallare och ledsammare i sin verklighetsvärld, och föga hjälper det att frihetsfanan med ordet »skönhet» inristadt på sitt röda fält liksom äggande viftar till dem från bergets topp, de veta att den aldrig skall föra dem, hopen, fram till seger.

Så ungefär, i grofva drag tillyxad, ter sig den lära, för hvilken så många af vårt lands moderna författare gjort sig till målsmän. Att Ellen Keys sista stora två-volyms bok »Tankebilder» i sig innefattar själfva kvintessensen af dessa dogmer behöfver väl ej här påpekas. Det är nu några månader sedan förf. skänkte den svenska allmänheten som julgåfva denna samling af dels förut kända, dels nya uppsatser i tidens frågor, och litet hvar har således haft god tid att sätta sig in i innehållet. Mycket har nog boken också lästs, studerats och kommenterats, men något oväder har den icke blåst upp, liknande det, som så ofta brukat åtfölja Ellen Keys offentliga uppträdande. Orsaken har väl varit den, att det mesta boken innehåller redan förut publicerats och att man varit alltför beredvillig att anse de uppställda frågorna som slutdebatterade. Nog af »Tankebilderna» ha lik figurerna i ett skuggspel tämligen obemärkta glidit förbi den stora allmänhetens uppmärksamhet och de ha ej

kommit meningarnas vågor att bryta sig mot hvarandra såsom förr i en vidt och bredt återljudande svallning.

Den etiska halten af de af förf. förfäktade idéerna och den åskådning, som däri gör sig gällande, ha med tillräcklig klarhet och utförlighet redan blifvit belysta i denna tidskrift; i en flyktig recension som denna, behöfva de därföre icke vidare utläggas eller gendrifvas. De flesta kapitlen i första delen, de med öfverskrifterna: »Kvinnorna», »Lifsbehof», »Individualitet» betecknade afdelningarna hafva således redan här underkastats en kritisk granskning.

Återstår alltså det nya, och där möta oss främst de rent estetiskt sedt fulländade bilderna »På jaktslottet». I dialog-form framlägger förf. här sina egna erfarenheter och tankar, och det i akademisk stil utmejslade samtalet har iklädt sig en dräkt, som ger det hela mer prägeln af ett diktverk, än hvad det är och vill vara: en etisk-estetisk-social afhandling.

Det är i en sannt almqvistiansk miliö man införes. Skuggan af den i våra dagar åter uppståndne och till heders komne filosofenskalden sväfvar osynlig men inspirerande kring den lilla grupp af andligt och socialt friborne män, som samlats kring aftonbrasan i jaktslottets af en idealisk förfining genomandade gula salong för att vid ett glas ädelt vin utbyta tankar. Det är visserligen från öfvermänniskans ståndpunkt dessa tre från de höga slottsfönstren, skyddade af sina tunga gula sidendraperier, blicka ut öfver den långt nedanför liggande verkligheten, men de betrakta den och mänskligheten med skalden-målaren-socialfilosofens sympatiserande blick och se hoppfullt fram mot en ny dag.

Ett af aftonsamtalen rör sig om »patriotismen», och det uttalade ansluter sig nära till delens förut offentliggjorda inledningskapitel, det som bär titeln: »Öppet bref till Verner v. Heidenstam». Det är djupa och odisputabla sanningar som här föras fram. Det svenska lynnet, den svenska folkkarakteren, den svenska kulturen och de svenska landskapstaflorna framställas i en belysning, där skuggorna väl äro bredda i skarpa lager, men där ljuseffekterna icke saknas.

En varm kärlek till den »jord oss fostrat har» — äfven om vördnaden för »fädrens aska, som den gömmer» är något tvifvelaktig — har dikterat sköna ord om den svenska naturen, dess underbara, vemodiga, drömmande tjusning, dess makt att med en oemotståndlig förtrollning draga den i främmande land irrande svensken till »barndomshemmet med sina hvardags- och festvanor, med blåsippor och gökrop och smultronhagar och julljus» — — — Och berättigad är utan tvifvel den reflexionen, att den djupaste orsaken till vår svala fosterlandskänsla ligger i de ekonomiska förhållanden, som i våra dagar tvinga så många att utbyta det fäderneärfda hemmet på landet mot den ambulatoriska stadsboningen, där uttrycken växla dag för dag och ej äro ägnade att frammana »de klara minnesbilder, de fasta idéförbindelser», som skapa den sanna patriotismen.

Under utbyte af vackra och väckande tankar liknande dessa framflyta aftonsamtalen på jaktslottet som en lugn, majestätisk flod, icke som den nyckfulla i mångfaldiga små bifloder söndergrenade strömfåra, som karakteriserar samspråket hvardagsmänniskor emellan. Och allt under himmel och jord afspeglas i denna flod. Fosterlandskänslan och svenskheten i dess arter och afarter, konst, poesi, litteraturkritik, vänskap, kärlek och hela mångfalden af lifsförhållanden. Man påträffar ofta i det man följer den skiftande dialogen paradoxer, såsom påståendet att »när vi en gång läsa verklig historia — — då blir det årtal, när handklaveret infördes ett viktigare olycksår i svenska historien än årtalen på en del förlorade slag!» Ofta mötes man af meningar, mot hvilka man i rättvisans och sanningens namn måste protestera, exempelvis det suveräna förakt hvarmed den degenererade varelse som benämnes »normalsvensken» affärdas; liksom man stötes af en och annan taktlöshet, ty skulle man ej vänta att jaktslottets förfinade stamgäster åtminstone ur skönhetssynpunkt borde fördöma hvarje groft skämt och hånfullt tal, riktadt mot af andra som heliga ansedda institutioner, låt vara att det gäller så förlegade inrättningar som den svenska kyrkan och presterskapet?

Men ser man bort från dessa stötestenar — antag att man lyckats frigöra sig från känslan af indignation, blandad med sorg, och den oppositionslusta, som så många af de lärosatser som förf. vill bygga upp på sina tankebilder väcka, särskildt den förfärande, af sociala och etiska lagar obundna individuella frihet de förfäkta, och söker man uteslutande betrakta arbetet ur litterär-estetisk synpunkt, kvarstår mycket af odisputabelt värde, mycket där ej blott *bildens* utan äfven *tankens* skönhet på ett omisskänneligt sätt framträder. Dit höra i synnerhet de högstämda och nästan lyriskt fagra betraktelserna i första delen om »Stillhet» och »Mod». De visserligen något grumliga men intressanta författare-porträtt, som betecknas med det gemensamma namnet »Typer», innehålla äfven mycket af psykologisk och litterär förtjänst. Att fröken Keys bok är ett verk af en betydande författaretalang lär således ingen vilja bestrida, ej heller att den intager en ganska enastående plats i vår svenska litteratur, hvilken minnsann ej öfverflödar på populärt hållna, filosofiskt-etiska arbeten, allra minst af kvinliga författare.

I detta omdöme instämma säkert många af de *icke* »förstående läsarne», många af dem som icke kunna räkna sig till »de unga af alla åldrar», hvilka förf. tillegnat sin bok, med detta förnäma särskiljande i värdiga och icke värdiga, som är den moderna skolan egen. Man kan beundra de arkitektoniska enskildheterna i ett byggnadsverk, äfven om man måste beklaga, att så mycken lärdom och talang användts på att uppföra en byggning grundad på lösa sanden och af material så luftigt, att den måste falla i grus och spillror inför verklighetens starka vindkast.

L. D.

* * *

Den svenska odlingens stormän. 1—2. Af *Ellen Fries.* Svenskarne hafva med allt skäl beskyllts för öfverdrifven beundran för allt utländskt och benägenhet att ringakta sitt eget. Denna benägenhet har dock på sista tiden framkallat en reaktion, glädjande i samma mån som den på alla områden sträfvar att tillvaratagа det äkta svenska. Vi ha fått ögonen öppna för den skiftande skönheten i svensk natur, för det egenartade i de olika bygdernas folklynne och sed. Vi gå tillbaka till våra häfders stora gestalter, ej med de fosterländska fraserna från seklets midt utan med längtan att förstå dem och deras lif — lära känna vårt eget folk i dess ädlaste och kraftigaste söner.

Till de företeelser inom våra dagars litteratur, som motsvara och understöda en sådan riktning, hör obetingadt Ellen Fries' ofvannämnda serie »lefnadsteckningar för skola och hem». De äro på grundvalen af senaste forskningar populärt sammanfattade liffulla skildringar af vår odlings banbrytande män. I det första häftet som, då det för ett par år sedan utkom, i Dagny varmt anbefalldes åt ungdom, möter oss främst Olof Rudbecks kämpagestalt, ett det yppersta uttryck i fel som förtjänster för storhetstidens Sverige; vidare Urban Hjärne och Jesper Svedberg, sextonhundratals-personligheter äfven de. Det nyss utgifna andra häftet ger oss i »släkten Tessin» utvecklingen från drottning Kristinas Sverige till frihetstidens, afspeglad i historien om tre intressanta personligheter, »tre släktled af stormän i andens rike». Kristoffer Polhems långa lefnad omsluter själfva brytningsperioden, och slutligen möta vi i Olof v. Dalin upplysningstidens förste egentlige målsman i vårt land.

För teckningen af några bland dessa stormän — en Jesper Svedberg, en Olof von Dalin — har författarinnan hufvudsakligen byggt på de utförliga nya monografier vi äga. Någras bilder hafva sammansmälts af ett material, som visserligen förut bearbetats af forskningen, men legat spridt på en mångfald olika håll —i minnestal, tidskriftsuppsatser, större historiska verk o. s. v. En biografi slutligen, Kristoffer Polhems, är förnämligast resultatet af forskningar i otryckta källor, bref och efterlämnade anteckningar. Men hvar än författarinnan funnit materialet till lefnadsteckningarne, så som de föreligga bära de alla hennes prägel. De äro liffullt och enkelt berättade, framställda i sammanhang med de europeiska kulturströmningarne, åskådliga genom karakteristiska citat och smådrag. Det kritiska omdömet blir aldrig småaktigt klander; man märker alltid underströmmen af sympati och beundran, det fosterländska sinnelaget.

Vi hoppas att fortsättningen på den så lyckligt började serien ej skall låta alltför länge vänta på sig. Dessa lätt tillgängliga små häften, lämpliga för läsning i familjekretsen, genom sin form tilltalande äfven för ungdom, visa sig nämligen inom sitt område synnerligen väl rustade för det värf, som enligt författarinnan själf är den svenska kulturhistoriens: »att lära oss förstå våra samhällsinrättningar, arten af den bildning vi inhemta och vårt eget nationallynne».

S—d.

* * *

Slätten. Berättelse af *Mark Stern.*

Försök att tänka er tillvaron lik en stor slätt, icke en vanlig och verklig sådan, grumlad af upphöjningar och splittrad af inhägnader, utan en slätt i ordets pregnanta mening, ett sagolandskap, som inga gränser har och som man kan dikta så stort man vill. Den, som vandrar fram sitt lif på denna slätt, har ingenting med riktningar och väderstreck att göra. Han kan gå rakt eller i krokar, framåt eller tillbaka, han befinner sig dock alltid i centrum och ser lika stora vidder omkring sig. Inga barrikader resa sig för honom, och när han af mötande främlingar från bergstrakter och hafskuster hör talas om vägar som ta slut, då ler han misstroget och medger kanske, att sådant låter tänka sig. Och när han observerar att horisonten är ett föremål, som lydigt flyttar sig för hvart steg han tar, då förvärfvar han sig en egen och öfverlägsen uppfattning af det, som de mötande främlingarna benämna mål. Äfvenså förstår han, att dessa måste vara i någon mån defekta, eftersom de synas nyfikna på det de ännu icke ha sett och blifva öfverraskade, när de få se det. Liksom om inte allt vore sig likt, hur långt och länge man än vandrar, och som om man inte för rästen såge allt så långt i förväg, innan man stöter på det, att man hinner vänja sig vid det och iakttaga hur kändt och vanligt det är.

Sådana äro förhållandena på den stora släta slätten, sagolandskapet som man kan dikta så stort man vill. För de mötande, som komma från andra nejder, kan den vara så liten som en plantering ibland stadsgator, i hvilken man sätter sig att hvila en stund, eller som en gräsbevuxen trekant vid ett vägskäl, där man dröjer ett ögonblick för att välja väg. De möta slättvandraren där och byta hälsning och ord med honom och undra öfver att han går så vårdslöst förbi dem och manövrerar så skrymmande sorglöst på det trånga utrymmet, som om icke gatornas murar stängde och som icke svart och tät skog hägnade in vägarna. Hvad vet han om murar och skog — de låta på sin höjd tänka sig.

Visst heter det, att den, som söker, han finner; men har denna regel någon allmängiltighet, hvilket är obevisadt, så är det sannerligen icke på rubrikernas område. Det är därmed icke sagdt, att den, som icke söker, finner något; men så tycks det emellertid förhålla sig i fråga om titeln på Mark Sterns bok, ty den förefaller särdeles funnen och icke det ringaste sökt. Den är icke ditsatt af det praktiska skäl, att en bok bör ha ett namn, medelst hvilket man kan fråga efter den i bokhandeln, utan den har varit till före boken och har gifvit upphof till berättelsen. Den tjänstgör som introducerande företal och förklarande efterskrift och smyger för rästen in en undermening bakom hvarje rad. Om hundra år kan jag möjligen ha glömt, att Daniel Hedman var en uppsalastudent och älskade en dito vid namn Ina Hallén, och kanske jag inte heller kan göra reda för deras respektive inackorderingsställen; men slätten skall jag minnas som en kär symbol, hvars tolkning denna bok har gifvit mig klaven till.

Fabeln i boken är en episod bara, en af många likartade, hvilka man kan tänka sig strödda som låga dungar öfver den flacka slätten. Den tjänar till att visa hur denne nyckfulle vagabond, denne oåtkomlige strykare Daniel Hedman ungefär plägar bära sig åt, när hans kosa korsas af en, som får honom att stanna och slå sig i språk. En stund kan han trifvas; men snart skall han trafva i väg igen och känna sig litet vek och melankolisk den första milen — sedan hvisslar han sig käck på nytt och vet ingen skillnad på det som hände i går och det som skall ske i morgon.

Mark Stern har inrättat det så, att vägen aldrig tar slut och horisonten lydigt flyttar sig för hvart steg. Ja visst, det är hennes rättighet, och det vore ett klandervärdt okynne af mig att fantisera upp ett oändligt plank med taggig ståltråd ofvantill eller plötsligt låta marken rasa, så att den tankspridde passageraren, som flanerar rätt fram med blicken fäst på horisonten, träder miste, som man gör i mörkret, när man inte vet hvar trappan börjar. Grundmotivet med dess suggestiva symbolik verkar nämligen icke villkorligt och valdt utan ter sig som ett af dessa ämnen, hvilka diktare pläga få till skänks af lifvet själft och som de förr eller senare måste bearbeta och slunga ut bland medmänniskorna. Det är fatala gåfvor, som man kanske har svårt att behålla för sig själf men som man måste bittert sakna, när man släppt dem ur händerna, innan man hunnit göra af dem allt det som kunde göras.

Man behöfver inte vara mycket pedagogiskt anlagd för att irriteras af »Slättens» i ögonen fallande språkliga oformlighet eller kanske rättare ofärdighet, som står i en förbryllande kontrast till bokens lugna skepsis och öfverlagda, oentusiastiska optimism. Med all sin nonchalans och sitt ignorerande af den omständigheten att språket är en lömsk fiende, som måste tämjas, har dock Mark Stern en egen stil, än dämpadt satirisk, än behärskadt varm och vek, hvars styrka framträder i aforismer men förlorar sig när det gäller att sammanfoga dessa till en sida eller ett kapitel.

Kort sagdt, »Slätten» är ett mästerverk, som icke blef af och som förf. fortfarande är oss skyldig. I hvarje fall är det en bok, hvars brister äro sådana, som litet hvar kunde ha undvikit, och hvars värde är i intensiv grad förf:s monopol och uttryck för en stark och tydligt präglad personlighet. *K. J.*

Nytt privat seminarium i Stockholm.

Det finnes i vårt land ett område för kvinligt arbete, där arbetsgifvarnas antal betydligt öfverstiger de arbetssökandes. Detta område är lärarinnekallets. Det förhåller sig verkligen så, att de från seminarierna utexaminerade lärarinnornas antal är otillräckligt, då det gäller att besätta platser såväl i skolor som familjer. Denna

erfarenhet göres ej minst på Fredrika-Bremer-Förbundets byrå. Nu är det visserligen sannt, att mången kvinna med anlag för lärarinnekallet genom egna studier och resor gjort sig skicklig och duglig för lärarinnekallet. Men det är också å andra sidan sannt, att mången ung oerfaren flicka efter slutad skolgång och utan någon som helst utbildning slagit sig på att undervisa barn, för att på detta sätt förtjäna sitt uppehälle. Att detta ej alltid varit till vare sig barnens eller den unga lärarinnans fromma är lätt begripligt. För att afhjälpa detta missförhållande, har s. k. lärarinneklasser upprättats vid några af de större flickskolorna i exempelvis Stockholm, Upsala och Göteborg; i samma syfte har ett lägre lärarinneseminarium haft sin verksamhet i hufvudstaden under några år. — Bristen på lärarinnor äger dock fortfarande rum och har oftast yppat sig, då det gäller lärarinnor för de lägre skolklasserna och de hem på landet, där mindre barn finnas. De lärarinnor, som skulle fylla dessa kraf, kunna ju nöja sig med en kortare utbildningstid än den som fordras vid Högre Lärarinne-Seminariet, där numera hufvudsakligen facklärarinnor utbildas.

Vi tro därföre, att det är ett kändt behof, som fylles, då Privata Lärarinneseminarium, som har till uppgift att utbilda lärarinnor för familj och flickskolans lägre klasser, nästkommande september här i Stockholm begynner sin verksamhet. Ett bolag, bestående uteslutande af pedagogiskt intresserade personer har bildats för seminariets upprättande. Dessa personer äro: kanslirådet C. Kastman, rektor L. Lindroth, d:r N. Lagerstedt, Fru Hedda Anderson samt fröknarna Sofi Andersson, Lilly Engström, Helena Palmqvist och Matilda Widegren.

Föreningsmeddelanden.

Till Fredrika-Bremer-Förbundets Allmänna Stipendiefond har en person, som önskar vara onämnd, skänkt kronor sex tusen (6,000).

*

Fredrika-Bremer-Förbundets yrkes- och studiestipendier för år 1899 ha utdelats sålunda:

från donationsfonden för kvinnor som studera medicin: 500 kr. till med. kand. fröken Ada Nilsson, 400 kr. till med. kand. fröken Signe af Klintberg; från allmänna stipendiefonden: 300 kr. till fil. kand. fröken Maj Lagerheim, 300 kr. till eleven vid högre mejeriskolan å Alnarp fröken Alida Negel, 360 kr. (Stockholms stads stipendium) till eleven vid folk-

skolelärarinneseminariet i Stockholm fröken Emma Magdalena Bredberg, 360 kr. (Malmöhus stipendium) till fröken Gerda Vallengren för sjukvårdskurs vid Sofiahemmet, 360 kr. (Östergötlands stipendium) till fröken Maria Hertzman för utbildning till lärarinna i slöjd, 240 kr. (Västerbottens stipendium) till fröken Anna Mångberg för sjukvårdskurs vid Sabbatsberg, 240 kr. (Västerbottens stipendium) till fröken Vendela Röhse för utbildning till lärarinna i huslig ekonomi, 270 kr. (Södermanlands stipendium) till fröken Elisabeth Lundvall för kurs i mönsterritning, 180 kr. (Värmlands stipendium) till fröken Signe Vennergren för sjukvårdskurs vid Sabbatsberg, 180 kr. (Örebro stipendium) till småskolelärarinnan Augusta Andersson för utbildning till lärarinna i huslig ekonomi.

I sammanhang härmed vilja vi nämna, att stipendiefonder äro dels färdiga och dels under bildning i samtliga Sveriges län.

Från skilda håll.

Lägre (Nya) lärarinneseminarium i Stockholm kommer till nästa läsår att utvidgas. Den därtill hörande privatskolan blir tillökt med 2 årsklasser, 7:de och 8:de, så att seminarieeleverna skola få lära att undervisa barn i åldern 6—15 år. Läroverket har innevarande läsår, dess tredje, i seminariet 45 elever, fördelade på två afdelningar och i skolan 67 barn, utgörande 6 årsklasser. I våra tider, då alla arbetsområden för den bildade kvinnan tyckas vara öfverfyllda, är det glädjande att efterfrågan på lärarinnor från detta seminarium har visat sig så riklig, att antalet platser som erbjudits har varit cirka dubbelt så stort som de däriifrån utexaminerades. Så har nu redan, 2 månader innan de slutat sin kurs, största delen af de elever, som i år tillhöra högre afdelningen, platser bestämda eller på förslag till hösten, de flesta i skolan. De löner, som bjudas, variera i skolan mellan 500 kr. (då vanligen endast 3 timmars daglig tjänstgöring fordras) och 800 kr.; i familj gifves 250 kr. till 500 kr. jämte »allting fritt».

Läroverkets föreståndarinna, fröken Alma Detthow, som i 20 år varit lärarinna vid privatseminarium, har till k. m:t lagt in ansökan om rättighet att under ecklesiastikdepartementets kontroll få anställa sådan afgångspröfning, som berättigar de utexaminerade att innehafva platser vid offentliga småskolor i städer och på landsbygden. Denna ansökan är åtföljd af synnerligen vackra intyg om seminariets och fröken Detthows föregående verksamhet, utfärdade af professorerna Yngve Sahlin, E. Fogelmark och J. O. Rosenberg, hvilka som examensvittnen öfvervakat slutexamina och undertecknat elevernas afgångsbetyg, samt af kanslirådet Kastman, folkskoleinspektören d:r Bergman, d:r A. Strandell, seminarieföreståndaren Joh. Löfvén m. fl.

Fröken Detthow, hvars hälsa under några år varit vacklande, men som nu är fullt frisk, återtager nästa läsår ledningen af seminariet, hvilket innevarande vårtermin förestås af lektor Enar Sahlin från Örebro.

Anmälan.

Dagny utkommer ***1899*** ***med 20 häften***, *utgörande* ***minst 28 tryckark.***

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, *31 Östermalmsgatan 31.*

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $^1/_2$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 9

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

ANNA HÖJER: Den hvita slafhandeln.
SIGRID PENSON: En engelsk söndag.
V. SCHARP: Sakkunnig barnavård.
E—LF: »Skönhet för alla».
Kvinnans ställning inom postverket.
Litteratur: BGLL: Kneippkuren. — BGLL: Luft- och solbad samt kallvattenkur såsom hälsomedel. — S—D: Fru Brahe till Erichsholm af Birger Mörner. — L. D.: Skuggsidor ur lifvet af Kajsa. — L. D.: En modern historia af Victor Hugo Wickström.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.
Insändt.

Den hvita slafhandeln,

The National Vigilance Association och kongressen i London den 21—23 juni 1899.

Där det mesta lif är, där är segern.
Johannes von Müller.

»Alla äro fällda. Regnier är dömd till 3, Roger till 2 års, Parent till 22, Landre, Perpéte och Andronnet till 18, Mayer till 10 månaders fängelse; 5 andra dömda till straffarbete på olika tid». Så lydde det telegram, som den belgiske advokaten mr Alexis Splingard den 15 dec. 1880 vid utgången ur Hotel de Ville i Brüssel, kunde afsända till sina medarbetare i England, sedan processen med människohandlarna var afslutad. Den första stora segern i striden mot »den hvita slafhandeln» var vunnen.

Denna seger hade föregåtts af ett helt års arbete. En okänd person hade i slutet af år 1879 i skymningen på en af Londons gator närmat sig en mr Dyer, medlem af kväkarnas samfund, hållit honom fast vid en rockknapp och sagt honom, att i Belgien i de värsta nästen funnos engelska unga kvinnor, som under förespegling om goda anställningar lockats från sina hem och nu instängda, bevakade och tvingade till ett lif i den djupaste förnedring förlorat allt hopp att någonsin återse hem och vänner. Mera behöfdes ej. Strax därefter började mr Alfred Dyer i sällskap med en vän, mr George Gillet, i Brüssel anställa en undersökning, som lade i dagen sanningen af hvad den okände sagt, och hvad som var ännu förfärligare, att i dessa hus äfven funnos barn, flickor mellan 10 och 14 år, som stulits eller lockats med från landsbygden i England af människohandlarna och nu på det skändligaste behandlades.

Resultatet af undersökningen offentliggjordes efter hand i England uti vissa tidningar och väckte förfäran och indignation, men också opposition och, så väl i England som i Belgien, protester från myndigheterna, som förnekade uppgifternas sanning. Under hån och smädelser och utsatta för verklig lifsfara i de förbrytarnästen de genomransakade, höllo dock de bägge modiga männen ut, och den

kommitté, som af öfverhuset tillsattes för att kontrollera deras uppgifter, fann att de i allt talat sannt. En belgisk juge d'instruction, M. Levy, tillställde genom inrikesministern på officiell väg mrs Josephine Butler en uppfordran att med ed bekräfta vissa uppgifter, särkildt rörande barnprostitutionen i Belgien, som hon i maj 1880 offentliggjort, och hon aflade ock inför magistraten i Liverpool under edlig förpliktelse uti november samma år sin berättelse, som blef öfversänd till borgmästaren i Brüssel. Utan mrs Butlers vetskap offentliggjorde redaktören af tidningen National uppgifterna, hvilkas sanning ej kunde bestridas. Flere värdar i illa beryktade hus stängde dessa och flydde hals öfver hufvud. I parlamentet blef vederbörande minister interpellerad angående polisens delaktighet i brotten, och en kommission tillsattes för att undersöka huru därmed förhölle sig. Chefen för sedlighetspolisen M. Lenaers och hans närmaste man M. Schrœder befunnos vara så komprometterade, att de utan vidare afskedades; flere andra tjänstemän funno för godt att i tysthet försvinna, en och annan för att ej mer visa sig. *Den hvita slafhandeln fanns till, och dess tillvaro var till full evidens bevisad.*

Men Belgiens folk äro ej syndare framför alla andra, och de undersökningar, som blefvo följden af ofvan berörda händelser, lade i dagen, att denna handel bedrefs allestädes och fortgick framgent, om ock mera försiktigt. Och den fortgår den dag i dag. Genom notiser, som ej sällan förekomma i pressen, torde saken vara allom bekant; man vet blott ej, att denna affärsverksamhet är lika väl ordnad och lika energiskt och klokt bedrifven som hvilken annan som hälst. Så väl inom som utom Europa finnas firmor — en del af dessa hafva på sin affärsverksamhet förvärfvat stora förmögenheter — och dessa hafva sina uteliggare och agenter, dels bofasta, dels resande fram och åter.

Agenten bedrifver i allmänhet saken så, att han närmar sig unga, anständiga kvinnor af fördelaktigt yttre, visar sig vänlig och intresserad och säger sig kunna skaffa dem goda platser, lätta, angenäma, väl aflönade, som sällskapsdamer, sångerskor, affärsbiträden o. s. v., och lofvar att förskottera alla resekostnader, som de vid tillfälle få återbetala. I öfrigt kan saken tillgå på olika sätt; vissa kommissionskontor och småbodar kunna ock fungera som mellanhänder. Om den unga flickan, oerfaren, lättrogen och mån om att förbättra sin ställning går in på agentens förslag, finner hon sig snart vid någon järnvägs- eller ångbåtsstation, därifrån hon tillsammans med andra han lyckats locka afsändes till utlandet. Fram-

kommen till destinationsorten föras offren till ett otuktshus, och man gör klart för dem hvad som fordras af dem. Då de förtviflade göra motstånd och ej vilja underkasta sig, framhålles att de äro skyldiga värden eller värdinnan en så och så stor summa penningar, d. v. s. den summa, som betalats till agenten vid leveransen för deras personer och resan. Priset växlar; exempelvis må nämnas, att en flock unga flickor, som 1890 från England via Rotterdam sändes till Buenos Ayres, där skulle säljas för 200 pund pr styck.

Denna skuld kan hon aldrig betala; hon underkastar sig hvad hon tror är oundvikligt; tager någon gång sitt eget lif, flyr, om hon vid ett lyckligt tillfälle lämnas obevakad, då hon ibland påträffas af människor, som förstå henne och förbarma sig öfver henne, eller upphinnes och återföres hon. I regeln vågar man ej länge behålla henne på samma ställe, hon säljes till något hus längre bort för den summa hon kostat och skickas så från hus till hus, från land till land, från världsdel till världsdel, släpande med sin gamla skuldbörda — så vidt ej, som ibland händer, köparen afböjer med ett: »ce colly pèse trop» — skuldsumman är för stor!

Den undersökning, som 1885 i London afslöts och som blottat afgrunder af brott, hade till omedelbar följd ett tillägg till strafflagen, The Criminal Law Amendment Act, som åsyftade att bättre skydda kvinnor och barn mot kopplare, människohandlare och förförare i allmänhet. Dels för att underhjälpa, att denna lag gjorde åsyftad verkan, ty lagen är utan understöd af laglydige medborgare mer eller mindre maktlös, dels för att komma till mötes det rop, som allmänt höjt sig, att något måtte göras mot det onda, stiftades samma år *The National Vigilance Association* (N. V. A.). Föreningen konstituerade sig den 22 aug. på ett stort möte uti St. James Hall under stor entusiasm, stora förhoppningar och varm tillslutning från vissa håll, under hån, smädelser och olycksprofetior från andra, som ej ansågo en förändring möjlig, kanske ej ens önskvärd.

Och sedan dess har uti 14 år Vigilance Association med hittills osedd energi, praktisk blick och okufligt mod på en mångfald af sätt arbetat för sitt syfte: att den oerfarna, den fattiga, den obeskyddade skall få gå sin väg fram, fredad och okränkt. Dess hufvudprincip är: förekomma är bättre än bota (prevention is better than cure), dess drifkraft: kärleken till rättfärdigheten och till de olyckliga, dess aldrig sinande kraftkälla: tron att Guds rike skall komma och Hans vilja ske på jorden, som den sker i himmelen.

Personer af de mest olika samhällsställningar och religiösa och

politiska åskådningar arbeta där sida vid sida. Män som hertigen af Westminster, ärkebiskopen af Dublin, biskoparna af Brechin, Durham, Southwell m. fl., kardinal Manning på sin tid, högre militärer, parlamentsledamöter o. s. v. hafva hedrat sig själfva och sällskapet genom att ställa sig i dess led. Alla arbeta de för det stora målet att väcka och stärka det allmänna rättsmedvetandet och därigenom höja hela sitt folks moraliska nivå. Och de äro inga opraktiska drömmare, hvilket deras hela verksamhet under den gångna tiden nogsamt torde visa.

Föreningen arbetar på flere kommittéer, en lagkommitté, en litteraturkommitté, en organisationskommitté o. s. v. Den har med stor framgång arbetat på att få till stånd lagbestämmelser mot osedlighet i skrift och bild. En bill (motion) har genom dess försorg utarbetats i syfte att göra slut på handeln med en del osedlig litteratur, främst de smutspublikationer, som utbjudits på gator och torg. Sedan denna af parlamentet blef antagen, lärer denna handel icke mer löna sig. Oanständiga bilder och fotografier, hvilka i midten af 80-talet formligen öfversvämmade såväl London som landsorten, kunna nu endast med största svårighet erhållas. Oerhörda massor hafva förstörts, försäljarna stämts inför rätta och dömts till fängelse eller böter samt förlust af lagret. Det torde ej längre vara så lockande att till födkrok välja en affärsgren, vorden så prekär. Den akt mot osedliga annonser, som trädde i kraft år 1890, är tillkommen genom ihärdigt arbete af N. V. A:s lagkommitté. Man tänke sig, huru stor betydelse ofvannämnda reformer måste hafva i preventiv riktning; huru mången har ej tagit obotlig skada, om ej rent af gått under, genom dåliga inflytelser af denna art!

Genom sin sekreterare mr W. Alex. Coote, här bekant genom det föredrag han den 10 sistlidne april höll i K. F. U. M:s hörsal, har föreningen vid flere tillfällen beifrat vissa anstötligheter, som förekommit på Londons Music-halls (närmast svarande mot våra varietéer). Då föreställningar gjorda hos direktörerna — N. V. A. börjar i regeln sitt arbete privat, i tron på det goda, som finnes hos hvarje människa, och lyckas på denna väg icke sällan — icke visade sig hafva åsyftad verkan, vände sig mr Coote till grefskapsrådets Licensing Comittee och lyckades genomdrifva, att förnyadt tillståndsbevis för förevisningarnas fortsättande icke meddelades, med mindre än att de öfverklagade numren strökes från programmet. Sällskapet ställer sig med afseende på dylika nöjen icke på prohibitiv ståndpunkt lika litet som det skulle önska att genom införandet af censur in-

skränka tryckfriheten: det fordrar blott att då en på en gång upplyst och rättfärdig opinion reagerar mot ett missbruk, detta skall kunna afskaffas.

I sammanhang härmed må nämnas, att det med understöd af skolrådet i London och i principiell öfverensstämmelse med lagen angående barns arbete i fabriker lyckats föreningen att få genom lag fastslaget, att barn under 7 år ej få användas vid teatern och barn mellan 7 och 10 endast efter föregången ansökan för hvarje enskildt fall och då endast med en hel del inskränkningar och garantier.

Delvis genom medverkan af N. V. A. har tillkommit en punkt i den nya fattigvårdslagen af år 1889, som gifver myndigheterna rätt att genom att ställa under förmyndare skydda de barn, hvilka till följd af föräldrarnas försumlighet, oordentliga lif eller af annan orsak uppfostrats på allmän bekostnad. Denna bestämmelse har vidtagits, emedan erfarenheten visat, att dåliga föräldrar, då barnen nått den ålder, att de lämnat uppfostringsanstalten och äro i stånd att tillföra sina föräldrar någon inkomst, brukat sin myndighet till barnens fördärf. N. V. A. anser och arbetar för att detta skydd skall utsträckas äfven till dem som gått ut från Industrial Schools. Det synes oss, som hade vi här något att lära. Hvem af oss, som lyckats rycka undan ett barn från ett dåligt hem, bäfvar ej för den dag, då vår skyddsling skall lämna fosterhemmet, och målsmansskapet åter läggas uti ovärdiga händer!

I öfrigt står föreningen med alla sina resurser — bland hvilka äfven må nämnas dess sjukhus och skyddshem — genom sin byrå, 267 Strand, alla de kvinnor eller unga flickor till tjänst, som där begära råd eller hjälp. En tjänarinna, som fått plats på ett dåligt ställe, nödgats lämna den och ej får ut sina effekter eller innestående penningar, anmäler förhållandet. Dessa fall hafva förut varit mycket svåra att komma till rätta med, men det har kommit derhän, att när N. V. A. reklamerar för någon sin skyddsling genom sin sekreterare mr Coote, hvilkens skarpsinne, oräddhet, okufliga energi och rikedom på utvägar endast kunna jämföras med hans ömsinthet mot de förorättade, fallna och förlorade, vederbörande finner det med sin fördel mest förenligt att ju förr ju hällre återställa det begärda.

Ofta hafva till byrån kommit flickor, som blifvit förförda under äktenskapslöfte af någon man, som efteråt nekat fullborda äktenskapet på den grund, att han redan vore gift. För att utröna hvad som efter gällande lag i sådana fall kunde vinnas, stämdes en sådan man inför rätta och blef dömd till 18 månaders straffarbete. En mängd

af sedlighetsbrott med barn under 13 år hafva dragits inför domstol, därvid somliga af förbrytarna blifvit straffade, andra åter hafva slingrat sig undan. Emellertid torde därigenom, att sådana brott upprepade gånger blifvit lagförda och straffade, den allmänna opinionen hafva blifvit mera upplyst angående skyldigheten att skydda de värnlösa.

Byrån för en lista på alla platsanskaffningskontor, som bevisat sig vara tillförlitliga och kunna rekommenderas, en lista, som oupphörligen revideras, fullständigas och omtryckes för att gratis utdelas i så vida kretsar som möjligt. Kontoren besökas allt emellanåt och föreståndarna interviewas, hvarvid icke sällan vinnas upplysningar af stort värde. Detta arbete är så mycket nödvändigare, som det finnes godt om platsanskaffningsbyråer, som arbeta kopplarna i händer och gå deras ärenden. Alla upplysningar som å sällskapets Office begäras, t. ex. angående uppgifters tillförlitlighet, säkerheten med afseende å en erbjuden plats eller dylikt, anskaffas med den största samvetsgrannhet på otroligt kort tid. Hvem kan säga huru mångens ofärd som endast på detta sätt blifvit förebygd! Vi sade på otroligt kort tid och se här ett exempel: J. W. hade fått plats i Håvre. Hennes mor blef orolig, då dottern ej enligt löfte skref hem. Hon gjorde förfrågan på byrån, och 12 timmar derefter hade man spårat flickan till en känd music-hall i Håvre. Genom en på platsen boende dam blef hon uttagen och hemsänd.

För att hjälpa de unga kvinnor, som trots allt dock kommit att lämna sitt land och äro utsatta för allehanda faror, har N. V. A. på alla de båtar, som gå öfver till kontinenten och på hundratals andra, låtit en varning, affattad på flere språk, uppslås på väggarna i salonger och hytter. Denna hänvisar till ett litet häfte, som finns att få hos städerskorna, uti hvilket finnes en »vänlig varning till unga kvinnor som lämna sitt eget land» på engelska, franska, tyska och holländska, en förteckning på namn och adresser på inemot 200 pålitliga personer inom och utom Europa, till hvilka de vid behof närmast kunna hänvända sig, och den upplysningen att ett bref, ställdt till 267 Strand, London, om också ofrankeradt, genast påaktas.

Och all denna hjälp står utan något som hälst afseende på religion, nationalitet eller öfriga förhållanden och utan ersättning till hvarje nödställds fulla disposition. Ett ryskt teatersällskap, uti hvilket det fanns 52 kvinnor, bland hvilka 40 korister, hade i London engagerats vid ett teaterföretag, som emellertid gick omkull, lämnande alla dessa på bar backe uti ett främmande land, hvars språk

de flesta ej ens förstodo. Då deras belägenhet var i hög grad farlig, att ej säga förtviflad, tog N. V. A. dem om hand, herbergerade och underhöll dem, tills allt var ordnadt för deras hemresa, och sände dem sedan under ryska ambassadörens lifliga tacksamhetsbetygelser på föreningens bekostnad, då medel ej funnos tillgängliga på vederbörande konsulat, välbehållna hem till deras land igen — en affär som gick lös på 500 pund.

Vigilance Associations principer och sträfvanden hafva vunnit anklang i hela riket och lokalkommittéer blifvit bildade snart sagdt öfver allt. Äfven i utlandet hafva dess idéer slagit rot och liknande sällskap bildats i Frankrike, Belgien och Holland, de sista af så mycken lifaktighet och så stort inflytande, att värdarna i osedliga hus, ehuru utan framgång, hos polisen begärt skydd för sitt näringsfång. Polisen har i allmänhet varit till mycken hjälp, oftast visat tillmötesgående, i många fall stort nit.

Svårigheterna i arbetet äro, som man lätt kan tänka sig, stora och många: de ungas oförstånd, oerfarenhet och självrådighet, de äldres lastbarhet, list och hänsynslöshet, svårigheten så väl att få reda på sanningen som att få lagen tillämpad, motståndet från den organiserade egennyttan och icke minst från fördomen. Detta gäller i eminent mening den fråga, för hvilkens lösning N. V. A. genom den i år i London tillämnade kongressen tänker slå sitt stora slag. Vi mena den »hvita slafhandeln», som hittills trotsat alla bemödanden och alltjämt fortgår till tusentals oskyldiga människors fördärf. Och intet land går fritt, alla bidraga med sin kontingent till det stora mäniskooffret. Mr Coote nämnde här, att bland dem, som sökt hjälp på N. V. A:s kontor, aldrig funnits *en svenska*. Hvarför? Misstänkta individer visa sig också här, maskerade annonser förekomma äfven i våra tidningar, men exporten går österut eller till Danmark och Tyskland, icke till England. Saken berör oss, så väl som andra, om ock de stora kulturländerna i detta som i allt annat röra sig med större förhållanden. I syfte att vinna sammanslutning till internationellt samarbete var det som N. V. A:s sekreterare nyligen gjort Sverige ett besök. Frågan är aktuell i de stora kulturländerna. L'Union internationale du droit pénal, som i September sammanträder i Buda-Pest, har uppställt den på programmet och kommer att behandla den vid detta tillfälle. Utan en på internationell öfverenskommelse grundad lagstiftning kan i stort sedt intet uträttas, då de professionella skurkarna äro så hemmastadda uti lagens alla kryphål i hvarje land, att de i allmänhet veta skydda sig för efterräk-

ningar. Ett brott börjas i ett land, fortsättes i ett annat och fullbordas i ett tredje, utan att någonstädes kunna påtalas.

Mr Coote hade, innan han kom hit, förberedt saken i Tyskland, Frankrike, Österrike, Belgien, Schweiz och Holland och reste härifrån med ett rekommendationsbref från Salisbury till ryska kejsarinnan. Tyske kejsaren, som är mr Coote mycket bevågen och som skänkt honom en briljanterad nål — engelsmän få som bekant i regeln ej bära utländska ordnar — som ett tecken till erkänsla för tjänster bevisade unga kvinnor från Tyskland, och hans gemål äro varmt intresserade och hafva lofvat att sända 20 delegerade af hvilka, i fall England låter officielt representera sig, en officiell. Föreningen inbjuder till kongressen, som skall äga rum d. 21—23 juni, från hvarje land i Europa 20 delegerade, som i London fullständigt blifva N. V. A:s gäster en vecka, då trenne dagar ägnas åt kongressen, den öfriga tiden åt att se världsstadens sevärdheter uti filantropiskt, socialt eller andra afseenden. Hvarje nationalkommitté får sig tilldelad särskild tid för uppläsande af tvänne föredrag, som besvara två frågor, som kunna stiliseras ungefär så: »Hvad erfarenhet har ni från edert land af den hvita slafhandeln?» och »Hvad göres hos eder för att höja såväl mannen som kvinnan i sedligt afseende?» Från hvarje kommitté begäres ett »uttalande af dess åsikt om bästa sättet att komma till rätta med den hvita slafhandeln», och meningen är slutligen att bilda ett arbetsutskott, uti hvilket hvarje nation skall insätta två personer, som skall utarbeta ett förslag till frågans lösning.

Mr Coote ställde till det fåtaliga auditorium, som infunnit sig för att åhöra hans föredrag, en allvarlig uppfordran att göra allt för att åstadkomma ett samarbete, en uppfordran, som utmynnade i en bön, att de som kunde, skulle personligen infinna sig, men att de, som vore förhindrade, skulle hjälpa till att sända dem, som hade »större hjärtan än portmonnäer». Och vi måste instämma i denna hans uppmaning. Ty vi kunna ej se annat än att det vore en stor lycka om ett antal personer kunde resa ut för att från kongressen och beröringen med National Vigilance Associations ledande krafter, bland hvilka torde finnas några bland Englands ädlaste söner och döttrar, hämta hem till fosterlandet något af den heliga elden, för väckande af mera allmänanda och större ansvarskänsla för det hela, för fostrandet af ett mera klart och mera finkänsligt rättsmedvetande och därigenom för höjandet af hela den allmänna sedliga nivån.

Anna Höjer.

En engelsk söndag.

Bref från England.

Om i *våra* öron »en engelsk söndag» ljuder som inbegreppet af allt puritanskt och strängt, så innebära i stället orden »en kontinental söndag» för den rättrogne engelsmannen föreställningen om en nästan hednisk karnevalsdag. Engelsmännen säga själfva, att det är deras stränga iakttagande af söndagens helgd, som gjort dem till den stora nation de nu äro, och visst är, att detta folk ej skulle stå ut med släpet vid Grottekvarnen, om ej hvar sjunde dag för dem vore en dag af fullkomlig hvila, ägnad åt högre och ideellare mål. Krafterna för denna rastlösa, jäktande kamp för existensen och för guldet, som i denna tillspetsade form ej förekommer annorstädes än här och i Nya världen och som aldrig lämnar sina offer ett ögonblicks hvila under de sex långa arbetsdagarne, uppehålles af hvilan på den sjunde dagen, »the day of rest.»

Hvilka åsikter man än må ha och huru enformig man i början än må finna en dylik söndag, så måste man likväl beundra den karaktersfasthet, hvarmed engelsmannen håller sig till sina principer vid denna dags helighållande. Förutom bevistandet af de två förnämsta gudstjänsterna, högmässa och aftonsång, som nästan ingen rättrogen någonsin försummar och hvarvid nattvarden begås minst en gång i månaden, deltaga de flesta såväl manliga som kvinliga familjemedlemmarna aktivt i söndagsskoleundervisning, bibelklasser och dylikt en eller ett par timmar hvarje söndag.

Den största hänsyn tages vid alla arrangemanger till tjänstfolkets och de arbetande klassernas frihet. Häraf kommer det sig, att man i de flesta engelska familjer får en ganska knapp söndagsmiddag, serverad klockan ett på dagen i stället för klockan sju på kvällen och oftast bestående af kall stek och kalla puddingar, allt lagadt dagen förut. Kläderna får man borsta själf, och skodonen — dem får man blanka själf, om man händelsevis ej äger en sådan mängd omgångar däraf som engelsmännen, hvilka på lördagen låta borsta flere par på en gång för att ha att taga till på söndagen. Och att bjuda främmande denna dag — hvem skulle väl ens drömma därom i England?

Samma hänsyn, som tages till tjänstfolket, utsträckes äfven till brefbärare, järnvägstjänstemän, omnibuskuskar m. fl., och svårigheten att få tag i ett tåg, en droska eller en omnibus på söndagen i England är världsbekant. Ingen post utdelas i London mellan lördag kväll och måndag morgon. Emellertid utdelas en

tidig post om söndagsmornarna i åtskilliga delar af landsorten, hvaremot likväl de flesta engelsmän högljudt protestera. Att få eller afsända telegram medför rätt mycken svårighet och att få en måltid utomhus ligger utom det möjligas område. Och att åka velociped, spela tennis, »ro på floden,» spela världslig musik o. dyl. är faktiska omöjligheter för de högre klasserna. Äfven om deras samveten — hvilket är tvifvelaktigt — tilläte dem dylika förströelser på söndagen, vore detta slags sysselsättning på denna dag så plebejisk, att ingen ville sätta sitt goda namn och rykte på spel genom att — likt arbetsklassen — använda söndagen på det sättet.

Det är nämligen hufvudsakligen de bildade samhällsklasserna, som iakttaga denna gammaltestamentliga stränghet i hvilodagens helgd. Arbetsklasserna återigen ha emanciperat sig mot denna uppfattning, och söndagen är för dem fullt ut lika mycket en förströelsedag som för deras likar »on the continent.» I toiletter, som i färgprakt täfla med papegojornas skrud och som äro sammansatta af siden, bomullssammet, spetsar och billiga plymer, åka fabriksflickorna ut på velociped med sina kavaljerer, och gatorna i arbetarestadsdelarna genljuda af skämt och glam och lif söndagen igenom, under det att affärskvarteren och de mera aristokratiska gatorna ligga tomma och öde, påminnande om en öfvergifven stad i »den fjärran Västern.»

Ännu ha ej engelsmännen velat öppna sina muséer om söndagarna till förmån för dessa millioner, som blott äga den enda dagen till sitt förfogande, och många rörelser äro i gång för att söka förmå de arbetande bröderna att fira hvilodagen i likhet med de bättre lottade, men dessa försök lyckas ej. Det rent mänskliga elementet hos dem, begäret att, äfven de, hafva en dag att ägna åt lifvets solsida, glädjen, tager här ut sin rätt. Men vore om söndagen krogarna stängda och muséerna i stället öppna, skulle mycket förbättras, och många, många varmhjärtade engelsmän — och kanske ännu flere engelskor — arbeta på att få denna reform genomförd, och en gång skola de nog lyckas.

I intet land i världen göres så mycket i människovänligt syfte som här, och i intet land i världen uppoffrar den enskilde så mycket af sin tid, sitt arbete och sina penningar på att göra den fattiges börda lättare. Och om än skuggorna äro mörka bland de djupa lagren, sprides likväl mycket ljus af denna filantropiskt anlagda bildade klass, och många idéer i och för mänsklighetens hjälp hafva uppstått och kommit till mognad under den stilla, åt betraktelser ägnade sjunde dagen.

Sigrid Penson.

Sakkunnig barnavård.

(Inledningsföredrag vid diskussionen d. 20 apr. i Ateneum för flickor öfver »Behofvet af teoretiskt och praktiskt utbildade barnavårdarinnor».)

Den diskussion, som för en tid sedan ägde rum öfver föreliggande ämne, inleddes med en sakrik utredning. Denna finnes f. n. tillgänglig i häftet 7 af tidskriften Dagny. I stället för att upprepa hvad som då uttalades, skall jag såsom inledning till aftonens öfverläggning endast i korthet söka framhålla en eller par synpunkter, som förekomma mig viktiga för klargörande af frågans verkliga innebörd.

Hur skola vi erhålla goda, d. v. s. sakkunniga barnavårdarinnor?

Under den nämnda diskussionen uttalades eller antyddes från många håll grundsatsen, att modern i första hand är den, som bör vårda sitt barn. Men sedan detta konstaterats, föreföll det, som om frågans räckvidd betydligt inskränkts och allt för mycket kom att röra sig om behofvet af skolade barnjungfrur. Vore ämnets innebörd endast denna, så skulle svaret vara lätt gifvet. Det hela blefve då hufvudsakligen ett ekonomiskt spörsmål. Men vi skulle därvid begå ett allvarsamt misstag.

Ingen tjänare, om än aldrig så skolad, kan ersätta en mor. I den stora massan af hem är därjämte modern af nödvändigheten hänvisad att ensam vara sina barns vårdarinna. Alternativet barnfröken eller barnjungfru — eller sammanfattningen af båda — existerar blott för ett relativt fåtal mödrar — de bemedlade. Blott om vi fatta frågan i hela dess omfång, skola vi å ena sidan inse dess stora innebörd, å andra sidan utan synnerlig svårighet upptäcka hvari botemedlet ligger, om det nuvarande tillståndet är i flera hänseenden otillfredsställande. — Frågan, sådan jag skulle önska se den, kommer således att lyda: hur skola vi erhålla sakkunniga mödrar?

Alla torde vi kunna ena oss om följande sats såsom axiomatisk: hvarje mor bör äga så pass kännedom om de lagar, efter hvilka barn skola vårdas, att hon ej genom sin okunnighet skadar barnet i dess fysiska och andliga utveckling. Tillräckligt många skadliga inflytelser hota det späda barnet, utan att det skall behöfva befara sådana äfven från sin naturliga beskyddarinna. — Modern bör äga dessa kunskaper, om hon tillhör kvinnan af folket, emedan hon då själf *måste* vårda sitt barn, men hon bör ej sakna dem, därför att hon tillhör den ekonomiskt lyckligt lottade klass, som kan betala

för en vikarie. En sådan kan, det ligger i sakens natur, aldrig ersätta en mor. Denna måste under alla förhållanden öfvervaka sin ställföreträderska, måste därför själf vara hemma i hithörande ämnen. — De nödiga kunskaperna böra slutligen vara modern bibrakta, då hon inträder i sitt ämbete af mor. Att genom självförvärfvad erfarenhet ernå desamma blir att mer eller mindre låta barnet betala dem — en metod som stundom blir dyrköpt — och mest för barnet. Dessutom blir hon på detta sätt aldrig fullärd, får ingen grund, inga principer för barnets vård — hon blir autodidakt i ordets dåliga betydelse. — Flertalet mödrar ha säkerligen mer än en gång känt sig böjda att beklaga sina bristande insikter i barnavård. Och de ha säkerligen sällan ernått varaktig tröst genom inhämtandet af de växlande råd, som af äldre och erfarnare mödrar vid dylika tillfällen gifvits dem. Som bekant är det i allmänhet farligt, om icke orätt, att generalisera och utan begränsning tillämpa en enskild erfarenhet. I denna fara råka emellertid synnerligen lätt mödrar, som på nyss antydda vis »praktiskt» skapat sig en viss, blott allt för begränsad insikt i barnens vård. Ej under därför om resultatet blir dåligt ibland.

De missuppfattningar och villfarelser angående i sig självfva enkla och alldagliga fakta, som genom århundraden, att ej säga årtusenden, hos oss utbildats på traditionens väg, äro än i dag öfverraskande stora. De skola kräfva mycken tid och kraft att få utrotade, i synnerhet hos folket, men kanske ej stort mindre hos de i vanlig mening bildade. Ty i självfva verket är bildningsståndpunkten på detta område tämligen lika för de olika klasserna. Det kastar ett egendomligt ljus öfver vår beprisade höga kultur, att de moderna samhällena ännu så ytterst föga vaknat till medvetande om vikten af de kommande generationernas fysiska utveckling, då så mycket göres för den andliga. Man kan i sanning fråga sig hvilketdera från det allmännas synpunkt är viktigast: att hvarje kvinna har vissa kunskaper i t. ex. historia och rättstafning, eller att hon vet hur hon skall rätt fylla en mors kall. Nu synes man nästan antaga att denna förmåga är henne medfödd. Denna felräkning i uppskattning af värden visar hur lågt vi ännu stå i verklig humanitet. Aktningen för människan, som hunnit full utveckling, hafva vi tillägnat oss, men den aktning, att ej säga vördnad, vi borde hysa för dem, som skola efterträda oss och som vi själfva kallat till lif, har ännu alls icke genomträngt, kanske aldrig ens berört oss.

Och här ligger, djupast sedt, svårigheten att åstadkomma en

ändring i sakernas nuvarande, om vi tänka på de stora massorna, visserligen sorgliga skick. (I de burgna klasserna är tillståndet naturligtvis ej tillnärmelsevis så i ögonen fallande dåligt. Här finnas ju lätt tillgängliga korrektiv i form af läkare och läkareböcker, barnmorskor, sjuksköterskor etc.) Det är känslan af ansvar för de små som vi sakna. Jag hör på förhand hvarje god mor opponera sig mot detta påstående. Och jag skyndar att understryka, att detta »vi» ej syftar på mödrarna utan på oss alla i gemen. Med andra ord: samhället har ännu ej vaknat för sin skyldighet att söka råda bot för detta onda. Det sammanhänger dessutom intimt med mycket annat ondt, som det nuvarande samhället dels ej kan, dels ej vill taga itu med. Kunde mödrars instinktiva ömhet och offervilliga kärlek ersätta denna på ansvar grundade känsla för de små, då skulle resultatet länge sedan hafva visat sig i en mer rationell och sund omvårdnad om barnens fysiska och andliga förmögenheter.

Alltså: hvad vi först måste sträfva efter är väckande af ansvarskänsla för barnen. Hvar och en, hos hvilken den är lefvande, bör söka sprida den till andra, till dess den vunnit kraften af en opinion. Denna skall i sinom tid som mogen frukt frambringa de mått och steg, hvilka, allt efter som frågan blir genomdiskuterad, visa sig lämpliga. Det synes mig ej omöjligt, att i flickskolorna — åtminstone i de högre — bredvid eller på bekostnad af önskvärda men bestämdt mindre viktiga läroämnen, ägnades någon tid åt den grannlaga uppgiften att bibringa de blifvande mödrarna insikt eller åtminstone något begrepp om detta kall, som dock väntar flertalet af dem. Om folkskolans alumner anses för unga för att denna fråga skulle kunna med fördel vidröras — något som jag för min del känner mig benägen att tvifla på — så återstår alltid folkhögskolan, hvilkens fosterländska uppgift synes direkt hänvisa till ett upptagande af detta ämne i undervisningsplanen. Härifrån kunde i vida kretsar bland vårt folk spridas kunskap och begär efter kunskap i barnavård och barnauppfostran.

Möjligen skall man invända att hithörande ämnen äro af den beskaffenhet, eller förutsätta upplysningar af den beskaffenhet, att de endast ägna sig att meddelas i hemmet. Fara är att i så fall allt blir vid det gamla. Pryderi och okunnighet skola omöjliggöra ett på realiteter grundadt meddelande, som kan blifva till verklig nytta, och de unga skola antingen ej erhålla någon kunskap alls eller ock sent omsider en dunkel och mystisk framställning om förhållanden, hvarom de kanske redan skaffat sig meddelande genom mindre

goda kanaler. Att klokhet och takt erfordras skall ej nekas. Först och sist måste hos dem inplantas och vidmakthållas vördnad för kvinnans högsta kall: att vara mor och vårdarinna af sina barn.

Men att lösa frågan i stort hör framtiden till. Hvad kunna vi nu, praktiskt sedt, uträtta för saken? Förslaget att söka åstadkomma en undervisningsanstalt för barnsköterskor, möjligen i förbindelse med redan existerande barnkrubbor, synes vara ett steg i rätt riktning. Icke så mycket därför, att det skall förse oss med skolade sköterskor, utan emedan på så sätt en stab af unga kvinnor och möjligen blifvande mödrar skola erhålla erforderlig kunskap i barnavård. Från denna allt mer växande skara skall kännedom om de nuvarande bristerna spridas och behofvet väckas efter större sakkunskap och så i sinom tid den offentliga mening uppstå, som skall framkalla en förbättring i stort af det nuvarande tillståndet.

V. Scharp.

»Skönhet för alla».

En tid skall komma, då skönheten som en svartsjuk tyrann dominerar allt vårt lösöre, då intet fult i möbel- eller husgerådsväg finnes att tillgå vare sig för pengar eller för goda ord och då den stolte ägaren af den sista storrosiga divanen eller den sista virkade antimakassen högdraget affärdar en ström af lystna spekulanter. När detta skall inträffa vill jag inte förutsäga — jag antar bara, att det blir längre fram... Man misströstar emellertid inte, om man har någon liten tro på sitt släktes perfektibilitet och om man vet, att rubriken här ofvan, denna fyndiga och vackra synonym till det tunga och något tvetydiga uttrycket »konstens popularisering», redan är vorden en lösen, som alltsedan den första gången lästes på ett litet ljusrödt häfte ständigt repeterats i tal och tryck och snart torde vara en af dessa alldagsfraser, som förefalla så självklara och så rotade i ens medvetande, att man glömmer deras färska födelsedatum. Ännu har jag knappast anträffat någon individ, som haft panna att opponera sig mot den storslagna utvecklings- och framstegstanke, som uttryckes i de tre små celebra orden; men går man lös på detaljer, d. v. s. pinnsoffor och gardinmönster, då kan man vara trygg för att det uppstår lidelsefulla debatter. Och väl

är det, ty så lugnas den farhågan, att Ellen Keys broschyr, som innehåller inte bara djupa, vackra och varma tankar utan också massor af mer och mindre praktiska instruktioner och råd à la »fråga mig om allting», kunde komma att med from och ängslig samvetsgrannhet brukas till receptbok och sålunda skapa en alltför allmängiltig skönhetstyp.

Jag törs förutsätta, att alla ha studerat den nämnda skriften och ryckts med af dess entusiastiskt predikade grunddogm och nagelfarit utläggningens detaljer. Men beträffande det improviserade åskådningsmaterial, som i dessa dagar illustrerar läran i skepnad af »ett enkelt rum» på Arbetareinstitutet, får man kanske inte begära några förkunskaper hos andra än stockholmarna, hvilka naturligtvis alla ha sett det eller också ämna gå och titta på det i morgon.

I hvarje fall ämnar jag dock inte inlåta mig på en så hopplös uppgift som att beskrifva ett rum — vi ha vuxit ifrån intresset för bouppteckningar och inventarielistor och insett, att vår fantasi icke är apterad för ändamålet att på grundval af dylika uppkonstruera en interiör.

Den sekreta komité, som arrangerat rummet i fråga, omger sig med en blygsam och slug hemlighetsfullhet, hvilken troligen beror på att dess medlemmar icke anse sig ha tid att uppbära den okonstladt uppriktiga kritik, som karakteriserar publiken på gratisexpositioner. Ni vet nog, att om man har betalat för att få se en sak, så är man skyldig sig själf att njuta af densamma för entréafgiftens belopp, men får man se den fritt och för intet, måste man passa på och betona, att man inte är den som accepterar hvad som helst.

Arrangörerna framhålla uttryckligt i sitt tryckta meddelande, att intet enda föremål är särskildt gjordt för detta rum utan att de därmed velat visa huru man med användande af billiga ting, som finnas i handeln, kan anordna ett smakfullt rum redan nu, då det fula kan fås till skänks nära nog. Detta förklarar, att tapeterna äro vederstyggliga och formen på stolar och pinnsoffa den vedertagna köksmodellen samt att den enda för en nutidsmänniska lockande sittplatsen är en gungstol af den olycksaliga sort, som man känner igen från alla »möblerade» studentrum. Och dock verkar ensemblen nästan distinguerad och gör intryck af en stilfull interiör, som man får lust att rå om, äfven om man skulle rynka på näsan, i fall bohagstingen hembjödes åt en ett och ett. Det är kanske först och främst den angenäma blågröna färgen, som adlar de tarfliga möblerna och frambringar denna sympatiska effekt. Vidare fröjdas

man af en mängd prydliga lerkäril med litet målning på och några sälgkvistar och vårblommor i samt af en del ljusa och i stora stiliserade mönster utförda handarbeten i form af bordlöpare, dukar, bonader o. s. v. Väggarnas foto- och litografier vore visserligen mera glädjande, om man finge ta ner dem och beskåda dem ostörd af tapetmönstret; men till gengäld kan man njuta intensivt af allt det man *inte* ser på både väggar och soffa och stolar och bord. Hela rummet verkar så rensadt och befriadt, innehåller det nödvändigaste och litet till, men ser inte ut att vara otillgängligt för tillökningar och förbättringar.

Bland de föremål, som särskildt ha tilltalat mig, vill jag nämna de hjärtformiga nyckelskyltarna och handtagen på byrån, en liten dejlig bänk i ett hörn, en minimal bokhylla, hvars hädiska sammanställning af Gösta Berling, Viktor Rydberg och »Karolinerna» med Verdandis småskrifter och de gängse populärt naturvetenskapliga och medicinska subskriptionsböckerna dock repellerar mig, samt den öfver soffan upphängda bonaden med dess förtjusande naiva, rebusartade skildring af Rödlufvans möte med vargen. Jag begrep förstås inte hvad den föreställde, förrän en sakkunnig uttydt den; men då fröjdade jag mig också i glad och inträngande förståelse åt den sagotäcka kompositionen, där den lilla flickan, iförd en pyramidformad lufva och med en spånkorg på armen sedesamt vandrar ibland stela gröna granar och råkar ut för en illasinnad varg, som utgöres af en lång svart kurva, under det ett näpet leksakshus reser sig längre bort och en skämtsam sol med ett godmodigt grin bestrålar det hela.

Trots mitt varma gillande af idén och i hufvudsak af dess utförande vill jag dock med risk att synas pedantisk framställa anmärkningar mot några detaljer, som ha berört mig obehagligt. Så t. ex. anser jag att ett hem, där prislapparna få hänga kvar på smärre lösören, därigenom får en uppblåst skrytsam anstrykning och att anslag med påskriften »Såld» ingifva nedslående föreställningar om konkursbo och familjeruin, och ingen kan väl annat än hålla med mig, när jag påyrkar att, så vida det i ett efter skönhetslagar inrättadt hem bör förekomma en sparbössa, där »frivilliga gåfvor mottagas med tacksamhet», denna icke skall förete skapnaden af en porslinshund, sådan som plägar smycka byrån i en jungfrukammare. Lika ifrigt som jag önskar, att både arbetarna och medelklassen måtte hämta ingifvelser från detta rum, lika mycket skulle det smärta mig, om de nämnda anordningarna blefve imiterade.

Ju mer jag tänker på det, ju mer blir jag hågad att tro på den gryende skönhetsperioden, och jag önskar att jag också kunde tro, att människornas själar skola bli harmoniska i samma mån som färgsammansättningarna i deras rum och att deras tankar skola bli ljusare och deras rörelser varsammare i en omgifning, där de jämt förnimma skönhetens helgd och ro.

E—lf.

Kvinnans ställning inom postverket.

Frågan om de kvinliga postexpeditörernas löner, som förevarit vid innevarande års riksdag, afgjordes d. 29 april genom gemensam votering.

Dagny har redan i häft. 3 detta år redogjort för denna lönefråga, som i få ord sagdt gått ut på att för de kvinliga postexpeditörerna skapa en 3:dje lönegrad, inom hvilken de i regel skulle stanna, och att för denna lönegrad bestämma lönen till 1,300 kr. lägre än hvad som gällde för den 2:dra lönegraden, till hvilken kvinna förut på samma villkor som man avancerat. Ett förslag om en så betydande lönesänkning måste naturligtvis mottagas med det största bekymmer ej blott af dem, som närmast berördes däraf, utan ock af alla dem som med intresse följa kvinnofrågan. Den föreslagna lönesänkningen hade nämligen sin betydelse ej endast däri att den hotade ett stort antal kvinnor, utan än mera däri, att en så betydande nedpressning af en gällande lön inom postverket säkerligen skulle öfva inflytande å löneregleringen inom statens öfriga verk, liksom ock i större eller mindre mån göra sin verkan gällande å löneförhållanden inom privata inrättningar.

Frågan hade dock en ännu större innebörd. Kungl. Maj:ts förslag tycktes nämligen vara ett uttryck för den uppfattningen, att kvinlig arbetskraft väl må användas inom statens verk, men att för kvinna aflöningen alltid skall beräknas nätt och jämt till dagens nödtorft. Äfven för den kvinna, som aflagt studentexamen, som sedan med flit och redbarhet skött sitt arbete i statens tjänst och som åt detta arbete ägnat en lifslång verksamhet, skulle lönen vara sådan att tanken på ett verkligt oberoende lif i ett eget hem vore utesluten. Middagar å hushållsskolor eller en billig inackordering vore de utsikter som skulle ställas för de kvinnor, hvilka arbeta i statens

tjänst, och hvad särskildt anginge de i postverket anställda, skulle de, när krafterna tröto, utan pensionsrätt som de äro, vara hänvisade till allmän eller enskild barmhärtighet.

Att den nämnda lönesänkningen föreslogs af K. M:t under en tid, då lefnadskostnaderna på alla områden ökats, torde i sin mån bidragit till den opposition förslaget väckte.

Det torde höra till ovanligheterna, att riksdagen beviljar anslag å högre summa, än det af K. M.:t föreslagna. Endast i det fall, att statsutskottet skulle i sitt betänkande föreslå ökning, funnes något hopp om framgång. Och dock har nu det märkvärdiga händt, att ej blott statsutskottets förslag blef högre än K. M.:ts (postexpeditör skulle få behålla andel i uppbörds- och frimärksprovision och lönen sålunda blifva cirka 1,765 kronor i stället för 1,500), utan efter gemensam votering vann reservanternas i statsutskottet (hrr S. G. v. Friesen, H. Andersson, C. Persson, I. Månsson och O. Erickson) förslag riksdagens bifall*), nämligen att i stället för den af K. M.:t föreslagna 3:dje lönegraden med 1,500 kronors lön skulle inrättas tvenne nya, hufvudsakligen för kvinliga expeditörer afsedda lönegrader, den ena med den af statsutskottet föreslagna lönen c:a kr. 1,765 — och den andra med en lön af c:a 2,000 kr.

Diskussionen inom båda kamrarna var liflig och frågans betydelse visades genom de hänvisningar, som oupphörligt skedde till löner vid motsvarande verk, och är det att hoppas, att denna lönefrågas utgång kommer att hafva inflytande på en blifvande lönereglering inom telegrafverket. Det är med tillfredsställelse, man ser frågans utgång vid riksdagen, ty säkerligen vanns det mesta, som under nuvarande förhållanden var att vinna, men glömmas bör ej, att äfven den högsta för den nya postexpeditörsgraden bestämda lönen är 800 kronor lägre än den, hvartill kvinna förut såsom postexpeditör och under samma villkor som man avancerat, och att sålunda löneförhållandena försämrats och en betydande inskränkning gjorts i kvinnas tillfällen till avancement.

Äfven pensionsfrågan berördes under diskussionens gång inom båda kamrarna och det syntes tydligt, att denna fråga icke länge kan undanskjutas.

Herr Pegelows motion om pensioner för kvinna i postverkets tjänst blef dock ej bifallen.

---

*) Reservanternas förslag segrade i gemensamma voteringen med 222 röster (59 i Första Kammaren och 163 i Andra) mot *133* (76 i Första och 57 i Andra).

Litteratur.

Kneippkuren. En populärt vetenskaplig framställning af prelaten Seb. Kneipps vattenkurmetod, tillika med en afhandling om de viktigaste sjukdomar, som kunna behandlas efter densamma, af *Th. Thorson*. Fri öfversättning af dr *J. O. A. Bergquist.*

Öfversättaren, numera öfverläkare vid Borgs Kneippkuranstalt invid Norrköping, har tydligen velat åt den svenska allmänheten lämna en möjligast fullständig öfverblick af den s. k. kneippkuren, med alla dess förtjänster och alla dess fel.

Arbetet sönderfaller i 3 delar. *Den första* innehåller en mycket fullständig och med upplysande illustrationer försedd beskrifning på den kneippska vattenbehandlingsmetoden. Denna, i och för sig lika vetenskapligt berättigad som alla öfriga, så att säga auktoriserade vattenkurmetoder, utmärker sig fördelaktigt för sin mildhet, sin mångsidighet och sin enkelhet. Genom att kunna användas i hemmet, äfven det mindre bemedlade, och under hvilken årstid som helst, förutsätter den icke med nödvändighet vistelsen vid en enkom inrättad kuranstalt. I sin ursprungliga egenskap af huskur äro de badutensilier, som i flertalet fall komma till användning, de möjligast enkla. Några handdukar, en yllefilt, ett tvättfat, ett badkar, en trädgårdskanna, samt härtill vatten från brunnen eller vattenledningen, är allt hvad som behöfves.

Härdningen, som är det viktigaste i hela kuren, kan ej ske på ett för alla likformigt sätt. Behandlingen måste noga individualiseras. Ett för mycket kan medföra skada; ett för litet gör ingen nytta. Ingen må därför af den skenbart så enkla metoden låta förleda sig till att på egen hand företaga en dylik kur, utan alltid därom rådgöra med sin läkare.

Andra delen handlar om barnavård, allmänna lefnadsregler, det kneippska apoteket, och *Tredje delen* om några af de viktigaste sjukdomar som kunna behandlas efter det kneippska systemet. Båda dessa delar, där kneippkurens fel allt för ofta och för mycket framträda, kunde saklöst varit borta utan att läsaren därpå lidit någon förlust. I populär hälso- och sjukvård hafva vi på vårt språk redan så många goda arbeten, hvilka icke allenast äro lämpade för våra förhållanden utan äfven motsvara den medicinska vetenskapens nuvarande fordringar, att vi icke böra af blotta namnet Kneipp låta förleda oss att hålla till godo med de dels föråldrade, dels oriktiga, dels fanatiskt öfverdrifna hälsoregler, som här uppdukas.

En närmare motivering torde dock icke här vara på sin plats.

Bgll.

* *
*

Luft- och solbad samt kallvattenkur såsom hälsomedel af Doktor *Johan Bergqvist.*

Den lilla broschyren framhåller, på ett ledigt och allmänfattligt språk, betydelsen af de stora, enkla, naturliga hälsomedlen: luft, sol och vatten. Utgående från den ganska sannolika teorin, att flertalet kroniska sjukdomar, särskildt i nervsystemet, bero till hufvudsaklig del på en fördröjd eller förminskad ämnesomsättning till följd af hindrad syrsättning i kroppens organer, vill författaren på ett rationellt och naturenligt sätt afhjälpa detta genom att höja och öka lifsprocessens kraft.

Luftbadets hufvudverkan, isynnerhet om temperaturen är låg, består i en höjning af syrsättningen i kroppens inre organ och en ökad blodhalt i huden, med därpå följande befrielse från skadlig blodöfverfyllnad i inre organ. I sammanhang härmed påpekas nödvändigheten af att den friska luften får tillträde till våra boningar, och först och främst till sofrummen. Att i vårt klimat sofva för öppet fönster, äfven vintertid, låter farligare än det är, blott vissa försiktighetsmått vidtagas. Författaren är öfvertygad om »att äfven de ängsligaste och för förkylning mest mottagliga skola, om de gå planmässigt, försiktigt och successivt till väga, komma därhän, att de icke allenast tolerera det öppna fönstret utan äfven slutligen längta därefter och på inga villkor vilja afsäga sig denna segvunna njutning».

Solbadet användes som värmekälla för åstadkommande af svettbad och har sin alldeles speciella betydelse för den sjukdomskomplex, som i dagligt tal går under benämningen bleksot.

Det kalla vattnet, kurmässigt användt, sätter vår hud i sådant skick att en verklig andningsprocess genom densamma åstadkommes, hvarigenom blodets syrsättning på afsevärdt sätt ökas. Dessutom härdar det hela kroppen och stärker nerverna.

I raska drag tecknar författaren konturerna af den Kneippska vattenkuren och påpekar, huru alla de vetenskapliga misstag och oegentligheter, som af Kneipp i fysiologiskt, patologiskt och allmänt medicinskt hänsende blifvit begångna, ej ha det ringaste att göra med den praktiska tillämpningen af hans kallvattenkur.

Till sist varnas för alla öfverdrifter i behandlingen och speciellt för att på egen hand företaga några kurer utan ordination af särskildt utbildad fackman. Framför allt kan ej nog allvarligt framhållas vådan af att en person, som genomgått en kallvattenkur, efter hemkomsten spelar läkare och ordinerar åt andra.

Det är med verkligt nöje vi rekommendera detta lilla arbete, om hvars innebörd vi sökt lämna några antydningar, och vi äro öfvertygade att litet hvar, och icke minst en förnuftig husmoder, skall där finna mycket både att lära och efterfölja.

Bgll.

* * *

Fru Brahe till Erichsholm. En legend. Af *Birger Mörner.*

Sägnerna växa kring våra gamla herregårdar och slott lika frodigt som rosenbuskarne i deras trädgårdar. De växa skenbart regellöst och täcka med blad och blom de grundvalar af enkla fakta, som forskningen mödosamt letar sig fram till. Men sina rötter hafva de djupt i döda generationers minnen, och de skära blombladen hafva fångat något af en längst försvunnen verklighets fägring och doft. En sådan sägen från Trolleholms slott i Skåne, det forna Erichsholm, är det som inspireradt Birger Mörner till den lilla bok, han nyss utgifvit. Det är »legenden» om fru Sophia Brahe, den store Tyges syster och studiekamrat, herr Otto Tagessons till Erichsholm änka, och om hennes långa väntan på sin trolofvade, den fattige alkemisten och astrologen Erik Lange. Episodvis berättad i ett värdigt och klangfullt språk, med i allmänhet väl träffad tidsfärg, fängslar denna femtonhundratalslegend fantasien med sina glimtar ur tre högt stående anders lif. Man måste vara författaren tacksam för den pietet och skicklighet, hvarmed han tagit reda på sägnens rosor och bundit dem samman.

Rosorna hafva dock, det säger författaren själf på ett ställe i legenden, många skiftningar och dem som äro djupast i färg, dem har han ej fått med. De som glöda af försvunna generationers innersta hemlighetsfulla lif, de måste för att ej falla af, brytas med mycket känslig hand, en hand lik den, som en gång skänkt oss ett fång rosor från värmländska herregårdar. *S—d.*

* * *

Skuggsidor ur lifvet. Anteckningar af *Kajsa.*

Lovisa Petterqvist har en syster — eller är det bara en hennes kusin, släktskapen har jag inte riktigt fått utredd — men Kajsa heter hon och sin penna för hon med nästan samma fermeté som sin fräjdade anförvandt från Jockmock. Men olika den goda fru Lovisa, som trots sitt ampra tal innerst inne tänker godt om hela världen, sin gubbe inbegripen, ser fru Kajsa — ty äfven hon är fru: »Jag är gift, vare det nog sagdt!» sätter hon som motto på sina anteckningar — bara skuggsidorna i lifvet. Det är dem hon vill ha fram och tillräckligt svart förstår hon att breda på färgerna. Kära hjärtandes, fru Kajsa har i de flesta fall rätt, det är rena rama verkligheten hon skildrar och den ter sig nog, när man vränger afvigsidan ut, inte för rar ibland, men för fru Kajsas egen skull, skulle man önska att hon ägde en liten smula mer idealitet, som kunde hjälpa henne att med mera lätthet och behag jonglera med lifvets stötestenar, istället för att de nu få plumsa ner hvar de kunna, obarmhärtigt krossande alla illusioner.

För öfrigt är Kajsa en präktig människa med sunda principer och mycken sens commun. Den petterqvistska, något grofkorniga humorn har hon också i arf och hon slår ofta hufvudet på spiken när

hon ger sig i håll med de moderna samfundslagarna och därmed sammanhörande missförhållanden och moraliska trassligheter. Men fint tar hon inte på saker och ting, fru Kajsa, allra minst på sin egen äkta hälft, hvilkens små manliga svagheter hon blottar med en för en hustru nästan allt för stor fördomsfrihet. Härvidlag har hon icke tagit exemplet efter Lovisa Petterqvist. Hur angelägen är inte den frun att, som en trogen maka ärar och anstår, hålla sin »Ruffen» om ryggen, äfven om hon emellanåt kan ge honom sina fiskar varma, också detta sin hustruliga plikt likmätigt! Fru Kajsa håller visserligen strängt på äktenskapet, men på samma gång betraktar hon det som en inrättning där hustrun är dömd att alltid dra det kortaste strået. Af allt att döma tycks hon emellertid fullkomligt veta att hålla sin Kristian stången, hvarför man misstänker att det är si och så med den hustruliga underdånigheten.

Hur Kajsa är som hustru angår oss dock mindre, som författarinna är hon ganska treflig och underhållande och det är här hufvudsaken. Jag gör därför hennes anteckningar blott skyldig rättvisa, då jag »rekommenderar dem till det bästa.»

L. D.

* * *

En modern historia. I dagboksform berättad af Gunhild. Af *Victor Hugo Wickström.*

Man säge hvad man vill om denna lilla bok, om det antikverade i berättelseformen, den prästgårdsmamsellaktiga intrigen och framför allt det repulserande, fysiologiskt-patologiska i ämnet, det ligger trots detta någonting af så sann förfärande verklighet i hela berättelsen, att man ej kan undgå att gripas däraf.

Hvad har förf. åsyftat med sin »moderna historia»? Utan tvifvel en handske slungad i ansiktet på samhällsmoralen. Det kan ej vara annat än en djupt känd indignation, som satt pennan i hans hand och dikterat denna hemska äktenskapsdram med å ena sidan den moraliskt och fysiskt sjunkne mannen, å den andra hustrunoffret och hennes sköflade lif. I det hela är det med finhet och takt han tar på det ömtåliga ämnet, ehuru uselheten äfven blottas ohöljdt och hänsynslöst, och vore det ej, som sagdt, för den något sentimentalt-gammalmodiga formen, skulle denna »Genganger»-historia säkert hjälpa till att skaka upp samvetena och öppna ögon och öron på förhållanden, rörande hvilka samhället länge nog stått som en likgiltig åskådare — och medbrottsling.

L. D.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas årsmöte ägde rum i Förbundets lokal den 20 april under professor Roséns ordförandeskap. Af årsberättelsen framgick att delägarnes antal vid 1898 års slut uppgick till 263 och att i sjukhjälp till 56 medlemmar utbetalts tillsammans 3646: 50 kr. Sjukkassans fonder uppgingo vid årets slut till 15,445 kronor.

Full decharge lämnades styrelsen för 1898 års förvaltning. Såsom styrelsemedlemmar återvaldes professor Rosén, doktor C. Nyström, fördelningsläkaren Edling, fröknarna T. Geijer och A. Roos och såsom suppleanter i styrelsen förste lifmedikus Westfelt, fru F. Lybeck och fröken U. Hammarsköld.

Till revisorer utsågos fröknarna A. Fabricius och K. Wall samt till revisorssuppleanter fröknarna A. Dahlström och M. Silow.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité hade fredagen den 28 april på Förbundets byrå anordnat ett samkväm, där fil. d:r fröken *Astrid Cleve* höll ett intressant föredrag om »Sport och friluftslif».

Från skilda håll.

»Ett steg framåt!» Den tyska tidskriften »Die Frauenbewegung» benämner med dessa ord den för visso tämligen ovanliga tilldragelse, som ägde rum i Berlin den 8 sistlidne mars, i det att på inbjudning af kvinnoföreningarna »Frauenwohl» och »Frauenbildung-Frauenstudium» representanter från riksdagen och den preussiska landtdagen samlades till ett möte för att gemensamt med kvinnorna diskutera åtskilliga för dessa viktiga spörsmål. De frågor som uppställts till diskussion voro: »föreningsrätten, kvinnobildningen, kvinlig fabriksinspektion och de i statens tjänst anställda kvinnornas ställning». Konferensen ägde rum i själfva riksdagshusets präktiga »Fürstensaal», och inbjudningen hade hörsammats af riksdagsmän tillhörande samtliga partier, med undantag af centern och socialdemokratien. Diskussionen var ytterst liflig, och ehuru den varade i 3 timmar, medhunnos blott de två första punkterna på programmet. Något egendomligt, säger »Die Frauenbewegung», torde inledarinnans hälsningstal ha förefallit åtminstone herrarna af högerpartierna, då hon uppmanade riksdagsmännen att söka vänja sig vid den tanken, att de ej blott voro representanter för den manliga delen af folket utan äfven för den kvinliga. Utom det att kvinnorna i antal öfverstiga männen, äro deras bildning, rätt och frihet af lika stor betydelse för det allmänna bästa, hvarför folkets ombud böra känna sig besjälade af samma pliktkänsla gent emot den kvinliga hälften af nationen som emot den manliga.

*

Professor Johanna Mestorf. Professorstiteln, som förut ingen tysk kvinna burit, har nyligen med anledning af hennes 70:de födelsedag tilldelats den äfven i vårt lands vetenskapliga kretsar kända och högt värderade intendenten vid det berömda schleswig-holsteinska museet för fornsaker i Kiel, fröken Johanna Mestorf. De tyska tidningarna innehålla med anledning af denna inom kvinnovärlden ovanliga utmärkelse utförliga och sympatiska uttalanden rörande fröken Mestorfs vetenskapliga betydelse och hennes lifsverk. — Hon var dotter af en läkare i Bramstedt i Holstein, och redan i hennes unga år under en mångårig vistelse i Sverige väcktes hennes håg för konsthistoriska studier, ett intresse som ytterligare ökades under ett längre uppehåll i Italien. Återkommen till fäderneslandet ägnade hon sig åt den inhemska fornforskningen, hvilken vid tiden för Schleswig-Holsteins inkorporering i det tyska riket vaknat till nytt lif och som koncentrerat sina sträfvanden på sammanslåendet af det danska museet i Flensburg med det lauenburgska museet i Kiel till ett provinsmuseum. Detta lyckades år 1873 och redan samma år blef fröken Mestorf utnämnd till amanuens vid det nya museet, och sedan dess egentlige grundläggare och förste intendent, professor Handelmann, aflidit, kallades hon att blifva dennes efterträdare. I en på uppdrag af d. v. kultusministern Dr v. Gossler författad skrift med titel: »Upprop till våra landsmän» väckte fröken Mestorf provinsbornas ännu slumrande intresse för museiinstitutionen och dess upprätthållande, hvarjämte hon i sin egenskap af sekreterare i Antropologiska sällskapet dragit försorg om att provinsens fornminnen på ett sakkunnigt sätt för Kiel-museets räkning utforskats, bevarats och restaurerats. Till denna organisatoriska verksamhet, hvarpå det vackra, mönstergillt ordnade museet är det mest talande beviset, må läggas fröken Mestorfs vidtomfattande litterära verksamhet, i hvilken det rikt illustrerade, omfångsrika verket: »Schleswig-Holsteins förhistoriska minnen», utgifvet med anledning af museiinstitutionens 50-åriga jubileum, intar det förnämsta rummet.

Åt den nordiska arkeologforskningen har fröken Mestorf alltjämt ägnat stor uppmärksamhet. Så har hon öfversatt arbeten af de skandinaviska vetenskapsmännen Nilsson, Wiberg, Hildebrand, Sophus Müller, Ingvald Undset och Henry Petersen. Slutligen må erinras att hon årligen i tidskriften »Archiv für Antropologie» lämnar redogörelse för den skandinaviska fornforskningens framsteg.

*

En demonstration och en upprättelse. Förliden mars månad utspeltes vid universitetet i Halle en episod, som är särskildt karakteriserande för tyskt studentlif. Hvad som åsyftas är den i pressen mycket omtalade uppseendeväckande demonstrationen mot de kvinliga medicine studenternas deltagande i den kliniska undervisningen, som deras manliga kolleger satt i gång.

Den från Halle-medicinarne utgångna protesten, som anslagits på »svarta taflan» i Berlins universitet, lyder: »Vi fordra kvinnornas uteslutande från den kliniska undervisningen, emedan erfarenheten lärt oss, att en för kvinliga och manliga åhörare gemensam klinisk undervisning lika

litet öfverensstämmer med ett grundligt medicinskt studium som med anständighetens och moralens fordringar.»

Det svar som medicinska fakulteten i Halle afgifvit på studenternas tilltag, har emellertid blifvit en lysande upprättelse för de tyska studerande kvinnorna, och man undrar ej öfver att dessa betrakta denna universitetslärarnas förklaring som en stor seger för deras sak. Den medicinska fakulteten uttalar sig angående protesten på följande sätt: »Då genom de studerande kvinnornas deltagande i den kliniska undervisningen härstädes skick och ordning i de kliniska anstalterna och hörsalarna på intet sätt blifvit störd, då ej häller deras närvaro störande inverkat på sedligheten eller undervisningens vetenskapliga allvar, tillbakavisa vi, professorer, på det bestämdaste ifrågavarande protest från studenternas sida som en skymf mot härvarande kliniska anstalt och dess ledare. Fakulteten beklagar vidare på det högsta den animositet mot de kvinliga studenterna, som uttalas i den ofvan åberopade protesten och hvartill de härvarande kvinliga studenterna aldrig gifvit någon anledning.»

*

Kvinnor som läkare för sinnessjuka. En framstående tysk psykiater, geheimemedicinalrådet Ludwig, har i tidskriften »Zentralblatt für Nervenheilkunde und Psychiatrie» publicerat en märklig studie öfver lämpligheten af kvinnors användande vid behandling af sinnessjuka. »Kvinnor förstå bäst», heter det däri, »sinnessjuka af deras eget kön; ha skarpare blick för de friska element, som ännu finnas kvar hos den sjuka, och äro lämpligare än män att undersöka sinnessjuka kvinnors fysiska beskaffenhet».

*

Vid Paris' universitet studera för närvarande 400 kvinliga studenter, d. v. s. ungefär $^1/_{30}$ af hela studentantalet. Vid landsortsuniversiteten förekomma de äfven, fast i betydligt mindre antal.

*

Kvinnornas rösträtt är införd i vissa kommuner af kantonen Tessin i Schweiz. Orsaken därtill är att söka i den omständigheten att alla män om sommaren utvandra till andra orter för att söka arbete och att i följd däraf de kommunala angelägenheterna då måste ligga nere. — I Milano har kommunalstyrelsen väckt förslag att under männens frånvaro en hvar familj äger att bemyndiga en kvinna att föra dess talan och utöfva rösträtt vid förhandlingar rörande kommunens angelägenheter. Naturligtvis hälsa de liberala tidningarna dessa förslag med bifall, under det att de klerikala opponera sig däremot.

*

M:me Coralie Cahen, en af Frankrikes största kvinliga filantroper, har nyligen aflidit. Det är i synnerhet för sin själfuppoffrande och storartade verksamhet bland de franska fångarna i Tyskland efter 1870 års krig, som hon gjort sig förtjänt af fäderneslandets tacksamhet, en erkänsla hvilken äfven fått ett synligt uttryck i den för en kvinna så sällsynta utmärkelsen af hederslegionens ordenstecken, som franska staten tilldelat henne.

(Insändt.)

Till Red. af Dagny!

Sedan flere år tillbaka är jag en intresserad prenumerant på Dagny. På grund häraf vågar jag anhålla om plats för nedanstående rader.

I innevarande årgångs 7:de häfte förekommer i en uppsats af Klara Johanson om *Agneta och hafsmannen* några uttalanden, mot hvilka jag icke kan underlåta att för min ringa del protestera. Och jag vet, att jag är långt ifrån ensam om min mening i detta fall. Redan det sätt, hvarpå författarinnan talar om *äktenskap utan vigsel*, kolliderar betänkligt med högst berättigade sociala intressen och är ägnadt att åstadkomma skada, såsom det ock på många håll icke kan annat än såra.

Men ännu betänkligare är det rent af anstötliga tal om *dopet*, som författarinnan tillåter sig: »Det ser verkligen nära nog ut, som om skalden hade för afsigt att betona, att — — — små barn fara mycket illa af att icke bli riktigt döpta» (sid. 157; jämför ock sid. 160: »— — den lille, som var så litet döpt, bara doppad i sjön af sin far — —»).

Klara Johanson säger, att »författaren må få ha sina åsikter, om de än verka en smula ytligt ortodoxa». Så må ju ock författarinnan i Dagny få ha *sina* åsikter. Jag kan icke tillåta mig säga, huru *de*, enligt min uppfattning, verka. Dopet, detta »bad till ny födelse och en förnyelse af den Helige Ande», enligt Paulus (ett gudomligt nådemedel således, som vi och våra barn verkligen icke utan väsentlig skada kunna undvara), må för Klara Johanson vara blott en «kyrklig ceremoni».

Men att *Dagnys* spalter med Redaktionens goda minne öppnats för ett sådant *gäckeri med det heliga*, som — låt vara blott i förbigående — beklagligtvis fått ske uti ifrågavarande uppsats, däremot måste af känsla för det *kristligt anständiga allvarligt protesteras.*

Kalmar den 22 april 1899.

Joh. Wickbom.

* * *

Genom att lämna plats åt ofvanstående insändare med dess mot oss riktade klander hoppas vi till fullo hafva visat, att vi uppriktigt beklaga den anstöt de åberopade uttrycken väckt, ehuru det för visso *icke* varit förf:s afsikt att i sina ord lägga någon för den religiösa känslan sårande innebörd. *Red.*

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $^1/_2$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 10

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR
SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

CARIN WÄSTBERG: Det handarbetades framtid. I.

CÉCILE GOHL: Tidning för en dag.

A. S.: Från 1899 års riksdag. II.

Litteratur: K. J.: Grefven af Antwerpen af Per Hallström. — L. D.: Talmi af Ernst Lundquist. — A. St.: Kvinnohygien af Karolina Widerström. — K. J.: Småskrifter utgifna af Sveriges kvinnliga fredsförening.

Internationella kvinnokongressen i London.

Ett fredsmöte.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Det handarbetades framtid.

I *Dagnys* febr.-häften för 1898 infördes en oafslutad uppsats, benämnd *Svensk hemslöjd och norsk husflit.*

I planen för densamma ingick från början, att först lämna, med ledning af utställningen 1897, en redogörelse för Skandinaviens hemslöjdsförhållanden. Detta skulle göras för ett särskildt ändamål, det nämligen att erhålla en något så när tillförlitlig uppgift på den arbetskraft, tid, skicklighet, de tekniska förfaringssätt m. m., som förbrukas i hemslöjdens tjänst. Vidare skulle undersökas om detta kapital af tid, arbetskraft o. s. v., såsom det, enligt utställningens vittnesbörd för närvarande skötes, lämnar fullgod ränta.

Emellertid kom, af vissa anledningar, endast första afdelningen eller *Svensk hemslöjd* att behandlas. Då jag icke heller nu är i tillfälle att afsluta ofvannämnda uppsats, hänvisas i ämnet intresserade läsare till nedanstående tankar och förslag. Om de också icke utgöra en omedelbar fortsättning af *Svensk hemslöjd*, gå de dock i samma riktning som fortsättningen af denna artikel, enligt min första plan, skulle gjort.

* * *

Det gäller nog alltid, och icke minst i dessa täflans tider olika nationers varor emellan, att hvarje land måste taga hänsyn till sina naturliga och säregna fördelar och upparbeta, utveckla dessa så, att det blir möjligt uppträda som specialist på det eller de områden, som ligga landets förhållanden närmast. Industrien kan icke skaffa välstånd åt alla och kommer framdeles allt mindre och mindre förmå göra det i samma mån som skickligheten blir den allt fullkomligare och fullkomligare maskinens. Den arbetar ju lika bra hvar den än står, lika bra i det innersta Afrika som i det yttersta Thule. Men oafsedt detta giltiga skäl, att hälst föra i marknaden det som är fåtaligt representeradt (men röner stor efterfrågan), borde folken icke låta medel och tillfällen till förbättrade villkor blifva obegagnade eller rent af gå sig ur händerna. Ju äldre ett ännu vaket kultur-

folk är, desto mindre låter det också ett dylikt fel komma sig till last. Det försmår ingen af sina ekonomiska hjälpkällor och är på ständig spaning efter nya. *Ett* land drager alla upptänkliga fördelar af sitt varma och hälsosamma klimat, ett annat sprider kunskapen om sin storslagna natur vidt och bredt bland reslystna, och detta göres icke förgäfves, ett tredje har sina ruiner och stora minnen till nationell biförtjänst, ett fjärde sin konst, o. s. v.

Men hvad hafva vi, som är så vårt eget, att det icke också är alla andras tillhörighet?

Vi hafva nog mycket som är speciellt vårt, ty Sverige hör icke till de vanlottade länderna. Är det icke förty fattigt, så bär icke landet skulden, utan felet är folkets, mitt och ditt med fleres.

Särskildt hafva vi ett stort kapital af lefvande kraft. Och den kraften är icke utnött eller tröttsliten, den ligger nästan oanvänd på lager, väntande på tillfälle att få förhjälpa oss från nödtorft till välstånd.

Huru kan man nu veta att ett öfverflöd af arbetskraft verkligen finnes?

Det visade hemslöjdsutställningen i Stockholm 1897. Där fanns för det första: Mer arbetskraft nedlagd än det utställda arbetet rättvisligen borde kräft. För det andra: Arbetskraft, som endast af brist på tillfälle till nyttig sysselsättning förbrukats på onyttiga föremål, värdelösa från alla synpunkter. För det tredje voro nio tiondelar ($^9/_{10}$) af all den arbetskraft som representerades i det exponerade så använda, att den skaffar sina ägare ett lamt tidsfördrif med den tillhörande, föga eftersträfvansvärda *nödtorften*, men ingalunda det välstånd, som arbete har löfte om att föra med sig.

Angående det sist påpekade förhållandet, bevisar detta, att hemslöjden i Sverige icke är välskött — och de båda först nämnda bevisa, att det finnes mer arbetskraft till hemslöjdens förfogande, än den under nuvarande omständigheter har behof af. Summan af dessa fakta är, att hemslöjden äger ett kraftkapital, som i otaligas intresse *fordrar* en bättre användning.

Innan vi emellertid öfvergå till frågan huru detta skall låta sig göra, vilja vi ett ögonblick vända våra blickar mot en annan faktor, utan hvars medverkan, enligt mitt enfaldiga förmenande, allt vårt arbete, för så vidt det är vår afsikt att verka för det handarbetades *framtid*, blir fåfängt. Denna faktor är konsten. Och det är endast på grundvalen af en förening mellan konsten och det lefvande kapital, som nu, till ringa vinning för utöfvaren, förbrukas

på hemslöjden, som hoppet om ett ekonomiskt lyckligt och ett ärofullt tillkommande för det handarbetade kan byggas.

Ehuru konsten egentligen af inga gränser vet, måste dock här, på det intet missförstånd skall uppkomma och framdeles blifva oss till men, en begränsning eller rättare en inhägnad af begreppet tillåtas. Och detta af samma skäl, som nyligen anfördes beträffande tillgodogörandet af hvarje lands specialförråd och tillgångar. *Det är vår själfständiga konst frågan här uteslutande gäller.* Vi ha nämligen numer en sådan, ehuru den är så ung, att dess tillvaro till och med af mången betviflas. Men tviflet har ju aldrig försatt berg eller omintetgjort fakta, man behöfver därför ej taga med i beräkningen hvad det förkunnar.

Vår själfständiga konst! Det är således ej den häpnadsväckande rika nutidskonsten, hvilken framkonstrueras med tillhjälp af »Studio» eller omkomponeras efter tyska mönster, som bör sammanföras med det gedigna kapital hemslöjden sitter inne med. Detta kan ju tyckas vara en sträng dom, men jag fruktar den är rättvis. På andra områden är det ju orätt att förena värden af olika sorter, de måste först förvandlas till samma sort. Men ginge man så tillväga äfven i detta fall, blefve likväl resultatet så obetydligt att det icke ens täckte reduceringsbesväret. Lefvande kraft har ett bestående värde, den förnyas dagligen och behärskar därför både samtid och framtid. Men den internationella dagsriktningens konst är ett blomster, hvars värde snart förvissnar. Och summan af detta värde, adderadt till summan af hemslöjdskapitalets, skulle icke förstora det senare mera, än inkomsten af ett lass hö, adderadt till inkomsten af en gifvande guldgrufva, skulle göra. Därmed är ju icke sagdt att höet är värdelöst, icke häller att dagskonsten är det. Den senare gläder ju mången lätt tillfredsställd med sin flyktiga skönhet. Men den har äfven en annan betydelse: liksom allt växande, som vissnar ned, göder den jordmånen och ger den kraft att bära ädlare plantor.

Lika litet som den internationella konsten är identisk med *vår* själfständiga konst, lika litet är emellertid våra förfäders konst identisk med densamma. Detta är dock en allmänt spridd mening, och kättersk är den, som med *vår* nationella konst icke endast menar hvad nationen utförde i den vägen för ett eller flere hundra år sedan, utan dristar påstå, att också *det är nationellt, som åstadkommes af nutidens svenska nation.* Och likväl är det ju det sistnämnda, som egentligen är vårt. Med äldre svensk konst förhål-

ler det sig däremot, som med våra fäders ärofulla bragder, de tillhöra oss som ett dyrbart arf, men de fritaga oss icke från skyldigheten att genom berömvärda handlingar vidmakthålla Sveriges goda, gamla rykte. En ny tid är berättigad fästa en ny länk i den gamla kedjan såväl på ärans som konstens och alla andra områden. Och det som alltid utmärker den nya länken är, att den är ett för sig; den egenheten kan ej upphäfvas, så det hjälper ej att förarga sig däröfver. Och endast den svenska konst, som bär detta kännetecken, hvilket med andra ord vill säga, har sin egen prägel, samtidsprägeln är det, hvars förening med samtidens stora hemslöjdskapital här förordas.

(Forts.)

Carin Wästberg.

Tidning för en dag.

I det uppfinningsrika Amerika ha på de sista åren många kloka hufvuden på fruntimmerssidan slagit sig ihop för att på ett sinnrikt, tilltalande sätt inom kort tid samla en stor penningsumma för välgörande ändamål. På de sedvanliga basarerna, där folk hopföras sent på kvällen och påtrugas gagnlösa föremål till oskäliga priser, hade man hunnit blifva alldeles utledsen af öfvermättnad. Nu ville man ha fram något spritt nytt och praktiskt, något som verkligen kunde slå an på allmänheten ända ned i de djupa leden, något som kunde besanna ordstäfvet: »många bäckar små blifva en stor å».

Ett af de originellaste påhitt sattes i värket i staten *Iowa* och röjer de fördomsfria umgängesformer, den obesvärade tilltagsenhet, som kännetecknar samhällena väster om Mississippi. Kvinnoklubben i staden *Des Moines*, bestående af litterära societetsdamer, öfvertog nämligen på midsommardagen alla elektriska spårvagnar för att i välgörande syfte förvärfva ett kapital. Motorkarlarna fingo behålla och sköta sina platser den dagen som vanligt; men i konduktörernas ställe värfvades och tillsattes stadens vackraste tärnor i förtjusande dräkter, med tillsägelse att samla afgifterna och aldrig lämna växel, då passagerarne framräckte silfverdollrar och sedlar.

Småleenden och tacksägelser rekommenderades som ersättning i stället; ty välgörenhetens ädla syfte anses helga medlen, som hvar man vet af erfarenheten, inhämtad på basarerna. Publiken, som är

beredd därpå, lämpar sig därefter och hyllar till och med den påpassligaste.

I flere staters storstäder har den planen genomförts, att damerna för en enda dag utgifvit en tidning, som de själfva redigerat och hvarigenom de skurit guld med täljknifvar. Ett sådant tidningsföretag för en dag, som kröntes med framgång öfver all förväntan, önskar jag att redogöra för, enär jag hade den fägnaden att få draga mitt lilla strå till den stora stacken — först genom att bidraga med mitt lilla opus och sedan köpa hela famnen full af tidningsexemplar och sända dem på postens vingar öfver land och haf.

* * *

I *Cincinnati* — en stad, som med stora steg nalkas halfva millionen till invånareantalet — stodo år 1895 ett par välgörande stiftelser i behof af en större fond till utvidgning och nybyggnad. Damerna ur den högre societeten, som särskildt intresserade sig för ändamålet, rådplägade och kommo öfverens om att slå sig på tidningsförlag. Det föll dem ej in att utgifva en broschyr på egen hand; det var för långtrådigt och riskabelt. Däremot ämnade de för *en* bestämd dag söka öfvertaga redigeringen af en af stadens anseddaste tidningar och vädja till stadens talangfulla kvinnor att samverka på alla områden. Beslut och handling följdes åt; och amerikanskornas beslutsamhet, då de gifva sig ut på vikingafärd för ett godt ändamål, är sådan, att det knappt lönar mödan för mörksens makter att lägga sten i vägen.

Resultatet af kraftansträngningen ligger framför mig i ett nummer af kvinnornas upplaga af *Cincinnati Tribune* för den 10 dec. 1895. Det är en häpnadsväckande tidning på 36 sjuspaltiga, tättryckta sidor. Formatet är 64×44 cm. och den hopveckade *Tribune* utgör en försvarlig packe. Hvart nummer såldes till 10 cts eller ungefär 40 öre, och var detta det tredubbla priset af den dagliga *Tribune*-upplagan, som förekommer i 8—12 sidor af samma storlek.

Damerna önskade påtagligen lämna valuta för pengarna — och något tillöfvers. Skämtet, som i Amerika alltid har sitt ord med i laget, försummade gifvetvis ej att komma med sina pilar. Bland annat vågade negerhumorn sig fram med en kvickhet; den tyckte, att det var väl mycket tyg till ett enda par byxor. Den finare kritiken påstod, att man i damernas *Tribune* för sina 10 cts

fick själaspis för ett år och sedermera braständare för återstoden af lifstiden.

Illustrationer vankas där i öfverflöd, både fula gubbar och sköna ungmör med ballongärmar på högsta modet. Titelbladet bjuder i grann utstyrsel på en ode till moder Cincinnati, och hon själf ter sig fager och majestätisk i klassiska draperier. Kärlekens symbol, rosen, blomstrar till höger om henne, medan vishetens uggla flaxar till vänster om denna »Västerns Drottning», som hon kallas i den högre stilen, fastän öknamnet »fläskstaden» begagnas i tarfligt hvardagsspråk.

Men huru förhöll det sig egentligen med proportionen mellan Tribunes kvantitet och dess kvalitet? Voro båda lika öfverdådiga? Jo, sanningen såras ingalunda af påståendet att vågskålarna voro i fullkomlig jämnvikt och att Cincinnatis fruar och tärnor hade all heder af sitt arbete. Från utländingens oväldiga ståndpunkt äro amerikanskorna icke blott vackra och lifliga utan följa noga med sin tid, äro snabb- och klartänkta, beresta, belästa och öfvermåttan energiska. De äro slängda i ritning och målning på duk och porslin och i träsnideri, särskildt äger Cincinnati utmärkta läroanstalter i förening med dess muséer och porslinsfabrik. Som exempel må i förbigående nämnas, att den jätteorgel, som begagnas i konsertsalen, prydts af Cincinnati-damernas egna händer med rikt utskurna träpanelningar i hög relief. Häraf torde framgå att *Tribune*-styrelsen slapp leta med lykta och bloss efter förmågor, som kunde betros med den artistiska utstyrseln. Då dessutom lätthet att uttrycka sig i tal och skrift hör till regeln, snarare än till undantagen, hos den bildade amerikanskan, så stötte styrelsen endast på svårigheten att begränsa tillflödet af bidrag på vers och prosa genom att endast vända sig till redan erkända litterära medsystrar. Det ansågs sålunda som ett privilegium att få vara med och se sin fulla namnteckning under sitt opus. Välbekanta namn påträffades i *Tribune*, universitetets professorsfruar, stadens kvinliga läkare och jurister, till och med f. d. presidenten *Clevelands* syster, som är ett vittert ljus.

Huru buro damerna sig åt med företagets organisation och förvaltning? Om de ock förstodo sig noga på ett stort hushålls förvaltning och en klubbs organisation, så voro de ovana vid redaktionsarbetet, och således måtte de två månader, som åtgingo till förberedandet af upplagan, ha varit i hög grad sträfsamma och oroliga. — Dagligen befunno de sig på sin post i sex veckors tid, de sju oförfärade medlemmarna af redaktionen, näml.: hufvudredaktrisen, bi-

trädande redaktris, två verkställande direktriser, räkenskapsförerskan och tvänne fruar inom annonsexpeditionen — en af företagets bästa inkomstkällor.

En gentil lokal i centralt läge hade af en välvillig affärsman gratis ställts till den kvinliga generalstabens disposition. Gasverket donerade grann upplysning under hela tiden. Det var ingen småsak häller, då lågorna vintertiden måste hållas tända hela dagen i fabriksstadens sotuppfyllda dimma. Andra liberala skapelsens herrar satte skrifmaskin och telefon i byrån och visade sig i alla afsenden tillmötesgående. Feberaktig brådska rådde i denna bikupa. Telefonbud kommo surrande; Remington-maskinen knäppte dagen i ända, bref dikterades och annoterades stenografiskt; postbud ilade ut och in; visiter anlände med rapporter, förfrågningar, upplysningar, donationer. Det gälde att hinna med; och då ordning skall framtrollas ur kaos, är den äkta amerikanskan i sitt esse. Nästan lika ifrigt, om ock i liten skala, skötes *Tribunes* intressen på 20 olika håll i staden, mest uppe på kullarna öfver Ohiofloden, där de rikes eleganta hem ligga i förnäm tillbakadragenhet, skådande ned på den i blåsvarta rökhvirflar svepta arbetsvärlden i dalen. För hvar och en af *Tribunes* 20 literära afdelningar ålåg det en societetsdam att personligen eller genom korrespondans anhålla om och insamla bidrag och själf författa en inledande kort artikel i det af henne öfvertagna ämnet, som låg mest för henne. Dessutom redogjorde hon flitigt för centralbyrån. Den tid, som dessa lyckligt lottade damer äljes ägnat åt sällskapsplikter, utkräfdes nu af *Tribune*, som bokstafligen blef deras sköte- och sorgebarn i sex veckor. Intet annat än ett storslaget välgörande syfte kunde ha förmått den exklusiva *haute volée* att inför allmänheten aflägga prof på administrativ duglighet och med sitt fulla namn skylta i spetsen för en tidningsafdelning, till och med i fetstil. Mången herre, som i dessa dagar uppträdde på börsen och klubben och såg litet blekare ut än vanligt, bryddes af kamraterna med förfrågan om han öfveransträngt sig med författarskap för sina fruntimmers räkning och huru många sidor han suddat ihop för *10 dec.-Tribune.* Ett så godt tillfälle till drift hade genus masculinum ej fått tag i på långliga tider, mest dock *före* d. 10 dec. Månne de voro afundsjuka, emedan deras pennor försmåtts för Tribunes spalter? Och ändå ihågkommos de i Tribune med särskild afdelning — »I herrarnas rike» — i godmodig anda, och tedde sig en grupp af bekanta medborgare ganska prydligt i en bukett af prästkragar, med porträtthufvud i hvarje blommas medelpunkt.

Ett dussin fruar och fröknar sysslade med kompositionen och reproduktionen af illustrationer, både för teatern och annonsafdelningen. Det petiga uteslöts här och bilderna röja öfverallt artistisk färdighet och rent af *schwung* på vissa bilder.

Brorslotten af styrelsens arbete tillföll onekligen den kår af 27 damer, unga och äldre, som åtagit sig det maktpåliggande insamlandet af annonser i staden — en afdelning där takt och personligt inflytande var af stort värde. Ingen enda rad af *Tribunes* utrymme för annonser trycktes gratis; till och med själfva organets prenumerationsanmälan för påföljande år betalades enligt anslagen taxa. Stadens handelsfirmor, banker, hotell, järnbanor, fabriker, läroverk etc. voro alla representerade. Det led mot julen och bodägarna täflade med hvarandra att i damernes Tribune förkunna om all den grannlåt och de nyaste moder de hade på lager, och göra det på ett i ögonen fallande sätt.

Värdigt och anslående ter sig Cincinnati-juristernas annons, upptagande full sida med ståtligt hufvudstycke af duktig teckning under titeln »lagens majestät». Domaren i peruk och halskrås omgifves af gåspennor och pergamentrullar, kullslaget bläckhorn och vårdslöst kringströdda folianter. Mellan raderna af advokaters och domares visitkort presenterar en modern Cincinnatisk *Portia* kvickt och träffande, versifieradt, i alfabetisk ordning, sina bröder lagkarlar för den stora allmänheten.

Den annonsjagande skaran skydde ingen möda och skördade ett kapital.

En djup suck af lättnad måtte ha dragits på redaktionskontoret, då sista spalten proflästs och tryckningen under natten mellan 9—10 dec. pågick i *Tribunes* väldiga ångpressar under tillsyn af dess vanliga manliga arbetsstyrka. Villigt och tacksamt erkände ock systrarna, att alla deras ansträngningar hade varit kastade för vinden utan de tjänande brödernas ovärderliga hjälp med råd och dåd, på redaktionen och i tryckeriet.

* * *

Kom så försäljningsdagens morgon, då *Tribunes* vanliga prenumeranter fingo veckla ut tidningen samtidigt med servetten vid frukostbordet och sluka maten och själaspisen omväxlande. En och annan, som icke samverkat, kunde måhända anmärka, att det var en besynnerlig tidning, utan nyheter för dagen, utan utländska telegram, börs- och teatermeddelanden, politik etc. Men om de flesta

underrättelser stötte på konserver, i stället för färska grönsaker, så gick alltsammans ändå åt, för folk äro nyfikna.

Societetsdamerna i sina granna ekipager med negerkuskar och betjänter voro ute hela förmiddagen och vagnarna voro fullpackade med exemplar af *Tribune*, som såldes utefter gatorna åt förbigående. Grupper af fina, söta fröknar stodo i förstugan till den jättestora postbyggnaden, där det vimlar af folk dagen i ända, och hembjödo *Tribunes* öfverlag. I alla hotell och järnvägsstationer, på ångbåtar och på bantåg, som från denna »Söderns port» hvina genom staterna, fanns *Tribune* den dagen till salu. Och alla de små silfverdropparna samlades till bäckar och innan dagens slut sammanflöto dessa till en stor silfverå — och stor var belåtenheten inom Cincinnatis kvinnovärld.

Då jag nu återigen bläddrar i tidningen från Nya världen, stöter jag på mycket i dess olika afdelningar, som Dagnys läsare skulle mottaga med intresse. Sålunda berättar t. ex. en vördnadsvärd dam, mrs *K. L. Davis*, om de berömda män och kvinnor hon råkat och hört i det fordna Cincinnati. Som glanspunkten bland dessa ungdomsminnen räknar hon Jenny Linds meteorlika uppträdande på Nationalteatern. Oförgätliga äro för henne den svenska näktergalens toner i *Casta Diva* och i den om förunderlig teknisk färdighet vittnande ekosången.

»Då hon trädde fram till rampen och stod där ensam», yttrar mrs Davis, »verkade hennes personlighet öfverväldigande. Hennes sångarfärd var ett triumftåg och tillfället att höra henne ansågs som epokgörande».

Jenny Lind följdes snart af en annan kvinna från midnattssolens land, om hvilken nämnes: »Sedan besökte miss Fredrika Bremer vår stad och gästade i mr *Charles Stetsons* hem. Den tillbakadragna lilla damen såg icke ut som en romanförfattarinna och jag tror näppeligen att hon kunde skrifva nutidsromaner, och ändå minnas vi alla med häpnad det realistiska lifvet i »Grannarne» och »Presidentens Döttrar».

Vidare redogör samma penna för Kossuths, Thackerays, Prinsens af Wales besök och roar oss trefnadsälskande fruntimmer med en anekdot från Emersons uppträdande i Cincinnati. Efter ett filosofiskt föredrag uppsöktes den store tänkaren af någon som ville bjuda honom hem till sig på té, och befanns Emerson på hotellet sitta i oeldadt rum i sällskap med en dank, instucken i en buteljhals, en verklighetsbild af hans lifsprincip om enkla vanor och höga tankar.

Bland andra Tribuneafdelningar må nämnas: idrott, ungdom, uppfostran, musik, konst, välgörenhet, filantropi, lokalhistoria. I en stad, som under dess hundraåriga tillvaro visat en fenomal utveckling på alla områden, låter dess äldsta kvinliga, minnesgoda medborgares redogörelse om det *fordna* Cincinnati som en saga — förvandlingen från by till storstad inom en människoålder.

Kapitlet om klubbar slår den utländska läsaren äfven med förvåning, då vi få veta att ej mindre än 46 kvinliga klubbar till andlig förkofran äga bestånd i Cincinnati. I alla råder parlamentariskt skick; i de flesta deltaga medlemmarna i tur och ordning i diskussionen och förberedandet af litterära uppsatser; de flesta höra äfven till sin hemstat Ohios klubbförbund med anslutning till nationsförbundet.

Då de flesta klubbmedlemmar äro fruar, så kallas klubben ej med orätt »den gifta kvinnans läroverk». Ofta upptages i amerikanska kvinnoklubbar ett främmande land till vinterns studieämne. Liksom rollerna i ett skådespel, så fördelas här landets förhållanden bland medlemmarna, hvilka söka upplysning på bibliotek och vid sammanträdena uppläsa en *resumé* af sina forskningar angående landets språk, litteratur, framstående personligheter, historia, musik, nationallynne etc. Kanske resultatet blir något ytligt; men i mångsidig belysning får en hvar skymtvis inblick i en främmande värld och vaknadt intresse att taga reda på mera af ämnet. Den vintern då *Tribune* utgafs voro Ryssland och det nordiska Europa på modet i klubbförhandlingarna.

Gedigen är afdelningen om »Kvinnan i läkekonsten», där uppsatserna skrifvits af kvinnor, som i åratal tjänstgjort som stadsläkare eller förestått sjukvården på lasarett. En spännande lefnadsteckning af dr *Elisabeth Blackwell*, banbryterskan bland amerikanska läkarinnor, som segerrikt burit »dagens tunga» och ej ens genom förlusten af ena ögat under lasarettsstudier i Paris skrämdes tillbaka från den inslagna törnbeströdda vägen, hör till tidningens bästa bidrag, lämnad af en Eskulapi dotter på nutidens jämnade bana. Och fängslande är sannsagan om en trio medicine studentskor, som slogo sig ihop att i Cincinnati bilda en klinik för fruntimmer och barn i fattigkvarteren, ett företag som varit ursprunget till ett ståtligt sjukhus, detsamma till hvilkets utvidgning damernas *Tribune* utgafs.

Cécile Gohl.

Från 1899 års riksdag.

2.

Den utgång frågan om de kvinliga postexpeditörernas löneförhållanden vid innevarande års riksdag erhållit, har redan i ett föregående häfte af denna tidskrift blifvit omnämnd, hvadan vi endast hafva att redogöra för några andra i år framlagda motioner, som äga specielt intresse för kvinnan, såsom berörande hennes ställning i samhället.

För att afhjälpa bristerna i den oklara och mycken oreda vållande äktenskapslagstifningen hade motioner framlagts af herr *Gustaf Axel Berg* i första och af herr *C. Lindhagen* i andra kammaren om skrifvelse till k. m:t angående *ny lagstiftning om äktenskapsskilnad.* Motionerna biföllos af båda kamrarna.

I anledning af k. m:ts lagförslag till ordnande af det civila pensionsväsendet hade herr *M. Höjer* i andra kammaren motionerat om *pensionsrätt för de kvinliga ritbiträdena, som på förordnande innehafva tjänst vid rikets allmänna kartverk.* Motionen afslogs i sammanhang med det kungl. lagförslaget.

Herr *I. G. Hazéns* motion om skrifvelse till k. m:t med begäran om utredning och förslag i fråga om *statsunderstöd åt vissa äldre behöfvande folkskolelärareänkor*, afslogs af båda kamrarna.

Herr *C. G. Grundells* två motioner om ändring i villkoren för åtnjutande *af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor och af statsbidrag till slöjdskolor för gossar och flickor* hafva föranledt riksdagsskrifvelser angående *förändrade bestämmelser för understödets tillgodonjutande.*

Däremot afslogs i båda kamrarna herr *Stormats Olssons i Sörnäs* förslag *om sådan ändring i villkoren för erhållande af statsbidrag till kvinlig slöjd, att slöjdafdelning ej skulle behöfva omfatta mer än femton flickor.*

Herrar *E. Hammarlunds och H. Anderssons i Vestra Nöbbelöf* motion om skrifvelse till k. m:t angående *statsbidrag till aflönande af vikarier för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, som af sjukdom urståndsättas att sköta sin tjänst*, bifölls af båda kamrarna.

I anledning af herr *I. Månssons* m. fl. motion om skrifvelse till k. m:t angående *inrättande af ett folkskolelärarinneseminarium inom Malmöhus eller Kristianstads län* beslöto kamrarna att hos k. m:t anhålla om *utredning, huruvida inrättandet af ett nytt seminarium för ut-*

bildande af folkskolelärarinnor vore af behofvet påkalladt och hvar i så fall detsamma borde lämpligast förläggas. Dessutom beviljade riksdagen för år 1900 ett *anslag* af *19,400 kronor till parallelklasser vid två seminarier.*

Genom gemensam votering beviljade riksdagen ett anslag af 4,000 kronor till *resestipendier åt folkskolelärare och lärarinnor.* Motionärerna, herrar E. Hammarlund och F. Berg, hade begärt 6,000 kr. hvilket afstyrktes af statsutskottet och afslogs i första kammaren, under det den andra biföll utskottsreservanternas förslag om ett anslag af 4,000 kronor. *A. S.*

Litteratur.

Grefven af Antwerpen. Ett sagodrama af *Per Hallström.*

Under det pestens ande förde sitt förskräckliga regemente i Firenze och hvarje timme kastade ett fång människor för dödens fötter, sysselsatte sig en liten ungdomsflock, som listigt flytt ur den eröfrade och tillspillogifna staden, med att lyssna till fågelsång och fägnas af kullars och ängars böljande grönska samt med förtäljande af sorgliga och lustiga historier. Den första dagens eftermiddag hade de samlats kring sin för tillfället korade och krönta drottning, den förståndiga och något litet till åren komna Pampinea, i det mjuka gräset på en solskyddad plats. Där hade då alla i tur och ordning berättat hvar sin ystra eller lärorika historia, mest om lurade munkar eller om kvicka gycklare, och när kvällen lockat dem in i villan, hade Emilia sjungit en skälmsk och trånande canzone, ackompanjerad af Laurettas dans och Dioneos luta.

Nu var den andra dagen inne, och dess drottning var den ståtliga Filomena, som så värdigt uppbar lagerkransen öfver sitt hufvuds leende fägring och hvars ord voro visa som orakelspråk ur en gudinnas mun. Hon var icke hågad för uppsluppet skämt och galenskap, hon ville höra om trista och underliga öden, men hennes sinne för symmetri och klarhet kräfde en allmän och ofördunklad lycka till upplösning af äfventyrens härfva. Därför hade hon utfärdat ett påbud, att alla berättelser, som förtäljdes under hennes regeringsdag, skulle handla om någon som förföljdes af allehanda olyckor men på sistone nådde en lycka utöfver sin förväntan. Så kom det sig, att när sagornas timme var slagen och sällskapet lägrat sig i gräset kring sin drottning, det berättades om den ene efter den andre som blifvit grufligen hemsökt och kringvräkt på lidandets haf, tills stormarna ändtligen domnade af och han kunde styra in och lägga sig för ankar i lyckans lugna vik.

Aftonen var redan nära, då turen kom till den adertonåriga Elisa, den yngsta af dem alla, och öfver hennes berättelse hvilade skymningens veka beklämning men också det milda röda skimret af en sol som sjunker på en klarnad himmel. Hon talade om den ädle grefve Gualtieri af Anguersa, den noblaste och ståtligaste riddaren i Frankrikes land, hvilken af konungen blifvit satt till styresman öfver hela riket, medan denne var ute i krig, och måste fly med sina två små moderlösa barn från all sin makt och härlighet, emedan han ståndaktigt försmått den kärlek, som tronföljarens gemål bjudit honom. Sina barn lämnade han ifrån sig till rika och förnäma människor, och själf lefde han som stalldräng, okänd af alla, i ödmjuk förnöjsamhet. Ändtligen, när den ondskefulla furstinnan dött efter att ha biktat sin synd mot grefven, kunde han med heder återvända till Paris och ge sig tillkänna för sin son och sin dotter, som begge två växt upp i nåd för Gud och människor och nått en hög ställning. Väl måste den ha bredt ett flor af tankfullt vemod öfver de ungas skymningsdrömmar, sagan om den underlige mannen, som gick genom världen klädd i ett harnesk af renhet och som på ett ögonblicks varning stilla lade ifrån sig allt hvad han ägde af stolthet och glädje för att efter många år af armod lika stilla och utan bitterhet taga det tillbaka, när det räcktes honom af hans konungs hand. De tyckte kanske, att den olycklige grefven bar sig dåraktigt åt och att en prinsessas kärlek icke behöfde skrämma en ädling på flykten — dessa lefnadskloka och pietetslösa renässansungdomar hade en mindre ideell åskådning — men säkert ängslades de dock och sörjde för hans skull och drogo en lättnadens suck, när de fingo höra om hans ålders upphöjelse. Där var sagan slut, allt var godt igen och det förflutna var såsom hade det aldrig varit — en ny novell, Filomena!

Rörande och underbar var historien om grefven af Anguersa och hans barn, som den berättades af Boccaccios Elisa i tidens osentimentala och perspektivlösa manér, och så är den ock i Hallströms af dröm och stämning genomväfda tolkning. Walter, grefve af Antwerpen, är alltjämt samme tadellöse riddersman, samme »göttliche dulder», och öfver stenarna på sin förnedrings väg skrider han lugnt och stilla som på en jämn matta i ett hofgemak.

Hallström har inte tagit Elisas berättelse som den var och satt den på vers, han har förenklat och koncentrerat dess fabel och förfinat de alltför grofva och robusta medeltidsdragen i dess fysionomi. Och han har lagt till en karakter, sonen Aubert, hvilken hos Boccaccio endast var en duktig och vapenduglig yngling, som kom sig bra upp i världen, men här har blifvit en örnunge i bur, en bragdpoet med höga syften, som dör i sin första strid och så fyller dramats sista scen, att hjälten, hans fader, nästan skymmes undan.

Ett drama har förf. kallat denna bok, och det är den ock, för så vidt den är affattad i dialogform och indelad i akter, hvilken anordning man gärna skulle ha umburit. Man påträffar

stundom hos poeter den egendomligheten, att de sönderstycka sina dikter på detta sätt, som alldeles icke är anslående. Jag misstänker att fenomenet grundar sig på en gammal vidskepelse, som kanske ännu i denna dag utläres från universitetens katedrar, den dogmen att dramat skulle vara den »högsta» diktformen, hvilket frappanta påstående plägar motiveras på något kuriöst sätt, som jag inte för tillfället erinrar mig. Hvem vill försöka sig på någon sekunda diktart, när det inte är plikt på att tillgripa den yppersta?

Dock är det smärtsamt, att Hallström, vår prosalyriker näst Selma Lagerlöf, har låtit snärja sig af denna fördom och därtill inlåtit sig på en uppgift, som är synnerligen vansklig och som han åtminstone ej har mäktat genomföra, nämligen att skrifva blankvers på svenska. Det är visst säkrast att lämna de femfotade jamberna åt de romanska tungomålen, hvilkas ord af sig själfva falla in i denna rytm och hvilka på grund af sin sväfvande accentuering och sin förfoganderätt öfver de obetonade stafvelserna undgå de stötestenar, som t. ex. svenskan med sin ytterst ömtåliga och mot de tvingande sydländska versmåtten uppstudsiga betoning är utsatt för. När jag läser sådan vers som denna, måste jag alltid tänka på Kellgrens förnuftiga uttalande att

»— svenskan till sin skaldkonst
behöfver också rimmen,
ty annars blir det prosa.»

Ja, det är just hvad det blir, och därmed är ingen skada skedd — den typografiska anordningen förefaller bara litet omotiverad och pretentiös.

Man skulle önskat, att Hallström hade berättat den vackert vemodiga sagan om Walter, grefve af Antwerpen, i den utsökta och egenartade prosaform, som blifvit oss känd och kär genom några verk af en drömlikt sällsam fantasi och en uddig och klarvaken reflexion. Men han har väl haft någon mening med att framföra sin berättelse i form af versifierad dramatik, och man bör icke missunna den, som är mästare på ett område, att experimentera på andra.

K. J.

* * *

Talmi. Roman ur Stockholmslifvet af *Ernst Lundqvist.*

Vi känna alla till amatörfotograferna, denna nya besvärliga art af species homo, som gå omkring på vägar och stigar med sin kamera, späjande efter hvem de uppsluka månde. En landskapstafla, en scen, en typ, en fysionomi slår dem som användbar, en behändig tryckning på en knapp och vips står man där förevigad på plåten, inte alltid i den situation, man skulle valt om man fått arrangera den själf, men med verklighetstroheten höjd öfver allt tvifvel.

Så ungefär bära sig romanförfattarna åt, åtminstone den sortens historieberättare, som tagit sig den lofliga uppgiften före att

framställa sin tid sådan den är och sin tids människor såsom de gå och stå och såsom de te sig i sin handel och vandel. Jag skulle vilja kalla Ernst Lundquist en sådan där afporträtterare och en ganska skicklig sådan, likheten väl träffad, detaljerna skarpa och väl utförda och grupperingen af god effekt, vittnande mer om yrkesmannens rutin än om amatörens godtyckliga sätt att arrangera. Men hans kamera är sällan riktad åt de vida horisonterna och motiven han väljer höra icke till de mycket tilltalande och poetiska. Icke därföre att den grupp af människor han satt sig för att porträttera, inte liksom alla andra i det mänskliga samfundslifvet har att uppvisa karaktäristiska sidor, värda att studera, men det är nu en gång så, att den stockholmska halfhärrskapstypen, som gör sig så godt i karrikatyrtecknarens skissbok och som inte häller tar sig illa ut på scenen, inte är en prydnad för fotografialbumet.

Och Ernst Lundquists album, det vill med andra ord säga, den bok han nu i dagarna skickat ut i marknaden, är uteslutande fylldt med sådan där godtköpsvara i människoväg. Allt är *talmi*, imiteradt, oäkta, från fästmanspresenterna och tyget på förmaksmöbeln, till karaktärerna och känslorna. Man införes i den krets, som hemtar sina estetiska intryck från Södra teatern och variétéföreställningarna och hvars familjefester firas i Sveasalen, och man tycker sig ha kommit i mycket dåligt sällskap. Till och med det som förf. vill framhålla som äkta har genom beröringen med allt detta talmi blifvit liksom anlupet det med och fått en halfhetsstämpel öfver sig. Åtminstone är detta fallet med bokens enda nobla personage, den fattige, unge mannen, som arbetar sig upp till en oberoende ställning och blir en välgörare för sin trolösa ungdomsälskade och hennes son.

Men själfva skildringen af Stockholmslifvet på slutet af 1800-talet, sådant det lefves af den lägre medelklassen, den som befolkar småteatrarna och med barn och blomma utgör kaféernas kundkrets, den förefaller fotografiskt äkta och månget drag är nog en trogen kopia af verkligheten. Som är att vänta af denne rutinerade författare är formen ledig och flytande och stilen särdeles liflig; »Talmi» är därföre en bok, som man läser, om icke med uppbyggelse, så med ganska mycket nöje.

L. D.

* * *

Kvinnohygien populärt framställd af doktor *Karolina Widerström.*

Så lyder titeln på en nyss utkomme liten bok om hvilken man — om inte frasen vore så utnött — skulle vilja säga, att den fyller ett länge kändt behof. Behöfligheten af en dylik liten broschyr, kortfattad, enkel, tydlig och korrekt, kan isynnerhet intygas af den, som befinner sig i läge att ofta tillfrågas om hvarest man ur tryck kan inhämta fullt tillförlitliga uppgifter om ting, som ligga

och böra ligga det kvinliga släktet närmast om hjärtat. Det är också helt säkert på mångas uppmaning, som dr Widerström nu lämnat åt offentligheten en kort handledning i kvinnans hygien.

Efter en kortfattad framställning af de hithörande rent anatomiska förhållandena öfvergår förf. till en skildring af de kvinliga släktorganens lifsföreteelser och lifsuppgift. I den sammanträngda populära form, hvari redogörelsen är hållen, kan den väl drabbas af en eller annan mindre anmärkning från fackmannahåll, men som för det praktiska syfte, hvarför den är gjord, saknar all betydelse. Hufvuddelen af arbetet upptages ju också naturligen af rent praktiska klargöranden, anvisningar och råd. Och de lärdomar och anvisningar förf. har att ge den, ger hon också på ett utomordentligt enkelt och rättframt sätt — en stor del af publicum skall förmodligen anse på ett alltför rättframt sätt — på ett sätt som synes omöjligt att missförstå och sålunda i bästa mening praktiskt. Särskildt tacksam måste man känna sig mot förf. för hennes kraftiga uppträdande mot en mängd missförhållanden och oegentligheter i den kvinliga uppfostran och kvinnans lif i allmänhet, oegentligheter som kunna sammanfattas och uttryckas i hennes ohörsamhet mot de rättesnören, som ligga i den egna naturinstinkten, en ohörsamhet mot »naturens vänliga påminnelser» — det må nu vara i form af frysningskänsla, hungerskänsla, trötthetskänsla eller annat — som aldrig underlåter att hämna sig.

Att förf. är den rätta personen att gifva en dylik undervisning, behöfver knappt framhållas. Endast en erfaren läkare äger de därtill erforderliga kunskaperna, endast en kvinna kan äga det djupa förståendet, den klart uppskattande blicken för hithörande ömtåliga förhållandens stora betydelse. Om härtill lägges, att ett inhemskt svenskt arbete bättre än ett annat äger förmåga att träffa den svenska kvinnans ståndpunkt och uppfattning, så har här framhållits de hufvudgrunder, som göra att detta arbete bör kunna få den spridning och kunna uträtta det goda, som man lifligt måste önska detsamma.

A. St.

* * *

Småskrifter utgifna af *Sveriges Kvinnliga Fredsförening.*

1. **Fredssaken och kvinnan** af *Emilia Broomé.*
2. **Fredstanken.** Två uppsatser af *Ellen Key.*
3. **Fredsutopien.** Tal af *Frédéric Passy.* Öfvers. från franskan af *Louise Fraenckel.*

I Boëthius' latinska elementarbok stafva småpojkarna på det lilla paradoxala öfningsexemplet: *Si vis pacem, para bellum*; d. ä. skaffa dig pansarbåtar, så kommer freden af sig själf, och det är intet tvifvel om att denna sats är ägnad att tjusa unga själar, hvilkas hetaste åtrå är riktad på lyckan att besitta ett eget gevär jämte tillåtelse att därmed anställa skada. De skrifter, hvilkas titlar stå

uppräknade här ofvan, utgå från en annan uppfattning och hylla ett mindre inveckladt fredsideal. Deras författare föreställa sig, att det kan finnas en genare väg till världsfreden än den att rusta sig till tänderna och ställa sig i posityr mot sina grannar. De tycka sig hos mänskligheten skönja vissa möjligheter till förfining, hvilka det skulle löna mödan att odla, och de tro icke att kriget är ett kärt och dyrbart mänsklighetsprivilegium, hvars afskaffande vore ett brott mot folkens eller individernas intressen.

Å andra sidan framställa de inga förhastade förslag till våra militärer om att återgå till näringarna, ej heller uppmana de beväringsynglingarna att i förtid skudda exercisfältens stoft af sina fötter. Deras afsikt är icke att söka åstadkomma en revolution i samtiden utan att arbeta på en evolution i framtiden.

De kvinliga fredsföreningarna ha valt till sin speciella uppgift att verka för daningen af de uppväxande generationernas uppfattning af krig och fred. Deras program är klart och vackert framställdt i fru Broomés broschyr, som i all sin logiska precision är så måttfullt hållen, att den säkerligen skall väcka mycket ringa förargelse. Ellen Key försvarar freden mot försvaret, framlägger grunderna för fredsvännernas tro på möjligheten af fredstankens realiserande och skrifver en sida om fosterlandskärlek, som skulle kunna locka till citering. M. Passys tal, som mest innehåller anekdoter, är icke fullt så anslående, emedan det tynges af en del petitesser och emedan fransk ironi förefaller litet tungrodd på svenska. Hvad M. Passy säger bör dock bemötas med respekt, eftersom han är en af fredsrörelsens nutida koryféer, framstående bland »les grands pacifiques», som hyllas i professor Charles Richets just utkomna bok »Les Guerres et la Paix».

K. J.

Internationella kvinnokongressen i London.

»The Quinquennial Meetings of the International Council of Women» som den engelska benämningen på sommarens kvinnokongress lyder sammanträder, som nämndt, måndagen den 26 juni kl 2.30 e. m. i Westminster Town Hall's stora sal, vid hvilket tillfälle presidenten the Countess of Aberdeen, hälsar kongressen välkommen, hvarpå de akrediterade delegerade för de olika länderna framföra hälsningar från sina respektive nationalförbund. Vid de sammanträden där frågor rörande det Internationella kvinnoförbundets intressen skola afhandlas, äga endast delegerade från de olika ländernas nationalförbund rösträtt. Däremot kunna män och kvinnor från alla länder erhålla tillträde till kongressen efter ansökan hos korresponderande

sekreteraren miss *Teresa F. Wilson, Members' Mansions 36 Victoria Street, London.* Personer tillhörande de föreningar, som anslutit sig till Svenska kvinnornas nationalförbund, kunna genom dess sekreterare, fröken E. Whitlock eller å Fred.-Brem.-Förb. byrå, erhålla blanketter till medlemskort för nedsatt pris (kr. 4: 50 i st. f. 6: 75). Programet är deladt i fem sektioner under rubrikerna: *Uppfostran*; *Kvinliga yrken; Rättsliga och industriella frågor*; *Politiska och sociala förhållanden.* Inom hvarje sektion skola förekomma två sammanträden dagligen, hvarvid ett eller flera föredrag skola hållas af manlig eller kvinlig talare. I diskussionerna, som inledas af därtill inbjudna talare, äger hvar och en af de närvarande rätt att yttra sig. Kongressens hufvudkvarter är Westminster Town hall, hvarest två sektioner samtidigt komma att hålla sina sammanträden; inom samma lokal är den Internationella byrån, skrif- och samlingsrum inrymda. De öfriga sektionerna sammanträda i St. Martins Town Hall, omkring 10 minuters väg ifrån hufvudkvarteret, samt i the Convocation Hall of Church House, Dean's Yard, Westminster.

Samma dag kongressen sammanträder äger ett aftonsamkväm rum i Stafford House, hvilket för detta ändamål af hertigen och hertiginnan of Sutherland ställts till kongressens förfogande, hvarvid den sistnämnda jämte kongressens president skall mottaga gästerna.

Kongressveckans program innehåller för öfrigt bl. annat: Tisdagen den 27 juni på aftonen hålles ett offentligt möte i Queen's Hall för diskuterande af internationella fredsdomstolar. Den 28:de juni äro delegerade och talare inbjudna till Surrey House af lady Battersea. Den politiska sektionen kommer att ordna ett större offentligt möte torsdagen den 29 juni, där kvinnans politiska rösträtt skall afhandlas. Aftonen den 30 juni ägnas åt möten för nykterhet, industriella frågor o. s. v. Den 1 juli gifva biskopen af London och mrs Creighton ett garden party i Fulham palace och en liknande fest kommer att arrangeras den 4 juli af lady Rothschild och mrs Leopold de Rothschild i Gunnersbury park, nära London.

Internationella kvinnokongressens bestyrelse består af följande damer:

The Countess of Aberdeen, President.

Mrs May Wright Sewall, vice-president.

Fröken Alexandra Gripenberg, skattmästare.

Miss Teresa F. Wilson, korresponderande sekreterare.

Madame Maria Martin, refererande sekreterare.

Vid kongressen kommer Svenska nationalförbundet att representeras af dess ordförande fru Anna Hierta-Retzius, dess sekreterare fröken Ellen Whitlock, samt af fröken Gertrud Adelborg. För öfrigt torde inom de olika sektionerna åtskilliga svenska talarinnor komma att uppträda med föredrag, rörande vårt fäderneslands förhållanden. För dessa föredrag liksom för kongressförhandlingar i sin helhet skola vi framdeles redogöra.

Ett fredsmöte.

Måndagen den 15 maj samlades kvinnor i nästan alla Europas hufvudstäder och i många utomeuropeiska samhällen för att genom en kraftig opinionsyttring gifva uttryck åt det lifliga intresse, som besjälar kvinnorna för de frågor, hvilka bragts på dagordningen genom den pågående fredskonferensen i Haag.

I Stockholm hade Sveriges Kvinnliga Fredsförening inbjudit till ett möte å Nya hushållsskolans lokal V. Trädgårdsgatan 19, och där samlades den nämnda dagens afton vid pass 200 damer, hvilka hälsades välkomna af Fredsföreningens ordförande fru Broomé, som äfven utsågs att leda aftonens förhandlingar. Dessa började med att fru Broomé redogjorde för afsikten med mötet samt lämnade upplysningar om den vidtomfattande demonstrationsrörelse, i hvilken detta utgjorde ett led. I sammanhang härmed upplästes en till fredskonferensen riktad resolution, som af mötet antogs, samt en sympatiadress, som afsändts till de fredsmöten i skilda länder, hvilka höllos samma dag. Resolutionens lydelse var följande:

Svenska kvinnor, som lifligt intressera sig för de frågor, hvilka komma att behandlas på diplomatkonferensen i Haag, gifva härmed uttryck åt sin öfvertygelse, att rättens och moralens principer böra blifva bestämmande grundsatser inom statslifvet. På grund af denna sin öfvertygelse önska de, att ett allvarligt arbete måtte under konferensen ägnas åt frågan, huru de i yttre makt underlägsna nationaliteternas rättigheter bäst skola kunna skyddas mot öfvergrepp af starkare makter, så väl som åt anordnandet af fasta rättsinstitutioner, till hvilkas afgörande internationella tvistefrågor kunna hänskjutas.

Sedan en af de närvarande i ett litet föredrag uttalat sina sympatier för fredsidén och speciellt för den framlagda resolutionen,

infann sig en deputation, utsänd af ett antal norska damer, som samlats till möte i norska ministerhotellet, och anförd af statsrådinnan Blehr. Den senare framförde de norska kvinnornas hälsning till »de svenska systrarna» och reciterade därpå Björnsons oratorium *Fred*. Mötet tackade genom att unisont sjunga *Ja vi elsker*, och därefter vidtog uppläsningen af de talrika adresser, som ankommit från alla hörn af Europa och som på skilda tungomål framförde hjärtliga hälsningar från kvinnor, som hvar på sitt håll ligga i fejd mot kriget.

Allgemeiner österreichischer Frauenverein uttalade sin tillförsikt att »eine vereinigte, begeisterte Kundgebung für die Friedensidee dazu beitragen könne, diesen herrlichen Gedanken der Verwirklichung näher zu bringen», de *polska* kvinnorna sände en »salut aux femmes réunies au nom du progrès et de la paix universelle», *ryskorna* skattade sig lyckliga »de pouvoir constater leur solidarité avec toutes les femmes du monde civilisé.» *Italiens* kvinnor försäkrade om sin solidaritet med alla kvinnor i hela den civiliserade världen i det människovänliga arbetet för freden och *engelskorna* framställde i sitt manifest »to our sisters in other lands» en gripande vädjan: »We appeal to you, sisters, daughters, wives, and mothers in every land, to unite with us in resolving to wage unceasing War against War, and the spirit which makes for War, in order that we may no longer have to bring forth sons to be corrupted in the barrack and slaughtered on the battlefield.» Från kvinnorna i *Schweitz*, »Bürgerinnen eines neutralen und daher von vornherein für den Frieden einstehenden Landes,» sändes ett trohjärtadt »Handschlag und Gruss,» och de *spanska* kvinnorna, som anspråkslöst försäkrade, att de icke längre äro indifferenta för mänsklighetens utveckling, slutade med ett: »Guerre à la guerre!» Vidare upplästes adresser från *Norge*, *Danmark*, *Tyskland*, *Holland* och *Belgien*.

Sedan församlingen afsjungit *Du gamla, du friska* och *Vårt land* samt en tacksägelsedeputation till de i norska ministerhotellet församlade damerna blifvit anordnad, afslöts det alltigenom lyckade mötet, öfver hvilket det hvilat en vacker och gripande stämning af solidaritet och enighet och hvars förhandlingar blifvit ledda med en utmärkt takt och värdighet.

Föreningsmeddelanden.

Till Fredrika-Bremer-Förbundets representant vid den kongress, som i juni sammanträder i London med anledning af »den hvita slafhandeln», har fröken *Gertrud Adelborg* utsetts.

*

Handarbetets Vänner, som i år kan se tillbaka på en 25-årig verksamhet, ämnar med anledning häraf i oktober 1899 uti kongl. Akademien för de fria konsterna — som välvilligt ställt lokal till föreningens förfogande — anordna en utställning af textilföremål, utförda i olika mönster och arbetssätt, belysande föreningens verksamhet från dess början 1874 till nuvarande tid.

Då den textila konstslöjden i vårt land kan räkna sin pånyttfödelse från denna tid, har föreningen ansett att en sådan utställning skulle kunna vara af allmänt intresse, hvilket synes framgå af den tillslutning föreningen redan vunnit genom beredvilliga löften om lån af föremål — såväl väfda som broderade — karakteristiska för föreningens verksamhet, hvilket tillmötesgående ger förhoppning om en synnerligt rikhaltig och instruktiv utställning.

Föreningen har på styrelsesammanträde den 10 april definitivt beslutat deltaga uti Pariserutställningen 1900, sedan detta möjliggjorts därigenom att Svenska staten lämnat ett extra anslag af 5,000 kronor och från enskilda för föreningens verksamhet intresserade personer cirka 8,000 kronor godhetsfullt blifvit ställda till föreningens disposition.

*

Handarbetets Vänners vårutställning ägde rum den 8, 9 och 10 maj, hvarvid utställdes en större samling nyare modeller och textilföremål. För konversationsrummet i Grand hôtel har föreningen mottagit en större beställning, hvaraf nu visades en gobelinsväfnad, framställande ett svenskt landskap, komp. af fröken Maria Sjöström, gardiner och en större flossamatta.

Dessutom exponerades en väggbonad med motiv af tomater, utförd i påläggssöm af linne, samt en hvit duk, afsedd för middagsbord, med broderier af kulörta linnegarner samt infällda knypplade dalspetsar, portièrer och dukar m. m.

*

Handarbetets vänners årsmöte ägde rum lördagen den 13 maj under fru Anna Wallenbergs ordförandeskap. Sedan års- och revisionsberättelsen upplästs och styrelsen beviljats decharge, företogs val af styrelse och revisorer. I tur att afgå voro fru A. Wallenberg och fröknarna M. Rohtlieb och S. Gisberg, hvilka återvaldes. Efter aflidna fru E. Ankarsvärd och friherrinnan E. Liljecrantz, hvilken senare undanbedt sig återval, invaldes förutvarande styrelsesuppleanterna, statsrådinnan F. Claëson och fröken H. Widmark. Till styrelsesuppleanter *omvaldes* fröken K. Cardon, professorskan C. Grundström, fru A. Lilliehöök, fröknarna I. Lamm, M. Leijonhufvud, J. Levisson och fru I. Petersén samt *nyvaldes* fru E. Frestadius och friherrinnan E. Rudbeck. Till revisorer valdes kommerse-

rådet H. Rehbinder, fru L. Edholm och fru A. Frestadius, till revisorssuppleanter professorskan G. Medin, häradshöfding H. Rettig och professorskan A. Styffe.

Från skilda håll.

En gradualafhandling med titeln *Étude sur la langue de Flaubert* försvarades å Upsala universitet den 19 maj af fil. lic. *Anna Ahlström*, stockh., hvilken sålunda blir den fjärde i ordningen af våra kvinliga filosofie doktorer.

*

Finsk Kvinnoförenings årsberättelse för 1898 innehåller, liksom föregående år, en intressant öfversikt ej blott öfver kvinnofrågans framsteg i Finland utan äfven en resumé öfver dess fortgång i andra länder, vittnande om den vakenhet och vidtomfattande insikt, hvarmed denna förenings ledande personer följa kvinnoarbetets utveckling på alla områden. Finsk Kvinnoförening har nu existerat i femton år och, säger årsberättelsen, en af de mest betydelsefulla företeelser under de gångna åren är den växande anslutning af kvinnor från olika delar i landet, som kommit den till del. Därom vittna framför allt de många filialer, f. n. 14 till antalet, i olika delar af Finland, som anslutit sig till centralföreningen i Helsingfors. Bland viktiga företag under året böra antecknas: *Elementarkurser för arbetande kvinnor*, hållna dels på svenska, dels på finska språken med ett par hundratal elever, hvilka rekryterats ur tjänarinnornas, sömmerskornas och fabriksarbeterskornas klass. Undervisningen, som kostnadsfritt skötes af kvinliga studenter, lärarinnor och för saken intresserade damer, har omfattat: stil-, rätt- och uppsatsskrifning, läsning och räkning, enklare bokföring etc. förutom föredrag; *Arbetsbyrån*, ett kommissionskontor för anskaffande af tjänarinnor; *Sommarkolonien för arbetande sjukliga kvinnor*; *Ambulatoriska handarbets- och matlagningskursen för allmogekvinnor* m. m. — En serie föredrag berörande hemmets och kvinnornas intressen har på föreningens föranstaltande hållits i landsorten inför en talrik och intresserad åhörarekrets, uteslutande allmoge, hvarjämte densamma genom införande af s. k. »betygsböcker», förkortad arbetsdag, yrkesstipendier och samkväm med roande och läsvärdt innehåll sökt verka för förbättrandet och höjandet af sömmerskornas och andra arbetande kvinnors ställning. Under det gångna året har Finsk Kvinnoförening hållit 16 möten, vid hvilka förekommit föredrag eller diskussioner öfver skilda ämnen. Årsberättelsen innehåller för öfrigt redogörelser för de olika filialernas verksamhet, hvar och en utgörande ett intressant led i det finska kvinnoarbetets utvecklingshistoria. Föreningens ordf är alltjämt fröken Alexandra Gripenberg, dess vice ordf. fröken H. Käkikoski och sekreterare fru E. Sjöström.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1898,

det fjortonde året af dess verksamhet.

Fredrika-Bremer-Förbundet har under förlidet år arbetat efter de principer, som alltsedan Förbundets stiftande varit bestämmande för dess verksamhet.

Medlemsantal.

Antalet medlemmar utgjorde vid 1898 års slut 1,513, af hvilka 310 voro ständiga medlemmar och 1,203 årligt betalande.

* * *

Förbundet har under det gångna året drabbats af en smärtsam förlust, då dess vice ordförande, fru Ellen Ankarsvärd, den 8 december hastigt afled i följd af hjärtförlamning. Fru Ankarsvärd, som ifrån Förbundets stiftande varit medlem af dess styrelse och sedan 1896 dess vice ordförande samt vidare ledamot i flere af dess komitéer, hade städse med ett varmt och vaket intresse och med en tid och krafter offrande hängifvenhet tagit aktiv del såväl i ledningen af Förbundets allmänna angelägenheter som i de mera speciella komité-arbetena, och minnet af denna hennes verksamhet, som är oupplösligt förknippad med Förbundets utveckling, skall länge lefva.

Styrelse.

Styrelsens *ordinarie* medlemmar hafva under år 1898 varit: Fru E. Ankarsvärd, fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fru Th. Gyldén, riksantikvarien H. Hildebrand, fröken G. Hjelmerus, fru A. Höjer, fru A. Montelius, professor P. G. Rosén, fröken S. Ulrich, fröken C. Wahrolin och fru S. Whitlock.

Suppleanterna ha varit: Yrkesinspektör G. Uhr (vid fru Ankarsvärds frånfälle uppflyttad bland ordinarie medlemmarna), fröken M. Silow, doktor H. Toll, revisionssekreterare C. Lindhagen, fru E. Odelberg, fröken G. Adelborg, fru J. Jolin, fil. kand. fröken S. Björklund, fröken A. Lagerberg, fru G. af Klintberg, fil. kand. fröken S. Leijonhufvud och doktor E. Sederholm.

Revisorer ha varit: fröken A. Rossander, doktor V. Svedbom och expeditionschefen A. Wall; *revisorssuppleanter:* fru S. Wising, revisionssekreterare W. Uppström och fröken A. Lindhagen.

Förvaltningsutskottet har under 1898 utgjorts af *ordinarie medlemmarna* fru E. Ankarsvärd, riksantikvarien H. Hildebrand, fru A. Montelius, fröken C. Wahrolin samt fru S. Whitlock och *suppleanterna* fröken G. Hjelmerus (efter fru Ankarsvärds frånfälle uppflyttad bland ordinarie medlemmarna), fröken S. Ulrich och fröken L. Engström.

Förbundets *ordförande* har varit riksantikvarien H. Hildebrand, *vice ordförande* fru E. Ankarsvärd (efterträdd af fru A. Montelius), *sekreterare* fröken S. Ulrich (har från och med oktober åtnjutit tjänstledighet på grund af utrikes resa, och sekreterarebefattningen har under denna tid skötts af fil. kand. fröken K. Johanson) och *kassaförvaltare* fröken C. Wahrolin.

Styrelsen och förvaltningsutskottet ha under 1898 sammanträdt respektive 11 och 8 gånger.

* * *

Förbundet utsände förlidet år till införande i landsortspressen en skrifvelse angående val af kvinliga ledamöter i skolråd och fattigvårdsstyrelser. I denna skrifvelse påpekades i huru ringa utsträckning dylika val förekommit i landsorten, ehuru de möjliggjorts redan genom ett riksdagsbeslut af 1889, samt framhölls och motiverades önskvärdheten af att det i hvarje skolråd och fattigvårdsstyrelse, så vidt det låter sig göra, insattes någon kvinlig ledamot.

Ett förslag till bildande af distriktsföreningar för hälso- och sjukvård i landsorten har Förbundet understödt på så sätt, att det af sina medel anslagit en summa af högst 150 kr. till detta förslags tryckning och spridning.

Med anledning af en tanke, som uttalades vid ett af Förbundets samkväm, där man diskuterat frågan om den tjänande klassens höjande i sedligt och intellektuellt hänseende, tillsattes en komité, bestående af fil. kand. fröken E. Cederblom, fru J. Jolin och fru A. Kerfstedt, för att uppgöra förslag till upprättandet af en tidning, afsedd för kvinnan af folket. På grundval af det förslag, som den nämnda komitén utarbetat, uppstod veckotidningen »Hemtrefnad», hvilken icke utgifves af Förbundet, men i hvars styrelse detta är representeradt genom tvenne ledamöter, fröken O. Tengström och fröken C. Wahrolin.

Mot de i pressen tidt och ofta förekommande annonserna om platser i utlandet för unga flickor har Förbundet i åtskilliga tidningar offentliggjort en varning, emedan det visat sig, att dessa annonser ofta innebära en snara, samt lämnat anvisning på utländska föreningar till unga kvinnors skydd.

En undersökning af kontoristers och bodbiträdens arbets- och löneförhållanden har med understöd af Lorénska stiftelsen satts i gång och ledes af tvenne därtill utsedda komiterade, fruarna A. Höjer och A. Montelius.

I Förbundets stadgar ha följande ändringar vidtagits: § 4 mom. 1, som förut lydt sålunda: »Hvarje ledamot erlägger en inträdesafgift af 3 kronor samt en årlig afgift af samma belopp», är nu formulerad på följande sätt: »Hvarje medlem erlägger en årlig afgift af 3 kronor»; § 4 mom. 3 har i stället för lydelsen: »Ständiga ledamöters afgifter och hälften af inträdesafgifterna afsättas till en fond, af hvilken endast afkastningen får användas, därest ej Förbundet å allmänt möte annorlunda beslutar» erhållit följande formulering: »Ständiga ledamöters afgifter och hälften af hvarje ledamots första årsafgift afsättas» etc.; slutligen är i § 7 mom. 3 antalet af de medlemmar, som måste vara närvarande för att styrelsen skall blifva beslutmässig, höjdt från *fem* till *sju*.

Whitlockska stipendiet, som årligen utdelas af Förbundets styrelse, har 1898 uppburits af eleven vid folkskolelärarinneseminariet härstädes fröken Valborg Bæcklund.

Gåfvor.

En gåfva, bestående af två bref från Fredrika Bremer, hvilken genom fröken S. Leijonhufvud skänkts till Förbundet af redaktör S. A. Hedlund i Göteborg, erkännes tacksamt.

De till Förbundet öfverlämnade penningegåfvorna utgöra tillsammans en summa af kr. 1,827: 50, på följande sätt fördelade:

Till Förbundets sjukvårdskomité för befrämjande af bildandet af sjukvårdsföreningar på landsbygden (i st. f. kransar vid fru Ankarsvärds begrafning) från Förbundets bokkomité	kr. 35: —	
» medlemmar af Förbundet	» 40: —	
» styrelsen för Stockholms läsesalong	» 60: —	
» fru E. Lind af Hageby	» 100: —	
» fru Th. Andersson	» 100: —	335: —
Till Tidskriften Dagny		kr. 1,305: —
» Förbundets allmänna kassa (gåfvor och öfverbetalningar)		» 187: 50
	Summa	kr. 1,827: 50

För de gåfvor, hvilka lämnats till Förbundets stipendiefonder, redovisas i denna afdelnings berättelse.

Utlämnande af lån.

Liksom under föregående år har ur Förbundets fonder medel utlämnats såsom lån till kvinnor, som för framtida försörjning utbilda sig genom studier, eller ock såsom förlagslån. Summan af ur Förbundets fonder utlämnade sådana lån uppgick vid 1898 års slut till kr. 7,242: 06. Fyra nya lån, tillsammans utgörande kr. 1,150: —, hafva under året utlämnats. Å äldre lån har, å andra sidan, ett belopp af kr. 2,851: 44 inbetalts.

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för Förbundets affärsställning, se Bil. V, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda att, i öfverensstämmelse med stadgarna, ständiga ledamöters afgifter och hälften af inträdesafgifterna samt sedan maj månad 1898, då beslut fattades om inträdesafgifternas borttagande, hälften af första årets årsafgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendiefond samt en under år 1896 såsom anonym donation lämnad summa af 6,000 kr., hvaraf räntan utgår under donators lifstid såsom lifränta. Dessa fonders sammanlagda belopp eller, med andra ord, beloppet af Förbundets kapital utgjorde vid 1897 års slut kr. 26,716: 72. Då från dessa fonder å ena sidan vid detta års början afskrefvos och till komiténs för lagfrågor egen förvaltning öfverlämnades de tillgångar, som tillhörde komitén, kr. 1,241: 27, och å andra sidan fonderna tillgodoförts kr. 435: —, utgör fondernas sammanlagda belopp vid 1898 års slut kr. 25,910: 45.

Redogörelser för stipendiefonderna och sjukkassans fonder, hvilka bokföras särskildt, följer i Bil. II och III.

45 ombud ha på skilda platser i landsorten verkat i Förbundets intressen. Deras namn återfinnas i Bil. I.

Förbundsbyrån.

Förbundets byrå har fortfarande förestått af fröken G. Adelborg, den allmänna platsförmedlingen af fröken Th. Geijer, som till biträde haft fröken E. Rosén, platsförmedlingen inom sjukvården af fröken U. Hammarsköld och kassan af fröken S. Beckman. Byrån har äfven användt frivilliga arbetskrafter, då göromålens mängd kräft en tillökning i personalen.

Förbundets jurist har en gång i veckan haft mottagning på byrån för att åt kvinnor — så väl förbundsmedlemmar som utomstående — lämna råd och upplysningar i juridiska och ekonomiska angelägenheter samt har äfven skriftligen besvarat inkomna förfrågningar i samma ämnen.

Bland ärenden, som under det gångna året fallit inom området för byråns verksamhet, märkas följande: besvarandet af frågor angående pensionsinrättningar, ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, stipendie- och understödsfonder, angående rätt att deltaga i stadsfullmäktigeval, angående inträdesfordringar till Post- och Telegrafverken, Gymnastiska Centralinstitutet, Tandläkareinstitutet, seminarier och skolor samt angående utbildning till apotekare, sjukvårdskurser, trädgårdskurser, mejerikurser, hushållskurser m. m. dyl.

Platsförmedlingen utvisar följande resultat:

Antalet inskrifna arbetsgifvare .... 618.
» » arbetssökande .... 570.

Sammanlagda beloppet af årslöner för de genom byrån förmedlade platserna uppgår till omkring 50,000 kr. Platsför-

medlingen har som vanligt omfattat dels fasta platser för lärarinnor, föreståndarinnor, värdinnor och biträden i hem samt platser å kontor och i handel m. m., dels tillfälligt arbete såsom lektioner o. dyl. Högsta lönen har varit för lärarinna i skola 1,500 kr. och för lärarinna i familj 700 kr. samt fritt vivre.

Arbetsgifvarnas antal har, såsom synes, år 1898 varit högre än de arbetssökandes, och främst har detta varit förhållandet på lärarinneafdelningen, där de arbetssökandes antal ej på långt när motsvarat krafven. Vi måste därför upprepa hvad i föregående årsberättelse blifvit påpekadt, nämligen att byråns arbete försvåras, när de arbetssökandes antal är lika med, och än mera när det, såsom år 1898 varit fallet, understiger arbetsgifvarnas. Det blir under sådana förhållanden ofta omöjligt att bland de samtidigt anmälda finna dem, som motsvara hvarderas anspråk, och till följd häraf kunna lämpliga förslag ej alltid lämnas från byrån Att ett stort antal anmälningar om platser återtagits, torde hafva sin grund i detta förhållande.

Afdelningen för *anskaffande af sjuksköterskor* har i 196 fall förmedlat sjuksköterskas anställning för längre eller kortare tid. Elfva sjuksköterskor hafva erhållit fasta platser, hvaraf 9 vid sjukhus och sjukstugor och 2 som församlingssköterskor. Sammanlagda beloppet af årslöner för de sålunda förmedlade fasta platserna uppgår till omkring 8,000 kr.

* * *

Hemstudiekomitén.

Hemstudiekomitén har under det gångna året upplösts, emedan det visat sig att allmänheten i allt för ringa mån begagnat sig af dess hjälp; komitén har till Förbundet öfverlämnat sin kassa.

* * *

Bokkomitén.

Granskning af barn- och ungdomslitteratur är det arbete hvaråt Bokkomitén under 1898 företrädesvis ägnat sin verksamhet. Komitén får tacksamt erkänna den beredvillighet, hvarmed hrr förläggare i hufvudstaden i god tid insändt sina böcker till genomläsning och granskning. Såsom de senare åren varit brukligt, medföljde äfven i år i Dagnys sista häfte för 1898 en revy, innehållande komiténs omdömen om jullitteraturen afsedd för det uppväxande släktet. Denna revy föreligger äfven i separattryck och utdelades till bokhandlare och skolor.

Å Förbundets lokal anordnades före jul en utställning af de böcker komitén särskildt anbefaller till läsning för ungdom; denna utställning omfattade ej allenast den nyaste jullitteraturen utan ock äldre sådan. Under året har från olika delar af landet ingått förfrågningar om Förbundets boklistor, om böcker lämpliga till skolbibliotek o. s. v., hvilka förfrågningar alla blifvit besvarade.

En tysk förening, Verein zur Reform der Jugendlitteratur, hvilken har till syfte att söka reformera ungdomslitteraturen i sitt hemland, i synnerhet den som är afsedd för unga flickor, har genom en af sina medlemmar satt sig i förbindelse med Bokkomitén, och äfven tillsändt den en artikel, redogörande för föreningens arbete, med begäran att få densamma införd i Dagny, hvilken önskan komitén tillmötesgått.

Bokkomitén har under det förflutna året gjort en stor och smärtsam förlust, då dess mångåriga och högt värderade ordförande, fru Ellen Ankarsvärd, i december månad afled.

Utom fru Ankarsvärd hafva under 1898 komiténs medlemmar varit: Fru H. Andersson, fru A. Säve, fröknarna L. Engström, G. Hjelmerus, A. Lagerberg och E. Whitlock samt såsom adjungerade medlemmar fröknarna S. Leijonhufvud och A. M. Roos.

* * *

Tidskriften Dagny.

Enligt beslut fattadt på Fredrika-Bremer-Förbundets styrelsesammankomst den 22 nov. 1897 har Dagny från och med år 1898 underkastats en betydlig utvidgning. I stället för att utgå med 8 häften om 16 ark årligen utgifves tidskriften numera med 20 häften om 28 ark, eller med tvenne häften i månaden, med undantag för månaderna juni—sept., då endast 1 häfte utdelas. På samma gång Dagny, såsom Förbundets organ, fortfarande i främsta rummet verkat för spridande af dess idéer, har tidskriften från och med detta år äfven varit organ för Föreningen för välgörenhetens ordnande och Föreningen Handarbetets vänner, hvilka föreningars syften i sina grundprinciper ansluta sig till Förbundets.

Med den *nya följd* som börjat 1898 har således tidskriften ingått i ett nytt skede, hvilket af allt att döma varit lyckosamt, trots det att Förbundet haft att bära de något större utgifter, som gifvetvis varit förenade med utvidgningen. Det ökade utrymmet och de tätare återkommande meddelandena ha satt tidskriften i stånd att med mera vakenhet följa frågorna för dagen och att i rätt tid kunna göra inlägg i viktiga ämnet. Ej ringa vikt torde således kunna tillmätas de uttalanden, som Dagny varit i tillfälle att göra i de spörsmål af etisk betydelse som, väckta af den nya strömningen inom litteraturen, under senaste året tagit allmänhetens uppmärksamhet i anspråk.

Dit höra »Några ord med anledning af en opinionsyttring», den sedermera som broschyr utgifna uppsatsen »Modern romantik och etik» af Anna Sandström; »En kvinlig psykolog» m. m. Bland de artiklar som särskildt berört kvinnans ställning inom samhället må framhållas: »Kvinnorörelsens betydelse för kultur och framåtskridande»; »En akademisk lönefråga»; »Hur Stockholms arbeterskor lefva»; »De kvinliga telegrafisternas

pensionsfråga»; »Om svenska barnmorskor» o. s. v. Sjukvårdsfrågan har behandlats i ett par artiklar om »Sjukvårdsföreningar i landsorten» och »Bildandet af Fredr.-Brem.-Förbundets distriktsföreningar för hälso- och sjukvård på landsbygden». Till uppsatser som berört föreningen F. V. O:s intressen kunna bl. a. hänföras »Välgörenhetens mål och medel»; »Ett sätt att motarbeta ungdomens förvildning»; »Tidningspressen och välgörenheten». Den kvinliga handslöjden har uppmärksammats i artikeln »Svensk hemslöjd och norsk husflit», hvarförutom tidskriften lämnat täta notiser och meddelanden så väl från de tre föreningar, för hvilka den är organ, som från årets riksdag och områden i vårt eget land och i utlandet, som omfatta kvinnans intressen. Bland biografier öfver framstående personligheter intager minnesteckningen öfver Förbundets med döden afgångna vice ordförande, fru Ellen Ankarsvärd, ett bemärkt rum, äfvensom den öfver fru Rosalie Olivecrona, hvars lifsgärning så nära sammanhänger med kvinnorörelsen i vårt land.

Åt litteraturen, både den in- och utländska, har Dagny i sin nya gestalt kunnat ägna mer uppmärksamhet än tillförne och hvarje häfte har innehållit mer och mindre uttömmande recensioner öfver nyutkomna böcker. För öfrigt må till denna kortfattade sammanfattning af Dagnys innehåll läggas de talrika intressanta resebref, korrespondensartiklar från främmande länder, uppsatser af blandadt innehåll, skisser, poem och insända inlägg i dagens frågor, som i enlighet med tidskriftens program utfyllt dess spalter.

Sedan under Dagnys omorganisation redaktionskomitén upphört att funktionera, har tidskriftens ledning varit anförtrodd åt redaktrisen fröken Lotten Dahlgren, hvilken jämte sig haft en redaktionssekreterare, fil. kand. fröken Klara Johanson. Som Förbundets förtroendepersoner, med uppgift att vara redaktionen ett stöd vid svårare frågors afgörande, ha utsetts fröken Lilly Engström och fröken Sigrid Leijonhufvud.

* * *

Komitén för lagfrågor.

Med anledning af K. M:ts proposition till 1898 års riksdag rörande äkta makars egendomsförhållanden anordnades af Samkvämskomitén ett diskussionsmöte den 22 april. Diskussionen inleddes af revisionssekreteraren Lindhagen med ett föredrag, hvari han efter en kort återblick på den rörelse, som ungefär ett halft sekel i vårt land pågått för reformerandet af kvinnans rättsliga ställning, lämnade en resumé af den kungl. propositionen samt ingick i granskning af dess hufvudpunkter.

Vid slutet af 1898 utsändes till landsortspressen en skrifvelse rörande val af kvinliga ledamöter i skolråd och fattigvårdsstyrelser, hvilken på uppdrag af Fredrika-Bremer-För-

bundets styrelse blifvit utarbetad af sekreteraren i komitén för lagfrågor.

Af kassaförvaltarens rapport framgår, att komiténs tillgångar vid 1898 års slut uppgingo till kr. 1,251: 37.

Komitén har under året haft följande sammansättning: Revisionssekreteraren C. Lindhagen, grefve H. Hamilton, häradshöfding P. G. Rabe, fru E Ankarsvärd, fru B. Nordenson. Efter fröken S. Ulrich, som utträdt ur komitén, har invalts fröken S. Björklund.

* * *

Sjukvårds-komitén.

Medlemmar af denna komité hafva varit: Fru E. Ankarsvärd, ordf., dr H. Anderson, dr J. E. Bergvall, fru I. Geijer, fröken M. Leijonhufvud, grefvinnan A. Mörner, fröken M. Silow (sekr.), dr H. Toll, fröken E. Törnebohm samt fröken E. Sterky (korresponderande medlem).

Komitén har i likhet med föregående år särskildt ägnat uppmärksamhet åt sjukvårdsförhållandena å landsbygden.

En välbehöflig förbättring af sjukvården inom de olika läkardistrikten på landet har varit föremål för motioner och öfverläggningar inom flera af 1898 års landsting och tycks således af vederbörande myndigheter inom åtskilliga län omfattas med lifligt intresse. Då således denna del af den stora sjukvårdsfrågan kan anses vara af aktuellt intresse för en större allmänhet, så har Förbundets sjukvårdskomité ansett tidpunkten vara lämplig att framlägga ett inom komitén utarbetadt förslag till ordnandet af distriktsföreningar för hälso- och sjukvård på landsbygden. Förslag till dylika föreningars grundande väcktes först af fröken Märta Leijonhufvud inför Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, som remitterade det för vidare utredning till Sjukvårdskomitén, hvars medlemmar fru Ankarsvärd, dr Bergvall, grefvinnan Mörner och fröken Leijonhufvud åtogo sig att närmare utarbeta och precisera det ursprungliga förslaget, som efter att ytterligare hafva varit föremål för öfverläggning af komitén i dess helhet framlades och gillades af Förbundets styrelse. Förslaget igenfinnes i 11:te häftet af Dagny 1898 och, som det innehåller åtskilliga beaktansvärda synpunkter, tjänliga att medverka till en lycklig lösning af sjukvårdens ordnande på landsbygden, så har det i separataftryck utdelats såväl till landstingens ordförander och sekreterare, som till hrr provinsialläkare. Af sakkunnig hand har äfven förslaget till dessa distriktsföreningar refererats i tidskriften Eira. Sympatiska uttalanden öfver det af komitén föreslagna sättet att ordna omnämnda föreningar, hafva gjorts från flera håll, och som en minnesgärd åt Sjukvårdskomiténs under året aflidna, värderade ordförande, fru Ankarsvärd, hafva vänner till den aflidna, i stället för blommor till hennes stoft, lämnat till komiténs förfogande en penningsumma, i syfte att

underlätta stiftandet af de första distriktsföreningarna, ordnade i enlighet med komiténs förslag.

För platsförmedlingen inom sjukvårdsafdelningen redogöres under berättelsen om byråns verksamhet (Se sid. 5).

* * *

Trädgårdskomitén.

Trädgårdskomitén, hvars medlemmar under 1898 varit domänintendenten O. Tamm, fröken G. Adelborg, fru E. Ankarsvärd och fru M. Bolin, har lyckats att skaffa flere kvinnor med lust för trädgårdsmästareyrket plats som elever vid större enskilda trädgårdar. Komiténs hufvudsakliga sträfvan är riktad på inrättandet af trädgårdsskolor för kvinnor, i likhet med dem som finnas i utlandet. För att intressera allmänheten för denna plan ägnade man ett af Förbundets samkväm åt en diskussion öfver ämnet »Trädgårdsskötsel såsom yrke för kvinnan», inledd af fru M. Bolin. Vid detta tillfälle upplästes äfven en redogörelse för en kvinlig trädgårdsskola i Uleåborgs län i Finland, upprättad och ledd af prostinnan Nora Pöyhönen, hvilken redogörelse sedan stått att läsa i Dagny.

* * *

Samkvämskomitén.

Samkvämskomitén har under 1898 arbetat efter samma grunder som de närmast föregående åren. Den har dels fortfarande till mindre samkväm inbjudit förbundsmedlemmar, hvilka kunnat väntas ha ett mera speciellt intresse för det föredrag eller den fråga, som för hvarje särskild gång varit uppställd på programmet, dels vid frågor af mera allmän natur anordnat samkväm för Förbundets samtliga medlemmar. Äfven utom Förbundet stående personer hafva alltjämt inbjudits för att genom deltagande i diskussionen göra den förhandenvarande frågans belysning så allsidig som möjligt.

Det första samkvämet under året hölls den 19 jan., hvarvid diskussion förekom öfver ämnet »Ungdomens förvildning och medlen däremot», hvilket redan på ett föregående samkväm varit föremål för öfverläggning. Vid båda dessa tillfällen höllos de inledande föredragen af generaldirektör Wieselgren.

Nästa samkväm, anordnadt för kvinliga studerande vid Stockholms högskolor, ägde rum den 15 februari. Fröken E. Strengell underhöll de inbjudna gästerna med ett intressant föredrag om »De finska allmogenovellisterna».

Vid samkvämet den 15 mars var uppställdt såsom diskussionsämne »Hvad kan göras för att höja den tjänande klassen i sedligt och intellektuellt afseende?» Öfverläggningen inleddes med ett kort föredrag af fru J. Jolin. Den sedan 1899 års början utkommande veckotidningen »Hemtrefnad» kan i viss mån betraktas såsom ett resultat af denna diskussion.

Redogörelsen för det diskussionsmöte, som af Samkvämskomitén anordnades den 22 april på begäran af Komitén för lagfrågor, återfinnes i denna senare komités årsberättelse.

Samkvämet den 25 nov. — det sista för året — upptogs hufvudsakligen af diskussion öfver »Trädgårdsskötsel såsom yrke för kvinnor», inledd af fru M. Bolin.

Medlemmar i Samkvämskomitén under 1898 hafva varit: fruarna Julia Jolin och Valborg Nobel samt fröknarna Gertrud Adelborg, Elin Cederblom och Edith Strengell. Efter fröken Elin Cederblom, som i följd af flyttning från hufvudstaden afgått ur komitén, har invalts fröken Sigrid Björklund. Dessutom hafva fröknarna Astrid Cleve och Gerda Cederblom tillhört komitén såsom adjungerade medlemmar.

* * *

Redogörelser för *Sjukkassans, Stipendiekomiténs* och *Dräktreformföreningens* verksamhet återfinnas i Bil. II, III, IV.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud år 1898.

Abenius, Mathilda, fröken, Vesterås.
Andersson, Anna, f. Bergenstråhle, fru, Vexiö.
Arwedson, Ada, fröken, Linköping.
Bergelmer, Carolina, fru, Jönköping.
Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.
Brandberg, Anna, fru, Landskrona.
Broberg, M., fru, Filipstad.
Burman, Hulda, fröken, Luleå.
Edelstam, Axeline, fru, Nyköping.
Ekenstierna, Fanny, fröken, Mariefred.
von Essen, Charlotte, fröken, Örebro.
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
Florén, Andriette, fru, Mariestad.
Grape, Augusta, fru, Umeå.
Jeanzon, Ellen, fröken, Lidköping.
Kihlberg, Liva, fru, Söderhamn.
Larsson, Elise, fröken, Motala.
Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda.
Lindskog, Anna, fru, Kristianstad.
Martin, Eva, fröken, Södertelje.
Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena.
Munthe, Maria, fröken, Ystad.
Nordenfelt, Maria, fröken, Göteborg.
Osterman, Marianne, fröken, Lund.
Petrén, Siri, fru, Malmö.
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.

Poignant, Georgine, fru, Visby.
Renborg, Alma, fröken, Östersund.
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
Ryding, Karin, fru, Venersborg,
af Sandeberg, Frida, fröken, Sundsvall.
Scherdin, Alma, fröken, Kristinehamn.
Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
Sundholm, Ebba, fröken, Hudiksvall.
v. Sydow, Ellen, fröken, Halmstad.
Tauson, Brita, fröken, Karlshamn.
Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla.
Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
Trybom, Elin, fröken, Skara.
Uggla, Sofie, fröken, Borås.
Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
Versteegh, Inez, fru, Hernösand.
Åkerblom, Emelie, fru, Falun.

Bil. II.

Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa årsberättelse till årsmötet 1899.

Sjukkassans verksamhet har under år 1898, det 12:e året sedan kassans början, fortgått och utvecklats på sätt följande siffror visa.

Delägarnas antal, som vid 1897 års utgång var 250, hade vid slutet af 1898 höjts till 263. Af kassans medlemmar hafva under året tillkommit 23 och afgått 10, däraf 1 aflidit.

Under året har utdelats såsom sjukhjälp till 56 personer för tillsammans 2,431 sjukdagar ett sammanlagdt belopp af kr. 3,646: 50 (mot kr. 2,685: 75 förlidet år).

	Medlemmarnas antal.	Sjukhjälp.
År 1887	97	kr. 159: —
» 1888	136	» 694: 50
» 1889	153	» 1,524: 50
» 1890	188	» 1,444: —
» 1891	199	» 1,864: 50
» 1892	208	» 3,477: 50
» 1893	214	» 2,565: —
» 1894	238	» 3,003: 75
» 1895	237	» 3,230: 25
» 1896	246	» 2,712: 75
» 1897	250	» 2,685: 75
» 1898	263	» 3,646: 50

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor, tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen; samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid 1898 års utgång utgjorde sjukkassans:

Tillgångar:

Fordran i Stockholms läns Sparbank	186: 81
Obligation i Helsingborgs—Hessleholms jernväg	1,000: —
Fordran i Stockholms Enskilda Bank å upp- och afskrifning	21: 47
1 inteckning i huset 4 Lilljansplan	5,000: —
1 inteckning i huset 31 Vestmannagatan	5,000: —
Fordran i Vesterbottens Enskilda Bank å hushållsräkning	4,215: 80
Kontant i kassan	21: 16
Summa kr.	15,445: 24

Skulder:

Fonder: Försäkringsfonden	11,152: —
Reservfonden	1,293: 24
Donationsfonden	3,000: —
Summa kr.	15,445: 24

Samtliga fonders belopp uppgick vid utgången af 1897 till kr.	14,802: 78
Fondernas förstärkning, som följaktligen uppgår till kr.	642: 46

har uppkommit på grund af följande förhållanden mellan inkomst och utgift:

Inkomst:

Inträdesafgift för 23 medlemmar	114: —
Årsafgift för 265 medlemmar	3,461: 26
Räntor (influtna)	634: 86
Straffräntor	6: —
Statsbidrag för 1898	296: —
Summa kr.	4,512: 12

Utgift:

Sjukhjälp till 56 medlemmar		3,646: 50
Omkostnader: Hyra för 1897	100: —	
Arvoden	70: —	
Kontors- och annonsafgifter	53: 16	223: 16
Till fonderna: Försäkringsfonden		642: 46
	Summa kr.	4,512: 12

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde.

Fröknarna Theresa Geijer och Ulla Hammarsköld hafva under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm i februari 1899.

Carl Nyström
Kassaförvaltare.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas fonder utgjorde vid början af år 1897:

Försäkringsfonden	kr.	11,152: —
Donationsfonden	»	3,000: —
Reservfonden	»	1,293: 24
Kassans förmögenhet	kr.	15,445: 24

Stockholm den 14 febr. 1899.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar:

Professor P. G. Rosén, ordförande.
Doktor Carl Nyström, vice ordförande och kassaförvaltare.
Fröken Theresa Geijer, sekreterare och tjänstgörande vid expeditionen.
Fröken Anna Roos.
Fördelningsläkaren N. A. Edling.

Suppleanter:

Fru. F. Lybeck.
Fröken U. Hammarsköld, tjänstgörande vid expeditionen.
1:ste lifmedikus G. Westfelt.

Revisorer:

Fröken A. Fabricius.
Fröken K. Wall.

Revisorssuppleanter:

Fröken A. Dahlström.
Fröken M. Silow.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1898, få härmed efter fullgjordt uppdrag därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens af oss granskade redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jämte de däri omförmälda besluten hafva icke föranledt någon erinran från vår sida.

Värdehandlingarna äro förvarade i brandfritt kassahvalf.

Kassans räkenskaper äro förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer, och då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1898 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 27 mars 1899.

A. Fabricius. *Kerstin Wall.*

Bil. III.

Stipendiekomiténs årsberättelse för år 1898.

Till erhållande af de för år 1898 tillgängliga stipendierna hade vid ansökningstidens utgång 29 sökande anmält sig, och blefvo samtliga ansökningshandlingar, sedan de af stipendiekomitén granskats, öfverlämnade till de »förtroendepersoner», som i enlighet med bestämmelserna i § 4 reglementet för stipendiefonderna hafva att upprätta förslag till stipendiater.

Bland de sålunda å förslag uppförda sökande utsågos till stipendiater för erhållande af nedannämnda stipendier:

Fröken Eva Harling, 300 kr., för genomgående af barnmorskekurs; fröken Sigrid Hård af Segerstad, 300 kr., för högre utbildning i trädgårdsskötsel; fröken Elin Pallin, 360 kr., för genomgående af högre lärarinneseminarium (Stockholms stipendium); fröken Emilia Fogelklou, 360 kr., för samma ändamål som den sistnämda (Kristianstads läns stip.); fröken Elisabeth Lundvall, 270 kr., för utbildning till mönsterriterska vid tekniska skolan (Södermanlands läns stip.); fröken Elin Gustafsson, 180 kr., för utbildning till lärarinna i huslig ekonomi (Östergötlands läns stip.); fröken Ragnhild Westergren, 180

kr., för samma ändamål som den sistnämda (Wermlands läns stipendium).

Malmöhus läns och Vesterbottens stipendier, afsedda för sjukvårdskurser, blefvo till följd af tillfälliga hinder ej utdelade, hvarför dessa stipendiemedel reserverats för utdelning till år 1899.

Från donationsfonden för kvinnor, som studera medicin, hade tvenne stipendier utdelats: ett å 500 kr. till med. kand. Hanna Christer-Nilson, som under året aflagt medicine licentiatexamen, samt ett å 400 kr. till med. kand. Signe af Klintberg.

Om organisationsarbetet för länsfondernas ökande och fullbordan kan meddelas, att lokalkomitéer under årets lopp med energi och framgång inom flera län verkat för detta ändamål, med påföljd att flera länsstipendier under de närmaste åren kunna börja utdelas.

I likhet med föregående år har komitén att tacksamt erkänna en gåfva af 200 kronor från fröken Bergman till Allmänna stipendiefonden. Till samma fond har fru Karin Ryding godhetsfullt lämnat en gåfva af 100 kr. att tillräknas den påbörjade Elfsborgs läns afdelning.

Samtliga under året influtna bidrag till stipendiefonderna hafva öfverlämnats till *styrelsen för stipendiefondernas förvaltning*, hvars *ordinarie* medlemmar hafva varit: fru Anna Wallenberg, ordf., generaldirektör P. A. Anderson, revisionssekreterare H. Rohtlieb, professor P. G. Rosén och fröken M. Silow samt *suppleanter* fröken C. Montelius och bankdirektör G. Lettström.

Stipendiekomiténs medlemmar hafva varit: friherrinnan E. Tamm, revisionssekreteraren H. Rohtlieb, ordf., fröken M. Silow, sekreterare, fru Th. Gyldén, fröken S. Leijonhufvud, grefvinnan A. Mörner, professor P. G. Rosén.

Revisorer hafva varit: underståthållaren E. von der Lancken, grosshandlare M. Arhusiander (ledamot af riksdagens 1:a kammare) och fröken Ingeborg Elfving samt *revisorssuppleant* disponenten O. Björklund (ledamot af riksdagens 1:a kammare).

Undertecknade, som utsetts att granska 1898 års räkenskaper för de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och inseende stående stipendiefonder, få efter verkställd granskning af desamma afgifva följande berättelse:

Allmänna Stipendiefonden.

Credit.

Behållning från år 1897	kr.	112,426: 37
Inbetalning af ombuden	»	9,450: 41
Gåfvor af fröken Ellen Bergman och fru Ryding	»	300: —

Räntor	kr.	4,866:	77
Ej lyftade stipendiemedel	»	360:	—
Donationsfonden lånat till Allmänna stipendiefonden	»	100:	—
Bidrag från donationsfonden till förvaltningsarvode	»	70:	—
Summa kronor		127,573:	55

Debet.

Utgående räntor	kr.	25:	78
Courtage och kursförlust vid inköp af obligationer	»	16:	01
Utgifter för insamlingen	»	1,525:	06
Utbetald lifränta	»	200:	—
Hyror för samlingslokal och ett kassaskåp	»	120:	—
Stipendier	»	2,265:	—
Återbetalt till Donationsfonden lånta	»	100:	—
Behållning till år 1899	»	123,321:	70
Summa kronor		127,573:	55

Ofvanstående behållning är placerad uti:

Falu—Rättviks—Mora järnvägsaktiebolags 4 % obligationer	kr.	12,000:	—
Stockholms Intecknings-Garanti-aktiebolags 3 1/2 % obligationer	»	7,865:	—
Helsingfors stads 4 1/2 % obligationer	»	20,358:	—
Örebro stads 3,6 % obligationer	»	5,985:	—
Städernas i Finland hypotekskassas 4 % obligationer	»	2,923:	20
Kopparbergs—Hofors Sågverksaktiebolags 4 1/2 % obligationer	»	7,000:	—
Stora Kopparbergs bergslags aktiebolags 4 % obligationer	»	5,000:	—
Andel uti en af Kopparbergs—Hofors Sågverksaktiebolags 4 1/2 % förbindelse	»	23,000:	—
Diverse intecknade skuldebref	»	28,950:	—
På deposition i Stockholms Enskilda Bank	»	9,000:	—
På upp- och afskrifningsräkning med d:o	»	1,240:	50
Summa kronor		123,321:	70

De i föregående års revisionsberättelse omförmälda under Allmänna Stipendiefonden uppförda fyra olika konti visa vid 1898 års slut följande behållningar:

A. Färdiga länsinsatsers konti:

1:o) Stockholms stads	kr.	10,240: —	
2:o) Malmöhus läns	»	5,048: 33	
3:o) Kristianstads läns	»	5,164: 11	
4:o) Södermanlands läns	»	7,782: 61	
5:o) Vesterbottens läns	»	6,844: 67	
6:o) Östergötlands läns	»	5,030: —	
7:o) Örebro läns	»	5,137: 42	
8:o) Vermlands läns	»	5,104: 90	
9:o) Norrbottens läns	»	8,513: 45	58,865: 49
B. Påbörjade, ofullbordade länsinsatsers konti			29,842: 84
C. Fria gåfvomedels konto			28,728: —
D. Disponibla medels konto			5,885: 37
		Summa kronor	123,321: 70

Donationsfonden,

utgörande en genom anonym gifvare 3 juni 1890 bildad fond.

Credit.

Behållning från år 1897	kr.	33,274: 34
Under året influtna räntor	»	1,484: 94
Af Allmänna Stipendiefonden återbetalt lån	»	100: —
	Summa kronor	34,859: 28

Debet.

Under året utbetalda stipendier	kr.	900: —
Utlämnat lån till Allmänna Stipendiefonden	»	100: —
Stämpelskatt och vid obligationsköp upplupen ränta	»	93: 56
Bidrag till förvaltningsarvode för Allmänna Stipendiefonden	»	70: —
Behållning till år 1899	»	33,695: 72
	Summa kronor	34,859: 28

Behållningen är placerad uti:

Ett depositionsbevis af Stockholms Enskilda Bank	kr.	25,387: —
Ett depositionsbevis af Sundsvalls Enskilda Bank	»	700: —
En inteckning	»	2,400: —
Sundsvalls stads 4½ % obligationer	»	5,000: —
På upp- och afskrifning med Sundsvalls Enskilda Bank	»	208: 72
	Summa kronor	33,695: 72

Ellen Bergmans släktstipendiefond.

Credit.

Behållning från år 1897	kr.	50,150:	—
Under året influtna räntor	»	2,016:	—
Summa kronor		52,166:	—

Debet.

Under året utbetald lifränta	kr.	2,016:	—
Behållning till år 1899	»	50,150:	—
Summa kronor		52,166:	—

Denna behållning är sålunda placerad:

Oxelösunds—Flen—Vestmanlands järnvägs-aktiebolags 4 % obligationer	kr.	25,000:	—
Allmänna Hypoteksbankens 4 % obligationer	»	20,000:	—
Stora Kopparbergs bergslags aktiebolags 4 % obligationer	»	2,000:	—
En intecknad skuldsedel	»	1,150:	—
Andel i en af Kopparbergs-Hofors sågverks-aktiebolag utgifven förbindelse	»	2,000:	—
Summa kronor		50,150:	—

Leijonhufvud-Adlersparreska stipendiefonden.

Credit.

Behållning från år 1897	kr.	5,314:	25
Under året influtna räntor	»	208:	34
Summa kronor		5,522:	59

Debet.

Behållning till år 1899	kr.	5,522:	59

Behållningen är sålunda placerad:

En intecknad skuldsedel	»	5,000:	—
På deposition i Sundsvalls Enskilda Bank	»	510:	32
På upp- och afskrifningsräkning i d:o	»	12:	27
Summa kronor		5,522:	59

Samtliga i berättelsen omnämnda värdepapper, hvilka vi funnit förvarade i styrelsens kassafack i Stockholms Enskilda Bank, äro efter vår öfvertygelse fullt betryggande och alla utgifter hafva blifvit styrkta med oss förevisade verifikationer.

Då styrelsen därjämte efter vår uppfattning på ett mycket berömvärdt sätt iakttagit Förbundets ekonomiska intressen, är det oss ett nöje att tillstyrka full och tacksam decharge åt densamma för 1898 års förvaltning.

Stockholm den 27 Mars 1899.

I. Elfving. *Olof Björklund.* *E. von der Lancken.*

Bil. IV.

Styrelsens i Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförening årsberättelse

Mars 1898—Mars 1899.

Föreningen har nu afslutat sitt trettonde arbetsår, och styrelsen får härmed aflägga redogörelse för den under året utöfvade verksamheten.

I början af oktober 1898 lät styrelsen utgifva en broschyr: *Den kvinliga klädedräkten.* Illustrerad beskrifning, utgifven af Dräktreformföreningen. Denna broschyr upptager kortfattade beskrifningar å föreningens modeller. Texten är försedd med 24 illustrationer. Broschyren kostar 50 öre och erhålles i bokhandeln. Ett exemplar af denna broschyr har gratis tillställts hvar och en af föreståndarinnorna för samtliga högre flickskolor i Stockholm.

Samtidigt med broschyrens utgifvande afsändes till 48 af landsortens elementarläroverk för flickor ett cirkulär med förfrågan huruvida man vid respektive skolor önskade en utställning af föreningens skoldräkt. Jakande svar ingingo från Arboga, Borås, Filipstad, Gefle, Hudiksvall, Jönköping, Karlshamn, Kristianstad, Linköping, Luleå, Lund, Mariestad och Östersund. En fullständig omgång skoldräktsmodeller tillika med exemplar af broschyren afsändes i november för att cirkulera i flickskolorna i ofvan nämnda städer.

Den 28 januari 1899 höll fru Hanna Palme, på uppdrag af styrelsen, i Helsingfors ett föredrag öfver föreningens verksamhet och olika modellserier. Föredraget åhördes af omkring 300 personer. Intresset var lifligt. Öfver 100 mönster utlämnades, och ett par affärer därstädes hafva börjat tillverka underkläder efter föreningens modeller. I den finska kvinnotidskriften *Nutid* komma några af de i broschyren befintliga illustrationerna att inflyta. Styrelsen får härmed uttrycka sin tacksamhet för fru Palmes stora välvilja att i sitt hemland verka för föreningens sträfvanden. Alla de med resan och föredraget förbundna kostnaderna bestredos af fru Palme.

Från sällskapet till skydd för kvinnohälsan i Petersburg ingick i februari genom dess »president», med. doktor M. M. Walkowa, en förfrågan om föreningen ville deltaga i en exposition, som nämnda sällskap ämnade anordna någon af de närmaste månaderna. Till denna exposition komma reformkläder att anskaffas äfven från London och Berlin. Styrelsen föreslog att endast sända några af föreningens modeller, bl. a. skoldräkten. Till svar å detta förslag ingick en anmodan att sällskapet i Petersburg önskade för sin utställning erhålla samtliga modeller. Styrelsen har beslutat tillmötesgå denna begäran och låtit för detta ändamål förfärdiga några nya modell-

exemplar. Frakt och andra omkostnader bestridas af det ryska sällskapet.

Tidningen Hemtrefnad har begärt och erhållit tillåtelse att för reproduktion få låna föreningens klichéer.

Föreningens modeller och mönster försäljas hos *K. M. Lundberg, Stureplan, Stockholm.*

Styrelsen har under det gångna året haft följande sammansättning:

A. Af Fredrika-Bremer-Förbundet valda:

Ordinarie medlemmar:	**Suppleanter:**
Fru *Marie-Louise Berg.*	Fröken *Sally Högström.*
» *Gurli Linder.*	» *Caroline Wahrolin.*
Fröken *Elsa Gyldén.*	

B. Af Dräktreformföreningen valda:

Ordinarie medlemmar:	**Suppleanter:**
Doktor *Hedda Anderson.*	Fru *Thea Burgman.*
Fru *Nanna Bendixson.*	» *Eva Kempe.*
» *Maria Bolin.*	» *Sigrid Nyström.*
» *Ellen Gyllander.*	Fröken *Helena Palmqvist.*
» *Carin Scholander.*	
Fröken *Josefine Lindeblad.*	

Som ordförande har fungerat fru Scholander, som vice ordförande fru Linder, som sekreterare fru Gyllander och som kassaförvaltare fröken Lindeblad.

Revisorer:	**Revisorssuppleanter:**
Fröken *Jenny Bonnier.*	Fru *Greta Wærn.*
» *Betty Hirsch.*	Fröken *Anna Kruse.*

Revisionsberättelse.

Undertecknade, af Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförening utsedda revisorer, få härmed, efter företagen granskning af räkenskaperna från den 1 Januari 1898 till den 31 December samma år, afgifva följande revisionsberättelse:

Af böckerna framgår att följande konti under året lämnat vinst:

Medlemsafgifters konto............	kr. 37: —	
Mönsters konto	» 5: 44	kr. 42: 44

Följande konti förlust:

Allmänna omkostnaders konto	kr. 49: 36	
Annonsers och trycksakers konto	» 40: 47	kr. 89: 83

Föreningens tillgångar, hvilka vid årets början utgjorde kr. 676: 27, belöpte sig vid årets slut till kr. 628: 88 och bestå af:

Inventarier och modeller	kr.	445: 95	
Lager af mönster	»	84: 80	
Insatt i Handelsbanken	»	76: 14	
Kassa	»	21: 99	kr. 628: 88

Till sist få undertecknade, som befunnit räkenskaperna i godt skick och behörigen verificerade, tillstyrka att full ansvarsfrihet må beviljas styrelsen.

Stockholm i Mars 1899.

Betty Hirsch. *Jenny Bonnier.*

Bil. V.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

— — — — — — — — — — — — — — —

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet:

Tillgångar:

Kassa		1,420: 92
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget		935: 47
Inventarier		2,545: 31
Fordran hos fru S. Whitlock		3,660: —
Diverse debitorer:		
Obligationer	5,000: —	
Inteckningar	5,000: —	
Reversfordringar	7,242: 06	17,242: 06
Andra fordringar		85: 08
Saldo: förlust från föregående år	933: 28	
» » år 1898	1,181: 56	2,114: 84
	Summa kronor	28,003: 68

Skulder:

Egna fonder:		
Ständiga ledamöters afgifter	10,200: —	
Inträdesafgifter	3,540: 25	
S. Whitlocks stipendiefond	3,660: —	
Donationsfonden (fru Benedicks')	2,000: —	
Anonym donationsfond	6,000: —	
Reservfonden	496: 70	
Första årets årsafgifter	13: 50	25,910: 45

Yttre skulder:

Aftonbladets aktiebolag	1,083: 54	
Sjukvårdsafdelningen	709: 69	
Gåfvor och understöd	300: —	2,093: 23
	Summa kronor	28,003: 68

Ofvanstående förlust 1,181: 56 har uppkommit på grund af följande förhållande mellan vinst och förlust:

Vinst:

Inträdesafgifter	kr.	31: 50
Årsafgifter	»	3,447: —
Första årets årsafgifter	»	13: 50
Räntor	»	599: 31
Hemstudieafdelningen	»	94: 82
Förlust år 1898	»	1,181: 56
	Summa kronor	5,367: 69

Förlust:

Byrån	kr.	3,269: 76
Trycksaker	»	355: 27
Dagny	»	752: 27
Allmänna omkostnader	»	932: 95
Möten	»	57: 44
	Summa kronor	5,367: 69

Vid jämförelse med föregående års bokslut framgå följande iakttagelser:

Förbundets fonder hafva under året haft en tillökning af kr. 435: —, hvaremot från desamma utgått komiténs för lagfrågor hittills hos Förbundet innestående medel, kr. 1,241: 27, hvilka hädanefter stå under komiténs egen förvaltning, hvarigenom Förbundets fonder visa en minskning af kr. 806: 27 eller från kr. 26,716: 72 till kr. 25,910: 45.

Byråns inkomster hafva varit kr. 3,514: 35 och dess utgifter kr. 6,784: 11.

Tidskriften Dagny har under året från Förbundets allmänna kassa kräft ett tillskott af kr. 752: 27.

Allmänna omkostnaders konto ställer sig i det allra närmaste lika med föregående årets.

Sjukvårdsafdelningen har genom gåfvor erhållit en ökad tillgång af kr. 335: —, hvarigenom dess tillgångar för närvarande uppgå till 709: 69.

I enlighet med vederbörligen fattade beslut har, i likhet med hvad som ägt rum under föregående år, en del af Förbun-

dets medel användts till lån åt arbetande kvinnor, som för sin fortkomst varit i behof däraf.

Å de utelöpande lånens kapitalbelopp har under året återbetalats kr. 2,851: 44, hvaremot 4 nya lån å tillsammans kr. 1,200: — utlämnats.

För influtna gåfvor, som för uppgifna ändamål lämnats, redogöres uti styrelsens berättelse. För sjukkassans och stipendiefondernes affärer lämnas särskilda redogörelser.

Arbetet vid kassan och bokföringen har liksom förut med noggrannhet omhänderhafts af fröknarna G. Adelborg och S. Beckman.

Stockholm i februari 1899.

Caroline Wahrolin.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa undertecknade revisorer om ansvarsfrihet för 1898 års förvaltning

Stockholm den 23 maj 1899.

Alida Rossander. *Vilhelm Svedbom.* *August Wall.*

Stockholm. Aftonbladets tryckeri, 1899

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

Under juni, juli, augusti och september utkommer Dagny med endast ett häfte månatligen.

1899 Ny följd II årg. Häft. 11

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

CARIN WÄSTBERG: Det handarbetades framtid. (Forts.)
MARIA DURLING: Jeftahs dotter. Poem.
Litteratur: S—d: Natt jämte andra dikter af Annie Quiding. — L. D.: »Ödmans flickor» af J. L. Stockenstrand. — L. D.: Meddelanden från nordiska muséet 1897 af Artur Hazelius. — L. D.: Svenska turistföreningens årsskrift för år 1899. — Bgll: Den första hjälpen vid plötsliga olycksfall af F. von Esmarch.
MARY: Ett besök i »Hemmet för arbeterskor».
Magdalene Thoresen.
Elise Polko.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

Det handarbetades framtid.

(Forts. från föreg. n:r.)

Skälet för hemslöjdens upparbetande i nysvensk konstriktning och icke i gammal svensk är helt enkelt det, att den förra lofvar blifva mer vår egen än den senare varit. Om vi påminna oss orneringsmotiven i våra flesta hemslöjdsartiklar af äldre data, så finna vi oftast blott geometrisk linieornamentik, en och annan gång uppblandad med ytterst primitiva figurala framställningar. Detta dekorationssätt är gemensamt för alla folks förstlingsarbeten (men förekommer det ännu hos dem som hafva en lång historisk tid bakom sig, då är det ett ojäfaktigt bevis på stillastående). Självfva grundelementen, kors, stjärnor, rätliniga figurer af varierande form, liksom kombinationerna kunna växla, och göra det också. Egendomligheten i hvarje stams eller nations linieornamentik uppkommer således genom vederbörandes val af grundformer och dessas sammanställning. Men släktdraget i hela detta dekorationssätt tyder dock på, att den enskildes eller folkets särskilda begåfning och böjelser ännu icke blifvit upptäckta och tagna i bruk — d. v. s. på en mindre utvecklad ståndpunkt, där man nöjer sig med begränsade uttrycksmedel. Förhållandet är fullkomligt analogt med det individer som barn och som vuxna emellan. Så länge människorna äro barn skiljas de i genomsnitt mera genom utseende än genom sätt att uppfatta och uttrycka sig, sådan åtskillnad dem emellan uppkommer med åren och kulturen. Tillämpande detta odisputabla faktum på nu lefvande svenskar, skulle *vi* ju hunnit ett godt stycke längre i utveckling än de hänsofne fäder, som tillverkade t. ex. allt hvad Nordiska Museet nu gömmer, och därför också vår nationella egendomlighet i konst som annat vara mera framträdande än någonsin förr. Det som var kännetecknande för de outvecklade kan naturligtvis ej vara det för de i utveckling betydligt mera försigkomna, föregående generationers sätt att uttrycka sin skönhetsuppfattning följaktligen icke kallas vårt.

Från ännu en synpunkt äger det bästa nya företräde framför det bästa gamla. Det lofvar att blifva vackrare, för att begagna ett moderat uttryck.

Ja, jag vet, hvilken opposition detta påstående väcker och säger därför endast lofvar, ehuru jag för egen del är fullt öfvertygad om, att löftet redan går i uppfyllelse. Vi hafva visserligen på husflitens alla områden en mängd gamla modeller och mönstermotiv, — men att de alla skulle vara mönstergilla, det är en fabel, diktad af modet. Endast få af dem äro så vackra, att de för sin skönhets skull passa in i hvilken omgifning som helst, och ur rent praktisk synpunkt äro själfva föremålen genom sin form i de allra flesta fall oanvändbara för oss. Såsom dylika oftast förekomma i moderna rum bidraga de icke heller till en lycklig totalverkan, men väl till söndring och oro. I den interiör, där de ursprungligen hörde hemma, taga de sig däremot utmärkt ut, hvilket än i dag kan ses i Nordiska Museets många framställningar af gamla svenska allmogehem. Det typiska draget för samtliga äldre bohagsting, hvilka ju oftast voro hemslöjdade, är, som nyss nämndes, det rätliniga, hvilket går igen i både hufvud- och detaljformer. Det typiska för våra bästa nya arbeten är en kombination af det rätliniga och det böjda — en följd af att motiven numer hämtas från alla motivgifvande områden — hvilket naturligtvis verkar rikare och mjukare och öppnar kompositionsförmågans möjlighet, som voro våra förfäder okända. Detta är den följdriktiga och alldeles naturliga orsaken hvarför våra arbeten kunna stå högre i skönhet än de gamles.

* * *

Efter denna karaktäristik och detta försvar af *vår nationella konst* återvända vi till artikelns hufvudsyfte: Ekonomiskt bättre villkor för det förädlade handarbetet, hvilket är liktydigt med *framtid* för detsamma.

En betingelse härför är redan uppfylld — och det utan någon tillskyndelse från hemslöjdens sida: Afsättning af husflitsalster är i stigande. Egentliga anledningar härtill är väl den reaktion mot fabriksarbete, som visar sig på många områden. Men orsaken betyder i detta fall mindre, det väsentligaste är, att *tillfället är gifvet*, tillfället att med det handgjorda ersätta det af maskiner utförda. Att begagna detta blifver hemslöjdens och dess vänners sak. Deras affär blifver det att gifva det handarbetade en så gedigen, mång-

sidig och rik utrustning, att det får styrka nog att slå sig igenom i marknaden.

Huru skall nu detta låta sig göra?

Med glädje kan då konstateras att mycket förberedande arbete redan är gjordt. Sverige är i detta hänseende n:o 1 bland kulturländer. Intet annat land har så tidigt som vårt insett vikten af hela folkets uppfostran till flitiga medborgare, hvars uppöfvade händer möjliggöra dem till snart sagdt hvarje praktiskt arbete. Redan 1877 började statsbidrag utdelas till de folkskolor, som ville införa undervisning i slöjd. Numera användas för samma och därmed sammanhängande ändamål stora summor årligen. Enligt hushållningssällskapens berättelser utgåfvos sålunda till hemslöjdens befrämjande 1897 — hvilken uppgift är den sista jag varit i tillfälle skaffa — 135,319 kr., däraf i statsbidrag 22,550 kr., af landstingen 32,360 kr., och af hushållningssällskapen 80,409 kr. Dessa siffror äro likväl högre än vanligt, beroende på extra utgifter för hemslöjdens deltagande i Stockholmsutställningen. Under vanliga år går totalsumman upp till c:a 113,000 à 115,000 kr. Större delen af dessa medel kräfves emellertid för folkskolebarnens undervisning i de enklare slöjdbegreppen, för gossar i träslöjd, för flickor i sömnad. Äfven återstoden utgifves i den direkta skolslöjdens intresse: För slöjdlärares utbildning, till ersättning åt statens instruktörer i slöjd, till underhåll af hushållningssällskapens d:o d:o o. s. v. Omkring 10,000 à 12,000 kr. användas till hyra för slöjdutställningslokaler och till belöningar vid landtbruksmöten. Direkt komma således ej dessa ganska rika medel den genuina hemslöjden till godo. De kunna blott betraktas såsom utgifna för att grundlägga densamma och det är vackert så. Skolslöjdens stora betydelse ligger i den öfning den gifver handen, i dess omutliga fordran på ordning och noggrannhet och slutligen, men icke minst, i den lust för handarbete, den väcker. Dess mening och mål är kort uttryckt, ordning och arbetsamhet för individens hela blifvande verksamhet inom det handarbetades gebit.

Nu är det emellertid så, att vi i allmänhet icke äro tillfreds med ett föremål endast därför att det är ordentligt utfördt, ja, om det är både ordentligt och starkt och ändamålesenligt dessutom, lämnar det ändå en önskan ouppfylld: Det måste hafva en tilltalande form och gärna — om alla omständigheter det medgifva — vara lämpligt beprydt. Detta är i själfva verket en mycket billig fordran. Den är icke en frukt af öfverkultivering, eller en sjuklig

begäran af ett blaseradt släkte. Tvärtom, det är ett medfödt, således ofrivilligt skönhetskraf, som fanns hos urmänniskan och sedan hos alla hennes efterkommande i mång tusende led, ända till de dagar maskinfabrikationen kom och rensopade våra hem från husflitens vittnesbörd och våra hjärnor från blotta minnet af skönhetsönskningar. Jag minnes en Livingstone-utställning i London där prof på inhemsk afrikansk husflit exponerades. Där förekom antagligen icke en enda odekorerad pjes, ehuru de allesamman voro ämnade endast till en vildes alldagliga behof. Men vi behöfva ej gå till negrerna för att finna bevis för teorien om medfödt form- och färgsinne. Våra egna lappars vackra husgeråd och dräkter äro nog påtagliga exempel för den sanningen. Då vi sålunda yrka på ett tilltalande yttre för de saker vi hafva omkring oss, göra vi detta med all rätt. Men detta yrkande tillgodoses icke ännu, ty frånsedt de tekniska skolornas förberedande arbete, hafva vi ingen offentlig väg till hemslöjdens förkofran i konsthänseende, och enskilda företag i den riktningen stranda ofta på grund af penningbrist. Bland dylika som annars efter och öfver förmåga arbetat i den riktningen kommer väl främst Kulturhistoriska föreningen i Lund, hvars oegennyttiga, uppoffrande verksamhet vittnar om det rätta intresset för saken och om en framsynt uppfattning af hemslöjdens värde som inkomstkälla. Men dess inflytande är tyvärr af lokal natur, det sträcker sig egentligen endast till sydligaste Sverige, enkannerligen Skåne. I liknande syfte arbeta Svenska Slöjdföreningen och Handarbetets Vänner. Bådas verksamhet är ju betydligt vidsträcktare, åtminstone geografiskt, men lider likväl af en svår begränsning på grund af bristande offentliga medel. Svenska Slöjdföreningen erhåller t. ex. i statsunderstöd 1,000 kr. årligen och Handarbetets Vänner 1,200 kr., hvilket icke kan kallas mycket för ett fosterländskt arbete bland omkring fem millioner människor. Dessutom användas icke ens dessa 2,200 kr. odeladt till odling af hemmens konstflit, ity att anslaget å de 1,000 kr. utgifves till höjande af yrkesskickligheten hos mindre handtverkare, (hvilkas arbete dock kommer hemslöjden ganska nära). Utanför dessa trenne föreningar göres, mig veterligt, intet af betydenhet för konstens förening med hemslöjden.

Skulle det icke möjligen nu vara på tiden, att något väsentligt ändå företages i den riktningen, nu när det handarbetade är mer efterfrågadt än det på långa tider varit? Borde detta icke nu göras i alla afseende omtyckt, för sin styrka, sin praktiska anord-

ning, för sin skönhet? Hemslöjden är för närvarande en modesak och därför tåld i hvilken gestalt den än framträder. Men när som helst kan omslaget komma, och detta trots den gynnsamma omständigheten, att det maskinarbetades anseende är i sjunkande. En sådan kris öfverlefver endast det som är verkligt vackert, de föremål som formats af en lefvande, växande konst. Hvem är då närmast att gifva uppslag till denna husflitens utveckling? Är det icke rätteligen den, som 1877 genom löfte om bidrag till hvarje folkskola, som anordnade slöjdkurser, förmådde åter väcka till lif den då nästan bortglömda handaslöjden? Hvarför skulle staten icke uppmuntra fullbordan af ett verk som den själf påbörjat? Kanske därför att det är så föga inkomstbringande? Detta är en föråldrad åsikt som icke längre delas af de sakkunniga. Till följande öfvertygelse i det hänseendet hafva norrmännen, hvilka härvidlag äro att anse som auktoriteter, kommit och det efter endast några års energiska, praktiska anordningar för husflitens förädling och afyttring: »*Det er saaledes bleven klart for alle, att Husfliden er en Erhvervskilde, der fuldt ud hævder sin Plads blandt Landets vigtigste Næringsveie og i rigt Maal lønner alle de Opofrelser, der gjøres til dens Fremme.*» (Ur Den Norske Husflidsfor. årsb. för 1897).

Som Norges och våra betingelser för hemslöjd äro hvarandra mycket lika, kunna vi med samma medel de användt nå samma resultat de nått. Och medlen äro: Organisation, konstnärlig och teknisk undervisning i alla de former vi förut använda för skolslöjden, affärsmässigt ordnande af försäljningen och först och sist det som behöfves för allt detta, penningar. Angående den pekuniära hjälpen borde den hos oss försträckas ensamt af staten, och icke såsom förhållandet är i Norge, dels af denna, dels af kommunen och enskilda bolag och personer. Skola vi vänta på tillräckligt understöd af dessa senare, komma vi helt säkert icke med i denna periods hemslöjdssträfvan, d. v. s. icke i den som ekonomiskt lönar sig. Norska nationen är så mycket fåtaligare än vår. Intresset för en idé hinner där fortare blifva allmänt, hinner tränga igenom alla samhällslager medan idén ännu är ny, frisk och utförbar. Allt i fosterländsk anda hör ock till dagens brännande fråga i Norge, och utgifter för dylikt undandrager man sig icke. Hos oss däremot hinner ej ett företag blifva så hastigt kändt, och vi äro nog dessutom, om jag så vågar uttrycka mig, mera andligen kompakta än norrmännen, för att lika fort genomsyras af något nytt, vare sig det är godt eller ondt. Och så äro vi ännu icke så stolta öfver

vårt eget, utan liksom litet generade för det, ehuru detta fel de sista åren visserligen varit i ständigt tillbakagående. Det ena med det andra gör att statsunderstöd vore det snabbaste och tryggaste medlet till hemslöjdens gedigna och glänsande utveckling. Penningarne kunde ju utgå dels som ett berättigadt underhåll till en af landets (blifvande) betydande näringsgrenar, dels som lån. Lånemedlen komma, det är min fasta öfvertygelse, *endast att behöfvas de första 10 åren — n. b. om hela rörelsen skötes med våra allra förnämsta såväl konstnärs som finnansförmågor* — därefter bär affärsverksamheten, om icke det hela, så dock sig själf utan vidare understöd. Äfven för detta påstående vill jag hemta ett bevis ur norrmännens erfarenhet. Utdraget är gjordt ur den Norska Husflidsforeningens berättelse för 1898 (framlagd på Generalforsamlingen den 25 april 1899) och kan äfven tjäna som exempel på den förut omnämnda stigande omsättningen af det handarbetade. — »Forbedringen af Foreningens ekonomiske Stillning, viser sig klarest, naar man sammenligner Driftens endelige Resultater i de sidste 3 Aar.

I 1896 solgtes saaledes for c:a Kr. 80,450, med et Tab ved Driften af c:a Kr. 8,500 eller c:a 10 %.

I 1897 solgtes för c:a Kr. 90,600 med et Tab ved Driften af c:a Kr. 7,000 eller c:a 8 %.

I 1898 solgtes for c:a Kr. 117,370, med et Tab ved Driften af c:a Kr. 5,000 eller c:a 4 1/4 %.

Efter de hidtil opnaaede Resultater at dømme, er der Sandsynlighed for, at *Foreningens Handelsvirksomhed om faa Aar vil kunne bære sig selv uden Tilskud.*» *

Statsmedlen borde öfverlåtas till förvaltning af fullt kompetenta personer, helst, enligt min tro, inom den organisation, som redan är välkänd till namnet, om den ock till gagnet hittills ej förmått blifva af genomgripande betydelse, nämligen Svenska Slöjdföreningen. Att densamma dessförinnan till stadgar och mål och allt måste undergå genomgripande förändringar säger sig själft.

---

* Kursiveringen förekommer i årsberättelsen.

(Forts.)

Carin Wästberg.

Jeftahs dotter.

O följen Jeftahs dotter ut på bergen,
I hennes vänner! Se, i purpurfärgen
sig kläda Gileads toppar, sol går ned.
Hör, bäcken hoppar öfver dalens stenar,
och fåglar sjunga än i trädens grenar.

I hennes vänner, följen Jeftahs dotter,
I lekesystrar, bären ödets lotter
och gråten med den unga offermön!
Begråten lifvets dag med sorgsna sinnen,
begråten, systrar, våra ljufva minnen!

Judith, Judith, mins du leken
vid källan under eken?
Jeftahs dotter kom att hämta vatten
före natten
med stadens tärnor.
På fästet lyste kvällens klara stjärnor.

Ester, Ester, minns du leken
vid källan under eken?
Unga herdegossar
med svarta ögon och svarta lockar
valla fårens flockar.

Mins du skratten
vid bäckens klara vatten?
I aftonstunden
vi gömde oss i lunden.
Vid harpans klara toner till dans I bjöden.
Hvem tänkte då på döden —
på döden?

O Jehovah, Israels Gud, du som oss seger skänkte
öfver Ammons söner,
min faders svärd med ära du kröner,
men allt hvad han äger
du kräfver som offer för Israels seger.

Allt hvad han älskar åt dig skall han gifva,
Jeftahs dotter
sin faders gåfva skall blifva.
O Jehovah, Israels Gud, som bor i höjden,
kräf hvad du vill, åt dig jag offrar
lifvet och fröjden.

Är än döden bitter,
lif är stundom värre!
Tusen kval och smärtor,
tusen sorger, Herre!

Barndoms glada lekar
fly för ungdomstiden,
och vår korta ungdom
är så snart förliden.

Komma tunga sorger
med de långa åren;
tiden strör sitt silfver
i de mörka håren.

Är väl döden bitter?
Döden väntar alla,
ungmö, barn och åldring
för dess pilar falla.

O Jehovah, Israels Gud, du som kan seger skänka,
i det blåa fjärran dina stjärnor blänka.
Du som genom öknen
fädren ledde,
lys i töcknen!
Hör från de höga bergen en jungfrus böner,
du som Israels vapen med seger kröner!
Du, som gifvit mig lif, tag igen din gåfva.
I offerstunden,
o Israels Gud, skall min mun dig lofva!

Maria Durling.

Litteratur.

Natt jämte andra dikter af *Annie Quiding.*

»Hvar finns ett gifvet, hvar en utgångspunkt
För tro och känsla, tanke eller handling?
Se, allt är stadt i Proteuslik förvandling
Och för idéens män är lifvet tungt.
En Platon, Paulus, Saint Louis in spe
Nog gifves än, men tempel de ej bygga,
Ty trones grund, den oomtvistligt trygga
Till ålderns höst förgäfves söka de».

Det är helhet och lugn, som fattas vår jäktade tid. Från alla håll höres klagan att den ej mäktar fostra hela, starka personligheter. Den har för länge rönt trycket af de nivellerande makter, som industrialismens århundrade upphöjt till härskare. Nu vid dess afton reagerar dock mot dem allt starkare individualitetskrafvet. Öfverallt, i lifvet som i dikten, gör det sig gällande. Själen gör uppror mot materialism och nyttighetsdyrkan, kanske för att söka tillfredsställelse i mysticismens djup, kanske för att med en Arnliot Gellinas trots mot de gamla gudarna blott tro på sin egen kraft.

Den tron är det emellertid ej som författarinnan till föreliggande diktsamling vill lägga till grund för en ny världsordning. Tvärtom protesterar hon däremot med lika flammande ifver som mot dyrkan af guldet. I den längre dikten »Natt», hvarur ofvanstående citat hämtats, låter hon Mefistofeles skildra tiden såsom hemfallen under hans välde, hvilken gestalt han än ikläder sig:

»Än är jag kampen för att vara till,
Än folkets rätt att pröfva knytnäfstyrkan,
Än öfvermänskans rätt till världens dyrkan,
Än jagets rätt att göra som det vill;»

och som den enda motsatsen skymtar öfverallt osjälfviskhetens lära, den världsöfvervinnande världsförsakelsen. Bortom Paris-boulevarderna, där demonen går som härskare, höjer sig Notre-Dame

»talande ett språk af gudomsträngtan
Hvar linie sträckt i en osäglig längtan
Till renhetssfärer bortom tid och rum.»

Hela stycket är en straffpredikan, full af ironi, indignation och sorg öfver det förvridna i tiden. Det är straffpredikan mycket mer än dikt. I alla dessa reflexioner finnes intet som isar oss med makten af en grottesångs skräcksyner. Det demoniska har författarinnans fantasi ej mäktat, midnatt och Mefisto till trots.

Högre som en poesi står en annan tendensdikt i samlingen, Notre-Dame de Paris. Notre-Dame är författarinnans kärlek. Den väldiga dômen symboliserar för henne ej blott den religiösa tron utan äfven det franska konungadömet; ty hon svärmar för »Franklands hvita liljefana» och drömmer om

»En blomma af stammen Bourbon,
Som tystar de smädande sångerna
Och rättvrider ödenas gång.»

Det är ensidighet i detta liksom i författarinnans hela syn på tillvaron; men det är tillika en frimodig käckhet och personlighet som fängslar. Man ryckes med äfven i poetens beundran för grefven af Chambord, som icke svek sina ideal, icke

»köpte sig en bro
Med en leksak som sin fana,
Med en småsak som sin tro.»

Bland de öfriga dikterna — de flesta präglade af en betydande formell talang — är det isynnerhet en, som ger ett vackert uttryck åt författarinnans lifsuppfattning. Vi se blott här i lifvet, säger hon, ett blekt »alfa» af den Högstes skrift:

»Där finns ej mening i, vi ropa;
Vår tro är släckt, vårt trots är brinnande!

Men om vi hade ro att spana,
Ett drag af nästa bokstaf funne vi,
Och om vi hade lugn att ana,
Liksom en fläkt af mening vunne vi.»

Här är en glimt äkta poesi och den står ej ensam i den lilla boken. Det är lyrisk inspiration äfven i ett sådant litet stycke som: »De andra ha röda rosor». Hvad är det diktarinnan säger om fantasiens blomma, som i nattens dunkel slår ut sin »silfverhvita prakt»? Den bilden är lika vacker som sann. Sånger, som veta bevara något af de fina bladens glans och doft, få vi aldrig för många. Poesi behöfva vi, drömmar om tystnad och sval oändlighet under arbetsdagen, då

»tanken går de kända lifvets vägar
och nattens drottning fällt sin tömda bägar.»

S—d.

* * *

Ödmans flickor. Berättelse af *J. L. Stockenstrand.*

Det skulle väl tyckas som om hvarje vrå af det mänskliga lifvet blifvit genomforskadt af romanförfattarna och att det därinom knappt mera återstode några landvinningar att göra. Men ser man litet närmare på saken, märker man, att det ännu finnes vidsträckta områden af obruten mark, lika okända och obeträdda som trots några nordpolsisar, ja att t. o. m. inom den handgripliga verkligheten, den vi alla ha för ögonen, den hvari både du och jag ha en roll att fylla, ännu finnes för romanförfattaren tillräckligt oarbetadt stoff att taga vara på, och det beror bara på honom själf att forma det till nya, originella bilder.

Ett sådant stoff har förf. till den lilla bok, som härmed anmäles, hittat på sin väg, tagit upp och sökt, med upptäckarens kärlek till sin nyvunna skatt, bearbeta och förädla. Har han lyckats? För att säga sanningen motsvarar ej resultatet den vackra tanken och den goda meningen; nybegynnarens klumpighet och ovana röjes allt för tydligt i behandlingssättet, och något väl mycket naiv verkar berättelsens såväl intrig som upplösning. Men, som sagdt, materialet är så godt, att man gärna öfverser med bristfälligheterna i utförandet.

Afsikten med »Ödmans flickor» är att slå ett slag för den stora klass »arbetande systrar», som går under namnet »bodfröknar», hela denna skara unga kvinnor, som man så godt som dagligen,

kommer i beröring med och hvilkas hjälp man anlitar, utan att veta något om deras lif utanför den trånga sfär, som begränsas af hyllfacken och boddisken. Säkerligen har det dock händt mången, att i likhet med mig undra öfver hur lifvet i själfva verket gestaltar sig för alla dessa, oftast välklädda, vackra och behagliga unga flickor, hvilka med så mycken välvilja och tjänstaktighet och ett tålamod, som måste stå profvet i alla skiften, erbjuda oss sina tjänster. Hur lefva de egentligen, hvarifrån komma de och hvad blir det af dem? Delvis lämnar den bok, som här är tal om, svar på dessa frågor. Och det är inga ljusa bilder som upprullas. Knapp lön, strängt arbete, brutala principalers godtycklighet, otillfredsställda kraf på njutning och ungdomsglädje, försakelser och nöd, se där hvad som möter en vid en blick bakom kulisserna. Man undrar ej öfver att så mången bland dessa ungdomar hämnas på ödet, som så knappt vetat att tillmäta lyckan åt dem, genom att på mindre tillåtna vägar skaffa sig något af den lycka, som människonaturen en gång kräfver. Och hvem har rätt att döma dem?

Lika svårt som »Ödmans flickor» hoppas jag dock ej alla ha det, och jag är öfvertygad om att vårt hedervärda handelsstånd ej har att uppvisa många så genomusla karlar som hr Ödman, men däremot lider det intet tvifvel, att det finnes hundratals kvinnoexistenser liknande dem som här skildras. *L. D.*

* * *

Meddelanden från Nordiska museet 1897. Utgifna af *Artur Hazelius.*

Åter har »allas vår doktor» med en ståtlig »vårfest» hälsat sommarens intåg i vår höga nord och åter ha vi Stockholmare, och med oss allt Sveriges folk, lifligt kännt att vi i Nordiska museet, hvaraf Skansen utgör ett så viktigt led, hafva en gemensam egendom, där vi alla kunna mötas i firandet af så väl det ärorika förflutna som det glada nuet och den förhoppningsfulla framtiden. Vårfestdagarna på Skansen, som ännu lefva i frisk hågkomst, gifva äfven en osökt anledning att fästa uppmärksamheten på den skrift, hvarigenom dr Hazelius så att säga årligen hugfäster minnet af sin skapelse.

Dessa *Meddelanden från Nordiska museet* med sina många vackra illustrationer, sin intressanta och för institutionens utveckling belysande text lämna år från år ett högst viktigt bidrag till vår kulturhistoria, och den del som nu föreligger ansluter sig värdigt till sina föregångare. Genomgåendet af arbetets olika kapitel är som en vandring genom museets många afdelningar — det förstås icke alla, ty därtill skulle fordras mera plats än hvad som rymmes inom ett par bokpermar — men tillräckligt för att ge en god bild af Nordiska museets karakter. Från Skansens runstenar, där de ligga strödda bland grönskande träd och spegla sig i dammarnas vatten, föres man

till arkivens och förvaringsrummens undangömda vråar, hvarur framdrages mycket om »signerier» och gammalt skrock, om skrå- och gillesregler, om bröllopsfirande, prästgårdsseder, allmogebruk och mycket mera om tider som varit och människor som farit.

Årsskriften innehåller för öfrigt »strödda meddelanden rörande Nordiska museet,» och alla vi som älska dr Hazelii verk, och hvilken svensk man och kvinna gör icke det? — följa med stort intresse i denna historik museets verksamhet och glädjas öfver dess fortgående utveckling. *L. D.*

* * *

Svenska turistföreningens årsskrift för år 1899.

Som en maning att göra upp sin marschroute, snöra sin rensel och ge sig ut på vandring i det stora, öppna, härliga land, som heter Sverige och som ännu lockar med det outforskades tjusning och där oändliga vidder af obruten mark den dag i dag ligga och vänta på sin upptäckare, kommer turistföreningens årsskrift om våren till tusende svenska hem. Och man skall vara en bra förstockad stugegris för att man ej vid genombläddrandet af denna vackra bok med dess rikedom på stämningsfulla fosterländska bilder skall känna vakna hos sig en nästan oemotståndlig lust att taga vandringsstafven i hand och åtlyda maningen.

Den art af svenskhet, som här predikas, torde ej heller af någon jäfvas, och alla äro vi med om att tolka det i våra dagar så mångtydda ordet patriotismen så som våra blåa sjöar och mörka skogar lära oss att det skall tolkas. Att ingifva svensken den rätta sortens fosterlandskänsla och att väcka hans kärlek för sitt land och sitt folk är turistföreningens uppgift, och ett bland de många bevisen på hur lyckligt den vet att lösa densamma är dess för hvart år utkommande rikt illustrerade publikation. Den vi fått i år står framom de föregående både i fråga om intressant text och lyckade bilder, de senare till största delen resultaten af den fotografiska pristäfling som föreningen utlyst för att erhålla en framställning af vårt vidsträckta fädernesland i alla dess mångfaldiga fysionomier.

Så skänkes oss, tack vare denna fredliga äflan, bilder så väl från söder som från nord, från stad som från land, alla med få undantag när lyckligt återgifna i ljustryck och bidragande hvar och en i sin mån till kännedomen om vårt lands geografi och etnografi. Hvad textbidragen beträffar äro de alla synnerligen värdefulla, en del mycket roliga och lifligt berättade turistintryck, andra lärorika och på vetenskaplig forskning grundade framställningar, men alla de bidragande, både den glade turisten, den lärde naturforskaren och den efter motiv spanande amatörfotografen — för att nu ej tala om arbetets insiktsfulla och förträffliga redaktion — ha känt sig besjälade af kärlek och intresse för den fosterländska uppgiften, hvarför också turistföreningens årsskrift blifvit hvad den är: ett i allo godt och gediget verk. *L. D.*

Den första hjälpen vid plötsliga olycksfall af *F. von Esmarch*. Öfversättning från originalets 15:de upplaga af *C. C. Ekeroth*.

Allmänhetens intresse för sjukvård är för närvarande mer än vanligt lifligt och häraf har den alltid vakna spekulationslustan äfven vetat att begagna sig. Äfven om vi icke fästa oss vid sådana »läkareböcker», som utgifvas endast i uppenbart reklamsyfte, och hvilka icke kunna betraktas annat än som ett slags utförligare annonser, så finnes bland de öfriga årligen utkommande populärtmedicinska arbetena mer än ett, som utan skada för mänskligheten kunnat stanna kvar på manuskriptets utvecklingsstadium.

Desto mer glädjande är det att få anmäla ett arbete, som i lämplighet för det afsedda ändamålet — att vara en pålitlig rådgifvare vid plötsliga olycksfall, där läkarehjälp icke genast är till hands — lämnar föga eller intet öfrigt att önska. Dess berömde författare, professor i kirurgi vid *Kiels* universitet och ordförande i tyska samaritföreningen, har indelat sitt rikhaltiga ämne i sex föreläsningar.

Den *första* handlar om kroppens byggnad;
den *andra* om sår, förband och blödningar;
den *tredje* om benbrott, bråck- och brännskador;
den *fjärde* om drunkning, förfrysning, kväfning, sanslöshet, värmeslag och förgiftning;
den *femte* om transport af olycksfall, samt
den *sjette* om sjukvård i allmänhet.

Ett bihang innehåller: Stadgar för svenska samaritföreningen, samt uppgift på innehållet af ett *samaritapotek* och en *samaritförbandslåda*.

Kvacksalveriet finner här ingen uppmuntran. Redan på de första sidorna framhålles att afsikten med detta arbete ingalunda är att göra läkarnas hjälp öfverflödig utan blott att sätta hvar och en i stånd att använda den rätta hjälpen till dess läkaren anländer.

Med fullt skäl kunna vi önska arbetet den största möjliga spridning till svenska hem, och särskildt vilja vi tillråda att det må erhålla sin plats vid sidan af de små husapotek, som på landsbygden gärna finnas vid bruk och industriella inrättningar, vid herr- och prästgårdar, järnvägsstationer m. fl. ställen, där mycket folk bo eller färdas.

Öfversättningen är gjord med mycken omsorg och de talrika illustrationerna äro tydliga och upplysande. *Bgll.*

Ett besök i "Hemmet för arbeterskor".

Många gånger hade jag tänkt gå och se det lilla hemmet, som öppnades sistlidna 1 oktober, men hur det var blef det icke af, förrän jag en måndag i slutet af april fick en vänlig påminnelse om att den dagen på aftonen skulle det sista samkvämet för vintern hållas i Hemmet och att jag var välkommen kl. 1/2 8, om jag hade lust att vara med.

Kungsholmen var för mig en nästan okänd stadsdel, som alltid förefallit mig fasligt aflägsen, därför beräknade jag rundlig tid att från Östermalm komma dit. Jag blef emellertid mycket öfverraskad, när jag redan efter en half timmes promenad stod utanför huset n:o 26 Kungsholmsgatan, där hemmet är beläget. Jag kom mycket för tidigt, men det kunde inte hjälpas, alltså sträfvade jag uppför de fyra trapporna och ringde på.

Hemmets föreståndarska öppnade och bjöd mig vänligt att stiga in. Inte gjorde det något att jag kom så tidigt, några arbeterskor voro för resten redan där. Så hängde jag mina ytterkläder i den trefliga tamburen och gick in i salen.

Hvad där var trefligt! Den nedgående solens strålar lyste in genom fönsterna och lockade mig att först se på utsikten. Den var fri och öppen, ty huset låg midt för tobaksplanteringarna, som ligga mellan Bergs- och Kungsholmsgatorna. Några gamla hus stodo invid en trädgrupp och togo sig ut som en landtgård, omgifven af visthusbodar och ladugård, det såg riktigt landtligt och pittoreskt ut; på sommaren, när träden voro gröna, hade arbeterskorna i Hemmet en bra vacker utsikt, det var då säkert.

Vid ena fönstret i salen stod ett skrifbord, vid det andra ett bord med tidningar och tidskrifter, några unga flickor sutto just och läste där. De voro porslinsmålerskor, sade de, som slutat sitt dagsarbete kl. 1/2 7 och skyndat till Hemmet för att i lugn och ro sitta och läsa en stund, innan de öfriga samkvämsgästerna kommo. Att ej så få väntades kunde man se på det inbjudande tébordet, som stod dukadt midt i salen, med täta rader af koppar och väldiga fat med smörgåsar och »dopp». »För téet betala vi 10 öre hvar» — berättade arbeterskorna — »och det är då billigt, ty vi få äta så mycket vi behaga.»

I salen fanns vidare ett piano, ett bokskåp med en liten samling goda böcker — hvilka lånas ut — en soffa, några mindre bord och stolar i mängd. På väggen fanns en anslagstafla, där bland andra tillkännagifvanden lästes att underhållningen vid aftonens samkväm skulle bestå i deklamation samt solo- och körsång.

Hemmet har utom samlingsrummet 4 rum för arbeterskor, 2 för 2 flickor i hvarje och 3 för 3 i hvarje. Fröken Gerda Meyerson, på hvars initiativ Hemmet tillkommit, hade nu anländt och visade mig omkring öfverallt. Flickornas rum voro utmärkt trefligt

möblerade med gula eller bruna Katrineholmsmöbler. I hvart och ett af rummen fanns en med kreton klädd liggsoffa samt en eller två järnsängar med goda sängkläder. Linne och vedbrand ingår i priset, som nu är 5 kr. i månaden i rum för 3 och 6 kr. i rum för 2; till hösten kommer detta pris dock troligen att ökas något. Arbeterskorna måste enligt ordningsreglerna själfva besörja sina rums ordentliga städning, men sal, kök och tambur städas af Hemmets föreståndarinna. Alla rummen ha egen utgång, de stå i förbindelse med hvarandra endast genom samlingssalen och till hvarje rum finns en rymlig garderob. Öfverallt såg fint och putsadt ut, hvarje rum fick sin individuella prägel genom innehafvarinnornas egna småsaker, fotografier och fönsterväxter.

I köket, där tékitteln nu som bäst puttrade, var allt så glänsande och rent, att det var en fröjd. Där få arbeterskorna mot en liten afgift af 10 öre hvar pr vecka koka sina morgon- och aftonmål på gaskökaren. Middag äta de alla ute.

»Men kommer det inte ofta till små skärmytslingar, när så många fruntimmer skola laga mat här?» — frågade jag.

»Visst inte» — svarade föreståndarskan — »ännu har det icke varit någon osämja, flickorna komma utmärkt bra öfverens och det är ju inte underligt, så trefligt och bra som de ha det här!»

»Nå, men hvad ha de för sysselsättning då, dessa 10 flickor?» — frågade jag fröken Meyerson.

»Kom in i salen, så får ni träffa dem själfva» — föreslog hon — »de flesta samkvämsgästerna ha väl kommit och man håller redan på att dricka té.»

I salen hade man nu tändt lamporna; där såväl som i de två närliggande rummen sutto grupper af tédrickande flickor, några och fyrtio voro de till antalet. Samkvämet var mycket talrikt besökt, emedan det var det sista för vintern, anmärkte just de unga damerna, medlemmarna af samkvämskomitén, som voro värdinnor för aftonen. De hade alla fullt upp att göra, två med téserveringen en vid lånbiblioteket, en med att kassera in afgiften för té och sälja badbiljetter, som tillhandahållas arbeterskorna till rabattpris. I ett hörn spelades domino och i ett af sidorummen afsynades en del på den sedan januari en gång i veckan sammanträdande »sykursen» förfärdigade bluslif och handarbeten.

Genom denna sykurs såväl som genom samkvämen och en sångkurs utsträcker Hemmet sin verksamhet äfven till arbeterskor, som icke bo där. I sykursen hade 24, i sången 18 flickor deltagit. Hvad dessa senare öfva in fingo vi snart höra, ty de sjöngo en hel del två- och trestämmiga sånger. Lärarinnan, som måtte haft ett styft arbete, då de flesta af eleverna icke kunde läsa noter, hade heder af sin lilla kör, rösterna voro unga och friska och sången gick riktigt bra. Sedan fingo vi höra en ung dam, gäst för aftonen, berätta en saga af Andersen samt deklamera några vackra poem, hvarpå hon blef hyllad med ljudeliga appläder. Så kom solosång, utförd af sångledarinnan, till sist ännu ett par nummer af

kören. Mellan numren pratade man ifrigt. Jag gjorde bekantskap med stråhattsömmerskor, kappsömmerskor och linnesömmerskor, porslinsmålerskor, bokbinderiarbeterskor, skoarbeterskor och flickor, som arbeta vid en marmeladfabrik. Af de sistnämnda var det tre, som voro Hemmets hyresgäster, där bodde dessutom två bokbinderskor, en kapp- och en mössömmerska, en trikåstickerska, en korkskärerska samt en konstväfverska. Alltså voro en mängd olika yrken representerade. Arbeterskor med föräldrahem i Stockholm mottagas endast undantagsvis, yngre arbeterskor ha företräde framför äldre och sämre aflönade framför dem, som förtjäna mer. De, som nu bo i Hemmet, ha en veckoförtjänst af 7—9 kronor. De äro i en ålder från 17—32 år.

»Vi trifvas utmärkt» — försäkrade de alla. »Det är allt annat» — sade en af dem — »att bo här än att bo inne tillsammans med en hel familj och aldrig känna sig riktigt ogenerad. Jag minns hur jag förra vintern alltid drog mig för att gå hem om kvällarna, nu riktigt längtar jag till mitt trefliga rum. Jag önskar att många, många arbeterskor kunde få bo lika bra som vi.»

»Några till åtminstone skola från i höst få det» — sade fröken Meyerson. Och nu äskade hon ljud och tillkännagaf den glada nyheten att »Hemmet för arbeterskor» från nästa 1 oktober kommer att utvidgas. En intill liggande våning om 5 rum och kök är förhyrd och kommer att genom en dörrs upptagande förenas med Hemmets nuvarande lokal. Hemmet kan då bereda bostad åt 24 arbeterskor.

Detta tillkännagifvande mottogs med jubel. Sedan fröken Meyerson därpå tackat såväl samkvämsvärdinnorna som sång- och sykursledarinnorna för vinterns arbete samt önskat alla välkomna åter på hösten, frågade hon om arbeterskorna hade lust att deltaga i en utflykt till landet första söndagen i juni.

Om de hade lust? Ett enstämmigt ja blef svaret. Och nu blef det en glad öfverläggning om hvart man skulle styra färden, men därom hann intet blifva bestämdt, enär klockan slog $^1/_2$ 10 och tiden att bryta upp var inne.

Nu blef det ett afskedstagande och ett tackande för den gångna vintern. Till och med jag fick min del af tacksägelserna, men det var naturligtvis af misstag, man tog mig för en af föreningsfröknarna.

Det var jag själf i stället, som skulle tacka. Jag hade haft en sådan treflig afton och var så nöjd att ha efterkommit inbjudningen.

»Nå, men den ekonomiska sidan af saken» — sade jag till fröken Meyerson, då jag tog farväl. — »Inte kan väl Hemmet bära sig?»

»Tyvärr icke!» — blef svaret. »Flickornas afgifter förslå icke ens till hyran. Dessutom ha vi ved, tvätt och föreståndarskans lön. Men när Hemmet blir utvidgadt, bli dessa utgifter delade på flera betalande och omkostnaderna för 24 flickor bli jämförelsevis mycket mindre än de nu äro för 10.

Medlemsafgifterna i »Föreningen Hemmet för arbeterskor» skola täcka dessa omkostnader och ju flera medlemmar föreningen får, dess säkrare blir dess ekonomi. Dess mål är att i en framtid kunna upprätta flera hem för arbeterskor i olika delar af staden och därigenom motverka det både i moraliskt och hygieniskt afseende så fördärfliga inneboendesystemet. Ty detta inneboendesystem måste vara i hög grad farligt för de unga, oerfarna flickor, som från landsorten komma till hufvudstaden för att arbeta vid fabrikerna. Föreningens ändamål är ju att mot samma afgift, som de eljes få betala för att »bo inne» i osunda och öfverbefolkade rum, bjuda arbeterskorna en snygg och hemtreflig bostad, där de kunna trifvas och känna sig på egen botten. De behöfva icke känna sig som vore de föremål för någon välgörenhet, ty det är mycket noga med att de betala sina hyror på bestämd dag. I utbyte mot de fördelar vi bereda dem äro de skyldiga att efterfölja Hemmets ordningsregler. De hafva sin frihet i allt, som icke stör ordningen i Hemmet eller skadar dess anseende, men de känna också att de hafva skydd och stöd här, att ordningsreglerna äro just till deras egen trefnad och trygghet.»

Det var med en varm önskan om framgång för det lilla Hemmet och dem, som ägna sitt arbete däråt, som jag vandrade hem i den ljusa vårkvällen. Jag hade sett en form af arbete för arbetsklassens höjande, som tilltalade mig långt mer än »missnöjets fördjupande», hvilket en viss klass af samhällsförbättrare anse som ett osvikligt medel därtill. *Mary.*

Magdalene Thoresen.

Den 3 juni fyllde författarinnan Magdalene Thoresen 80 år och har af den anledningen, efter hvad de dagliga tidningarna meddelat, varit föremål för en ganska storartad hyllning i Köpenhamn, där hon sedan länge varit bosatt.

Vi låna ur en norsk tidskrift följande teckning af den berömda författarinnan. När vi kalla fru Thoresen *vår*, säger tidskriften, fast hon icke är norsk af födsel, äro vi berättigade därtill, emedan hon själf räknar sig, eller i alla fall i lång tid har räknat sig till de norska författarinnorna. Hon kom vid 20 års ålder ifrån sitt danska fädernesland till Herö i Norge, som guvernant för prosten Thoresens fem moderlösa barn. Af hennes diktning, framgår att hon i början hade ganska svårt att försona sig med denna klippös karga natur, men det naiva fiskarfolkets oskrymtade tillit, hennes tillgifvenhet för de barn, hvilkas uppfostran och undervisning voro henne anförtrodda, och i främsta rummet kärleken till maken, ty redan ett

år efter ankomsten till Herö blef hon prosten Thoresens hustru — allt gjorde att Norge i andlig bemärkelse blef hennes hemland.

I fem år lefde hon vid sin mans sida på denna vilda, ödsliga ö, efter hvilkas förlopp hon öfverflyttade till Bergen, där mannen blifvit utnämnd till kyrkoherde i Korskyrkan. Här mottog författarinnan många nya inspirationer och hennes förnämsta arbeten, »Från midnattssolens land», »Solen i Siljedalen» m. fl., förskrifva sig från denna tid, tillbragt på Norges västkust.

Efter mannens död lämnade Magdalene Thoresen Norge, där hon hade vistats i öfver 20 år, och flyttade med sina barn — hon hade fyra egna, två söner och två döttrar — till Köpenhamn. Senare bodde hon flera år i Kristiania, men bosatte sig därpå åter i Köpenhamn, där hon åtnjuter ett årligt författarehonorar på 800 kr. Utom de här nämnda novellerna har Magdalene Thoresen författat åtskilliga berättelser och dramatiska stycken, af hvilka flera äro öfverflyttade på svenska. Tvenne af hennes skådespel, »Ett rikt parti» och »Inom hus», ha uppförts i Stockholm.

Bland de många hedersbevisningar, den åldriga författarinnan fått emottaga på sin 80-årsdag, torde som den yppersta räknas den beloningsmedalj, som tilldelats henne af konung Oscar. Medaljen, som stiftades vid kröningen i Trondhjem 1873 »till belöning för förtjänster om det kungl. huset, om konst, vetenskap och litteratur», bäres af flera berömda svenskar och norrmän. Fru Thoresen är den första i Danmark, som erhållit medaljen.

Elise Polko. †

Tysklands talrika författarinnor ha mer än Tysklands författare i senare hälften af detta sekel lyckats att både i och utom det stora fosterlandet förvärfva sig en seg och vidsträckt popularitet bland den stora människokategori, som icke är litterär men dock »läser romaner». Den skriftställarinna, hvars namn står skrifvet öfver dessa rader, har på sin tid skänkt mycket nöje åt stora massor af det antydda slaget läsare och tillika genom ämnena för sina skisser och studier, hvilka ofta behandlat episoder ur kända konstnärers, musikers och målares lif, sannolikt verkat intresseväckande och instruerande i högre grad än de ändå populärare Marlitt, Heimburg, Werner och Eschstruth, med hvilka hon för öfrigt företer åtskilliga nationallikheter. I de allra sista decennierna har hennes celebritet varit i aftagande t. o. m. i hennes hemland; men hon var också 76 år gammal, när hon afled sistlidne 15 maj, och en författare, som nått så långt i ålder, får nog alltid finna sig i att vara relativt glömd, om han icke hör till dessa få, som lefva genom alla tider.

Elise Polko var född Vogel och gift med en järnvägstjänsteman Polko. Före sitt giftermål bedref hon framgångsrika musikstudier och rörde sig i lysande musikaliska kretsar. Hon har t. o. m. uppträdt som operasångerska i Mozartska operor. Sitt hem har hon haft i än den ena och än den andra af Tysklands större städer, men Leipzig, musikstaden, var henne den käraste och den ansåg hon som sin rätta hemort.

Flere af hennes arbeten finnas öfversatta till svenska och ha tydligen väckt mycken anklang, ty åtminstone ett har vunnit äran af en andra upplaga. De novellsamlingar, hvilkas motiv äro hämtade ur den musikaliska världen, såsom »Musikaliska sagor» och »Harmonier», äro gifvet hennes bästa, ty i dem är hon inspirerad af sin vackra, varma lidelse för tonkonsten, och man förnimmer lifsintryck och själserfarenheter bakom orden. En annan samling, »Konstnärssagor», behandlar en del målare, hufvudsakligen nederländare. Den minst tilltalande, åtminstone för svensk uppfattning, af de öfversatta böckerna, är »Från knopp till blomma», ett slags anekdotrik handbok för en flickas uppfostran och vandel ifrån den skuldlösa tillvaron i vaggan genom backfischtiden och »fästmöståndets rosiga dagar» till den nygifta husfruns och den unga moderns pliktuppfyllda lif. De förhållanden, som behandlas här, äro så specifikt tyska, att de bli oss obegripliga, men man mötes ock af en fyndig och varmhjärtad humor, som försonar mycket.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte ägde rum den 27 maj i Förbundets lokal. Till mötets ordförande utsågs riksantikvarien Hildebrand. Sedan utdrag ur årsberättelsen upplästs och decharge beviljats styrelsen för 1898 års förvaltning, valdes styrelse och revisorer. Till ordinarie styrelsemedlemmar omvaldes fröken *L. Engström*, fru *Th. Gyldén*, fru *A. Höjer*, professor *P. G. Rosén*, fröken *C. Wahrolin* och fru *S. Whitlock*, som voro i tur att afgå, och likaså återvaldes afgående suppleanterna doktor *H. Toll*, revisionssekreterare *C. Lindhagen*, fru *E. Odelberg*, fru *J. Jolin* och fil. kand. fröken *S. Björklund*. Vidare nyvaldes till suppleanter i stället för yrkesinspektör *G. Uhr*, som under året uppflyttats bland ordinarie ledamöterna, och doktor *E. Sederholm*, som afsagt sig, byråchefen *V. Almquist* och fröken *H. Widmark*. Till revisorer omvaldes fröken *A. Rossander*, doktor *V. Svedbom* och expeditionschefen *A. Wall* samt till revisorssuppleanter fru *S. Wising*, revisionssekreteraren *W. Uppström* och fröken *A. Lindhagen*.

*

Handarbetets Vänners skolkurs för handarbetslärarinnor under ledning af fröken Sofia Gisberg och A. Bäckman som pågått från den 9 maj—10 juni kl. 5—7 e. m. har haft att glädja sig åt ett så stort antal elever, att den vanliga lokalen befunnits otillräcklig, hvarför lektionerna ägt rum i föreningens utställningslokal. Undervisningen har bedrifvits pedagogiskt och som vanligt omfattat såväl muntliga föredrag som praktiska öfningar.

Från skilda håll.

Sverige på kvinnokongressen i London. Enligt det nu fastställda programmet för Internationel Council of Women kongress, som sammanträder den 26 juni, skola föredrag berörande Sveriges förhållanden hållas af följande svenska talare och talarinnor:

Fru *Anna Retzius*, ordförande för Svenska kvinnornas Nationalförbund, redogör för Nationalförbundets verksamhet och håller därjämte, enligt anmodan från England, föredrag om »de svenska arbetsstugorna för barn». — Fröken *Gertrud Adelborg*, en af Svenska kvinnornas Nationalförbunds delegerade vid konferensen, lämnar redogörelse för »de arbetsområden, hvilka äro öppna för den svenska kvinnan». — Fil. licentiaten fröken *Lydia Wahlström* kommer att redogöra för »de svenska kvinnornas universitetsstudier». — Dr *Ellen Sandelin* håller föredrag om »de kvinliga läkarnas studiekurser och utbildning i Sverige». — Fröken *Ann Margret Hamilton* lämnar redogörelse för »kvinlig hemslöjd» samt »Föreningen Handarbetets Vänners utveckling och verksamhet». — Professor *Ernst Almquist* håller föredrag om »den offentliga kontrollen i Sverige öfver handeln med starka drycker». Denna redogörelse lämnas vid det stora nykterhetsmöte, som i samband med kvinnokongressen och under ledning af ärkebiskopen af Canterbury och biskopen af London kommer att hållas i S:t Martins Hall den 30 d:s. — Hr *Halfred von Koch* kommer dels att meddela »en historik öfver nykterhetsarbetet i Sverige, de olika nykterhetsföreningarnas organisation» m. m., dels ock att redogöra för »den kooperativa rörelsen och andelssystemet i Sverige».

Vidare komma redogörelse att lämnas för den svenska kvinnans rätt att deltaga i kommunala val och värf, hennes valbarhet till skolråd och fattigvårdsstyrelser, samt för några andra punkter inom den svenska lagstiftningen, hvilka beröra kvinnans rättsliga ställning. Ytterligare märkas meddelanden om de svenska sjuksköterskornas utbildning, om de svenska samskolorna, den svenska gymnastiken m. m.

*

Kvinnor som medlemmar af County Council och Aldermen i London. Den 5 juni antog engelska underhuset med 196 röster mot 161 det amendment till lagförslaget om Londons kommunala själfstyrelse, hvarigenom kvinnor skulle blifva valbara till ofvanstående förtroendeposter. För förslaget talade Leonard Courtney och sir Henry Fowler. Det var den förre som föreslagit tillägget, att »ingen skulle anses inkompetent på grund af kön eller giftermål att väljas till medlem af County Council eller till aldermen».

Sir Henry Fowler framhöll, huru kvinnor så småningom blifvit valbara till skolråd och fattigvårdsstyrelse och sedan till grefskapsråd på landet och i städerna.

*

Finsk Kvinnoförenings allmännyttiga bibliotek. Vi ha i en föregående årg. haft tillfälle påpeka det i sanning allmännyttiga företag, som af Finsk Kvinnoförening satts i gång genom utgifvande af småskrifter med praktiskt innehåll, lämpade för allmogen. Till de goda småskrifter tillhörande denna kategori, som vi redan anmält, må läggas ett par, utgifna under förlidet år, nämligen: *Barnen på Tervola torp, råd om barnavård och barnuppfostran* samt *Brända barn,* båda förf. af *Maria,* hvars ovanligt klara, på en gång undervisande och gladlynt, enkla språk säkert bör finna gehör inom en mycket vidsträckt läsekrets. En annan liten skrift med titel *En farlig osed hos vår allmoge,* författad af *Prest,* behandlar ett sedligt spörsmål och är säkerligen äfven den ett ord i sinom tid. Som dessa små häften äro författade på svenska, borde de äfven kunna finna läsare i vårt land. Rekvisition kan ske hos: »Finsk Kvinnoförening, Helsingfors». Priset är ytterst ringa, endast några öre pr häfte.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

J. Beckmans förlag: *Wimmer, R.*, Det inre lifvet.

Albert Bonnier: *Kajsa*, Skuggsidor ur lifvet. — *Stockenstrand, J. L.*, »Ödmans flickor». — Småskrifter utgifna af Sveriges kvinnliga fredsförening, 1—3. — *Key, Ellen*, Svensk eller Storsvensk patriotism? — *Topelius, Z.*, Evangelium för Barnen. — *Margareta*, Ragnar Törne.

Fosterlandsstiftelsens förlag: *Edersheim, Alfred*, Den Heliga Historien, del. V. — Predikningar öfver Kyrkoårets nya Högmässotexter. — *Wadström, B.*, Ur minnet och Dagboken, II del. h. I.

Hugo Geber: *Quiding, Annie*, Natt, jämte andra dikter. — *Lundquist, Ernst*, Talmi. — *Kipling, Rudyard*, Under örlogsflagg. — *Hennings, Lennart*, Föräldrarna.

C. & E. Gernandt: *Åkerberg, Sven*, Junker Johannes ungdom. — *Rieck-Müller, Maria*, Fjällbyfolk.

Hiertas Bokförlags-Aktiebolag: *Bergqvist, Johan*, Luft- och Solbad samt Kallvattenkurer som hälsomedel.

Iduns Tryckeri: Finlands rätt och Zarens manifest af den 15 Febr. 1899.

P. A. Norstedt & söner: *Fries, Ellen*, Den Svenska odlingens stormän, del. II. — *Hazelius, Artur*, Meddelanden från Nordiska Museet 1897; Samfundet för Nordiska Museets främjande. — *Esmarch, v., F.*, Den första hjälpen vid plötsliga olycksfall. — *Widerström, Karolina*, Kvinnohygien. — *Englund, Nils*, Om hudens vård samt om folkbad.

N. J. Schedin: *Agrell, Alfhild*, Norrlandsgubbar och Norrlandsgummor, h. I.

Schleicher Frères: *Fontenelle, J. de*, Les Microbes et la Mort. — *Richet, Charles*, Les Guerres et la Paix. — *Loliée, Fr.*, Tableau de l'histoire littéraire du monde. — *Griveau, M.*, Les feux et les eaux. — *Michaut, Dr.*, Pour devenir médecin.

Svanbäcks Bokförlags-Aktiebolag: *Wallén, Andreas*, Funderingar. — *Prinsessan Karadja*, Fulingens kärlekssaga.

Wahlström & Widstrand: *Mörner, Birger*, Fru Brahe till Erichsholm. — *Hallström, Per*, Grefven af Antwerpen. — *Mark Stern*, Slätten. — Svenska Turistföreningens årsskrift för år 1899.

Enskild sändning: *Nathanael*, (D. S.), Kristna lärans hemlighet samt en liten julpredikan.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

***Fredrika-Bremer-Förbundet:* Drottninggatan 54.**
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

***F. V. O. Centralbyrå:* Stora Nygatan 36**
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $1/2$10—11.

***Föreningen Handarbetets Vänner:* Brunkebergstorg 18.**
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ✣ II årg. Häft. 12

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

CARIN WÄSTBERG: Det handarbetades framtid. (Slutet.)

ALMA CLEVE: En sommartripp till Italien.

Litteratur: K. J.: Föräldrarna af Lennart Hennings. — K. J.: I Jesu fotspår af Charles M. Sheldon. Öfvers.

Meddelanden från kvinnokongressen i London.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Det handarbetades framtid.

(Slutet.)

Antagom nu, att denna tidsenliga förbättring af hemslöjdsarbetet inom en snar framtid verkligen kommer till stånd — då hafva vi också inom en ej särdeles aflägsen framtid att emotse en öfverproduktion af husflitsalster. Den nya affärsverksamheten skulle konkurera med redan befintliga enskilda företag och naturligtvis förr eller senare beröfva dessa lifvet. Det skulle blifva ekonomisk vinst för det starkare partiet, ekonomisk ruin för den svagare parten, således ingen verklig förbättring — endast ombytta roller. Och därhän har denna uppsats icke syftat, utan i stället att öppna eller åtminstone påvisa en ny källa till ekonomiskt välstånd för oss svenskar, män och kvinnor.

Jag får då bekänna, att jag aldrig i mina tankar på detta mål tagit med i beräkningen *Sveriges* behof af förädlad hemslöjd. Att dessa behof komma att fyllas anser jag blifva en självskrifven följd af den husflitens förädling, som jag nu förordat, och den förbättrade afsättning jag tror på och därför utlofvar.

Det är i och för export företaget skall sättas i gång.

För närvarande vill jag endast i största korthet, på ett programartadt sätt, angifva skälen härför.

Det första lyder så: Det konstnärligt handarbetade har hos det mera förfinade och rika Europa större anseende och afsättning än hos oss.

Och det andra: Kulturländernas arbetande befolkning är i regeln upptagen af industriellt fabriksarbete, af jordbruk, boskapsskötsel m. m., hela året om. De hafva inga långa vintrar för inomhusgöromål, hvilket är detsamma som att de ingen tid hafva för annan hemslöjd än den, de egna husbehofven oundgängligen kräfva. Följaktligen hör det ännu mindre till deras specialitet att föra konstnärlig hemslöjd i marknaden, sådant måste från ett eller annat håll importeras.

Det tredje skälet är, att det mer än hundraåriga modet att tillfredsställa sina, åtminstone textila, behof med asiatiska, d. ä.

japanska, indiska och persiska varor så pass gått tillbaka, att det nu är möjligt att för de fordna barbarernas arbeten få ett rum med på konkurrensfältet.

Det fjärde och sista skälet är detta: Att ny svensk konstslöjd redan ådragit sig så stor uppmärksamhet på kontinenten, att lusten att skaffa sig dylik är väckt.

På grund af dessa omständigheter tyckes utlandet ju hafva behof af just det, som vi hafva alla förutsättningar för att kunna åstadkomma.

Detta är ett sannt antagande — dock med vissa oeftergifliga villkor.

I. *De exporterade artiklarne måste vara lämpade efter seder och bruk i det land, till hvilket de gå och ej efter våra förhållanden.*

För att icke begå misstag i detta fall, måste på ort och ställe studeras allt som härmed äger sammanhang. Exportera vi konstslöjd i den form våra vanor fordra, kunna vi visserligen för desamma finna en tillfällig afsättning, eftersom den äger nyhetens behag. Men taga vi hänsyn till utländingarnes behof af dylika alster, hafva vi alla utsikter skaffa oss en varaktig marknad för vårt blifvande öfverflöd.

II. *De för export afsedda föremålen måste vara verkliga konstalster.* Däraf följer, att de måste vara komponerade af de mest själfständiga, originellt begåfvade förmågor vi hafva, detta bland annat därför, att våra arbeten må skilja sig från andra länders i möjligaste motto: bilda en grupp för sig, som genom sina alla egenskaper, skönhet i komposition, teckning och färger, praktiska ändamål samt egendomlighet och soliditet i utförande drager uppmärksamheten på sig — och skaffar oss vänner och köpare.

Vi skola ej sträfva efter att vinna allt för hastig terräng eller öfverflygla utlandet med svenskt, utan bjuda det sparsamt i början, blott så att smaken för det växer. Det skall ock vara sparsamt af den anledningen att de då bättre observera dess goda egenskaper, sätta sig in i alla fördelar hos föremålet i fråga. Men vi skola ej därför gå långsamt tillväga, i den mening att vi först visa Paris hvad vi förmå och sedan efter något dröjsmål London o. s. v. Nej, på en gång i alla besökta hufvudstäder, Paris, London, Wien, Berlin, Petersburg och i dessa vid trafikens pulsåder, där skola vi öppna en *egen* om än till storleken aldrig så obetydlig lokal. Och gärna, om det låter sig göra, i närheten af något annat nordiskt företag. »Det Kongelige Danske» drager, som bekant, öfverallt åskådare och

köplystna. Ett fönster omedelbart intill dessas, men fylldt af helt olikartade, ehuru lika vackra saker, vore mera värdt än ett fönster på Regent Street invid Liberty's magasin. Däremot skola vi *aldrig* lämna våra alster i kommission hos någon, hvem det vara må. Ty kommer vår konstslöjd att mottagas gynnsamt, dröjer det icke länge innan utlandet från ett billigare håll själf låter fabricera »konstnärlig svensk husflit». Allt vårt arbete skulle därefter råka i misskredit, och att sedan börja på nytt, det blefve en omöjlighet. Och så vore hela ändamålet med detta företag, att skaffa lönande arbetstillfällen åt svenska män och kvinnor, förfeladt.

De artiklar med hvilka vi skulle kunna öppna vår export äro de textila. På det området är vår nya dekorationskonst för närvarande både mest och bäst representerad, tack vare i första rummet Handarbetets Vänners mångåriga inflytande och därnäst fröken Gjöbels verksamhet. Textilkonst är ock af all hemslöjd det mest begärliga och lättsålda och lämpar sig ock från den synpunkten bättre än något annat att börja kampanjen. Se vi på våra inhemska arbetsförhållanden, tillkommer ännu en viktig orsak för oss, att börja exporten med väfnader (eventuellt äfven sömnader). De som utöfva denna verksamhet äro nämligen de som bäst behöfva tillfällen till lönande arbetsförtjänst, kvinnor af alla stånd, som af brist på användning för sina handarbeten nu hvarken spinna, väfva eller sy och således inte heller församla något i ladorna. Sedan vår textila konst blifvit bemärkt och omtyckt kan exporten med andra konstslöjdsvaror begynna, allt efter som den ena och andra arten af densamma hunnit i alla afseenden förädlas.

* * *

Som hvar man vet, hafva vi nästa år världsutställning i Paris. Den skänker oss, bildlikt taladt, ett utmärkt väl beläget expositionsfönster vid Europas mest trafikerade väg. När få vi väl åter ett lika godt tillfälle att visa hela världen hvad vi inom alla områden förmå åstadkomma? Alla utställare borde därför enas om att framvisa endast sitt allra bästa arbete så inom konst som inom alla öfriga branscher. All hänsyn till personers namn, till gammalt rykte och dylika obetydligheter borde vid detta tillfälle glömmas bort. D. v. s. intet verk af någon sort skulle komma med därför att dess mästare någon gång förr gjort sin sak bra eller på grund af personens anseende här hemma. Hvad betyder det för Europa om Per eller Pål utfört det eller det, båda storheterna äro för ut-

landet lika okända. Men för oss är det af oberäknelig vikt att utställa hvad våra allra förnämsta *förmågor* kunna göra allra bäst; hvad de heta betyder absolut intet.

Med *ny* konstnärlig slöjd från hemmen komma vi emellertid denna gång icke att uppträda. Det är nämligen af kommiterade förbjudet att exponera andra artiklar af husflit, än de som äro utförda efter gamla mönster och modeller. Hur osannt ett dylikt uppträdande är, då det gäller att representera hemslöjden i Sverige 1899 bevisas däraf, att det sker blott på befallning, ej af lust hos utställarne. De hafva själfva föreslagit att få deltaga med såväl gammalt som nytt »för att visa att vi icke stått stilla»; ett talande skäl, eller huru?

Norges husflitsutställning blifver en af dess mest betydande, för hvilken inga uppoffringar ansetts för stora. Där komma de att visa sina härliga gamla saker, ty Norge äger en mycket rikare traditionell samling på detta område än vi, men också sina nya alster (hvilka år 1897 *i genomsnitt* ej kunde jämföras med våra nya). Det är blott vi som äro dömda att uppträda som outvecklade, stillastående i hemslöjden, ehuru vi icke äro det. Det pekuniära resultatet kommer att visa hvilket misstag som härvidlag begåtts. Våra gamla arbeten passa utmärkt på museer, men det hade onekligen varit bättre om vi lagt oss mera vinn om föremål lämpliga för hemmen, ty de äro flera.

Att vårt anseende inom detta gebit ändå må hållas uppe och tillväxa det får Handarbetets Vänner och Svensk Konstslöjdutställning S. Giöbel, dra försorg om och det göra de nog. Men det är litet orättvist att de skola ha all möda och alla kostnader och sedan en blifvande förening för export af svensk konstflit draga fördelarne af det goda namn deras varor förskaffat dem. Hvad det angår att göra arbetet och låta en annan uppbära lönen så är det emellertid intet ovanligt för Handarbetets Vänner och kanske ej heller för den Giöbelska affären. Men — de göra sitt fosterland en tjänst — det blifver deras belöning.

* * *

Nu är jag icke så svensk att jag begär, att vi ensamma framdeles skola behärska den dekorativa konstmarknaden på kontinenten, ej heller så opptimistisk, att jag tror detta skulle låta sig göra.

Nej, hvar ock en som kan, han må vara japan, tysk eller norrman, får gärna täfla med och komma naturligtvis också att

göra så. Världen är rätt stor, framför allt har dess befolkning så olika smak, därför finnes det rum för mer än en konstriktning. Men tänk! om det nu blifver vår tur i tiden att höra till de bästa. Skola vi då försitta vår rätt att rista en svensk runa på konsthistoriens bautasten? Det är mera förnuftigt att skaka af den ryktbara svenska oföretagsamheten, och arbeta med sammanhang och med målet *stadigt* för ögonen.

Och det mål jag velat påpeka är detta: Hemslöjdens tidsenliga utveckling oss själfva till förädling och ekonomisk vinning.

Carin Wästberg.

En sommartripp till Italien.

Sorrento den 6 juni 1899.

Det är kändt, att när man ämnar företaga en »romresa», får man af sina beresta vänner många välvilliga råd att taga den eller den routen, icke försumma att se det eller det, ställa sig så eller så, alltefter som den rådgifvande själf funnit det fördelaktigt. Detta öfverkommer man lätt. Man *vill* gärna, men *kan* inte följa allas råd — och därför följer man kanske inte någons — och får det bra ändå!

Men när man ställer om sitt resekreditiv den 16 maj för att följande dag lämna Sverige och vännerna fråga: hvart ämna ni er? så nästan skäms man att komma fram med bekännelsen: till Italien. Hvem reser *då* till Italien! Det är post festum.

Alla utan undantag tillropade oss det tröstlösa: En time for sent!

Vi hade ju i friskt minne, att ett bland våra större snöfall undantagsvis i år inföll på Valborgsmässoafton, och framkastade djärft möjligheten af en »försenad» sommar under detta solhvarf äfven i södern. Men vi hörde dock med stigande oro detta »för sent». Med tanken på resans mål, Neapel, spökade i vår inbillning landskap med förtorkad grönska, i solrök insvepta utsikter, af solsting träffade medmänniskor. Var söderns härlighet onjutbar, då var ju hela resan förfelad!

Dagsnälltåget »den syttende maj» förde oss emellertid till Trelleborg, hvarpå omedelbart följde öfverfart till Sassnitz och vidare järnväg direkt till Berlin.

I öfre Sverige voro, som bekant, icke ens björkarna löfvade vid den tiden; i Östergötland hade de antagit något grönare färgton och i Sydsverige hade de den späda vårtoaletten färdig. Men vid Rügens stränder hänfördes vi af den härligaste unga sommar. Där stodo bokarna i fyllig ljus grönska, och den starka färgkontrasten mellan de rödaktigt skiftande, nyutslagna ekarna, bokskogen och strandens i morgonsolen lysande kritklippor var för en nordbo af tilltalande verkan. Det vill säga *då*. *Nu*, när allting står i flor hemma och vi själfva ha lummiga träd i kanske rikare omväxling än många andra länder, nu är intresset borta för de första »mössöronen»! Låt oss därför icke mer tala därom. Det är »out of season» — alldeles som att läsa Heine, när man inte längre är kär!

Alla svenskar känna Berlin, medvetet eller omedvetet. Att man kommer dit öfver ett välodladt, slätt land, hvarest här och där regementen af korrekta små tallar eller granar stå uppställda på linje i beundransvärd ordning, nästan som trupper väntande att passera revy för själfve kung Fredrik Wilhelm, det ha också alla sett, som resa dit. Men kanske blott för dem, hvilka besökt våra »virgin forests» högt uppe i norden, blir olikheten mellan konst och natur härvid nästan komiskt slående. Det putsade, prydliga skick, hvari hela landskapet för öfrigt befinner sig, fråntog oss mod att ens genom att utkasta ett apelsinskal ostäda vägen.

Berlin är, som alla ha reda på, »eine wunderschöne Stadt» och har sitt beprisade Unter den Linden, med godt kaffe »mélange» i de stora kaféerna; har vidare mycket Verkehr öfverallt och ett kolossalt nytt monument (med lejon i alla möjliga ställningar) till den gamle kejsarens ära — blott han själf saknas i det välbekanta fönstret därnere. Om den nuvarande kejsaren talar befolkningen ej så mycket sinsemellan. Kanske fruktan att ej kunna tala »ehrerbietig genug» afhåller dem. Han är i alla fall »der grosse Kaiser», som understundom till det stora Berlins glädje likt en stormvind ilar genom dess gator.

Vi togo från Berlin biljett till Prag och kommo därmed in på för oss nya områden.

Har en svensk någorlunda försvarligt studerat sin och världens historia, så är dock Prag ett gammalt välkändt namn för honom. Han vet att trettioåriga kriget, vårt stoltaste minne, där spelade både sin första och några viktiga scener ur sin sista akt. Han erinrar sig Friedländaren, seklets afgjordt mest mystiska och origi-

nella krigarande, som drömde om att sätta Böhmens krona på sitt hufvud — och han väntar finna det värdigt att ha varit målet för Wallensteins ärelystna planer.

Det rika, pittoreska landet och den härliga gamla minnesrika staden svika icke heller de mest uppdrifna förväntningar. Se endast den historiska *Karlsbrücke* med sina tvenne brotorn, alla sina statyer af apostlarna och sitt i guld glänsande altare, liknande ett dyrbart, med ädla stenar besatt spänne, hvilket tvärs öfver Moldau knyter Altstadt samman med Kleinseite! Det åldriga Prag ligger där tryggt och väl bibehållet, med sina oregelbundna gator och medeltida byggnader nedanför det högt tronande Hradschin, hvars borg, karmeliterkloster och superfinaste gotiska dôm, S:t Veit, inneslutas af bastejer. Helt nära järnvägsstationen mötes ögat af *der Pulverthurm*, det monumentala porttornet från 15-hundratalet, genom hvars hvalf man passerar för att komma till det gamla rådhuset och dess torg. Där är die Mariensäule till finnandes. För oss svenskar är *den* Mariabilden af ett visst intresse. Ty vi voro anledningen till att alla trogna tschecker den gången ägnade jungfrun sitt hjärtas varma erkänsla. Monumentet är nämligen uppfördt till minne af — svenskarnas fördrifvande från Prag! Tänk att det funnits en tid, då de blå och gula gossarna huserade vid Moldau, då göta lejon stuckit sina ramar i det rika Praha! Apropos, fast jag nu nedskref Prah*a*, så borde det kanske enligt landets språk grammatiskt hetat Prah*i* eller Prah*y* — ty, betänk det, det tscheckiska språket nöjer sig icke med vanliga svårigheter, utan deklinerar till och med nomina propria! Och därtill vilja böhmarna envist behålla sitt språk och tala det öfverallt, ej blott folket utan äfven öfverklassen. Detta faktum tyckes ge den österrikiska regeringen åtskilliga bekymmer. Jag såg händelsevis i en Wienertidning, att språkfrågan är lifligt på tapeten och att tscheckerna icke vidare lära kunna undgå att i sina folkskolor obligatoriskt införa det tyska språket. Men komma de lika troget att bibehålla sitt eget som de vårda och bibehålla sin *gamla* stad vid sidan af nya stadsdelar, så torde äfven i framtiden främlingar få nöja sig med att höra deras alldeles obegripliga tungomål.

Wien. Ja just dit vända vi nu kosan. Det var en half dags resa genom de skönaste bergtrakter. I Mähren foro vi genom vackra, välodlade sträckor öfversållade af inbjudande små byar, där man skulle haft lust att stiga af och slå sig ned. Landet såg för öfrigt ut som om man kunnat våga en fotvandring där på svenskt manér, t. ex. ett par »svaga» kvinnor utan eskort! Sådant brukas emeller-

tid inte ännu annat än i norden, och man får naturligtvis afstå från alla djärfvare företag i ny riktning.

Det erbjudes tyvärr i våra dagar de resande ganska få tillfällen att komma bort från den internationella stråkvägen, att komma ur det kosmopolitiska hotellsystemets plan. Enda sättet att få se och lefva med om *något* för ett främmande land egendomligt är naturligtvis att undvika 1:sta klassens hotell — ett försiktighetsmått, som vi hittills samvetsgrannt iakttagit. I Wien måste vi emellertid afvika från programmet, ty vi ankommo sent på aftonen och öfverraskades af att finna det ena hotellet efter det andra upptaget. Emellertid bjöd staden själf en mer än vanligt karakteristisk anblick den därpå följande pingstdagen, en riktig fest- och jubileumsdag, då ett monument öfver ärkehertig Albrecht (sonen till segraren vid Aspera) aftäcktes — anledningen till mängden af resande just då.

Det stora, moderna Wien utvecklade denna pingstdag de mest lysande, brokigt intressanta taflor. Det var efter aftäckningen stor cour på slottet, och militärer i bländande uniformer genomkorsade gatorna. För öfrigt var hela Wien välklädt och elegant. Damerna buro »trädgårdar» på sina hufvud, voro smidiga och eleganta i sina rörelser — förenade parisiskt chic och svensk värdighet — jo, i ett anfall af hemlandsstolthet tyckte vi, att Wien i dessa stycken endast kunde jämföras med Stockholm!!

Framför Stefanskyrkan var folksamling från tidigt på morgonen, och en oafbruten fil af vagnar förde hela dagen unga konfirmander till och från kyrkan. Utanför den väldiga dômen försiggick liflig handel med radband, psalmböcker, »gebäck» och kokarder af konstgjorda blommor ordnade omkring en liten bild af den vördade Frans Josef. Dessa kokarder tillhandlade sig den enklare manliga ungdomen och bar i sina hattar, så ock den i mängd tillstädesvarande allmogen, som var klädd i nationaldräkt af allra utmärktaste beskaffenhet. Kvinnorna hade alla högskaftade och högklackade *stöflar*, och de vida, pösande och gungande veckade kjolorna voro mycket korta och läto fotbeklädnaden komma till heders.

Stefanskyrkan, en bland de väldiga i gotikens jättesläkt, lockar och lockar ögat att följa dess oräkneliga nischer och statyer, dess bågar, fialer och spiror, tills blicken nästan förirrar sig i det konstrika spetsverket. När man ändtligen hinner dit upp till tornspetsen, öfverväldigad såsom då man länge ser in i stjärnhimlen, är det förvisso det sublimas smärteintryck, hvaraf man genomilas. Af människoverk finns väl intet så ägnadt att föda denna känsla som den

gotiska dômen! I sitt inre är Stefanskyrkan mörk och hemlighetsfull. Det breda midtskeppet upplyses sparsamt, högkoret är nästan alldeles mörkt, ty de stora fönstren med sina seklergamla, mörknade och mångdelade målningar insläppa ytterst litet ljus.

Wiens Versailles, Schönbrunn, måste man naturligtvis se — och *det* kan man göra utan att på något vis upprörας. Där ute är allt lugnt och fridfullt och vackert — d. v. s. man finner omkring slottet en storartad park, som ju äger en viss skönhet, ifall man ännu gillar stil Louis XIV. I alla händelser finner man vid den präktiga pelarhallen Gloriette en vidsträckt utsikt öfver hela Wien. Underligt nog kommer man därinne i staden mera sällan att tänka på Wiens långa historia. Det moderna Wien meddelar det öfvervägande intrycket. Men ute vid Schönbrunn erinrar man sig många världshistoriska ögonblick; där har man framför sig höjderna Kahlenberg och Leopoldsberg, förknippade med minnen från turkkrigen, och man blir lifligt påmind om den tjänst Wien upprepade gånger gjort den europeiska civilisationen.

Bland våra minnen från Wien måste vi räkna såsom ett af de stoltaste, att vi fingo höra världens största snille tolkadt på världens förnämsta scen af världens bästa aktörer! Detta klöfverblad af gunstiga händelser skördade vi en afton, då vi på k. k. Hof-Burgteatern sågo Götz von Berlichingen uppföras. Medge att det var storartadt! Representationen började visserligen kl. 7, men slutade före 11, och under dessa timmar hade scenförändringarna varit oerhördt många. Mekanismen var någonting alldeles förvånande — gick nästan ögonblickligt och ljudlöst. Teatern är inredd med en lyx och dyrbar smak, som är världsbekant. »Da ist schön wie im Himmel», säger wienaren.

Ännu hade vi icke kommit för sent, utan tvärtom lagom till allting. Men vi voro ju icke heller i Italien. Hittills hade vi haft det varmast i Berlin. I Wien var det friskt och allt stod i hög sommarskrud. Men otåliga att komma vidare köpte vi på Schenkers resebyrå (stor fördel att slippa göra det vid järnvägen!) biljetter till Venedig, en resa på omkring 15 timmar, och ankommo dit den 25 maj vid middagstiden.

En flyktig skymt af Venedig utan sol, under beslöjad, regndiger himmel, som stundom i strida skurar utgöt sig öfver kanalstaden, är hvad vi kunde införlifva med vårt minne under den korta eftermiddag vi dröjde där. Men nej! Vi sågo mer än tillräckligt för att erfara ett alldeles säreget intryck af denna forntid i nutid.

Vi fördades ju i gondol hela Canal Grande, sågo de svartnade marmorpalatsen, de vittrande pelarna och fönsterbågarna; vi talade och fingo svar af ekot under Rialtobron samt landade slutligen helt nära Markusplatsen. Vi sågo Markuskyrkan med sina utomordentliga mosaiker och gyllene kupoler samt dogernas palats med sina luftiga pelarrader. Vi cirkulerade under arkaderna vid Markusplatsen — och befunno oss där alla andra resande befunno sig! Men just detta föreföll oss litet tråkigt och bundet, instängdt. Vi hörde nästan uteslutande engelska talas — engelska med och utan näsljud — ett stycke Italia, förekom det oss, som arrenderat ut sig åt de mestbjudande! — — — Och underligt tyst var det i denna stad utan åkdon, utan dragare, där knappt annat buller förnäms än ekot af våra egna steg mot stenläggningen.

Vid ingen annan stad kan man likna Venedig, hvad jag vet. Den, som åt vårt kära Stockholm gifvit namnet Nordens Venedig, har inte varit nogräknad på likhet. Ett sannare innehåll hoppades vi i skaldens ord: »Se Napoli och sedan dö» — samt skyndade direkt dit, modigt nog anträdande en aderton timmars resa på italiensk järnväg.

När man kommer »all right», d. v. s. vid lif, fram till bestämmelseorten, gör det ju ej så mycket, att man under resan saknat det nödvändigaste — att man suttit upprätt hela natten i en fullsatt kupé, under de våldsammaste svängningar, och att slutligen, då man på morgonsidan vid uppehållet i Florens störtar in i stationsrestauranten och sväljer en kopp kaffe, ens bagage vid återkomsten befinnes utkastadt på perrongen — — det gör ingenting, när man ändå hinner nätt och jämt rycka till sig det återfunna och rusa in i en annan kupé! Det får ej rubba jämvikten, ty man måste komma ihåg, att man lämnat bakom sig det exaktas, ordningens, de omsorgsfulla konduktörernas och de förträffliga järnvägarnas zon.

Snart glömmer man också både förskräckelsen och förtreten vid åsynen af den natur man ilar igenom. Vi fara genom vinfält efter vinfält och Appeninernas höjder begränsa på ena sidan utsikten. Men vinfälten äro ej Rhenlandets eller Schweitz' fula, stubbade, utan Italiens! Det är som vore hela landet smyckadt till fest med af mullbärsträden smyckade guirlander! De mjuka af vinlöfvet bildade skönhetslinjerna stämma också sinnet till vek harmoni, och man reflekterar icke längre öfver hvad som är bra eller illa, riktigt eller oriktigt.

Det är också *så* man måste »se Napoli». Nordbo, framför allt svensk! Hör upp med kritiken! Glöm dina vanor, dina anspråk, ditt lands »korrekta» frihet, vår tids sociala begrepp, framåtskridandet och utvecklingen! Där orangerna glöda och himmel och haf äro djupt azurblå, kommer måhända aldrig *din* syn på samhällsförhållandena att göra sig fullt gällande. Du har kommit till ett samhälle, där det finnes *rika* och *fattiga*, men nästan ingen medelklass, där den *glada* fattigdomens självsvåld fritt utvecklar sina ofta osmakliga frukter, men där också solen, den mikrobdödande solen, liksom hindrar nödens giftigaste frön, bitterheten och den dolska afunden, att utveckla sig.

Vi voro således i Neapel — och ha till vår stora glädje erfarit, att vi ej heller *dit* kommit för sent. Detta är egentligen »der langen Rede kurzer Sinn». Vi känna oss förpliktade tala om för våra landsmän, hvilka icke äro i tillfälle se Italien i vårens första tjusning under säsongens fashionabla månader, att man ändå icke kommer för sent.

Neapel badade i sol, Medelhafvet låg lugnt som en spegel (den utslitna liknelsen må tillåtas såsom sann!), men värmen var ej tryckande. Hafvet tillförde dock ständigt friska fläktar, och aftnarna voro nästan nordligt tempererade.

Ett par dagar blickade vi flitigt ut öfver den härliga golfen, bort mot öarna. Framför allt spejade ögat mot Vesuv, oftast insvept i moln — till vi en dag foro dit upp. Det är en färd, som alla resandes välgörare, Cook, gjort bekväm nog. Man kan inte begära, att han också skall ha förmått omskapa t. ex. förstaden Resinas befolkning, hvars yngre medlemmar anse som sin rättighet att hjulande, gestikulerande, smickrande, skrattande – d. v. s. tiggande — söka taga sin profit af främlingen, som färdas genom dess gator; man måste öfverse med att enarmade, enbenta eller på annat sätt defekta varelser exponera sitt elände i samma afsikt som de med varma, (vackra!) blickar och leenden öfverallt räcka blommor, lavastycken, »minnen» åt de resande — allt för att komma åt deras åtrådda lire, deras »piccola moneta».

Tänk att stå uppe vid kratern! Det *är* storartadt, hemskt! Åskan, som ständigt mullrar därnere, höjer sig plötsligt till ett mäktigt dån, och tjock svafvelångande rök puffar ånyo fram ur det väldiga gapet, under det att guiden, vid hvars sida man bäfvande håller sig, med sin käpp sticker i kraterranden och visar att *där* vore ett steg nog för att man skulle störta ned i afgrunden!

Neapels gator äro hufvudsakligen till för fattigdomen, handeln (butikernas och utroparnas) samt åkdonen. Ju mindre neapolitanen äger inomhus, ju mer gör han anspråk på gatan som sitt hem — och däri ligger onekligen en viss rättvisa. Då han blott har ett mörkt kyffe i jämnhöjd med stenläggningen, flyttar han sitt arbete dit ut — alla handtverk och sysslor får man där se förrättas. De trasiga och smutsiga barnen leka och sofva på gatan, maten lagas och förtäres där, rästerna utkastas dit. Resultatet blir naturligtvis inte ur skönhetssynpunkt det bästa — och ej heller ur hygienens — men solen är deras läkare! Främlingen får emellertid se hela deras lefnadssätt exponeradt, hvilket är intressant nog.

På de stora handelsgatorna möter man mest underklass och herrar. De rika, de förnäma damerna gå sällan till fots. Det anses icke passande. De åka vid promenadtiden ut i sina eleganta ekipage. Högst få ser man promenera på gatorna. Anständigt klädda gående damer äro desto säkrare att bli tagna för utländskor. Häraf följa massanfall af Neapels kuskar, som bjuda ut sina »voiture, madame», »voiture à bon marché», förföljande långa sträckor i hopp att ändtligen beveka främlingarnas hjärtan. Att få *gå* i Neapel — that is the question!

Efter en utflykt till Pompei för en och en half vecka sedan togo vi vägen till Sorrento — och här äro vi än. Landsvägen från Castellammare hit är superb, mestadels en klippchaussée med den mest hänförande utsikt, hafvet bråddjupt under, Apeninernas bergväggar lodrätt öfver.

Ja, här äro vi ännu, i ett komfortabelt hotell vid hafvet. Som det icke är »säsong», ha vi bland annat fördelen af att disponera hela öfre våningen med dess veranda. Här ha vi funnit ett stycke Italia riktigt efter vårt sinne, dess underbara himmel och haf och luft, dess yppiga växtlighet, dess orangelundar, vaktelns och näktergalens sång morgon och afton; det rykande Vesuv midt framför med alla golfons småstäder vid dess fot. Torre del grecos, Torre dell' Annunziatas, Porticis och Neapels ljus, ända ut till Posillipo och Cap Miseno, glindra om kvällarna hit öfver, och Vesuv aftecknar sig i eld, där det ännu glöder ur gamla krateröppningar. Allt detta är för närvarande vårt, hela denna betagande syn af hvad naturen med slösande hand här hopat!

»Då människan blef jagad från paradiset», säger en legend, »sade hon till Herren: Låtom oss tillsammans skapa ett nytt — lägga ett andra till det första. — Och Italien blef till.»

Det är behagligt att i denna, som det tyckes relativt välmående och snygga, småstad få hvila ut och komma ifrån Neapels skrik och stoj och trashankar och gatuscener. Här kan man i lugn samla intrycken efter besöket i Pompei och göra sina jämförelser mellan den framgräfda småstaden och den lefvande.

Man kan knappt fatta att 18 sekler förgått sedan lifvet pulserade i Pompei. Man häpnar öfver hur långsamt utvecklingen gått i vissa afseenden, hur det nästan varit tillbakagående i andra. Huru omsorgsfullt, konstnärligt prydda voro icke de till det yttre oansenliga husen vid de smala gatorna! Hvilket vattenledningssystem, hvilka tempel, teatrar och varmbadhus — allt tilltaget i stor stil för en liten stad på kanske 20,000 invånare! Karakteren i byggnadssättet är emellertid än i dag i mycket detsamma här nere i Italien. Den rikes, den enskildes egendom är skyddad till och med för beskådande. Fasaden spelar ingen roll — det är i boningens inre, i den från gatan vända sidan man koncentrerar lyxen. Än i dag hindra höga murar hvarje blick in till grannen. Men förunnas främlingen att blicka innanför muren eller gallret — alltid öfverraskas han af hvad han får se.

Hela kusten här i Sorrentos omgifning äges af enskilda — till hafvet kommer man ingenstädes utan måste nöja sig med de höga murarna, ifall man lämnar sitt eget område — för oss hotellets, hvars lilla trädgård med sitt vinlöfstak ligger högt uppe på klippmuren och är förtjusande.

Till och med här i Sorrento gå damerna sällan ut på vägar och stigar. Villornas förnäma ägarinnor åka naturligtvis. Kroppsrörelse står lågt i kurs — för damer, och jag har icke sett en enda kvinlig cyklist!

Mycket annat egendomligt har jag här uppsnappat — oerhörda ting för nordiska kvinnor, tåligt burna förhållanden för italienska kvinnor.

Vi ha i dag den 9 juni. Ännu är här den behagligaste temperatur vid ständigt klar himmel. Den svåra, tryckande värmen är icke att vänta förrän sista dagarna i månaden, kommer ibland ej förrän i juli. Innan dess ha vi för länge sedan sagt farväl åt Sorrento. Men svårt blir att skiljas härifrån.

Vi återvända till Neapel öfver Capri. Och sedan till Rom. Dit kan man ju inte komma för sent. Är gräset brändt och palmerna gulnade, så stå ju ruinerna oförändrade kvar, och Vatikanens gallerier bjuda svalka, äfven när solen glöder utanför dess murar.

Saluto da Sorrento!

Alma Cleve.

Litteratur.

Föräldrarna. En skildring från femti- och sextitalet af *Lennart Hennings.*

Barn måtte vara beundransvärda autodidakter, ty det är ju otroligt mycket de måste på egen hand lära sig uppfatta och utföra i den utan särskild hänsyn till hvar och en af dem anordnade världen, sedan de undfått vägledning i de allra änklaste handgreppen och anses böra känna sig hemmastadda och fullkomligt inne i situationen. Det finns högar af normala små medborgare, hvilkas regelrätt utvecklade anpassningsförmåga väcker deras anhörigas förtjusta gillande, barn som alltid och i alla afseenden befinna sig på det stadium man väntar sig af deras ålder, som leka med dockor och tennsoldater och kifvas med sina jämnåriga och ogärna lägga sig om kvällarna och öfver hufvud skicka sig som minderåriga så oklanderligt, som om de hade lärt till det. Sådana barn äro som gjorda att visas för främmande, och de reda sig öfverlägset både med barndomstiden och med det tillstånd som sedan inträder, det s. k. 'lifvet.

Men det förekommer också då och då ett slags världsskygga småttingar, som i stum, förundrad skrämsel grubblande stirra på allt det besynnerliga de ha kastats in i och tryckas af en smärtsam förnimmelse af att vara utsatt för anspråk, som de icke förstå och långt mindre kunna uppfylla. De ha gått vilse i ett främmande land, och när de vilja fråga sig fram, är det ingen som förstår deras språk. Eller de ha förts in i ett hus, där ett skarpt ljussken bländar dem och en massa människor, som tyckas känna dem väl, beskäftigt ta sig an dem, och de undra ängsligt hvad man vill dem och längta att smyga sig bort från allt detta bråket. Den sortens barn bli aldrig fyndiga i lek och skickliga i idrott, de bereda icke sina föräldrar mycken glädje och vinna aldrig sina jämnårigas aktning. Detta förödmjukar dem, och de önska vagt att de kunde vara annorlunda och att någon ville förklara för dem hvarför folk gör så och så eller säger det och det, hvilket allt synes dem så meningslöst och mystiskt och förorsakar dem så många stunder af hjälplöst grubbel. När dessa barn bli större, inlära de småningom helt mekaniskt de nödvändigaste tempi, med hvilka de sedan manövrera genom lifvet under forcerade bemödanden att skyla sin tafatthet och sin bristfälliga uppfattning; men alltid skall människornas färdsel synas dem som ett nyckfullt skuggspel, och den vilsegångnes förvirrade ångest skall ofta gripa dem som en svindel.

En sådan bortbyting är helt säkert figuren på omslaget till »Föräldrarna», flickan med den späda och kantiga gestalten, som i raka silhuettlinier aftecknar sig mot ett ytterligt sorgmodigt landskap. Det förefaller mig, som om denna vignett kompletterade be-

rättelsen, som om den utgjorde en symbol af själen hos det barn, som är bokens hufvudperson, och med ett enda ord resumerade hennes historia.

»Föräldrarna» är mera en själsmonografi än något annat, fastän den innehåller berättelsen om en illa sammansatt familjs knaggliga samlif och tragiska splittring. Man ser hur den blida, icke öfver sig intelligenta modern lider och man beklagar henne, man iakttager utbrotten af faderns råa lidelser och man afskyr honom, men man känner med barnet, känner a l den förstelnande fasa, som den erfar, hvilken tydligare än någon annan ser eländet omkring sig men inte vet hur det har uppstått eller om det kunde vara på något annat sätt. Barn förstå sig icke på jämförelser i stort mellan sina och andras förhållanden, de anse sin egen familj som typisk och sina familjehändelser som allmänt förekommande, antingen deras pappa gör af med allt hvad han äger och sedan skjuter sig eller de lefva trygga och välbergade och icke upplefva annat af vikt än barndop och bröllop. De drömmande och bortkomna barnen finna det ena som det andra lika gåtfullt och mystifierande; men de bittra och mörka erfarenheterna hopa sig till en mur, som stänger dem från den naiva glädjen öfver tillvaron, och de slösa mycket obeställdt medlidande på alla de andra, som de misstänka för att ha gått igenom det samma.

»Föräldrarna» gör icke ett så tröstlöst intryck, som man skulle tro, därtill är den skrifven med för mycket af ung kraft och friskhet. Man kan till och med icke undgå att känna sig glad öfver den, om man har förmåga att fröjda sig åt en med lätt och skicklig hand skisserad psykologi och en moget flärdfri stil, öfver hvilken det hvilar samma stämning af vederkvickelse och ro som öfver ett lätt mulet snölandskap med mjuka hvita konturer, utan något bländande och irriterande glitter. Vinterbilder är också hvad förf. särskildt excellerar i, och det finns förtjusande sådana här och hvar i boken. Hvad där för öfrigt finns låter jag vara och uppmanar på det ifrigaste läsaren att själf taga reda på det — jag tror att här föreligger det sällsynta fenomenet af en bok, som tillfredsställer höga fordringar och på samma gång är tillgänglig för de mera anspråkslösa. *K. J.*

* * *

I Jesu fotspår. Berättelse af *Charles M. Sheldon.* Öfvers. af *Petrus Hedberg.* (P. Palmqvists aktiebolag).

Det är icke som en dikt eller en roman »I Jesu fotspår» kan betraktas. Men å andra sidan höjer den sig vida öfver den välmenta söndagsskolgenren, därigenom att den är uppfylld och buren af en storslagen och mäktig idé, som breder sitt allvars helgd öfver den endast som åskådliggörande exempel använda och i sig själf rätt karakterslösa fiktionen. Det behöfdes kanske just en ameri-

kanare till att kasta fram denna idé på det bullersamma och populära sätt, som gör den tillgänglig för millionerna.

Det råder endast en mening om att Kristus skulle känna sig mycket smärtsamt berörd, om han i en ny inkarnation företoge en granskning af det s. k. moderna samhället, fastän åsikterna gå vidt i sär, när det gäller att specificera de förhållanden och institutioner, som skulle väcka hans ogillande. Jag fruktar att hans domar skulle bli svåröfvervinneliga öfverraskningar för de flesta, icke minst för dem, som anse sig inneha monopol på den rätta uppfattningen af evangeliernas maximer.

I den ifrågavarande boken är icke Kristus personligen utan hans lära kallad till censor öfver samhället, sådant det har växt till i ondt och i godt genom seklernas växling af dag och natt. För att konkret framställa verkningarna af en sådan examen har Sheldon tänkt sig en grupp människor, som i den lyftande stämningen efter en uppskakande händelse ingått en öfverenskommelse att under ett år i all sin gärning handla så, som de trodde att Jesus skulle ha handlat under enahanda omständigheter. Det ligger så mycket djup och så mycken poesi i denna tanke, men den människa är kanske inte född, som skulle kunna tänka den konsekvent till slut. Det är den vackraste af utopier och den skenbart omöjligaste, ty hvar skulle man kunna hoppas att finna ett så utmanande mod, en så absolut hänsynslöshet? Inte ens i den nya världen, endast i en värld så ny, att den ännu inte är upptäckt.

Ett samhälle, där präster, tidningsredaktörer, grosshandlare, sångerskor, arftagerskor och romanförfattare hvar inom sitt gebit och efter sin uppfattning *lefva* kristendom utan kompromisser, är icke längre ett samhälle utan en anarki, ur hvilken det tenderar att utveckla sig ett paradis. Sheldon ger en i stora, raska drag hållen skildring af detta revolutionära tillstånd i en amerikansk stad, och han har icke glömt att fästa tillbörligt afseende vid de konservativa och försiktiga makter, som med en djupt förnöjsam kännedom om hvad de ha förena en seg skepsis angående hvad de kunna få och som, ifall världsfreden eller det tusenåriga riket eller något sådant skulle uppstå, med fridfullt samvete kunna två sina händer.

Det innehållsrika ämnet, som skulle vara en outtömlig fyndort för en psykolog, hvilket Sheldon alls icke tycks vara, är af honom behandladt ytligt omfattande i stället för på djupet inträngande. Hans personer skilja sig från hvarandra endast genom kön och lefnadsställning, och konflikterna äro motiverade af yttre omständigheter och tillfälligheter. Ibland får man en för stark känning af den mekaniska anglosaxiska puritanismen, som gärna skulle vilja tolka någon prick af inskriften på lagens taflor som ett förbud mot tobaksrökning och allvarligt oroas af de dagliga tidningarnas söndagsnummer. Men förf. synes eljes icke höra till de trångsinnade, och öfver hans berättelse med dess ställvis framblixtrande entusiastiska indignation hvilar det en öfverseende och mild försonlighet

och man skönjer hos honom det af ingen sjuklig klenmodighet, kufvade skönhetssinne, som förstår att bruka världen och icke känner sig behöfva några hvitmenade ideal.

»I Jesu fotspår» ger att tänka på och fängslar genom sin dristighet, som skär så skarpt mot den falska modesti, med hvilken en massa lefnadsvisa och utmärkta personer pläga bedyra sin och medmänniskornas omogenhet och inkompetens för så väl afväpning som en i andra afseenden fullt evangelisk vandel.

K. J.

Meddelanden från kvinnokongressen i London.

Internationella Kvinnokongressen, om hvars lysande och i allo lyckade förlopp våra dagliga tidningar utförligt vetat att berätta, är nu afslutad efter att under en veckas tid ha bjudit sina deltagare på en ständig växling af allvarliga förhandlingar och storartade festligheter. I följande nummer kommer Dagny att lämna en utförligare berättelse öfver kongressen, stödd på en af de delegerades personliga intryck.

*

Till Internationel Councils styrelse under den kommande 5-års-perioden ha valts följande personer:

President: Mrs May Wright-Sewall.
Vice president: The Countess of Aberdeen.
Skattmästare: Frau Schwerin.
Korresponderande sekreterare: Miss Teresa F. Wilson.
Refererande sekreterare: M:lle Camille Vidart.

*

Union Internationale des Femmes Progressiste. Den tyska tidskriften »die Frauenbewegung» skrifver med anledning af bildandet af ett nytt internationellt kvinnoförbund med ofvanstående benämning följande: »Den internationella kvinnokongressen har gifvit anledning till sammanslutningen af representanter för olika länders radikalare kvinnorörelse till bildandet af ett internationellt förbund, med syfte att förmedelst gemensam internationell verksamhet och propaganda arbeta för det kvinliga släktets ekonomiska, rättsliga och politiska likställighet. En resolution i detta syfte antogs på ett möte i Londons Westminster Town Hall den 4 juli af en grupp på omkring 20 kvinnor (som kan ökas till 30), räknande representanter från England, Frankrike, Tyskland, Ryssland, Amerika, Österrike, Ungern, Schweiz och Holland. Detta förbund, som icke är underkastadt tvånget af stadgar, styrelse eller något fast program, afser att verka för sitt ändamål genom periodiska utbyten af meddelanden öfver det utförda arbetet, såväl som genom ömsesidig uppmuntran och framför allt genom personliga förbindelser och studieresor i de länder, som anslutit sig till förbundet. Det enda, som binder förbundsmedlemmarna är det allvar-

liga löftet att ägna ett energiskt arbete åt de angifna sträfvandena, isynnerhet åt dem som röra ernåendet af politisk rösträtt för kvinnor. Förbundet, som tillkommit på initiativ af tyska kvinnor, räknar bland sina medlemmar den åldriga rösträttskämpen miss Susan Anthony; fru Minna Cauer, jur. dr fröken Anita Augspurg och fil. dr fröken Käthe Schirmacher, representera Tyskland. För öfrigt uttalar »die Frauenbewegung» den förhoppningen, att såväl Italien som de tre skandinaviska länderna inom den närmaste framtiden skola ansluta sig till detta nya kvinnoförbund, hvilket utan att stå i det minsta samband med »International Council af Women», äger dess nya presidents mrs May Wrighs-Sewalls sympatiska intresse.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremerförbundets Allmäna Stipendiefond. Till Kopparbergs läns afdelning har genom Landshöfdingskan fru C. Wersäll öfverlemnats kronor fyra hundra (400).

Från skilda håll.

Kvinnor som praktiserande advokater. Med den betydande majoriteten af 319 röster mot 174 har franska deputeradekammaren nyligen antagit ett af deputeraden Viviani framställdt lagförslag, som tillerkänner kvinnor, hvilka aflagt erforderliga examina, rättighet att utöfva advokatyrket.

*

Almanach Féministe 1899 är en af den kända författarinnan Marya Chéliga redigerad publikation, som i en samling korta, ofta spirituella uppsatser af framstående signaturer lämnar en bild af kvinnorörelsens sträfvanden och hittills uppnådda resultat i Frankrike. Den vackert utstyrda boken är försedd med porträtt af en del bemärkta kvinnor, bland hvilka må nämnas den i världsfredens tjänst arbetande prinsessan Wiszniewska och romanförfattarinnan Daniel Lesueur. En på slutet bifogad »petit dictionnaire des femmes de lettres» ger en intressant öfversikt af Frankrikes talrika skriftställarinnor med eller utan manliga psevdonymer.

* * *

För Internationella kongressen i London mot den s. k. hvita slafhandeln, 21—23 juni skall Dagny i ett kommande nummer lämna en redogörelse, hvilken en af kongressdeltagarna, hofpredikanten *E. Olbers,* godhetsfullt utlofvat att meddela.

Anmälan.

Dagny utkommer ***1899*** *med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.*

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

Under juni, juli, augusti och september utkommer Dagny med endast ett häfte månatligen.

1899 Ny följd II årg. Häft. 13

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET; FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

G. A.: Från International Council och kvinnokongressen i London. I.

SIGRID KRUSE: Goethes moder.

Från skilda håll.

Från International Council och kvinnokongressen i London.

Då jag nu enligt löfte vill söka meddela något om mina intryck från den Internationella kvinnokonferensen, stannar jag inför svårigheten i uppgiften. Att framställa en bild af hvad London under de minnesvärda 10 kongressdagarna hade att bjuda sina gäster, borde, tyckes det väl, ej vara så synnerligen svårt. Flera af de märkligaste kvinnor vår tid äger hade ju där stämt möte, föredrag öfver de intressantaste ämnen höllos, fester i Londons vackraste hem och i dess ståtligaste parker omväxlade med inbjudningar till »lunch» och »five o'clock tea», där tillfälle gafs att stifta personliga bekantskaper o. s. v. Taflan borde således kunna blifva brokig nog. Och dock huru svårt är det ej att ur allt detta få fram en bild, må vara aldrig så enkel, af det lif, som fördes!

Jag ber läsaren blott betänka följande. Till följd af medlemsantalets storlek och de anmälda föredragens mängd, hade det blifvit nödvändigt att förlägga möteslokalerna å 5 långt från hvarandra belägna platser, ej mindre än 376 föredrag voro anmälda för kongressens 10 dagar, hvardera anförandet å endast 10—20 minuter, härtill kom diskussionerna med sina ännu kortare, men mången gång ytterst kärnfulla uttalanden, häri ej medräknadt de tre stora officiella mötena med deras många och långa anföranden.

Hur hinna med allt detta? Det kan ej nekas att det ibland var »embarras de richesse». Då samtidigt sådana frågor förekommo som »Lagstiftning angående begränsad arbetstid för kvinnan» och »Politisk rösträtt», ville man gärna ha kunnat vara »allestädes närvarande», och när en dag ämnet »Moral och arbetsförtjänst» diskuterades å den ena lokalen medan vårt Göteborgssystem var under behandling på en annan, var äfven valet svårt.

Att beskrifva kongresstiden på så sätt, att man redogjorde för de föredrag som hållits timme efter timme och dag för dag och för de förnämsta af de talare som uppträdt samt därjämte lämnade

en skildring af festerna skulle falla sig lätt nog. Men jag är rädd att den anrättning Dagnys läsare på sådant sätt finge skulle i dess koncentrerade form vara tämligen onjutbar. Jag vill därför hällre försöka att ur det rika materialet utvälja några få frågor och i stället behandla dem något fullständigare.

För att liksom få fast mark under fötterna vid beskrifningen och på samma gång lämna en förklaring hvarför detta kongressreferat i många afseenden *måste* vara ofullständigt, vill jag förutskicka ett par förklarande ord rörande själfva International Council och dess förhållande till den kongress, som kommit till stånd på dess initiativ.

International Council sammanträder hvart femte år. Första gången sådant möte ägde rum, var i Chicago 1893 och det andra hölls nu i London. I hvarje land, där nationalförbund är bildadt väljes af detta två delegerade att jämte ordföranden representera *) landet vid dessa International Councils sammanträden. De små länderna äro sålunda fullständigt likställda med de stora, Sverige har t. ex. lika många röster som Tyskland eller England.

En *internationel kongress* hade af Internationel Council ordnats samtidigt med dess femårsmöte, där kvinnor från hela världen kunde framlägga resultaten af sin erfarenhet och meddela planer och förslag för framtiden.

Enär vi i Sverige hafva ett nationalförbund, Svenska kvinnornas nationalförbund, och då jag var en bland de utsedda delegerade var min plats gifven vid International Councils sammanträden. Tyvärr blefvo dessa både många och långa, eller rättare kongressens och Councils möten inföllo samtidigt. För oss delegerade kunde därigenom hvad kongressen hade att bjuda vara tillgängligt endast när Council ej fordrade vår närvaro, och till den slitning, som öfriga deltagare klagade öfver, då intressanta möten på olika lokaler lockade dem samtidigt, kom för oss ännu denna att vara bundna vid Councils sammanträden, där man timme efter timme måste sitta och diskutera stadgar m. m., under det man brann af otålighet att få vara med om diskussioner, som samtidigt pågingo i de intressantaste frågor.

Det är sålunda från en delegerads synpunkt jag utgår vid författandet af denna min redogörelse och detta förklarar hvarför

---

*) Ordförande för Sverige: fru Anna Retzius; delegerade: fröknarna Ellen Whitlock och Gertrud Adelborg.

jag först dröjer vid International Councils förhandlingar och beslut, ehuru dessa för den utomstående undanskymdes af konferensens kolossala dimensioner och vidtomfattande program.

Det möte, vid hvilket International Council hälsade de delegerade välkomna, utgjorde emellertid ett undantag från Councils eljes föga bemärkta förhandlingar. Alla kongressens medlemmar, omkring 2,500 personer, voro härtill inbjudna, och jag önskar jag kunde gifva en bild af den stora salen fylld af en lifaktig, intresserad publik. Här sågs gamla och unga, mörka och ljusa, alla upptänkliga variationer i klädedräkt, från de elegantaste och modernaste toiletter till de enklaste, som talade om en knappt tillmätt lön. På estraden sutto International Councils »officers», d. v. s. ordföranden Lady Aberdeen, v. ordföranden Mrs May Wright Sewell, kassaförvaltaren fröken Alexandra Gripenberg och korresponderande sekreteraren Miss Teresa Wilson. Bakom »officers» hade vi delegerade våra platser och bakom oss »the honorary vice presidents», d. v. s. representanter från de land, där nationalförbund ännu ej bildats.

Estraden som i stället för räcke hade en tät häck af rosor — rosor lågo ock i mängd på ordförandens plats — erbjöd en vacker anblick och bar en ytterst »internationel» prägel, ja, detta kanske i ännu högre grad än vid något annat af Councils eller kongressens sammanträden. Det var här ej blott de upplästa namnen Palestina, Tasmanien o. s. v., eller de antydningar om främmande förhållanden, hvilka de korta hälsningstalen kunde innebära, som gåfvo påminnelse om de skilda länder hvilka voro representerade; ännu starkare förnam man detta vid studerandet af den yttre apparitionen. Här sågs t. ex. Indiska representanter i sina granna dräkter och Kinas delegerade Miss Kang med tolk, båda klädda i sitt hemlands egendomliga kostymer.

Lady Aberdeen som ordförande hälsade oss alla välkomna. Lång, mörk, med en ståtlig figur, intager hon genast från början genom sitt värdiga uppträdande och ett vackert småleende, vittnande om hjärtegodhet. En af de delegerade från Canada, som länge arbetat tillsammans med Lady A. under den tid, då Lord Aberdeen var vice konung af Canada sade i sitt hälsningstal, att visserligen var Lady A. ej längre »their queen, but she will always be the queen of our hearts». Detta uttryck är betecknande, ty det var icke genom sin rang, ej heller genom sin begåfning, som hon utöfvade så stort inflytande under dessa dagar; det var den öfverlägsna personligheten, den stora rättrådigheten, den vida uppfatt-

ningen samt främst det kärleksfulla sinnelaget, som kom oss att med beundran följa vår ordförandes ledning.

I sitt hälsningstal framhöll Lady A. bland annat, att man sagt det vara en omöjlighet att förena till gemensamt arbete personer från hela världen tillhörande skilda trosbekännelser och olika raser och omfattande alldeles olika åskådningssätt, men, sade hon, »förenas vi än icke af samma tro, så hafva vi dock ett mäktigt föreningsband, vår önskan att arbeta för mänskligheten». »Gör mot andra hvad du vill att andra skola göra mot dig». Detta föreningens valspråk hade en så vidsträckt innebörd, att alla goda viljor kunde därom förena sig, men det uteslöte dock från samarbete dem, hvars mål vore att motarbeta mänsklighetens väl. Sedan Lady A. framhållit huru det visat sig att kvinnan kunde ägna sig åt de mest olika plikter utan att förlora sin kvinlighet, sade hon, att om mannen ej vore skapad att vara allena, så syntes henne kvinnan vara det ännu mindre; att föreningar för mödrar eller i allmänhet kvinnoföreningar väl f. n. vore af största betydelse, men att vi måste se framåt mot den tid, då man och kvinna gemensamt arbeta för hvarandras bästa. Man hade trott att konferensens mål vore att bereda kvinnorna större rättigheter, men hon hoppades att det skulle visa sig att »rights be forgotten in duties», och att hvad man främst arbetade för var att skaffa bättre hem. Detta förutsatte dock att alla och en hvar, i hvad egenskap man än verkade, såsom föräldrar, lärare eller tjänare eller såsom medborgare skulle bättre fullgöra sitt arbete och detta var hvad kvinnorna och konferensen ville verka för. Med ett »God help us» afslutades det högtidliga talet, som mottogs med lifliga applåder.

Sedan följde presentation af »the officers», hvilka svarade med korta tal.

Mrs May Wright Sewell, en hvithårig medelålders amerikanska, känd såsom en utmärkt talare, var den som först framlagt idéen om International Council. Hon framhöll huru naturligt det vore att från ett sådant land som Amerika, där folk af alla nationaliteter funnit sitt hemvist, tanken på internationella föreningar uppstode, öfvergick därefter till att påpeka att betydelsen af samfärdsmedelns utvidgande ej främst låg däri, att folken blefvo »physically united», utan däri att så väl individer som folkslag blefvo »spiritually united». Från det gamla ordet: »Jag är så god som någon an',» hade vi nu kommit att säga: »Alla andra äro så bra som jag.»

Fröken Gripenberg är, föreställer jag mig, väl känd för en stor

del af den svenska allmänheten såväl genom sin skriftställareverksamhet och sin egenskap af ordförande för Finsk Kvinnoförening som ock genom ett i Stockholm för några år sedan hållet föredrag. Hon var under hela kongressen allmänhetens gunstling och då hon kraftigt, klart och värdigt framhöll att Int. Councils valspråk »Gör mot andra hvad du vill att andra skola göra mot dig» ej blott borde gälla för individerna utan ock för folken, ville handklappningarna knappast taga slut och det visade sig tydligt, hvilka stora sympatier Finland vunnit i England.

Miss Wilson, hvilken såsom sekreterare haft ett flerårigt arbete för att få denna kongress till stånd, förklarade helt anspråkslöst att sekreteraren vore att likna vid en maskin, som fört alla de närvarande tillsammans. Maskinens rätta plats vore ej på platformen och denna del af arbetet vore också för henne det mest pröfvande.

Sedan kom presidenters och delegerades tur att framföra sina hälsningar till kongressen. Sveriges talan fördes härvid af *fru Retzius*, som redogjorde för Svenska Kvinnornas Nationalförbunds verksamhet. Då fru Retzius i sitt föredrag nämnde Fredrika-Bremer-Förbundet såsom en af de föreningar, hvilka ingått i S. K. N., fick förbundet den hedern att redan första kongressdagen blifva omtaladt. Fru Retzius' tal hälsades med applåder. Bland de delegerade vill jag särskildt nämna *Miss Susan Anthony*, den snart 80-åriga veteranen, som med samma intresse som någon af oss yngre deltog i allt. Det var något rörande i detta hufvud som grånat eller rättare hvitnat under striden för de svagares rätt. Man påminde sig den okufliga energi, med hvilken Susan Anthony arbetat för slafvarnas frigörelse och huru hon sedan ägnat sin verksamhet företrädesvis åt rösträttsfrågan, en verksamhet, som så till vida krönts med framgång att i 4 af Amerikas Förenta stater, kvinnorna nu utöfva politisk rösträtt.

Det var dock endast första dagen Councils' möten företedde en så ståtlig anblick. Därefter samlades de delegerade i en af West minster Town Halls mindre salar. De delegerade för hvart land hade sina tre platser utmärkta med landets namn. Honorary vice presidents, d. v. s. representanter för de land, där nationalförbund ännu ej bildats, fingo vara närvarande, men ägde ej att deltaga i röstningen.

I detta rum och ordnade på detta sätt tillbringade vi nu om ej precis dag efter dag så dock en stor del af vår tid. Och säkert är, att det ej var lätt arbete att ibland från kl. $^1/_2$ 11 f. m. till 6

e. m. följa diskussioner om förslag till stadgar och arbetsordning, förbereda vederbörliga val, utkasta planer för utveckling af Councils verksamhet o. s. v. Hvar och en, som varit med om utarbetande af stadgar, vet huru tidsödande sådant arbete är och huru viktigt att hvarje ord väl afväges, för oss dubbelt svårt i följd af det främmande språket.

Som gången af diskussionen näppeligen kan äga intresse för Dagnys läsare, vill jag inskränka mig till att nämna några bland de viktigaste beslut som fattats. Nästa femårsmöte skall äga rum i Berlin; den kongress som därvid möjligen kommer att hållas skall likväl icke ordnas af Int. Council (hvilket möter svårigheter, enär Int. Councils officers äro bosatta ej blott i olika land utan i olika världsdelar) utan af Tysklands Nationalförbund på tid, som icke råkar i konflikt med Int. Councils möten. Såsom officers för femårsperioden valdes: till ordförande Mrs Wright Sewell (förut v. ordförande), till v. ordförande Lady Aberdeen (förut ordförande), till kassaförvaltare Frau Schwerin,*) till korresp. sekreterare Miss Wilson, som förut innehade samma plats, och till protokollsförare M:lle Vidart. Flera länders delegerade och däribland de svenska, önskade att inga nya val skulle äga rum, utan ledningen under ytterligare en femårsperiod lämnas i händerna på de personer, hvilka nu vunnit så stor erfarenhet och visat prof på så framstående organisatorisk förmåga. Man ansåg att den ännu unga föreningen med det världsomfattande programmet väl kunde behöfva detta stöd. Den motsatta meningen blef dock, som nämndt, segrande.

Bland frågor, som för öfrigt diskuterades, må nämnas Councils förhållande till fredssaken, förutom förslag om inrättandet af en internationell pressbyrå och s. k. nationella upplysningsbyråer.

* * *

Öfvergår jag nu till konferensen och dess förhandlingar, så synes mig diskussionen angående *Lagstiftning om kvinnornas arbetsförhållanden* (factory-acts) **) — en af dagens mest brännande frågor

*) Som af en notis på annat ställe i häftet framgår, har fru Schwerin sedan dess aflidit i Berlin.

**) Factory-acts gifva noggranna bestämmelser angående det antal timmar en kvinna har rätt att arbeta inom olika yrken, inom hvilka lokaler och på hvilka tider hon skall intaga sina måltider o. s. v.

År 1893 var följande antal kvinnor anledning till åtals anställande mot arbetsgifvaren:

mångenstädes utomlands — i synnerhet värd att beaktas. Kanske följdes ingen af kongressens diskussioner med lifligare intresse än denna. Det var ej blott ämnets genomgripande betydelse, utan kanske än mera den omständigheten, att de som talade för och de som talade emot dessa factory-acts ådagalade samma nit och skicklighet i att försvara sin sak. Båda parterna syntes lika öfvertygade om att de arbetade för kvinnornas bästa. *Mot* factory-acts uppträdde i allmänhet de gamla bepröfvade kvinnosaksvännerna, under det att vanligen socialisterna talade *för* dem.

Såsom främste försvararen af en *särskild skyddslagstiftning för kvinnors arbete vid fabriker* vill jag framhålla Mrs Sidney Webb, hvilken ej blott teoretiskt studerat sociala spörsmål utan ock praktiskt sökt sätta sig in i de arbetande kvinnornas förhållanden. Hon arbetade nämligen en tid på olika syatelierer alldeles som en af de andra sömmerskorna och utan att dessa anade hvem hon var. Mrs Webb och hennes parti betonade statens rätt och skyldighet att på laglig väg skydda kvinnan mot allt för stor öfveransträngning och mot ohälsosamma arbetsförhållanden på det att en kommande generation ej må få lida af följderna. Mrs Webb framhöll att likaväl som man sköter och sparar en maskin, borde man spara den arbetande människan; om man ej kunde vinna skyddslagar för den manliga arbetaren, borde detta ej förhindra att lagar stiftades till skydd för den kvinliga. Mrs Webb önskade lika lön oeh lika rätt till arbete för kvinnan som mannen, men att, när det vore nödvändigt, särskild lag stiftades till den förras skydd.

Fröken Gripenberg var den främste talaren å motpartiets sida, och jag återgifver här hennes föredrag efter referatet i English Woman's Review, såsom betecknande för detta partis åskådningssätt:

»Jag behöfver icke framhålla», så yttrade tal., »att fabriksarbeterskans ställning är i behof af förbättring, och jag utgår från den förutsättningen att vi alla här församlade äro ense i denna punkt. Att såsom botemedel införa inskränkning i kvinnans rätt till arbete synes mig emellertid vara att börja i orätt ända. Inskränkningen strider mot en af vår tids främsta principer, individens själfbestämmelserätt, hvilken princip innefattar rätt för den vuxna mannen eller kvinnan att välja sitt arbete och dess villkor. Intet

---

352 genom att arbeta på lördagseftermiddagarna;
133 genom att arbeta på extra fridagar;
652 genom att arbeta utöfver föreskrifven tid;
343 genom att intaga sina måltider på orätta platser och orätta tider.
Motsvarande inskränkningar finnas icke för män.

godt kan komma af att denna princip öfvergifves, äfven när det sker i människokärlekens namn. Men denna inskränkning är den härjande vind, hvilken redan i dess knopp dödar kvinnans förhoppning om lika rättigheter. Vi kunna icke begära privilegier för kvinnan på grund af hennes kön och på samma gång fordra hennes erkännande inför lagen såsom mannens like.

Jag vet att mina motståndare kunna säga: 'Nåväl, låt oss öfvergifva teorien om lika rättigheter, vi måste hafva våra kvinnor skyddade'. Men alla de mänskliga rättigheter, hvilka innefattas i begreppet om 'lika rätt', äro de icke lika viktiga för den arbetande kvinnan som för oss andra? Och kunna vi rycka bort en af hörnstenarne i byggnaden utan att skada det hela? Tanken på särskild arbetarelagstiftning för kvinnan är en afkomling af den gamla trosartikeln att kvinnorna skulle hafva privilegier, icke rättigheter, att de skulle skyddas i stället för att hafva makt att skydda sig själfva, att de äro — såsom nationalekonomerna säga — 'ett folks dyrbaraste egendom' i stället för att vara en del af folket själft. De som begära lika rättigheter fördöma detta förmynderskap såsom orättvist och olycksbringande för såväl män som kvinnor. De begära för de uppvuxna kvinnorna samma rätt som de vuxna männen hafva att skydda sig själfva och besluta för sig själfva under alla lifvets förhållanden. Ett system, som skyddar den ena parten, kan aldrig jämföras med ett system grundadt på lika rättigheter. Har icke det förmynderskap, under hvilket kvinnor hittills tvingats att lefva, frambringat så bittra frukter, att kvinnornas vänner borde akta sig innan de understödja detsamma i en annan form?

Med hvad rätt blanda vi oss uti den vuxna kvinnans görande och låtande? Med hvad rätt säga vi till den ena kvinnan: 'Ni får icke arbeta, därför att ni är gift', eller till den andra: 'Ni får icke göra det eller det, emedan ni är en kvinna, eller emedan ni är en rik kvinna, eller emedan ni är en kvinna, som har barn'. Det är verkligen förmätenhet att förutsätta att kvinnorna icke själfva hafva urskiljning att förstå huru och när de skola arbeta.

Man beröfvade kvinnorna arbetet inom hemmet, när fabriker och verkstäder upptogo största delen af det yrkesarbete, som dittills utförts i hemmen. Nu håller man på att långsamt men säkert drifva bort dem från fabriker och verkstäder. Hvarje ny inskränkning och förordning angående kvinnornas arbete, gör det svårare för de arbetande kvinnorna att erhålla sysselsättning med god aflöning, emedan det alltid är den mindre skicklige arbetaren som först blir lidande, när arbetsgifvaren betungas med alla slags föreskrifter och förordningar. Vi veta alla att i regeln kvinnorna äro mindre skickliga i sitt arbete än männen. De hafva i allmänhet icke samma tillfälle att erhålla grundlig utbildning och att välja mellan olika arbetsgrenar. Hvarför icke börja i den rätta ändan, genom att gifva kvinnorna bättre tillfälle att erhålla grundlig utbildning, genom att utvidga deras rätt att välja mellan olika arbetsområden och framför allt genom att påskynda införandet af goda hygieniska anordningar

för såväl män som kvinnor? I de flesta fall skulle de främsta olägenheterna afhjälpas på kortaste tid, om större renlighet och moderna hygieniska metoder användes. Såsom bevis vill jag nämna, att i svenska och finska porslinsfabriker hafva sådana försiktighetsmått blifvit vidtagna *lika för män och kvinnor*, att i Sveriges förnämsta porslinsfabrik intet sjukdomsfall genom blyförgiftning ägt rum under de senaste 6 åren och i mitt land, Finland, intet fall under de sista 9 åren. Kunna icke män och kvinnor i detta fall vara lika inför lagen? Men låt oss icke under namn af beskydd ännu mera förtrycka den svagare.

Jag vet att mina motståndare säga: »Vi äro icke nöjda med halfva mått och steg. Arbeterskorna kunna vänta till alla dessa vackra planer äro realiserade». Men är då verkligen den särskilda lagstiftningen för kvinnan till välsignelse för henne. Sanningen är att vi taga bort arbetet från de fattiga kvinnorna utan att gifva dem något annat i stället. Ingenting kan förändra detta faktum. Jag har i många år stått i förbindelse till en platsförmedlingsbyrå för kvinnor och jag vet lika väl som hvarje annan person som haft tillfälle att på samma sätt samla erfarenhet, huru svårt det är för kvinnan att finna arbete. Huru ofta måste man icke lyssna till dessa ord, så vanliga i all sin bedröfvelse: »Jag vill taga *hvad arbete som helst* ni vill bjuda mig.» Huru våga vi då beröfva dessa våra fattiga systrar deras sista utsikt till arbete?

Kommer ni ihåg en liten historia af Leo Tolstoy? En man dömd till lifstidsfängelse, lyckades fly, men då han kom till en djup flod nära fängelset, märkte han till sin förtviflan, att där icke fanns någon bro, blott en halfrutten planka. Han kunde icke simma, således måste han försöka plankan. Emellertid befunno sig både hans bästa vän och hans värsta fiende händelsevis på stranden. Fienden sade ingenting, men vännen ropade: »För Guds skull, hvad gör du? ser du inte att plankan är halfrutten!» »Men det är min sista möjlighet», ropade den olyckliga, »släpp mig». »Nej, nej», snyftade vännen, »jag kan icke låta dig riskera ditt lif». Och han höll i honom och stred med honom till dess förföljarne kommo och återförde fången i fängelse för lifstiden. Och den goda vännen sade gråtande: »Huru olyckligt! Men jag kunde icke låta honom riskera sitt lif, och plankan var halfrutten».

Arbetskvinnans enda möjlighet är ofta den halfruttna plankan. Men låt henne behålla den, till dess vi lyckas bygga en duglig bro.»

Af öfriga talare anfördes; att det visat sig att i de distrikt, som närmast berörts af factory acts och där arbetsgifvarne, uttröttade på alla förordningar, minskat antalet kvinliga arbetare och ersatt dem med barn och ungdom, hade följden blifvit stor dödlighetsprocent bland dessa; att ingen satte i fråga factory acts för andra yrken än dem, som voro någorlunda väl aflönade och ej heller

för sådana yrken, där kvinnan och mannen ej konkurrerade, antydande därmed att det var konkurrensen, som framkallat factory acts.

Sedan diskussionen pågått en stund och jag just börjat längta att höra hvad arbeterskorna själfva kunde säga i frågan, framträdde en medelålders kvinna med ett godt, klokt utseende. Hon sade att hennes erfarenhet i denna sak härflöt ej blott från platformen utan från hennes verksamhet på den tid, då hon själf tillhörde arbetsklassen. Hon ansåg att man ofta hade en oriktig uppfattning af arbetarne, man betraktade dem såsom till hälften slafvar, till hälften änglar; de voro helt enkelt mänskliga varelser lika som vi. Hvad factory-acts anginge ville hon hafva sagdt: Bidrag ej genom inskränkningar och förordningar att göra konkurrensen värre än den redan är; hjälp i stället arbeterskorna att organisera sig. Hvarför hade de manlige arbetarne så mycket bättre ordnadt för sig? Jo, därför att de lärt sig sammanslutningens stora betydelse. Männen hade ordnat sig i fackföreningar, ur dessa fackföreningar valdes medlemmar till de komitéer, som tillsättas af parlamentet och på så sätt hade arbetaren inflytande äfven inom parlamentet.

Detta anförande var kraftigt, klart och klokt och framställdes, huru allvarligt det än var, med en viss humor. En gång då talarinnan gång på gång blef afbruten af applåder, ropade hon helt gladt, »Var god afbryt mig ej, tiden räknas mig ej till godo», härmed hänsyftande på den noga tillmätta tid, som lämnades hvarje talare.

Att tankarna under en sådan diskussion som denna vandrade till våra svenska förhållanden är naturligt, och det var med tillfredsställelse jag erinrade mig, att vi icke hafva några särskilda lagar för inskränkning af kvinnans arbete vid fabriker, ett faktum som torde ha sin anledning däri, att den gifta kvinnan i Sverige blott undantagsvis deltager i fabriksarbetet, hvarför denna fråga hos oss ännu ej blifvit väckt.

Det var ej ovanligt att under dessa dagar få bekräftadt, hvad vi dock visste förut, nämligen att den svenska kvinnans ställning i många afseenden är bättre än andra länders. Ofta erbjöd sig äfven tillfälle att lämna meddelanden angående våra förhållanden.

Så t. ex. var detta fallet vid ett »five o'clock tea», dit jag var bjuden med anledning af att jag i mitt föredrag angående arbetsområden öppna för kvinnor berört den svenska barnmorskans ställning. Bjudningen gällde nämligen personer särskildt intresserade för barnmorskefrågan, och jag hade knappast kommit inom dörren

och ännu mindre hunnit uppfatta hvad slags auditorium var samladt, förrän man uppfordrade mig att lämna meddelanden angående våra barnmorskors utbildning och rättigheter. Jag bjöd till att på den bästa engelska jag kunde åstadkomma lämna de begärda uppgifterna, talade om vår ettåriga kurs, framhöll särskildt den år 1829 till den svenska barnmorskan lämnade rätten att begagna skarpa instrument och betydelsen af denna rätt i ett så glest befolkadt land som vårt och betonade, att man nu i Sverige arbetade för skärpta inträdesfordringar och förlängda kurser.

Efter mig talade fru Norrie från Danmark. Då jag fick tid att se mig om bland de församlade märkte jag bland de andra ett par herrar, som tydligen voro läkare. »Hvad månne de tänka om att efter ett års kurs lämna instrument i en kvinnas hand», frågade jag mig själf och svaret fick jag snart nog då en af dem, en dr Cullingworth, begärde ordet och förklarade, att han med största intresse hört meddelandena från de nordiska länderna. Det vore en skam för ett så rikt land som England att stå långt efter dessa aflägset belägna land. I England hade arbetats för att åtminstone få till stånd en tre månaders kurs för barnmorskors utbildning, men hittills hade alla försök strandat; ännu fordrades ingen utbildningskurs af dem som ville arbeta som barnmorska. Hvad instrumentutbildningen anginge, så skulle han för sin del anse det vara en fördel om äfven i England denna rätt funnes, ty huru mycket intelligentare hjälp skulle ej en så utbildad barnmorska kunna lämna. Äfven privat gjorde han sedan de vänligaste uttalanden om våra lyckliga förhållanden.

Jag fick sedermera höra att Dr Cullingworth är en af Londons mest framstående läkare. (Forts.)

G. A.

Gœthes moder.

Katharina Elisabeth Textor var dotter till borgmästaren i Frankfurt am Main Johann Wolfgang Textor och uppväxte i ett gladt och välmående hem. Hon var född den 19 februari 1731, och sjutton år gammal blef hon gift med en af Frankfurts rikaste och mest ansedda borgare, det kejserliga rådet Johann Kaspar Gœthe. Hennes man, som var nära tjugu år äldre än hon, var en allvarlig

och kunskapsrik man, och han sysselsatte sig mycket med sin unga hustrus utbildning. Under hans ledning utvecklades hennes rika anlag, och hon mognade till kvinna. I den fromma, ädla fröken von Klettenberg hade hon en förtrolig väninna, som genom sitt lif och sina samtal närde den sunda gudsfruktan, som alltid var den fasta grund, på hvilken Elisabeth Gœthe byggde sitt lif.

Gœthes moder var en ovanligt sund och hel natur. Hon var stark till kropp och själ, glad och lefnadslustig samt ägde en frodig inbillningskraft och ett ovanligt skönhetssinne. Med skicklighet och intresse skötte hon sitt fordrande kall som husmor i det rika huset; hon var en öm och omtänksam maka och hennes alltid glada lynne samt ljusa hufvud fyllde hemmet med glädje och trefnad.

På lediga stunder sysselsatte hon sig gärna med läsning. Det var den tidens »unga Tyskland», som förtjuste henne, och af en vän lånade hon Klopstocks »Messias», som hon läste i hemlighet, då hennes man, som hade en utpräglad klassisk smak, ej kunde tåla Klopstock.

Aderton år gammal blef Elisabeth Gœthe moder till den son, som skulle bli hennes och hela Tysklands stolthet och som åt namnet *Goethe* skulle förläna en oförgänglig glans. Utom denne äldste son, Johann Wolfgang, hade hon tre andra barn, af hvilka dock endast en dotter, Cornelia, uppnådde mogen ålder.

Sina barn stod fru Gœthe alltid mycket nära och isynnerhet sin äldste son, som ärft så många egenskaper af henne. Det var modern, som införde Gœthe i folksagornas värld, och då sonen blef äldre, mottog hon gästfritt alla de vänner och beundrare, som kommo till Frankfurt för att besöka den snillrike diktaren. I sitt hus fick hon då bland många andra nöjet att mottaga föremålet för sin ungdoms svärmeri — Klopstock.

Det var ungdomslif i huset, så länge Gœthe var hemma, och den ännu unga »Frau Rat» roade sig präktigt tillsammans med de lefnadsglada, rikt begåfvade unga människor, som samlades kring hennes son.

Hennes kärnfulla, träffande infall och muntra, varmt moderliga sinne gjorde henne ofantligt omtyckt af alla, och det var sonen och hans glada vänner, som gåfvo henne smeknamnet »Frau Aja», under hvilket hon är känd i Tysklands litteraturhistoria.

Medan Gœthe ännu vistades hemma, gifte sig Cornelia med broderns ungdomsvän Schlosser, och ett par år därefter kallades hennes son till Weimar, hvarest han sedan bosatte sig. Det blef

mera stilla i huset, hennes man började bli gammal och sjuklig och 1782 blef hon änka.

Hon bodde emellertid fortfarande kvar i det stora huset, som hennes man byggt vid Hirschgraben, och många framstående gäster uppsökte henne här. Bekant är hennes yttrande om fru La Roche: »Jag förstår ej de damer, som resa världen rundt för att söka upp berömda män; till mig komma de i mitt hem, det är ojämförligt mycket bekvämare». Bland andra gäster, som »Frau Rat» mottog, voro prinsessorna af Mecklenburg, af hvilka den ena var den sedan så ryktbara drottning Luise af Preussen, kejsar Wilhelm I:s mor. Prinsessorna upplefde i Frankfurt glada ungdomsdagar. Då de vid kröningarna 1799 och 1806 åter besökte Frankfurt, påminde de sig tillsammans med fru Gœthe dessa glada dagar, »då de befriade från all hofetikett dansade och sjöngo hela dagen — hvarje middag kommo de beväpnade med sina gafflar till mitt lilla bord och togo hvad de tyckte om — det smakade härligt — efter måltiden spelade den nuvarande drottningen på fortepianot och prinsen och jag dansade. Därefter måste jag tala om föregående kröningar, sagor och dylikt», skrifver Frau Rat därom i ett af sina bref.

I slutet af förra och början af detta århundrade var det stormiga tider i Europa, och Frankfurt, som låg i stråkvägen, var mycket utsatt för krigets faror och besvärligheter. I åratal betungades staden af inkvarteringar. Än var det fransmännen, »die Freiheitsmänner», som Frau Rat kallar dem, än tyskarna själfva — än brandskattades det af fienderna, än utpressade vännerna penningar. Efter sin mans död blef fru Gœthe trött på det stora huset och de därmed följande ständiga inkvarteringarna.

»Sedan 1790 drifves jag omkring i ett tumult — mitt hus är erbarmligt smutsigt, och tar detta slut en gång, så behöfves det ett helt år för att få det rent igen», skrifver hon 1793. En annan gång klagar hon, att hennes inkvarteringar ständigt röka tobak, så att det luktar i hennes rum som i en vaktstuga. Som en ordningsälskande husmor lider hon naturligtvis af dylikt, men hon tar sig det ej allt för nära. Hon har god råd och är alltid beredvillig att jämte de andra Frankfurtarna offra för sin stad och sitt fädernesland. Det är oerhörda summor det är frågan om; en tid utgåfvo borgarna 3,000 floriner i veckan till soldaternas underhåll, en annan gång är det 300,000 gulden, som fransmännen utpressa, o. s. v. Hon omtalar, att sönerna af de förnämsta borgarhusen frivilligt ställa sig vid sidan om skräddare och skomakare för att gemensamt med

dem försvara staden, och slaktarna ha ej mera några skjortor, ty de ha gått åt på sjukhusen. »Var stolt, att du är en borgare i Frankfurt!» utropar hon till sin son. Detta var vid jultiden 1793, och ännu var det långt till någon varaktig fred. Ja, fru Aja fick egentligen ej mera se sitt fädernesland i ro. I allmänhet tog hon emellertid det farliga läget lugnt och yttrar en gång, då folket började fly från staden, att hon är glad, att de fega stackarna begifva sig af, så att de ej smitta de andra; och hon gläder sig som ett barn åt att se det praktfulla militära skådespelet framför sina fönster, sedan hon ändtligen lyckats sälja det stora huset vid Hirschgraben och i stället funnit en passande våning i hjärtat af staden. Men det kom dagar, då t. o. m. »Frau Rats» modiga hjärta greps af skräck och fasa. Det var i juli 1796, då mot all förmodan tyskarna försvarade det obefästade Frankfurt, som därigenom utsattes för ett bombardements alla fasor. Många hade flytt, men fru Gœthe ville ej tro på faran, utan stannade kvar. Då bombardementet började, tog hon sin tillflykt till bottenvåningen och packade, när hon fick tillfälle därtill, ned sina tillhörigheter, samt var ännu lugn; men hon fick de rysligaste underrättelser om öfvergrepp på fredliga borgare — ångesten grep henne, och hon lyckades att komma ut ur staden till Offenbach, där hon stannade under bombardementet och branden. Men vid första underrättelse, att kapitulationen var sluten, skyndade hon tillbaka för att taga vara på sin egendom, hvilken hon lyckades rädda i motsats till många andra, som då de voro frånvarande förlorade allt hvad de ägde. Det var ej mera än ett par månader Frankfurt var i fiendernas händer, och »Frau Rat» omtalar, huru hon den 8 september åter såg frankfurtersoldater vid högvakten — de gingo med käppar, ty fransmännen hade medtagit alla gevär — »hvad jag kände låter sig ej beskrifva», säger hon, och för hennes öron lät det härligare att höra det välkända taptot än en af Mozarts operor.

De senare åren voro något lugnare och fru Aja kunde med lif och lust ägna sig åt sina arbeten och nöjen. Hennes tankar voro ständigt i Weimar hos sonen och dennes familj. 1788 hade Gœthe ingått sitt »fria äktenskap» med Cristiane Vulpius. Den moderliga »Frau Rat» gladde sig åt sonens husliga lycka och kallar Cristiane sin »kära väninna» och sin »kära dotter» samt betygar många gånger sin aktning för henne. I ett bref till Gœthe kallar hon henne »en sällsynt älsklig, härlig och ofördärfvad Guds skapelse», och när Gœthe i okt. 1806 lät viga sig vid Cristiane, önskar hans

moder honom all lycka och säger honom att han handlat efter hennes hjärtas önskan.

»Frau Rat» har mycket att uträtta för det Gœtheska hushållet i Weimar. Hvarje år skickar hon från Frankfurt »välskt korn» och kastanjer och på de stora årliga marknaderna gör hon en mängd inköp för sina barn. Till julen sänder hon ståtliga presenter, och hon ber ofta Gœthe om att få veta hvad hennes kära dotter och hans son August önska och behöfva — än vill hon ha Augusts mått för att beställa en kostym åt honom och än vill hon ha reda på Cristianes älsklingsfärger. Efter den välförsedda julklappskistan afgår alltid närmare jul en sändning utsökt konfekt från Frankfurt till Weimar.

Hon är ständigt sysselsatt. I ett bref omtalar hon, huru hon besöker sina vänner, går på teatern och är flitig hemma med att sticka, knyppla spetsar och sköta sina affärer. Till sin dotterdotters förstfödde gör hon ett arbete, som hon med stolthet förklarar, att ingen mormorsmor gjort före henne, hon knypplar nämligen tre tums breda spetsar — utan glasögon.

Sina högtidsstunder hade fru Aja, då hon hörde från den älskade sonen i Weimar och hans familj eller när någon därifrån kommer och hälsar på henne. I Weimar dröja ständigt hennes tankar. Då krigets olyckor nedtrycka Frankfurt och fransmännens utpressningar hota att utarma det, skrifver hon till Cristiane: »Det kom goda underrättelser från er alla — då var jag glad och tänkte — pengar hit och pengar dit — om det endast går väl och lyckligt hos dina kära i Weimar, så sofver du lugnt. Och det gör jag också trots allt detta virrvarr.»

Förströelser behöfver den glada fru Gœthe aldrig sakna. Teatern älskar hon lika mycket som sonen och i sina bref till denne redogör hon ofta noggrannt för teaterförhållandena i Frankfurt.

I sin fädernestad har hon en vidsträckt och tillgifven vänkrets, och i många hus är hon en efterlängtad och välkommen gäst. Hos fru Schwarzkopf kom hon jämte några andra förtroliga vänner tillsammans om onsdagarna kl. 5. Man satte sig kring det runda bordet och läste de nyutkomna tyska dramerna med fördelade roller. Så behandlades Wallenstein, Tasso, Ifigenia, Don Carlos m. fl. »Man tror sig alltid på teatern, ty där deklameras härligt», säger hon en gång om detta läsesällskap, och en annan gång utbrister hon: »Das amusirt uns königlich!»

Gœthe skickar henne tidskrifter, böcker samt sina skrifter.

När hon tackar för första delen af Wilhelm Meister, skrifver hon, att hon känner sig trettio år yngre. »Kunde jag klart framställa, hvad jag kände, skulle du vara glad och lycklig öfver att ha förskaffat din moder en sådan glad dag», skrifver hon vidare. Hon gömmer hans skrifter till söndagen, då hon ostördt fördjupar sig däri. Det är isynnerhet på det första bandet hon aldrig kan läsa sig mätt — den härliga lyriken gör henne outsägligt lycklig. »Hvar man än slår upp boken är där ett mästerverk.» Hon är stolt öfver denne son, som är sitt lands ära, men hon förhäfver sig ej. »Ja, käre August», skrifver hon till sonsonen, »jag vet af erfarenhet hvad det vill säga att hafva glädje af sitt barn». En annan gång skrifver hon emellertid till Gœthe: »En smula hjärna mer eller mindre, och du hade kanske varit en helt vanlig människa».

Till Weimar kom hon aldrig, ehuru det mer än en gång var fråga därom. Hon ville ej företaga den på den tiden långa och besvärliga resan — hennes barn fingo i stället besöka henne.

Lugn, glad och lycklig lefde hon ett sällsynt rikt lif — ett lif rikt på fromhet, kärlek och oegennytta, alltid beredd att taga världen sådan den var. Hennes »fasta, lugna mod öfvergaf henne ej heller i döden».

Hon dog den 13 september 1808 och bibehöll till det sista sitt klara hufvud och sin själsstyrka.

Hennes son säger om henne, att hon var en kvinna, som i gammaltestamentlig gudsfruktan lefde ett nyttigt lif, fullt af förtröstan på folkens och familjernas oföränderlige Gud.

Sigrid Kruse.

Från skilda håll.

Fru Jeannette Schwerin †. En af den nyss afslutade kvinnokongressens i London uppgifter var att utse de funktionärer, hvilka under den kommande femårsperioden skola utgöra det internationella kvinnoförbundets centralstyrelse. Denna styrelse har som bekant en helt och hållet kosmopolitisk sammansättning, i det den väljes bland representanterna för de länder, som anslutit sig till världsförbundet. Bland de nyvalda styrelseledamöterna läses namnet Frau Jeannette Schwerin, Tyskland, såsom kassaförvaltare. Nu ingår emellertid underrättelsen att fru Schwerin aflidit i Berlin i en ålder af 47 år. Kännbar som denna förlust är för kvinnovärlden i allmänhet, drabbar den naturligtvis närmast den

stad, där denna framstående kvinna utöfvade sin ädla verksamhet, nämligen Berlin. Det var isynnerhet inom fattigvårdsarbetet fru Schwerin nedlade stora förtjänster, och flera af de reformer, som på senaste åren inom denna del af det sociala lifvet genomförts, hafva tillkommit tack vare hennes energiska åtgöranden. Det var t. ex. på hennes initiativ, under Sällskapets för etisk kultur auspicier, en fast byrå upprättades i Berlin, hvilken lämnar upplysning om rikshufvudstadens alla välgörenhetsinrättningar, (motsvarande F. V. O. byrå i Stockholm.) Hon var en framstående talarinna och skriftställarinna och verkade såväl i tal som skrift för spridandet af kunskap om det som hör till den sanna välgörenheten och höll i detta ämne talrikt besökta föreläsningar, särskildt afsedda för Berlins bildade kvinnor. Arbetarfrågan i alla dess faser intresserade henne äfven på det lifligaste och hon har därpå nedlagt mycket arbete, särskildt genom igångsättande af enquêter i olika länder för utrönande af arbeterskors förhållanden. Med ett ord, i Jeannette Schwerin har Tyskland förlorat en af sina socialt mest dugande kvinnor och kvinnorörelsen en af sina ädlaste representanter och förkämpar.

*

Kvinnorna i Londons kommunalråd. Samma dag som internationella kongressen i London öppnades förkastade engelska öfverhuset med öfverväldigande majoritet förslaget om kvinnans valrätt och valbarhet till Londons kommunalråd, (eller rätten att blifva ålderman och s. k. borough councillor), en anti-kvinnovänlig opinionsyttring, mot hvilken naturligtvis åtskilliga skarpa protester läto höra sig under kongressförhandlingarna. Det är med anledning af en omorganisation af Londons kommunalstyrelse som det kvinnofientliga partiet inom parlamentet passat på tillfället för att åvägabringa denna uteslutning af det kvinliga elementet från städernas förvaltning, där det hittills haft tillfälle att göra sig gällande. Men om kvinnornas sak denna gång lidit ett afgjordt nederlag kan man säga att den fallit med ära. Många röster inom öfverhuset höjde sig mot denna både okloka och orättvisa uteslutning, bland andra markisens af Salisbury, hvilkens tal kan betecknas som den allra vackraste orlofssedel, som den i kommunens tjänst arbetande kvinnan kunnat få. Efter att ha framhållit, att den nya förordningen bland annat innebure skyldigheten för kommunalstyrelsen att öfva uppsikt öfver de fattigas bostadsförhållanden, påvisade talaren att just här låge fältet öppet för den kvinliga förmågan och erfarenheten. All andlig beröring med de arbetande klasserna, alla närmare anknytningspunkter mellan dessa och de bättre lottade — utom då det rörde affärer — komme nästan uteslutande från kvinnorna. Det vore således föga välbetänkt att beröfva staten detta tillskott af arbetskraft och den rikare erfarenhet i hvad som angår de fattigas enskilda lif och moral, som kvinnorna skulle tillföra kommunen ifall de hade säte och stämma i dess styrelse. — I underhuset, där man vid sista läsningen af förslaget äfven stannade vid öfverhusets beslut, uttalade man sig likaledes med det största erkännande om det utmärkta sätt hvarpå kvinnorna alltid skött sina åligganden som medlemmar i förmyndarestyrelser (boards of guardians) och alla andra offentliga förtroendeposter.

*

En hälsning från Florence Nightingale. Att den snart 80-åriga hjältinnan från Krimkriget, som sedan länge dragit sig tillbaka från det offentliga lifvet, ännu med vaken blick följer sitt lifs stora intresse, sjukvården, därom vittnar ett bref, ställdt till sjukvårdssektionen vid kvinnokongressen i London. Brefvet, som upplästes af Lady Aberdeen på en af sammankomsterna, hade följande lydelse:

Mina kära sköterskor, tack, tack för alla framsteg ni ha gjort på dessa sista år. Må Gud välsigna er — och det gör Han. Ni borde vara jordens salt, ty tillfällen därtill ha ni. Tillfällen hos era patienter, utan att predika med ett enda ord, endast genom att i handling visa hvad en kvinna bör vara. Och att hvart år skall komma att visa denna känsla mer och mer, är min innerliga bön.

Er tillgifna och tacksamma vän
Florence Nightingale.

*

Kvinliga sundhetsinspektörer. I den engelska tidskriften *The Nursing Record* läses om ett mycket framgångsrikt experiment, företaget af »City Council» i Birmingham, nämligen att använda kvinnor till sundhetsinspektörer. Dessa ha till uppgift att besöka — upprepade gånger om så behöfs — de fattigas hem, se till att hemmen hållas rena och förhindra spridandet af smittosamma sjukdomar. En läkare, som nyligen har lämnat en rapport angående resultatet af detta försök, anser att dessa inspektrisers arbete tenderar till att i betydlig mån minska dödligheten bland späda barn. De ha besökt en stor massa hem, säger han, och när de förnyat sina besök, ha de nästan alltid funnit, att en stor förbättring har ägt rum. De ha ägnat särskild uppmärksamhet åt renligheten i hemmet och påyrkat att golfven skulle skuras, fönstren öppnas och sofrummen städas. Där de funnit späda barn behäftade med svåra åkommor, ha de ofta kommit tillbaka för att se till att patienterna fått nödig föda och tillsyn. Vid sjukdomsfall gifva de anvisning på vård och personlig hjälp, och hvarhelst de påträffa barn i skolåldern, som icke gå i skola, förhöra de sig om orsaken och söka, om denna befinnes otillräcklig, förmå föräldrarna att sända dem dit o. s. v.

*

Rättelse. I Alma Cleves uppsats *En sommartripp till Italien* (häft. 12) förekomma ett par förargliga tryckfel, hvilka härmed rättas. Sid. 258, rad. 14 uppifrån står: Aspera, läs *Aspern*, och sid. 260, rad. 4 nedifrån står: smyckade, skall vara *uppburna.*

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska Vademecum

för **munnens, tändernas** och **hudens vård** m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt profver af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anstält jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningarne och de använda bakteriekulturernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel Tyfusbacillen	på 1 min., Difteribacillen	på 1 min.
Dentolin	» » » »	» 1—2 » »	» 2—3 »

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel Kolerabakterien	på 1 min., Difteribacillen	på 2 min.
Dentolin	» » » »	» 1 » »	» 3—4 »
Gahnelit	» » » »	» 1 » »	» 4 »
Stomatol	» » » »	» 1—2 » »	» 4 »
Azymol	» » » »	ej på ½ tim., »	ej på 1 tim.
Aseptol	» » » »	ej på 24 tim., »	ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin,
Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 14

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

E. O—s: Den s. k. hvita slafhandeln. Skildring af den internationella kongressen i London den 21—23 juni 1899.

G. H. v. K.: Hem för arbetande bildade kvinnor.

Klara Johanson: Det blåa förklädet.

Litteratur: L. D.: Fulingens kärlekssaga af Prinsessan Karadja. — Bgll Foten och den riktiga formen på skodon af Anton Nyström. — K. J.: Les livres d'or de la science.

Från skilda håll.

Den s. k. hvita slafhandeln.

Skildring af den internationella kongressen i London den 21—23 juni 1899.

Det torde vara bekant, att ett sällskap i London under namn af »The National Vigilance Association» sedan flere år tillbaka i sammanhang med sin öfriga verksamhet för främjande af sedlighet särskildt sökt motarbeta den skändliga handel med unga flickor, som af åtskilliga samvetslösa agenter bedrifves för att förse otuktshusen med nya offer. Sällskapet har genom anställande af särskilda detektiv-poliser vid de brittiska hamnarna och genom ett noggrannt öfvervakande af de resande vid järnvägsstationer m. m. lyckats till en viss grad förebygga, att unga flickor lockas i fördärf genom falska förespeglingar af lönande anställningar i främmande land. Hvilka svårigheter arbetet därvid erbjuder, framgår af en berättelse, som sällskapets sekreterare, Mr. *Coote*, meddelat. Han hade genom ett anonymt bref fått underrättelse, att tre unga flickor skulle på uppgifven dag afresa från en station i London, lockade af en bland de nämnda agenterna. Han vände sig med anledning häraf till polisen, men fick af inspektören det besked, att från dess sida intet kunde åtgöras, då bevisadt brott icke förelåge. Men det utlofvades honom, att två detektiv-konstaplar skulle få åtfölja honom till järnvägsstationen, om han ville söka genom öfvertalande förmå flickorna att afstå från resan. Mr. Coote och konstaplarna begåfvo sig af och träffade ganska riktigt flickorna och agenten, hvilken förhöll sig alldeles passiv. Men, sade Mr. Coote, resultatet af samtalet blef, att flickorna trodde, att det var jag och konstaplarna, som ville locka dem i fördärf, och däremot agenten, som var deras bäste och tillförlitligaste vän, hvilken de utan tvekan följde med.

Sällskapet vann alltmer den öfvertygelsen, att för motverkandet af denna handel erfordras internationella åtgärder, genom hvilka alla Europas länder gemensamt söka bekämpa densamma. Dit hör nästan i främsta rummet, att lockandet till osedlighet i alla länders lagar belägges med någorlunda likartade straff, hvarigenom det möjlig-

göres att, hvarhelst en sådan där agent anträffas, få honom gripen och utlämnad. För åstadkommande häraf önskade »The Vigilance Association» sända sin sekreterare, Mr. Coote, på en rundresa till de europeiska regeringarna, men den dryga utgift detta skulle förorsaka höll sällskapet tillbaka. Då en skrifvelse till en af sällskapets gynnare med begäran om ett anslag af £ 200 blef utan svar, ansåg styrelsen detta som ett tecken att planen borde uppgifvas, men kort därefter mottog Mr. Coote ett bref från en dam af följande korta, men vältaliga innehåll: »Jag närsluter en anvisning på £ 200 för er ädla verksamhet». Vid efterhörandet hos denna dam meddelade hon att, då hon en dag tänkte efter, hvart hon lämpligast skulle sändà den gåfva hon ville gifva, hade hon tämligen oförmodadt känt sig manad att sända den till »The Vigilance Association». Härmed var nu saken afgjord, och Mr. Coote företog en resa genom Holland, Belgien, Frankrike, Tyskland, Ryssland och de skandinaviska länderna.

Öfverallt vände sig Mr. Coote direkt till regeringarna, jämte det han i hvarje land sökte åvägabringa en nationalkomité för frågans behandling, särskildt i syfte att därigenom vinna ett organ, som vid eventuellt beslut om bildandet af ett internationellt förbund skulle kunna ingå såsom en länk däri. Från alla håll möttes Mr. Coote af det största deltagande för sitt värf, och då vissa regeringar förklarade sig villiga att sända officiellt ackrediterade ombud, sattes det till och med i fråga att gifva kongressen en fullt officiell karakter. Detta afböjdes likvisst af Lord Salisbury, som på tillfrågan svarade, att »kongressens syfte har Hennes Majestäts regerings fulla sympati, men att han icke trodde, att det skulle bäst befordras genom utnämnande af delegerade från regeringarna, utan att det vore att föredraga, det öfverläggningen ägde rum oberoende af något officiellt ingripande, samt att därefter det samlade bevismaterialet och de slutsatser, till hvilka man kommit, bragtes till regeringarnas kännedom». Enskildt hade Lord Salisbury låtit förstå, att han fruktade, det en så tidig officiell behandling skulle leda frågan in i den diplomatiska notväxlingens irrgångar och snarare försvåra lösningen än gagna den.

Så samlades emellertid i London delegerade från Österrike, Belgien, Danmark, Frankrike, Tyskland, Nederländerna, Norge, Ryssland, Sverige, Schweitz, England och Förenta Staterna i Amerika till ett antal af 134, hvarjämte från olika sällskap inom England anmälde sig icke mindre än 124 representanter, så att hela antalet af de hos »The Vigilance Association» formligen anmälda deltagarna

utgjorde 258. Men därutöfver deltogo i kongressen åtskilliga intresserade personer, så att samlingen vid kongressens allmänna möten torde uppgått till mellan tre- och fyrahundra personer. För beredande af förhandlingarna, affattande af förslag till resolutioner m. m. utsågs en komité af 15 personer, representerande de olika nationalföreningarna, hvilken höll sitt första sammanträde under ordförandeskap af brukspatron *Tamm* den 19 juni och sedan under kongressens lopp upprepade gånger samlades, till sist efter kongressens slut den 23:e på eftermiddagen.

Kongressen inleddes genom en mottagning tisdagen den 20 juni på aftonen. Denna var anordnad af Mr. och Mrs. Thomasson från Boston och hölls i »The Royal Society of British Artists'» lokal, där man från ett förrum kom in i en mindre sal, hvarest mötesmärket (tre små silkesbollar i hvitt och blått, hopfästade vid ett smalt band) af vänliga händer fästes på de delegerades bröst. Därjämte vidtogs för undvikande af presentationer och lättare stiftande af bekantskaper den praktiska åtgärden att vid sidan af mötesmärket fästes ett kort med den resp. personens titel och namn tydligt utskrifna. Detta gälde naturligtvis endast vid denna mottagning. Själfva mottagningen hölls i den stora utställningssalen, där en musik-kår under aftonens lopp spelade. Innanför denna sal lågo två mindre rum, där allahanda förfriskningar serverades. Såsom vanligt vid dessa internationella kongresser var snart den babelska förbistringen i gång, och engelska, franska, tyska, svenska surrade om hvartannat, till dess man slutligen knappast visste hvad man talade för språk. Det är vid sådana tillfällen man mer än någonsin önskar sig ett gemensamt världsspråk, hälst då, såsom här, åtskilliga af fransmännen med senatorn M:r Bérenger i spetsen ihärdigt vägrade att förstå någonting annat än franska och därför under hela kongressen fordrade, att allting skulle öfversättas till detta språk. Det skulle varit intressant att höra hvad M:r Bérenger skulle sagt, om ryssarna framställt samma anspråk med afseende å ryskan.

Onsdagen den 21 juni samlades de delegerade till det första allmänna mötet i Westminster Palace Hotel. Den stora sal, i hvilken mötena höllos, var prydd med de olika ländernas flaggor, och bland dessa svajade i närheten af de stolar, som voro afsedda för oss svenskar, de kära blå och gula färgerna. I detta sammanhang må nämnas, att på den tredje mötesdagen, då rapporterna från Sverige delgåfvos, hade genom våra älskvärda svenska damers försorg alla de svenska delegerade blifvit försedda med små knapphåls-

buketter af blå och gula blommor. Vid hvarje allmänt möte följdes den ordning, att förhandlingarna inleddes med en s. k. opening ceremony, vid hvilken för hvarje gång fyra herrar och damer af mera bemärkt samhällsställning hälsade deltagarna med hvar sitt korta tal (det var på förhand bestämdt, att denna ceremoni icke fick upptaga mer än en half timme, hvilket — såsom också en af talarne, Rev. Canon Scott Holland anmärkte — begränsade hvarje tal inom en tidrymd af sju och en half minut). Detta uppdrag hade så fördelats, att tribunen intogs första dagen af hertigen af Westminster (i parentes en af Englands rikaste män, som äger en stor del af den mark, på hvilken London är bygdt, och hvars inkomster sägas uppgå till omkring 20,000 kronor *om dagen* eller öfver sju millioner kronor pr år), biskopen af London, Prebendary Webb-Peploe och Miss Ellice Hopkins, hvilken sistnämnda dock af sjukdom hindrades att infinna sig; andra dagen af kardinal-ärkebiskopen af Westminster, grefvinnan af Aberdeen, parlamentsledamoten Mr. Henry Wilson och Rev. Canon Scott Holland; tredje dagen af earlen af Aberdeen, lady Battersea, öfver-rabbinen d:r Adler och lord Kinnaird. Hvad som härvid genast torde falla i ögonen är, att det direkt religiösa elementet representerades första dagen af en af den engelska kyrkans biskopar, andra dagen af den katolske ärkebiskopen och tredje dagen af den israelitiske öfver-rabbinen. Man hade härmed velat gifva ett uttryck åt den grundsats, att i det verk, som förehafves, alla kunna sluta sig tillsammans utan hänsyn till religiös bekännelse, och man hade dessutom en särskild anledning att visa tacksamhet mot den mosaiska församlingen i London, emedan den så väsentligen bidragit till bestridande af kostnaderna för kongressen. Dessa uppgingo nämligen — oafsedt den storartade gästfrihet, som utvecklades — för lokal, tryckningskostnader, byrå m. m. till den efter våra förhållanden betydliga summan af £ 600 = 10,800 kronor, af hvilka den mosaiska församlingen lämnade £ 200 eller tredjedelen.

Efter afslutningen af »the opening ceremony» vidtogo de egentliga kongress-förhandlingarna, under ordförandeskap första dagen af Mr. Percy Bunting, bekant för oss alla från federations-konferensen i Stockholm 1890, andra dagen af M:r Georges Picot, medlem af franska Institutet, och tredje dagen af grefve Bernstorff, kammarherre hos kejsaren af Tyskland. Så hade äfven i detta afseende de tre stora nationerna blifvit i tur och ordning representerade.

Förhandlingarna pågingo från klockan tio till tolf, hvarefter en timmes uppehåll gjordes för luncheon, och från klockan ett till

fyra eller half fem; de skulle så ordnas, att under förmiddagstimmarna hufvudsakligen förekomme afgifvandet af rapporterna från de olika länderna och under eftermiddagstimmarna diskussion. Härifrån gjordes dock flere afvikelser, så att både diskussion företogs under de första timmarna och föredrag af rapporter under de senare.

Att följa förhandlingarna i detalj skulle blifva alltför vidlyftigt. Må det vara nog att beträffande rapporterna säga, det förekomsten af den »hvita slafhandeln» till fullo konstaterades och i vissa delar blottades i hela sin fasaväckande gestalt. Ett egendomligt intryck gjorde det, då Mrs. Sheldon Amos (välbekant för alla medlemmar af Federationen) meddelade, att från vissa håll rapporten innehöll, att ingen sådan handel funnes, under det att »The Vigilance Association» kunde genom upplysningar från annat håll konstatera, att den förekomme äfven i dessa länder. Hon drog däraf den slutsatsen, att där intet blifvit gjordt för att motarbeta slafhandeln eller ens vinna tillförlitliga upplysningar om densamma. En liten tvist uppstod mellan de franska och de schweitziska delegerade med anledning af den framställning Madame de Tscharner från Schweitz gjorde af den behandling en ung flicka rönt i Paris, hvaremot fransmännen protesterade, under påstående af professor Joly från Paris, att Frankrike vore endast ett genomfartsland för unga kvinnor, som drogos till andra länder. Tvisten afslöts, då M:me Tscharner förklarade, att samtliga handlingar i ärendet blifvit öfverlämnade till den franska polisen och funnes där till påseende. En tämligen obehaglig diskussion uppstod, efter det baronessan von Langenau afgifvit sin rapport från Österrike, i det en ung dam, som själf haft anställning såsom guvernant därstädes, lifligt protesterade mot den mörka skildring baronessan von Langenau gjort af de unga utländskornas ställning och särskildt betonade det förbiseende, hvartill hon gjort sig skyldig, då hon icke omnämnt den verksamhet i detta hänseende, som utöfvas af det katolska presterskapet. Protesten framfördes med en viss häftighet och syntes vilja urarta till en tvist om protestantism och katolicism, hvilket föranledde ordföranden att afbryta det hela, under förklaring att han icke kunde tillåta indragandet i diskussionen af denna fråga, hälst som intet angrepp vore tänkbart, då baronessan von Langenau själf är katolik. I detta sammanhang må nämnas, att inom expert-komitén uttalades tämligen oförbehållsamt af de franska delegerade, att de väntade det starkaste stödet af protestantismen och ansågo striden mot slafhandeln mycket lättare förd till seger i de protestantiska än i de katolska länderna.

På tal om de meningsskiljaktigheter, som förekommo, och hvilka på intet sätt störde den enighet, som i öfrigt utmärkte kongressen, kan jag icke underlåta att påpeka den grundåtskillnad i uppfattningen af den föreliggande frågan, som gick genom hela diskussionen såsom en underström. Jag menar framhållandet å ena sidan af den reglementerade prostitutionen såsom den väsentliga grundorsaken till den hvita slafhandeln, tillbakaskjutandet å andra sidan af denna fråga. Det är nog sannolikt, att M:r Minod (se Bulletin Continental n:o 7 d. å.) har rätt i sin åsikt, att, om frågan ställts till votering, en »ofantlig majoritet» af de delegerade skulle röstat mot den reglementerade prostitutionen. Talan å denna sida fördes rätt fram af professor Stuart (vi minnas honom ju såsom ordförande i Stockholmskonferensen 1890), Mr. Wilson och d:r Bonmariage från Brüssel samt framgick mera försiktigt af en stor del bland de gjorda uttalandena. Också var det egendomligt att gifva akt uppå, huru hvarje yttrande i denna riktning hälsades med lifliga och ihållande applåder. Den motsatta sidans talan fördes hufvudsakligen af M:r Bérenger och M:r Moncharville och gick egentligen ut på att icke nu upptaga frågan om undertryckande af otuktshusen, då man kunde befara, att regeringarna därigenom skulle blifva mindre villiga att lyssna till framställningarna om motverkande af den hvita slafhandeln. Huruvida något tyst aftal i denna riktning, såsom M:r Minod (anf. st.) påstår, förelåg mellan Mr. Coote och de franska delegerade, känner jag icke, men håller det icke för osannolikt. Inom expertkomitén gjorde sig den åsikten gällande, att det framför allt vore af vikt, att kongressen komme till ett *enhälligt* beslut, och att därför denna fråga finge skjutas åt sidan tills vidare, och samma åsikt var utan tvifvel kongressens, då resolutionerna utan minsta splittring fattades. Vi kunna för öfrigt till fullo instämma med M:r Minod, att »kongressen beträdt en väg, som med nödvändighet, med eller mot dess vilja, skall föra fram till målet» (nämligen upphäfvandet af den reglementerade prostitutionen).

Resultatet af kongressens förhandlingar föreligger i de af expert-komitén formulerade och af kongressen enhälligt antagna resolutionerna. Dessa dela sig i två stora hufvudgrupper. Den första, som hvilar på det under första mötesdagen fattade beslutet, att »kongressen gillar grundsatsen att bilda en permanent internationell organisation, som har att fullända och verkställa kongressens arbete», innehåller följande:

1. I hvarje land skall finnas en national-komité för bekämpande

af den hvita slafhandeln. Samtliga national-komitéer bilda kongressen.

De redan befintliga komitéer, som äro representerade vid denna kongress, utgöra komitéerna i sina resp. hemland; de hafva rätt att ändra sina egna konstitutioner, om de så finna för godt. I alla länder skola komitéer bildas, och det uppdrages åt Byrån att härutinnan taga initiativ.

2. Kongressen utser en internationell komité, bestående af två representanter för hvarje national-komité.
3. Kongressens Byrå skall bestå af de två engelska representanterna i den internationella komitén och af tre andra personer, som utses af »The National Vigilance Association». Hvarje national-komité har rätt att, om den så finner lämpligt, nämna en i London bosatt delegerad att närvara vid Byråns sammanträden.
4. Vid hvarje allmänt sammanträdande af kongressen bestämmes tid och plats för nästa kongress; men den internationella komitén kan ändra tiden och platsen, i fall omständigheterna göra det önskvärdt.
5. Den internationella komitén sammanträder på kallelse af Byrån eller handlar genom brefväxling. Hvar tredje månad skall sådan brefväxling, som tid efter annan meddelar nödiga underrättelser, äga rum mellan Byrån och national-komitéerna. Hvarje national-komité utser en korrespondent.

Sedan sålunda själfva organisationen af ett internationellt förbund till bekämpande af den hvita slafhandeln blifvit fastställd, återstod att i den andra gruppen af resolutioner öfverenskomma om vissa hufvudpunkter för verksamheten. Det syntes expert-komitén, att denna till en början borde riktas hufvudsakligen därpå att så vidt som möjligt definiera själfva brottet och få detta skäligen likformigt straffbart i alla länders lagstiftning (detta särskildt med afseende på möjligheten af brottslingens utlämnande i främmande land) samt att ordna frågan om rätta platsen för väckande af åtal (jurisdiktion). I följd häraf framlade expert-komitén följande förslag till resolution, hvilket på tredje och sista mötesdagen af kongressen likaledes enhälligt antogs:

Kongressen uttalar den önskan,

A. att regeringarna måtte träffa öfverenskommelse om

1. att straffa, så vidt möjligt med straff af samma grad, den som med våld, list, missbruk af myndighet eller på

något annat sätt af tvång förleder kvinnor eller unga flickor att öfverlämna sig åt otukt; och i de fall, då personer anklagas för detta brott,

2. vidtaga samtidiga undersökningar af brottet, när de fakta, som konstituera det, falla inom olika länder,
3. att förebygga hvarje tvist om jurisdiktion genom att bestämma rätta platsen för väckande af åtal,
4. att ingå internationella fördrag om utlämnande af den anklagade.

B. Att välgörenhets- och barmhertighetsföreningarna i de särskilda länderna må ingå en fast och stadigvarande öfverenskommelse att meddela hvarandra underrättelse om kvinnors utflyttning (emigration) under misstänkta omständigheter och att åtaga sig att beskydda emigranterna vid deras ankomst.

C. Att en noggrann och fullständig förteckning må uppgöras öfver alla föreningar i de olika länderna, som äro i stånd till och villiga att åtaga sig denna förpliktelse.

D. Att denna förteckning må tillställas alla regeringar och föreningar.

Vid punkten *A* mom. 1 gjordes under diskussionen det tillägg, att straffet måtte gälla icke blott förledandet att hängifva sig åt otuktslif, utan äfven tvingandet att fortsätta ett sådant lif, hvilket tillägg öfverlämnades åt expert-komitén för behandling och vid dess sammanträde efter kongressens slut också af komitén godkändes.

Slutligen gjordes på hemställan af de engelska delegerade till protokollet det uttalande,

att kongressen förklarar de förestående resolutionerna innefatta endast det minimum af kongressens önskningar, hvilket kan genast vinnas.

I öfverensstämmelse med föreskriften i den första hufvudgruppens mom. 4 bestämde kongressen, att nästa kongress skall hållas år 1891 i Schweitz å plats, som bestämmes af den schweitziska nationalkomitén.

Sedan de skilda ländernas representanter framburit sina tacksägelser till dem, som föranstaltat denna kongress, och särskildt till »The Vigilance Association» och dess sekreterare Mr. Coote, samt sedan ett uttalande af tacksamhet till ordföranden skett, afslöts kongressen.

Det skulle emellertid vara både ofullständigt i redogörelsen och otacksamt att icke nämna något om den storartade gästfrihet,

som bevisades alla de främmande deltagarna i kongressen. Redan förut hade ju kommit oss till handa inbjudningar att, under hela den tid kongressen varade, bo och vistas inom enskilda familjer i självfva London och dess omedelbara närhet. Om den gästfrihet och synnerliga välvilja, som där visades oss, torde de enskilda deltagarna, hvar för sig, hafva mycket att förtälja. Men dessutom inbjödos vi till mottagningar, af hvilka den första, på tisdags afton, redan blifvit omnämnd. Den andra hölls på torsdags afton kl. 10—12, då vi voro inbjudna af hertiginnan af Westminster i det hertigliga palatset. Om denna mottagning skall jag nämna något längre fram. Den tredje och sista mottagningen ägde rum på fredags afton hos Mr. och Mrs. Bunting i deras hem.

Hvad som däremot var en fullständig öfverraskning, var det, att vi hvarje dag under kongressen inbjödos att under uppehållet i förhandlingarna kl. 12—1 intaga luncheon i hotellet, där kongressen samlades. Denna inbjudning var utfärdad första dagen af komitén för upphäfvande af den reglementerade prostitutionen, andra dagen af parlamentsledamoten Mr. Samuel Smith och tredje dagen af »The Vigilance Association». Hvad som gaf åt dessa måltidssamlingar en egendomlig karakter, var det, att vid slutet af hvarje höllos åtskilliga »speeches» öfver skilda ämnen, så att de utgjorde liksom en liten serie af särskilda förhandlingar mellan kongressens öfverläggningar, ett slags kongress inom kongressen. Den första dagen talade professor Stuart, Mrs. Archibald Little och M:me Klerck från Holland, hvilka alla framhöllo nödvändigheten af den reglementerade prostitutionens upphäfvande, om man skall kunna motarbeta den hvita slafhandeln. Den tredje dagen inskränkte sig talen hufvudsakligen till uttalanden af de delegerades tacksamhet för Mr. Coote, hvarvid särskildt brukspatron Tamm förde vår talan i ett hjärtevarmt föredrag, som han afslöt med en kraftig »handskakning» med Mr. Coote.

Det är egentligen vid talen den andra dagen efter luncheon jag skulle vilja dröja, emedan de voro af stort intresse och indirekt återföra mig till hertiginnans af Westminster mottagning på aftonen samma dag. Inbjudaren Mr. Smith vände sig nämligen till de närvarande med det meddelande, att han och M:r Bérenger, den förre i London, den senare i Paris, stodo i spetsen för en förening till undertryckande af osedlig litteratur m. m. Han påkallade kongressens sympati och medverkan för detta syftemål och nämnde därvid särskildt tre källor för osedlighet, som borde tillstoppas. Den rent

osedliga litteraturen, affischeringen, bilderna komme tydligtvis i första rummet. M:r Bérenger berättade i ett följande tal, att han egentligen börjat verka för undertryckande af dessa ting, då han en dag vid sin hemkomst fann på ett plank midt emot sin bostad uppklistrad en affisch i skrikande färger, framställande en fullständigt naken kvinna med uppgift om adressen, där hon förevisades. Men såsom bidragande orsaker nämnde Mr. Smith teatrarna och slutligen för det tredje damernas dräkt. Det är detta sista, som leder mig tillbaka till den förut omtalade mottagningen hos hertiginnan af Westminster, ty där gafs illustrationen till föredraget. Förhållandet var nämligen, att hertiginnan ställt vår mottagning i samband med en större »reception» af hennes umgängeskrets inom den engelska aristokratien, och vi hade således nöjet icke allenast att få se de hertigliga praktrummen med sin berömda tafvelsamling (hufvudsakligen målningar af Rembrandt), utan ock att få en tydlig föreställning om de högaristokratiska engelska damernas klädedräkt. Jag kan — äfven med fara att stöta för hufvudet genom min grofhet — icke finna något annat uttryck att beteckna den med än — *oanständig*. Jag läste tillfälligtvis härom dagen — jag tror i en följetong — att en äkta man sade till sin hustru, att han tyckte, det sömmerskan för alla de penningar klädningen kostat väl kunnat bestå litet mera tyg öfver axlarne. Det är just precis den tanke, som jag tror föll oss alla in vid åsynen af de engelska damerna. Jag menar mig icke begå någon indiskretion, då jag omtalar, att jag händelsevis kom att höra ett samtal mellan två af våra ärbart klädda svenska damer, som skämtade med hvarandra öfver deras så betydligt afvikande klädedräkt. Den ena af dem utbrast därvid med mycken indignation: »Det får jag säga, att om jag icke får vara med i societeten på andra villkor, än att jag skall vara naken, då afstår jag hellre». Jag skulle gärna velat öfversätta detta till engelska och ropa ut det, så att det dånat i salen, men för att icke ställa till skandal, så — gick jag min väg.

Ännu blott ett slutord! — Jag träffade alldeles händelsevis i en omnibus den gamle, ärevördige människovännen d:r Paton och blef presenterad för honom (han gjorde mig i förbigående sagdt en stor tjänst vid mina bemödanden att få kännedom om de s. k. skolkare-skolorna). Han var alldeles entusiasmerad öfver vår kongress, hvilken han på grund af sin ålder (han är några och åttio år) icke själf vågade bevista. I sin hänförelse sade han bland annat: »Denna kongress skrifver ett nytt blad i mänsklighetens

historia». Jag skulle vilja något modifiera detta hans yttrande. Jag hoppas, att denna kongress skrifvit *de första raderna* af ett nytt blad i mänsklighetens historia; hurudan fortsättningen skall blifva, det beror af dig, ärade läsarinna och läsare.

E. O—s.

Hem för arbetande bildade kvinnor.

Under den nyligen afslutade internationella kvinnokongressen i London förekom till behandling bland annat frågan om anskaffande af bättre bostäder för de bildade kvinnor, som genom olika slags sysselsättning förtjäna sitt uppehälle. Denna fråga har särskildt i London länge varit brännande och det väckte därför ett mycket lifligt intresse, när af *mr Gilbert Parker* framlades ett, såsom det synes, fullt tillfredsställande förslag att lösa densamma. Såväl de närvarande kongressmedlemmarna som större delen af Londonpressen mottog mr Parkers förslag på det mest sympatiska sätt; endast på grund häraf torde detsamma förtjäna ett omnämnande i Dagny, men härtill kommer, att förslaget i åtskilliga delar torde äga sin tillämpning för stockholmska förhållanden och säkert torde vara, att de svåra missförhållanden i bostadsväg, som f. n. existera i Stockholm för alla samhällsklasser och ej minst för de personer, hvarom här är fråga, kräfva en skyndsam ändring. Det torde därför vara af intresse att med några få ord referera det omnämnda förslaget.

Mr Parker lämnade först en ganska dyster skildring af de i London arbetande bildade kvinnornas löne- och bostadsförhållanden. Antalet bildade kvinnor som i London förtjäna sitt uppehälle synes uppgå till en half million. Deras årliga förtjänst växlar mellan 50 och 140 p. st. och veckoaflöningen uppgår i allmänhet till 25 à 30 shilling.* På åtskilliga håll är likväl aflöningen betydligt lägre, såsom å Krigsdepartementet, där 15 à 16 sh. betalas pr vecka med en årlig förhöjning af 1 à 1½ sh. i veckan.

Är nu denna aflöning af 25 à 30 shilling pr vecka tillräcklig för en person med små anspråk? Mr Parker svarar med att visa, att ett fruntimmer som önskar ha ett eget, ehuru anspråkslöst hem, som vill ha någorlunda kraftig föda, men som i öfrigt iakttager stor

* 1 pund sterling = 18 kr.; 1 shilling = 0,90 kr.; 1 d. (penny) = 7,5 öre.

sparsamhet, ej kan nedbringa en veckas utgifter under 27 à 28 sh. Dessa utgifter specificeras sålunda: hyra för ett rum i någon central del af staden (lägst) 9 sh., mat 10 sh., lunch nära arbetsplatsen 2 sh., ljus, kol 1 sh. 6 d., bad 1 sh., 6 d., spårvagns- eller omnibusbiljetter 6 d. och diverse utgifter 2 sh. 6 d. Dessa utgiftsposter kunna ej reduceras, utan att obehag, otrefnad eller svält uppstår. Visserligen kan ett rum erhållas billigare i förstäderna, men då måste man dagligen anlita järnvägen, hvilket isynnerhet kvällstiden är obehagligt, och att använda velociped är vanligen ogörligt i Londons centrala delar. Hela veckolönen åtgår sålunda till bostads- och lefnadsomkostnaderna. Intet återstår för anskaffning af kläder m. m., ej heller kan under vanliga förhållanden någon del af inkomsten användas till ett aldrig så obetydligt underhåll af någon anhörig eller till några som helst nöjen, hvilka dock äro behöfliga för hvarje människa.

När mr Parker sålunda efter en noggrann utredning, hvars resultat vi här endast kunnat återge, kommit till den slutsatsen, att något ovillkorligen *måste* göras för att minska bostads- och lefnadsomkostnaderna (då någon löneförhöjning väl ej är att vänta under den närmaste framtiden), framställer han den helt naturliga frågan: Hvad bör göras? Som svar härpå lämnade han ett förslag, som i korthet skall här återgifvas:

I någon af Londons centrala delar, såsom Westminster eller Bloomsbury, uppföres ett hus med lägenheter för 400 personer. Ett dylikt företag bör ej få en verklig eller skenbar karakter af välgörenhet; bolaget — ty ett sådant skulle realisera planen — borde beräkna 5 % ränta å sina pengar; att en dylik ränta bör kunna erhållas, har förslagsställaren visat med siffror, som granskats och jämförts af sakkunniga personer. Huset skulle naturligtvis ha ett prydligt yttre, alla de nyaste sanitära anordningarna borde tillämpas och hufvudvikten läggas vid att åstadkomma trefnad och bekvämlighet för hyresgästerna. Elektriskt ljus skulle införas öfverallt och i hvarje våning borde finnas 8—10 badrum. Sofrummen skulle vara af 3 olika slag: 280 st. mindre dylika med en veckohyra af 5 shilling, 70 st. större för 7 sh. 6 d. pr vecka samt 50 dubletter, afsedda för systrar eller vänner, med en hyra uppgående till 8 sh. pr vecka. Hvarje rum skall förses med ett skåp i en utskärning i väggen, en soffa och stolar, tvättställ samt en byrå, som användes till toilettbord. Utom dessa sofrum skola finnas följande sällskaps rum: 1 matsal, 2—3 förmak, 1 läsrum, hvilka alla fritt få dispo-

neras af hyresgästerna, samt dessutom ett halft dussin mottagningsrum, som mot en afgift af omkring 1 sh. à 1/6 pr kväll uthyras till hyresgästerna, när dessa önska se vänner eller släktingar.

I matsalen serveras mat till billiga priser. Afgiften för denna erlägges pr vecka. I svenskt mynt fördela sig utgifterna sålunda:

7 frukostar à 25 öre	kr.	1: 75
6 middagar à 60 »	»	3: 60
1 d:o (söndag)	»	0: 75
1 lunch (söndag)	»	0: 45
bad, ljus, tvätt, städning m. m.	»	2: 45
	Kr.	9: —

Under beräkning att inkomsterna äro 25 sh. pr vecka och ett af de mindre rummen användes (5 sh.), skulle sålunda, sedan hyra och lefnadsomkostnader frånräknats, återstå omkring 10 shillings för kläder, nöjen o. s. v.

Mr Parker redogjorde härefter för några praktiska anordningar som borde iakttagas; såsom att en sömmerska skulle vara boende inom huset i och för lagning af kläder, att likaså en sköterska borde finnas till hands vid sjukdomsfall o. s. v. Inga besvärliga regler borde f. ö. vara gällande. Ej andra än arbetande bildade kvinnor finge mottagas; ansökan om plats i hemmet borde pröfvas af föreståndarskan, på hvilkens duglighet och takt företagets framgång till en stor del måste bero.

Företagets finansiella sida, som här ej torde behöfva i detalj återgifvas, afhandlades utförligt af mr Parker. Samtliga utgifter för uppförandet af huset, möbler m. m., beräknas till omkr. 26,000 p. st. Skatter, löner, ljus, värme, reparation m. m. antagas uppgå till närmare 4,000 p. st. Härtill kommer 5 % ränta å byggnader, möbler m. m., tomthyra, amortering, uppgående till ej fullt 2,000 p. st. Inkomsterna, d. v. s. hyrorna för rummen, öfverskjuta samtliga utgifterna med omkring 200 p. st. Det torde böra anmärkas, att dessa beräkningar ej äro rena fantasier, utan tvärtom grunda sig på redan existerande, med den angifna planen i det närmaste öfverensstämmande, ehuru betydligt mindre företag. Siffrorna äro dessutom granskade af sakkunniga personer, hvarför hela förslaget, enligt hvad en af de större Londontidningarna betonat, är så väl utredt och behofvet af ett dylikt hem så trängande, att det endast behöfves litet företagsamhet för att planen skall kunna förverkligas. Utan tvifvel kommer äfven ett dylikt hus till stånd i London.

* *
*

Kan ett företag i ofvan antydda riktning ha någon betydelse för Stockholmsförhållanden? Det vore önskligt om de personer, hvilkas ställning skulle bättras genom företaget, meddelade sina åsikter i denna fråga. Skulle, såsom vi antaga, en modifierad form af detta förslag visa sig vara behöflig och nödvändig för de bildade kvinnor i Stockholm, som på olika sätt förtjäna sitt uppehälle och som nu mer än någonsin plågas af öfvermodiga hyresvärdar, är det att hoppas att några 5-procentsfilantroper ej skola töfva att komma till hjälp för att förverkliga planen.

G. H. v. K.

Det blåa förklädet.

»Man går aldrig förgäfves på gatan», anförtrodde mig en gång en underlig människa, och det låg en betvingande trovärdighet i hans röst, då han utredde hurusom han aldrig kunde gå ett par kvarter utan att upplefva åtskilligt och huru hvarje hans vandring skänkte honom stoff till en tjock bok, som han aldrig hann börja, innan han måste ge sig ut igen. Ingen misstänkte honom för att observera något, ty han ägde denna nyckfulla närsynthet, som berättigar en person att utan hälsning snudda förbi sina bekanta men icke hindrar honom att vika om hörnet, så fort en flik af dem skymtar i fjärran... Men främlingen, som han mötte, såg han rätt igenom vid ett ögonkast, och han hörde tydligt hvad två förbigående hviskade till hvarann i sina hjärtan, fastän en brandkår mycket lätt kunde passera honom obemärkt och fastän han röjde stor svårighet att uppfatta frågor, som hans vänner skreko honom i örat.

Han var typen för en gatudrömmare, men han är död nu och upplefver väl ingenting mer.

Jag mindes honom en dag, en af sommarens hetaste och blåaste dagar, då jag gick långsamt framåt en tom, bred gata, en fullkomlig godtköpsgata, där intet hus var äldre än tio år och ingen bottenvåning saknade sin kortvaruhandel och sin cigarrbod. Jag trodde till en början, att jag ensam dominerade gatan, dock utan att känna någon fröjd öfver detta faktum, men plötsligt varseblef jag, att vi voro flere stycken, och i detsamma greps jag af ett starkt intresse för situationen.

Först och främst var där, på skuggsidan af gatan, en liten hvitklädd flicka, som jag i en hast taxerade till fem år. Hennes runda ansikte glödde under babyhatten, ty hon var upptagen af en mycket ansträngande sysselsättning, som tog både kroppskrafter och själsnärvaro starkt i anspråk. Hon kastade nämligen en stor grå gummiboll mot en stor brun port och fångade den i sina små röda händer, när den kom tillbaka.

Ty bollen kom ideligen tillbaka! Hade den inte det gjort, så skulle det inte händt så mycket den dagen . . .

På trottoaren midt emot, rätt i solgasset, stod ett blått förkläde orörligt och grubblande, i färd med att genom en knagglig och vidlyftig tankeoperation söka utfundera hvad det var för en dold kraft, som kom den förhäxade bollen att alltjämt återvända till händerna, som slungade bort den.

Det blåa förklädet afslutades nertill af ett par små svartbruna fötter och rundade sig upptill i ett solbrändt hufvud med trubbiga drag och hvitgult hår. Allt detta tillsammans bildade en liten man, som såg ut att upplefva sin tredje sommar.

Ja som sagdt, det blåa förklädet laborerade med en gåta. En sten, som det nyss låtit falla ur en af sina slappt utefter sidorna hängande händer, tydde på att det understödt sitt intellektuella arbete med praktiska experimenter, som emellertid snarare krånglat till problemet.

Den lilla hvitklädda kastade då och då en triumferande blick öfver axeln. Hon insåg det blåa förklädets bryderi och gladde sig åt det. Men förklädet vred sig icke af blygsel inför dessa impertinenta blickar, som jag skulle ha gjort, det förändrade icke en min, det grubblade lugnt vidare, icke i resignerad förtviflan utan i energisk hoppfullhet. Det visste ännu icke, att det finns saker, som icke låta utgrunda sig!

Men under det bollen metodiskt flög upp och ner mellan den stora bruna porten och de små röda händerna och under det de blåa ögonen, som hörde till det blåa förklädet, flögo med så långt de kunde komma utan att sätta det runda hufvudet i rörelse, nalkades Ödet.

Det kom på soltrottoaren och gick med långa steg, som dånade mot asfalten. Det var en ung herre i ljusa sommarkläder och med en resväska i handen. Han skulle till ångbåten och hade naturligtvis kommit åstad i sista minuten. Det var emellertid inte precis därför han klef så raskt på och lyfte sulorna så högt. Han hade

för vana att gå så där, för öfrigt kunde han mycket väl fara med någon annan båt, som gick någon annanstans — det bara roade honom att se om han skulle hinna fram i tid, fastän han gick längsta vägen.

Han hörde inte till det affärsmässiga och maskinklippta slaget, han hade en ljuslockig peruk, som böljade fram under halmhatten, och han såg godmodigt lefnadsglad ut som den sorglöst vandrande hjälten i en tysk novell. Man tänker sig aldrig ödet i den gestalten.

Jag såg det komma, men hvad skulle jag göra? Jag var för långt borta, och för öfrigt kunde det ju hända, att katastrofen uteblef.

Nej, det hände inte. Det gick fortare än jag anade. Jag såg ett blått bylte skjuta upp i luften och sedan falla platt ned på trottoaren.

I nästa sekund förstod jag, att den unge herrns fot hade fattat tag i det blåa förklädet och fört det med på sin luftresa. Det var ungefär så jag hade tänkt mig det på förhand.

Det blåa förklädet låg ett ögonblick alldeles stilla, sedan reste det sig hastigt upp och blef stående i tankar; men denna gången gälde de icke den märkvärdiga bollen, ej heller rörde de sig kring den unge herrn, som redan hade hunnit ett godt stycke bort och som pysen i förklädet aldrig hade fått syn på.

Det låg ångest i hans uttryck nu. Lifvet gaf honom för många gåtor. Detta var hans första spark. Hvar kom den ifrån? Hvarför fick han den? Skulle det komma fler?

Plötsligt förvredos hans drag till en min af deciderad smärta, han lade handen på sitt högra knä och började linka framåt, gnidande sig längs det blåa förklädet och ömkligt gråtande.

Hans sätt att gråta frapperade mig och spred ljus öfver hans familjeförhållanden. Han snyftade inte, han var alldeles tyst och tårarna samlade sig i ögonen och stannade där med undantag af två stora droppar, som långsamt åkte ned och plöjde ett par ljusa strimmor på kinderna. Det blef klart för mig, att han inte hade några syskon och inga lekkamrater, att hans mor inte hade tid att sysselsätta sig med honom och att han således inte plägade ha någon att gråta för.

Den unge herrn var emellertid icke alldeles omedveten om att han föröfvat något slags åverkan, fastän han i första ögonblicket icke gitte undersöka det lilla skynke, som hans fot hade trasslat in sig i.

Nu vände han sig aningsfullt om och uppfattade genast sakernas ställning. Med några väldiga språng nådde han det blåa förklädet, klappade det på hufvudet och började tala en mängd vänliga ord med samma faderligt ömma röst, som jag tänker att han brukar använda mot sin egen minsta syster.

»Slog du dig? Slog du dig mycket? Stackars liten! Så ja lilla pysen, så ja...»

Pysen grät inte längre och kände ingen smärta. Hans drag hade jämnats ut igen, och han började resigneradt fundera på nytt. Hvar kom den fine herrn ifrån och hvarför talade han till honom? Då tog den unge herrn en tjugofemöring ur västfickan och, tryckte den i pysens hand, hvarpå han marscherar åstad igen, dubbelt så lefnadsglad som förut.

Pysen såg ett ögonblick på slanten, och vid det han såg, vek eftertankens moln från hans anlete och efterträddes af en frejdig beslutsamhet, som icke var fri från en nyans af öfversitteri.

Han kastar en nonchalant blick öfver gatan till den hvitklädda, som har tappat bollen och afundsamt iakttager händelserna på solsidan, kramar myntet hårdt i högra handen, placerar sina korta armar på ryggen och börjar marschera med högburet hufvud framåt sin trottoar. Det var pengar värdt att se honom gå. Han lyfte benen så högt han möjligtvis kunde och satte ned fötterna, så att det sade klapp! i asfalten.

Intet drömmande nu längre, intet grubbel öfver lifvets irriterande och bittra gåtor! Rikedomen hade tystat hans andes kraf och lagt balsam på hans kropps plågor. Filosofen hade förvandlats till kapitalist och det blåa förklädet skulle försvinna genom dörren till boden med karamellburkarna...

Klara Johanson.

Litteratur.

Fulingens kärlekssaga. Berättelse af *Prinsessan Karadja.*

Titeln på föreliggande berättelse är icke lyckligt vald. Bara namnet »Fulingens kärlekssaga» ger föreställningen om något groteskt och underklassigt som på förhand prevenerar en mot arbetet. Men öfvervinner man sin motvilja och tar itu med den lilla eldröda boken med den osympatiska titeln, skall man finna sig högst angenämt öfverraskad. Åtminstone var detta fallet med mig. »Fu-

lingens kärlekssaga» är helt enkelt en bit människohistoria lika varmt känd som fint berättad, och när man läst den till slut, hvilket man gör med oblandadt nöje, är man försonad äfven med titeln, som af sammanhanget får en vacker och fullt tillfredsställande motivering.

Den lilla »sagan», som för öfrigt är så gripen ur verkligheten, att säkert hvem som helst af oss sett den mången gång utspelas inför sina ögon på lifvets scen, skildrar konflikten mellan en skön och en lumpen själ och hur den förra, äfven i sitt nederlag. blir den segrande. Det är blott ett steg mellan det sublima och det löjliga, är det sagdt. Att veta att hålla balansen mellan dessa ytterheter och aldrig ett ögonblick låta det väga öfver åt orätt sida, är en stor konst, som, då det är fråga om ett litterärt verk, blott den kan, som i sig har ämne till en psykolog. Att förf. till den lilla berättelse, jag här anmäler, sitter inne med stora förutsättningar till en sådan, därom lämnar »Fulingens kärlekssaga» det bästa vittnesbörd.

L. D.

* * *

Foten och den riktiga formen på skodon af *Anton Nyström*, medicine doktor. Andra omarbetade uppl.

Då år 1867 första upplagan af detta arbete utkom, mottogs det med mycken välvilja af både läkarna och allmänheten. Någon egentlig gensaga mot de förordade reformerna förekom knappast annat än från skomakarnas sida, men var där ganska skarp och tog sig uttryck icke endast i muntliga uttalanden till kunderna utan äfven i ledande artiklar i tidningspressen. Dock dröjde det icke så länge förrän äfven flera af dessa yrkesidkare sökte att i praktiken tillämpa den revolutionära läran, att skodonen böra göras efter fotens form. I det stora hela torde man kunna säga att under de följande årtiondena en riktigare princip rörande fotbeklädnaden började att göra sig gällande.

Olyckligtvis var allmänhetens begrepp om människokroppens skönhet allt för snedvridet för att tillåta fotens naturliga form få anses för något vackert, och snart voro trots alla förnuftsskäl, och trots alla ansatser till det bättre, de spetsiga skodonen lika moderna som någonsin förut. Liksom det allsmäktiga modet kräfde och kräfver att kvinnans midja skall göras smalare än hvad den af nataren är skapad, så skulle äfven människofotens form ändras för att tillfredsställa en förfinad smak. »Stortån skall peka i midten af skon» är den vanliga regel, efter hvilken ännu den dag som är skodonen fabriceras och fötterna »förbättras». Lägger man ett par sådana skodon bredvid hvarandra, finner man att stortåspetsarna vanligen äro på ett afstånd af 3—4 tum från hvarandra. På ett par »fysiologiska» skodon i samma läge skola däremot sulorna vidröra hvarandra på insidorna, och stortåspetsarne ligga bredvid hvarandra.

En ny upplaga af doktor Nyströms bok om »Foten» hade verkligen blifvit af behofvet påkallad.

Mången, som villigt erkänner de icke blott synbara utan framför allt kännbara olägenheter, som den vanliga skoformen medför, fruktar dock de »fysiologiska» skodonen, därför »att de äro så klumpiga och fula». Sådana kunna de visserligen vara, men det behöfva de alls icke, ty en skomakare med smak och förmåga kan mycket väl åstadkomma både vackra och eleganta fysiologiska skodon. Till och med bland de maskingjorda skodonen torde man numera, om man vill göra sig något besvär, finna sådana, som äro så pass mycket »gjorda åt hvar sin fot», att fotens och särskildt stortåns ställning icke allt för mycket förryckes.

Viktigast är dock fotbeklädnadens form för det uppväxande släktet. I barnets fot äro ännu ben och senor så veka och tänjbara, att äfven ett mindre, men ofta upprepadt tryck, till och med af en för liten och för hårdt tilldragen strumpa, kan verka skadligt och missbildande. Här är det ovillkorligen föräldrars och uppfostrares plikt att tillse, det icke oförståndig slentrian och simpel fåfänga få förkrympa och vanskapa ett af människans nyttigaste och, om det rätt skötes, äfven vackraste organ.

Måtte den lilla boken bli spridd till rätt många hem, ty vi äro öfvertygade om att hvar och en, som vill göra sig besväret att läsa igenom de för öfrigt lättfattligt och ledigt skrifna 39 sidorna, skall finna det klokt och rätt att i praktiken tillämpa de råd och anvisningar, som där lämnas.

Bgll.

* * *

Les livres d'or de la science.

En serie populärvetenskapliga miniatyrböcker, som erbjuda den sällsynta sammanställningen af en elegant utstyrsel och ett synnerligen lågt pris, utkommer sedan i fjor hos förläggarefirman Schleicher frères i Paris och är väl värd att blifva känd af den svenska publiken, som troligen icke har utsikt att erhålla något motsvarande på sitt språk. Dessa små nätta volymer äro skrifna af mycket kompetenta författare med auktoritet inom sina respektive fack och sakna den paragrafindelade torrhet, som ofta karakteriserar franska kompendier. Det förträffliga papperet och de intressanta och välgjorda illustrationerna, som till stor del reproducera förstklassiga konstverk, gör den futtiga utgift af 1 franc, som man måste underkasta sig för att komma i besittning af en »livre d'or», till en positiv inkomst.

Af de nummer, som kommit oss tillhanda, ligga somliga till sitt innehåll alltför fjärran från min sfär för att jag skulle kunna tillåta mig annat än en ytterst generellt hållen beundran. Sådana äro *Pour devenir médecin*, som nog har sitt specialintresse för medicinare, *Les microbes et la mort*, *La mer, les marins et les sauveteurs* samt *Les feux et les eaux*, en med Guido Renis Aurora och citat från Victor Hugo smyckad historik öfver två af de fyra elementer, som enligt Schillers kända punschvisa bilda världen.

Professor Charles Richets passionerade fredsbok *Les guerres et la paix*, som i allra högsta grad är en bok för dagen och en bok för alla, prutar ned värdet på denna världens hjältedåd och hjältar och firar en lysande rad af krigets bekämpare.

Fr. Soliées *Tableau de l'histoire littéraire du monde* behandlar, som titeln utvisar, ett ofantligt ämne, hvilket förf. gör sitt bästa att öfverskåda och skaffa läsaren en vy öfver. Det är en smula betänkligt att klämma in en dylik kolossalframställning inom den trånga ramen af en liten populär handbok. Det allmänfattliga uttryckssättet strider mot den vetenskapliga exaktheten, och man riskerar obestämdhet och tvetydighet, då utrymmets begränsning och rädslan att bli tröttande hindra en från vidlyftiga omskrifningar och utläggningar. Så t. ex. kunde man nästan tro, att förf. icke har reda på den stora skillnaden mellan de båda Eddorna, så vagt yttrar han sig om dem, sannolikt endast på grund af utrymmets knapphet och ämnets vidsträckthet.

I *Les grandes légendes de l'humanité* af L. Michaud d'Humiac förtäljas spirituellt och med en starkt skönlitterär anstrykning i språket några af de djupa sägner, som blifvit mänsklighetens allmängods och alltjämt tolkas af poeter och konstnärer. Från Indiens Rama och Krischna samt afbildningar af stora dumma gudar för han oss genom den förtjusande Psyke-sagan och den vandrande judens historia till den nyare tidens heroer, till den trollkunnige doktor Faust och den besjungne erotiske spanjoren.

Ett utomordentligt intressant och i sitt slag allenastående arbete är den förunderligt innehållsrika och lifligt skrifna boken om *La vie d'un théâtre* af Odéon-teaterns direktör, Paul Ginisty. I den får man veta ungefär allting om verksamheten och stöket på en parisisk teater och följa ett dramas öde från det ögonblick då författaren sätter punkt efter sista akten och tills vid första representationens slut protagonisten träder fram till rampen och enligt gammal tradition underrättar publiken om namnet på det uppförda styckets auktor. Man häpnar öfver det kolossala arbete och den väldiga personal, som kräfvas för att ett teaterstycke skall kunna gå öfver tiljorna, och har man nihilistiska tendenser gent emot flärd och fåfänglighet, suckar man: »Tant de bruit! — — — — —» Emellertid finner man, att förtjänsten, om lyckan är god, kan bli ganska ansenlig för skribenten, och man fattar därför till fullo hvarför diktarten i fråga alltjämt oförtrutet idkas.

Just som jag sitter och skrifver dessa rader, kommer en ny sändning från de älskvärda förläggarna. Det är *Les Pyrénées françaises* af Gésa Darsuzy, öfverdådigt illustrerad och, så vidt jag kan finna vid en flyktig genombläddring, afhandlande sitt ämne från alla tänkbara synpunkter, geografisk, botanisk, zoologisk, etnologisk o. s. v. Det är från dessa trakter Pierre Loti har skänkt oss härliga skildringar, det är där han har gått omkring och iakttagit de muntra baskerna, som Voltaire definierade sålunda: ett litet folk, som dansar på åsen af Pyreneerna.

K. J.

Från skilda håll.

»Kvinden og Samfundet», den danska kvinnosakstidskriften, kommer från och med oktober att förvandlas från månadsskrift till veckoblad och får sålunda tillfälle att mera verksamt ingripa i de frågor, som ligga inom dess gebit. Priset blir 50 öre i kvartalet minus »Postpenge».

*

Kurser i trädgårdsskötsel på statens bekostnad och afsedda för folkskollärare ha sedan några år varit ordnade i Danmark. Dessa fyra veckors feriekurser besökas på det flitigaste och ha visat sig vara af stor nytta för landet. »Men på landsbygden», säger 'Kvindernes blad', ur hvilket vi hämtat denna notis, »går det gärna så, att vinna männen ett steg framåt, måste kvinnorna följa med, och så har uppstått en önskan att få undervisningen utsträckt äfven till lärarehustrurna. Mannen kom visserligen hem och berättade att man kunde sylta på det eller det sättet och laga likör af fallfrukt och mycket annat godt, men att få honom ut i köket för att stå öfver grytorna och *visa* hur det skulle gå till, det föll icke 'far' på läppen, och 'mor' inte heller, för rästen. Kunskapsbegäret var emellertid väckt och kunde icke nedtystas, ansökningar skickades in till ministeriet med begäran om understöd åt hustrurna också. Ministeriet var välvilligt stämdt för saken och räckte ut ett finger, visserligen bara sex dagars undervisning, men lärarehustrurna skyndade att gripa anbudet med båda händer och år för år växer deltagarinnornas antal. I år ha 24 folkskole- och folkhögskolelärarehustrur samt lärarinnor från landets olika delar besökt statens 6-dagars-kurs i trädgårdsskötsel vid Vilvorde. — Önskan att få kursen utsträckt till en månads tid är dock allmän hos eleverna, en önskan som man har all anledning hoppas snart skall gå i fullbordan.

*

Allgemeiner Deutscher Frauenverein's generalförsamling (den 20:de i ordningen) och därmed förbundna »Frauentag» sammanträder 1—4 okt. i Königsberg. Hvartannat år äger ett sådant tyskt kvinnomöte rum, alternerande i någon af de städer, där det stora allmänna kvinnoförbundet är representeradt. Utom för förbundsverksamheten komma redogörelser att lämnas för kvinnorörelsens framsteg under de gångna åren äfvenså föredrag att hållas öfver olika sociala frågor. Sista möte af detta slag ägde rum i Stuttgart 1897. Frauenverein's ordförande är Fräulein Auguste Schmidt, Leipzig. Bland de föredragande märkas äfven utom Tyskland bekanta personligheter såsom: Frau Marie Stritt, Dresden; Frau Henriette Goldschmidt, Leipzig; Frau Bieber-Böhm, Berlin m. fl.

*

Angående universitetsstudiet i Tyskland skrifver »Neue Bahnen»: För 10 år sedan riktade Allmänna tyska kvinnoföreningen (Allgemeiner Deutscher Frauenverein) sin första petition om tillträdet för kvinnor till medicinska studiet vid Tysklands universitet till alla regeringar, under hvilkas ledning lydde ett eller flera universitet, äfvenså till de respektive landtdagarna. De svar som ingingo utgjorde en verklig profkarta på alla upptänkliga former af afslag. En del regeringar svarade alls icke, andra hänvisade till landtdagarna. Blott två regeringar togo saken allvarsamt

och upptogo ansökningen välvilligt: Storhertigdömet Baden och Elsass-Lothringen. Det förstnämda landet har redan för länge sedan uppfyllt sina löften. I Karlsruhe har stadens gymnasium för flickor inregistrerats bland landets högre bildningsanstalter. Heidelberg var det första tyska universitetet, där kvinliga doktorer erhållit rätt att promoveras. Nu ser man Elsass-Lothringen följa exemplet. Redan i november förlidet år utfärdade den kejserlige ståthållaren »en förordning om vetenskaplig pröfning af lärarinnor», hvilken innebär att med kompetensen att söka »öfverlärarinne-befattningen vid högre kvinliga läroverk» följer skyldighet att hafva undergått en vetenskaplig pröfning. Som en följd af denna förordning har nu universitetet i Strassburg beviljat icke blott lärarinnor utan äfven alla kvinnor, som kunna uppvisa prof på gedigna förkunskaper, rätten att bevista föreläsningarna och kollegierna, dock med det förbehåll att respektive docenter därtill ge tillåtelse.

Såvidt oss är bekant, yttrar »Neue Bahnen» vidare, kunna numera kvinnor studera vid alla tyska universitet under mer och mindre gunstiga förhållanden. Att den största stränghet iakttages beträffande kvinliga studenters tillträde till föreläsningssalarna anser tidskriften vara till kvinnornas egen stora nytta, »ty okunniga och ytliga kvinnor hafva ingenting med universiteten att skaffa».

*

1900 års kvinnokongresser. Ännu medan i såväl tal som skrift förnimmes återklang från den stora internationella kvinnokongressen i London, rustar man sig till nya sådana. Det är nu fastställdt att under världsutställningen i Paris 1900 två officiella internationella kvinnokongresser skola äga rum därstädes. Den ena, *Congrès Oeuvres et Institutions féminines* (moderata partiet), skall ledas af m:lle Sarah Monod och har till generalsekreterare utsett m:me Pégard. Den andra kongressen, *Congrès de la condition et des droits de la femme* (radikala partiet) ledes af m:me Pognon med m:lle de Sainte Croix som generalsekreterare. Den första kongressen äger rum första veckan i juni, den andra första veckan i september.

*

Kvinnotidningen »La Fronde» höll sig under Dreyfus-processen med tre reporters, kvinliga naturligtvis, enkom för denna. Tidningens spalter innehöllo nästan ingenting annat än Dreyfus under denna tid. Utom det stenografiska referatet öfver förhandlingarna meddelades dagligen ledare af Marie Durand, betraktelser af Sévérine och en kort öfversikt af Jeanne Brémontier.

*

En rösträttsseger. Den amerikanska tidningen »The Woman's Journal», som har till sin förnämsta uppgift att verka för kvinnans politiska rösträtt, har för vana att sätta en dufva med olivblad som vignett öfver hvarje meddelande som förkunnar en seger för rösträttssaken. Nyligen har tidningen haft tillfälle att pryda sina spalter med ett dylikt segertecken. Den glada nyheten som på så sätt tillkännagifves, lyder: I dag (den 18 aug. 1899) har West-Australias lagstiftande församling antagit en lag om politisk rösträtt för kvinnor. Tidningen tillägger: Detta framåtgående och blomstrande samhälle har således följt sina grannstaters Syd-Australiens och Nya Zeelands exempel genom att utsträcka politisk rösträtt till alla medborgare, oberoende af kön.

Anmälan.

*Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.*

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 15

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

G. A.: Från International Council och kvinnokongressen i London. (Forts.)
L. D—n: Drag ur Harriet Becher Stowes lif. I.
X.: Ny dansk lag om äkta makars egendomsförhållanden.
Maj Lagerheim: Det femte nordiska studentmötet med kristligt program.
Litteratur: L. D.: Fjällbyfolk af Maria Rieck-Müller. — S—d: Viktoria af Knut Hamsun. — Ann-Margrethe Hamilton: Praktisk väfbok af Nina v. Engeström. — E. R.: Hvad skola vi äta? af Anna Ekberg.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

Största lager af

Duktyger,

Lakans- och Örngåttslärfter,

Handdukar, Hollands, Madapolam,

Piqué, Broderier & Spetsar.

Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å **egen Syatelier** och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG,

Stureplan.

Nya Hushållsskolan

(för **bildade** flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Nyhet för Damerna!

Gummi-Hårbindare.

Lättaste, bekvämaste och bästa sättet att sammanhålla håret, är med användning af den bland utlandets Damvärld så mycket beprisade **Gummi-Hårbindaren,** som endast fästes ihop med en hårnål. Den framkallar ej någon tryckande eller spännande känsla åt hufvudet, underlättar betydligt vid hårknutens uppsättande, passar till hvarje frisyr. Pr st. 20 öre, 3 st. 50 öre.

HERM. MEETS

STOCKHOLM.

Smedman den äldres

Handels-Skola,

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. Telef. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året. Anmälningstid **9—12.**

Dugliga biträden erhållas från skolan.

OBS.! Å bref anhålles om fullständig adress.

Fröken Anna Otterstedt

Tapetserare

Eriksbergsgatan 4, n. 6.

Utför hvad till tapetseraryrket hörer.

Från International Council och Kvinnokongressen i London.

(Forts.)

Den 27 juni kl. 8 e. m. voro vi inbjudna till ett stort fredsmöte i Queens Hall. Till detta möte hade kallelse ej utgått från International Council utan från lady Aberdeen, som ensam stod såsom anordnare af detsamma. Den väldiga salen var fylld af en intresserad publik, uppgående till flere tusen personer. Mötet öppnades med vacker körsång af unga gossar. Såsom ordförande fungerade lady Aberdeen och på platformen märktes bland andra hertiginnan af Sutherland, lord Aberdeen, ärkebiskop Ireland, sultan Mahomet Khan, åtskilliga kineser i sina hemlandsdräkter, Frau Selenka, som organiserat uppsättandet af de fredsadresser, hvilka den 16 maj i år öfverlämnades till fredskonferensen i Haag från kvinnor i nästan alla civiliserade länder, och aktrisen m:me Antoinette Sterling, som var med på nästan alla möten af större intresse under dessa dagar.

Lady Aberdeen yttrade bland annat i sitt hälsningstal: I forna dagar hade kvinnans patriotism visat sig i det mod, hvarmed hon uppmuntrade sin man, sin bror, sin son att offra lifvet för fosterlandet; för att afvända krigets elände hade kvinnan intet annat kunnat göra än vaka och bedja samt möjligen bringa hjälp åt de sårade. Nu voro förhållandena annorlunda. En ljusare dag hade uppgått, ty nu kunde kvinnan använda sitt inflytande för fredens bevarande. Förenade genom nationella och internationella band hade kvinnorna lärt ett nytt slags patriotism, hvilket icke skulle gifva det förra efter i kraft. Hälsningar framfördes därefter från föreningar och enskilda personer, och det låg onekligen mycken stämning öfver det hela vid uppläsningen af dessa hälsningstal från vidt skilda land. Man hade hoppats att vid detta möte få se baronessan von Suttner, men hennes klena hälsa hindrade henne att närvara, och den af henne framlagda resolutionen att Int. Council skulle i de olika länderna verka för fredsfrågan måste uppläsas af annan person.

Resolutionen, hvilken af mötet antogs, hade följande lydelse: »Att International Council of Women med alla de medel, som stå i dess makt, i hvarje land vidtager sådana mått och steg, som kunna befrämja och sprida rörelsen för internationella skiljedomstolars upprättande».

I samband härmed bör nämnas att denna resolution var föremål för öfverläggning inom International Council och att de delegerade hade att afgifva röster för eller emot densamma. Vi svenska delegerade ansågo att då svenska kvinnornas nationalförbund inom sig räknar såväl *Sveriges kvinliga fredsförening* som ock *Kvinnoföreningen för fosterlandets försvar*, Nationalförbundets delegerade icke kunde göra uttalande för Sverige i denna fråga, hvarför vi nedlade våra röster. Det talar godt för tillämpningen af Int. Councils princip: samarbete utan inblandning i de olika staternas handlingssätt, att denna vår åtgärd mottogs utan något slags invändning.

För att nu återgå till redogörelsen för det stora fredsmötet, var det skada att man därvid alldeles öfverlastat programmet. Så förekom t. ex. ej blott den vackra körsången vid mötets början utan solosång flera gånger under aftonens lopp, visserligen utmärkt sådan, men publikens intresse kunde ej uppehållas, då timme gick efter timme utan att programmet på långt när var genomgånget. Följden blef ock att äfven när så kända personer som Frau Selenka uppträdde, hade allmänheten ej tålamod att lyssna, utan talarinnan måste afbryta sitt föredrag. Mötets högtidliga afslutande skedde inför ett fåtal personer.

Jag vill här till förklaring nämna något om den *engelska* publiken, ty erkännas måste ju att huru internationell kongressen än var till sin anordning, så var dock publiken öfvervägande engelsk, likasom den säkerligen vid nästa kongress i Berlin kommer att blifva hufvudsakligen tysk. Blott vid International Councils sammanträden, där hvarje land oberoende af sin storlek har sitt bestämda antal delegerade, kan den internationella idén fullt genomföras.

Det är stor skillnad mellan en svensk och engelsk publik. Den svenska är stillsam och högtidlig, den gifver jämförelsevis sällan tillkänna gillande eller klander och den är ofantligt tålig. Den engelska däremot är lätt road, visar genom handklappning och stötar med paraplyer eller med stampning och hvissling att den förstår hvarje häntydning och uppskattar hvarje kvickhet. Att hos talarna härigenom uppmuntras en viss ovana att »knipa applåder» kan visserligen vara sannt, men så vinnes å andra sidan en lifaktighet och ett

samband mellan talare och åhörare, som vi här sällan se maken till. Blir den engelska publiken missnöjd, och det blir den lätt, gifver den detta ganska snart tillkänna och lustigt nog begagnas därvid ofta samma uttryckssätt som för bifall.

Det kunde därför också hända att en talare, som ej hördes väl eller som på annat sätt misshagade åhörarna, missförstod handklappningen och helt uppmuntrad fortsatte, till dess han eller hon med undran fann att handklappningen öfvergick till ett larm som dränkte hvarje ljud. En vink från ordföranden måste ibland gifva tillkänna att publiken ej var sinnad att höra mera.

* * *

Det stora *rösträttsmötet* var till sina dimensioner jämförligt med fredsmötet. Åter var Queens' Hall fylld från golf till tak. Anordningarna voro emellertid denna gång bättre på så sätt att musik ej upptagits på programmet, hvarför hela intresset kunde samlas kring föredragen. Äfven detta möte stod utanför konferensens program, ty då International Council enligt sina stadgar icke får drifva propaganda ansågs att offentligt möte i rösträttsfrågan och med uttalanden endast *för* kvinnans rösträtt icke kunde ordnas af Int. Council. Inbjudning till mötet hade utsändts af en engelsk rösträttsförening.

Största intresset här liksom öfverallt där hon visade sig tillvann sig Miss *Susan B. Anthony*. Hon talade om den tid, då hon först började arbeta för kvinnans intressen, och huru, då hon första gången begärde ordet vid ett möte, följden blef en långvarig öfverläggning om huruvida en kvinna kunde tillåtas yttra sig. Det var 50 år sedan hon och Cady Stanton först framlade yrkandet om rösträtt för kvinnan. *Nu* funnos vänner till denna fråga öfver hela världen. Susan Anthonys sätt att tala är af förträfflig verkan. Hon lämnar meddelanden från sin erfarenhet under dessa års många och långa strider för rösträttsfrågan, berättar en eller annan anekdot och träffar med skarpa hugg sina motståndares invändningar. Hennes sätt att tala är så enkelt, så omedelbart och gör kanske just därigenom djupare intryck än om det framfördes med den mest oratoriska talang; hon står helt stilla och gör endast undantagsvis en betecknande rörelse med handen, och dock vittnar hela hennes gestalt om lif, kraft och den segaste energi. Man kan godt förstå att så som hon nu stod på platformen, så har hon verkat, talat och diskuterat dag för dag i Amerikas Förenta stater. Öfverallt där

rösträttsrörelsen väckts eller där den fordrat stöd och försvar, där har Susan Anthony varit med.

Rösträttsfrågan behandlades emellertid äfven under ett sektionsmöte ordnadt af konferensen och med yttranden så väl *för* som *emot* rösträttens utsträckning till kvinnan. Motståndare hade särskildt inbjudits. Var det en händelse som såg ut som en tanke att dessa s. k. »antis» voro från Amerika, att det land där rösträttsfrågan vunnit sina största segrar äfven framvisar dess mest bestämda motståndare? Säkert är att i intet annat land dessa samlat sig i så kraftiga organisationer som i Amerika.

De invändningar »antis» framlade mot rösträtten voro desamma som alltid och i alla land framställts och hvilka nu med kraft och öfvertygelse gendrefvos af rösträttsvännerna. »Antis» vunno föga gehör och hvisslingar hördes under deras tal.

* * *

Hvad jag hittills, ehuru alltför flyktigt, berört, har gällt »de stora frågorna». Men mångfaldiga andra af betydelse förekommo, som det skulle vara frestande att behandla, om ej, efter hvad jag redan från början framhållit, jag i detta referat måst koncentrera mig till några få ämnen. I största korthet vill jag nämna ett par af dem, hvilka jag var i tillfälle att höra behandlas och som tycktes mig af särdeles intresse. Dit hörde diskussionen om »*Journalism*», vid hvilken hertiginnan af Sutherland fungerade som ordförande. Förutom en del föredrag af mera refererande innehåll förekommo hufvudsakligen uttalanden i tvenne riktningar. *Den ena* yrkade att då kvinnan visat sig så användbar för tidningsmannaverksamheten hennes aflöningsförhållanden måtte förbättras samt hennes tillfällen till utbildning för sitt kall, hennes rätt till fria resor o. s. v. ökas. *Den andra* framhöll, att då kvinnan uppenbarligen ägde fallenhet för journalistens yrke, hon dock måtte arbeta på sådant sätt, att icke den allmänna kulturnivån sänktes genom hennes verksamhet. Man betonade med kraft faran af att kvinnan ägnade sin tid och sitt arbete till »papers of ladies, for ladies, about rubbish», och gisslade med skarpa ord alla dessa tidningar, som utan känsla af ansvar, blott för ekonomisk vinst, underhålla sina läsare med snömos.

Att sådana uttalanden kunde behöfvas äfven i England bevisas bland annat däraf, att då jag den 11 juli, d. v. s. 15 dagar efter konferensens början, lämnade London, hade ännu ingen af dessa

kvinnotidningar haft någon verklig redogörelse för konferensen, då däremot de stora dagliga tidningarna haft ganska utförliga referat. En eller annan episod från konferensen och särskildt från festerna, hvilka gåfvo tillfälle till uppräknande af de aristokratiska namnen, var hvad dessa tidningar ansågo lämpligt bjuda sin publik.

Ordförandens anmärkning att det vore bättre att skura golf än att skrifva skräp, mottogs också med stort bifall, ehuru det förnams en och annan hviskning man och man emellan, huruvida det vore sannolikt att hertiginnan, en af Englands mest firade skönheter, visste hvad det ville säga att skura ett golf.

Ej alla föredrag, det måste erkännas, förmådde intressera i samma grad som de här nämnda, ej heller erbjödo alla som förde klubban samma ögonfägnad som hertiginnan af Sutherland. Ibland, isynnerhet då talarna hördes mindre väl, fördes gärna ens uppmärksamhet från talarestolen till åhörareplatserna och man lät blicken glida öfver alla dessa ansikten, sökande att af uttryck, utseende och hållning sluta sig till hvars och ens lifsgärning. Bland representanterna från Amerika, där man kunde iakttaga så många originella typer, förekom en till det yttre tämligen oansenlig medelålders kvinna bakom hvilkens kloka, vänliga drag man anade en af de trägna arbeterskorna i mänsklighetens tjänst. Och därpå bedrog man sig ej, den ifrågavarande damen var en mrs Johnson, sedan flera år anställd som fängelseinspektör i en af Amerikas större städer, en befattning hvari hon inlagt de största förtjänster. Mycket smärtsamt berördes man därför af underrättelsen, som en dag spred sig bland kongressledamöterna, att mrs Johnson hastigt aflidit.

Mrs J. hade under kongressen hållit föredrag angående kvinnors behandling inom fängelserna. Arten af hennes verksamhet kan bedömas efter följande anekdot, som berättades efter hennes död. Mrs J. var »governor» vid Massachusetts' Reformatory Prison for Women. En dag infördes en kvinlig fånge af fem poliser, hvilkas ansikten och kläder buro märken efter häftig strid. »Vi behöfde vara fyra för att sätta på handbojorna», sade de ursäktande. Mrs Johnson vände sig mot den plats, där fången satt. Denna såg ond men också bedröfvad ut och sökte med de fängslade händerna torka sina ögon. »Stackare!» sade *the governor*. »Ni måste vara mycket trött efter en resa med de där på», och vändande sig till en af poliserna tillade hon: »Tag af handbojorna och för henne sedan in till mig, så skall hon få sig en kopp té». »Hon kommer att göra er illa så snart hon blir fri», förklarade polisen; »hon har gått på som en

tigerkatt hela tiden». »Låt det bli som jag sagt», svarade *the governor* vänligt, »vi ska nog förstå oss på att sköta henne». Med dessa få ord var den stackars tigerkatten öfvervunnen och sade ödmjukt: »Jag är så tacksam, att ni behandlar mig som en kvinna. Jag vill göra allt jag kan för att ni skall blifva nöjd med mig». Nästa dag, en söndag, voro de tvåhundrafemtio fångarna jämte fängelsets tjänstemän samlade i kapellet. Hvar och en af fångarna passerade mrs Johnson och skakade hand med henne. »Var det den här kvinnan?» frågade prästen. »Yes», löd svaret, »it's the same woman plus the power of love and of a sound mind».

* * *

Ett ämne, som under många former behandlades under konferensen, var slöjden. Bland bidragen i denna fråga vill jag nämna fru Retzius' redogörelse för våra arbetsstugor, hvilken väckte mycket intresse, samt fröken Hamiltons angående kvinlig skolslöjd och angående kvinnans hemslöjd i Sverige Som bekant intager hemslöjden en betydligt lägre ståndpunkt i England än i Sverige, och det var också med stolthet och glädje vi kunde framhålla hemslöjdens betydelse för vårt land.

Under diskussionen om slöjd gjorde sig en högst egendomlig åsikt gällande från Amerika, nämligen att undervisning i sömnad ej skulle lämnas förr än vid 14 års ålder; ämnet vore lätt lärdt på 6 halftimmar, och allt för mycken tid bortslösades genom att tidigt införa handaslöjd på skolschemat. Jag lyssnade till detta påstående visserligen med undran men dock med känsla af, att möjligen någon sanning kunde ligga däri, till dess de skäl angåfvos, hvilka skulle tala för den nya idéen.

Dessa voro, att flickan ej borde lära att sy tidigt, ty följden blefve, att hon toges i anspråk för att hjälpa modern i hemmet, och hon kom sålunda att få mindre frihet för sin egen utveckling och blef från början ofördelaktigare ställd än gossen; dessutom vore kunskapen af ringa betydelse, ty för fabriksflickan vore det billigare att köpa färdiga kläder än att sy dem själf. Hvarför icke, tänkte jag, följa den utveckling, som gör sig gällande i Sverige, att låta äfven gossen efter förmåga hjälpa till med utförandet af hemmets sysslor, och hvarför förbise, att flickan främst bör utvecklas att sköta plikterna som maka och mor. Fabriksflickans lif är icke den framtid vi önska vår svenska kvinliga ungdom.

Att, såsom jag förut framhållit, det är svårt att samla intrycken från konferensen är naturligtvis i viss mån beroende af

att så många, ja allt för många ämnen upptagits till behandling samt däraf, att föredragen så ofta började med en öfversikt. Man visste, att man talade inför ett internationellt auditorium, som saknade förutsättningar att förstå en frågas nuvarande ståndpunkt, om man ej berörde dess föregående historia. Visst är emellertid att öfversikter, hur talangfullt de än afgifvas, ej i allmänhet kunna tillvinna sig intresse på samma sätt som redogörelser för nuvarande faktiska förhållanden. Såsom ett önskemål för en blifvande konferens skulle jag därför vilja framhålla, att vid sektionsmöten ett fåtal ämnen tagas under behandling samt att föredrag och diskussioner främst afse att sprida kunskap om och intresse för det arbete, som *nu* pågår, och att de nya synpunkter särskilt framhållas, hvilka inom de olika landen göra sig gällande. Stora möten kunna ju dessutom ordnas, afsedda att lifva, väcka och värma den stora allmänheten för en eller annan fråga af etisk eller social betydelse.

Att göra anmärkningar är emellertid lätt nog, det kan hvem som hälst göra. Betydligt svårare är att finna svar på frågan: hvad lärde man af denna konferens, hvad tjänade den till?

Jag tror, att vi alla konferensdeltagare, och vi voro omkring 2,500 personer, lärde oss att bättre än förr förstå betydelsen af det inlägg kvinnan gjort i kulturarbetet under de senaste 50 åren, och vi lärde oss högakta en organisationsförmåga, som åstadkommit samarbete mellan kvinnor af de mest olika åskådningssätt, mellan katoliker och judar, eldsdyrkare och muhamedaner, mellan representanter för ett konservativt åskådningssätt liksom ock för det mest radikala. Hvem skulle för 50 år sedan tilltrott kvinnan en sådan organisations- och administrationsförmåga, och förstå vi väl ännu själfva rätt hvad betydelse den kan hafva för kulturutvecklingen?

Vi lärde vidare förstå det ansvar hvars och ens arbete drager med sig, eller betydelsen af den varma kvinnosaksvännen Helen Blackburns ord: »Kom ihåg att vi följa med intresse allt hvad som försiggår i edert land. Hvarje framsteg ni vinna och hvarje yttring af reaktion återverkar i andra länder».

Vi stärktes vidare i vårt uppsåt att verka för höga oeh ädla mål; man kände sig ödmjuk till sinnes, då man kom i beröring med dessa kvinnor, hvilka offrat hela sitt lifs verksamhet för en fråga, hvars betydelse man själf knappast ännu velat erkänna. Det är sådan ödmjukhet, som bör kunna föda dådkraft och mod att med nya tag söka kämpa för hvad som är rätt, liksom den unge konstnären hämtar kraft af att ställas ansikte mot ansikte med mästarens verk.

Att man i England i viss mån arbetar under betydligt förmånligare förhållanden än hos oss är säkert. Intresset för alla sociala frågor är på helt annat sätt vaket än i Sverige. Här hafva vi ofta svårt att intressera för en löne- eller rättsfråga den klass frågan närmast rör. I England däremot följes hvarje sådan fråga af både män och kvinnor af snart sagdt alla klasser; man hör uppfostrings- och lagfrågor diskuteras grundligt och med intresse lika väl bland arbetarna i 3:dje-klass-kupéerna som bland medlemmarna i den högsta societeten. Af huru stor betydelse det är, att dessa senare ej blott intressera sig för kvinnans sträfvanden, utan ock själfva deltaga i arbetet, vill jag särskildt påpeka. I England stå landets förnämsta och rikaste kvinnor i spetsen för nästan allt arbete, som ordnas af kvinnor, detta arbete må heta rösträttsrörelse eller filantropi. Alltid stå de färdiga ej blott att med sina medel understödja kvinnornas arbeten utan ock att såsom ordförande eller ledare taga sin del af bördan.

Och här i Sverige ställa däremot våra i socialt afseende högst stående kvinnor väl anspråk i många afseenden på de föreningar eller enskilda personer, hvilka kunna anses såsom ledare i en fråga, men få af dem känna att de ock måste bära en del af ansvaret, att de äro skyldiga att taga sin del af arbetet. Ingen svensk kvinna kan säga sig vara fri från ansvar för uppfostringsfrågan, för sedlighetsspörsmålen och för den sociala utvecklingen i vårt land. Hur välkommen en handräckning skulle vara, den må taga formen af erbjudande af hjälp i arbetet eller af ett pekuniärt understöd, det förstår endast den, som vet huru tungt det käns att endast möta kraf men sällan uppmuntran från dem, som hafva tid och medel till sin disposition.

Jag förbigår alldeles de vackra fester, som anordnats, och den storartade gästfrihet, som visades oss, då tidningarna ganska utförligt redogjort för desamma, och vill såsom slutord blott nämna, att de inlägg i konferensen, hvilka gjordes af svenska talare, ansågos vara goda samt att vi svenskar med tacksamhet hade att erkänna, att i vårt land kvinnans ställning är högre än i nästan alla andra länder.

G. A.

Drag ur Harriet Beecher Stowes lif.

I sitt enkla hem i en af Amerikas små universitetsstäder satt för nu snart 50 år sedan en liten professorsfru och skref en bok. Betungad af allehanda hushållsbestyr, nedtryckt af ekonomiska bekymmer, med en talrik barnskara omkring sig, som dagligen och stundligen påkallade hennes omsorger, under mångfaldiga afbrott och otaliga yttre svårigheter, under timmar stulna från nattens sömn och dagens hvila låter hon, drifven af en oemotståndlig inspiration, pennan löpa. Och resultatet blir en bok, som ett par dagar sedan den utkommit sålts i tusentals exemplar, inom några månader i hundratusentals, som går ut öfver alla land med hastigheten af en stormvind och för den hittills så godt som okända författarinnans namn till den aflägsnaste vrå af den civiliserade världen.

Det är också en storm den boken väcker, hvars verkningar sträcka sig vida omkring och bära världshändelser i sitt sköte, verkningar, som aldrig förr något skönlitterärt arbete framkallat och som stå utan motstycke i mänsklighetens historia.

Behöfver jag väl säga att bokens namn var *Onkel Toms stuga* och att den lilla professorsfrun, som med sitt hjärteblod skrifvit ned den gripande berättelsen, hette *Harriet Beecher Stowe?*

Historien om uppkomsten och det första framträdandet af Onkel Toms stuga verkar på oss, ehuru ännu ej fullt ett halft sekel förflutit sedan dess, som en saga. Men det är en saga, som tillhör världshistorien och där det underbara ligger i att den är sprungen fram, icke ur myten och fantasien, utan ur den lifslefvande verkligheten. Med glädje hälsar man därför hvarje nytt ljus som genom litteraturen kastas på denna sannsagas diktare, hvars lif icke blott får sitt stora intresse genom sammanhanget med de historiska händelser, som diktverket bidragit att frammana, utan äfven genom den sköna och uppbyggliga bild det erbjuder af en ädel, varmhjärtad kvinna.

Nyligen har mrs Beecher Stowes lif och litterära verksamhet blifvit framställda i ny belysning i ett arbete af en hennes personliga vän, mrs Annie Fields, afsedt att åtfölja den nya upplagan af hennes samlade skrifter, hvilken utgifvits förlidet år, tre år efter författarinnans död. Bokens engelska titel är: *Life and letters of Harriet Beecher Stowe* och innehållet är stödt, dels på de lifliga skildringar som mrs Stowe själf efterlämnat om sin barndom, ungdom och lifsverksamhet, dels på den lefnadsbeskrifning, som redan före författarinnans död tecknats af hennes son, förutom på det material,

som en vidlyftig brefsamling lämnar. Då Onkel Toms stuga är väl känd och älskad äfven hos oss, bör det vara af intresse att åter upplifva minnet af denna gamla, evigt unga bok och dess författarinna, hvars sympatiska bild genom ofvanstående arbete kompletteras med månget nytt, karakteristiskt drag. Det är i den tanken jag går att lämna en flyktig konturteckning af denna lifsbild, formad efter den naturligtvis långt helgjutnare gestalt, som framträder i det engelska originalet.

* * *

Harriet Beecher Stowe hade redan hunnit till sitt lifs middagshöjd, då hon skref Onkel Toms stuga. Därmed hade hon nått kulmen af sitt författarskap, och allt hvad hon producerat före, allt hvad hon kom att producera efteråt kan icke jämställas med detta epokgörande arbete. Men om någonsin ett litterärt verk för att rätt förstås bör skådas mot bakgrunden af författarens eget lif, är det fallet här. Hela hennes tidigare lefnad, hennes familjeförhållanden och karaktersutveckling, allt kan betraktas som en förskola till den mission som skulle blifva hennes, den att med sitt ord bringa tröst och befrielse åt tusende betungade, frihetstörstande själar.

Harriet Beecher hade bakom sig familjeanor, som hvarje fri amerikanare med stolthet räknar som sitt republikanska adelskap. Farfadern, John Beecher, hörde till en af dessa små skaror af handlingskraftiga, karaktersstarka engelska män och kvinnor, som, följande tätt i spåren efter det världsberömda fartyget »The Mayflower», på Amerikas fria jord bröto ny bygd och skapade sig ett nytt fädernesland.

Det torde vara sällsynt att finna en släkt med så utpräglade familjedrag som den Beecherska. Från far till son och barnbarn återfinnas samma egendomligheter i vanor, lynne, begåfning, utseende och sätt, och dessa drag synas varit lika skarpt framträdande hos de kvinliga som de manliga familjemedlemmarna. Doktor Beecher, Harriets far, brukade berätta att han var så lik sin far, att systern, sedan hon vuxit upp, ofta af misstag kallade honom »far» i stället för »bror».

Medan fadern var präst i Litchfield, Connecticut, föddes Harriet den 14 juli 1811. Litchfield var den tiden en liten ort lika mycket utmärkt för sin sköna natur som för sitt vakna andliga lif, hvilket förklaras af de många utmärkta skolor, som där voro förlagda. Redan långt innan barnet Harriet ägde ord för att uttrycka och analysera sina känslor, gjorde barndomshemmets härliga

läge med sin af grönskande, leende kullar inramade horisont ett lifligt intryck på hennes sinne. Hon har beskrifvit hur hon sittande på stentrappan utanför husets dörr brukade med ögonen följa konturerna af dessa mjuka skogiga kullar, som förtonade i fjärran och som voro föremål för en oändlig längtan och drömmar om de omätliga skatter af bär och blommor, som barnen visste lågo fördolda i skogarnas outgrundliga djup.

Harriet var endast fyra år, då modern dog, lämnande efter sig åtta små barn. Af dessa ägde två hvad världen kallar snille: de båda yngsta, Harriet och den ett år yngre Henry Ward, den beryktade andlige talaren och skriftställaren. Men alla voro de framstående. Den äldsta, Catherine, var en högst ovanlig personlighet, med stort anseende i synnerhet inom den pedagogiska världen. De fem sönerna ägnade sig alla åt det prästerliga kallet, inom hvilket de hvar på sitt håll förvärfvade sig ett aktadt namn. De ljufvaste minnen voro förenade med bilden af denna så tidigt bortgångna moder. Ehuru borta för alltid utöfvade hennes personlighet, sådan den stod inpräglad i barnens minne, ett inflytande, mäktigare och varaktigare än mången lefvande moders. Alla sönerna intyga också att det var moderns bild, som stod emellan dem och ungdomens frestelser lik en värnande sköld. Dr Beecher gifte sig ännu tvenne gånger under sin långa lefnad, men Roxane Foote, hans första hustru, var hans ungdoms älskade och hans tankars ständiga ledsagarinna.

Af mrs Stowes beskrifning på sin far såväl som af hans söners och samtidas vittnesbörd framgår, att han var en i högsta grad originell personlighet, en glödande entusiast, som gick framåt med full maskin, drifven såväl af sitt eget temperament som af omständigheternas makt till en verksamhet af en så feberaktig intensitet, att det förr eller senare måste sluta med detta obevekliga »här intill och icke vidare», utöfver hvilkets gräns en människas andliga och fysiska förmåga icke går. Han ägde äfven i hög grad egenskapen att när så påfordrades stimulera andras energi till en verksamhetslust, som medan den varade liksom fyrdubblade allas krafter.

Harriet växte upp som en af de gladaste i den glada barnskaran, som fyllde detta hem, prägladt af faderns genialiska och originella personlighet. Så snart hon inhämtat kunskapen att läsa, väcktes hos henne den litterära törst, som följde henne genom lifvet, samt den tidigt utvecklade längtan att kunna ge ett uttryck åt sina känslor, äfven det ett arf efter fadern. Vid denna tid fanns det få böcker för barn. Drifven af sin läshunger brukade lilla Harriet, i hopp

om att finna något »trefligt att läsa», gräfva igenom en massa gamla fjärdingar med predikningar, skrifter och traktater, som staplats upp i en vrå på vinden. Där fanns nog tryckta papper i oändlighet, men ack! det ena omöjligare än det andra. Ändtligen, efter långt sökande, belönades hennes möda, ty på botten af en fjärding, under en massa gamla mögliga predikningar upptäckte hon ett exemplar af »Tusen och en natt». Nu var hennes lycka gjord, med denna skatt hade det lifliga barnet funnit en glädjekälla, som aldrig utsinade. När saker gingo henne emot; när bröderna begåfvo sig ut på någon af sina exkursioner och hon icke fick följa med, vid andra barnsliga pröfningar och motgångar behöfde hon bara krypa in i någon undangömd vrå med sin skatt, och med dess hjälp seglade hon in i ett förtrolladt land, där hon glömde alla sina sorger.

Redan som helt ung utmärkte sig Harriet i skolan för sina uppsatser och bland sina roligaste stunder under skoltiden räknar hon dem, då hon fick skrifva öfver något uppgifvet ämne. Hon var endast 12 år, då vid en skoluppvisning hennes uppsats upplästes bland de tre bästa, som ansetts förtjäna denna heder. När hennes tur kom, märkte hon att fadern, som hade sin plats bland stadens honoratiores, klarnade upp och såg intresserad ut; då man slutat, frågade han rektorn hvem som skrifvit den uppsatsen. »Er dotter, sir», blef svaret. »Det var det stoltaste ögonblicket i mitt lif», tillägger mrs Stowe, då hon berättar denna episod.

När Harriet var omkring 13 år gammal, sattes hon under den äldre systerns, Catherine, ledning i en af denna upprättad skola i Hartford, Connecticut. Från en ringa början växte denna skola i anseende och blef den mest eftersökta i landet. Här tillbrakte Harriet sina tidigaste ungdomsår, samtidigt mottagande och meddelande undervisning, ty hon sattes nästan från början att läsa med en klass småflickor, icke mycket yngre än hon själf. Författandet af uppsatser var här liksom i Litchfield hennes käraste sysselsättning, åt studiet af klassiska språk ägnade hon sig också med ifver och gjorde som 14-åring en öfversättning från Ovidius, som upplästes på skolafslutningen och väckte mycken uppmärksamhet. Äfven författade hon vid denna tid ett drama på vers, med ämne från den grekiska fornvärlden.

Så ser man hur vid en tid, då barnet ännu brukar vara sysselsatt med lekar och glada upptåg, den lilla Harriets späda axlar fingo sig pålagda plikter och arbetsbördor, som bruka tillhöra en långt framskridnare ålder. Hennes själs- och förståndsegenskaper

vunno genom denna stränga andliga disciplin redan tidigt en utveckling, som år från år framstod i allt rikare blomstring, men på kroppens bekostnad. Den tiden ansågs rörelse i fria luften för ungdomen och iakttagande af hygienens fordringar i allmänhet, allra helst då det gällde flickor, för någonting alldeles onödigt. Det föll aldrig dr Beecher in, ehuru han själf var en passionerad friluftsmänniska, att döttrarna lika väl som sönerna i huset behöfde stärka sina muskler och sin fysik genom rörelser i fria luften. Hushållssysslornas dagliga släp som omväxling från skolarbetets enformiga tvång, var den motion, som ansågs tillfyllest. Äfven skulle Harriet i hela sitt lif få erfara verkningar af ungdomens försummade fysiska utveckling.

Den beskrifning man får af det lif som fördes i hemmet, sedan detta flyttats till Cincinnati, där fadern mottagit kallelse till rektor i en nybildad teologisk högskola, det s. k. Lane-Seminary, ger en god föreställning om den intensitet, hvarmed alla i familjen, gamla som unga, fattade sina plikter, både hemmets och det allmännas. Samtidigt med den öfriga familjen hade den äldsta dottern Catherine flyttat sin skola till Cincinnati, där hon, med den 20-åriga Harriet som första lärarinna, hade för afsikt att bilda ett högre läroverk för flickor, med tillämpning af vissa nya uppfostringsprinciper, hvilka, i synnerhet i fråga om samundervisningen, visa i hvilken grad miss Beecher var framom sin tid.

Det Beecherska hemmet i Cincinnati, Walnut-Hills, som det kallades, låg något utanför själfva staden. Det var en tämligen stor tvåvånings tegelbyggnad med en stor veranda, löpande utmed husets långsida, hvilken vette utåt en skog, hvars urgamla träd trängde in på själfva gården, där de sommartid åstadkommo en nästan ogenomtränglig skugga. Några stora björkar och almar, som för sin skönhets skull räddats undan yxan, stodo t. o. m. så nära, att de i följd af sin oerhörda höjd voro en ständig fara för huset. Genom denna skog passerade dr Beecher med ett par af sina söner dagligen under några års tid på väg till och ifrån seminariet. Familjen var mycket talrik, med barn och tjänare omfattade den 13 personer, utom tillfälliga gäster.

I hemmet rådde ständigt lif och rörelse. Skramlet af den gamla omnibusen, som uppehöll förbindelsen mellan gården och staden, genljöd oupphörligt på gårdsplanens sand. Det var ett oafbrutet kommande och gående. »Aldrig», säger dr Beecher om sig själf på tal om denna tid, »har jag manövrerat på en gång så många

tungt lastade skottkärror». Det var en ständig hvirfvel af arbete och göromål, seminariets affärer och skötsel, det prästerliga kallets många kraf och åligganden, teologiska spörsmål och församlingsstrider, som skulle biläggas, utom alla de tusen bestyr och plikter som underhållet af ett stort hushåll och en talrik familj medför.

Men det var ett utomordentligt rikt lif medan det varade. Atmosfären i dr Beechers hem var liksom mättad med intellektuell elektricitet och alla dess medlemmar förnummo dess inspirerande, lifgifvande inflytande. Och Harriet var ej den som var minst indragen i hvirfveln af detta andliga högtryckslif. Vid denna tid var hon dock mest upptagen af planen för den nya skolan och de undervisningsreformer, som hon och systern utarbetat, och intresset för slafvarnas sak hade ännu ej vaknat hos henne, ehuru man redan då förnam det första mullrandet af det oväder, som några år efteråt skulle bryta lös. Hennes första försök på den litterära banan förskrifva sig emellertid från denna period. Ett pris på 50 dollars för en berättelse, som utsatts af redaktören för »The Western Magazine», eröfrade hon med lätthet, och som medlem i en litterär klubb, som räknade sina medlemmar bland Cincinnatis mest framstående män och kvinnor, författade hon ofta artiklar, som föredrogos på sammankomsterna.

Det var i Cincinnati Harriet gjorde bekantskap med sin man, mr Stowe. Denne var professor vid faderns seminarium, en lärd och klassiskt bildad man, med intressen och åsikter, som fullt harmonierade med hans berömda makas. Af allt att döma tyckes deras äktenskap varit lyckligt, därom vittna bland annat de ord, som mrs Stowe flere år efteråt skref till sin man, »att vore du inte min egen älskade make, skulle jag bestämdt bli kär i dig».

Dr Stowes första hustru hade varit Harriets intima väninna och vid dennas död hade hon tagit på sig uppgiften att trösta den förkrossade maken, hvilket som så ofta händer slutade med att den tröstande och tröstbehöfvande blefvo oumbärliga för hvarandra. En kort stund innan Harriet skulle utbyta sitt gamla flicknamn mot det som i förening med detta skulle föra hennes namn till eftervärlden, skrifver hon till en förtrogen väninna: »En halftimme till och din gamla vän, leksyster och skolkamrat skall upphöra att vara Harriet Beecher och förvandlas till — ingen vet hvem. Du är själf förlofvad och skall förr eller senare befinna dig i samma predikament. Vill du veta hur man känner sig? Jo, min vän, jag har grufvat mig för denna stund, jag har ängslats i tanken därpå

och legat vaken om nätterna och undrat hur jag skulle kunna öfverlefva denna öfverväldigande förändring. Och se! den har kommit och jag känner *ingenting* alls!»

De första åren af Harriets äktenskapliga lif tillbraktes i Cincinnati, i de gamla kända omgifningarna och, man bör tillägga, under samma energiska försök att få de dagliga hemsysslorna att stämma med de intellektuella krafven. I början tyckas de förra helt och hållet fått öfvertaget. Familjen ökades snabbt utan att inkomsterna ökades i förhållande. Dr Stowes lön vid det tynande seminariet utföll mycket oregelbundet, och äfven om detta icke varit fallet skulle densamma varit föga tillräcklig för en familj på sju barn och en sjuklig familjemoder. Någon egentlig brist var det väl ej tal om, barnen behöfde aldrig försaka någonting, mrs Stowe hade till sin hjälp en tjänarinna, lika mycket en vän som en tjänare, hvilken i många år troget stod vid hennes sida och med det mest själfuppoffrande nit med henne delade vården om barnen och om hus och hem; dessutom hade hon en svart kvinna i köket för de gröfre göromålen. Men icke desto mindre föll det på matmoderns lott en massa hushållsgöromål och plikter, och trogen sin vana var alltid Harriet den, som tog den tyngsta bördan på sina egna axlar. Hennes man tyckes ej haft mycket sinne eller håg för den praktiska sidan af lifvet och ingendera af makarna visste under några omständigheter att taga vara på den egna fördelen. En viss ekonomisk otrygghet synes också ha vidlådit familjen, åtminstone under en mycket lång tid, ända till dess barnen voro uppväxta och familjemodern blifvit en litterär celebritet.

Få kvinnor, säger hennes biograf, ha varit tyngre belastade med detta lefvernets omsorger än Harriet Beecher Stowe, och det var väl också därför hon så väl förstått dem som voro under oket. Det blef henne äfven emellanåt nödvändigt för att ej alldeles duka under, att söka hvila under längre eller kortare tid, än hos vänner, än på badorter. I allmänhet ser man henne dock bibehålla sitt friska mod, och det för lifvets humoristiska sidor vakna sinnet, det Beecherska släktdraget, bryter ofta som ett solsken igenom den mulnaste familjehimmel. Följande bref, skrifvet under första åren af hennes äktenskap till den ofvan omtalade goda vännen, skänker en god inblick i hennes husliga lif.

— — — »Skall jag berätta för dig hvad jag t. ex. haft för mig i dag från arla morgonstund till sena aftontimmen? Först och främst vaknade jag kl. ½5: 'Bevare mig väl, så ljust det är,

jag måste upp för att bulta lif i Mina, ty frukosten skall vara färdig kl. 6 i dag'. Ur sängen och med eldtången duns! duns! öfver den stackars Minas sömniga hufvud. Nu vaknar baby: buuh! buuh! Han får sin frukost, hvarefter jag slumrar och funderar ömsevis. 'Jag får inte glömma att påminna mr Stowe om stärkelsen och de torra äpplena' — (slummer) 'Du min store, hvarför går inte Mina upp?' — (slummer) 'Jag undrar om Mina har tillräckligt med såpa. Det borde vara två kaggar kvar sedan i lördags' — (slummer) — Nu vaknar jag riktigt. Det är full dager, jag måste upp för att se efter om Mina kommit på benen och satt på frukosten. Jag hoppar ur sängen, baby vaknar, skriker och sparkar, jag till att surra halfklädd och barfotad kring rummet för att få tag i kuddar och filtar, som jag bäddar om honom med så att han kommer i sittande ställning och tiger. Ändtligen har jag då fått på mig min klädning, kommer ner i köket och öfvertygar mig med egna ögon om att frukosten värkligen är påsatt. Upp i barnkammaren igen, där jag påminner mig att det är tvättdag i dag och således en hel mängd sysslor att uträtta: sopa, städa, damma, allt högst nödvändigt, när man har tre små odygdspåsar, alltid färdiga att rifva ned hvad man byggt upp...

Nåväl, min vän, äktenskapet är — — ja, jag skall tala väl om det, när allt kommer omkring, ty när jag får så pass mycken ro att jag kan slå mig ned och skilja fötterna från hufvudet, måste jag ju intyga att jag är en lyckligt lottad kvinna, både som hustru och mor. Barnen vill jag nu inte byta bort mot allt det lugn och de nöjen och den trefnad jag kunde ha dem förutan.»

Hushållsbestyren läto henne dock ej lämna författarskapet helt och hållet åsido, och den tillökning i husets kassa, som hennes litterära verksamhet åstadkom, torde ha varit ganska välbehöflig, ehuru många af de små berättelser, som så begärligt mottogos af tidskrifts- och tidningsredaktörerna, bokstafligen tillkommit vid skenet från köksspisen. Så småningom tyckas dock både hon själf och hennes man vaknat till insikt af att skriftställarinnans var hennes egentliga kallelse. Dr Stowe skrifver till sin hustru: »Min vän, du måste bli författarinna, det står skrifvet i ödets bok. Rätta alla dina planer och beräkningar därefter. Skaffa dig ett godt förråd af hälsa och lefnadsmod. Skrif dig nu helt ut och oförbehållsamt 'Harriet Beecher Stowe', det är ett välljudande namn, lätt flytande och fullt af betydelse. Gå framåt, som du börjat, och du har mitt ord på, att din man skall lyfta upp sitt hufvud i portarna

och dina barn skola kalla dig välsignad». I hvilken grad dessa ord voro profetiska torde dock ingen den tiden anat.

Efter några års sträfsamt lif i Cincinnati mottog mr Stowe kallelse till professor vid Bowdoin College i Brunswick, en kallelse som han hörsammade med så mycket större glädje som den återförde honom till de östra staterna, där han var född och tillbringat sin ungdom. Han måste dock stanna kvar ännu någon tid på sin gamla plats, under det att mrs Stowe ensam företog den långa flyttningen öfver halfva kontinenten, med hela barnskaran, bagaget och allt som tillhör rubbningen af ett stort hushåll, hvarförutom allt bekymmer och besvär föll vid framkomsten på hennes lott, att hyra och möblera ett nytt hus, där det fattades allt från stolar att sitta på till spikar i väggen. Under denna själs- och kroppsansträngande tid och under intryck af de besvärligheter hon därunder haft att utstå författade hon den lilla skriften; »Jordiska omsorger en himmelsk skola», hvilken, säger hennes biograf, sedan blifvit så kär för många kristna hjärtan. Det torde äfven varit en efterklang af den djupa sorg hon erfarit, då ett af hennes barn rycktes bort ifrån henne i koleran, som återljuder i den lilla bokens ord. När hon drog ifrån Cincinnati, lämnade hon en liten graf efter sig, den där hennes lilla Charley hvilade, vid hvars dödsbädd hon många år senare sade sig ha lärt hvad en stackars slafmoder måste känna, då hennes barn ryckes ifrån henne.

Det var i hemmet i Brunsvick »Onkel Toms stuga» kom till.

(Forts.)

L. D—n.

Ny dansk lag om äkta makars egendomsförhållanden.

Allt sedan medlet af detta århundrade, då den ogifta kvinnan erhöll rättighet att liksom mannen blifva myndig, ha i de tre skandinaviska länderna röster höjt sig för den gifta kvinnans myndighet och hennes befriande från mannens målsmanskap. Lagförslag hafva upprepade gånger framlagts såväl inför Sveriges som Danmarks och Norges respektive riksdagar för att få de gamla lagarna rörande äkta makars egendomsförhållanden ändrade i en riktning, som mer motsvarade den nya tidens uppfattning af hustruns ställning inom familjen och samhället. I Sverige gäller, som bekant, 1734 års

lag och i Danmark och Norge ha Kristian V:s lagar af 1683 och 1687 varit gällande. Reformarbetet har dock gått ganska långsamt framåt. I Sverige hafva visserligen på de senaste 30 åren flere lagändringar gjorts, hvarigenom den gifta kvinnans rätt att äga och förvalta enskild egendom erkänts och utsträckts, men lagstiftarna hafva ej kunnat besluta sig för att taga steget fullt ut och med upphäfvande af mannens målsmanskap öfver hustrun få till stånd en ny lag, som på denna grund ordnade egendomsförhållandena mellan äkta makar. I stället har man gång på gång satt nya klutar på den gamla klädnaden, 1734 års Giftermålsbalk. Detta gör, att den svenska lagen om den gifta kvinnans äganderätt f. n. i många punkter är ofullständig, dunkel och inkonsekvent.

I våra bägge grannland har man gått mera radikalt till väga. I *Norge* gäller numera lagen af den 29 juni 1888 om »Formuesforholdet mellen Ægtefæller», hvari stadgas, att »gift kvinna har samma myndighet som den ogifta».

Nu har äfven i *Danmark* i år antagits en dylik lag. Denna blef gällande den 1 sistl. aug. och innehåller sex kapitel med sammanlagdt 33 paragrafer; den företer stora likheter med den norska lagen, på grund af hvilken den äfven är utarbetad.

Liksom denna har den nya danska lagen från den gamla lagen bibehållit *egendomsgemenskapen mellan makarna* såsom allmän regel. Detta motsvarar ju också bäst äktenskapets idé, att man och hustru skola vara ett, då ju äfven deras egendom bör vara gemensam. För hustrun, som i följd af det arbete hemmet kräfver af henne endast mer undantagsvis har några inkomster, jämförliga med mannens, torde äfven detta i de flesta fall vara det fördelaktigaste.

Ehuru således egendomsgemenskapen är den allmänna regeln, har dock den nya lagen sökt att göra tillgången till »Særeje» så lätt som möjligt, och detta genom *äktenskapsförord*, hvarigenom egande- och förvaltningsrätten kan ordnas efter parternas egna önskningar. Formaliteterna och kostnaderna vid äktenskapsförordens uppgörande äro genom den nya lagen betydligt underlättade. Dessutom kunna äktenskapsförord äfven uppgöras efter äktenskapets ingående. Förord, inganget före äktenskapet, behöfver ej som förr kunglig konfirmation, endast tinglysas.

Den viktigaste punkten i hela lagen är dock att »*hustruns myndighet är densamma som ogift kvinnas*». I Danmark är kvinnans myndighetsålder 25 år. Har hustrun ännu icke uppnått denna ålder, kan mannen förordnas till hennes förmyndare, men hon kan

likaväl hafva en annan förmyndare, och »är mannen själf intresserad af den rättshandel, som skall afslutas», måste för det tillfället utses en annan förmyndare.

Bestämmelsen om hustruns myndighet, som förekommer i § 10, undergår dock en ganska betydlig inskränkning genom nästföljande paragraf, hvari stadgas, att *förvaltningen af det gemensamma boet tillkommer mannen.*

Är då hustruns myndighet blott ett tomt ord, eller har den någon betydelse i det praktiska lifvet och hvilken?

Jo, hustrun råder öfver

1) sin lott i det gemensamma boet, då detta skiftats;

2) den egendom, som genom äktenskapsförord förklarats vara hennes enskilda;

3) sin arbetsförtjänst och hvad som bevisligen är förvärfvadt genom denna förtjänst. Sådan egendom kan icke tagas till betalning af skuld, som mannen ådragit sig utan att hustrun gifvit sitt samtycke till skuldens ingående;

4) inkomsten af vissa personliga rättigheter, såsom författarinne- och konstnärinnerättigheter, pensioner, lifräntor, fideikomiss m. fl. rättigheter;

5) arf eller gåfva, som på grund af testators eller gifvares bestämmelse skall tillhöra hustrun enskildt.

Mannens förvaltningsrätt inskränkes äfven genom stadgandet, att han ej äger rätt att utan hustruns samtycke sälja, pantsätta eller på ovanliga villkor eller på ovanligt lång tid utarrendera den fasta egendom, som hustrun infört i boet; ej heller har han rätt att afhända sig, pantsätta eller kvittera reverser, aktier, sparbanksböcker, som äro införda i det gemensamma boet lydande på hustruns namn.

Mannen kan heller icke under något år utan hustruns samtycke af det gemensamma boet bortgifva mer än 5 procent af hvad detsammas nettoförmögenhet utgjorde vid utgången af närmast föregående år.

Som en af lagens viktigaste bestämmelser anses den om *boskillnad.* När mannen i väsentlig mån förminskat det gemensamma boet, utan att tillräcklig ursäkt därför finnes i omständigheterna, eller han gifvit välgrundad anledning till fruktan för att han missbrukar sin förvaltningsrätt, kan hustrun begära boskillnad. Såsom redan nämnts, har hon sedan full rådighet öfver sin part af boet.

Vidare kan hustrun begära boskillnad, då mannen olagligt upphäfver samlifvet, såväl som då det gemensamma boet kommit under konkurs.

Bland de fördelar, som den nya lagen tillförsäkrar hustrun, vilja vi ytterligare nämna:

I fall mannen blifvit förklarad omyndig, får hustrun förvalta den gemensamma egendomen tillsammans med en för mannens räkning utsedd god man. Vidare är hustruns rätt att göra testamente densamma som mannens.

Såsom afslutning till denna kortfattade redogörelse för den nya danska lagen torde en jämförelse med motsvarande bestämmelser i den svenska Giftermålsbalken icke sakna intresse.

Äfven i Sverige är egendomsgemenskap mellan makarna allmänna regeln och äfven här har mannen förvaltningsrätt öfver det gemensamma boet. Likaledes kunna egendomsförhållandena ordnas genom äktenskapsförord (hvilka dock i Sverige endast få uppgöras före äktenskapets afslutande). Genom äktenskapsförord kan i Sverige hustrun äfven få rätt att förvalta hela eller en del af sin i boet inbragta förmögenhet. Samma rätt har hon öfver hvad hon erhållit såsom arf eller gåfva, då testator eller gifvare därom bestämt, att det skall vara hennes enskilda egendom och stå under hennes förvaltning. Vidare äger hustrun rätt att råda öfver sin arbetsförtjänst. Däremot är det ovisst, om hon har samma rätt öfver det, som förvärfvats medelst arbetsförtjänsten.

Den fasta egendom hustrun inför i boet förblifver hennes enskilda egendom, och mannen har icke rätt att utan hustruns skriftliga samtycke afyttra eller inteckna denna hennes egendom.

Rätten för hustru att vinna boskillnad är i Sverige betydligt underlättad genom en lag af 1898, hvari förekommer ungefär samma bestämmelser som i den nya danska lagen.

Den danska lagens stora företräde framför den svenska är, såsom redan antydts, att den tagit steget fullt ut och uttryckligen förklarar den gifta kvinnan för myndig, hvaremot den svenska lagen bibehåller 9 kap. 1 § af 1734 års Giftermålsbalk: »Sedan man och kvinna sammanvigda äro, då är han hennes rätte målsman och eger söka och svara för henne», oaktadt detta målsmanskap gång på gång genom partiella lagändringar kringskurits.

Vi hoppas att icke alltför många år af det 20:de århundradet skola förflyta, innan den svenska gifta kvinnan erhåller samma ställning såsom fullmyndig och själfansvarig personlighet inför lagen som hennes systrar i Norge och Danmark redan erhållit under det 19:de århundradets sista decennier.

X.

Det femte nordiska studentmötet med kristligt program 12—20 aug. 1899.

Årgången 1897, häft. 8 af denna tidskrift innehåller en skildring af det fjärde kristliga studentmötet i Skandinavien, Herlufsholmsmötet. Där redogöres äfven för den kristna studentrörelsen och de skandinaviska mötenas historia, rörande hvilken vi således kunna hänvisa till denna uppsats.

Liksom till Herlufsholmsmötet hade äfven till 1899 års möte de kvinliga studenterna särskildt inbjudits, och de hade i betydligt större mängd än förra gången hörsammat inbjudningen.

Det var denna gång norrmännen som voro inbjudare. De hade utvalt en af de allra vackraste platserna i Norge, Setnesmoens exercisfält vid Veblungsnes i Romsdalen. En lämpligare plats för ett dylikt möte kan svårligen tänkas. Visserligen går en mycket befaren turistled genom Romsdalen, men som landsvägen ligger ett stycke nedanför »Moen», besvärades man aldrig af turister. Omgifven på tre sidor af fjäll och på den fjärde af Romsdalsfjorden framlefde man sin tillvaro under dessa nio dagar fullkomligt afskild från yttervärlden och — åtminstone var det fallet med mig — i djupaste okunnighet om hvad som tilldrog sig därute. Tidningar såg jag aldrig och bref letade sig endast ytterst långsamt fram till Veblungsnes. Det var något förunderligt detta, att känna sig liksom flyttad ut ur tiden, att veta att lifvet brusade som vanligt på andra sidan fjällmuren, fast man själf ej hade någon del däri, att lefva i ett samhälle af nästan idel ungdom, där allas tankar löpte mot samma mål. — Och oberörda af de 400 själarnas tankar, strider, segrar och lidanden reste sig innerst i dalen Romsdals Horn och de snöiga Vengetinderne, än dolda af regndimmor, än fläckiga af ullhvita moln, än med skarpa konturer mot klar himmel. Helst minns jag dem med solglans på nyfallen snö, sådana jag såg dem den sista dagen.

En dag på mötet ter sig ungefär så här. Kl. 7 f. m. ljuder den muntra reveljen genom lägret och manar barackernas innevånare till uppstigning. Kl. 8 blåses signal till frukost, och man skyndar till tältet, där måltiderna intagas vid fem långa bord, vid hvilka de manliga och kvinliga deltagarna placera sig om hvarandra — icke såsom i Herlufsholm de kvinliga vid ett särskildt bord. Efter frukosten följer andakt i tältet eller också »bibeltime» nere i Veblungsnes lilla kyrka, där alla de offentliga mötena hållas. Kl. 10—$^1/_2$12 är det diskussion, vanligen med särdeles lifligt meningsbyte, kl. $^1/_2$1 »opbyggeligt foredrag». Kl. 2 samlas vi åter i tältet för att äta middag. Middagen följes alltid af mötesordförandens, pastor Eckhoffs, »bekjendtgjørelser» om upphittade medicinflaskor och halsduksnålar, om sektionsmöten och utfärder, föredragna med en torr humor, som vanligen väcker en storm af jubel och handklappningar. Och ordföranden småler som en vänlig, öfver-

seende farbror åt en yster barnskara. »Og saa synger vi vort lille bordvers.» Efter middagen är man ledig, d. v. s. upptagen af sektionsmöten af alla slag, utfärder, fotografering m. m. Kl. 7 är kvällsvarden, kl. 8 föredrag, vanligen om mission, och kl. $^1/_2$11 trummas tapto, hvilket betyder, att man skyndsamligen skall fylla sin vattenhämtare vid pumpen, om man inte gjort det förut, och förpassa sig in i baracken. Kl. 11 skall man släcka lampan, annars kommer nattvakten — de norska studenterna gå nämligen nattvakt — och knackar på dörren och ropar »sluk!» —

Lifligast intresse tilldrog sig bland diskussionerna den, som hade till ämne »Hvorledes leves et kristenliv», inledd af den norske läkaren Jensenius, och där sammandrabbningen mellan olika riktningar var ganska het. Af de uppbyggliga föredragen torde pastor Skovgaard Petersens kraftiga och vidhjärtade omvändelsepredikan samt missionär Larsens föredrag öfver ämnet »Ikke ord alene, men kraft» hafva efterlämnat de djupaste intrycken. Af bibeltimmarna var det cand. theol. Ricards intelligenta föredrag om »Jesu Kristi brug av Skriften», som man helst och bäst mindes, och mr R. P. Wilders gripande missionsföredrag etsade sig in i minnet. Mr Wilder är stiftaren af »Student Volunteer Missionary Union», hvars skandinaviska afdelning »Akademiske frivilliges missionsförbund» i sammanhang med mötet hade sin tredje konferens.

Af de öfriga talarna älskar jag att minnas pastor Gustav Jensen med sitt blida själfulla ansikte och sin inspirerade predikan, professor Petersen med det godmodiga leendet och de humana orden och sin kärlek till glädjen, professor Michelet, vår anförare vid alla utfärder, hvilken tycktes hafva gjort det ordet om att vara allas tjänare till sitt valspråk.

Jag kan dock icke underlåta att nämna ännu en af mötets deltagare, nämligen docenten Jón Helgason från Reykjavik. Den ensamme representanten för den fjärran sagoön var naturligtvis föremål för allmänt intresse. Med spänd uppmärksamhet åhörde vi hans skildring af den vanlottade isländske studentens tryckta förhållanden — han måste under ferierna såsom dräng, vedhuggare, kusk eller dyl. förtjäna hvad han behöfver för terminerna vid högskolan. En insamling till förmån för Islands studenter föreslogs och inbrakte på några minuter c:a 500 kr. —

De kvinliga studenternas antal uppgick till mellan 70 och 80, däraf 11 från Sverige och lika många från Danmark samt från Norge och Finland hvardera bortåt 30. De utgjorde sålunda en rätt betydande del af mötets omkr. 400 studentdeltagare. Någon lifligare del i de offentliga förhandlingarna togo de emellertid icke. Två, en norska och en finska, yttrade sig dock i diskussioner. — Åtskilliga kvinliga sektionsmöten höllos. Vid ett af dessa lämnades redogörelser för den kristliga verksamheten bland de kvinliga studenterna vid de respektive universiteten och diskuterades frågan om sättet att intressera kvinliga gymnasister för den kristliga studentrörelsen. —

På söndag kväll den 20:de upplöstes den stora familjen och dess medlemmar drogo bort åt olika håll för att omsätta de många intrycken i lif och verksamhet.

Maj Lagerheim.

Litteratur.

Fjällbyfolk. Bilder från öfre Norrland af *Maria Rieck-Müller.*

Ingen skrifvande svensk man eller kvinna, som råkar att förlägga sina skildringar till Norrland och tar folklifvet till motiv, kan undgå att blifva jämförd med den unge författare som, efter att ha brutit bygd inom denna hittills så godt som okända värld, själf gick ur tiden, troligen utan vetskap om att han en gång skulle komma att räknas bland vår litteraturs pionierer. Pelle Molin har redan haft åtskilliga efterföljare, mer än en har kastat sig in på den väg han trampat upp, anande att den vägen förde till ett Amerika, där oändliga landvinningar återstode att göra.

Alla ha dock ej upptäckarens gry i sig. Att gå fram, där andra gått förut, går nog för sig, men att slå in på nya stigar och eröfra ny mark, därtill fordras något mer än äfventyrslust och härmningsförmåga.

Till dessa självständiga forskare hör författarinnan till föreliggande berättelsesamling. Kanske det är Pelle Molin som först fört hennes uppmärksamhet på allt det myckna oskrifna om Norrland, som ännu likt andra »slumrande millioner» ligger och väntar på sina upptecknare, eller troligen har hon tänkt ut det själf, i alla fall står man här inför en fullt ursprunglig, fullt originell författarindividualitet, hvars mogenhet och kraft förvånar, i betraktande af att den bok hvarmed hon nu uppträder är ett debutarbete.

Jag afstår från att nämna någon särskild af de nio berättelser, hvaraf denna väl sofrade samling norrlandsbilder består. Alla äro de förlagda till den norrländska »obygden», där trots turistföreningen och rundresebiljetter ännu finnes kvar så mycket af hemlighetsfull mystik och dyster öfvertro, så mycken vildhet och okunnighet och där så många dunkla, djupt tragiska existenser lefva undangömda i dessa små människoboningar, spridda här och där i de mörka skogarna vid de ensliga träsken. Några milda, mjuka toner skall man ej vänta i dessa bilder. Kärft och kraftigt, liksom folket självt där uppe, äro de tecknade, ibland dystert vemodigt, men ibland också med en drastisk humor, som förtar något af det melankoliska intrycket. Förf. har sett och känt hvad hon skildrar, det är icke hörsagor blott hon kommer med, upptecknade i andra hand, därför verkar också hennes »Fjällbyfolk» som lefvande varelser, liksom hennes landskapstaflor framstå med en sällspord klarhet och naturtrohet.

L. D.

* * *

Viktoria. En berättelse om kärlek af *Knut Hamsun.* Bemyndigad öfversättning af *Klara Johanson.*

Den lilla prosadikt af Knut Hamsun, som nu föreligger i svensk dräkt, har i sitt hemland redan utgått i ett par upplagor och ökat sin författares rykte. Den har också i sin ursprungliga dräkt hittat öfver gränsen, såsom norsk diktning gärna gör. Man skulle tycka att mer ej behöfdes. Men det är ännu olyckligtvis så att en mycket stor del af den svenska allmänheten finner det besvärligt eller omöjligt att läsa en bok på något af våra syskonspråk. Under sådana omständigheter måste man med glädje hälsa en så väl gjord öfversättning som föreliggande.

Det är ingen lätt sak att själfullt — så att läsaren glömmer att han har en öfversättning framför sig — återgifva en dikt, hvars charme i väsentlig mån beror på det språkliga uttrycket, stämningsnyansen. Och till det slaget hör »Viktoria». Skarp iakttagare och ironiker som författaren är, ger han visserligen alltid läsaren en känsla af att stå på verklighetens fasta mark midt i norskt nutidslif. Men hvad som egentligen fyller boken och ger den en gripande makt är konflikten mellan denna i ironiens ljus sedda yttre värld och den rika spirande världen af dröm och känsla i en ung diktares barm. Det är ett skälfvande lif i den enkla historien om mjölnarsonen-diktaren Johannes och hans första kärlek, med sina rötter djupt ned i barndomens sagoriken. Kärleken är bokens tema och den stolta slottsfröken Viktoria, diktarens stjärna och inspiration, är den lilla kärlekssagans medelpunkt, fast hennes egen historia mest är gifven i antydningar.

Ovanligt hel i stämning, ovanligt koncentrerad, trots det skenbart lösa i sammanfogningen, har den lilla boken prägeln af äkta konst. Man lägger bort den med önskan att lära känna mer af författaren. Och man måste erkänna för sig själf, att äfven den yngre generationen af norska författare har sina söndagsbarn.

S—d.

* * *

Praktisk väfbok af *Nina v. Engeström.* Andra upplagan.

Fröken Nina v. Engeströms väfbok är nu utkommen i sin andra upplaga. Efter att hafva tagit noggrann kännedom om densamma finner jag den synnerligen tilltalande. Grundad på författarinnans egen erfarenhet, ger den många goda, pålitliga råd och uppgifter, särskildt för de många nyttighetsväfnader, som i ett hem äro nödvändiga, hvilket dock ingalunda utesluter att afseende fästats vid att genom konstväfnadens hjelp göra dessa så prydliga och vackra för ögat som möjligt. Ehuru boken icke är afsedd för absoluta nybörjare, bör den dock, praktiskt och lättfattligt uppställd som den är och innehållande många värdefulla upplysningar i fråga om skedar, garn och uppknytning, helt säkert komma att blifva till stor nytta och hjälp äfven för dem, som förut äga blott obetydlig kunskap på väfnadskonstens område.

Anne-Margrethe Hamilton.

* * *

Hvad skola vi äta?

är titeln på en kokbok af *Anna Ekberg*, hvilken bok skiljer sig från andra kokböcker däri att den innehåller endast vegetarianska rätter. Boken börjar med några inledande kapitel i hälsolära, näringskemi m. m., hvari förf. framhåller vikten af ett naturenligt lefnadssätt, påpekar de många faror man utsätter sig för genom köttdiet och till sist bevisar att den vegetabiliska födan (jämte de animaliska produkterna mjölk, grädde, smör, ägg och ost) är den enda hälsoenliga. Härefter följa matsedlar för middagar under årets alla dagar samt beskrifning på de olika rätternas tillagning. Framställningen är synnerligt enkel och lättfattlig.

Oaktadt man ej kan annat än förvånas öfver den stora omväxling i rätter, som åstadkommits enligt den vegetariska regimen, undrar man dock vid genomögnande af boken, om det ej torde blifva tämligen enformigt att lefva af denna hälsoenliga mat, allra helst som de flesta starka kryddor äro bannlysta, äfvensom bruket af öl och vin, hvilket sistnämnda dock vid högtidliga tillfällen får ersättas med citronlemonad. Hvad den ekonomiska sidan af saken angår, torde det äfven vara tvifvel underkastadt, huruvida denna matlagning ställer sig så billigt, som förf. påstår. Så t. ex. skulle nog för dem, som ej hafva egen trädgård, den stora mängden frukt blifva en ganska dryg utgift, äfvenså kan ifrågasättas huruvida att dricka mandelmjölk i stället för vanlig mjölk kan vara ur hälsans och ekonomiens synpunkt rekommendabelt.

Boken blir säkerligen mycket välkommen i vegetarianska hem, och äfven icke-vegetarianer kunna nog med fördel använda många af de däri förekommande matbeskrifningarna.

E. R.

Föreningsmeddelanden.

Handarbetets Vänners retrospektiva utställning, som först var afsedd att äga rum i oktober månad, har af flera anledningar blifvit uppskjuten till senare på året.

Från skilda håll.

Föreningen Hemmet för arbeterskor, som under sitt första verksamhetsår kunnat i sitt hem, Kungsholmsgatan 26, bereda plats åt 10 arbeterskor, har sedan sistlidna 1:a okt. utvidgat detta hem, så att 25 arbeterskor numera bo där. Mot samma hyra, som vanligen betalas för

att bo inne i öfverbefolkade, ofta osnygga bostäder, få hyresgästerna i »Hemmet för arbeterskor» bo i ljusa, hemtrefliga rum, där de kunna trifvas och känna sig på egen botten. I Hemmets kök få de tillreda morgon- och aftonmål och samlingsrummet med sitt bibliotek är öppet hvarje afton. Äfven för utom Hemmet boende arbeterskor anordnas läs-, sång- och sykurser och större samkväm hållas under vintermånaderna.

Föreningen »Hemmet för arbeterskor» kommer med anledning af den skedda utvidgningen att till förmån för sitt Hem anordna en försäljning, som hålles i *Konstnärshuset den 2 och 3 November*. Till denna försäljning har upprop i tidningarna utfärdats af Föreningens styrelse jämte en del andra för saken intresserade damer. Det är att hoppas att allmänheten genom gåfvor till och besök vid försäljningen uppmuntrar Föreningens verksamhet, så att efter detta första hem för arbeterskor må följa flera och det fördärfliga inneboendesystemet allt mer och mer motarbetas.

*

I Förenta Staternas armé skall enligt krigsdepartementets order upprättas en kår af utbildade sjuksköterskor. Kåren skall stå under ledning af doktor Anita Newcomb Mc Gee, som särskildt utmärkte sig under sista kriget, och sammansättes af öfversköterskor, sköterskor och reservsköterskor. Honoraret för en sköterska blir 40 dollars i månaden (50 i kolonierna), för öfversköterskor 10—25 dollars därutöfver.

Rättelse

I artikeln om »Den s. k. hvita slafhandeln» förekommer ett tryckfel, hvilket härmed rättas. Sid. 294, rad 9 nedifrån står 1891, skall vara *1901*.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** ***med 20 häften***, *utgörande minst* ***28 tryckark.***

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁘ II årg. Häft. 16

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: ***LOTTEN DAHLGREN***

INNEHÅLL:

Den svenska kvinnan och den politiska rösträtten.

MARK STERN: Fruntimmer.

L. D—N: »Konsten i hemmet.»

ANITA: Solvärme. Poem.

Litteratur: K. J.: I dödvattnet af Rafael. — L. D.: Två hustrur af Anna Wahlenberg. — K. J.: I den gamla goda tiden af Ian Maclaren.

E—LF: Gröna möbler.

Föreningsmeddelanden.

Den svenska kvinnan och den politiska rösträtten.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets styrelses sammankomst den 5 sistlidne juni föredrogs en af Förbundets komité för lagfrågor gjord framställning, att Förbundet måtte upptaga frågan om politisk rösträtt för kvinnorna och i sådant afseende verka för att äfven kvinna erhölle rösträtt vid val till riksdagens Andra kammare, därest hon i öfrigt uppfyller de för dylik rösträtt stadgade villkor. På grund af denna framställning beslöt styrelsen efter åtskillig diskussion, att Förbundet skulle upptaga frågan om kvinnans politiska rösträtt till behandling.

Den viktiga roll frågan om utvidgad politisk rösträtt spelat vid den sista riksdagen har också icke kunnat undgå att rikta den om sina medborgarplikter och sin medborgarrätt medvetna svenska kvinnans uppmärksamhet skarpare än någonsin på spörsmålet: hvilken plats intaga vi kvinnor till vårt lands politiska representation? Frågan synes lätt besvarad: den svenska kvinnan äger ej politisk rösträtt, är således utesluten från allt inflytande på den lagstiftande församlingens beslut.*) Därmed punkt.

I våra dagar, hvilka kunna betecknas, om icke som reformernas, åtminstone såsom reformförslagens dagar, får man emellertid ej slå sig till ro inför något oomkullrunkeligt status quo. Idéer, hvilkas genomförande man för 20 år sedan betraktade som en löjlighet, ja en galenskap, äro nu så långt ifrån att vara det, att man ser dem alltmer rycka sig inpå lifvet som en ej alltför aflägsen möjlighet. Så tanken om den politiska rösträttens utsträckande äfven till landets kvinnor. Det gäller åtminstone — så långt kan man väl anse saken avancerad — att ställa sig på endera sidan, att öppet förklara sig för eller emot.

---

*) Förbises bör dock ej att kommunalt röstberättigad kvinna äger bl. a. deltaga i val till stadsfullmäktige och landstingsmän och således medelbart kan utöfva inflytande på valen till Första kammaren.

Det är från den synpunkten Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse utgått, då den på lagkomiténs initiativ beslutit upptaga denna sak till behandling. Äfven om vid den diskussion, som föregick detta styrelsens beslut, olika åsikter i detaljerna gjorde sig gällande, i *ett* var man ense, att det af lagkomitén uppställda spörsmålet var af en alltför aktuell och genomgripande betydelse för att utan vidare kunna undanskjutas. Framför allt måste man ha klart för sig hvar landet ligger, det är också detta Förbundets styrelse vid fattandet af sitt viktiga beslut till fullo insett.

* * *

Det är naturligtvis öfverflödigt att här påminna om att tanken på en politisk rösträttsreform till förmån för kvinnorna äfven i vårt land icke är en helt och hållet ny företeelse. År 1884 väckte F. T. Borg i Andra kammaren motion om såväl valrätt som valbarhet till Andra kammaren för kvinnor, en motion, som afslogs af Första kammaren utan votering men af Andra kammaren med den förunderligt ringa röstskillnaden af 53 mot 44. Sedan den tiden har visserligen från kvinnornas sida ett och annat försök gjorts att upptaga saken, men utan att leda till något vidare resultat. Men att själfva tanken ändock fortlefvat och vuxit till i det allmänna medvetandet, därpå tyda många tecken. Ett af dessa är att under rösträttsdebatten vid årets riksdag mer än ett yttrande gaf vid handen, att kvinnan numera ej helt och hållet kan lämnas ur räkningen vid behandlingen af den för hela vårt folk så viktiga rösträttsfrågan.

Som bekant hade, föregångna af den stora rösträttspetitionen, till årets riksdag inlämnats åtskilliga motioner rörande utvidgad rösträtt till Andra kammaren. Dessa motioner gingo ut på dels att politisk rösträtt skulle tilldelas en hvar, som enligt nu gällande bestämmelse ägde kommunal rösträtt, dels en politisk rösträttsreform, byggd i större eller mindre utsträckning på grundsatsen om allmän, lika och direkt rösträtt. I dessa olika motioner finner man uttryckligen betonadt, att det här är fråga om *röstberättigade män.* Kvinnans uteslutande är således ställdt utom allt tvifvel. Men, som sagdt, en blick i riksdagsprotokollen visar, att hon ej var utesluten ur en del herrar riksdagsmäns tankegång, äfven om hon ofta fick tjäna endast som argument för att framhålla ohållbarheten just i motionärernas förslag.

Redan *konstitutionsutskottet* i sitt utlåtande öfver motionerna lägger fram såsom sitt första argument för deras afstyrkande, att

ett bättre tillgodoseende af personlighetsprincipen med nödvändighet förde med sig inrymmandet af politisk rösträtt äfven åt kvinnan.

I första kammaren framträder samma tankegång i åtskilliga yttranden af generaldirektör *Wieselgren*. I det han för sin del riktar ett skarpt klander mot rösträttspetitionen, betecknar han anspråket i denna petition på politisk rösträtt »som en allmänt mänsklig rättighet, som borde tillhöra hvarje samhällsmedlem, hvarje personlighet inom samhället», endast som ett tomt tal. Han motiverar denna sin uppfattning på följande sätt: »Hade motionen», menade tal., »riktats på någon personlighetens rätt, skulle icke halfva antalet eller litet mer af personligheten inom samhället vara alldeles totalt lämnadt därhän. Det talades icke om, det begärdes icke, det framhölls icke att *kvinnan* skulle hafva någon rösträtt. Och dock, hon är väl samhällsmedlem så väl som mannen, hon skall väl hafva samma mänskliga rättigheter som han! Detta förbiseende visar ju alldeles otvetydigt, att hela den grund, från hvilken petitionärerna utgingo, var icke den rätta grunden, den var ett svepskäl, ett bedrägeri. Om det hade varit rättvisan man talat för, om det hade varit personlighetens rätt man velat förfäkta, då skulle man väl icke hafva glömt dessa kvinnor, som t. ex. kunna vara akademiska lärare inom den rättsvetenskapliga fakulteten, som tagit doktorsgrad inom den filosofiska fakulteten, som verka såsom läkare och skriftställare, som sköta undervisningen i både högre och lägre stadier inom samhällets bildningsanstalter, dessa kvinnor, som ägnat sig åt köpmansyrket eller andra näringar, som äga och förvalta till och med stora possessioner, ja, som på alla håll inom samhället visa oss, att de äro handlingskraftiga personligheter så väl som männen och som, om man blott gifver dem utrymme, mäkta utveckla sig i lika hög grad som männen. Nej, alla dessa lämnar man utom räkningen.»

Följer man den långvariga rösträttsdebatten i Andra kammaren, finner man att lektor *Waldenström* utgått från ungefär samma tankegång, då han inblandat kvinnan i sina argument. Denne talare, hvilken visserligen syntes vara med på en utsträckning af den politiska rösträtten, men icke en sådan byggd på det kommunala strecket, erinrade således vid sin polemik mot det senare förslaget om den stora kategori af medborgare, »som äro kommunalt röstberättigade och som äfven stå öfver det politiska förmögenhetsstrecket, men som ändock sakna politisk rösträtt». »Nu frågas», fortsätter herr Waldenström, »hvarför skola de som hafva kommunal rösträtt beröfvas politisk rösträtt? Man har nu här i kam-

maren ganska allvarligt framhållit, att det icke fordras större politisk mognad för att deltaga i de politiska valen än i de kommunala, utan snarare tvärtom. Men då borde väl de kvinnor, som nu ha kommunal rösträtt, också få politisk rösträtt, när de uppfylla alla öfriga bestämmelser utom den, att man måste vara karl». Mot en härtill framställd anmärkning, att herr Waldenström skulle ha klandrat förslaget därför, att enligt detsamma kommunalt röstberättigade kvinnor ej skulle få politisk rösträtt, opponerade sig sedermera herr Waldenström. Han hade icke klandrat förslaget för detta utan endast anfört vissa omständigheter, som tal. ansåg borde tagas i betraktande vid en blifvande rösträttsreform, och det är i detta sammanhang som den rösträtt omnämndes, som nu i kommunalt hänseende tillkommer kvinnor, hvilka dock äro förvägrade politisk rösträtt.

Intet af de anförda yttrandena gifver dock med visshet vid handen hvilken ståndpunkt talarna personligen intaga till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Däremot fattades icke skarpt accentuerade meningsyttringar i detta afseende, utgångna från det håll, där den allmänna rösträtten hade sina ifrigaste försvarare. Med konstitutionsutskottets förutnämnda hufvudargument som utgångspunkt gaf herr *Branting* ett uttryck åt den uppfattning, som torde delas af ett ej ringa parti inom riksdagen. Han yttrade nämligen bland annat:

»Jag vill erinra om att det dock funnits en tid, då äfven inom Andra kammaren med allvar och talang debatterats frågan, huruvida icke politisk rösträtt borde tillkomma äfven de självförsörjande kvinnor, som enligt nuvarande bestämmelser skulle komma öfver strecket i öfrigt. Jag kan för min del icke heller finna det absurda eller orimliga i om rösträttskrafvet skulle framträda så, att det i sina konsekvenser också komme att föra de kvinnor, som hafva en själfständig arbetande ställning — och deras antal växer för hvarje dag, därför borgar hela vår sociala utveckling —, fram till rösträtt i samhället. Dithän komma vi också, lika visst som vårt samhälle är stadt i utveckling och som ingen kan undandraga sig dennas konsekvenser.» — — — »Hvad som däremot måste kräfvas, det är att bland de klasser, som skola rycka upp till lika berättigande med andra, skall hafva gifvit sig tillkänna någon allmännare önskan och sträfvan att komma i åtnjutande af dessa rättigheter. Med hänsyn härtill medgifver jag gärna, att kvinnornas rösträttsfråga står långt tillbaka eller rättare ligger långt fram i framtiden, ty helt visst har

ännu icke bland dem i någon större utsträckning försports något sådant kraf.»

Så långt rösträttsdebatten, hvars resultat, som bekant, blef samtliga reformförslagens förkastande.

* * *

Att denna debatt innehåller mycket för oss kvinnor väckande och manande, däri torde dock hvar och en ge oss rätt. Framför allt måste vi känna oss träffade af den indirekta förebråelsen, att bland Sveriges kvinnor ännu ej försports någon större eller allmännare önskan att ernå de åsyftade medborgarrättigheterna. Hittills har, det måste erkännas, det stora flertalet kvinnor i vårt land förhållit sig tämligen indifferenta till frågan om politisk likställighet med mannen. Men när man tar i betraktande den politiska indifferentism, som i allmänhet vidlåder vårt samhälle, får man kanske ej förvåna sig öfver den ringa vakenhet som i detta afseende försports från kvinnornas sida.

Det finnes dock ibland oss ett ej ringa antal medborgarinnor, som hafva ögon och öron öppna för de samhälleliga kraf, som förr eller senare skola ställas äfven på den kvinliga delen af vårt folk, ehuru de af omständigheterna hittills funnit sig tvungna att iakttaga en företrädesvis afvaktande hållning. Dessa hylla i princip den af kvinnosakens förnämsta målsmän i Amerika och England med så mycken energi och öfverlägsenhet försvarade grundsatsen, att ernåendet af politisk rösträtt för kvinnorna utgör den viktigaste förutsättningen för kvinnofrågans lösning.

Men bör ej tiden nu vara inne att börja afskaka den likgiltighetens eller tveksamhetens börda, som hittills tryckt Sveriges kvinnor, för att öppet se frågan i ansiktet: »Hvilken ställning böra vi intaga med afseende på den politiska rösträttens utsträckande till landets kvinnor?»

Vi vilja hoppas, att Fredrika-Bremer-Förbundets styrelses beslut att upptaga rösträttssaken till behandling skall föra denna viktiga fråga framåt samt att vi för den må påräkna intresse och medverkan i vidsträckta kretsar bland vårt lands kvinnor.

Fruntimmer.

(Ur en upphittad dagbok.)

8 Sept. Jag mötte henne oväntadt på gatan i går, »den andra». Hon är vacker, jag kan inte förneka det — jag förnekar det inte. Men, stackars barn, anar hon då inte hur rödt missklär henne? Jag skulle velat säga henne det. Nu ser hon ut som en affisch, som står och skriker i ett gathörn, och hon skulle ju egentligen kunna vara en glädje för ögat, om hon valde mjuka, djupa färger, som stämde med hennes hy och med hennes härliga, kastanjebruna hår.

Jag tycker inte heller att hon går vackert, men det är onekligen »något visst» med henne i alla fall. Hon intresserar mig — men jag skulle ej vilja att hon märkte det.

15 Sept. Jag möter henne, lustigt nog, numera hvarenda dag. Hon går alltid ut vid samma tid, och sedan jag upptäckt det, har jag ej kunnat låta bli att laga så att jag alltid möter henne. Ifall jag en dag går miste om henne, känner jag mig besviken. Jag kan inte låta bli att oupphörligt tänka på henne nu för tiden — det är nästan löjligt. Och jag söker ständigt efter tillfälle att få göra hennes bekantskap.

Hvarför detta? Historien är ju ingenting: *han* tyckte om mig och så en dag tyckte han (troligen litet mera) om henne — hon har nog också hållit mer af honom än jag gjorde. Nu tycker han emellertid om en tredje och vi skulle väl, »den andra» och jag, kunna slå oss tillsammans och skratta godt åt honom, om vi ens bry oss om det. Men så blir det naturligtvis inte alls, *om* vi träffas. Träffade jag henne, skulle jag låtsa vara likgiltig eller skulle jag kanske vara vänlig — men i grund och botten erfar jag gentemot henne en oklar känsla af rivalitet. Rivaler! Om hvad? Jag frågar mig, men får intet svar. Jag vet blott, att om jag jämför henne med mig själf (som jag ofta gör) och då rättvisligen upptäcker något företräde hos henne, blir jag oresonligt svartsjuk.

17 Sept. Jag mötte henne i dag hos min sånglärarinna. Hon har nu börjat gå där och på samma dagar som jag. Vi rodnade bägge när vi fingo se hvarandra. Jag tappade mitt paraply och hon tog upp det och smålog. Så vackert småleende hon hade! Och jag minns nu hur *han* brukade säga åt mig att jag ej riktigt kunde småle. Hvad han måste tyckt om hennes småleende! Å — jag hatar det nästan.

Jag skulle emellertid önska att bli god vän med henne. Det skulle intressera mig att ha hennes förtroende, jag skulle vilja känna hela historien, dag för dag, stund för stund. Jag hade ej det minsta tänkt på den eller på honom på länge — och nu, när jag dagligen ser henne, växer det fram en känsla af saknad inom mig —

25 Okt. Det har gått mer än en månad, jag känner henne nu, vi ha varit ute och gått tillsammans flera gånger, vi äro du — precis som jag visste att det skulle bli. Jag söker hvarje tillfälle att vara vänlig mot henne, jag försöker råka henne så ofta som möjligt, jag kan inte låta bli henne. Hon tjusar mig därför att jag så väl förstår hur hon måst tjusa *honom* — hon är så mjuk, hennes röst är så stilla, just motsatsen till min. När han ledsnade på att vara kär i mig, *måste* han förälska sig i henne! Å, det förödmjukar mig. Och då, när det skedde, gjorde det mig alls ingenting — jag brydde mig så litet om honom och jag kände ej henne, visste ej hvem hon var, hurudan hon var, blott att hon var en ung kvinna, en någon annan kvinna än jag. *Nu* se mina ögon och höra mina öron och jag kan mäta värdet för honom af hvarje hennes tonfall, hvar skiftning i hennes personlighet. Jag är svartsjuk, ja, ja! Jag lider, jag har ingen frid i min själ, hon plågar mig, men när jag ej är tillsammans med henne, är det icke bättre. Då tänker jag oupphörligt på henne och fastän jag ideligen säger mig själf (och tycker) att hon är ful, hon är tillgjord, hon klär sig illa (hå, den röda hatten!) — så måste jag ändå medge att hon är förtjusande, förtjusande, förtjusande, lik ingen annan, vacker på ett alldeles särskildt sätt — till och med, ja kanske mest i den röda hatten!

I går såg jag *hans* namn i tidningen — och jag tänkte genast på henne. Månne hon också läst det och hvad har hon då tänkt? Har hon tänkt på mig — tänker hon någonsin på mig? Hvarför vet jag ingenting? — —

30 Okt. Hon är en sådan där mjuk och smidig varelse, som aldrig riktigt säger hvad hon tänker. Jag vet ingenting om henne, hon viker ständigt undan mig med sitt eviga vackra småleende. Om någon sade mig något riktigt ondt om henne, skulle jag tro det. Jag tror henne om hvad som helst, jag gör det faktiskt — men jag vet ingenting.

I går talade hon om för mig att hon skulle vilja komma in vid Operan. Hon! Ja, hon har vacker röst — jag vet att *han* tyckte om den, jag förstår att han *måste* ha tyckt om den! Men

hur skall jag kunna lida att se henne på scenen — hon står där och sjunger, till exempel *Julia* — så vacker hon blir i den hvita dräkten! — vacker, vacker och applåderad. Och jag sitter på parkett och vill skrika högt af hat och smärta — och kanske sitter *han* där också och minns när han höll af henne!... Och hon står på scenen och småler...

Å, hvad jag hatar henne!

2 Nov. Om hon doge? Det kom för mig i dag, hon såg så klen och blek ut. Ja, hvad skulle då bli af? Ingenting. Hur kom jag att tänka på det?

20 Nov. Hon kom till mig i eftermiddag. Hon tog af sig hatt och kappa och satte sig ner som om hon ämnat stanna länge. Hur var det nu? Jag minns knappt, jag känner som om jag på något vis gjort orätt, men hvad har jag för skyldighet mot henne? Ingen. Hur var det nu?

Hon såg så sorgsen ut och hennes röst var lägre än vanligt och hon var också tystare än vanligt. Emellanåt såg hon på mig med en blick, som tycktes bedja — den där blicken, som sedan förföljer mig, dyker upp för mig när som helst... Men hon sade ingenting och jag låtsade ingenting märka.

Ibland har det kommit för mig att hon måtte vara gränslöst olycklig — jag vet inte hvarför. Hon är mycket ensam, hon har inga vänner — jag har märkt hur min minsta vänlighet rör henne! — men hon säger ingenting och jag frågar aldrig. Hvarför skulle hon också vara olycklig med sina röda hattar, som alla herrar gapa efter på gatorna? (Naturligtvis är det emedan hon märkt det, som hon bär dem!) Hvad har hon att sörja öfver mer än till exempel jag själf? Jag har intet medlidande med hennes inbillade sorger!

Men i eftermiddag — jag borde kanske ändå ha varit annorlunda. Hon såg så förtviflad ut, medan hon talade om alla likgiltiga ting. Hvarför kan hon också inte säga rent ut? Jag låtsade heller ingenting märka och tiden gick under vanligt prat, tills hon skulle gå. Då — i tamburen — just som hon står med handen på dörrvredet, säger hon med ens, så blygt som en liten skolflicka:

»Hör du någonsin af — —?» Jag hörde inte namnet, men jag visste ju att det var *honom* hon frågade om. Vi ha aldrig talat om honom förut.

»Ibland», sade jag. Det är ju inte sannt, jag hör ju aldrig af honom numera, men för intet pris skulle jag velat att *hon* gjort det och inte jag. »Någon gång», sade jag således.

»Så» — hon böjde ner hufvudet, hon stod och fingrade på dörrvredet. Och så: »Hur — hur mår han? Hur har han det?»

Hon visste således intet!

»Han har det mycket bra», sade jag lugnt. »Du vet väl själf...?»

»Javisst». Hon visste naturligtvis ingenting, ingenting, hon led och våndades, hon älskar honom, hon är olycklig — jag förstod alltsammans på en gång. Men hvarför kan hon inte säga mig det? Hvarför frågade hon ingenting? Hvarför är hon högmodig, den där lilla kvinnan, den där lilla ingenting?

Och när hon ej sade något mer, frågade jag likgiltigt: »Går du med mig då i morgon och köper min nya kappa?»

»Ja», svarade hon och så gick hon. Jag hörde hur långsamma hennes steg gingo utför trapporna. Och nu sitter jag här och bara tänker på henne, tänker, tänker. Hvarför säger hon ingenting? Hvarför kommer hon aldrig att säga något? För rästen — skulle jag ens då kunna ge henne något? Jag tror knappt. Jag förstår ingenting. Hvad är jag för en människa?

Å, vi fruntimmer!

Mark Stern.

"Konsten i hemmet".

Det existerar för närvarande i vår hufvudstad ett kotteri af konstförståndiga personer, som tagit sig den i hög grad berömvärda uppgiften före att söka förädla den stora allmänhetens smak. I så väl ord som bild sprida dessa sanna konstälskare sina läror. De vilja ha bort allt det tarfliga, fula, banala, godtköpsmässiga, som tyvärr inkräktar en så stor del af den moderna människans existens, och i stället sträfva de att få allt i vår omgifning påtryckt den skönhetsstämpel, som, enligt hvad de mena, socialt höjer och moraliskt förädlar ett samhälle. Och det är ej någon förnäm exklusivitet i deras satser. Det är ej för några få privilegierade de vilja öppna skönhetens tempel, nej våra egna hem skola omskapas till sådana, och de visa att saken är mycket enkel. Ett par väl valda färger, några harmoniskt afpassade linier, en stilren sammansättning, det är hela hemligheten.

Det kan ej råda mer än *en* mening om, att det är en vacker och ädel tanke denna om »skönhet för alla» och att de som arbeta för dess förverkligande kunna räknas bland människosläktets välgörare. Principen kan ingen jäfva, och ur den synpunkten sedt tör det ej heller vara något att invända mot en liten nyss utgifven skrift: »*Konsten och skolan och konsten i hemmet*» af Carl G. Laurin, där förf. med entusiasm och vältalighet förfäktar just denna princip. Men teorier äro ett, sättet att få dem genomförda i praktiken ett annat. Så framträder i herr Laurins lilla bok som så ofta konflikten mellan mål och medel, trots den odisputabla grundsanningen som ligger på botten, tillräckligt skarpt för att locka äfven dilettanten till en granskning af sömmarna i den konstteori som uppställes. Och det är en sådan liten granskning jag här vågar mig in på.

Lämnande åsido första afdelningen i herr Laurins broschyr, den om »konsten och skolan», hvilken ger ett godt begrepp om syftet med den kända »Föreningen för skolornas prydande med konstverk», om hvars vackra verksamhet mången vägg i våra läroverkssalar lämnar ett talande vittnesbörd, vill jag här något närmare sysselsätta mig med den senare delen i boken eller »konsten i hemmet», då detta ju är ett ämne som kan sägas nära beröra oss alla.

Förf. till denna skrift hör ej till de milda apostlarna, han kan snarare räknas till de reformatorer, som med eld och svärd utbreda sin lära. Med skoningslös hand sopar han bort allt i våra hem, som inte bär den äkta konstens hallstämpel, han gör table rase på kuddar, lampmattor, gardiner, penntorkare, och hans kritik far, obarmhärtigt svängande hånets gissel, fram öfver alla våra bohagsting.

Jag slår upp herr Laurins bok och med den som rättesnöre låter jag de mig omgifvande och tillhöriga föremålen passera revy. Mina ögon falla då på det som ligger närmast, på ett litet af ullgarn förfärdigadt lam på mitt skrifbord, otvifvelaktigt en släkting till herr Laurins »lilla hvita porslinshund på sin kornblå glasskifva», hvilket så långt jag kan minnas tillbaka gått och betat i all oskuld på sin äng af gröna klädesremsor, där min penna under årens lopp plöjt mången bläcksvart fåra. Det lilla lammet får i en hast en hittills oanad betydelse. Det har förr ej brukat väcka andra reflexioner i mitt bröst än möjligen reminiscencer från någon forntima julafton och en liten blåögd gifvare, för länge sedan en välbeställd man i verken, men nu står det där som ett ovederhäftighetsbevis, hvilket till fullo ådagalägger min låga kulturella nivå. Ty hvad den lilla ulltingesten må ha för egenskaper, icke representerar den någon

viss stil, ej heller är den tillkommen efter ritning af en bland våra konstnärer, icke äger den en skönhet som nobiliserar, än mindre kan den ge socialt anseende, och jag darrar vid tanken på att någon verklig konstkännare skall råka komma in i mitt rum och se mig öfver axeln för denna min mångåriga försyndelse mot konstlagarna. Med en hemlig ängslan börjar jag syna de andra föremålen i mitt rum, från papperskniven, en skänk af min brorsdotter och mycket beundrad för ett par jular sedan, men o ve! »bränd i trä» och därför dömd att »under inga förhållanden ligga framme», till soffkudden, som för att säga sanningen vunnits på en basar och värderats mer för sitt goda och mjuka innehåll än för broderiets skönhet, hvilket nog hör till det slag som herr Laurin »flyr som pesten» eller »ägnar en beklagande tår». Och så glida mina blickar till tapeterna i det rum, som blifvit mig kärt, emedan det för mig innesluter så många dyrbara minnen, och jag ser att de hvarken äro enfärgade eller i engelskt mönster, och det förvånar mig att jag så länge kunnat tåla en så banal och oskön omgifning. Det samma gäller alla mina öfriga möbler och bohagsting. Ingen konstnärlig »stolkontroll, porslinskontroll och lampkontroll» (en sådan som framhålles såsom lika nödvändig för samhällets bästa som trots någon kött- och mjölkkontroll) har haft sin hand med i spelet vid valet af mina stolar, vasen på mitt bord och lampan i mitt tak.

Gjorde jag nu rätt, så följde jag broschyrens råd, spikade in alltsammans (notabene allt löst och flyttbart) i en lår och bar upp det på ett vindskontor, där hvarken sol eller måne lyser, för att det efter en förvaringstid af cirka 100 år möjligen måtte kunna framvisas som kulturhistoriska kuriositeter.

När så allt blifvit igenspikadt och undanskaffadt — och samtidigt naturligtvis all hemtrefnad, alla gamla minnen, alla kära familjetraditioner, alla idéassociationer, som tala om vänliga tankar och små dyrbara kärleksbevis, och allt för mig säreget och personligt, d. v. s. en bit af mitt individuella jag på köpet — hvad gör jag så? Efter som det existerar vissa små ekonomiska hinder för att jag skulle kunna följa en grefve von Hallwyls, en Fürstenbergs exempel och vidtala våra berömdaste konstnärer vid utsmyckningen af mitt rum, hvilket vore det enda verkligt rätta, får jag nöja mig med att vända mig till en konsterfaren vän, och äger jag ej någon, måste jag laga att jag blir presenterad för en sådan — herr Laurins lilla häfte tar jag också i fickan — och så gör jag hos våra förnämsta konstsnickare och konsthandlare inköp af möbler och öfriga bohagsting. Först

och främst aktar jag mig noga att följa min egen privata smak vid valet af en tapet, en lampa, ja skulle det bara gälla ett gratulationskort åt min mormor. Jag har kanske varit nog djärf att tro att jag äfven förstod mig på hvad som är vackert, men det är ett grundligt misstag; konstkännaren du har med dig vet det tusen gånger bättre och du följer blindt hans råd, om du har någon aktning för dig själf och vill räknas bland de fina kulturmänniskorna. Och naturligtvis vill du det.

Ja, detta är att draga de yttersta konsekvenserna af herr Laurins maximer, och det är så han vill ha det, något kompromissande finnes icke, bort rubb och stubb med det okonstnärliga och urmodiga i vårt hem, och dit med nytt efter vissa noga föreskrifna smakregler.

Hvad som dock icke kan undgå att väcka förvåning vid studerandet af dessa i mångt och mycket så kloka och till efterföljd manande konstlagar är, i hvilken ringa mån deras förkunnare räkna med det skiftande modet för dagen. Det är som om de förbisåge att det här icke gäller den stora konsten, den evigt unga, som står där i dag som i går likt naturen af ovansklig skönhet, utan den underordnade konst, som följer smakens och tidens växlingar. I dag empire, i morgon rococo, nyss allmogestilen, nu den engelska stilen. De tyckas ha glömt att de själfva helt nyligen kanske funno makartsbuketter mot mörka tapeter vackra, ja att mycket som de nu med suverän öfverlägsenhet fördöma i åratal prydt deras egna hem, utan att de räknat sig stå på det konstnärligt underklassiga stadiet, dit de öfver en bank hänföra alla dem af sina samtida, som inte förstått ordna sitt hem efter den nu modern vordna stilen. Troligen randas i en ej alltför aflägsen framtid den dag då den smakriktning, som nu predikas som den enda riktiga, trängt ned i de djupa lagren och i ordets sanna bemärkelse populariserats, d. v. s. vulgariserats. Den dag då en imitation af herr Laurins »förstklassiga reproduktioner» skall återfinnas på hvarje handtverkares vägg, då första bästa lerkruka, som sättes på bordet, gör anspråk på konstnärlighet. Då skola världens alla små hvita porslinshundar och klättrande porslinskattor känna sig hämnade.

Alltså, summan af saken är: Läs herr Laurins lilla skrift, ja köp den, — depensen är inte stor, bara 15 öre — känn dig uppriktigt tacksam för de goda lärdomar den innehåller, skänk din beundran åt det oegennyttiga nit hvarmed dess förf. och hans meningsfränder arbeta på förverkligandet af den vackra tanken »att skänka

själfva hvardagligheten idealitetens prägel»; men blif ej en slafvisk efterapare af den rådande smakriktningen, tag med vid valet af dina bohagsting och ordnandet af ditt rum, jämte här meromnämnda goda rådgifvare, äfven din egen själfständiga smak och ditt individuella tycke — och därhos pieteten för det fäderneärfda och minnesvärda —, och resultatet skall säkert blifva tillfredsställande.

L. D—n.

Solvärme.

Jag älskar solen, den mycket gifvande,
den alstrande, den lifvande,
men sol kan bränna,
kan göra slö,
och intet känna,
det är att dö.

Din kärlek visa mot alla längtande,
de kärleksarma, de trängtande,
med smek ej enad
till öfverflöd,
men verkligt menad
i solig glöd!

Anita.

Litteratur.

I dödvattnet. Skildring af *Rafael*, förf. till »En passionshistoria».
Hvem denna Rafael än må vara, som retar folk med sin envisa pseudonymitet, någon välvillig person är det inte. Hon har i stället fått kvickhetens gåfva och en skarpt afslöjande blick på många yttre ting. Hon för oss midt in i en gången tids miljö och lär oss hur människorna talade och buro sig åt, men hon gör det icke med någon kärleksfull entusiasm eller öfverseende blidhet utan med ett klarsynt förakt, som låter sig ängeläget vara att peka ut det skröpliga och försmädligt kommentera det till synes präktiga och solida.

Recensenterna ha samfälldt, så vidt jag kunnat finna, förkastat bokens sista del, som tyckes vilja föreställa en psykologisk utveckling hos en person, som möjligen är menad till hjältinna men icke synes på något sätt oumbärlig för skildringen. Hur ringa glädje det än medför att instämma i en dylik unison kör, så finns det dock intet annat alternativ, sakförhållandet är alltför påtagligt — det skulle bara vara intressant att veta om Rafael har skrifvit de sista kapitlen själf eller tröttnat på arbetet och låtit någon fattig och mindre begåfvad anhörig få en liten biförtjänst.

Boken är helt och hållet att anse som en träffande och satirisk, lefvande och fängslande beskrifning på sextitalets kälkborgerliga medelklasslif, och som sådan är den ännu enastående inom vår bokvärld. Den tiden ligger visserligen icke så långt tillbaka, att den är strängt taget historisk, men dess människors lefverne och åskådningssätt förefalla oss dock så främmande och kuriösa, deras tal och rörelser så förbluffande, att allt hvad vi få veta om dem får det okändas och öfverraskandes behag. Man njuter af att föreställa sig de korrekta personer, som plägade sitta likt tända ljus i dessa väldiga svängda och ornamenterade åbäken till soffor, mot hvilkas ryggar samtidens bekvämhetsälskande människor mångenstädes ännu luta sina hufvuden; man får hallucinationer af långa rader stolar med ögleformade ryggstöd och af symmetriskt upphängda släktfotografier i ovala svarta ramar, och man känner sig kringhvärfd af en lysande flora och en häpnadsväckande fauna i korsstyng på stramalj . . .

K. J.

* * *

Två hustrur. Roman af *Anna Wahlenberg.*

Dramats innehåll är som följer. *Första akten:* ett lyckligt, välmående hem. Hustrun, en af dessa milda, sant kvinliga, veka och känsliga naturer, som helt gå upp i sin kärlek till man, barn och hem. Han långt mindre fint anlagd, något simpel och brutal; han älskar dock hustrun uppriktigt och en smekning återställer lätt det goda förhållandet mellan makarna. — *Andra akten:* Ormen kommer in i paradiset i en ung stockholmsflickas gestalt. Denna, en hänsynslös och karakterslös kokett, som utöfvar stor dragningskraft på männen, lyckas, ehuru förlofvad, bedåra den äkta mannen

och väcka hustruns svartsjuka. — *Tredje akten:* Konflikten tillspetsas. Mannen har helt fallit i kokettens garn. Strider förgäfves mot sin böjelse. Hustrun, som ser mannens strid, är för stolt att pocka på sin rätt, offrar sin kärlek för att göra honom lycklig, återger honom friheten och reser. Han, förblindad af sin passion, tar emot offret, men finner först nu hvad han i sin maka ägt och hvad han med henne förlorar. — *Fjärde akten:* Hustrun n:o 2 träder in i hemmet. Midt i sin kärlekslycka, som till en början återger den redan åldrande mannen något af den förlorade ungdomen, kan han icke glömma henne, hvars tro han svikit — och barnen, som han öfvergifvit. Uppsöker dem i hemlighet och finner att modern, bruten och förslöad af sin sorg, försummar barnen och söker tröst i religiösa spekulationer. — *Femte akten:* Han har helt vaknat ur sitt känslorus och känner tomheten i sitt lif. Vid barnets sjukbädd träffas de frånskilda makarna och känna där att bandet dem emellan ännu icke är helt slitet. Men den andra, inkräkterskan, träder emellan och skiljer dem oåterkalleligt, och på samma gång fadern ifrån barnen. Den första hustrun finner sin tröst i utöfvande af sina modersplikter, han, den skyldige, för alltid utestängd från fadersglädje och familjelycka, böjer sig under det självpålagda oket och resignerar.

Därmed slutar skådespelet. Så är i korthet den dramatiska konflikten i Anna Wahlenbergs med vanlig talang och rutin skrifna bok. Hon har velat skildra hur svikande af de äktenskapliga plikterna ovillkorligt medför olycka och andlig ruin för den felande parten. Att nemesis icke uppträder som en straffande ängel med flammande svärd, utan visar sig i en gradvis andlig förnedring, gör upplösningen ej mindre tragisk, framför allt är den mer naturlig och följdriktig än om den haft revolverskott och själfmord i sitt följe. Det är otvifvelaktigt långt bekvämare och effektfullare att låta en äktenskapsdram sluta med en våldsam katastrof, sådan som så ofta förekommer i dikten, och i verkligheten med för öfrigt, men i vanligaste fall är ödet mer raffineradt och gör ej processen så kort med dem, som ställa sig upp som dess utmanare. Det finnes ett straff värre än döden och det är ett lif, fastkedjadt vid en varelse, som förråar och degraderar allt som kommer under dess inflytande, och det är det öde, som väntar mannen till »Två hustrur».

Jag har här ungefärligt återgifvit innehållet och sens moralen i Anna Wahlenbergs senaste roman. Att jag inte känt någon synnerlig sympati eller intresse för romanens personer måste jag dock erkänna. Det lumpna och vulgära väcker gärna inte några sympatiska känslor, och här träffar man på idel simpla, ofina och andligen underklassiga människor. Hade förf. mindre lefvat sig in i den miljö hon skildrar, icke ställt sig på de agerande personernas nivå, utan bedömt dem mer »von oben herab», hade säkert intrycket blifvit mer tillfredsställande och man hade odeladt kunnat skänka sitt erkännande åt den för öfrigt med mycken konsekvens och verklighetstrohet byggda berättelsen.

L. D.

* * *

I den gamla goda tiden af *Ian Maclaren.* Öfversättning af *V. Emanuelsson.*

Det skall glädja er alla, som läste »Vid rosenbusken», att få komma till Drumtochty igen, denna lilla skottska värld, där luften är så ren och människorna så goda och där ingen utsocknes ondska någonsin kunnat slå rot. Ni få nu återknyta bekantskapen med allt det präktiga folket, som ni redan lärt att hålla af, de bibellärda och affärsförståndiga bönderna, de vidhjärtade och anspråkslösa prästerna, den gamle kuriöse läkaren, de taktfulla och imponerande bondkvinnorna, hela det släkte, som lefde sitt rättfärdiga lif i Drumtochtys församling för några decennier tillbaka, i »the days af auld lang syne». Må jorden hvila lätt öfver deras stoft! Nu äro de alla döda, och deras likar finner man ej brådt. De gingo icke hädan i förtid och oöfverlagdt, de dogo enligt socknens sed vid högt framliden ålder, när de och lifvet gifvit hvarandra allt hvad de ömsesidigt hade att gifva. Hur innerligt de än ha gladt och rört oss med sitt vänliga tal och sina vackra gärningar, så måste vi unna dem förgängelsens frid; men *en* saknar jag mer än de andra. Att Jamie, den odödlige Jamie, skulle dö, det är för svårt att bära. Kanske ingen af de andra är fullkomligt oersättlig, ty veka hjärtan och rena viljor stå litet hvarstädes att finna för den, som har anlag att känna igen dem; men en »cyniker» som Jamie föddes icke hvarje år, och när en sådan går ur tiden, då uppstår sockensorg.

Jamie är den främsta personagen i bägge Drumtochty-krönikorna, fastän endast en berättelse har hans namn till rubrik. Han företar sig icke mycket och lyser hvarken i köpenskap eller skiftesbruk eller bibelutläggning, men han regerar socknen med af alla erkänd suveränitet och för hans hvassa tungas utslag måste till och med den egenkäre utbölingen böja sig till slut.

Jamie är den renaste typen för dem, som blöda ur ett hemligt och oläkligt sår och hvilkas kväfda nödrop för andra menniskor te sig som hån och hädelse, i lindrigaste fall som humor eller ironi. De tala mycket för att öfverrösta allt det som de tiga, och deras ord bli förvridna och svårtydda, deras minspel underligt förvrängdt. Om de jagas af självisk hämdlystnad, är gnisslet af medmänniskors pinade nerver deras käraste musik; men ha de som Jamie öfvervunnit världen och lärt sig förbarmande mot människorna, då gör den högsta rättvisan dem till sina verktyg och en oändlig kärleks värme hvilar öfver det torra hånet, som går från »cynikerns» mun.

Allt hvad jag i fjor skref om den förra Drumtochty-boken passar in på denna, som går i samma genre och handlar om samma personer samt är öfversatt af samma förfarna hand.

K. J.

Gröna möbler.

Läsaren minns kanske, att jag i våras framlade mina tankar angående ett mönsterrum, som konstfilantroper arrangerat i Arbetare-institutet vid Klara N. Kyrkogata. Nu kan läsaren emellertid lugnt slå sig på att förgäta både detta längesedan afskaffade rum och hvad jag sade om detsamma, ty jag vill påkalla en så allmän uppmärksamhet som möjligt för ett nytt idealrum, som af samma nitiska filantroper inrättats i samma lokal.

Nu är allt det gamla förgånget, nya och ljusa tapeter smycka väggarna, tak och dörrar äro öfverstrukna med en lindrigt grön färg, som stämmer med möblernas starkt gröna, och den outhärdliga eldningsapparat, som kallas järnkamin, skyles af en imiterad kakelugn. Så långt är allt bra. Och ändå bättre är det öfriga.

Inga köksstolmodeller nu, inga studentgungstolar. Visserligen pinnsoffa men, käre läsare, *hvilken* pinnsoffa! Pinnarna äro inte tjocka fyrkantiga spjälor utan smala, runda och eleganta. Samma slags pinnar förekomma ock i stolarna, sängen och nattduksbordet och göra en utomordentligt lycklig effekt just genom sin smäckra form och sin täta placering, hvilken tyder på att det är finkammens begrepp, som föresväfvat konstnären vid möblemangets komponerande. Ett solidt skänkskåp, bakom hvars smårutiga fönster välskapade glaskärl glittra mot en varmröd bakgrund, en liten sinnrik sekretär och en länstol med praktiskt formade armstöd vill jag särskildt framhålla som beaktansvärda och manande till efterföljd.

För öfrigt synes mig hela bohaget oantastligt från så väl skönhets- som ändamålsenlighetssynpunkt, och jag gratulerar uppriktigt dem, som stå i begrepp att sätta bo i dessa dagar — hur deras samhällsställning och förmögenhetsvilkor än må vara beskaffade, ha de åtskilligt att lära af detta rum.

Möblerna äro ritade af arkitekten Westman och förfärdigade hos fabrikör Lagerberg vid Oxtorgsgatan. Heder åt dessa människosläktets fredliga välgörare! Samt åt fru Bendixson, som har lärt medmänniskorna konsten att göra ett stilfullt dörrdraperi af ingenting.

E—lf.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité anordnar onsdagen den 1 november kl. 7 e. m. å Nya hushållsskolans lokal, 19 Västra Trädgårdsgatan, ett samkväm, hvarvid fru Anna Höjer kommer att redogöra för Hvita-slafhandelskongressen i London förliden sommar.

*

Handarbetets Vänner. På grund af att föreningen ämnar i november, till minne af sin tjugofemåriga verksamhet, i Akademien för de fria Konsterna anordna en retrospektiv utställning, är den vanliga stora höstutställningen inställd. Däremot ägde en mindre utställning af modeller, afsedda för jularbeten, rum onsdagen och torsdagen den 18 och 19 okt. och var talrikt besökt.

På uppmaning af H. K. H. Kronprinsessan Victoria deltager Handarbetets Vänner med en större samling textilföremål uti en konstindustriutställning i Karlsruhe, som öppnas i början af november.

Dessutom deltager föreningen på anmodan af en i Freiburg bosatt svenska i en större basar därstädes med en hel del föremål.

Anmälan.

Dagny utkommer ***1899*** *med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.*

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd II årg. Häft. 17

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Bengt Oxenstierna: Fattigvårdsprinciper och fattigvårdarskap.
L. D—n: Karin Åhlin †.
Hilma Angered-Strandberg: Diktarfiid.
Litteratur: L. D.: Bränningar af Amanda Kerfstedt. — K. J.: Italien af Victor Hugo Wickström.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

Fattigvårdsprinciper och fattigvårdarskap.*)

»Den moderna civilisationens akilleshäl» — så hörde jag för någon tid sedan fattigvården benämnas.

Som definition betraktad är nog benämningen för vid: den moderna civilisationen har tvifvelsutan många andra ömtåliga, sårbara punkter än fattigvården.

Att denna likväl är en af dem, torde icke kunna förnekas. Fattigvårdsfrågan är helt visst en af de ömtåligaste och mest svårlösta samhällsfrågor. Det är därför helt naturligt, att den under årtionden stått och fortfarande står på dagordningen.

Så är fallet icke endast hos oss. Det är ju tvärtom förnämligast i de stora kulturländerna, som de mest brännande striderna i detta afseende utkämpas, och det är där de värkligt nya uppslagen till frågans lösning arbetas fram. Länder af andra ordningen mottaga ju alltid, vare sig de veta det eller icke, andliga lån af de stora staterna. Så har det varit äfven med Sverige och särskildt dess hufvudstad i afseende å fattigvårdsfrågans lösning. Det gångna århundradets fattigvårdshistoria visar tydliga spår af intryck från utlandet, nämligen från de båda protestantiska stormakterna, England och Tyskland. Talrika företeelser inom såväl den offentliga som den enskilda fattigvården röja oförtydbart sådana intryck, och detta ända intill de sista åren. Det bör därför vara af stor vikt för oss att göra oss reda för den verkliga innebörden af de andliga lån, vi sålunda mottagit och ständigt mottaga.

En granskning af dessa båda länders fattigvårdssystem visar, att dem emellan råder en förvånande djup olikhet. De hafva gått fullkomligt skilda vägar för fattigvårdsfrågans lösning. Jag tror, att skillnaden kan i korthet uttryckas så, att England ansett tillämpandet af sunda fattigvårdsprinciper som det för fattigvården viktigaste, under det Tyskland däremot sökt medlet för de fattigaste klassernas höjande i en uppfostrande omvårdnad från de bättre lottades sida: *England är fattigvårdsprincipernas, Tyskland fattigvårdarskapets hemland.*

*

---

*) Föredrag hållet å Föreningens för välgörenhetens ordnande årsmöte den 16 nov. 1898.

De af *engelska* tänkare med stor logisk skärpa utarbetade fattigvårdsprinciper tror jag vara af ett så allmängiltigt värde, att de lända hvarje land till nytta. Det klassiska namnet på detta liksom öfriga nationalekonomiska områden är ju Stuart Mill. Och jag tror mig ej kunna återgifva det engelska systemets grundsanningar bättre än med dennes egna ord:

»I alla understödsfall är det två grupper af följder, som böra tagas i betraktande: följderna af själfva hjälpen och följderna af förlitandet på hjälpen. De förra äro i allmänhet välgörande, men de senare till större delen skadliga, och detta till den grad att de i många fall uppväga fördelarna. Och det finns aldrig större sannolikhet att så skall blifva förhållandet än just i de fall där behofvet af hjälp är störst. Det finns få saker i afseende å hvilka det kan vara mer fördärfligt att folk förlita sig på andras påräkneliga hjälp än i fråga om existensmedel, men tyvärr finns det ingen lexa som är svårare att lära. Det problem som måste lösas är därför lika grannlaga som viktigt: hur gifva största mängd behöflig hjälp med minsta uppmuntran till otillbörligt förlitande därpå.

Energi och oafhängighet kunna emellertid försvagas genom frånvaro af hjälp lika väl som genom dess öfvermått. Det är till och med än mer olycksbringande för sträfsamheten att icke hafva något hopp alls att lyckas genom den, än att vara trygg att lyckas utan den. Då någons belägenhet är så olycklig, att hans kraft förlamas af modlöshet, är hjälp ett toniskt medel, icke ett förslappande. Den stärker då handlingskraften i stället för att döda den, alltjämt förutsatt att hjälpen icke är af den art att den frikallar från självhjälp, genom att sätta sig själf i stället för personens eget arbete, skicklighet och omtanke, utan begränsas till att ingifva honom ett bättre hopp om att lyckas genom nämnda lojala medel. Detta är fördenskull en probersten som alla filantropiska och välgörenhetsföretag skulle underkastas, de må vara afsedda för individers eller klassers bästa, de må utföras af den enskilda välgörenheten eller den allmänna fattigvården.»

Den allmänna regel för fattigvården, som Stuart Mill anser sig på grund häraf kunna uppställa, är att hjälpen bör gifvas på sådant sätt att understödstagarens villkor blifva mindre eftersträfvansvärda än dens, hvilken slår sig fram utan hjälp.

Det är tydligt hvad det innebär att uppställa en sådan regel för fattigvården. Afsikten med densamma kan ju ej vara annat än att fattigvården måste hafva till sitt förnämsta ögonmärke att icke

utöfva något som helst skadligt inflytande på de fattigaste klassernas egen företagsamhet och driftighet, de förnämsta faktorerna för ett folks lycka och framåtskridande. Det utmärkande draget för den engelska fattigvården blir därför en sträfvan att så mycket som möjligt draga sig tillbaka, inskränka sin egen verksamhet, just för att ej lägga en hämsko på den enskildes förmåga af själfhjälp.

Inom den offentliga engelska fattigvården har detta förnämligast skett genom stadgandet af en viss hufvudform för fattigvård, intagningen å the Workhouse, arbetsinrättningen. De allbekanta reglerna om Workhouse Test och Labour Test innebära nämligen förbud för fattigvårdsmyndigheterna att, utom i vissa noggrannt angifna undantagsfall, utdela understöd annat än genom intagning å the Workhouse eller mot viss arbetsprestation utom densamma. En sådan form för hjälpen har nämligen ansetts lämligast, därför att det därigenom hänskjutits till den hjälpsökande själf om han ville begagna sig af densamma eller icke och hans mottagande af hjälp. därför innebure det kraftigaste beviset för att han verkligen befunne sig i ett så utblottadt tillstånd att det allmännas mellankomst vore af behofvet påkallad.

Hvad den enskilda engelska fattigvården beträffar har ju den mest betydande och mest karakteristiska delen af densamma, de s. k. Charity Organization Societies (C. O. S.) ända sedan sin uppkomst sökt inskränka sin verksamhet till de s. k. Eligible Cases, de fall där ett upphjälpande för framtiden synes kunna åstadkommas genom en väl afvägd gåfva för en gång.

Gränsen emellan den offentliga och enskilda fattigvården i England blir på detta sätt skarp och fast. Den allmänna fattigvården fattar nämligen som sin uppgift endast att tillse att ingen lider brist på det till lifvets uppehållande oundgängligen nödvändiga. För handhafvarna af den offentliga fattigvården bortfaller på grund häraf nödvändigheten att skilja mellan den värdige och den ovärdige behöfvande, i det staten — för att åter begagna Stuart Mills ord — »icke är skyldig att gifva mer åt den förstnämnde och icke kan gifva mindre åt den senare». Härigenom får den enskilda välgörenheten fria händer att, som nyss nämndes, ägna sig åt de fall, där ett verkligt upphjälpande är tänkbart, och för denna blir alltså uppgiften att skilja mellan den, som drabbats af oförskylda motgångar, och den, som har egen försumlighet eller egna laster att tacka för sitt nedsjunkna tillstånd.

Det är med sådana mål för ögonen som de engelska fattigvårds-

förvaltningarna organiserats. De kommunala fattigvårdsstyrelserna behöfva alltså till sitt biträde endast underordnade aflönade tjänstemän, hvilkas utredning angående hvarje enskildt fall icke behöfver afse sökandens egen skuld eller oskuld, hvaremot de lokala myndigheternas efterlefnad af författningarna genom talrika, likaledes aflönade inspektörer öfvervakas af en för hela landet gemensam centralstyrelse.

C. O. S. finna sig likaledes endast hafva behof af undersökare, som hafva att utreda den hjälpsökandes behof och lefnadsomständigheter, så vidt det är behöfligt för att besluta angående hans ansökning, hvaremot det ej af dem fordras, att de till honom skola träda i något fortfarande beskyddareförhållande. Det är lätt att finna, hvilka noggranna uttryck dessa system utgöra af de för den engelska fattigvården grundläggande principerna.

I den mån dessa grundsatser konsekvent tillämpas — och i det stora hela tror jag, att den engelska fattigvården har utmärkt sig för en ovanlig grad af följdriktighet — måste det naturligtvis blifva en stor mängd fall, där hjälp förvägras både af den offentliga och den enskilda fattigvården, — fall, där den hjälpsökandes belägenhet nog kan synas beklagansvärd, men där ett understöd vore ägnadt att undergräfva individens eller klassens företagsamhetsanda. Här drar sig fattigvårdens handhafvare tillbaka för att ej skada folkets bästa och viktigaste faktorer.

*

Betraktar man härefter den *tyska* fattigvården, företer denna en bild så olik den engelska som möjligt. Man kan emellertid ingalunda säga, att Tyskland skulle uppställa helt andra grunder för fattigvården än dem, som med så mycken skärpa fastslagits af Englands lagstiftare. Äfven de tyska samhällenas fattigvårdslagstiftning hvilar ytterst på samma förutsättningar, och af tyska skriftställare på fattigvårdens område framhållas de som oeftergifliga. Utan skillnaden ligger i den praktiska metod hvartdera landet använder för fattigvårdsfrågans lösning. Under det England lägger hufvudvikten på garanterandet af fattigvårdsprincipernas efterlefnad och detta genom påbjudande af en viss hufvudform för åtnjutande af fattigvård, hvars försmående fritager samhället från alla vidare förpliktelser mot den utblottade, och alltså till den fattiga klassen själf hänskjuter bestämmandet öfver sitt eget öde, går Tyskland alldeles motsatt väg, i det här alla institutioner hafva det tydliga syftet att så

mycket som möjligt sätta de hjälpbehöfvande under statsorganernas uppsikt, på så sätt tillförsäkrande dem en omvårdnad, som är afsedd att bibringa dem uppfostran, men som också löper all den fara, som är förenad med hvarje mänsklig uppfostran — att varda förklemande för den omyndige eller omyndigförklarade.

Ehuru sålunda i Tyskland väl finnas försörjningsinrättningar, hvilkas hjon synas vara af alldeles samma klasser som i Englands Workhouses, råder det dock en grundskillnad mellan båda, i det inträde å de tyska försörjningsinrättningarna aldrig erbjudes en hjälpsökande för att därigenom utröna, huruvida hans understödsansökning är motiverad. Hans behof blir sålunda aldrig hvad engelsmännen med en teknisk term kalla »tested».

Det medel, hvarmed i stället Tysklands fattigvård söker utröna, om en hjälpsökandes behof äro värkliga, och dymedelst skydda sig mot illojala tiggare, är en noggrann undersökning af hvarje speciellt fall, en undersökning, som naturligtvis i detaljrikedom måste vida öfverträffa åtminstone den, som verkställes af den offentliga engelska fattigvårdens undersökare, och äfven från den enskilda skiljer sig i det afseendet, att den fortsättes så länge understöd åtnjutes.

Det är för att möjliggöra en sådan fortsatt, ingående kontroll öfver understödstagarna, som det beryktade Elberfeldsystemets storartade förvaltningsapparat tillskapats. Att uppdraga en sådan uppsikt åt en handfull aflönade tjänstemän vore ju en ren orimlighet. Till ett sådant jättearbete måste landets fria medborgare uppbådas i stort antal genom — om jag så får säga — en social värnpliktslag. Hvarje röstberättigad borgare är skyldig mottaga fattigvårdsstyrelsens val till vårdare. Ingen förmån är därmed förbunden annat än det anseende, som följer det samvetsgranna och skickliga utförandet. Men förlust af kommunal rösträtt och utlagornas förhöjning med $^1/_3$ till $^1/_4$ är ansvaret för undandragande. För att ej göra värfvet allt för betungande är antalet fall, som hvarje vårdare får sig anförtrodt, begränsadt i allmänhet till 4, och medeltalet håller sig i Elberfeld under 3.

Som redan antydt, är det ej endast noggrann undersökning och kontroll jämte förandet af fortlöpande anteckningar härom, som åligger vårdarna, utan dessa förväntas skola till understödstagaren träda i ett personligt förhållande af rådgifvare och vän för att därigenom uppfostra honom till självförsörjning, arbetsamhet, ordning, nykterhet eller hvad annat, hvars bristfälliga iakttagande vållat obeståndet.

Det utmärkande för systemet och det, hvarigenom detta träder i så skarp opposition mot det engelska, är nu emellertid att vårdaren träder i beröring med den fattige icke blott såsom människa med människa utan såsom en statsmaktens representant, i och för utöfvandet af statens plikt att försörja de utblottade. Såsom Elberfelds instruktion så typiskt säger: »Vårdaren bör, beklädd som han är med det anseende, som tillkommer ett statsöfverhetens organ, söka vinna en hälsosam inverkan på de fattigas sedliga känsla».

Germanernas från anglosaxernas vidt skilda uppfattning i sociala frågor framträder äfven i Tysklands sätt att behandla de djupast sjunkna drinkare, vagabonder, yrkestiggare, ja äfven hvad vi kalla försvarslösa samt sådana understödstagare, »som» — för att citera lagens egna ord — »vägra att utföra det arbete, som anvisas dem och som lämpar sig för deras krafter». Dessa omhändertagas af polisen och insättas på korrektionsanstalten, hvilka alltså blifva den verkliga motsvarigheten mot Englands Workhouses. Mr Davy, en engelsk fattigvårdsinspektör, som år 1887 af Englands centrala fattigvårdsmyndighet sändes till Tyskland att studera Elberfeld-systemet, fäller härom i sin rapport följande för ländernas olika uppfattningar betecknande jämförelse: »I många fall blir den, som i England rätt och slätt gör sig själf till försörjningshjon, i Tyskland behandlad som en brottsling».

Hvad Tysklands enskilda fattigvård beträffar, synes den arbeta alldeles i samma anda som den offentliga. I många tyska städer finnas välgörenhetsföreningar, som arbeta i närmaste anslutning till stadens allmänna fattigvård och efter samma metod och egentligen tyckas afse att skaffa användning för de befintliga, för fattigvårdsarbetet intresserade kvinliga krafterna. Någon skarp delning af själfva verksamhetsfältet mellan den offentliga och den enskilda fattigvården är naturligtvis icke tänkbar med den anda, som besjälar den förstnämnda och som från denna utesluter endast visst slag af understöd, icke vissa klasser af understödstagare.

Fullkomligt samma uppfostringsprincip ligger äfven till grund för de märkligaste af Tysklands välgörenhetsföretag, de kända arbetarkolonierna, i hvilka för närvarande tusentals lösdrifvare och f. d. straffångar sysselsättas med åkerbruksarbete. Dessa anstalter förse sina skyddslingar — åtminstone till större delen och försåvidt kostnaderna icke betäckas af skyddslingarnas eget arbete — med kläder, föda och husrum för att därunder komma åt att bibringa dem goda intryck och uppfostra dem till ordning och arbetsamhet.

Med undantag af några få anspråkslösa, rent privata anstalter, af hvilka jag haft tillfälle att på platsen studera en, belägen utanför London, är en sådan välvillig behandling af socialt och moraliskt nedsjunkna något alldeles okändt i England, som för luffare endast öppnar de för dem särskildt afsedda dystra cellerna i the Workhouses, i hvilka celler allt är anlagdt på att verka så afskräckande som möjligt. Här har England dragit ut de yttersta konsekvenserna af principen, att den arbetsföre bör hänvisas till egna krafter — äfven under omständigheter, som icke ingifva det minsta hopp om individens räddning. Den enda mellankomst denna järnlogik tillåter staten är förhindrandet af att den utblottade dör hungersdöden.

*

En sådan genomgående olikhet i uppfattningen om fattigvårdens uppgifter kan naturligtvis icke bero på annat än allt igenom olika folklynnen. Skillnaden mellan Englands och Tysklands nationalkarakterer är ju så allmänt känd, att jag kan hänvisa på den som på ett faktum. Det är t. ex. allbekant, huru den från Tyskland utgångna socialistiska arbetarerörelsen i de anglosaxiska länderna rönt ett oöfvervinneligt motstånd, som finner sin naturliga förklaring i de engelsktalande arbetarnas genom sekellång öfning upparbetade benägenhet för självhjälp och ovilja att låta statsmakten i någon form ingripa i deras förhållanden.

Endast om en fråga, i hvilken denna motsägning synnerligen skarpt framträder, skall jag här tillåta mig att med några ord påminna, en fråga som ligger fattigvårdsfrågorna mycket nära och som jämväl hos oss står på dagordningen — *arbetarförsäkringsfrågan.* Då tyska riksdagen den 22 juni 1889 antog lagen angående invaliditets- och ålderdomsförsäkring stod principen om obligatorisk, statsunderstödd försäkring segrande utefter hela linien, i det lagar i denna anda förut antagits rörande såväl olycksfalls- som sjukfallsförsäkring. I England däremot ha de talrika förslag, som i liknande syften framkommit under de senaste decennierna, lidit lika afgörande nederlag, trots åtminstone ett af dem haft till förespråkare en så framstående statsman som mr Chamberlain. Tre särskilda stora kungliga eller parlamentskomitéer ha förehaft frågan, utan att kunna tillstyrka något förslag. Och det af den sista komitén afgifna betänkandet, som är dagtecknadt den 7 juni detta år, kan sägas gifva nådestöten åt den redan förut döende frågan. Att närmare redogöra för de skäl, som hindrat komitéerna att tillstyrka något förslag om statsunder-

stödd försäkring, vare sig obligatorisk eller frivillig, skulle föra mig för långt från mitt ämne. Men om jag med få ord får uttrycka hvad som synes mig kunna betraktas som hufvudskälet för försäkringsfrågans fall i England, skulle jag vilja uttrycka detta så: Det finns flere sätt att sörja för sin ålderdom än att skaffa sig en lifränta. I sparbanker kunna arbetare mot ränta insätta sina besparingar, som alltså af dem kunna disponeras efter godtfinnande. Häraf begagna sig de engelska arbetarna i stor utsträckning. Men ett ännu vanligare sätt att »placera» öfverskotten af sin arbetsinkomst är att använda dem till att bereda sina barn en bättre uppfostran, ökade möjligheter i lifvet samt ett huldt och gladt hem. Söner, som medföra sådana minnen från sina barndomshem, sörja helt visst för sina gamla föräldrar på ett bättre sätt än en statsunderstödd lifränteanstalt. Det har redan länge stått arbetaren fritt att begagna sig af lifräntemetoden, men han har mycket litet gjort detta. Under sådana förhållanden finner den engelske anden det motbjudande, att statsmakten skulle med sin befallning ovillkorligen påbjuda eller åtminstone lägga sitt rikliga understöd och sitt mäktiga förord i vågskålen för en form af invaliditetsförsäkring, som säkert ej är den enda tänkbara, kanske ej ens den bästa. Med denna uppfattning drager sig den engelska statsmakten tillbaka från den föreslagna interventionen och lämnar det fullaste »laisser faire» åt den enskildes bedömande af hvad som för honom är lämpligast.

* * *

Det kanske synes eder, mina damer och herrar, som om jag uppehållit mig allt för länge vid dessa anmärkningar om England — fattigvårdsprincipernas — och Tyskland — fattigvårdarskapets — hemland. Om så skett, har det dock varit endast för att genast från början få fastslagen grundskillnaden mellan dessa båda hufvudmetoder för fattigvårdsfrågans lösning — en skillnad så stor, att dessa båda kulturländer ej kunnat fullt utbilda hvar sin metod utan att i någon mån försumma den motsatta och alltså göra sig skyldiga till en relativ ensidighet.

Hvilkendera vägen går nu *Sverige* och särskildt dess hufvudstad för lösningen af sin fattigvårdsfråga? Hafva vi under det gångna seklet med järnhårda fattigvårdsprinciper sökt att fostra de lägsta befolkningslagren till självfomtanke och självförsörjning, äfven om vi därunder skulle lämnat individerna så stor frihet, att de ej hindrats från annat än att svälta ihjäl? Eller hafva vi mindre sörjt

för sådana sundt stränga lagars efterlefnad för att i stället ägna all vår kraft och omtanke åt att tillförsäkra hvarje nödlidande huld omvårdnad och uppfostrande inseende af lyckligare lottade samhällsborgare, och hafva vi för att vinna de härför nödiga kommunala krafterna ej skytt att använda statens mäktiga tvångsbud?

Att vi undvikit ytterligheternas Scylla och Charybdis, det kunna vi säga oss själfva, och detta *kan* innebära en förmån, i så måtto som vi därigenom hafva fria händer för framtiden. Men med sorg och blygsel böra vi erkänna, att orsaken härtill mera ligger i försummelse att allvarligt söka någon verklig, genomtänkt och genomförd lösning af den brännande frågan än i ett förtänksamt undvikande af skadliga öfverdrifter — och allra minst i att vi skulle hafva hunnit den höga utveckling, där det goda båda sidorna ha att bjuda blifvit tillvarataget.

Och dock är det till detta vi måste sträfva, det är till detta jag af många skäl tror att just Sverige är kalladt — inte bara på grund af den tvifvelaktiga förmånen, att vi hittills intagit en neutral och vacklande ställning, inte heller på grund af våra lugna sociala förhållanden, som likaväl i framtiden som hittills kunna blifva oss en hvilokudde, på hvilken vi lägga oss till ro utan att märka, att civilisationens faror lika väl som dess välsignelser nått jämväl vårt lugna hörn af världen, — utan därför att vi i vår höga nationella bildning och i vår af naturen oss gifna finkänslighet äga möjligheter ej blott för utjämnande af de bittra klass-striderna utan ock för att af utlandet hämta sådana lärdomar, att vi kunna tillägna oss deras goda, utan att göra oss skyldiga till deras ensidigheter.

Det enda, som härför fattas oss, är att ej gifva dessa länder efter i lifaktighet, i brinnande intresse för saken. Och hvarför skulle vi ej kunna hinna upp dem i detta hänseende? Säkerligen svaras det mig: därför att pauperismen och de sociala missförhållandena hos oss äro så mycket mindre. Men är det då värkligen sannt, att de sociala botemedlen alltid stå i sträng proportion till de sjukdomar de skola bota? Har utvecklingen inga andra hjälpmedel än lidandets pisksnärtar? Kan ej ett folk genom vaket aktgifvande på andra folks erfarenheter förekomma just det onda dessa med möda arbetat sig upp ur? Kunna ej de sköna framtidsutsikter, som härigenom öppna sig, utsikterna om inbesparadt lidande för tusentals medmänniskor, locka fram just det, hvartill andra tvingats genom svåra missförhållanden? Och för hvilka skulle en sådan väg stå öppen om icke just för det folk, som står öfver kanske alla

andra just i afseende på en bildning, hvilken sätter det i stånd att medvetet fatta i sikte dessa sköna möjligheter? En sådan klarsynthet bör kunna väcka lifaktighet och sålunda fylla ut hvad som brister i sociala lidandenas skärpa.

Men det är gifvet att dessa möjligheter stå oss till buds endast genom ett så allsidigt aktgifvande på utlandet som möjligt. Kasta vi oss blindt i armarna på någondera ytterligheten, hafva vi tappat våra chancer. Det är sålunda hvarken genom enbart fattigvårdsprinciper, om än så sunda, eller genom enbart fattigvårdare, om än så talrika, som vår fattigvårdsfråga kan lösas, utan endast *genom vårdare, som iakttaga principer.*

*

Hvad en stad af Stockholms storlek beträffar, måste därför såsom ett ödesdigert missgrepp betecknas den massanskaffning af vårdare, som blefve nödvändig för att grunda *den offentliga fattigvården* på vårdareinstitutionen, d. v. s. Elberfeldsystemets införande. Härför skulle Stockholm behöfva omkring 2,000 vårdare. För att nå ett sådant antal behöfde man nog ansenligt reducera t. o. m. ganska måttliga fordringar på principfasthet. Det säges, att i Elberfeld och äfven i större tyska städer ingen svårighet mött att erhålla goda vårdare i tillräckligt antal. Det tror jag är alldeles sannt, men härvid bör icke förgätas, att systemet är infödt tyskt och alltså dels måste särdeles väl passa för tyska förhållanden dels betraktas som en nationell tysk hederssak. Äfven i Gefle lär det ha lyckats väl under de fem år det där varit infördt. Men månne ej äfven invånarna i Gefle kunna betrakta det som en ambitionssak att väl genomföra det system, som de voro de första att införa i Sverige. Jag tror, att ju mer »i andra hand» systemet kommer, ju mer importeradt det smakar, desto mindre sannolikheter har det att lyckas. När man alltså ej med bestämdhet skall påstå, att det noga passar för de lokala förhållandena, blir det en oförlåtlig djärfhet att fota den offentliga fattigvården på denna grundval och att med lagbud ålägga medborgare att mottaga val till vårdare.

Såvidt jag kan inse, gör alltså den offentliga fattigvården klokast i att med aflönade krafter bestrida det nödvändiga arbete, som åligger den, och att samtidigt söka med sig anknyta dem, som frivilligt erbjuda sig och hvilka vid fattigvårdsarbetet äro af särskild betydelse för den fortsatta tillsyn öfver understödstagare, för hvilken de aflönade krafterna visa sig otillräckliga. För dessa frivilliga krafter

bör beredas en bestämd plats i den offentliga fattigvårdens organisation. Då emellertid, såsom för närvarande är fallet i Stockholm, någon sådan plats icke finnes dem anvisad, äro de, som hafva intresse för saken, hänvisade till *den enskilda fattigvården;* och här är det ju de i alla händelser hafva den plats, som bäst motsvarar deras kallelse.

*

I båda fallen är det alltså i *frivilligheten* jag ser den anda, som bör regera fattigvårdarskapet, icke i statstvånget och statsförmyndarskapet. Det är endast de, som med frivillighetens glädje ägna sig åt vårdareskapets sköna uppgifter, hvilka kunna göra nog personliga insatser i arbetet för att hafva utsikt att uträtta något verkligt, bestående godt.

Jag *vet,* att det i Stockholm finns många, som taga sig an fattiga och som af den friaste vilja ägna dem något af sin person. Det är till dem jag i dag hänvänder mig — ej till dem som affärda den hjälpsökande (eller kanske rättare sin egen lösa blödighetskänsla) med en slant till tiggaren vid dörren eller på gatan eller till den, som sänder dem ett tiggarebref. Detta borde vara en öfvervunnen ståndpunkt för en så bildad och tänkande allmänhet som vår. Men jag vet, att så icke är, och att månger ännu tycker, att, då man tar slanten ur egen portmonnä, man har rätt att göra som man vill och ej behöfver lyda några allmänna regler. — Ja, en gåfva är en privatsak, när den gifves privatpersoner emellan. Villkoret är alltså, att man till den hjälpsökande står i ett personligt förhållande. Men för tiggaren på gatan är man inte någon person, man är endast bäraren af en portmonnä. Till sina föräldrars orkeslösa trotjänarinna, till sömmerskan, som sytt ens kolt när man var liten, står man redan i ett personligt förhållande; en gåfva till dem är en ren privatsak. Men för den hjälpsökande främlingen är man endast representant för den »bättre lottade allmänheten» och är såsom sådan skyldig iakttaga allmänna regler. Och den första och enklaste af dessa är att ej gifva förr än man gjort sig personligen bekant med den hjälpsökande och hans förhållanden.

Har man på detta sätt kommit in på det personliga förhållandets mark, öppnar sig en helt ny värld. Jag vill nu alldeles se bort från de tyvärr alltför talrika fall, där den hjälpsökande är *bedräglig* och på allehanda sätt söker föra sin välgörare bakom ljuset. Med åtminstone de gröfsta af dessa fall kan man nog ej göra annat

än skjuta dem ifrån sig. Endast fullständigt afstängande från allt både offentligt och privat understöd skulle kunna bringa sådana hjälpsökande åter på rätta vägar.

Men äfven sådana fall, där den hjälpsökande självmant ger en i det hela sanningsenlig framställning af sin belägenhet, skola vålla den, som vill hjälpa verkligt, oanade svårigheter. Här är det ej nog med den erfarenheten, att ingen ekonomisk hjälp får lämnas utan att gifvaren står i ett personligt förhållande till den fattige, äfven om detta förhållande sträckt sig till ett under längre tid fortsatt vårdareskap. Fall kunna gifvas och gifvas ofta, då vårdaren, om han verkligen vill sin skyddslings bästa, måste inskränka sin hjälp till den personliga inverkan han kan ägna honom och af principiella skäl afslå det ekonomiska understödet. Här är det de af Stuart Mill och otaliga med honom häfdade fattigvårdsprinciperna finna sin tillämpning, som i korthet kunna sammanfattas så, att hjälpen icke får sträcka sig längre, än som behöfves för att *framkalla själfhjälp.* Och denna gräns är så fin, att den ofta ej kan skönjas af den, hvars välgång eller undergång det gäller. Den vid hans sida stående vårdaren, som bör hafva en klarare syn på saken, får därför ej undandraga sig att säga nej, så snart han ser, att ett fortsatt gifvande skulle blifva mottagaren en anledning att icke längre af yttersta förmåga bemöda sig att försörja sig själf. Ett sådant afslag kräfver stor självbehärskning från vårdarens sida, men om det göres af uppriktigt begär att finna det för den fattige bästa, tror jag ej, att han därigenom skall förlora hans förtroende.

Det är sålunda många fall, där den — om jag så får säga — tillbakadragenhet, som jag konstaterade hos den engelska fattigvården, behöfver användas, äfven där ett utbildadt vårdaresystem finnes. Ja, kanske just den mest erfarne vårdaren oftast finner sig behöfva draga sig tillbaka för att lämna fritt rum åt människonaturens egna krafter att utföra det arbete, hvarmed hans egna om än så nitiska ansträngningar misslyckats.

Men gränsen är fin och svår att urskilja äfven för vårdaren. Efter åratals arbete på fattigvårdens fält skall han ännu känna sig som en stympare. Den bästa vägledningen gifver nog jämförelsen med dem, som draga sig fram utan understöd och som mången gång ej skilja sig från understödstagaren genom annat än att de ej beklaga sig. Här hafva vi Stuart Mills andra fattigvårdsprincip, att understödstagaren ej bör hafva det bättre än den, som slår sig fram utan hjälp. Ett öfverträdande af denna grundsats måste hos dessa

senare framkalla ovilja. Och i en särdeles odiös dager kan lätt ett obefogadt understöd komma på ett för gifvaren ofta oanadt sätt, om nämligen understödet hjälper mottagaren i en konkurrens i fråga om någon mindre affär, t. ex. mjölkmagasin, bak, tvätt eller strykning så, att den kanske dugligare medtäflaren går under.

Nej, hvad de fattigaste klasserna behöfva är ofta något helt annat än penningegåfvor, något af en mer immateriell natur. Jag tänker nu ej endast på de svåra fall, där dryckenskap och andra *laster* äro orsakerna till nöden och där moralisk eller religiös invärkan är behöflig. *Lojhet* och liknöjdhet samt *slarf* och snusk äro i sig tillräckliga orsaker till fattigdom och vålla den vårdare, som vill motarbeta dem, årslånga ansträngningar. Men det finns äfven andra, lindrigare orsaker till nöd, hvilka nästan ännu oftare möta den, som vill hjälpa de fattiga i deras trångmål. Jag tänker härvid i första rummet på den *modlöshet*, hvaraf man ej så sällan finner t. ex. en änka eller öfvergifven hustru intagen och som alldeles förlamar hennes ansträngningar att försörja sig och sina barn. Då hon kanske plötsligt och oväntadt blifvit ställd ensam och fått på sig kastad en försörjningsplikt, som hon ej hunnit sätta sig in i, är det alls ej underligt, om hon ej genast kan använda de krafter och möjligheter hon har. Hon tillgriper då helt naturligt den utvägen att begära understöd, vare sig offentligt eller enskildt. I ett sådant fall är det naturligtvis en stor konst att riktigt fint afväga understödet så, att hennes krafter och förmåga af eget initiativ väckas men ej förslöas. Kanske ännu större konst är det att i rätt tid indraga understödet. I ett sådant fall hvilar kanske en hel familjs framtid i vårdarens hand.

Jag tänker vidare på de många, som af *klen förståndsutveckling* ej kunna reda sig i förhållanden, som för andra ej innebära någon svårighet alls. I arbetarebefolkningens lägsta lager finnes mer barnslighet än någon för dem främmande kan ana. Jag vill endast påminna om den vidt spridda förskräckelsen för sjukhus, som hindrar mången att i tid söka bot, och den ytterst vanliga oviljan att, om för än så kort tid, lämna ifrån sig ett barn, som på grund af klenhet är i behof af bättre vård, än hvad det kan erhålla i hemmet. Hvartill skulle det tjäna att i sådana fall gifva penningar och sedan låta familjen vara? Nej, gif icke penningar, men gif din omtanke, ditt intresse, gif din hjärna, din genom skola och ett högre intellektuellt lif bättre utvecklade omdömesförmåga.

*

Med dessa spridda exempel på de uppgifter, som kunna möta en fattigvårdare, har jag i första rummet afsett att gifva en inblick i, hvilka sköna och lockande perspektiv, som ligga framför hvar och en, som åt detta arbete vill ägna något af sin personliga kraft. Eller skulle det inte vara lockande, att man verkligen kan genom så enkla medel bidraga till att för många, hvilkas lif nu är tungt och hopplöst, göra lifvet ljust och hoppfullt?

Men jag har äfven velat framhålla *vårdareskapets svårigheter*. Om villkoret för att med framgång vara fattigvårdare endast vore att hafva personlig håg och intresse för saken, så skulle det ju vara uppfylldt, så snart man kände sig lockad af det sköna värfvet, då skulle förträfligheten af ett samhälles fattigvård kunna mätas direkt efter antalet frivilliga krafter det ägde. Om jag emellertid i det föregående lyckats visa, att fattigvården behöfver ej blott talrika och af frivillighetens anda besjälade vårdare, utan äfven och framför allt principfasta vårdare, så är det gifvet att detta är en förmögenhet, som kräfver långt och ihärdigt arbete att förvärfva. Det år i allmänhet ej i ifver och nit nybörjaren ger de äldre efter. Men genom bittra lärospån kommer han snart till den erfarenheten, att han behöfver något vida mera för att göra verkligt gagn. Jag tror, att om hvar och en genom egna lärospån skulle arbeta sig fram till erforderliga insikter, så skulle försöksmaterielen bli för dyrbar och fattigvården åstadkomma mer skada än gagn. Detta kan undvikas endast genom att tillgodogöra sig andras lärdomar, genom samarbete med dem, som redan vunnit erfarenhet, alltså genom fattigvårdsföreningar. Om det sålunda väl är sannt, att fattigvården måste grundas på frivillighet, så måste här tillfogas en andra bestämning — *organisation*.

Jag vet att många afsky att använda detta ord på filantropiens fält. De vilja ge sin gåfva, som det faller dem själfva in, ja en stor fraktion finnes, som anser, att välgörenheten, genom att icke längre vara en allmosa i det tysta, förlorar all betydelse. Jag vill här endast svara: den som resonnerar så, afser med sin gåfva något annat än att gagna en medmänniska. Den, som endast sett några få exempel på, i hvilket fruktansvärdt elände människor nedsänkas genom lättsinnigt gffvande, kan ej längre blunda för, att med hjärta ensamt lösas inga sociala frågor. Han skall då kanske finnas redo att bringa de fattiga ett större offer än så och så många kronor om året, nämligen sin stolthet att ej vilja lära af andra.

Man hör så ofta en klagan öfver att det myckna arbetet bland de fattiga uträttar så litet, att nöden icke förty är så stor. Nu tror jag visserligen, att förnämsta orsaken härtill är oförmåga att föreställa sig, hur det skulle se ut om ingenting gjordes. Men att oändligt mycket mera skulle kunna uträttas, därom är jag lifligt öfvertygad. Hvad som fattas är nu först och främst inte pengar, som mången tror. Stockholms allmänhet har aldrig varit njugg, och, såsom jag redan sagt, pengar behöfvas i vida mindre omfattning än man i allmänhet tror.

Det är något annat, som behöfs för att Stockholm i fattigvårdshänseende skall blifva det mönstersamhälle, hvartill det har så många förutsättningar. Vår arbetarebefolkning är i det hela så lättledd om man förstår att ta den från rätta sidan. Det är så sällan man möter trots och hårdhet, däremot känner man ofta en varm fläkt af beredvillighet och tacksamhet mot den som söker befordra deras bästa. Bland våra bättre lottade samhällslager finnes så mycken hjälpsamhet, så många fina, goda känslor och äfven så mycken sund, praktisk blick för hvad den fattige verkligen behöfver. Men hvad som fattas oss det är sammanhållning och framför allt *disciplineradt arbete.*

Bengt Oxenstierna.

---

†

Karin Åhlin.

Om få människor kan man vid deras bortgång säga, att de fyllt den plats i lifvet, som bäst passade för dem. Mångfaldiga få det vitsordet, och detta gäller ej minst dem som fullgjort sitt lifsarbete på det plikttrognaste och mest dugande sätt, att de i det stora hela gått miste om sin kallelse. Men om den märkliga kvinna, som den 30 sistlidne september medelst en stilla död befriades från det svåra kroppsliga lidande, som sedan några månader tillbaka brutit hennes kraft, kan med rätta intygas, att hennes lifsgärning blef den, hvartill hon från sin tidigaste ungdom genom naturanlag och hela läggningen i sin personlighet var liksom förut-

bestämd. När hon ännu stod i sin krafts dagar, yttrade en framstående skolman om Åhlinska skolans föreståndarinna: »I Karin Åhlin har Sverige sitt mest utpräglade rektorsgeni.» Att hon äfven som karakter och människa innehade en motsvarande undantagsställning, det erkännes med tacksamhet, tillgifvenhet och beundran af den stora skara medarbetare, lärjungar och vänner, som hon efterlämnat.

En historia som Karin Åhlins är tecknad i få ord. Och dock hvilken rikedom på innehåll, på erfarenheter af det mest väckande slag omfattar den icke! En uppfostrares lefnadslopp, äfven om det erbjuder få yttre händelser, liknar upptäckarens, det är fylldt af öfverraskningar och ständigt nya skiftande intryck. Hvarje barnasjäl, som skall danas, är ju ett oupptäckt land, rikt på möjligheter, och skolan är tillvaratagaren af det ännu slumrande kapitalet, som dessa möjligheter innesluta. Karin Åhlin blef i högre grad än de flesta pedagoger i vårt land på sitt område banbrytande och inhöstare af rika skördar.

Ur de många vackra minnesblad, som ägnats den bortgångna, sammanföra vi här följande fakta rörande hennes lif och verksamhet. Född den 25 nov. 1830 i Stockholm, där föräldrarna, major P. P. Åhlin och hans maka, född Norberg, voro bosatta, fick Karin, den äldsta dottern af 15 barn, självfallet redan som helt ung åtaga sig sina många små syskons uppfostran, allra helst som dessa tidigt blefvo moderlösa. Lika mycket af inre kallelse som af lust att genom själfständig verksamhet äfven pekuniärt blifva ett stöd för den åldrige fadren och sina yngre syskon, liksom hon var det moraliskt, öppnade hon blott 17 år gammal en liten skola vid Garfvaregatan på Kungsholmen. I denna skola utbildade hon i tur och ordning sina yngre systrar, hvilka också den ena efter den andra blefvo hennes medhjälparinnor vid det år från år allt mer omfattande skolarbetet.

Det fanns nämligen en helt annan lifskraft i denna från början så anspråkslösa lilla läroanstalt än i de vanliga små »mamsellskolor», som vår hufvudstad hade så godt om på den tiden. Den unga föreståndarinnans stora duglighet och öfverlägsna begåfning gjorde sig kända i allt vidsträcktare kretsar, den religiöst allvarliga grund, på hvilken företaget redan från början varit byggdt och som under årens lopp stått orubbligt fast, gjorde äfven sitt till att stärka förtroendet, och snart var Åhlinska skolan en af de mest ansedda i Stockholm. Den första trånga lokalen på Kungs-

holmen måste öfvergifvas för en rymligare och centralare, n:r 19 Fredsgatan. Här slog det ständigt växande läroverket läsår efter läsår under sig den ena våningen efter den andra af det stora hörnhuset med den fria utsikten öfver Rosenbad och Mälarens lifliga vatten, tills stugan äfven här blef för trång och skolan 1887 öfverflyttade till sin nuvarande mer tidsenliga lokal vid Malmskilnadsgatan. Den räknade då ett lärjungeantal af mellan 3 och 400. Innevarande år utgöra Åhlinska skolans lärjungar den betydande siffran af 427, ett talande bevis för det oförminskade anseende skolan åtnjuter, oaktadt den stora konkurrens på detta område, som under de senaste åren uppstått i vår hufvudstad.

Att trots denna storartade framgång företaget som affär betraktadt aldrig blifvit mycket vinstgifvande, härflöt från det nästan sublima förbiseendet af den egna fördelen, som karakteriserade dess ledare. Skolans bästa framför allt, behållningen vid årets slut i sista rummet. För egen del ytterst anspråkslös och litet fordrande i hvad som rörde detta lifvets goda, utvecklade föreståndarinnan en nästan slösande frikostighet i fråga om läroverket. I det längsta undvek också Karin Åhlin att göra anspråk på det statsbidrag, som naturligtvis en läroanstalt af så stor omfattning hade rätt att fordra. Först under de senare åren och efter många påtryckningar från vederbörande öfvervann hon sin inneboende motvilja mot att stå i beroende till någon annan än sig själf, vore det ock den svenska staten, och mottog sin andel af det anslag, som tillerkännes Sveriges högre kvinliga läroverk.

Med aldrig svikande intresse för och kärlek till sitt kall, med en spänstighet till själ och kropp, som syntes oberörd af år och mödor, ledde Karin Åhlin under nära en människoålder det företag, som blifvit ett med henne själf. Hennes framstående administrativa egenskaper ha nyss berörts. Hela hennes personlighet ingaf denna art af respekt, som gör ett disciplinbrott till en omöjlighet. Hon hörde dock ej till dessa skolmänniskor, som endast regera med järnspira. Hon kände barnnaturen, förstod och älskade den, kunde därför äfven se mellan fingrarna med ett barnsligt snedsprång, men lydnad och pliktuppfyllelse fordrades ovillkorligt. Och fröken Karin visste, som sagdt, att göra sig åtlydd och respekterad — men afhållen tillika. Det fanns intet småsinne i hennes stort anlagda karakter. Ehuru af natur och böjelse konservativ, lämnade hon den största möjliga frihet åt de liberala åsikter, som arbetade sig fram i tiden. Den stränga religiositet, som satte sin prägel på

hela anstalten, utöfvade intet tryck på den enskilde, ty det var en på samma gång glad och varm kristendom som besjälade dess ledare.

Sedan skolan fått den omfattning, hvarom ofvanstående siffror tala, ägnade sig föreståndarinnan uteslutande åt chefens befattning. Men hon visste att tillförsäkra sig hufvudstadens förnämsta lärarekrafter, och den undervisning som meddelades var också af yppersta slag. Som skolans första lärarinna och dessutom den trofasta medhjälperskan, som under alla dessa år med henne delat ansvar och arbete, hade hon vid sin sida den ett par år yngre systern Mina. I hennes händer har hon nu vid sin bortgång tryggt kunnat lämna det kära verket, ehuru hon till sin efterträdare som Åhlinska skolans föreståndarinna utsett en yngre kraft, sin brors- och fosterdotter fröken Hedda Åhlin. Sedan läroverket år 1895 erhållit dimissionsrätt, har vår första kvinliga filosofie doktor fröken Ellen Fries, själf en af Åhlinska skolans elever, varit fästad vid skolan i egenskap af studie-rektor.

Alla de lärjungar, som under årens lopp utgått från Åhlinska skolan, kunna räknas i tusental. Hade man framför sig de många årskatalogerna, kunde säkert förteckningen på alla dessa namn, hvars bärarinnor nu äro spridda omkring i världen och gått till mötes så många olika öden, erbjuda en skiftande samling af lifshistorier. En gång, det är nu snart 10 år sedan, hade dock en stor del af Åhlinska skolans lärjungar, så väl de som ännu sutto på skolbänkarna, som de hvilka för länge sedan lämnat skolstadiet bakom sig, sammanförts af en gemensam tanke. Det var då Karin Åhlin den 25 nov. 1890 ingick i sitt 60:de år och samtidigt kunde fira skolans fyrtiårsfest. En samfälld önskan, den att bringa den högt vördade och afhållna lärarinnan och uppfostrarinnan ett vältaligt bevis på sin aktning, kärlek och tacksamhet, hade samlat i skolans lokal en talrik skara af skolans vänner och lärjungar, gamla och unga, till en fest som ännu lefver i kärt minne hos dem som därvid voro närvarande. Det var vid detta tillfälle som fröken Åhlin erhöll den kungliga medaljen »Illis quorum meruere labores» för sitt trogna och förtjänstfulla arbete i samhällets tjänst.

På sin tid innehöll Dagny en beskrifning på denna anslående fest och samtidigt en historik öfver Åhlinska skolan och dess föreståndarinna. Ur denna skildring anföra vi följande vackra karakteristik öfver Karin Åhlin och hennes lifsverk: »Ett lif af träget, oafbrutet arbete för att öka eget kunskapsförråd, för att meddela dessa kunskaper åt andra och för att vårda, stödja och glädja

fader, syskon och syskons barn, ett lif utan förströelser, omväxling, yttre äggelser och med många pröfningar, ett sådant lif som Karin Åhlins synes mången hårdt och enformigt, men finnes det stål i karakteren, friskhet i lynnet, kärlek i hjärtat och först och sist hämtas styrkan till arbetet ofvanifrån, då är ett sådant lif i sanning ett lyckligt lif. Hvad som sås i kärlek, det skördas ock i välsignelse.»

Nu är detta lif, så rikt på arbete, kärlek och välsignelse, lyktadt, men i det verk hon skapat och som präglats af hennes nobla, på en gång imponerande och sannt kvinliga personlighet, fortlefver hennes minne.

L. D—n.

Diktarfrid.

Ett litet kåseri.

Diktarfrid... diktarfrid — du dröm som hägrar i blodrödt, i flammor af längtan och upprorisk ångest, hur mången griper icke efter din tanke som feberpatienten efter den förbjudna läskedrycken, likgiltig om för stillandet af hans törst jord och himmel skulle störta samman. Likt hvarje passion stegrar ju diktarglädjen förmågan att erfara, fordra, vilja, och där upprepade hinder möta vid ordnandet och framarbetandet af hjärnans intryck, där urladdar sig ofta nog den högt spända själskraften i ett ursinne eller i en retlig modlöshet, som efter hand tyckes slappa förmågan att alstra.

Om nu denna skaparlidelse i verkligheten är en sådan sensitiva, att den icke mäktar öfverlefva dylika kväfningstillbud, det är icke godt att afgjordt säga. Men visst är, att diktarens själ är en sensitiva. Om någonsin en enda äkta dikt gått förlorad, emedan, då den spirade i diktarens själ, den hämmades i sin växt, tills den syntes honom upplösa sig och försvinna — om den ej malgré tout tränger fram — hvem kan bevisa det? Men hvilken diktare, fylld af het lust, som ej får tillfredsställas, tror ej det? Hur mången känner sig icke viss om, att just den bok, som var för honom *boken*, *dikten*, hans lifs dikt, den blott han och ingen annan kunnat gifva — att den aldrig kommit, emedan han i hela sin lefnad saknat den inre ro, som betingas af yttre förhållanden!

Det gäller icke själfva det sammanhängande nedskrifvandet af en redan klart lysande syn, en stadigt tonande stämning, en mogen tanke — till detta kräfves stillhet i mycket mindre mån. Det gäller förarbetet, vårdandet af den svaga låga, som först glimtar till i hjärnan, det gäller att själf växa intellektuellt, växa i kapp med det undfångna idéfröet, att alltjämt vidgas, fånga sol och luft och glädje, glödgas helt igenom, tills det som blott var en oklar åtrå, en namnlös stämning, får färdig skapnad. Det är detta, som kräfver de många »sysslolösa» timmarna, ofta många, många dagar af själisk ostördhet. Kanske tarfvas främst en känsla af absolut *trygghet*, att icke denna gudomliga ro när som helst kan afbrytas, måhända för idel lappris skull. Först genom denna trygghet får man den rätta dristigheten att likt ett barn låta sig absorberas af sitt osynliga arbete. I hvad mått denna stillhet fordras är naturligtvis individuellt. Allt beror på nerver och temperament. Det är *frihet* hvarje andlig arbetare behöfver. Icke blott frihet från de omsorger, som i längden fördunkla den stora glada synen, ja som äga förmåga att så aflägsna fantasiens luftiga väsen, att dessa för diktarens själsöga framstå som grått töcken i stället för som den mest lefvande af verkligheter.

Nej, han tarfvar ock frihet att inrätta sitt lif efter sin personlighets kraf, att gå eller komma, tala eller tiga, att vara metodisk eller icke metodisk efter egen vilja. Med ett ord: diktaren behöfver stort vara ordnad *öfver* de speciella domestika förhållanden, hvari han lefver, icke *under*. Ty ju vidare rum hans personlighet får, desto starkare blir hans diktning. Så är vår tro...

Huru få vare sig förstå eller medgifva detta! Och otvifvelaktigt har saken två sidor, båda allvarliga. I samma begränsade lifssfär som diktaren andas och lefva vanligen andra människor, som fordra plats och luft för sina intressen. Och för den förre bör väl gälla samma villkor som för vanliga dödliga!... Det torde vara kinkigt nog att afgöra gränsen mellan detta tals sanning och dess eviga lögn. Att bestämma *hvar* den Nietzcheska principen bör spränga segrande igenom (för så vidt det öfverhufvud gifves begreppen: *högre* och *lägre* — och icke allt är likt ett jämnstruket fält, och för så vidt *offertanken* är en lifsprincip, i så fall lika fullt tillämplig på det intellektuellas område) eller hvar Altruismens guddom stolt kan lyfta sitt hufvud i berättigadt medvetande af att det, för hvilket han skulle offra sig, sannerligen icke är offret värdt. Det är svårt

att afgöra *hvem som* — eller *hvem som icke* — — Kanske reglerar sig denna fråga af sig själf lättare än man tror.

Hur som helst, det är om dem, öfver hvilkas hufvuden eldtungor sänkt sig ned och blifvit sittande, som jag talar.

Gift eller ogift äger hvarje författare en närmaste omgifning, af hvilken han beror. Och äfven då denna i största allmänneligbet erkänner, att liksom handtverkaren behöfver sina verktyg för att verka, så behöfver diktaren sina, och att dessa verktyg icke blott bestå af penna, papper och ett eget rum, utan äfven af *ro* — ja, så förstår den ofta alls icke, hvad denna ro innefattar. Hur ofta — för att ur detaljernas brunn hämta upp ett par exempel — händer det ej att då författaren suttit i fred ett par timmar, så anser man, att han haft en rundlig tid och att afbrott kan vara riktigt tjänligt, åtminstone aldrig skada. Och så kan det inträffa, att han sitter där instängd i nästan kväljande fruktan för att detta afbrott skall inträffa och att dessförinnan ingifvelsen icke skall hinna så pass komma i gång, att ej någon eller något *kan* störa. Detta är icke öfverdrift. Hur föga har man icke egentligen satt sig in uti hvad andligt skapande verkligen innebär! . . . Jag känner dem, som icke våga röra sig, icke promenera omkring, icke göra buller, rädda att någon af omgifningen skall tro »författandet vara öfver» och som en bomb slå ned i arbetsrummet — kanske midt under det mest kritiska skedet . . . Eller diktaren känner ett brännande behof att störta ut i naturen, att storma fram i höstkvällens vind och mörker, att drömma i våraftonens underliga ljus. Men hur komma ned och få på sig hatt och rock — (eller kappa!), utan att någon märker det och genom likgiltigt pladder kastar in en ny tankegång i hans skälfvande inre, där ännu allt är stadt i vardandets kaos? . . . Så erbjuder man sig att »gå med», nu när han är »ledig och fri», och antar vid det stammande svaret, att han behöfver vara ensam, en förolämpad min eller blott en, som visar stel förlägenhet öfver att blifva påmint om en indiskretion. Diktaren smyger nu sin väg, visserligen med sin dyrbara skatt räddad men stämd närmast lik en våt hund och med disharmonien växande i sin ömtåliga själ, som måhända just slöt inne en strålande syn af harmoni. För en hjärna stadd i alstring kan ett sandkorn blifva till ett berg.

I vårt lugna Sverige äro föröfrigt hemförhållandena af ytterligt enerverande beskaffenhet. Vi bo packade i förskräckliga våningshus, såvida vi ej äro rika nog att välja de allra dyraste, där

massiva trossbottnar etc. torde dämpa de flesta ljud. På visst håll stoltseras med den satsen, att fattigdom är snart sagdt ett villkor för äkta diktning! Hm... namnet är ett, saken ett annat. Tramp ofvan och nedan, till höger och vänster, klink på instrument, slående i dörrar, piskande af mattor, hörbart prat från gårdar, ringande af telefon och dörrklockor m. m., allt detta synes mig åtminstone icke speciellt lämpligt för frambringandet af snilleverk. Ofta råder buller och bång in på nätterna, ty vi äro ett nattsölande folk.

Hvad småstäderna och landet beträffar, äro våra vanliga villor mestadels inrättade så, att själfva hushållsmaskineriet, åtminstone delvis, arbetar i midten af huset, hvadan man icke i någon del af den lyhörda bostaden kan undgå att höra röster och slammer. Hvad som icke är af betydelse för en människa, som går omkring själf deltagande i allt, kan för och på den nervöse fantasiens martyr blifva olidligt och hafva oberäkneliga verkningar. Vi äro numera ett annat släkte än det, som födde den plågade Mozart. Hans nerver voro nog, trots allt, af betydligt olika slag mot våra.

Och skall då aldrig något kunna göras för dem, som sakna och behöfva denna diktarfrid? Här är icke, eller i mindre grad, fråga om de få, som nått fram till ryktets topp. *Det vunna resultatet* är en sak folk förstår, och för segraren beredes vördnadsfullt rum. Jag talar om dem, som kämpa för att vinna det resultat, som kan blifva mångas vinning och hvars uteblifvande kan vara mångas förlust...

I Förenta Staternas öster, de tysta, nervstillande hemmens och det regelbundna lefnadssättets land, där man med större skäl än i England kan säga: my home is my castle — har det oroliga konstnärssläktet dock icke nöjt sig. Newyorks artist- och författarförening har ur gemensam kassa inköpt en stor landsträcka uppe bland Katskillbergen och där uppbyggt, på långt afstånd från hvarandra, en mängd villor. För en viss ganska måttlig årlig afgift härskar nu hvarje medlem, när och hur lång tid under året han önskar, öfver sin villa jämte tillräckligt stor areal. Han kan hafva hushåll eller (med familj om så är) intaga sina måltider på den stora restaurationen, belägen centralt för alla boningarna. Detta pensionat erbjuder full hotellfrihet (man kan äta strömål eller inackordera sig helt, hur man önskar), men är därjämte ett gemensamt hem med bibliotek, biljard, samlingssalonger etc. Blott villorna och deras omkrets äro helgad mark. Liksom man vid deras inred-

ning har haft författarens och konstnärens arbete till utgångspunkt, så är äfven lagen den, att så snart en flagga af viss färg vajar från husets tinnar, måste detta vara fredadt för vänners intrång. Fanan är ett tecken på att ställets herre (eller fru eller fröken!) vill vara i fred, hvilket måste respekteras, hur länge det än varar.

Detaljer för öfrigt minns jag ej. Blott att det hela gaf mig intryck af den största möjliga frihet, som kan paras med främjandet af syftet. Och för min del kände jag det odeladt ljufligt att tänka mig en tillvaro, där hufvudhänsynet var taget till diktaren som arbetare. Andra, mera »kräsna» själar, skulle det kanske smaka för mycket af kollektivism, af bundenhet, af »en gros», »en masse» och dylikt. Man kan ju emot detta anmärka, att sällan fullkomlighet vinnes här i världen och att något får man lämpa sig efter »skik og brug», när man vill åtnjuta ett visst förhållandes välsignelser. Den ene kan ju önska att bo vid Torneälf och den andre vid Öresund, men som sagdt — planens kärntanke är nog värd begrundande.

Det stora problemet torde väl vara *den där kassan*. Hur den i ofvan anförda fall bildats, vet jag icke. Hvad jag vet är, att för vanliga slaget författare i Amerika honoraren äro synnerligen blygsamma.

Men — bär då icke i minsta mån *mänskligheten* ansvar för, att icke de gnistor från den heliga elden, som falla ned ibland den och af hvilka den värmes och lyses, dö ut af brist på näring? Och springer icke värme och ljus från hvarje äkta diktare, äfven af ringare mått?

Hilma Angered-Strandberg.

Litteratur.

Bränningar. *Verklighetsbilder* berättade af *Amanda Kerfstedt.*

Det finnes människor, som kommit till världen med goda ögon, men fast tyvärr de som födts med onda ögon äro långt mångtaligare, så är det de förstnämnda, som besitta jorden. Hvar helst blicken från de ögonen hvilar, blir det en mån ljusare i lifvet. De tränga in i de små fattiga, mörka, undangömda vråar, dit ingen förut gittat titta, och strax sprides liksom en solskensglimt öfver mörkret och fattig-

domen. De kasta ett förklarande skimmer öfver det föraktade och ringa och när de fördjupa sig i den afgrund, som heter brott och synd, faller äfven här från de goda ögonen en gnista af den kärlekens eld, som försonar och upprättar.

Men man må ej tro att denna deras makt ligger i den kalla passiva godhet som ser allt i ljust, därför att de kommit till på solsidan af lifvet. Å nej, människan med de ögon jag talar om har först och främst hämtat sin ljusa syn på tingen ur den innerliga medkänsla för de lidande, pröfvade och förbisedda, som alstras af egna pröfningar och en i lidandets skola tillkämpad lifserfarenhet. Hon ser ej blott, hon förstår, hon sprider icke endast ljus, hennes inneboende värme värmer andra och hon drager därför oemotståndligt till sig alla värmebehöfvande och af världen oförstådda.

Hvarför har en författarepersonlighet som Amanda Kerfstedt blifvit den svenska allmänheten så kär? Är det inte emedan vår generation trots all pessimism och hopplöshet och lyckotomhet innerst inne bevarat en tro på det goda, en optimistisk dragning mot hvarje ljuspunkt, som lyser upp de tätt fallande skuggorna? En sådan de goda ögonens representant inom vår litteratur är Amanda Kerfstedt och däruti ligger hemligheten i hennes makt.

I den samling berättelser hon nyss utgifvit återfinner man som aldrig förr denna prägel af djup och sann människokärlek — och människokännedom — utgående från samma blida världsåskådning, som alltid karakteriserat fru Kerfstedts författarskap. De »verklighetsbilder» hon nu på sitt enkla, vältaliga språk skildrar, äro dock nästan alla tagna efter sorgliga motiv. Hur skulle det kunna vara annorlunda? Den som älskar mycket måste koncentrera sin kärlek på det som är mest i behof däraf, och de lyckliga och glada behöfva ingen förespråkare, de hafva nog i sig själfva.

»Bränningar» är namnet på berättelsesamlingen efter en af skisserna, där ämnet är taget från lifvet vid hafskusten. Men titeln bör nog fattas symboliskt. Det är idel människoöden, af vreda vågor kastade mot lifvets klippor och skär, som skildras. Skeppsbrott lida många, en del slungas upp som strandvrak mot klipporna och bli till spillror, men de gå ej fullständigt under, en högre makt har sin hand med i spelet och djupet behåller ej sina offer.

Hvad är det annat än räddade skeppsbrutna, hjältarna i fru Kerfstedts historier? Den från Amerika återvändande äfventyraren, som gör sitt inträde i hemorten med ett brott, som aftjänar detta genom en i allo hederlig vandel, men som till slut försonar sin skuld genom att självmant öfverlämna sig åt rättvisan, är en sådan. Så ock den moraliskt stränge sjökaptenen, som icke kan tåla inom det samhälle, där han är allrådande, någon vid hvilken låder en sedlig fläck, men som genom sitt eget barns förseelse drabbas af skammen, en pröfning som lär honom ödmjukhet och öfverseende. Och de agerande personerna i den lilla fina berättelsen »Bara en klädning» — ja inte mer än så, men med de sociala missförhållandenas hela tragik inom sin trånga ram. Låt oss icke heller

glömma »Bengta» — kanske den vackraste bilden af alla — den stora stolta karakteren och det glada, sjungande sinnet i en ringa tjänstflickas gestalt, hon som älskade så varmt, som kunde försaka och förlåta så helt, men icke dagtinga med sin rättskänsla, äfven om hon offrade sitt lifs lycka och därmed »dödade lärkan i sitt bröst, den som alltid kvittrat om förhoppningarnas vår».

Många andra på lifvets bränningar kringvräkta existenser berättar förf. om i sina verklighetsbilder, jag har här tecknat mig till minnes blott några få. Men, som sagdt, det är med sina goda ögon hon betraktar dem alla, och ehuru blicken ofta skymmes af tårar vid åsynen af all sorg och bedröfvelse den möter, kan den också le någon gång och i leendet ligger något oemotståndligt fängslande.

I litterärt afseende, en synpunkt, som kommer i andra rummet i fråga om berättelser, sprungna så från hjärtat som dessa, måste denna samling sättas mycket högt. Och dock hvilken enkel flärdfrihet utmärker ej hela skrifsättet! Stilen hör till dem, som kommer den illitterate att utropa: »Hvad det måtte vara lätt att skrifva!» Men om inte alla förstå att den sanna konsten just ligger i det okonstlade, så känna sig alla medvetet eller omedvetet fängslade däraf. Denna det okonstlades charme äger i hög grad allt hvad Amanda Kerfstedt skrifver, ej under att hvarje bok af henne hälsas med glädje i många hem öfver hela vårt land. Säkert kommer också detta att bli fallet med det arbete, om hvilket här yttrats några ord.

L. D.

* * *

Italien. Reseminnen af *Victor Hugo Wickström.* Med 46 helsidesillustrationer.

Åsynen af denna eleganta bok väcker hos mig en lång serie af reflexioner och funderingar, icke förorsakade af bokens beskaffenhet utan af författarens namn och de idéassociationer, som anknyta sig till detta. Jag önskar att jag förstode den mannen. Men fastän jag studerat åtskilligt och kanske det mest karakteristiska af hans för att vara af en svensk otroligt voluminösa och mångsidiga alstring och just lagt ifrån mig hans stora Italia-bok, är mitt intryck af honom så vacklande och obestämbart som intet jag någonsin erfarit af en skrifvande personlighet.

Det är inte det, som stöter mig, att han skrifvit så många och så digra böcker af allehanda slag, romaner, dikter, aforismer, noveller, dramer, pamfletter, reseminnen m. m., ty jag delar inte den allmänt förekommande åsikten att produktivitet hos en skriftställare är kännetecken på humbug och inkompetens, och jag blir inte förbittrad, om en sådan än skulle göra anspråk på allmänhetens uppmärksamhet en gång hvart halfår. Närmare betraktad visar sig denna ömhet om våra författares enligt den naiva folktron i en viss noga tillmätt kvantitet befintliga genier vara identisk med en icke erkänd antipati mot litteratur.

Inte heller oroas jag af den omständigheten, att Victor Hugo Wickström trots alla dessa meranämnda arbeten tycks vara häpnadsväckande litet känd och omtalad. Man får inte vänta sig, att litteraturbedömandets forum skall vara det enda där rättvisan icke är blind, och det är för öfrigt sannolikt, att en landsortsbos hägnade lycka köpes endast till det för en skriftställare smärtsamt dyra priset af en viss oberömdhet. Popularitetens lagrar växa närmare till hands för en kåsöryngling i ett Stockholmsblad än för den ansvarige utgifvaren af ett provinsorgan. Låt oss inte tala om Sigurd — det är inte den sortens popularitet här är fråga om.

Victor Hugo Wickström har lättare för att skrifva än människor i allmänhet, hans perioder flyta fram så lätta och talade, att man får en stark förnimmelse af hvilken småsak det måste vara för honom att producera en volym på några lediga kvällstunder. Det är icke den tränade krönikörens talang att hopfoga prof ur de olika ordklasserna, så att de bilda begripliga meningar, hvilka uttrycka meningar, som alla begripa, utan det är ett suveränt disponerande öfver språkets förråder utan rädsla för en paradoxal och förvånande placering af epiteterna. Och likväl — det är en jämmer att denne man, som framför andra synes kallad, aldrig tyckes blifva kompetent att räknas bland de utvalda. Jag vill inte säga att han saknar stil — denna individualitetens oantastliga och oförgängliga signatur, utan hvilken ingen göre sig besvär — men han saknar stilkänsla.

Han är alltid starkt och medvetet subjektiv, men han besitter utom en dristigt sökande och kritisk, svärmiskt skönhetsnjutande och universellt odlad själ ett hvardagsrufsigt, småskvallrande och vårdslöst reporter-jag, som ofta vill ha sitt billiga ord med i laget och stundom åtar sig att med trådslitna notisvändningar afsluta de schwungfyllda satser, som det andra jaget börjat rytmiskt recitera.

Dessa stilkontraster symbolisera en mängd andra motsatser, som irriterande sticka fram ur hans skrifter. Hans brinnande samhällsreformatoriska idealism blir stundom vulgär och drastiskt demagogisk; hans vördnad för allt öfverjordiskt heligt blir en obillig hätskhet mot det heligas bristfälliga framträdande på jorden; han är kätterskt frigjord från inlärda vidskepelser, men han svärmar för den abstrakt docksköna och dockintressanta kvinnotypen, som reportersjälen i sentimentala stunder får beskrifva; han vill gå sina egna från andra människors skilda vägar — och han ger ut en reseskildring från Italien.

Erkännas måste dock, att dessa reseminnen äro åtskilligt lättlästare och läsvärdare än de flesta andras. Jag tänker härvid inte så mycket på förf:s privata synpunkter, som naturligtvis alltid sträfva efter att bilda ett minoritetsparti, utan på hans sällsynta förmåga att beskrifva ett landskap och en byggnad så att läsaren fullt kan uppfatta dem och konstruera upp dem för sina ögon. På nästan hvarje sida reser han upp en katedral eller en hel stad, och alltid är det, som om man trädde in i denna katedral eller vandrade genom denna stad,

Illustrationerna äro mönstergillt valda och reproducerade, och hela arbetet, som visserligen är utgifvet af Alb. Bonnier men tryckt på förf:s eget tryckeri, företer i alla detaljer, både typval och korrekturläsning och kapitelöfverstyckena med deras stiliserade flora, det för bokälskaren så glädjande utseende, som man är van att finna hos de böcker, som utgå från Jämtlandspostens officin.

K. J.

Föreningsmeddelanden.

Stipendiefonderna. Under oktober månad har sekreteraren i stipendiekomitén inför inbjudna kretsar i Småland och Blekinge hållit föredrag öfver Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet och syfte. Nya lokalkomitéer för länsinsatsernas ökande i *Allmänna stipendiefonden* hafva bildats under ordförandeskap af friherrinnan Sophie Palmstierna i Jönköping och grefvinnan Elisabeth Wachtmeister i Karlskrona.

Leijonhufvud-Adlersparreska släktstipendiet har för första gången utdelats under innevarande år till fröken Märta Axelsdotter Leijonhufvud för idkande af språkstudier i England.

Evelina Fahnehjelms stipendiefond, stiftad af framlidna föreståndarinnan för Wallinska skolan, har i dagarna öfverlemnats till Förbundets stipendieinstitution att förvaltas.

Den testamentariska gåfvan af 3,000 kr. har genom vänner och elever till den aflidna ökats så fonden uppgår till 4,051: 63. Stipendier utgå hvart annat eller hvart tredje år som resestipendier för lärarinnor i språk och geografi vid Sveriges högre flickskolor, med företrädesrätt för lärarinnor vid Wallinska skolan i Stockholm eller för dem som vid nämnda skola aflagt mogenhetsexamen.

*

F. V. O:s årsmöte kommer att äga rum i K. F. U. M:s stora sal vid Birger-Jarlsgatan tisdagen den 28 dennes. Herr G. H. v. Koch har lofvat att vid detta tillfälle hålla ett föredrag om arbetarebostäder och med scioptikonbilder visa hurudana bostäderna ofta äro och huru de kunna och böra vara.

*

F. V. O. Centralbyrå är nu åter i full verksamhet för vintern. Under sommaren har den varit öppen två dagar i veckan endast för upplysningars meddelande och under september äfvenledes blott två dagar i veckan, men då äfven för hjälpsökande. Från den 1 okt. är byrån åter tillgänglig alla hvardagar utom lördagar.

Vid höstflyttningen visade sig, utom bristen på bostäder, äfven en annan stor svårighet för de fattiga, i det att många hyresvärdar uppställde

den bestämda fordran att hyran skulle erläggas i förskott för hela kvartalet, såsom det sker bland de välbergade. Det är lätt att förstå, att detta alltid skall vara särdeles svårt för en arbetarefamilj med små inkomster och många munnar att mätta, ty där finnas alltid många otillfredsställda behof och då vill det mycken kraft och själfbehärskning till för att under 3 månader samla pengar på hög och ej använda dem till sådant som synes oundgängligen behöfligt. Första gången det skall tillämpas, är det för mången rent af en omöjlighet annat än genom pantsättning, lån eller andra åtgärder, från hvilkas tråkiga följder familjen ej på länge kan frigöra sig.

Det kan ju vara förklarligt nog, att en hyresvärd, som skall i sitt hus upplåta en lägenhet åt en för honom främmande familj, föredrager den hyresgäst som kan erlägga hela kvartalet på en gång och att det därför blir nödvändigt för en hvar att göra det för att erhålla ny bostad, då efterfrågan på bostäder är större än tillgången. Men då en familj i åratal bott i samma hus och ordentligt erlagt sin hyra månadsvis, förefaller det orimligt och oförklarligt att från en sådan värds sida fordran på kvartalsbetalning plötsligt skall framkomma. Så har dock skett inom flera egendomar.

Lyckligt för alla parter vore om en alldeles motsatt åtgärd vidtoges. I England uppbäras hyrorna alltid pr vecka och det synes som så skulle kunna ske äfven här. Fördelen af detta från arbetarnas sida är klar, men äfven från hyresvärdarnas skulle det otvifvelaktigt snart visa sig förmånligt, fastän uppbörden skulle vålla något mer besvär. Mycket krångel och bråk, som nu uppstår, skulle därigenom undvikas. Ofta nog har en fattig familj genom att erlägga ett kvartals hyra i förskott så rubbat sin ekonomi, att när nästa kvartal kommer de ej äro i stånd att betala någonting alls, och innan laga åtgärder hinna blifva vidtagna har kanske hela kvartalet gått till ända och en långt större skuld uppstått än som någonsin hade varit möjlig med veckobetalningssystemet.

Antalet hjälpsökande på byrån är för närvarande jämförelsevis litet ty ännu är det godt om arbete af alla slag.

Från skilda håll.

De kvinliga telegrafisternas petition om dyrtidstillägg. På grund af de inom alla områden stegrade lefnadsomkostnaderna ha de kvinliga telegrafisterna i landsorten aflåtit en petition till konungen om dyrtidstillägg, hvilken petition öfverlämnats till konungen personligen af en deputation telegrafister, anförda af fröken Bildt från Göteborg. Till belysande af, huru af behofvet påkallad deras anhållan är, framlägga petitionärerna några statistiska uppgifter från Göteborg rörande prisstegringen

af lifsförnödenheter under de senaste 5 åren, hvarjämte påvisas hur på alla praktiska områden arbetslönerna under de senaste fem åren i hög grad stigit. Vidare anföres exempel på huru inom folkskollärarkåren, den med telegrafisterna i socialt afseende jämnställda, så väl löne- som pensionsförhållanden ställa sig så mycket förmånligare. På grund af de anförda förhållandena anhålla telegrafisterna att deras aflöning under denna dyra tid måtte höjas för ordinarie telegrafister:

i 1:a	lönegraden	från	900	kr.	till	1,200	kr.
» 2:a	»	»	1,000	»	»	1,450	»
» 3:e	»	»	1,100	»	»	1,700	»
» 4:e	»	»	1,200	»	»	1,700	»

samt för extra ordinarie telegrafister:

i 1:a	lönegraden	från	720	kr.	till	1,000	kr.
» 2:a	»	»	800	»	»	1,000	»

*

Redogörelsen för Internationella kvinnokongressen håller på att förberedas till tryckning och redigeras af lady Aberdeen. I en skrifvelse, som denna nyligen aflåtit från Haddo House, tillkännagifves att den öfverväldigande massan af material nödvändiggör ökandet af arbetets omfång utöfver det ursprungligen afsedda. De vid kongressen hållna föredragen skulle ensamma upptaga tre gånger det utrymme, som kan anskaffas för den summa, som lagts åsido för tryckningen.

Under dessa förhållanden har man ansett det rådligt att utvidga företaget i förhoppning att den öfverskjutande utgiften skall betäckas medelst vinsten af den åtgång man väntar sig att arbetet skall få bland medlemmarna af de nationalföreningar och enskilda föreningar, som deltogo i kongressen eller på något sätt intresserade sig för dennas förhandlingar.

Arbetet kommer att utgå i sju band, af hvilka det första redogör för *International Council's* förhandlingar och de öfriga bära rubrikerna: *Women in Education, Women in Professions* (III och IV), *Women in Politics, Women in Industrial Life* och *Women in Social Life.*

Hvarje band kostar häftadt 2 sh. 6 pence (hela arbetet 15 sh.) och inbundet i klot 3 sh. 6 pence (hela arbetet 21 sh.)

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Albert Bonnier: *Hamsun, Knut,* Viktoria. — *Wahlenberg, Anna,* Två hustrur. — *Wickström, Victor Hugo,* Italien.

D. F. Bonniers Boktryckeriaktiebolag: *Lundborg, Lotten,* Räknebok för förberedande skolor och småskolor.

Gustaf Chelius: *Ekberg, Anna,* Hvad skola vi äta?

Fosterlandsstiftelsens förlag: *Wadström, B.,* Ur minnet och dagboken. Del. II, h. 2. — *Edersheim, Alfred,* Den Heliga historien. Del. 6. — Predikningar öfver kyrkoårets nya högmässotexter. Första årg., h. 6, 7, 8; andra årg. h. 1. — *Krummacher, Fr. Wilh., D:r,* Kristus lefver. — *Kaiser, L.,* Jag och mitt hus vilja tjäna Herren; Sex betraktelser för det kristliga året. — *Weitbrecht, J.,* Minnesord till de unga under konfirmationstiden. — G. E. Beskows sista predikan; Tal vid hans jordfästning af F. Hammarsten. — *Runa,* Hvardagslif. — *Thulin, J.,* Husbesök i själavårdens tjenst. — *Skog, Carl,* Hafva vi i vårt protestantiska land någon särskild anledning att vara på vår vakt mot katolicismen och dess förvillande läror? — *Rosenius, C. O.,* Berättelser ur lifvet.

Hugo Geber: *Quiding, Annie,* Hvidehus. — *Kerfstedt, Amanda,* Bränningar.

C. & E. Gernandt: *Rafael,* I dödvattnet. — *Jouvin, Maria,* En kärlekslös och andra noveller.

Z. Hæggströms förlagsexpedition: *v. Engeström, Nina,* Praktisk väfbok. — *Hazelius, Artur,* Ur vår odlings häfder, h. 6, 7.

Lars Hökerberg: *Orzeszko, Eliza,* Hans hustru.

Adolf Johnson: *Eitner, Martha,* Den blonda friherrinnan.

Nordin & Josephson: *Meinberg, Hermann,* Stenografiens historia.

P. Palmqvists Aktiebolag: *Sheldon, Charles M.,* Tvillingparet; Den stora strejken; Var det en dröm? — *Maclaren, Ian,* I den gamla goda tiden.

Samson & Wallin: *Fahlcrantz, J. E.,* En för vårt folk förlorad kraft.

Schleicher Frères: *Darsuzy, Gésa,* Les Pyrénées Françaises. — *Berthaut, L.,* La mer, les marins et les sauveteurs. — *Michaud d'Humiac,* Les grandes légendes de l'humanité. — *Delmer, Louis,* Les chemins de fer.

Fr. Skoglund: *Drummoud, Henry,* Ett fullkomligt lif.

Aktiebolaget Svanbäcks förlag: *Nyström, Anton,* Brott och försoning, I; Foten och den riktiga formen på skodon.

Wahlström & Widstrand: *Warder, Carl,* Slättens barn. — *Forsslund, Karl-Erik,* Historier. — *Erdmann, Nils,* Carl Mikael Bellman, h. 1. — *Leclercq, Julien,* Människans fysionomi, h. 1.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁜ II årg. Häft. 18

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

HENRIKA WIDMARK: Vid Handarbetets Vänners 25-års-jubileum.

CALLA CURMAN: »De sju fostermödrarna.»

ANNA FLEETWOOD-DERBY: Handarbetets Vänners barndom.

SOFIA GISBERG: Öfversikt af Föreningen Handarbetets Vänners verksamhet 1874—1899.

FÖRENINGEN
HANDARBETETS
VÄNNER 1874–1899

Vid Handarbetets Vänners 25-års-jubileum.

Moder Svea, till din ära
Mången skald har höjt sin röst
Att vid seklets slut dig bära
Lof och pris ur svenska bröst,
Manat fram ur dunkla grifter
Wasa, Sture, Engelbrekt,
Sjungit hjältarnas bedrifter
För en veklig nutidssläkt.

Lyssna, hör, din dotter talar
För ett älskadt fosterland!
Vid dess sjöar, berg och dalar
Äfven hon sitt hjärta band.
För dess folk, som bark fått spisa
Under nödens tunga år,
Kan ock hon sin kärlek visa.
— Du, o moder, det förstår!

Stolta äro dina anor,
Stolta dina hjältars namn,
Dina blå och gula fanor
Svajat högt i fjärran hamn;
Men i landets stilla bygder
Dina döttrar offer gett
Genom kärlek, tro och dygder,
Tårar ock, dem ingen sett.

Det är kvinnan, som med böner,
Under idoghet och flit,
Fostrat landet ädla söner,
Fyllda utaf kraft och nit,

Och historien kan svara
Om vi spörja hjältedåd,
Att när landet var i fara
Visste Sveas döttrar råd.

I de svåra ofredsdagar,
Då i härnad mannen drog,
Tvingad utaf nödens lagar,
Skötte kvinnan teg och plog.
Sträfvande att oron döda
Under vinterkvällen lång
Har hon efter dagens möda
Tröttad dignat mången gång.

Hvad den trägna husmor hunnit!
Arf till barn och barnabarn
Utaf linets tråd hon spunnit,
Kardat ull och tvinnat garn.
Själf hon ritade sitt mönster
Till en »rya«, till en »dräll»
Och i rutan af ett fönster
Fann hon kanske sin modell!

Konstsöm hon på skjortan sydde
Hennes käcke brudgum bar,
Blad och rosor lifvet prydde
På den dräkt, som hennes var.
Skogens mossa, blad och växter
Lånade åt garnet färg,
När hon väfde bibelns texter,
Sagor ifrån dal och berg.

Tankar kommo, tankar gingo,
När hon taktfast skytteln slog.
Många fromma böner fingo
Krigets tappra söner nog.
»Gud bevare fosterlandet,
Skydde det från strid och split!
Gud allsmäktig är, Han kan det,
Och till Honom står min lit!»

Så hvad landets döttrar gifvit
Af sin tanke, af sin id,
Helt och hållet **svenskt** *har blifvit*
Och i vår moderna tid
På sitt tysta språk det talar,
Lär oss älska Sveriges folk;
Lifvet uti skog och dalar
Får däri en mäktig tolk.

Tider kommo, då »det gamla»
Glömdes bort för utländskt kram,
Men i syfte att det samla
I sin fosterländska ram
Svenska kvinnor sammanslöto
Sig i **»Vännernas»** *förbund.*
Hur de väg för hemslöjd bröto
Se vi prof i denna stund.

Som ett vördadt arf de gömma
Hvad oss folkets kvinna lärt,
Hennes mönster än de sömma,
Hålla hvad hon gifvit kärt,
Och med **minnets** *tråd de väfva*
Nutids tanke, framtids dröm.
Målet är, hvartill de sträfva:
Sveriges ära och beröm.

Gud bevare fosterlandet,
Skydde det från strid och split!
Gud allsmäktig är, Han kan det,
Att i enighet och flit
Nordens söner måtte vinna
Kraft som skogens starka fur
Och i frid dess döttrar spinna
Trådar till en hög kultur!

Henrika Widmark.

"De sju fostermödrarna."

Då idén — hemslöjdens förädling, fosterländskt, konstnärligt — blifvit född och omhuldad af sina närmaste, fick den i dopet sitt namn — Handarbetets Vänner — och till faddrar icke mindre än 20 intresserade damer, d. v. s. alla dem, som undertecknat det första uppropet till allmänheten, för att genom ett lotteri samla en grundplåt åt det nyfödda tankebarnet. Dessa tjugo bildade alltså föreningen Handarbetets Vänners första styrelse. Men det var med dessa mångtaliga faddrar som med så många andra; blott få af dem voro i tillfälle att till det sista stanna kvar på sin post och åtaga sig fostermoderns alla plikter.

Det är minnet af dessa trofasta »fostermödrar» bland föreningens första styrelse, som vi här vilja återkalla, dessa som, kämpande med stora svårigheter, »älskade fram» barnet på sin lifsstråt. Det var underbart att se hur gnistan lågade upp till en löpeld, tändande den ena efter den andra af dessa kvinnor, som sammanslutit sig för att i lust och nöd oförtrutet arbeta för idéns förverkligande. I det fallet kan man säga, att de voro *en* själ och *ett* hjärta, ehuru lyckligtvis för den goda saken mycket olikartade till skaplynnen och begåfningsområden.

När tanken i dessa dagar med tacksamhet går tillbaka till denna första uppsättning af ledande krafter, gripes den också af djupt vemod, ty af dessa sju finnas nu blott tvenne kvar i lifvet. Men öfver minnet af hvad dessa tillsammans uträttat under begynnelsens grundläggande år, hvilar en glans nästan som öfver den första kärlekens hänförelse, då allt är nytt och ungt och fullt af pulserande lif och förhoppningar.

Som emellertid dessa fem hädangångna styrelseledamöter, Sophie Adlersparre, Hanna Winge, Ellen Ankarsvärd, Hanna Lindberg och Fredrika Limnell, äro alla vidt kända personligheter, som enhvar fått sin lefnadssaga tecknad, och som vi hoppas att de båda återstående, Molly Rohtlieb och Anna Fleetwood *, ännu må hafva långt kvar innan minnet täljer deras, så vilja vi här endast i kort-

---

* Fröken Fleetwood har utgått ur styrelsen, sedan hon 1884 genom giftermål öfverflyttat till England. Hon kvarstår dock i föreningen såsom hedersledamot.

het påminna om ett och annat, som dessa »sju fostermödrar» i kärlek och uppoffring verkat för tankebarnet, i det de nedlade många af sina bästa gåfvor vid dess uppfostran och vidare utveckling.

* * *

Främst vända vi då våra blickar till stiftarinnan och ordföranden, friherrinnan *Sophie Adlersparre-Leijonhufvud*, den kända skriftställarinnan *Esselde*, som för en tid lämnade kvinnorörelsens djupare frågor för att gifva sin tanke och penna åt kvinnornas hemslöjd, emedan hon insåg att dennas förädling omdanade en hittills ringaktad »kvinnofråga» till en af stor och utvecklande betydelse. Att hon var stiftarinnan veta vi, ehuru idén samtidigt uppstått hos både fru Winge och fröken Rohtlieb. Men kanske våga vi säga att utan fru Adlersparres energiska vilja hade den aldrig tagit gestalt.

Under de första åren af Handarbetets Vänners tillvaro blef den så att säga hennes tankes tanke. Här koncentrerade hon sitt intresse och bidrog därigenom såsom ingen annan till *snabbheten* af dess utveckling. Ty med en ständigt svällande rikedom af initiativ förenade hon en energisk kraft att i handling omsätta sina planer, att besjäla andra därför och göra det omöjliga möjligt. Hon bodde den tiden på Södermalm och otaliga voro »ukaserna från Söder», som man skämtsamt benämnde dem, hvilka därifrån utgingo. Hennes sublima förakt för de svårigheter hon pålade både sig själf och sina medarbetare, hennes nästan naiva tro att de alltid hade tid och utvägar att så godt som ögonblickligen utföra hennes geniala, men ofta kinkiga uppdrag med två tomma händer, inspirerade äfven dem till samma hänförda tro, som flyttar berg. Mycket, som annars blifvit fördröjdt i tvekan, blef därigenom utfördt, den ena tanken tog den andra, den ena förverkligade idén skapade åter nya att rastlöst arbeta för, och så växte Handarbetets Vänner hastigt nog ut till ett omfång, som man från början aldrig anat. Ibland kunde hon tyngas af ansvarets bekymmer och plötsligt förskräckas af företagets växande kraf. Men det var blott korta ögonblick. Hon har själf vittnat att hon ägde mödans belöning i »*initiativets glädje* och den *tro*, som bär sanningen, äfven i dess skenbart obetydligaste former, och som aldrig kommer till oss på *blott* naturlig väg».

Hennes penna arbetade dessa år outtröttligt i tidskrifter och tidningar för att bland allmänheten röja väg för handarbetets nya tankar. När man besinnar, att hon därtill länge förde den vidlyf-

tiga korrespondensen för Byråns ärenden, häpnar man hur den öfverlupna skriftställarinnan fann tid och intresse för prosaiska affärsbref. Men hon såg allt i stort. I företag, där hon anade nya fruktbärande arbetsfält för kvinnan, blef intet henne ringa.

Förutom sin stora geniala arbetskraft, som hon med ödslande händer skänkte, gaf hon också Handarbetets Vänner ett stöd såsom ingen annan i den makt, som låg i hennes representativa och vördnadsbjudande personlighet. Genom hennes bemedling erhöll man under föreningens första år fribiljetter å statens järnvägar, och gällde det att få offentliga eller enskilda understöd för det unga företaget, så var det nästan alltid genom henne det vanns. Såsom talarinna var hon den yppersta, antingen hon talade vid festerna för föreningens arbeterskor eller inför större kretsar, som samlats för att lyssna till hennes ord om det svenska textilarbetets förädling.

Handarbetets Vänner hade den oskattbara lyckan att äga fru Adlersparre såsom sin ordförande till år 1887. Vid denna tid tog Fredrika-Bremer-Förbundet alla hennes krafter i anspråk, och då hon nu sett att hennes tankebarn växt ut till mognad och att dess lif var tryggadt, så lämnade hon det, om än med saknad, för nya lifsmål. Med många innerliga band var hon dock fortfarande fästad därvid, såsom man alltid blir vid den man lefvat och offrat mycket för, och midt i nya, brinnande arbetsplikter upphörde hon aldrig att med lifligaste intresse följa Handarbetets Vänners utveckling och hälsade med glädje hvarje nytt fält, som där uppbröts och odlades.

* * *

Bredvid Sophie Adlersparre äga vi att minnas den andra stiftarinnan, *Hanna Winge*, den genialiska konstnärinnan, eldsjälen, som lyste ut öfver vidderna, medan hon själf satt i sjukdomens och lidandets mörker! Hvem kan utan djupaste rörelse minnas hennes intuitiva, feberaktiga arbete, i hvilket hon ständigt inlade mångdubbelt af hvad hennes fysiska krafter orkade, och därför stupade som ett sannt »arbetets offer». Icke därför att andra pålade henne det — tvärtom, man sökte på allt sätt skona och spara henne — utan därför att hon drefs af en inre eld, som aldrig fick nog bränsle.

När Hanna Winge och Sophie Adlersparre möttes, var gnistan tänd hos dem båda; de förstodo och behöfde hvarandra och med fast tro på idéns framtid började de tillsammans att arbeta därför, hvar efter sitt kynne och sin egenartade begåfning.

Hanna Winge och Handarbetets Vänner voro som predestinerade för hvarandra och skänkte hvarandra ömsesidigt sina bästa gåfvor. Hon gaf idén hela sin konstnärlighet; idén återigen gaf henne hela sin inneboende fröjdeskatt, gaf åt hennes sista år ett nytt arbetsmål och ett glädjeskimmer, som hon ingenstädes annars kunnat finna, då tilltagande sjuklighet tvingade henne att för alltid nedlägga sin kära pensel. Hon började i stället måla med nålen, medan hennes konstnärsfantasi diktade mönster och hennes ande fick ny näring i studiet af olika stilarter och gamla, glömda arbetsmetoder. Säkert är att utan Hanna Winge hade Handarbetets Vänners idé aldrig blifvit hvarken så fosterländskt eller konstnärligt genomförd. Under åratal hade hon följt sin makes, professor Eskil Winges, sträfvanden att inom målarkonsten upptaga nordiska ämnen ur våra myter och hjältesagor. Därunder hade hennes egen håg mer och mer riktats mot förgångna tiders skönhetsmotiv, liksom hon sett dem uppdyka i gamla stilfulla väfnader och broderier, dem hon lärt känna under resor i vårt land, särskildt i Skåne och Dalarne. Ej underligt då, att hos henne vaknade tanken att fortsätta, där de gamla slutat, att utveckla, förädla och för vår tid fritt öfversätta det förgätna textilarbetets föråldrade poesi. Hvem ägde också som hon, målarinnan med den äkta konstnärsblicken, det fina färgsinnet och den rika sakkunskapen, alla förutsättningar för att lyckas? Då just vid denna tidpunkt en begynnande ögonsjukdom förbjöd henne att måla, grep hon i sin smärta denna nya målningskonst med nålen, som ej frestade så starkt på ögonen, men gaf nya tankar och nya problem att lösa.

Samtidigt studerade hon samvetsgrannt både inom litteraturen och museerna allt hvad hon för sin nya konstutöfning behöfde, för att kunna arbeta i samförståelse med gamla tiders bästa anda. Därför äga hennes kompositioner icke blott den äkta ingifvelsens flykt och omedelbarhet, utan äfven det grundlag af vetande och insikt, som gifver hennes arbeten ett så stort värde. Därför väckte också dessa hos verkligt konstförstående män och kvinnor den största uppmärksamhet. Så läser man t. ex. i professor Dietrichsons lefnadsteckning öfver Hanna Winge, när han prisar hennes härliga antependium för Tyska kyrkan i Stockholm, att »et saa pietetfuldt gjennemtænkt og skjønt Arbeide paa dette Omraade sjælden er blevet utført i Sverige siden Renaissancens Dage».

Att Hanna Winge under sitt mångåriga arbete för Handarbetets Vänner kom att återupptaga paramentikens här länge förgätna konst

och att hon för vårt land komponerat flere sköna kyrkoskrudar torde vara en så känd sak, att den här ej behöfver vidare omtalas.

Det var ju naturligt att således Hanna Winge med sin mångsidiga konstnärsbegåfning blef under det första årtiondet af Handarbetets Vänners tillvaro, innan sjukdomen alldeles nedbröt henne, den förnämligaste insatsen i det stora arbetet. Full af skapande idéer, ägde hon också den praktiska förmågan, som möjliggjorde förverkligandet af hennes geniala kompositioner. Hon var på en gång skapande konstnär och skicklig konstsömmerska; ja, hon var t. o. m. färgare i svåra fall under dessa anilinfärgernas triumfdagar. Hon visste råd för allting, visste hvar man kunde anskaffa de riktiga stofferna, och stodo de ej att få, visste hon hur de skulle väfvas. Hon uppfann förenklande och förskönande sömnadssätt och kunde med outtröttligt tålamod på sina arbeten försöka alla färgnyanser, sprätta upp om och om igen och genomgå hela färgskalan, tills hon ändtligen blef nöjd, förkasta och pröfva olika slags styng tills hon slutligen nådde sitt åtrådda mål. Så stor var hennes skönhetslängtan, att för att tillfredsställa den helt blef intet henne för obetydligt. Och allt detta nya, rastlösa arbete under växande plågor och sömnlöshet! När man såg henne i kvalfull kamp mot sjukdomen offra sig själf bit för bit, under det hon var i största behof af stillhet och ro, måste man tänka på skaldens ord:

»Gud hjælpe den, som ikke kan
gi kun sin halve Sjæl.»

Helt gaf hon sig med *hela* sin rika, vibrerande konstnärssjäl och därför gifva också hennes arbeten ett lefvande helhetsintryck, som få kvinnors.

Vid konstutskottets sammanträden och uppe på Byrån blef hon alltmer sällsynt, allt som sjukdomen gick framåt. Man fick gå upp till henne för att rådgöra; en och annan arbeterska fick ibland gå in i sjukrummet för att få hennes undervisning och rättelse. Hon kunde då lysa upp ett ögonblick och med en fläkt af uppblossande liflighet slunga ut sina anmärkningar, och de voro ibland ganska skarpa och bitande, ty hon fordrade mycket och plågades oerhördt af dumma missgrepp. Eller hon kunde vänligt, nästan smeksamt ge sitt bifall tillkänna, glädjas med ett barns intensitet åt skönheten i ett lyckadt arbete och ännu med några blixtljusa ord belysa dunkla arbetsområden, där man stod famlande. Sällan såg man så andens seger öfver materien som hos henne!

Men förlamningen grep alltmer omkring sig. Allt måste hon — den förr så rastlöst flitiga — lämna ifrån sig. Slutligen grep förlamningen äfven hennes tunga och blott de bedjande, själfulla ögonen talade ännu. Hennes rika intelligens var dock oförlamad. Förmågan att minnas — *ricordarsi i giorni felici* — och att lida gränslöst stod kvar till det sista. Den 9 mars 1896 slutade döden hennes martyrskap.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Man öfverraskas, när man bland våra unga konstnärer märker hur föga Hanna Winge är för dem bekant, och dock var hon väl den märkligaste bland de banbrytande kvinnorna inom vår svenska konst. När man besinnar, hur hon var den första i ledet bland våra målarinnor så länge hennes ögon stodo bi, hur hon sedan fann nya konstnärliga områden och gick som den första öfver dessa obrutna marker, öfverallt lämnande spår af den självständigaste genialitet, därtill hur uppburen hon var i vida kretsar under sin krafts dagar, hur förtrollande och spirituell hela hennes personlighet verkade, hur skiftande mångsidig, hur energisk och modig, hur sällsynt full af en arbetsglädje, hvilken, slutligen kringskuren på alla sidor af obeveklig sjukdom, dock girigt fasthöll till det sista hvarje tillfälle att konstnärligt verka; — när man minns allt detta, måste man fråga sig hur det är möjligt, att en sådan personlighet är nästan obekant och förgäten af den nya konstnärsgenerationen.

Men minnet af hvad Hanna Winge varit för Handarbetets Vänner både såsom stiftarinna och konstnär är outplånligt inväfdt i föreningens historia.

* * *

Att *Ellen Ankarsvärd*, kvinnan med den öppna blicken för allt framåtskridande, skulle ställa sig med i ledet, där det gällde tidens nya tankar äfven inom kvinligt handarbete, var naturligt, hur öfverhopad hon än var af arbete för viktiga sociala frågor. Det var för den unga föreningen en lycklig stund, då fru Ankarsvärd med sin klokhet, sitt öfverlägsna förstånd blef en af styrelseledamöterna i ekonomiutskottet och sedermera ordförande där till sin död.

Någon har sagt att fru Adlersparre födde idéerna och fru Ankarsvärd uppfostrade dem. Och det visade sig äfven här. Hon tuktade och gaf alla dessa nya, svallande planer sin ans och skötsel, ordnade, systematiserade och gaf fast karakter och hållning åt de genialiska hugskotten. Med sin enastående administrativa förmåga

bragte hon också välbehöflig klarhet och reda i de växande ekonomiska svårigheterna och man lyssnade och lydde gärna. Ty det fanns ej despotism i hennes härskarande. Det var ej maktspråk man böjde sig för, utan för den ojäfaktiga öfverlägsenheten af Guds nåde i hennes klara tankegång. Det var lärorika stunder för en hvar, både ung och gammal, under ekonomiutskottets arbetstimmar, när fru Ankarsvärd tillsammans med fröken Hanna Lindberg, om hvilken vi härnedan skola tala, utredde kvistiga ekonomiska frågor och fördelade »regeringsärendena».

Men det var ej blott under sammankomsterna som fru Ankarsvärd var tillstädes. Ofta besökte hon Byrån för att följa löpande ärenden, råda och klargöra, och de ledande krafterna däruppe hade i henne ett stöd, som de ofta vände sig till i brydsamma arbetsförhållanden. Hon drunknade aldrig i de praktiska detaljerna, som kvinnor så ofta göra, men ingen af styrelsen kände dem dock så till punkt och pricka som hon, på samma gång hon ägde den stora samlande öfverblicken och en objektivitet i omdömen såsom ingen annan.

När man vet hur mycket tid och omtanke hon ägnat föreningens arbete, särskildt inom det ekonomiska området, och hur hennes intresse ständigt tvingade henne att deltaga i dess ärenden med det mest osparda nit, kan man tycka att redan detta arbete kunde varit för mycket för den eleganta världsdamen med alla hennes förbindelser till sällskapslifvet. När man då därtill känner allt hvad hon samtidigt uträttade för kvinnans bästa på alla andra områden, frågar man sig hur det var möjligt för denna lilla späda kvinna med sin bräckliga hälsa att öfverlägset sköta hvad tio andra kvinnor ej skulle hunnit. Hemligheten låg i hennes sällsynt stora och lyckliga begåfning. Hon ägde en mans tankedjup och arbetsallvar i förening med en kvinnas intensiva villighet att offra sig för det hon håller kärt och sätter högt.

När döden plötsligt ändade detta verksamma lif i december 1898, medan hon ännu syntes fullt lifskraftig — hon hade dagen förut med vanlig klarhet skött ordförandeskapet vid ekonomiutskottets sammanträde, då hon utan föregående illamående träffades af hjärtslag den 8 dec. — kände såväl styrelsen som enhvar af de många för föreningen arbetande, från den första till den sista, en uppriktig sorg, då de väl visste att med fru Ellen Ankarsvärd förlorade Handarbetets Vänner ett fast stöd och en oersättlig arbetskraft.

* * *

Vid hennes sida och på samma område verkade länge inom styrelsen en annan liten späd och bräcklig kvinna, men också hon med en mans klarhet och kraft. Det var *Hanna Lindberg*, i öfrigt mycket olik fru Ankarsvärd.

Hon hade utgått från en handtverkarefamilj i landsorten, hade såsom helt ung lämnat hemmet, då stugan blef hennes verksamma ande för trång, och kom till Stockholm, hvarest hon fann plats såsom husligt biträde i ett högt bildadt och ansedt prästhem, där hennes dittills föga odlade själsgåfvor mottogo rika tillfällen till utbildning under den dagliga sammanvaron med ovanligt gifvande naturer. Efter fyra års förlopp lämnade hon detta goda hem för att antaga ett med hennes naturanlag helt öfverensstämmande anbud att verka såsom biträde i det s. k. Almedalska Magasinet. Här visade hon sig besitta en ovanlig affärsduglighet och förvärfvade mer och mer de bästa köpmansegenskaper, så att, då föreståndaren för denna affär på grund af sjuklighet uppsade sin plats, blef den erbjuden åt och antagen af den då 24-åriga Hanna Lindberg, »utan all slags borgen och utan annan garanti än den af hennes redbara personlighet och bepröfvade duglighet».

Här är ej platsen att närmare följa denna märkliga »selfmade woman» under hennes lifsutveckling. Men de, som vilja känna mer af hennes verksamhet än försåvidt den berör hennes arbete för Handarbetets Vänner, hänvisas till fru Adlersparres liffulla teckning af Hanna Lindberg i Dagny 1889.

Åren gingo, och med de resurser, som en stor naturlig begåfning äger, hade fröken Lindberg såsom medelålders kvinna för länge sedan vunnit ett så aktadt namn och utvecklat sig till en så tänkande och på många områden verkligt bildad personlighet, att hon helt ryckt upp i ledet bland de framstående kvinnor, som på olika områden verkade nyttigt och välsignelsebringande för lösningen af den omtvistade kvinnofrågan. Härunder hade hon ofta kommit i beröring med fru Adlersparre. När därför Handarbetets Vänners nybildade styrelse var sammankallad för att öfverlägga huruvida man vågade hyra en försäljningslokal för 500 kronor, föreslog fru Adlersparre, att man skulle fråga fröken Lindbergs klokhet till råds. Hon kom, satte sig fort in i situationen, och hennes frimodiga svar blef: »Jag ansvarar för hyran».

Så fingo de stiftande vännerna en »affärsman» ibland sig, och liksom Hanna Lindberg »ansvarade» för hyran, så plägade hon ofta ansvara för summor af långt större betydenhet, allt som affären

växte. Hon blef förlagsmannen mot låg ränta, hvilket gaf fru Adlersparre anledning att i ett af sina tal yttra: »Hanna Lindberg var representanten för penningklokheten och beräkningskonsten inom vår styrelse, konsten att med minsta möjliga risk göra största möjliga vinst. Idén hade gripit också henne och hon lade sin konst åsido, i det hon började sin verksamhet för Handarbetets Vänner med att handla — finansiellt taladt — som en dåre, utan utsikt till den ringaste vinst». Detta är den bästa karakteristik öfver Hanna Lindbergs ingripande i arbetet för föreningens bästa.

Hennes handelskunskap, hennes kännedom om varor, villkor för uppköp, källor till desammas beräkning af rättvis förtjänstprocent, m. a. o. hennes egenskap af klok och sakkunnig köpman var just hvad den nybildade föreningen behöfde, vid sidan af sina konstnärliga sträfvanden. Men vare det sagdt henne till oförgätlig heder, att hennes blick såg ännu vidare och högre än det skarpa köpmansögat. Förvärfvet blef aldrig hufvudsaken. Det låg något af patriciems sinne hos handtverkarens dotter, som gjorde henne både vaken och varm för ideella syften. Just en sådan köpman var det Handarbetets Vänner behöfde, en som »finansiellt taladt kunde handla som en dåre», när så kräfdes.

Den, som på nära håll sett äfven en annan ingalunda betydelselös egenskap hos Hanna Lindberg, nämligen hennes vänliga omtanke och godhet för dem som behöfde detta, kan ej underlåta att nämna ett ord äfven om denna sida hos »affärsmannen». Om hon än ställde stora fordringar på dem, som arbetade omkring henne, så hade hon också på samma gång intresse och hjärta för deras väl. När hon märkte att någon af de unga på Byrån började se öfveransträngd ut, ordnade hon gärna så, att denna fick hvila ut en tid på landet eller företaga någon rekreationsfärd. Äfven smärre studieresor bekostade hon ibland. Under hennes något sträfva yta såg man ofta den goda féens drag framskymta.

Hon plägade säga, att intet af de större företag, i hvilka hon medverkat, skänkt henne så stor tillfredsställelse som Handarbetets Vänner. Af kamraterna inom styrelsen kallades hon ofta »vännernas vän».

I febr. 1889 dukade hon under för en kräftsjukdom, mot hvilken hon manligt kämpat i det längsta, liksom döfvande plågorna med rastlöst arbete. »Det var äkta manillahampa i den lilla människan», sade hennes läkare om henne, när allt var slut.

* * *

Vi se alltså att de hädangångna »fostermödrarna» allesammans voro märkliga och utpräglade personligheter, som det varit tungt att mista. Det återstår dock att nämna ännu en af de saknade, som lagt sitt trötta hufvud till ro, *Fredrika Limnell.* Detta namn, så dyrbart för alla, som känt henne, frammanar bilden af en af de kärleksrikaste och liffullaste kvinnor vi äga att minnas. Såsom ung blef hon den åldrande Fredrika Bremers vän, såsom gammal blef hon en vän för allt ungt och framtidsspirande; det tydde sig gärna till henne som blommor sträcka sig efter sol. Ty solig och öm som få var hon, med en stor och bred syn på lifvet. Hennes intressanta personlighet är vida känd och förträffligt tecknad af olika pennor, hennes minne dessutom så lifslefvande bland oss, att där finns intet att tillägga. Här blott några ord om hennes verksamhet inom Handarbetets Vänners styrelse.

Hon var med redan från den första sammankomsten, gripen af glädje att i sin mån få »arbeta för arbetet». Också hon hörde till de öfverhopade, men hon fann dock alltid tid och hjärterum för nya, fruktbärande idéer. När Föreningen stiftades, var hon ungefär 60 år, och hon arbetade troget därinom till sin död, då hon hunnit en ålder af 76 år. Dock kunde ingen ådagalägga större liflighet och ungdomlighet i diskussionen än hon. »On a l'âge de son cœur», säger fransmannen, och Fredrika Limnell förblef evigt ung i ordets bästa bemärkelse. När därtill parades den lifserfarna, åldrande kvinnans stora fördragsamhet och vishet, kan man lätt förstå hur värdig Fredrika var det namn, som kamraterna inom Styrelsen gåfvo henne, »den fred-rika».

Utan att ägna sig åt någon särskild detalj var hon dock väl förtrogen med alla inom styrelsen förekommande frågor och det var oftast hon, som vid sammanträdena gaf sista ordet vid bestämmandet af allmännare, kritiska beslut. Hos henne gaf hjärtats ädelhet en så rik mänsklig storhet åt förståndet, att det ofta gjorde henne till en sann vis.

Hon var den klarseende och kloka, men dock så milda förmedlaren vid de svårigheter, som ibland kunde uppstå. Man lyssnade gärna till hennes väl genomtänkta, visa ord, alltid framförda med mycken klarhet, ofta med en originell och blixtrande vältalighet.

År 1892 mistade styrelsen denna sin verksamma och högt älskade moderliga vän och medarbetare, då fru Fredrika Limnell stilla afled å Lyran nära Stockholm den 12 september.

* * *

När tiden är färdig att mottaga en ny idé, uppstå också rundt om människor färdiga att omsätta den i handling. Denna gamla erfarenhet upprepar sig oupphörligt. Så ock när Handarbetets Vänners stiftarinnor undrade hvar de skulle finna sin direktris, förmedlaren mellan konstnären och publiken, själf med en konstnärlig anläggning, den som kunde i sin hand taga alla de tusen ömtåliga trådar, hvaraf Föreningens arbetsamma framtid skulle väfvas. Stod hon då icke där, *Anna Fleetwood*, fix och färdig eller åtminstone värdig, som om hon hela sitt lif igenom ej tänkt på annat än att bereda sig till denna post!

Hon hade alltid haft stort intresse för handarbeten, fast hon känt att de sjunkit från fordomdags glans till själlös banalitet. Och hon gick där nu och väntade på »det förlösande ordet», på prinsen, som med sin kyss skulle väcka den fagra prinsessan, som slumrat hundratals år. Och när den nymornade prinsessan vinkade, trädde hon med gladt mod i hennes tjänst. Hon lämnade gärna det förnäma societetslifvet och ställde sig som en tjänande syster i deras led, som ville gifva sina krafter och sin tid åt textilarbetets nyfödda tankar. Ja, hon tvekade icke att när så behöfdes ställa sig bakom disken för att sälja eller mottaga beställningar, något som för den tiden visade en icke vanlig fördomsfrihet.

I en sådan verksamhet, där ingen väg ännu var röjd, fick hon nästan kolonistens och nybyggarens uppgift att med tomma händer midt i ödemarken grunda ett rike i smått. Hon fick mången gång vara allt i alla, med snabb rådighet handla på eget bevåg i brydsamma stunder, anskaffa arbeterskor, öfvervaka deras första okunniga försök, själf samtidigt lära och inhämta mycket, för att kunna stå rustad med alla chefsegenskaper, midt i en växande skara af väfverskor, brodöser, knypplerskor m. m. Afstånden voro långa, telefonen fanns ej. Det var att springa upp och ned för många trappor, ut i alla väder, in i alla gränder, oförtruten och oförskräckt. Hon fick ej ha nerver, ej blifva trött och modstulen. Nästa ögonblick skulle hon stå innanför disken, färdig att leda och upplysa en rådvill och litet misstrogen publik, som ville göra »forn-nordiska» arbeten. Äfven här skulle hon lära och undervisa, men så höfligt och fint att publiken ej finge märka, att den visste mer när den gick därifrån, än när den kom. Och hon gjorde allt detta med distingerad värdighet och med tro och kärlek till det *ideella* i sitt arbete, som kom henne att lyckligt besegra alla materiella vedervärdigheter. De tider hon skulle hvilat använde hon till studier på

muséerna och i biblioteken. Hennes egen utveckling växte i kapp med hennes ständigt mer fordrande uppgifter, så att hon snart nog rörde sig med sådan säkerhet inom sina olikartade områden, som om hon från sin första stund uppfostrats därtill. Hon fann äfven tid att komponera och utföra många vackra bidrag till modellsamlingen.

Än ytterligare vidgade hon sina ästetiska kunskaper och sin synkrets genom studieresor dels inom Sverige, i de landskap, hvilka ännu gömt gamla värderika textilalster, dels utomlands, där hon gjorde många bekantskaper, synnerligen värdefulla för sin utveckling, och hvarifrån hon alltid återvände med nya fruktbärande impulser. Under en af dessa studieresor var det, som hon i London ingick förlofning med en af tjänstemännen vid Kensington Museum, mr Henry Derby, med hvilken hon en tid därefter trädde i äktenskap år 1884 och öfverflyttade till England. Nitisk och plikttrogen som hon var, sågs hon i sitt arbete till det sista, och midt i sina nya tankar och planer hängde hon fast vid sin gamla kärlek till Handarbetets Vänner, som hon i 10 år troget ägnat sina bästa krafter, så att det syntes som om hon haft nästan lika svårt att lämna »Vännerna» som de henne.

* * *

Det är glädjande att bevittna hur varmt fästad enhvar af de sju fostermödrarna visat sig vid Handarbetets Vänners idé, fästade med en så personlig ömhet, som om den varit ett lefvande väsen. Af allt hvad de utanför den närmaste kretsen i hemmet lefvat för, har intet så fyllt dem, så tagit deras tankar och hjärtan som denna idé, det har enhvar af dem erkänt och i handling visat. Icke minst *Molly Rohtlieb*, som vi nu i tacksamhet vända våra blickar till. Och däri ligger väl också förklaringen till den framgång hvarmed hon och de alla arbetat, att det skett — icke för snöd vinning, icke genom intriger och afund, icke för personlig ära — utan för en högt älskad idé, inför hvilken de alla underordnat sig. Kanske dock ingen i så hög grad, som Molly Rohtlieb.

Dotter af den på 1830-talet till Sverige inflyttade kyrkoherden vid tyska församlingen i Stockholm, den på sin tid med rätta mycket uppburne doktor Johannes Rohtlieb och hans maka f. Döhn, växte hon upp i ett högt bildadt hem, där enhvar af familjemedlemmarna var en utpräglad personlighet. Af både far och mor fick hon i arf en rik intelligens, hvilken under gynsammaste förhållanden erhöll full

näring och sedan alltjämt utvecklats under fortsatta studier och resor samt umgänge med framstående personer både i in- och utlandet. Tidigt såg man henne syssla med fina handarbeten, men alltid med självständig uppfattning, aldrig såsom tanklös efterapare. Syskonen minnas många egendomliga och vackra arbeten, där hennes fantasi famlade med nya försök. Det var Handarbetets Vänners reformerande anda, som henne omedvetet protesterade mot samtidens smaklöshet och varslade om kommande bättre tider.

Hennes ungdom inföll under en tid, då icke många arbetsområden stodo öppna för kvinnan. Ett verksamhetsfält måste dock hennes lifliga själ äga och så valde hon skolans. Under en lång följd af år verkade hon såsom framstående lärarinna inom Wallinska skolan. På lediga stunder fantiserade hon gärna med nålen. Allt som hennes teoretiska studier på textilområdet fördjupades — och hon läste *mycket* och *väl* — såg hon alltmer bristerna i egnas och andras handaslöjd och kom småningom under samvaron med sina vänner fru Winge och fru Adlersparre att inse, att här fanns ett nytt, stort fält för kvinnan, där arbetet ej blef ett enformigt tidsfördrif, ett dåsigt sömnmedel för tankar och hjärtebehof, utan att tiden nu var inne att göra det till en individuell lifsyttring med gamla tiders skönhetsminnen och nya tiders skönhetslängtan. Och så stiftade dessa tre vänner, hvilka en hvar efter sitt skaplynne drömt Handarbetets Vänners framtidsdrömmar, den förening, som nu i 25 år ägt till valspråk: »hemslöjdens förädling, fosterländskt, konstnärligt».

En lång följd af år delade hon nu sin tid mellan skolan och verksamheten för Handarbetets Vänner. Sedan hon emellertid år 1894 lämnade sin lärarinnebefattning, har hon kunnat odeladt ägna sig åt sitt sista djupa lifsintresse. Mången gång har hon under sjuklighet tagit sina sista krafter för att arbeta för arbetet och gripa in just där hon behöfdes. — Ty att strängt afskilja de arbetsområden, som enhvar af de ledande personligheterna haft till sin specialitet, är omöjligt, då man kan säga att vid många tillfällen *alla gjorde allt*, d. v. s. ingrepo just där man såg sig för stunden bäst behöfvas. Sedermera tidtals bunden vid sjuksängen, har hon saknats som en af de oumbärliga. Men förrän hennes återvunna hälsa medgaf, sågs hon åter i full verksamhet däruppe på byrån.

Fröken Rohtlieb är ordförande i konstutskottet sedan den tid, då fru Winge trädde tillbaka för sin tilltagande sjuklighets skull. En kompetent person har nyligen om fröken Rohtlieb yttrat: »hon känner för textil konst och förstår den bättre än någon annan.»

Hennes djupgående och gedigna konststudier göra henne också vid konstutskottets afgöranden till en sällsynt förstående och kunnig kritiker, liksom den *dagliga* kritik hon utöfvar på Byrån, där hon tillsammans med direktrisen granskar nya mönster och följer arbetenas fortgång, är af oskattbart värde. Men det är ej blott som konstdomare man ser upp till henne. Vid styrelsens sammanträden, där föreningens största och viktigaste frågor, både praktiska och ideella, afgöras, äro hennes ord tungt vägande och hennes insats i diskussionen af högsta betydelse.

Många värdefulla modeller äro utgångna från fröken Rohtliebs hand. Oftast har hon ej ritat, utan direkt sytt dem. Särskildt under Handarbetets Vänners första tider hände det ofta, att hon och direktrisen, fröken Fleetwood, voro ovissa hvem af de två, som komponerat en modell, då den ena höll den andras åtgörande vid arbetet för viktigast.

Enhvar af de biträdande på Byrån har lärt mycket af fröken Rohtlieb, och särskildt ha de unga konstnärliga mönsterriterskorna mottagit mycket af henne i andligt afseende.

En af antikens män har sagt: »Jag har lärande lärt». Detta har nog sin tillämpning på hvarje äkta undervisare. Äfven här i förhållande till Handarbetets Vänners idé kan man nog säga att enhvar af de banbrytande där har lärt mycket själf, medan de undervisat andra. Molly Rohtlieb går ännu längre, då hon yttrat: »Vi lära otroligt mycket af våra kunder». I sin uppsats i Dagny 1891 om »Handarbetets Vänner» säger hon: »Visst är, att då det gäller föremål, där nytta och skönhet skola förenas, konstnären har åtskilligt att lära af publikens behof och äfven af denna själf». — Genom det öppna erkännandet af denna sanning inför sig själf och andra har Molly Rohtlieb i väsentlig mån medverkat till att Handarbetets Vänners stiftarinnor kunnat omsätta sin idé i en affär och sålunda kommit att i stor skala på denna väg »lärande lära».

Medan fru Adlersparre och fröken Fleetwood under första åren reste i olika delar af vårt land för att tillvarataga de allmogearbeten, som ännu funnos kvar från bättre tider, var det Molly Rohtlieb, som för samma ändamål undersökte Västergötland och Dalarne, inledande förbindelser för Handarbetets Vänners räkning med hittills okända knypplerskor, väfverskor och brodöser bland bondkvinnorna.

Vid ett par olika tidpunkter har hon i all stillhet måst ikläda sig direktrisens mångartade ansvar och bära dagens tunga och hetta; såsom då fröken Fleetwood för sitt giftermål lämnade sin plats och

man ännu ej hunnit hämta sig efter denna förlust, när dåvarande fröken 'Ingeborg Eketrä, till en början naturligtvis något främmande för direktrisposten, behöfde stöd och råd. Likaså några år därefter vid dennas giftermål med kapten Petrelli, då fröken Agnes Branting såsom helt ung och oerfaren blef fru Petrellis efterträdarinna, var det fröken Rohtlieb, som länge utan att synas stod vid hennes sida, medan hon med sitt exempel och sina stora insikter uppfostrade den unga för hennes maktpåliggande kall, liksom hon följde henne på hennes första studieresor. Fröken Branting har yttrat, att hon har fröken Rohtlieb i främsta rummet att tacka för sin andliga utveckling både under studieresorna i hennes sällskap och läroåren vid hennes sida. Men själf har Molly Rohtlieb alltid trädt i skuggan, aldrig velat höra talas om sina förtjänster i Handarbetets Vänners framgångar. Det ligger en hög grad af osjälfviskhet i detta oegennyttiga offrande af sig själf, som man måste beundrande erkänna.

Den första studieresan till Tyskland för kyrklig konst 1892 tillkom på fröken Rohtliebs initiativ. Hon var då fröken Branting följaktig, och här om någonsin kom hennes stora bildning och specialkunskaper till sin rätt, förvånande de främlingar, till hvilka hon kom för att lära, då mången af dem i stället fann, att fröken Rohtlieb visste bättre besked i deras heliga konst än de själfva.

Under den långa tidrymd hon nu hängifvet verkat på många af Handarbetets Vänners arbetsområden har hon intensivt lefvat med i dess glädje- och sorgeämnen, i dess framgångar och motigheter, medan en skara af unga krafter växt upp omkring henne, dem hon moderligt hjälpt i deras konstnärliga utveckling. Under tiden har hon med smärta sett sina gamla vänner, dem, som med henne en gång delade fostermödraskapet, den ena efter den andra gå hädan. Af dessa står nu Molly Rohtlieb ensam kvar. Heder och ära öfver hennes långvariga, trofasta kärleksgärning! Af de »sju fostermödrarna» är det endast hon, som i dessa dagar kan fira silfverbröllop med Handarbetets Vänners förverkligade idé.

Calla Curman.

Handarbetets Vänners barndom.

En minnesteckning af dess första direktris.

»Det var en gång en liten förening, som ännu låg i sin linda. Kring hennes vagga samlades en krets välvilliga fostermödrar för att gifva den lille sina gåfvor». Så börjar föreningens ädla stiftarinna i ett festtal »sagan om Handarbetets Vänner».

Mycket af verklighetens dryga arbete, sträfvan och omtanke har den sagan att tälja om och äfven rätt mycket af sådana egenskaper som hängifvenhet och offervillighet hos fostermödrarna.

Den första tanken på behofvet af en sådan förening lär ha vaknat hos fru Adlersparre, då hon tillsammans med fru Ankarsvärd besökte Köpenhamnsutställningen, sommaren 1872, vid åsynen af de underhaltiga handarbeten, som kommit från Sverige.

Redan då hade målaren August Malmström, professor Curman, professor och fru Winge samt artisten Jakob Kulle samlat många präktiga prof på gammalsvensk väfkonst samt sömnader med utmärkta motiv och stilfulla mönster. Nordiska museets idé låg i luften, ty doktor Hazelius hade också börjat sitt storartade samlande för att rädda undan förgängelsen och glömskan de rika skatter af fosterländsk handaslöjd, som ännu funnos i behåll. Skulle ej på grunden af detta gamla kunna byggas en textil konstslöjd med nationell prägel?

Där funnos således källor att hämta rika, präktiga motiv från, och där fanns i synnerhet *en* förmåga, som förenade *allt* som behöfdes: konstnärligt utbildad smak och stor arbetsskicklighet, nämligen fru Hanna Winge. Och med henne och andra för saken intresserade satte sig fru Adlersparre snart i kommunikation.

Till utställningen i Wien, sommaren 1873, ville man utsända åtminstone *några* alster af svensk handaslöjd, som kunde utvisa något nationellt och karakteristiskt. Fru Winge hade redan börjat återgifva mönster i dukagång medelst sömnad å rips, snårsöm kallad. Fröken Molly Rohtlieb och hennes vänner hade äfven anordnat och utfört flera sådana. Dylika äfvensom en bordduk i fornnordisk stil ville man sända till Wienerutställningen.

Det var detta år i februari, som fru Adlersparre en dag kom till mitt hem och bad att jag skulle åtaga mig utförandet af nämnda bordduk. Allt material skulle lämnas och jag endast gifva min tid. Denna var ej då mycket dyrbar, och jag åtog mig arbetet gärna,

allrahelst som det var efter mönster och under öfverinseende af min förra lärarinna i målning, fru Hanna Winge. Arbetet var uppspändt i båge och med min mors tillhjälp blef den arbetsamma »fornnordiska» drakbården i god tid färdig.

På våren 1874 satte fru Adlersparre kraftigt i verket planen om bildandet af en förening, som skulle gifva en konstnärlig och nationell prägel åt det svenska handarbetet. En dag i april blef jag anmodad att på läsesalongen möta fru Adlersparre och några andra vänner till idén. Där infann sig dock, jämte fru Adlersparre och undertecknad, endast fröken Molly Rohtlieb; och då var det som namnet *Handarbetets Vänner* föreslogs af fru Adlersparre — och antogs af samtliga!

Emellertid hade stiftarinnan genom ett, såväl i landsorten som hufvudstaden, kringsändt upprop till allmänheten sökt få ett lotteri till stånd för att där genom insamla medel till en grundplåt för den blifvande föreningen, men, mig veterligt, kom detta ej till stånd och omnämnes ej i första årsberättelsen.

Däremot anordnades samma vår i största hast i ett par rum af Åhlinska skolans lokal en utställning af lånade handarbeten, som skulle visa i hvad riktning den nybildade föreningen ville gå. Beslutet härom fattades på ett sammanträde hos fru Limnell vid Röd bodtorget, och hennes Iduna lånades för att pryda bakgrunden i det inre rummet och gifva en sinnebild af den förnyelse man hoppades åvägabringa af den textila konsten. Utställningen var ganska talrikt besökt, och synnerligt intresse ådrog sig den flossaväfnad, som utfördes af Mina Wulff, en flicka från Närike, rekommenderad af fröken Selma Giöbel, såsom varande i besittning af denna då ganska okända konstskicklighet.

Under sommaren skickades åtskilliga af de nya snårsömsarbetena m. m. till tvenne utställningar i Uddevalla och Mariestad, där fröken Alma Schröder var ombud och Mina Wulff utförde flossaväfnad.

Kom så på hösten en beställning från fru Beyer i Göteborg på en flossamatta till ett pris af 100 kronor. Styrelsen, som utgjordes af de 20 damer, som undertecknat det första uppropet till lotteriet för föreningens grundplåt, sammanträdde och man beslöt att våga hyra en lokal från 1 oktober. Lokalen blef *ett* rum innanför Cohens växelkontor, Drottninggatan 36. Fru Hanna Winge utförde flossamönstret, och i den hyrda lokalen installerades Mina Wulff med sin väfstol för att utföra mattan, under det att fröken Alma

Schröder tiil en början åtog sig att tjänstgöra vid den improviserade Byrån.

Af H. M. drottningen hade fru Adlersparre erhållit en summa, jag tror 150 kronor. För detta »förlagskapital» inköptes ett gammalt garnlager (af en tapisserihandel, som uppgaf affären) samt ett stycke rödbrun rips (något skadadt) att utföra snårsöm på. En gammal hvit dragkista anskaffades äfven för att hysa lagret, hvilket, utom garnerna och ripsen, bestod af några bitar kläde och brodersilken, hvilka senare — rymdes i en cigarrlåda!

Härjämte ett bord, några stolar, några broderier på ett par lutande plan i de bägge fönstren, på väggarna några lånade arbeten af snårsömnad — detta var »Byråns» inredning och innehåll, förutom den förut omnämnda väfstolen. Och sådan var den enkla början: *Handarbetets Vänner — innanför Cohens växelkontor.*

Medan fröken Alma Schröder var på Byrån alla hvardagar från kl. 10 f. m. till 4 e. m., omväxlade några andra af styrelsemedlemmarna, däribland undertecknad, att vara där ett par timmar. Mot slutet af november hade fru Adlersparre öfvertalat mig att öfvertaga ansvaret för Byrån, hvilket jag gjorde med mycken tvekan, då allting i affärsväg var mig alldeles främmande, förutom det att jag ej ansåg mig äga de erforderliga egenskaperna för den konstnärliga sidan.

Emellertid hade en och annan kund, efter betraktandet af de i fönstren utlagda arbetena, börjat infinna sig, och några i handarbeten kunniga damer hade angifvit sig som arbetssökande.

Hvilket hufvudbry dessa första beställningar voro för den unga, ovana direktrisen! T. ex. en lampmatta med »drakmönster» beställdes efter en, som var utställd i fönstret. Hvar finna de material, som behöfdes? Och hur anordna det hela? Fru Winge måste rådfrågas. Det var att på e. m. gå och söka upp henne — 4 tr. upp, Mäster Samuelsgatan N:o 51. Och så gå till fröken Schröder, också 4 tr. upp, i Valentins hus vid Drottninggatan. Och var så något att tala vid fru Adlersparre om, så bodde också hon 4 tr. upp, i Sandahls hus. Och äfven om nätterna gåfvo dessa drakar och dessa snårsömsbroderier den stackars direktrisen ingen ro! En liten julbrådska rådde verkligen, ty beställningarna voro ej så få och svårigheterna än större. Men innan julen kom, fick hvar och en sitt.

Blef så flossamattan färdig och därmed en ny beställning, af d. v. kapten Selander, på en dubbelt så stor, af samma mönster förstoradt. Det var ju riktigt ståtligt!

Man började tänka på en större lokal, och flera sådana beságos af ordföranden och direktrisen, tills det blef beslutet att den första april flytta in i Industrimagasinets f. d. lokal, på nedra botten i N:o 15 Brunkebergs torg. Flyttningen gjordes af *ett* stadsbud, Mina Wulff och direktrisen. Det var nu riktigt storartadt att kunna inhysa garnlagret i riktiga skåp med skjutdörrar (hvilka skåp tillhörde lokalen) och att få en större låda än cigarrlådan för det nu något tillökade silkeslagret.

Beställningar inkommo så småningom, och bland de första i den nya lokalen minns jag en på ett par påbörjade fönstertäcken i snårsöm att af drottningens hoffröknar utföras och öfverlämnas som gåfva till Hennes Majestät.

Snart efter installeringen i den nya lokalen beslöt man sig för att anordna en textil låneutställning. Till denna fingo vi bl. a. en mängd gamla väfnader från professor Curman, herr J. Kulle m. fl. samt äfven en intressant och rikhaltig samling af spetsar. Utställningen varade flera veckor och var talrikt besökt. Naturligtvis voro de nya arbetena både beundrade och kritiserade; de »fornnordiska» färgerna voro af många ej värderade.

Fru Adlersparre hade anskaffat för föreningen fribiljett å statens järnvägar; och af denna begagnade hon sig själf under sommaren, för att vid en färd i Skåne uppköpa gamla »bänkadrätter», »åkedynor», »hängkläden» m. m. med förträffliga mönster, som sedan utgjort rika källor för motiv till mångahanda arbeten.

Vid ett direktionsmöte på sommaren var det som fröken Hanna Lindberg föreslogs som en särdeles lämplig medlem af direktionen. Hon hämtades genast från sitt kontor i Almedahls-magasinet; välvilligt gaf hon sitt bifall att gå in i styrelsen och med sin rika erfarenhet och praktiska affärsförmåga hjälpa och stödja den unga föreningen. Och i sanning, hon blef en hjälp och ett stöd af ovärderligt gagn. Utan henne hade den vid affärer alldeles ovana direktrisen sannerligen ej kunnat reda sig, när företagets affärssida allt mer började växa. Och hvar skulle föreningen fått medel till den hastiga utvidgningen af dess verksamhet, om Hanna Lindberg ej alltid varit villig att förskottera pengar, mot ränta, men i det närmaste mot ingen säkerhet? För direktrisen förblef hon alltid ej blott det välbehöfliga stödet, utan äfven en värderad vän.

Direktrisen företog under 5 à 6 veckor af sommaren en studieresa i Tyskland och Danmark tillsammans med n. v. professorskan Julia Jolin med anslag af slöjdföreningen, och snart efter hemkom-

sten måste hon resa till Finland, för att där å föreningens vägnar deltaga i tvenne utställningar, i Helsingfors och Åbo. Där beundrades såväl de gamla väfnaderna som de nya af föreningen anordnade arbetena, och en hel mängd beställningar inflöto, i all synnerhet af flossamattor. Snårsöm och annan sömnad utlärdes till de intresserade finska damerna, och man beslöt att i Helsingfors få till stånd en förening i samma syfte som Handarbetets Vänner.

Föreningen hade vid direktrisens återkomst utöfvat sin verksamhet ej fullt ett år, men arbeterskornas antal hade ökats från 2 till 32; omsättningen under året utgjorde omkring 8,000 kr. och outförda beställningar hade ett värde af 2,600 kr., under det att utbetalda arbetslöner uppgingo till 215 kr. Föreningen hade anordnat en större utställning och deltagit i de två finska; studieresor hade företagits af tre medlemmar inom landet och af två utomlands. Man kan således säga att den unga föreningen visat rätt mycken lifskraft under sitt första år.

Den 1 oktober flyttades till ny lokal, 1 tr. upp i samma hus. Denna bestod af två mindre rum och en stor sal. Väggarna i de mindre rummen kläddes med modellväfnader, hvaraf en stor del var inköpt af fru Adlersparre under hennes resa i Skåne. Det mellersta rummet var den egentliga byrån och här fick direktrisen nu ett skrifbord, medan salen blef till det mesta fylld af väfstolar, ty genom fribiljetter å statens järnvägar hade det nu blifvit föreningen möjligt att från Skåne hämta väfverskor, kunniga i de gamla väfslagen. Som biträde på Byrån antogs nu en väfförestånderska en kort tid, fröken Almqvist, sedermera fröken Regnstrand, hvilken senare blef en god hjälp.

Jämte de konstnärliga anordnarinnorna, fru Winge och fröken Rohtlieb, hade föreningen vid denna tid mycken hjälp, hvad väfnadsgrenen beträffar, af artisten Jakob Kulle, som ofta besökte Byrån och — kunnig i alla de gamla väfslagen — gaf många värdefulla råd.

Som föreningen ej hade medel att hyra lokal för väfverskorna, blefvo dessa, på fru Adlersparres förslag, inlogerade i väfsalen, där en sorts provisoriska sängar inrättades på långväggen, så att de om dagarna kunde slås ned, vill jag minnas. Obehaget att begagna väflokalen äfven som väfverskornas sängkammare, kök och matsal torde man kunna tänka sig. Det varade ej heller längre än öfver vintern, då fru Adlersparre med sin vanliga energi utverkade för föreningen att kostnadsfritt erhålla ett hus i Bellevue park som väflokal och väfverskornas bostad.

Enda biträdet var hittills väfföreståndarinnan, och till julen gafs frivillig hjälp af några unga damer som turvis togo ett par timmar hvar sin dag. Byrån var nu öppen från kl. 10 f. m. till 4 e. m., och som direktrisen fortfarande äfven skötte kassan, vet jag att det ofta hände (sedan publiken aflägsnat sig mellan kl. 4 och 5) att ett par hundra kronor, som kunde ha gått ut och in i kassan, nu hade att i detalj antecknas — hvarvid det ofta vred sig temligen rundt i en uttröttad hjärna. Jag minns också mycket väl att jag ej riktigt visste hur jag kom hem till Klara Västra Kyrkogata, men kvicknade till efter den i hast intagna middagen, som »hållits varm» en timme eller så. Efter en stunds hvila var direktrisen åter på Byrån för att skrifva bref eller beställningsorder och för öfrigt sköta om sådant, som ej medhanns på förmiddagen. Allt detta skulle man nog kalla »öfveransträngning», men med god hälsa, starka nerver, stort intresse och god vilja — *gick* det!

En kassörska antogs, som jag vill minnas, fram emot våren, och nästa höst tror jag det var som fröken Wortmann antogs som föreståndarska för lagret, hvilket vid den tiden jämförelsevis nått ganska stora dimensioner.

När därefter fröken Österberg öfvertog Byråns ekonomiska sida, som hon alltsedan så troget och förtjänstfullt uppburit, blef en stor börda lyftad från direktrisens skuldror, och den unga föreningen började vinna alltmer i stadga och lämna barndomen bakom sig.

När efter föreningens deltagande i en basar för Nordiska museet som gåfva erhöllos från Ekmanska snickeribolaget ett par massiva ekskärmar, blefvo dessa använda för afdelande af den stora salen, hvilken därigenom fick ett ganska prydligt utseende och försäljningslokalen skild från direktrisens rum och från lagret.

Detta är hvad jag ur minnet kan anteckna om Handarbetets Vänners barndom. Barnet visade från början kraftiga lifstecken och utvecklade sig förvånande hastigt, men det var också uppburet af den ädla stiftarinnans aldrig sviktande energi och outtömliga förmåga af initiativ, af sådana kraftiga stöd för den konstnärliga sidan som fru Hanna Winge och fröken Molly Rohtlieb samt af sådana rådgifvarinnor å den ekonomiska afdelningen som fru Ellen Ankarsvärd, fröken Hanna Lindberg m. fl.

I hög grad bidrog äfven till framgången byråbiträdenas aldrig svikande intresse för saken och arbeterskornas outtröttlighet och tillmötesgående vid de ofta mycket svåra och brådskande uppgifter direktrisen måste ålägga dem.

Allt detta samverkade därtill att föreningen alltjämt utvidgade fälten för sin verksamhet och utan att svikta kunde arbeta för den uppgift, som stiftarinnan från början förelagt densamma, nämligen: *»det svenska handarbetets utveckling i konstnärlig och fosterländsk riktning»*.

Anna Fleetwood-Derby.

Öfversikt af Föreningen Handarbetets Vänners verksamhet 1874—1899.

Föreningen Handarbetets Vänner stiftades våren 1874 af fru Sophie Adlersparre (Esselde) och fru Hanna Winge tillsammans med några konstnärer och sakkunniga damer inom hufvudstaden, i ändamål att i fosterländsk och konstnärlig riktning förädla den svenska hemslöjden, återupptaga och för nutida ändamål lämpa de gamla svenska mönster och färgmotiv, som förefunnos i våra allmogeväfnader, nationaldräkter, spetsar och gamla broderier, att gifva det finare handarbetet en mera konstnärlig riktning och därigenom återupplifva sinnet för detsamma samt verka förädlande på smaken i allmänhet.

* * *

För dessa sina syften har föreningen sökt verka:

dels genom att i Stockholm under konstnärlig ledning upprätta en byrå för mönster och modeller, där äfven färdiga och påbörjade arbeten samt material försäljas;

dels genom att lämna undervisning i konstväfnad och konstsömnad;

dels att genom ombud i landsorten uppsöka och från glömska rädda värdefulla alster såväl af allmogekvinnors hemslöjd som öfriga i konstnärligt afseende viktiga textilföremål samt, där originalen ej kunde förvärfvas, söka ombesörja kopiering af desamma;

dels att genom utställningar och utgifvande af mönster och beskrifningar å gamla af föreningen upptagna arbetssätt söka sprida kännedom och intresse för sina sträfvanden.

Då all konstslöjd ytterst beror på tillvaron af goda ritningar och modeller, blef det nödvändigt att först och främst skaffa en god mönstersamling, användbar för nutida ändamål, och sålunda skapa en sund textil smakriktning i nationell anda vid tillgodoseendet af hemmens prydnadsbehof.

Handarbetets Vänner satte såsom sin uppgift att motarbeta den falska riktning natursvärmeriet i det kvinliga prydnadsarbetet infört, där smaken och oftast skicklighet i de konstnärligare teknikerna var förlorad och den till ytterlighet drifna efterbildningsvurmen dödat fantasi och uppfinningsförmåga. Man hade förbisett, att det harmoniska och sköna i hvarje konstutöfning icke uppstår blott genom den skapande fantasiens verksamhet utan till form, färg och symmetri fogar sig efter harmoniens lagar och att sådana äfven föreskrifvas i och med beskaffenheten af de föremål som skola prydas. Det fanns ej något annat val för den unga föreningen än att beträda ett slags lärd väg, att skaffa sig klar insikt i konstens principer inom det ornamentala området och att genom råd och utarbetandet af goda förebilder meddela dem åt allmänheten. Man sökte genom större insikter få det oriktiga aflägsnadt och i dess ställe sätta något bättre, som stödde sig på verkligen befintliga fastän hittills förgätna lagar. Man eftersträfvade harmoni emellan det nyttiga och det sköna. Det blef med ett ord stilprincipernas tid gent emot den härskande principlöshetens och det tanklösa modets välde.

Sina mönstermotiv har föreningen hämtat från många olika håll. Att den ledande konstnärinnan, fru Winge, som länge var den ensamt skapande, först och främst skulle ösa ur de rika skatter bekantskapen med vår allmogeslöjd erbjöd henne, är helt naturligt, då denna icke blott väckte hennes stora intresse för sin hänförande färgprakt utan ock för sin stora rikedom på ornamentala motiv. De gammalsvenska motiven med sina kraftiga harmoniska färger och i rik omväxling kombinerade mönster, såväl geometriska som efter djur- och växtmotiv strängt stiliserade, hafva städse tillvunnit sig uppmärksamhet och erkännande.

Påverkad af den fosterländska rörelse, som vid denna tidpunkt gjorde sig gällande såväl inom konsten som litteraturen, uppstod inom vår konstindustri den s. k. fornnordiska stilen, en yttring af den sträfvan, som på 1870-talet sökte på detta område skapa en fosterländsk stil, hvilken hämtade sina förebilder från nordens forntid bland brons- och järnåldersformerna i vårt historiska museum.

Men då nya stilar aldrig ha införts eller uppstått i ett slag utan utvecklat sig efter hand på grundvalen af det bestående, kunde dessa fornskandinaviska ornament, upptagna från en längesedan förgången kultur som ett uttryck för sin tids karakter, icke räcka till att tillfredsställa det ökade behof, som det moderna äfven idealt rikare lifvet kräfde. Det blef därför ej annat än ett välmenadt försök, som aldrig kunde slå rot i den för dessa former fullkomligt främmande omgifningen. De bilda också för fru Winge, som jämte professor Aug. Malmström var den som inom textilkonsten upptagit de fornnordiska dekorationsmotiven, endast en öfvergångsperiod till den byzantinska och romanska samt gotiska stilriktningen. För öfrigt finnas inom den af 2,500 nummer och flera tusen ritningar bestående mönstersamling, som föreningen äger, så väl renässansen i dess italienska och germanska skiftningar som Egyptens, Indiens och Persiens ornamentala former samt barocken, rococon, den s. k. gustavianska och kejsarstilen representerade.

Som af ofvanstående synes, har föreningen i hufvudsak hämtat sina mönstermotiv från äldre tiders konstslöjd. Men från hvilket håll än mönstren hämtats, hafva de dock undergått en passande ombildning för sitt nya ändamål och lämpats efter en ny tids behof och förändrade arbetssätt, med ett ord de hafva påtryckts sin egen tids prägel. Fastän föreningen arbetat i en förgången tids stilar, har hon således icke varit slaf under desamma utan låtit motiven oftast tjäna som medel till nya kompositioner och lämnat frihet åt den individuella konstnärspersonligheten.

Om man besinnar, hvilken betydelse för bostadens dekorativa utstyrsel den textila konsten äger, är det ju helt naturligt, att föreningens mönstersamling skall innehålla uttrycken af de växlande smakriktningar, som på alla områden inom konstindustrien raskt följt efter hvarandra under de senaste 25 åren.

En sådan lärotid som den textila konsten under det senaste kvartseklet genomlefvat icke blott inom vårt land utan äfven inom de stora kulturländerna har dock varit nödvändig. Jämte studiet af de gamla ornamentsformerna har äfven kännedomen om de bortglömda gamla arbetsarterna gifvit rikare konstnärliga uttrycksmedel åt vår egen tids textila konst.

Den nya smakriktning som, utgången från England, i våra dagar söker bryta väg för en ny stil och karakteriseras genom sitt ifriga sökande efter något nytt och som skrifvit på sin fana återgång till naturen, har äfven inom föreningens mönstersamling sina

representanter. Genom växtmotivens öfversättning till konstform har man sökt anpassa deras egendomliga färg- och formskönhet för det dekorativa ändamålet med hänsyn till material och teknik.

De nya mönster med naturmotiv, som äro ett uttryck för denna nya tidsströmning, bära alla prägel af sträng stilisering, då föreningen anser att växtens behandling bör grunda sig på ett lagbundet tankearbete.

En fast tradition vid föreningens arbete har varit, att mönsterritaren till fullo bör känna de medel hvaröfver konstsömnaden och konstväfnaden förfoga, för att en fullständig harmoni skall uppstå mellan konstnärens tanke och sömmerskans och väfverskans hand. På detta sätt alstras aktning för arbetets utförande, för arbetarens personlighet äfven ur etisk och ästetisk synpunkt. Man vill förnimma den koncipierande anden men äfven pulsslagen i den arbetande handen.

Detta torde också vara skälet hvarför kännare och älskare af konstslöjd stå så oberörda af månget föremål, som är obestridligt vackert i mönster och färg, men åstadkommet på mekanisk väg och inför hvilket man saknar den lefvande människan.

Då ett af villkoren för textilkonstens höjande är bibringande af konstnärlig bildning och teknisk färdighet åt dess idkare, har Handarbetets Vänner allt ifrån sitt stiftande utvecklat en betydande pedagogisk verksamhet. Flera af föreningens intresserade medlemmar samlade i smärre aftoncirklar unga damer omkring sig för att undervisa dem i de nya arbetssätten och sprida intresset därför i vidare kretsar. Undervisning i sömnad, väfnad och knyppling har lämnats dels åt föreningens medlemmar dels åt ett stort antal elever och arbeterskor för att utbilda dessa till verklig konstnärlig skicklighet, som på ett lyckligt sätt kunde förena handtverket med konsten. Under årens lopp har föreningen allt mer vidgat sin undervisande verksamhet, den har själf lärt i det den undervisat, den har sökt höja sitt eget arbete på samma gång den väckt och odlat smak och stilsinne hos allmänheten. Bland uttrycken för denna sträfvan var anordnandet af enklare modellserier, afsedda att genom hushållningssällskapens försorg spridas i landsorten; likaså ditsändes lärarinnor, som afgiftsfritt lämnade undervisning åt elever blott med villkor att hvarje elev i sin tur skulle förbinda sig att lämna undervisning åt tvenne andra personer.

Behofvet af en grundlig metodisk kunskap i alla de små finesser, som tillhöra ett verkligt konstbroderi, föranledde föreningen

att år 1888 från Wiens fackskola för konstsömnad införskrifva en lärarinna, som under en tvåårig vistelse i Stockholm meddelade undervisning i sin vackra konst, och hon har efterlämnat många skickliga elever, som fortsatt hennes verksamhet. Både sy- och väfskolan besökas årligen af många elever, hvilka i sin tur efter erhållet afgångsbetyg antagas till lärarinnor i flickskolor såväl i Stockholm som landsorten, och sålunda befrämjas föreningens mål att öfver hela landet sprida kunskap om en förädlad textilslöjd. Elevantalet i dessa skolor har varit i ständigt stigande och utgjordes år 1890 af 127, under 1898 af 177. Undervisningen i skolorna pågår från 15 jan.—15 juni och 1 sept.—15 dec.

Förutom den vanliga konstsömnadskursen har försöksvis anordnats en särskild pedagogisk kurs för handarbetslärarinnor, hvilken fortgått från början af maj till början af juni de tre sista åren och till hvilken utarbetats modellserier med mönster uteslutande upptagna från gammalsvenska allmogearbeten för att visa huru detta läroämne bör i skolan handhafvas. Då ändamålet med denna kurs är att bibringa lärarinnorna ej blott grundlig öfning i de olika arbetssättens teknik utan därjämte meddela dem lagarna för hvarje arbetssätts natur och användning, har undervisning lämnats genom muntliga föredrag. Bland de ämnen, som sålunda behandlats, må nämnas: »Om de geometriska mönstrens uppkomst, betydelse, sammansättning och användning», »Kort framställning om betydelsen af ordet stil och stilisering med särskildt afseende på den textila konstslöjden samt förklaring af de olika ornamentala motivens ursprung» etc. Härigenom hoppas föreningen hafva lämnat icke blott en god praktisk ledning utan ock goda pedagogiska grunder för lärarinnan att bygga vidare på.

Äfven föreläsningar i ämnen hörande till detta område ha anordnats. 1884 höllos af arkitekten Hugo Hörlin föreläsningar i stillära, 1886 af fröken Molly Rohtlieb en undervisningskurs i praktisk estetik med tillämpning för textilslöjden, 1894 af doktor B. Sahlin om ornamentik med särskildt afseende på den textila konsten.

Den fria resebiljetten på statens järnvägar, som föreningen under åren 1874—1876 och 1882—1887 innehade, var ett kraftigt medel för främjande af Handarbetets Vänners fosterländska verksamhet. Den gjorde det möjligt för den alltjämt med ekonomiska svårigheter kämpande föreningen att i skilda delar af landet utsända arbetande medlemmar, hvilka samlade, studerade och afteckna de kvarvarande alster af en nästan utdöende hemslöjd. Skickliga

väfverskor, sömmerskor och knypplerskor i landsorten uppsöktes och vidtalades att för någon tid bosätta sig i hufvudstaden för att där lämna undervisning och sedermera i sina respektive hemorter åtaga sig arbete för föreningens räkning. Förlusten af den fria resebiljetten har varit för föreningens sträfvanden utomordentligt kännbar, då härigenom möjligheten att idka studier och att meddela undervisning, att utdela och kontrollera arbete i landsorten, samt det icke minst viktiga, att besöka husflitsutställningar i skilda delar af landet, i väsentlig mån hämmats, till stor skada för det fosterländska syftet.

År 1875 besökte artisten Jakob Kulle, en grundlig kännare af den gamla allmogeslöjden, för föreningens räkning sin hemort Skåne, dels för att uppköpa gamla väfnader och broderier, dels för att lära de gamla arbetssätten samt för inledande af arbetsförbindelser. I ett bref till fru Adlersparre skrifver han om denna sin mission: »Att få det så bedrifvet som ni tänkt er saken är högst tvifvelaktigt, emedan befolkningen på starkt sädesproducerande orter har för mycket att syssla med jorden och därigenom lätt tillfälle till nödtorftigt uppehälle samt dessutom är något trög, då det gäller något nytt, *och nytt vore det att här såväl som öfverallt i Skåne sätta i gång gammaldags arbeten.* Den omständighet att jag kommit i tillfälle att lära mig väfnadssätten var nära nog en slump». Sedan berättar han, att han kommit till ett rikt bondfolk, där husets döttrar höllo på med snårväfnader, »dels för att göra något skildt från den vanliga sysselsättningen, dels för att använda den öfverflödiga tillgång på ull som fanns; dessutom tyckte mor: '*att de gärna kunde väfva litet snårt, som hon i sin ungdom väft så mycket af*'». Sedan han vidare förklarat snårväfnadens teknik, fortsätter han: »Det var eder mening att få denna väfnad i gång här som husslöjd, men det har sina svårigheter, som jag förut nämnt, dessutom äga de i allmänhet för trånga bostäder, för att tillåta plats för väfstol under vintern i sina med eldstäder försedda boningsrum, hvaraf hvarje familj ej har mer än ett, hvad som väfves till eget behof väfves om sommaren i uthus, kallrum och loge». Herr Kulle omtalar sedan: »Hvad färgningen beträffar, är jag öfvertygad om, att det näppeligen i hela Sverige färgas bättre än i Lund. Jag har hos en färgare Åkerlund beställt några färger, som numera sällan begagnas, nämligen *äkta blått, mellanblått, ljusblått* samt den ofta omtalade *krappröda*, en färg som för närvarande är rent af föraktad och som sedd ensam ej är lysande nog, men som tillsammans med andra färger är den mest angenäma af alla röda färger och därtill

äger tvenne särskildt utmärkta egenskaper, nämligen, den är äkta, förändrar sig följaktligen ej det minsta utan genom nötning samt är mycket billig». Herr Kulle skulle äfven sätta sig i förbindelse med någon eller några spetsknypplerskor. Sedan han omtalat »att alla äldre kvinnor kunna knyppla, men endast smala, grofva spetsar till eget bruk», nämner han att det ändå ej lyckats honom få dem att åtaga sig knyppling »sådan den önskas till Stockholm, undantagandes en kvinna i Glemminge och en i Valleberga, hvilka nu arbeta med föreningens tråd». Detta bref visar blott ett exempel på de svårigheter, under hvilka föreningen arbetade för spridande af intresset för dess syfte — hemslöjdens återupptagande och möjligheten att kunna åt allmogens kvinnor i landsorten gifva lönande arbete, under full kontroll öfver arbetets beskaffenhet.

Detta var faktiskt början till den industri, som f. n. existerar i Skåne och Dalarne. Vid denna tidpunkt öfvades knypplingen endast för nationaldräktens behof i stycken på »2 1/2 kvarters» längd. Sedan dess hafva årligen sköna alster af denna vackra konst vandrat till föreningens byrå och därifrån ut i vida världen.

I olika delar af landet hafva numera många allmogekvinnor sin bergning genom att arbeta för föreningen. Sålunda väfvas band inom Jämtland i Offerdal, i Helsingland i Bjuråker, i Östergötland och Halland. I Helsingland förfärdigas broderier och spetsar i Delsbo. Från Dalarne förskrifva sig randiga gardiner i rosengång, broderier och spetsar, från Västergötland yllestramalj, från Södermanland linnestramalj. Inom Skåne har föreningen ej mindre än 50 arbeterskor för spetsknyppling, knytning, broderi, fransflätning och konstväfnad. I Stockholmstrakten väfves jutestramalj och i självfa Stockholm har föreningen sina skickligaste konstväfverskor och konstsömmerskor.

I arbetslöner utbetalades under föreningens första år till arbeterskor i Stockholm och landsorten omkring 2,500 kr., under år 1885 kr. 15,286, 1895 kr. 30,534 och under år 1898 kr. 31,900.

Redan på hemslöjdsutställningen i Stockholm 1880 kunde föreningen framvisa prof på en rikhaltig samling återupptagna gamla arbetssätt, såsom rosengång, munkabälte, krabbasnår, dukagång, rödlakan, flamsk (gobelin), flossa, tränsad flossa, flossade ryor, skälblad eller opphämta samt randig förklädesväf och bandväf. År 1884 besökte föreningens ordförande Bohuslän och hemförde därifrån gamla täcken i präktiga mönster och egendomligt väfsätt, »finskeväf» kallad. Först 1886 lyckades man få reda på den enda väfverska i Sverige,

som kunde väfva finskeväfven, och sedan behöfdes också mycken öfvertalning för att utverka tillåtelse för en af föreningens väfverskor att få komma till henne och lära sig detta ståtliga och intressanta väfnadssätt. Det var, kan man säga, i elfte timmen det räddades undan förintelse.

Alla ofvannämnda väfslag synas vara inhemska af ålder. Sverige och Norge äro de enda land i Europa, där haute-lisse-väfnadens under äldre tider vidt spridda konst bland allmogen bevarats till våra dagar.

I Tyskland utdog den redan i början af 1600-talet. Under 1700-talet har man hos oss öfvat denna konst i Halland, Västergötland, Småland och möjligen i Dalarne samt Skåne, hvilket landskap framför alla andra har äran af att hafva bevarat denna art af väfnadskonst till vår tid. Föreningens sträfvan har också varit att i vidsträcktaste mån återupplifva denna ädla väfnadsteknik, och har föreningen sett sina bemödanden krönas med framgång så att från en ringa början, då man i en från Nordiska museet lånad upprättstående väfstol, okunnig i väfnadens teknik, med stoppning sökte framarbeta mönstret, nu ser sig i stånd att våga sig på så svåra uppgifter som figurframställningar. Vid ett besök i Skåne år 1883 anställde direktrisen fröken Fleetwood en ung bondflicka för att på föreningens byrå utföra arbeten i den gamla skånska haute-lisse-tekniken, »flamsk» kallad, hvilken vackra konstart flickan på direktrisens uppmaning lärt af sin mormor. Snart nog inöfvades flere väfverskor, och från och med utställningen i Köpenhamn 1888 utfördes haute-lisse-väfnaden i större utsträckning. Stort intresse tilldrog sig den första större haute-lisse-väfnaden, en högsätesbonad, som i väfstolen förevisades allmänheten vid höstutställningen 1890. Efter denna tid har från föreningen månget stycke flamsk vandrat ut i världen, från enkla dynor och stolsbeklädnader till stora väggbonader. I år har för världsutställningen i Paris utförts en stor tapet med landskaps- och figurmotiv, »Kräftfisket», efter kartong af artisten Carl Larsson, hvilken tapet är den första egentliga figurframställning som utgått härifrån. I dessa sina haute-lisse-väfnader har föreningen försökt framhålla enkelhet i färg och linier med inskränkande af färgschatteringar och bisaker, som kunna störa intrycket af en sträng ytornering.

I sammanhang härmed må nämnas, att föreningen 1894 öppnat en afdelning för gobelinlagning. Året därefter exponerades den första lagade tapeten, och det hade lyckats föreningen att tillägna

sig konsten så väl, att det var vanskligt upptäcka hvar de skadade delarna befunnit sig. Men också har föreningens väflärarinna, som äfven förestår gobelinlagningen, i franska statens manufaktur af gobelin i Paris särskildt studerat såväl själfva väfnadstekniken som olika reparationsmetoder. Sedermera har restaurerats stora tapeter för såväl H. M:t konungens som svenska statens och enskildes räkning, och sysselsättas numera året om vid pass sju personer på detta arbetsområde.

Det tekniska arf föreningen från den nästförflutna tapisseriarbetets tid mottog var korsstynget. Dess första förvärf blef sedan den af fru Winge uppfunna »snårsömmen», hvilken syddes med silke och redgarn på ripsväfnad och som under föreningens första år väckte ett berättigadt uppseende. Bland gamla då för allmänheten okända tekniker återupptogos sedermera efter hand vingåkerssöm, tvistsöm, plattsöm, påläggsöm, lappsöm, utdragssöm, flätsöm och schattersöm, hvilka sömnadsarter mycket öfvats och numera fått en omfattande användning. Otroliga voro de svårigheter, som mötte under de första åren af föreningens tillvaro. Bland andra den att skaffa lämpligt material i en tid, då alla stoffer och garner lyste i skriande anilinfärger. Därför kunna de första arbetena i färg och material ingalunda till fullo betraktas som uttryck för hvad de ledande krafterna afsågo utan snarare såsom en opposition mot en då härskande smakriktning.

Sommaren 1883 gjordes studieresor af fröken Rohtlieb till Dalarne och af direktrisen fröken Eketrä till Helsingland. Från Dalarne hemförde fröken Rohtlieb många märkliga föremål med olika tekniker, hvilka fått en rik användning inom föreningens mönstersamling. Af fröken Rohtlieb upptogs och utarbetades bland annat den s. k. dalsömnaden med motiv efter väfda och sydda mönster från daldräkten, hvilka rika och intressanta mestadels geometriska mönster under en lång följd af år varit och äro af allmänheten mycket omtyckta och använda.

Fröken Eketrä medförde från sin färd till Helsingland spetsar, »örngåtts- och lakanshufvor» från Delsbo, utsydda i korsstyng med fagra mönster i rutor, stjärnor, hjärtan äfvensom blommor, stilfullt behandlade, samt prof på en alldeles särskild art af plattsöm, sedan gammalt karakteristisk för Delsbo. Denna arbetsart, som af föreningen kallas delsbosöm, utöfvas i sin hemort ännu den dag som i dag är, och bondkvinnorna rita själfva sina ytterst originella, idérika och i öfverensstämmelse med teknikens fordringar stilriktiga mönster.

Att traditionen är en oumbärlig lifsluft för en sundt utvecklad folk-konst, därom bära dessa broderier till fullo vittne, ty de kompositioner, med hvilka delsboförklädena och dukarna prydas, äro alla prof på den mest lagbundna organiska utveckling af mönstermotiven. Denna allmogeslöjd med sin säregna i blått eller rödt bomullsgarn på linne utförda teknik, som föreningen lyckats bevara och uppmuntra, utgör ett vackert prof på hvad en fint utvecklad formgifning, parad med en rik fantasi och uppfinningsförmåga, kan åstadkomma.

På detta sätt ha intresserade föreningsmedlemmar genom sitt arbete gjort en gyllene insats i föreningens utveckling genom att hafva stycke för stycke från skilda orter sammanfört och till en helgjuten bild samlat den gamla nationella textilslöjden och lämpat den efter en ny tids kraf och sålunda länkat samman de afbrutna trådarna — nutid med det förflutna.

Så snart Handarbetets Vänner börjat växa in i sin reformerande uppgift, vidgade den också sina arbetsområden. Redan under de första åren af sin verksamhet började föreningen ägna sitt arbete åt återupplifvande af den kyrkliga textil-konsten, hvilken under 1700-talet upphört att vara kyrklig, under 1800-talet att vara konst. Genom studiet af förgångna tiders mästerverk sökte man göra sig förtrogen med äldre tiders religiösa och konstnärliga uppfattning, för att däruti finna ledning och insikt i den fromma och rörande symbolik, som ligger till grund för altarets prydande och gifver en inre betydelse åt dess ornamentik.

Som hufvudprincip för skapandet på detta område gäller att kompositionen framför allt bör bära en religiös prägel och såväl till färg som mönster hafva en symbolisk betydelse; konsten bör endast vara ett medel att uttrycka den religiösa idén. Ledd af studiet i medeltidens kyrkliga konst har föreningen sökt följa de däri angifna liturgiska lagar, som äro gemensamma för den protestantiska och katolska kyrkan.

De liturgiska färgernas innebörd är numera allmänt antagen af dem som sysselsätta sig med paramentik. Färgerna äro hvitt, rödt, grönt, violett och svart. De hafva en särskild vacker betydelse i det de beteckna det andliga innehållet af kyrkoårets olika tider. Föreningens första betydande arbete på detta område var den altarspets som år 1882 komponerades af fru Winge, afsedd att pryda högaltaret i Uppsala domkyrka. Denna altarspets utgör ett bestående prof på till tanke och form ädelt, till syfte heligt arbete, genomfördt

med den pietet och kärlek till ämnet som allena betingar ett godt resultat. Efter denna tid har allmänhetens intresse att pryda sina församlingars kyrkor i hög grad väckts.

Då paramentiken är så att säga en vetenskap för sig och fordrar grundliga studier, beslöt föreningens styrelse att sätta direktrisen fröken Branting i tillfälle att göra en studieresa till Tyskland för vinnande af insikt och erfarenhet på den kyrkliga konstens arbetsfält.

Från Handarbetets Vänner har under årens lopp utgått ett stort antal till utförande såväl enklare som dyrbarare parament och årligen utföras många kyrkliga beställningar.

Sin första princip att verka genom anordnandet af utställningar har Handarbetets Vänner förblifvit trogen.

Under sin första tid deltog den ofta i husslöjdutställningar inom landet hvarvid sömnad, väfnad och knyppling utfördes af från föreningen utsända personer för att visa och väcka intresse för arbetet i föreningens syften. Omständigheter hafva gjort att dessa utställningar numera väsentligen inskränkts till de årligen återkommande två à tre som anordnas på föreningens byrå för att visa dels nya modeller dels från byrån utgångna och af dess kunder utförda arbeten.

Handarbetets Vänner har äfven med framgång deltagit i utställningar i utlandet. 1876 i Filadelfia, 1877 i Kristiania och Amsterdam, 1878 i Paris, 1879 i Köpenhamn och London, 1882 i London, 1884 i Köpenhamn, 1888 i Köpenhamn och Glasgow, 1892 i München, 1893 i Chicago, 1898 i Helsingfors.

I studieändamål ha utlandets museer och konstanstalter flitigt besökts af föreningens ledande och arbetande krafter och förbindelser knutits bland annat med män såsom Jacob Falke, Julius Lessing, Sir Philip Owen, Alex. Schnütgen, Justus Brinckmann, hvilka gjort Handarbetets Vänners sträfvanden kända utom våra egna landamären.

Till konstindustrimuseerna i Wien, Berlin, Stuttgart, München och Dresden har föreningen på begäran lämnat modellsamlingar af textilföremål.

Under årens lopp ha föreningens samlingar af äldre textilföremål, skänkta och inköpta, vuxit så att den nu omfattar cirka 920 nummer.

Pristäflan föranstaltades 1885.

1:o) Färglagdt mönster till väfd matta 1:sta pris 200, 2:dra pris 100.

2:o) Färglagdt mönster till gardiner väfda eller sydda. 1:sta pris 150. 2:dra pris 75 kr.

3:o) Broderi eller väfnadsmönster till föremål efter eget val. Pris 50 kr.

1895 inbjödos till enskild pristäflan fru Anna Boberg och artisten herr Gunnar G:son Wennerberg. Ämne: Kartong till tapet att utföras i gobelinväfnad, afsedd för 1897 års utställning i Stockholm. Pris 150 kronor.

Handarbetets Vänner har utgifvit flera småskrifter. Dels beskrifning på utförda större arbeten, dels »Förteckningar på gamla arbetssätt», dels »Förslag till slöjdkurser för lärarinnor och barn». »Den kvinliga hemslöjden i Sverige» etc., »Mönsterbok för slöjdundervisning i hem och skola», 3 häft., i samband med »Tidskrift för hemmet», »Textilalbum» 5 häft. äfvensom särtryck ur Sv. Slöjdföreningens meddelande »om kyrklig textil konst».

Slutligen har genom Tidskrift för hemmet en serie uppsatser, redogörelser, mönster samt öfversättningar publicerats, däribland delar af den på sin tid epokgörande skriften »Die Kunst im Hause» af Jacob Falke, hvilken äfven hos oss verksamt bidragit till väckandet af intresse och bättre insikter vid hemmets prydande.

Handarbetets Vänners önskan är nu att genom den tillämnade tjugofemårsjubileumsutställningen gifva en så vidt möjligt åskådlig bild af dess här ofvan skildrade 25-åriga verksamhet, som framgått ur ett verkligt ideellt behof och aldrig afsett egen vinning utan allmänt gagn.

Väl kännande svagheter och brister i många afseenden, hoppas dock föreningen att det arbete som under dessa år utförts skall utgöra en bestående grund för en fortsatt utveckling af svensk textilkonst.

Föreningens angelägenheter ombesörjas af en styrelse bestående af 9 ledamöter — med lika antal suppleanter — hvilka sinsemellan fördelat sig i tvenne sektioner. 1:sta sektionen konstutskottet för de konstnärliga, 2:dra sektionen ekonomiutskottet för de ekonomiska göromålen.

H. K. K. Kronprinsessan Victoria är sedan år 1888 föreningens hedersordförande.

Hedersledamöter:

H. K. H. Kronprinsen.

H. K. H. Kronprinsessan.

H. K. H. Prins Eugen.

Sir Philip Cunliffe-Owen † 1894.

Hofrath Jacob von Falke †.

Fru Sophie Adlersparre † 1895.

Fru Hanna Winge † 1896.

Mrs Anna Fleetwood-Derby.

Fröken Carolina Norstedt † 1894.

Fröken Lotten von Kræmer.

Föreningens första ordförande var dess stiftarinna fru Sophie Adlersparre, f. Leijonhufvud, från 1874—1887.

Fru Anna Wallenberg, f. von Sydow, föreningens nuvarande ordförande, fr. 1887.

Föreningens första styrelse bestod af följande personer:

Fruar S. Adlersparre, H. Winge, E. Ankarsvärd, F. Limnell, fröknarna M. Rohtlieb, H. Lindberg och A. Fleetwood.

Nuvarande styrelsen består af följande personer:

Fruar A. Wallenberg ordf., E. Odelberg v. ordf., C. Curman, F. Claëson, K. Clason och S. Wising. Fröknarna M. Rohtlieb, S. Gisberg och H. Widmark. Suppleanter: fruar A. Lilliehöök, C. Grundström, I. Petersén, E. Rudbeck och E. Frestadius, fröken J. Levisson sekreterare, K. Cardon och M. Leijonhufvud. Nuvarande revisorer: fruar Lotten Edholm, Anna Frestadius och kommerserådet H. Rehbinder.

Direktriser:

Fröken Anna Fleetwood 1874—1884.

Fru Ingeborg Petrelli, född Eketrä, 1884—1891.

Fröken Agnes Branting 1891, föreningens nuvarande ledare.

Fröken Alma Österberg, byråföreståndarska från 1878, ekonomidirektris sedan 1888.

Byråpersonal 26 personer.

De medel, hvarmed utgifterna för föreningens verksamhet bestridas, äro:

Statsanslag från 1875—1876 1,000 kr., från 1877—1899 1,200 kr. årligen. Ett särskildt anslag för deltagande i utställningen i Köpenhamn 1888 utgjordes af 500 kr.

Hushållningssällskapen hafva under åren 1876—1888 lämnat bidrag med en sammanlagd summa af 18,200 kr.

Ledamotsafgifter: från 1874—1877 utgjorde ledamotsafgiften 3 kr., sedermera 5 och berättigar till deltagande i lotteri, fria besök på föreningens utställningar samt afgiftsfritt lån af föreningens modeller under 2:ne dagar.

Försålda varor 1874—1875, 3,863 kr. 1898 86,391 kr.

Enskilda donationer:

1891 af David Carnegie kr. 10,000.

1895 af Emma Benedicks kr. 5,000.

År 1887, då fru S. Adlersparre afsade sig ordförandeskapet, ansåg sig styrelsen böra och kunna hedra henne genom stiftandet af ett pris 100 à 200 kr., »att under namn *fru Adlesparres pris* vid föreningens årsmöte tilldelas en kvinna inom eller utom föreningen som enligt styrelsens åsikt särdeles främjat svensk textilslöjd.

Dessutom har hvarje år 1882 -1898 utdelats ett »arbeterske-pris» växlande mellan 50 och 100 kronor.

Sofia Gisberg.

Anmälan.

Dagny utkommer **1899** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. 1/210—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⁂ II årg. Häft. 19

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

SIGRID LEIJONHUFVUD: Ett afsked.
F. E.: Doktor Barnardos barnhem.
ANDREA BUTENSCHÖN: En svår fråga.
E. C.: Om handstil.
Litteratur: M. LGM: Ett fullkomligt lif af Henry Drummond. — M. LGM: Var det en dröm? Den stora strejken; Tvillingparet af Charles M. Sheldon. — L. D.: En kärlekslös och andra berättelser af Maria Jouvin.
M. D. S.: Ett polskt kvinnomöte.
Från skilda håll.

Ett afsked.

(Ur ett bref från 1696.)

Namnet Torstensson, som genom Gustaf Adolfs frejdade fältherre fått en glans öfver sig som få, tillhörde knappt ett sekel efter dennes död endast minnet. Ja, ännu mer, det fanns vid denna tid icke kvar någon telning af hans stam. Hans son, riksrådet och presidenten Anders Torstensson, den ende af fältmarskalkens barn som uppnådde myndig ålder, såg visserligen en talrik familj växa upp omkring sig; men ett obevekligt öde hade vigt ätten till undergång. Tre söner dogo i barndomen eller ynglingaåren, två stupade i Carl XII:s krig och den ende, som gifte sig, hade inga afkomlingar. Af de många döttrarna dogo flera i späd ålder och den som blef grefve Aschebergs maka ryktes bort efter endast ett års äktenskap; barnet som kostade henne lifvet var dödfödt. Ingen af hennes tre efterlefvande systrar blef gift, och 1747 nedsattes i Lennart Torstenssons grafkor i Riddarholmskyrkan den vapenprydda kopparkista, som omslöt den sista af dem, den sista af hans ättlingar.

Den gamla medeltidssläkten, som i fältmarskalken utvecklat sin ädlaste blomma, fängslar ännu i aftynandet intresset. Grefve Anders har visserligen intet af faderns dådkraft, men den humanitet, som vi älska hos Gustaf Adolfs fältherre, framträdde hos honom så mycket starkare och gjorde honom allmänt afhållen. Han värderades högt af den blida, finbildade Ulrika Eleonora, Carl XI:s drottning, som när han med sin stora familj hårdt drabbades af reduktionen, gjorde allt hvad i hennes förmåga stod för att bringa hjälp. Ett par af döttrarna upptogos vid hofvet. Redan 1687 nämnes fröken Märta bland enkedrottning Hedvig Eleonoras hofjungfrur.

Hos Märta Torstensson tyckes under hennes korta lefnadsbana det blida släktdraget hafva kommit till full utveckling och utöfvat sin trollmakt öfver hennes omgifning, främst öfver hennes trolofvade, enkedrottningens kammarherre Carl Soop. Hans och hennes lyckodrömmar skulle dock aldrig förverkligas. Den dödsmärkta släktens

öde nådde den unga fästmön i gestalten af en af de häftiga sjukdomar, inför hvilka dåtidens läkekonst stod rådlös; det dröjde ej många dagar innan hennes blick slocknat i döden. I Carl den XI:s egenhändiga anteckningar från december 1696 berättar han knapphändigt som vanligt därom: »Den 21 om mårgonen klåkan 6 blefv H. K. M. Enkedrånningens hofjungfru fröken Märta Torstenson dööd här uppå slåttet uthi stora meslingen och flekfeber; nu mera saligh hos Gudh.»

En annan framställning af fröken Märtas sista stunder finnes emellertid bevarad, en framställning, som Fryxell användt för sina berättelser och som ur många synpunkter är af intresse. Det är den som hennes syssling fröken Charlotte Oxenstierna lämnar i ett bref till sin syster af den 23 december 1696 *). Här framträder med lefvande åskådlighet hela scenen från den mörka vintermorgonen, i den af matta vaxljus knappt upplysta kammaren, konungen lutad öfver dödsbädden, modern upplöst i tårar, den döende själf i sin trolofvades armar med förklaringens höghet öfver sina härjade drag. Det är sådana glimtar af hvad som djupast rört sig hos ett förgånget släkte, som låta oss omedelbart känna sambandet mellan det och oss midt genom alla de utvecklingsled som skilja. Dessa herrar och damer från sextonhundratalet, som stå barnsligt okunniga och handfallna inför smittans härjningar, som intet veta om sjukvård och så litet om värdet af ett människoliv, de hafva dock drag af modig resignation, af finkänslighet och ömhet, som det kan hedra samtiden att känna sig i släkt med.

Det trovärdiga intrycket af den skildring, som här skall meddelas, ökas däraf att brefskrifverskan i allmänhet visar mycket mer böjelse för satir och skämt än för någon öfverdrifven känslighet. Hon har trots sin vanliga glädtighet blifvit gripen af hvad hon hört och hennes berättelse bär prägeln däraf. Den meddelas här med hennes egna uttryckssätt utan annan retuschering än den allra nödvändigaste af stafning och interpunktion; den skulle blott förlora sin gammaldags doft på att omplanteras till våra dagars svenska.

Berättelsen lyder:

»Il y a deux jours, que la Comtesse *Mertha Torstenson* est morte à la cour; tout le monde la regrette, mais pour *Carl Sop* il en est inconsolable à tel point qu'on croit que si son desespoir continue il la suivra de bien prés au tombeau. Je ne scaurois vous expri-

---

*) En samling bref af Charlotte Oxenstierna förvaras på Eriksberg, hvars ägare godhetsfullt ställt dem till undertecknads förfogande.

mer avec quelle constance elle est expirée ni combien de résignation elle a fait paroitre pendant tout le cours de sa maladie qui commença par la petite verole dont peut-être elle seroit echappée s'il ne s'y fut joint quantité d'autres maux entre lesquels il y en avoit d'aussi contagieux que la peste et qui n'en différoient pas beaucoup, ce qui n'empêcha pourtant pas que la Reine ne la visitât fort souvent. Toutte la précaution qu'on prit fut de faire garder la chambre aux princesses; car pour le Roy d' abord qu'il apprit qu'elle souhaitoit de luy parler il se leva de table et courut chez elle; et comme elle étoit déja si foible qu'a peine se pouvoit-elle faire entendre le Roy se pencha sur son visage non obstant qu'elle etoit pleine de tâches noires envenimées. On dit que son discours fut le plus touchant du monde et qu'elle supplia sa Majesté de conserver pour son amant et pour sa famille la bonté qu'il luy avoit toujours fait paroitre. Enfin pour finir un si funeste récit je vous diray qu'après qu'elle se fut récommandée a Dieu, pris congé de sa mère qui fondoit en larmes elle fit approcher Carl Sop qu'elle embrassa avec beaucoup de tendresse, luy priant de fermer ses yeux, disant qu'après l'avoir vu elle ne désiroit rien voir en ce monde».

Det är något gripande i denna berättelse om ett sista afsked, om en stark och mjuk själs gradvisa lösgörande från lifvet och dess fordringar, från omgifning, familj, moder för att sist af allt jordiskt taga med sig bilden af den, som hon skänkt sin tro. Den ger i några få ord den döendes hela väsen.

Carl Soop, hvars häftiga sorg brefvet skildrar, öfverlefde många år sin tilltänkta maka. I början af 1700-talet trädde han i äktenskap med en fröken Oxenstierna, blef 1707 landshöfding i Skaraborgs län och dog fyra år därefter, den siste på svärdssidan af sin ätt.

Sigrid Leijonhufvud.

Doktor Barnardos barnhem.

London är de stora kontrasternas stad. Å ena sidan omätliga rikedomar, lyx och njutning, bildning och förfining. Å den andra skriande nöd, gränslös okunnighet, råhet och last. Men öfver den djupa klyftan mellan dessa tvenne världar, i det yttre skilda genom några gator och kvarter, har människokärleken och den kristna barmhärtigheten städse arbetat på att slå en bro. Män och kvinnor ha med fullkomlig glömska af sig själfva inlagt hela sin personlighet i en sträfvan att föra åtminstone några af eländets barn från en tillvaro, som icke förtjänar kallas lif, och gifva dem andel i de förmåner och glädjeämnen, som i så rikt mått kommit på många af deras medmänniskors lott.

Så ha uppstått flere människokärlekens storverk, och i främsta rummet bland dessa stå de äfven i vårt land ganska allmänt kända doktor Barnardos räddningshem för värnlösa barn. Detta verk, hvars omfattning i närvarande stund fyller oss med förvåning, har uppstått ur ett ringa frö *). Vintern 1866, då d:r Barnardo som ung medicine studerande tjänstgjorde vid hospitalet i White Chapel Road, hade han, drifven af sin medkänsla för den ungdom från Londons fattigaste kvarter, hvilken han såg växa upp i nöd och okunnighet, öppnat en liten aftonskola för fattiga barn. Denna lilla trasskola hölls två gånger i veckan i ett gammalt stall, beläget i den illa beryktade stadsdelen Stepney. Hit kom en afton en liten tioårig gosse, som stannade kvar sedan de andra barnen gått och bönföll om att få tillbringa natten i stallet, då han icke hade någon annanstans att taga vägen. Genom sitt samtal med den lille fick d:r Barnardo för första gången en inblick i förhållanden, som han hittills trott existera endast i dikten, han lärde i denne gosse känna en representant för de i London så talrikt befintliga, fullkomligt öfvergifna och hemlösa barnen, som tillbringa sina dagar och nätter hvar helst de kunna, utan anhöriga, utan tillsyn eller omvårdnad och försänkta i en nästan otrolig okunnighet. Följden af detta sammanträffande var att d:r Barnardo med tillhjälp af några bland sina vänner oifördröjligen började iord-

*) Läsning för hemmet för år 1888 innehåller en särdeles intressant redogörelse för barnhemmens första uppkomst, ur hvilken artikel vi hämtat en del upplysningar. Åtskilliga detaljer angående hemmens nuvarande ställning hafva erhållits ur några uppsatser i Gazette de Lausanne.

ningställa ett räddningshem för värnlösa barn. Med varmaste nit och intresse utförde härvid d:r Barnardo och hans vänner själfva allt arbete, som kräfdes för hemmets rengöring, målning o. s. v., och inom helt kort tid sågo de sig i stånd att i detta hem mottaga tjugufem gossar, lika öfvergifna som den lille, hvilken först öppnat d:r Barnardos ögon för de hemlösa barnens elände.

Från denna oansenliga begynnelse gick det ädla verket alltmera framåt. Då förhållandet blifvit kändt i vidare kretsar, började frivilliga gåfvor inflyta, och man kunde ytterligare öka skyddslingarnas antal. Så har denna verksamhet år för år antagit allt större dimensioner, och i närvarande stund räknar d:r Barnardo endast i London mer än 40 storartade välgörenhetsinrättningar, förutom de som grundats i olika delar af England eller kolonierna. D:r Barnardos verksamhet är numera ej begränsad till de öfvergifna barnen, utan han understöder äfven många andra lidande, särskildt bispringer han de sjuka och predikar i East End. Barnhemmen äro dock i främsta rummet föremål för hans intresse. Från 1867—1897 har d:r Barnardo i dessa räddningshem mottagit ej mindre än 33,368 barn, hvilka alla han uppfostrat och skaffat anställning, och under loppet af ett enda år, 1897, har han där mottagit ej mindre än 6,991 skyddslingar.

Grundreglerna för denna storartade verksamhet äro följande: 1) Barnen uppsökas i sina dåliga hem eller andra tillhållsplatser af härtill särskildt invanda personer. 2) Barn af alla åldrar, trosbekännelser och nationer äga tillträde, gossar och flickor, friska och sjuka, ja t. o. m. företrädesvis sådana värnlösa barn, som äro behäftade med svåra sjukdomar och annars ingenstädes mottagas. 3) Barnen intagas genast i hemmet utan erläggande af någon afgift, utan personliga rekommendationer eller föregående undersökning och utan inväntande af styrelsens mening i hvarje särskildt fall. Nöd, värnlöshet och moralisk fara äro inträdesbref, som alltid öppna hemmets dörrar. Först sedan barnen intagits i räddningshemmet, företages den undersökning, som utvisar om förhållandena äro sådana, att de berättiga till att för framtiden behålla de nya skyddslingarna.

Midt inne i London, vid Stepney Causeway, ligger centralpunkten för detta storartade barmhärtighetsverk. Här intagas först de små värnlösa, som hopsamlats på gatorna, för att undergå en grundlig rentvagning samt på annat sätt vårdas och öfvervakas, innan de sändas till sina respektive »homes». Småbarnen skickas

till »Babies Castle» i Hawkhurst, flickorna till Ilford, Epsom eller »Bikupan» i London, gossarna till Leopold House eller ön Jersey, de obotligt sjuka till Southport. Ett stort antal barn utackorderas på landet hos bönder, hvilka uppfostra dem som egna barn under kontroll af d:r Barnardos inspektriser.

Stepney Causeway är en trång, illaluktande gata, omgifven af mörka hus. Järnvägsbron omsluter den med sina väldiga järnfötter, och på den mur, som stöder sig mot denna bro, läser man i ofantliga bokstäfver: »*Doktor Barnardos Räddningshem! Fem tusen föräldralösa eller öfvergifna barn blifva här intagna och uppfostrade samt få lära ett yrke. Gossar och flickor af alla åldrar, trosbekännelser och nationer, äfvensom blinda, döfstumma, ofärdiga eller på annat sätt vanlottade barn mottagas här afgiftsfritt alla tider på dygnet*».

Och på den stora, mörka byggnad, som bär hans namn, har d:r Barnardo inskrifvit sin lefnadsregel: »*Intet hjälplöst barn har någonsin vägrats inträde här*». På ett annat ställe står skrifvet: »Ingen tanke på en tom börs, ett trångt hem, en lifsfarlig sjukdom eller något annat hinder har förmått mig eller skall någonsin förmå mig att lämna ett öfvergifvet barn på gatan».

Då man betänker, att detta storartade verk icke äger några fonder eller donationer och ej åtnjuter statsanslag utan för sina kolossala utgifter är hänvisadt till frivilliga gåfvor, må man i sanning häpna öfver att denna regel alltid kunnat följas. Väl har den enskilda offervilligheten i rikt mått understödt d:r Barnardos sträfvanden, men behofven äro så stora, att man oräkneliga gånger stått rådvill för morgondagen. I den engelska tidskriften »The Christian» lästes i maj månad detta år ett bevekande upprop till alla den goda sakens vänner, undertecknadt af d:r Barnardo. Han talar här om de mångfaldiga tillfällen, då hemmens tillgångar varit uttömda till det allra yttersta. En dylik mörk, ångestfull tid har den förflutna våren varit. Förråden äro tömda, och de inflytande gåfvorna kunna endast i ringa mån betäcka de dagliga behofven. Men på samma gång d:r Barnardo ifrigt uppmanar sina vänner och gynnare att lämna honom sitt bistånd i den öfverhängande nöd, hvari han med »sin stora familj» befinner sig, genomandas hans upprop af en orubblig förtröstan och tro på det goda verkets framgång. »Sanningen att säga», skrifver han, »förmå dylika ångestfulla tider icke helt och hållet nedslå mitt mod, ty jag har under de senaste trettiotre åren gjort så underbara erfarenheter af huru rikligt Guds godhet sörjer för detta verk, att jag icke kan förtvifla — — —.

I denna dag är vår börs tom och vårt banklån har vuxit i oroande grad. Och dock har vår verksamhet för barnens räddning icke fått afstanna, utan jag är fortfarande i stånd att med tacksamt hjärta försäkra mina medhjälpare öfver hela världen att intet verkligen öfvergifvet barn, som begärt skydd hos mig, någonsin visats bort. — — — Också har jag aldrig — ej ens i mina mörkaste stunder — varit i saknad af uppmuntran. Från hela England, från Canada och ännu längre bort i världen komma dagligen bref, som genomandas den varmaste tacksamhet mot Gud, som räddat alla dessa unga varelser från elände och synd».

* *
*

En korrespondent till en utländsk tidning *) redogör nyligen för sitt besök i d:r Barnardos barnhem, och vi anföra härur i sammandrag en skildring af flickhemmet vid Ilford.

Vår väg från stationen för oss genom böljande fält och lummiga alléer fram till en gallerport. Vagnen rullar genom parken och stannar vid direktörens bostad. Till höger och vänster, skilda genom friska gräsmattor, ser man hemtrefliga små byggnader af gult och rödt tegel med nätta skiffertak. Murgrönan täcker dem till hälften och slingrar sig kring fasadens bågfönster och ingångsdörren. Den lilla kyrkans fyrkantiga torn höjer sig öfver de andra taken; äfven detta är byggdt af gult och rödt tegel samt omslingradt af murgröna.

»Men hvar är asylen, den stora inrättningen för de ett tusen unga flickorna?»

Inspektrisen, hvilken gör tjänst som min ciceron, börjar skratta.

»Flickorna äro utplanterade i familjer på sexton eller tjugufem stycken i dessa fyrtioåtta små stugor. Hvar liten familj öfvervakas af en direktris, som barnen kalla mamma. De större flickorna se efter de mindre, och det finns alltid ett småbarn i hvar stuga. Vi skola gå och se oss omkring, om ni så vill.»

Porten till den lilla byggnaden öppnas af en ung flicka, klädd i den prydliga hvita mössan och det broderade hvita förklädet, som äro utmärkande för de engelska tjänstflickorna. Hemmets »mamma» går oss till mötes och för oss in i ett litet smakfullt ordnadt förmak, möbleradt med en chaiselongue, länstolar vid spisen, skrifbord m. m., samt lämnar oss välvilligt de upplysningar vi önska.

---

*) Gazette de Lausanne.

Då de unga flickorna vid fjorton eller femton års ålder slutat skolan, gå de igenom en lärotid som kokerskor, husjungfrur och tvätterskor. Vid fyllda sjutton år utplanteras de hos jordbrukarna i Canada, såvida de ej få plats i engelska familjer. Deras anseende är så godt, att direktören ej kan tillmötesgå alla ansökningar från husbönder och matmödrar.

»Är det inte svårt i början att hålla respekten uppe bland dessa barn, som så länge ha strukit omkring på gatorna och som ofta komma från de allra sämsta hem?»

»Jo, ibland. Men vi försöka tala vänligt med barnen, och de allvarsammare disciplinsbrotten framläggas för mr Godfrey, direktören. Sådana fall förekomma dock mycket sällan. Barnen få här inandas en så god luft.»

Jag undersöker hela det lilla glada vänliga huset, badrummet, matsalen, lekrummet, sofrummen med sina blåmålade väggar och sina små hvita sängar, och efter att ha tackat barnens »mamma» vandra vi genom en lummig allé fram till skolan. Träden hålla just på att slå ut, och ett persikoträd står redan i blom. Emellan murgrönsrankorna läser man namnen på de olika byggnaderna: Viol, Kaprifolium, Ljung o. s. v. Genom grönskan och musslinsgardinerna ser man halfvägs in i de glada, hemtrefliga rummen. Här och där synes en liten jungfru med sin damtrasa aflägsna några damkorn.

Skolan, som är en ståtlig byggnad af ljusrödt tegel, omgifven af gräsmattor, daterar sig från 1896. Inne i skolrummen är det högt i tak som i en kyrka, kartor och allehanda undervisningsföremål pryda väggarna. Sylektionen pågår som bäst. Barnen resa sig från sina platser vid vår ankomst, men sätta sig straxt åter till sitt arbete. De bära ingen gemensam uniform, och man skulle kunna tro sig vara i en skola för förmögnare barn, så nätta och prydliga se de allesammans ut.

Vi gå in i första klassens skolsal. Barnen stå uppställda i rader och vänta på sin gymnastiklektion. Lärarinnan visar mig på en liten flicka, som har hela hufvudet omlindadt med bandager. Det stackars barnet hade vid sin ankomst till hemmet flere leder afbrutna och måste ligga med gipsförband under många veckor. På doktorns frågor svarade hon endast:

»Mamma slog mig med eldtången.»

»Vi veta ingenting om barnens förflutna lif», återtager lärarinnan. »Detta är en hemlighet mellan dem och d:r Barnardo,

och vi försöka blott att få dem att glömma det. Men det händer ofta, att deras minnen förfölja dem under flere månader. Vi hade en liten flicka här, som brukade be Gud att polisen skulle släppa ut hennes föräldrar ur fängelset, och många barn darra i hela kroppen, när man nalkas dem, som om de vore rädda att bli slagna.»

Vårt nästa besök gällde tvättinrättningen med dess utmärkta maskiner samt de båda byggnaderna Cyril och Sir James Tyler, som användas till sjukhus. Sjukrummen äro ljusa och glada med ganska få sängar, höljda af röda täcken. Några af de sjuka barnen leka, prata eller läsa i böcker, andra ligga med halfslutna ögon och le emot oss, då vi gå förbi.

Nu komma barnen ut ur skolan och begifva sig på hemvägen, delade i glada grupper. De stora flickorna räcka handen åt de mindre. En mamma står vid slutet af allén, och de små barnen springa emot henne för att kasta sig i hennes armar.

Det är med en verklig känsla af saknad jag åter stiger upp i vagnen och sliter mina ögon från denna glada skara af barn, som ge ett sådant intryck af lycka, där de leka under parkens träd i aftonsolens milda sken.

Och då jag åter är tillbaka i staden och till höger och vänster omkring mig ser dessa hemska gränder öppna sig, hvilka till och med på ljusa dagen äro fruktade af polisen, och då den vämjeliga lukten därifrån slår emot mig, förstår jag bättre än någonsin förut, från hvilken förskräcklig besmittelse af elände och last d:r Barnardo har räddat dessa barn.

* * *

Sedan denna uppsats skrefs, har i engelska tidningar stått att läsa ett tillkännagifvande, att d:r Barnardos barnhem och öfriga stiftelser blifvit ställda under Englands »Board of Trade» (handelskollegium) och hädanefter komma att bära namnet «*The National Incorporated Association for the Reclamation of Destitute Waif Children*», eller rättare uttryckt »*The National Waifs' Association*». Denna åtgärd har företagits för att betrygga verkets fortfarande bestånd, och kommer d:r Barnardo under sin återstående lifstid att liksom förut självständigt fortsätta sin verksamhet samt äger att i viss mån utse sina medarbetare och efterträdare.

F. E.

En svår fråga.

På genomresa i Berlin i juni erhöll jag ett större konvolut, returneradt till mig från Stockholm; afsändare Frau Adèle Gerhardt, Berlin. Då jag vecklade ut det tryckta innehållet, förvånades jag smått — man vände sig till kvinnor, som producerat något på andliga områden, och framställde en hel del frågor angående deras privata lif, hvilka frågor smakade något af polisförhör. Detta för att utröna i hvilken mån det kunde anses lämpligt för kvinnan, med hänsyn till hennes fysiska egenskaper, att arbeta på rent intellektuella områden. Antagligen hade jag stoppat konvolutet i pappers-korgen, om ej hufvudfrågan genast frapperat mig, just här i Tyskland där kvinnan för det mesta, som den typiska husmoderlighetens representant allena, ännu intager en minst sagdt tråkigare ställning än hennes systrar längre norrut! Därför visade jag uppropet för en tysk fil. doktor och han sade genast: »Professorernas namn äro en garanti för att saken tages på allvar. De äro väl kända här i Tyskland».

Då slumpen gjort att jag just i Berlin erhållit denna skrifvelse, beslöt jag att gå upp till Frau Gerhardt och utröna hvad saken kunde innebära. Jag begaf mig till 41 Mohrenstrasse och blef insläppt i en smakfull liten salong, där jag mottogs af en späd varelse med drömmande ögon; hennes väsen var en behaglig kontrast mot de krassa frågorna, och vi kommo lätt i gång med konversationen. Hon sade mig genast att hon beklagade det från Sverige och Norge minsta antalet svar hade ingått, och det hade just varit från dessa land, som hon med särskildt intresse motsett dem.

Jag sade henne rent ut, att det tycktes mig, som hade misstag blifvit begångna vid frågornas uppställande, såväl genom deras alltför detaljerade beskaffenhet som genom åsidosättandet af några ytterst viktiga punkter — t. ex. den intellektuellt arbetande kvinnans ekonomiska ställning och hennes fysiska krafter — för att ej tala om hennes själsförmåga att *kunna* splittra sig utan att förlora sin djupaste väsensenhet.

Jag lämnade Frau Gerhardt, intresserad af hennes meddelanden och med sympati för all den möda hon gjort sig för att få vittnesbörd af värde i en lifsviktig fråga — men ändå hade jag icke riktigt fått tag i sakens kärna. Jag gick upp igen. Vårt samtal antog nu en mer personlig karakter.

Själf har Frau Gerhardt varit nationalekonom och sedan sitt giftermål har hon slagit in på författarbanan. Hennes »Beichte» är en modernt tänkande och fint kännande kvinnas bikter; ibland öppnar hon modigt sina fönster mot ljus och luft, ibland stänger hon dörren om lifvets gåtor, på det att icke folk från gatan må tränga in med leriga fötter. Hon står skälfvande inför problemen — ty hon har ett ömtåligt samvete. Och det är just detta samvete, som satt i gång »det vetenskapliga arbete, hvars syftemål är att utforska huruvida och i hvilken mån kvinnans andligt produktiva arbete öfverensstämmer med hennes fysiska egenart och hennes uppgift som moder». Sedan hon själf blef moder och känt ansvaret däraf, har denna fråga ej lämnat henne, och under den konflikt hon genomgått mellan sina själsintressen och sitt hjärtas nya plikter har ett lidelsefullt behof alstrats att genom tusen stämmors vittnesbörd vinna klarhet i det svåra problemet. Lyckades andra bättre än hon, ville hon glädjas, skulle de flesta strida genom samma hårda kamp, ville hon att de skulle varnas. Och barnen! Man hade smålett åt hennes öfverdrifna omsorger. Men kunde man tänka nog för de varelser man själf kallat in i tillvaron? Skulle ej den kommande generationens väl hafvas för ögonen långt innan tanken på ett giftermål; en ung kvinnas fysik är icke blott och bart hennes egen, den tillhör äfven det släkte, som kommer efter oss.

Nu begrep jag. Men hvarför alla de detaljerade frågorna? Jo, man måste ha några fakta att hålla sig till, något att utgå från, och en hel del intressanta meddelanden hade redan ingått från hennes eget land. Dock fästes största vikten vid »Besondere Bemerkungen» på formulärets sista sida. Här ombedjas de andligt producerande kvinnorna att omtala sina egna åsikter i saken, och det är just dessa Frau Gerhardt så kännbart saknat i fråga om våra länder. Jag lofvade därför uppmana svenska och norska kvinnor, hvilka formuläret tillsändts — och äfven dem hvilka intet fått — att på denna sista sida eller på hvilken pappersbit som helst låta henne få veta något om deras personliga erfarenheter och tänkesätt i denna för kvinnan och mänskligheten så viktiga fråga.*). Uppropet gäller skapande konstnärer af alla slag.

Själf skulle jag nästan ha lust att citera Knut Hamsun i hvad han en gång säger à propos kärleken: »Spørg Livets gaadefulde Gud, ti ingen anden ved saadant».

Andrea Butenschön

*) Adress: Frau Adèle Gerhardt, 41 Mohrenstrasse, Berlin.

Om handstil.

Några praktiska synpunkter.

Att ordet — det skrifna så väl som det talade — mången gång är till för att *dölja* tanken i stället för att uppenbara den, det vet nog litet hvar, utan att man därför behöfver vara särdeles diplomatiskt anlagd. Att själfva de bokstäfver, som bilda den yttre formen för detta ord — vare sig det nu skall dölja eller uppenbara tanken — böra göras så vilseledande som möjligt, har nog ännu ingen dristat förfäkta såsom teori, men hur är det väl i praktiken?! Namnteckningar skola vi ej tala om, de göras ju ofta så, att de endast kunna betraktas som bomärken, ej dechiffrerbara namn. Dock skulle jag vilja råda dem, som icke finna ett alldeles särskildt nöje i att vålla sin nästa hufvudbry, till att ej gå alltför långt i hänsynslöst afvikande från bokstafstecknens vedertagna form, äfven när det gäller att skrifva sitt namn. De kunna eljes riskera att få svaret på sitt bref i ett kuvert, på hvilket deras egen namnteckning blifvit *påklistrad*, eller kanske alls ej få något svar, därför att man på posten ej heller lyckats tyda dessa runor.

Jag nämnde hänsynslöshet mot sin nästa. Och i själfva verket är väl orsaken till de flesta oläsliga stilar till sist att söka, där roten finnes till allt ondt här i världen — i egoism och själfsvåld. —»Så jag skrifver, ty så roar mig att skrifva — hvad andra tycka, det rör mig inte. De kunna gärna ha litet besvär med att tyda mina kråkfötter, bara jag slipper ha besvär med att skrifva ordentligt.» Så ungefär resonnerar man — medvetet eller omedvetet.

Här liksom i alla lifvets förhållanden torde vara lämpligt att uppställa som norm den kristna grundsatsen att göra mot andra hvad man vill, att andra skola göra mot en själf.

Säg mig, hvilket är angenämast, att från en god vän få ett innehållsrikt och i dubbelt hänseende *väl skrifvet* bref, som du kan läsa flytande, så att du får ett lifligt intryck af där skildrade händelser och meddelade tankar, eller ett annat med samma innehåll men som du blott kan stafva dig igenom bit för bit, kanske måste låta delvis vara oläst? — Jag är rädd för att det senare kommer att framlocka ur ditt ordförråd en del uttryck, som ej äro så smickrande för din vän, ej heller ägnade att i högre grad befästa vänskapen. Kanske du får lust att straffa honom — eller *henne*, dock tror jag, att mannen i denna liksom i många andra konster är kvin-

nan öfverlägsen — med att göra sammaledes. För en gång, må vara! Men blir det en vana hos dig, så straffar du ju den oskyldige med den skyldige.

Är du författare, så förstår jag, hvilken glädje det skall vara för dig att få bland den stora allmänheten sprida dina tankar i ämnen, som intressera dig och den, men hvarför — innan verket hunnit så långt — plåga stackars sättare och dito korrekturläsare? De äro ju, äfven de, människor, som ej sakna känslor, om de också ibland kunna tycka sig på väg att förvandlas till maskiner. Men dessa »maskiner» måste ha reda på åtskilligt och ha tankarna ganska spända, om de skola på ett nöjaktigt sätt reda sig ur svårigheterna i mera vanliga fall, hvarför då lägga sten på börda? Hvarför tvinga dem att »gnugga sina geniknölar», om de ha några, i fem, tio minuter för att finna ut ett par ord bara? — Har författarens manuskript åter lämnats i en renskrifvares händer, ja då har korrekturläsaren råkat ur Scylla i Karybdis, då finns ingen möjlighet att genom fyndighet lista ut den skickligt — eller oskickligt! — dolda hemligheten, som dock sändts till tryckeriet för att bli uppenbar!

— Inom parentes ett råd. Kan du, o författare, med bästa vilja i världen icke skrifva tydligt, så anlita ej en renskrifvare, så vida du ej har en, som är ovanligt intelligent och hvars aflöning utgår för tid. Läs eljes själf upp ditt manuskript för en sekreterare. —

Och nu till ett och annat exempel.

Att skrifva *och* så, att det ser ut som *om*, och vice versa, *icke* = *ville*, *känslig* = *kinkig*, *Gregorius* = *Eugorial* m. m. kan ju visserligen anses mindre lämpligt. Men hvad sägs om följande »blommor», som helt säkert skulle roat författaren själf, om han ej möjligen är alltför van vid sådana lustigheter? »Men G:s själ, i hvilken ingen enda eterflamma lågade, var ett förträffligt *kulmen*, ur hvilket sedan *skapelsen* serverades som *fisk*». (Läs: *kallrum*, *skåpmaten*, *färsk*, resultatet af minst tio minuters vridande och vändande på manuskriptbladet och funderande hit och dit.) Eller att i en drottnings memoarer finna såsom omdöme om en person: han är en *riktig rackare* (läs: *intrigmakare*)?

Bruket att skrifva *u* och *n* alldeles lika är i synnerhet fatalt, när det gäller främmande språk. Sättaren anar, att det dock måste finnas ett och annat *n*, fastän allt ser ut som *u*, och så skulle man kunna få se en fransk mening te sig ungefär så här:

Ou vons euverra bieutôt les plautes qui out été taut admirées et que tont le moude vent avoir counne oruemeut daus les jardius.

Och härmed föres jag in på skolans område och ropar ut till lärare och lärarinnor: Se efter, att edra elever ej med den moderna upprättstående stilen få den ovanan att aldrig skrifva riktiga *m* och *n!* — Eljes måste vi börja göra som danskarna, sätta en båge öfver det *u*, som verkligen skall vara *u*, för att skilja det från det *u*, som skall betyda *n*.

Lär barnen, att en om än aldrig så prydlig stil är förkastlig, om den är otydlig, den förfelar ju då sitt ändamål. Prydnader, som ansluta sig till en ändamålsenlig form och på tillbörligt sätt framhålla denna, äro de enda tillåtna i denna liksom i andra stilar — detta predikas ju med all rätt i fråga om byggnader, möbler m. m.

De unga äro vårt framtidshopp. Af kommande generationers brefskrifvare och författare vänta vi en klarare uppfattning af det nödvändiga i att på alla områden låta formen intaga den rätta *tjänande* ställningen, hvarigenom först kan nås det stora målet: öfverensstämmelse mellan det yttre och det inre.

Om dålig stil ännu måste finnas, må den då reserveras för ett dåligt innehåll: sådant kan saklöst förbli oläsligt och — oläst! Men de goda och sköna tankarna äro värda ett bättre öde.

E. C.

Litteratur.

Ett fullkomligt lif och andra föredrag af *Henry Drummond*. Öfvers. af *Mathilda Langlet*.

»Detta är en af de lockande paradoxer, som i alla stora böcker så gärna framställas och som trotsa tanken, medan de tjusa den, men för den, som förstår bryta låset, upplåta de djupaste och härligaste sanningar.» — Dessa ord ha yttrats af Drummond i det föredrag i ofvanstående samling, som bär titeln *Klarsynthet*. Det är på tal om den paulinska paradoxen, att »vi se icke efter de ting som synas, utan efter dem, som icke synas». De flesta människor, som öfver hufvud taget tänkt något med anledning af detta ställe, ha väl tänkt, att det rätt och slätt var ett uttryck för det ringa värde »vi» sätta på de timliga tingen i jämförelse med de eviga. Drummond hör emellertid till dem, som förstå att dyrka upp låset och dra fram de dolda skatterna. Han stannar icke vid paradoxens

yttersida, utan tränger in i den och finner därinne den sanningen, att vi måste se *genom* — icke förbi — de timliga tingen för att bli varse de eviga, ty det eviga är i det timliga. Detta är klarsynthet, clairvoyance, och det är detta, som utgör Drummonds storhet i hans dubbla egenskap af naturvetenskapsman och religiös talare. Han ser på »de ting som synas» men blott för att i dem, genom dem upptäcka de ting, som icke synas. Han framställer eviga sanningar, men icke i abstrakt demonstrerande form för förståndet att fatta, utan inkarnerade i konkret åskådlig bild för fantasien att se.

Henry Drummond är icke teolog. Han frågar icke efter, om hans framställningar passa in i systemet. Hans utgångspunkt är aldrig att söka i den kyrkliga lärobyggnaden, utan i bibeln. Men han nöjer sig aldrig med den sanning, som ligger på ytan af en text, utan han gräfver djupare och djupare, tills han finner det klaraste guldet. Någon ängel har i faddergåfva gifvit honom en slagruta, som visar hvar den dolda malmen finns. Med den går han öfver den heliga skrifts marker, och när den visar honom ett malmrikt ställe, så stannar han och söker och låter sig icke nöja, förrän han burit upp allt det dolda guldet i dagsljuset åt människorna.

En annan egenskap hos Drummond, som på det närmaste hänger tillsammans med hans »klarsynthet» och gör honom till icke blott en religiös siare utan äfven en religiös skald, är hans konstnärliga fantasi och förmåga af plastisk gestaltning. Tag t. ex. kapitlet *För mig är lifvet Kristus*. Paulus är stadd på resa genom Samarien och Galileen mot Damaskus. Han närmar sig den kris, som skall skära hans lif itu, detta är sista akten i det lif, hvars medelpunkt är Saulus. Se vi honom inte för våra ögon, där han stannar och talar med de galileiska mödrarna och lyssnar till de små barnen, som upprepa den välsignelse profeten uttalat öfver dem? Höra vi inte hans tysta tankar i nattens ensamma stunder af själfpröfning? Detta är inte skoltimmarnas och bibelläxornas Paulus, det är en lefvande, tänkande och kännande Paulus.

Eller tag den flyktiga skissen af den äldre broderns utbrott af dåligt humör i *Misslynt*. Är det inte, som om Henry Drummond hade varit intimt bekant med dig och mig? Eller tag pärlan i samlingen, *Mannen efter Guds eget hjärta*. Här har Drummond till plastisk åskådlighet mejslat ut sitt ideal af en kristen människa. Drag för drag skapas bilden under våra ögon, tills konstverket står färdigt, strålande af lif och skönhet. Den ideala människan får sålunda först ett skäl för sin tillvaro, därnäst näring, vidare måste hon ha sällskap, så utrustas hon med språk; hon får nöjen, uppfostran. Skulle hon önska ännu något mera, så har Gud gifvit »det ideala löftet» samt försäkrat henne om, att detta ideala lif aldrig skall upphöra. — Jag kan icke undgå att beklaga, att öfversättaren icke funnit någon tillfredsställande öfversättning af »the ideal man», utan användt än »den fullkomliga människan» än »en

*

sann kristen» eller också dragit sig ur spelet med omskrifningar, hvilket i någon mån suddar ut konturerna och förringar det helgjutna intryck, som originalet gör. Ej heller är »*Ett* fullkomligt lif» någon fullt nöjaktig öfversättning af »*The* ideal life».

Den här omskrifna samlingen innehåller femton föredrag, af hvilka de fem första bära den gemensamma titeln »*Ett fullkomligt lif*». De äro samtliga skrifna mellan åren 1876 och 1881 och utgåfvos på engelska kort efter förf:s död. Den engelska upplagan är försedd med två minnesteckningar, den svenska har nöjt sig med endast en och därvid gjort ett godt val, ty Maclarens (John Watsons) teckning af Henry Drummond är originell och starkt personlig och bär vittne om den intime vännens kärleksfulla beundran. Något oegentligt är det att sätta John Watsons namn på den svenska öfversättningen, ty den innehåller äfven några sidor ur den andra minnesteckningen (af W. Robertson Nicoll).

Jag har redan sagt, att *Mannen efter Guds eget hjärta* är den jag älskar mest. Men där finnas många fler som äro värda att nämnas, t. ex. *Hvad är edert lif?*, en studie öfver de metaforer, med hvilka bibeln karakteriserar människolifvet; den har fått något af den nittionde psalmens dystert högtidliga rytm i sin tankegång. Eller *Huru vi skola veta Guds vilja*, där Drummond finner svaret på frågan i ordet *lydnad*, finner den kristna personlighetens kärna i detta: att vara villig att göra Guds vilja.

Man har beskyllt Drummond för att missförstå eller förbise synden och försoningen. Det finnes tre kapitel härom i *Ett fullkomligt lif*, nämligen *Ånger*, *Syndens natur* och *Frälsningens verklighet*. De äro kanske icke tillfredsställande från teologisk synpunkt, men jag vågar tro, att de äro det från praktiskt religiös. Ångern, det är icke den sårade egenkärlekens bedröfvelse öfver att man inte kunde åstadkomma något bättre, det är Petrussorgen, som smälter i bittra tårar för mästarens blick. Synden och frälsningen visa sig från tre sidor: syndens makt och förlossningen därifrån, syndens sår och helandet däraf, syndens skuld och dess förlåtelse.

Religionen är för Henry Drummond visserligen en svår sak, ty den kräfver lydnad, hvilket för ett genstörtigt människohjärta är det svåraste af allt, men tillika en mycket enkel sak, den är »att gå till Fadern». Den vägen är alldeles för lätt och enkel, för att människorna skulle kunna hitta den af sig själfva. Därför är det godt, om en man sådan som Henry Drummond och en bok sådan som denna ge dem en fingervisning.

M. Lgm.

* * *

Var det en dröm? Berättelse af *Charles M. Sheldon.* Öfvers. af *H. Östberg.*

Den stora strejken eller **Skall jag taga vara på min broder?** Af *Charles M. Sheldon.* Öfvers. af *Petrus Hedberg.*

Tvillingparet. Berättelse af *Charles M. Sheldon.* Öfvers. af *Petrus Hedberg.*

För mindre än ett år sedan hade den svenska allmänheten aldrig hört Charles Sheldons namn. Nu hör det till dem, som man inte kan undgå att höra. Öfversättningar af hans arbeten ligga i långa rader i boklådsfönstren, och nittionio procent af ens bekanta ha läst »I Jesu fotspår» och tagit mer eller mindre djupt intryck af den. De tre ofvanciterade böckerna äro en fortsättning och specialisering af detta arbete. Hjälten är densamme, nämligen den kristne i samhället. Det är kristendomen ställd ansikte mot ansikte med den sociala frågan, med det på själfviskhetens princip hvilande moderna samhället, som utgör stoffet för Sheldons böcker. Hufvudpersonerna — de må nu vara grufägare eller sångerskor, fabriksdisponenter eller societetsdamer, som gått in i frälsningsarmén — äro hvad världen kallar aktningsvärda människor, som genom någon uppskakande händelse eller plötslig inre väckelse få blicken öppnad för den gränslösa själfviskheten i det lif de hittills fört. De besluta då att blifva kristna i sitt hjärta och att tillämpa kristendomen i alla tillvarons detaljer såväl som i dess ledande grunddrag. Och de göra det också med obeveklig konsekvens, man ser dem aldrig falla för frestelsen till okristligt tänke- och handlingssätt, knappast ens frestas därtill. Man finner här intet af de strider på lif och död med »den gamla människan», som med nödvändighet följa efter beslutet att lefva ett osjälfviskt lif. Sheldon sysslar öfver hufvud icke med den inre sidan af kristendomen. Hans mål är att visa dessa, som vilja nämna sig efter Kristus, hur de skola lefva *i världen* för att göra sig värdiga detta namn. Hans romaner afse ingalunda att vara psykologiska skildringar af den kristnes andliga erfarenheter. De äro läroböcker i praktisk kristendom. Hans »ästetik» finnes uttryckt i följande replikskifte ur »Tvillingparet»:

»Naturligtvis», sade Tom, »är det icke nödvändigt, att hvarenda roman skall vara en predikan. Det ligger icke i begreppet roman.»

»Men på samma gång», sade Richard, »är det, såsom jag tycker, att slösa bort sina själskrafter att skrifva och sin tid att läsa en roman, som icke har till bestämdt ändamål att undervisa och förbättra läsaren.»

Församlingen och den kristnes plikter som församlingsmedlem spela en framstående roll i dessa romaner. Eljes är det egentligen som arbetsgifvare eller som frivillig arbetare i slumdistrikten som Sheldons hjälte uppträder.

De två första af ofvanskrifna tre böcker äga sin dragningskraft i den storartade uppslagsidén. I »Var det en dröm?» — eller som den mera expressiva engelska titeln lyder: »Robert Hardys seven days» — är det den högmodige och själfviske fabriksdisponentens dröm eller uppenbarelse om att endast sju dagar återstå för att godtgöra ett helt lifs försyndelser. Dag för dag beskrifves så det lif, som en dödsmärkt man för, om han gifvit sitt hjärta åt Kristus. I »Den stora strejken» är det den unge grufägaren-millionärens beslut att »helga allt hvad han har och allt hvad han är åt sin frälsares sak», samt frälsningskaptenens, den forna societetsdamens, självförnekande lif, som sprider glans öfver skildringen af strejkens elände och olyckor. Olyckshändelser äro för öfrigt synnerligen omtyckta af författaren. Robert Hardys stackars sju dagar äro uppfyllda af järnvägsolyckor och uppskakande händelser af alla slag. Och i »Den stora strejken» förekomma nästan på hvarje sida händelser, »som ingen af de närvarande någonsin skulle komma att glömma».

I »Tvillingparet» ges reglerna till de exempel, som de båda andra böckerna innehålla. Lejonparten af denna bok upptas af redogörelser för sammanträdena i »John King's Question Class». Det är en samling unga människor, som komma tillsammans en gång i veckan och inlämna skriftliga frågor, hvilka pastor King mer eller mindre utförligt besvarar. Frågorna äro af mycket varierande slag, t. ex.: »Är det orätt att dansa?» — »Anser ni det passande för en präst att åka velociped?» — på hvilken fråga pastorn ger det pigga svaret: »Ja, om han inte faller af». De flesta frågorna röra dock den kristnes förhållande till sig själf och samhället. Denna bok saknar hvad de andra äga: den inspirerande makten af en stor grundtanke, som griper läsaren med sitt omutliga allvar. Men äfven här är den röda tråden den inga konsekvenser skyende uppfattningen af kristendomen som en »hvardagsreligion».

M. Lgm.

* * *

En kärlekslös och andra noveller af *Maria Jouvin.*

Den litterära kritiken, som i vårt land i det stora hela är ett ganska tamt, om än ej oförargligt djur, brukar vanligen fara varligt fram med de unga debutanterna. Den anser — och med rätta — att de unga och opröfvade skola ha tid att växa sig starka och att det är grymt att för tidigt stäcka de vingar, som kanske äro bestämda att en gång i stolt flykt lyftas mot skyn. Af den lilla ofjädrade fågelungen *kan* blifva en örn med vingar som bära högt och blickar som speja vida.

Utan att med bestämdhet kunna förutse, om den här ifrågavarande lilla novellsamlingens förf., hvars namn nu första gången möter oss i litteraturen, har ämne i sig att varda en örn, röjer dock arten hos den unga långt mera tycke med dem af det flygande släktet,

som äga stark bärkraft i sina vingar, än med de tama hemfåglar' som hålla sig nere på jordens banade och inhägnade vägar. Det är något af vildfågel hos denna unga förf., något af vildfågelns otämjda, men fria, stolta flykt i de fantasirika och originella ämnen hon valt för sina berättelser. Det är dock skada att stämman ofta påminner om korpens hesa olycksbådande kraxande, man får därför intrycket af något snedvridet och disharmoniskt, äfven där man måste skänka sitt erkännande åt den säkerhet, ja talang, hvarmed historierna äro byggda.

Förf. tyckes företrädesvis älska hemska och ovanliga situationer, hon finner sin glädje i att framställa olyckliga, abnorma och omaka existenser. Med fixa idéer behäftade galningar, förpinta, misshandlade varelser, människor med vilda, otämjda lidelser, se där Maria Jouvins älsklingstyper. Ohygglig i sin ohöljda realism är berättelsen »Gipsafgjutningen», där konstnären med kallt blod kväfver sin otrogna älskarinna, då han gör ett gipsaftryck af hennes mask. Icke sannt, man skall inte vara af hemgjordt stoff för att hitta på något sådant? Det är nästan allt för mycket fin-de-siècle i det hela, något af den moderna genre som så länge varit det att den börjar bli gammalmodig, t. o. m. i det land, som kreerat fin-de-siècle-typen och lämnat oräkneliga motiv till atelierhistorier sådana som den här anförda.

Jag upprepar emellertid hvad jag redan sagt. Af vildfågeln *kan* blifva en örn, när vingarna en gång växt ut. Låt oss därför vänta med att bestämma arten till dess vi få se hvart den härnäst ställer sin flykt. *L. D.*

Ett polskt kvinnomöte.

Tecknadt af en polska.

I Karpaterna ligger en galizisk stad vid namn Zakopane, som förr var en liten by men nu sedan någon tid hvarje sommar drager till sig en massa besökande. De sjuka tillbringa hela månader där för att andas bergens lifvande luft, de friska komma för att roa sig. Det är ett älsklingshärberge för turister, som lockas af traktens vilda skönhet, och man kan alltid vara säker om att finna en hel mängd människor från de delar af Polen, som lyda under Preussen och Ryssland. Denna senare omständighet har utan tvifvel bidragit till att Zakopane blef valdt till mötesplats för de kvinnor från hela Polen, som samlades detta år mot midten af augusti för att rådgöra angående sättet att arbeta så verksamt som möjligt inom

de mer eller mindre trånga gränser, som fixerats af de olika stater under hvilka Polen för närvarande lyder, på sitt folks moraliska, intellektuella och ekonomiska utveckling.

Kanske att man vid detta kvinnomöte ganska litet sysslade med den egentliga s. k. kvinnofrågan, men själfva det faktum, att detta möte har ägt rum och att man där med värme och allvar har diskuterat viktiga frågor, är ett vältaligt vittnesbörd om att de polska kvinnorna icke undandraga sig den roll de böra spela i sitt fosterland. Trogna sina ärorika historiska traditioner skola de veta att förvärfva sig aktning och att, när rättvisans timme slår, förskaffa sig de rättigheter, som de så väl förtjänat.

Det är svårt att redogöra för diskussionerna, sammanträdena voro icke tillgängliga för allmänheten, till och med pressen nekades tillträde, hvilket var en oundviklig åtgärd för deras skull som kommit från ryska Polen. Preussen börjar för öfrigt följa Rysslands exempel nu. Hvad dessa försiktighetsmått måste förefalla besynnerliga och till och med löjliga för fria folk!

De frågor som diskuterades voro: uppfostran, orsaken till kvinnornas låga löner, tjänarnas förhållande till matmödrarna, hushållet, gymnastiken, slöjden, småhandeln, yrkena, orsakerna till kvinnorörelsens långsamma framåtskridande i Polen, de polska konstnärinnornas verksamhet i utlandet o. s. v. Diskussionen afslutades med uppläsning af bref och telegram som vittnade om lifliga sympatier för detta första möte mellan polskor från alla tre delarna af det styckade landet.

Den omedelbara följden af denna sammankomst är ett förslag till ett kvinnoförbund under namnet *De galiziska polskornas förbund* och med syfte: 1) att göra hvarandra ömsesidiga meddelanden angående allt som rör industri och hushåll; 2) att arbeta på uppfostringsväsendets fullkomnande. Förbundet har för afsikt att anordna föreläsningar och föredrag öfver litteratur, pedagogik och sociala vetenskaper, öppna läsrum för kvinnor och till och med upprätta skolor för tjänarinnor samt yrkesskolor i den mån detta kan låta sig göra.

Jag läste nyss i tidningarna, att ett blad afsedt för kvinnorna i byarna och småstäderna skall börja utkomma den 1 december; redaktionskomitén är redan organiserad.

Dessa resultat äro visserligen blygsamma, men det är att hoppas att man icke skall stanna där, och minnet af de ädla och djupa intryck de gemensamt erfarit skall för dessa polska kvinnor,

som nu äro skingrade i sitt sönderslitna fosterland, bli ett kraftigt stöd i de stunder af tillfällig misströstan, som hvarje isolerad arbetare då och då måste genomlefva. Dessa intryck, som bilda en oupplöslig länk mellan dem, skola fördubbla deras krafter och trots alla hinder drifva dem framåt mot en friare och mänskligare framtid.

Stockholm 19/9 1899.

M. D. S.

Från skilda håll.

En vädjan till Englands drottning från Hollands kvinnor.

Ehuru de blodiga vittnesbörd, som hvarje dagspost medför från kriget i Transvaal, visar huru maktlös hvarje enskild rättsvädjan är gent emot de politiska intressena, äfven om en så stark opinion som fredsopinionen står bakom, talar dock följande till drottning Victoria från Hollands kvinnor ställda »öppna bref» ett vältaligt språk. Vi återger här i likhet med flera andra tidskrifter hufvudinnehållet af det i »Nursery Record» för den 9:de sept. offentliggjorda uppropet:

Hennes Majestät Victoria,
Drottning af det Förenade Konungariket Stor-Britannien och Irland,
till »the Queen's Most Excellent Majesty».

I betraktande af att Eders Majestät nyligen behagade genom en nådig handling visa sitt gillande af kvinnors sträfvanden att arbeta för olika humanitära syften och därjämte i betraktande af att ett brodermördande krig mellan Eders Majestäts undersåtar och folket i Transvaal skulle kasta en fasansfull fläck på Eders Majestäts ärofulla regering, vågar styrelsen för Hollands kvinnors förening för internationell afväpning allerundernådigst träda inför Eders Majestät och å nämnda förenings vägnar vördsamt vädja till Eders Majestäts rättskänsla och hjärtegodhet och anropa Eders Majestät att icke låta tusentals af våra systrar, både i England och Syd-Afrika, beröfvas sina manliga stöd genom krigets blinda slaktande, som skulle göra så många hustrur till änkor, så många barn faderlösa och taga ifrån så många mödrar deras söner.

Vi vädja till Eders Majestät som undersåtar till en suverän, hvars tron är grundad på rättvisa; som kvinnor vädja vi till Eders Majestät som kvinna; som mödrar vädja vi till Eders Majestät som moder som hustrur vädja vi till Eders Majestät som till den, hvilken har känt bitterheten af att mista en make! Må vår vädjan icke vara förgäfves och må Eders Majestät värdigas kröna en regering, som har varit en välsignelse för hela världen, med en handling af den högsta mänsklighet och rättvisa.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur April—Nov. 1899.

Svensk:

Eira n:r 6—21.
Folkskolans barntidning n:r 13—36.
Helsovännen n:r 7—22.
Hemtrefnad n:r 13—37.
Hemåt n:r 4—11.
Idun n:r 24—95.
Jordemodern n:r 4—11.
Kyrklig tidskrift n:r 3—10.
Linnéa n:r 6—21.
Läsning för hemmet n:r 2—4.
Nordisk tidskrift n:r 3—6.
Nya bokhandelstidningen n:r 13—47.
Nya kyrkans tidning n:r 3—10.
Ord och bild n:r 4—11.
Pedagogisk tidskrift n:r 3—9.
Saga n:r 7—20.
Sedlighetsvännen n:r 2—4.
Slöjdundervisningsbladet n:r 3—11.
Svensk bokhandelstidning n:r 13—46.
Svensk damtidning n:r 13—47.
Svensk läraretidning n:r 13—47.
Svensk musiktidning n:r 7—18.
Varia n:r 4—11.
Verdandi n:r 2—5.

Finsk:

Finsk Tidskrift n:r 4—11.
Nutid n:r 3—11.

Norsk:

Husmoderen n:r 10—33.
Moral n:r 2—4.
Nylænde n:r 7—22.
Urd n:r 11—44.

Dansk:

Bog og Naal n:r 4—10.
Kvinden og Samfundet n:r 4—9.
Kvindernes Blad 26 mars—23 nov.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 7—22.
Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 14—48.
Die Frauenbewegung n:r 7—22.
Neue Bahnen n:r 7—22.

Engelsk:

The Nursing Record n:r 574—608.
The Woman's Journal n:r 10—45.
The Englishwoman's Review n:r 2—4.

Fransk:

La Femme n:r 7—20.
La Ligue n:r 2—3.
L'Humanité Nouvelle n:r 4—11.

Anmälan.

Dagny utkommer **1900** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36
Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. ½10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.
Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.

1899 Ny följd ⸭ II årg. Häft. 20

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR
SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

L. D—N: Drag ur Harriet Beecher Stowes lif. II.
AJA: Vinter.
SVENSKA I ENGLAND: Bilder från Englands praktiska arbetsfält. I. Trädgårdsskötsel.
Litteratur: S—D: En herrgårdssägen af Selma Lagerlöf. — Drottningar i Kungahälla af Selma Lagerlöf. — Sagan om den sköna prinsessan Li-Hang-Tse och andra berättelser af Anna M. Roos. — V. K.: John Hall af Sofie Elkan. (Rust Roest.) — L. D.: Slättens barn af Carl Warder.
Svedenborg om fattigvårdsprinciper. (Insändt.)
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.
Böcker för barn och ungdom julen 1899. Från Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité.

Drag ur Harriet Beecher Stowes lif.*)

II.

Det var på våren 1850. Sinnena i Förenta staterna voro i uppror med anledning af lagen om förrymda slafvar (The fugitive slave Act), som då höll på att debatteras och som sedermera antogs af årets kongress. Det berättades hjärtslitande historier om skingrade familjer och om människor, som frusit ihjäl på sin flykt i vintern genom floder och stiglösa skogar på väg till Canada. Det allmänna rättsmedvetandet hade under alla dessa debatter för och emot slafveriet blifvit liksom snedvridet. Till och med ömhjärtade och rättskaffens människor hyste den åsikten, att negerslafveriet var en konstitutionell rättighet och att dess afskaffande innebure en fara för hela republikens författning. I denna öfvertygelse kunde t. o. m. fromma kristna sluta till ögonen för grymheterna omkring sig och vara slafjägarna behjälpliga att gripa förrymda slafvar.

Men under tiden fortforo abolitionisterna — eller anti-slafpartiet — trots de obehag af alla slag, ja verkliga faror som dess anhängare voro utsatta för, oförskräckt att i tal som skrift förfäkta sina svarta bröders sak. Till detta parti hade mrs Stowes familj städse hört. Hon mindes redan som barn sin fars böner för det blödande Afrika, hvilka framkallat en så brinnande entusiasm hos hans åhörare och rört äfven gamla väderbitna farmare till tårar. Mrs Stowe hade i åratal vistats på gränsen till slafstaterna och hennes hus hade mer än de flesta andras varit en tillflyktsort för flyktande slafvar, hvilkas lif voro hotade.

Dr Stowe och hans familj hade flyttat öfver till Nya England just då rörelsen orsakad af kongressens slaf-manifest var på sin höjdpunkt. Dag och natt rörde sig Harriets tankar kring de förfärliga orättvisor, de rättsvidriga handlingar, som i lagens namn dagligen begingos emot oskyldiga, värnlösa varelser. Hon sade till sig själf: »Människorna veta icke hvad slafveriet är, de förstå icke

*) Första afdelningen af denna minnesteckning återfinnes i häft. 15.

hvad det är de försvara», och så småningom vaknade hos henne en brinnande önskan att visa världen hvad slafveriet verkligen var.

Kort efter mrs Stowes ankomst till Brunnswick erhöll hon ett bref från sin svägerska, mrs Edward Beecher, som skref: »Hattie, om jag kunde föra en penna som du, så skulle jag skrifva något som skulle få hela nationen att känna hvilken förbannelse slafveriet är.»

Ett af mrs Stowes barn erinrar sig ännu scenen i det lilla förmaket i Brunswick, då det omtalade brefvet anlände. Mrs Stowe själf läste upp det för den församlade familjen, och när hon kom till orden: »så skulle jag skrifva något, som skulle få hela nationen att känna hvilken förbannelse slafveriet är», steg hon upp från sin stol, skrynklade samman brefvet i handen och sade med ett ansiktsuttryck, som präglade sig i hennes barns själ: »Jag skall skrifva något. Det skall jag om jag får lefva.»

Några dagar därefter kom hon öfver en liten bok, hvilken handlade om den underbara räddningen af en kvinna och hennes barn, hvilka flytt på Ohios is från Kentucky öfver till Canada. Händelsen berättades af ett ögonvittne, som hade varit kvinnan behjälplig vid hennes flykt. Detta var utgångspunkten till berättelsen om »Onkel Toms stuga». Så småningom formades scen efter scen i förf:s fantasi, på samma gång personer, episoder, samtal ur verkligheten döko upp i hennes minne och fingo gestalt i hennes berättelse. Det var en bok som fordrade ovillkorligt att bli skrifven, och när den väl var börjad fanns ingen återgång. Dag och natt låg materialet färdigt i författarinnans själ, endast väntande på att bli bearbetadt, och det behöfdes ej lång stund för att få det omsatt i bokstäfver.

Sedan de trenne första kapitlen voro färdiga, skickade hon dem till tidskriften »the National Era», hvars redaktör genast antog dem och begärde fortsättning. Hvarje vecka skickades ett nytt bidrag. Ehuru mrs Stowe vid den tiden trycktes mer än någonsin af hushållsbekymmer, hade ett litet spädt barn att taga vård om, utom åtskilliga privatelever, hvilka hon undervisade tillika med sina egna barn, var boken en lika fordrande plikt som alla andra världsliga kraf omkring henne, och veckobidraget uteblef aldrig. Innan det afskickades, lästes det alltid högt för familjen, hvars alla medlemmar med det största intresse följde historiens utveckling.

Själf hyste mrs Stowe den lifligaste öfvertygelse att boken blifvit henne ingifven. När en af hennes bröder, sedan Onkel Toms stuga kommit ut, uttalade den farhågan, att den oerhörda fram-

gången och all den ryktbarhet och de loford, som kommit henne till del, menligt skulle inverka på hennes kristliga karakter, sade hon till den vän, som berättade för henne broderns yttrande: »Den hederliga själen, han behöfver inte oroa sig. Han vet inte, att det inte är jag som skrifvit den boken.» — »Hvad!» utropade vännen, »har du inte skrifvit Onkel Toms stuga?» — »Nej, jag skref bara ned hvad jag såg.» — »Men du har ju aldrig varit i de södra staterna?» — »Nej», fortfor mrs Stowe, »men det kom för mig alltsammans i syner, den ena efter den andra, och jag satte dem i ord.» — »Men», fortfor vännen, ännu något tviflande, »du måste väl haft någon plan, efter hvilken du ordnat din berättelse?» — »Nej! De ha förebrått mig att jag lät Eva dö. Men jag kunde inte hjälpa det; jag sörjde däröfver så mycket som trots någon. Det var som ett dödsfall i min egen familj, och det gjorde ett så djupt intryck på mig att jag inte kunde skrifva ett ord på två veckor efter hennes död.» — »Och visste du, att Onkel Tom skulle dö?» — »Å ja! Jag visste det från första början, men jag visste inte hur. När jag kom till den delen af berättelsen, var det slut med mig, jag förmådde ej mera.»

Den långa berättelsen afslutades i the Era i April 1852. Samtidigt kom Onkel Toms stuga ut i bokform på en Bostonförläggares förlag. Men fast författarinnan lagt sitt hjärteblod, sina böner och sina tårar in i sitt arbete, hade hon ingen anledning att tro att hennes verk skulle vinna anklang i världen.

»Sedan jag skickat af sista korrekturarket till tryckeriet», berättar hon, »satte jag mig ned och läste Horace Manns vältaliga upprop till de unga mäns och kvinnors förmån, som skulle sändas till slafmarknaden i Alexandria Virginia. Och det tycktes mig, att det ej fanns något hopp, att ingen skulle läsa, ingen känna förbarmande, att detta förfärliga system, som redan förföljt sina offer i de fria staterna, äfven skulle nå dem i Canada.» — Hon började tänka på, att hon kanske ej gjort allt som stod i hennes makt att göra, och hon satte sig därför ned vid sitt skrifbord och skref bref till prins Albert, till hertigen af Argyll, earlen af Carlisle och Shaftesbury, till Macaulay, Dickens och andra framstående engelska män, som hon visste voro intresserade för slaffrågan, och gick i författning om att dessa bref, jämte ett exemplar af hennes bok så snart den var tryckt, skulle tillställas adressaterna.

Mycket snart fick hon dock visshet om att hennes stämma ej förklingat ohörd. Farhågorna att boken ej skulle blifva läst sking-

rades fort nog inför det ovedersägliga faktum, att 8 stycken väldiga tryckpressar måste arbeta natt och dag utan att kunna tillfredsställa den läslystna allmänhetens behof. Onkel Toms stuga lästes öfverallt, af alla människor, och loford, lyckönskningsbref, tacksamhetsskrifvelser och sympatiadresser strömmade från alla håll, från alla länder och från världens mest framstående personligheter in öfver den hittills okända författarinnan, hvilken mottog denna oerhörda framgång med en nästan skygg anspråkslöshet.

* * *

Nästa kapitel i historien om Onkel Toms stuga var ett möte i London i Stafford House, där lord Shaftesbury uppmanade Englands kvinnor att sända en kärleksfull och kristlig hälsning till Amerikas kvinnor. Adressen författades af lord Shaftesbury och togs om hand af rutinerade röstinsamlare, hvilka skaffade namnteckningar från alla delar af det britiska riket. När alla namnteckningarna voro samlade skickades adressen till mrs Stowe tillika med ett bref från lord Carlisle med uppmaning, att hon skulle låta adressen komma de amerikanska kvinnorna tillhanda på det sätt hon ansåg lämpligast. Adressen exponerades på anti-slafveribasaren i Boston och utgör ännu i denna dag i sitt massiva ekskåp ett varaktigt minnesmärke öfver Onkel Toms stugas världshistoriska betydelse. Den består af 26 tjocka folianter, inbundna i solida marokängband med den amerikanska örnen tryckt på ryggen af hvarje del. På första delens första sida är adressen vackert textad på pergament, hvarpå följa alla namnteckningarna. Dessa utgöra 562,448 namn på kvinnor tillhörande alla samhällsklasser, från dem som i rang stå Englands tron nära till hustrur och döttrar af ringa handtverkare och arbetare. Man måste också erinra sig, att bland alla som tecknat sina namn fanns det ej *en* som ej läst boken, ej en som ej kände den lifligaste sympati för det förtryckta folk, hvars sak boken så vältaligt förfäktade.

Vi ha talat om det erkännande, som i rikt mått kom mrs Stowe till del. Men angrepp saknades ej heller. Från slafpartiet — och detta var ännu på långt när det talrikaste inom unionen — sattes i gång ett helt härnadståg »mot den elaka och fanatiska författarinna, som angripit en af de bästa institutioner i världen.» Alla dessa anklagelser föranledde henne att omedelbart efter Onkel Toms stuga utgifva »En nyckel till Onkel Tom» (A key to Uncle

Tom), där hon framlägger fakta och tilldragelser, som ord för ord bevisa sanningen af Onkel Tom. Hon kände det bittert, skref hon i anledning af denna bok, att behöfva vittna mot sitt land, men på samma gång fann hon det vara en kristlig plikt att söka väcka till lif den förlamade rättskänslan hos sitt folk.

Efter det ansträngande arbete, som utarbetandet af denna bok kräfde, anlände som ett ljufligt budskap om hvila och ro en uppmaning till mrs Stowe från slafemancipationens vänner i England om att komma öfver till dem för att själf plädera de förtrycktas sak. I sällskap med sin man och ett par af sina barn företog mrs Stowe på våren 1853 sin första resa till England; det blef dock ej den sista, ty ännu tvenne gånger besökte hon sedan Europa. Besöket i England blef ett formligt triumftåg. Hvar hon for fram anställdes fester, banketter och möten till den amerikanska författarinnans ära. Lorder och ladies, författare, vetenskapsmän och lärda täflade om att få göra bekantskap med den lilla anspråkslösa professorsfrun, som rörde sig bland alla dessa celebriteter med naturbarnets otvungenhet och ett visst tankspridt behag, som var henne eget. Öfverallt ordnades offentliga sympatimöten, till hvilka mrs Stowe var inbjuden, och där hon blef föremål för stora ovationer. Nationalinsamlingar gjordes för att uppmuntra slafvarnas sak, och stora summor ställdes till hennes förfogande. Bref, bjudningar och sympatiskrifvelser regnade in från alla håll och hon öfverhopades med gåfvor. Bland dessa senare torde för mrs Stowe varit dyrbarast den hon erhöll af hertiginnan af Sutherland efter ett sympatimöte i dennas slott, Stafford House. Gåfvan bestod af ett armband af massivt guld i form af en slafs fotboja. Det bar inskriptionen: *We trust it is a memorial of a chain that is soon to be broken.* På två af dess länkar voro ingraverade år och datum då slafhandeln och slafveriet inom de engelska besittningarna afskaffades. Några år efteråt kunde mrs Stowe på armbandets knäppe låta inrista: *Constitutional Amendment forever abolishing slavery in the United States.*

Rörande sin yttre människa under denna sin glansperiod lämnar mrs Stowe, på begäran af en engelsk dam, en af dem som inbjudit henne till England, följande humoristiska beskrifning: »Jaså, ni vill veta hvad jag är för ett slags människa? Till att börja med är jag bara ett litet stycke kvinna, åldern omkring 40 år, tunn och torr som en pris snus, i mina bästa dar såg jag aldrig något ut för världen och nu liknar jag mest ett utslitet husgeråd.» — Om sitt första triumftåg genom England berättar hon: »Den första

anmärkning folk tycks göra, då de träffa mig, är: 'du är inte så ful som jag trodde dig vara'. Och när jag ser de beläten man uthängt i bodfönstren med mitt namn inunder, undrar jag ej därpå. Jag måste verkligen beundra mina engelska och skotska vänners stora fördomsfrihet, som kunnat hysa vänskapliga känslor för en sådan megära. Sfinxen i Londons museum kunde lika gärna ha setat modell för mina porträtt.»

Alla som kände Harriet Becher Stowe intyga, att det var en stor skilnad på hennes vanliga uttryck och det hon kunde få, då hennes ansikte lifvades af ett ämne som intresserade henne. Då kunde både vänner och främlingar med förundran utropa: »Men mrs Stowe är ju riktigt vacker, det ha vi inte vetat förut!» Vid sådana tillfällen fingo hennes kinder högre färg, de alltid milda, något vemodiga ögonen blefvo lifliga och strålande och med det rika lockiga håret, som föll i naturliga vågor kring hennes hufvud, där det alltid tillbakahölls af ett svart sammetsband, kunde Harriet Stowe verkligen kallas vacker. Men det var blott sällan hon visade sig så för världens ögon. Hennes väsen var dock alltid präglадt af den fria självmedvetenhet och takt, som utmärker den intellektuellt högt stående kvinnan, ehuru hon ej ägde världsdamens otvungna säkerhet i sätt och uppträdande.

Om hennes tankspriddhet berättas många historier. En gång under resan i England hade hon blifvit inbjuden till ett högadligt slott, där man till hennes ära arrangerat en stor mottagning för traktens honoratiores och förnämiteter. Sällskapet var samladt i spänd väntan på att bli föreställdt för den berömda författarinnan till Onkel Toms stuga. Men denna dröjer, man väntar och väntar, men ingen mrs Stowe infinner sig. Till slut beger sig ställets värdinna upp till sin gästs rum för att utröna orsaken till dröjsmålet. Hon knackar, ingen öppnar. Då en upprepad knackning lämnas obesvarad, öppnar ladyn dörren och finner mrs Stowe med hatt och kappa på, sådan hon anländt för ett par timmar sedan, stående framför bokskåpet, fördjupad i en bok, som hon tagit därifrån, glömsk af platsen och omgifningarna och allt omkring sig.

* * *

De år som lågo emellan Onkel Toms stugas utgifvande och kriget mellan nord- och sydstaterna voro för mrs Stowe fulla af feberaktig verksamhet. Hennes penna, tid och personliga inflytande användes allt mer i anti-slafveripartiets tjänst. De stora penninge-

summor, hon medfört från England, satte henne i stånd att mer framgångsrikt arbeta för slafvarnas sak genom ordnandet af föredrag, upprättandet af skolor för färgade män, startandet af anti-slafveripublikationer o. s. v. Hon satte i gång offentliga möten och författade adresser och upprop, som på dessa föredrogos. Under tiden underhöll hon en vidsträckt korrespondans med personer af alla politiska färgskiftningar i alla delar af världen, och de bref, som hon skref och mottog mellan åren 1853—56, skulle fylla hela böcker. Jämte alla dessa offentliga bestyr erhöllo hennes barn och hus en fullt ut lika stor andel af hennes omsorger, på samma gång hennes litterära verksamhet oafbrutet fortgick. Vid denna tid författade hon sin andra större berättelse, *Dred*, hvari framhålles slafveriets inflytande på samhället och dess demoraliserande inverkan på alla samhällsklasser. Ehuru Dred ej åstadkom samma verkningar som Onkel Toms stuga, hade äfven detta arbete en utomordentlig framgång. Ensamt i England såldes inom fyra veckor 100,000 exemplar. Den tredje större romanen, *The minister's wooing*, förskrifver sig också från denna tid.

Så bröt kriget ut. Mrs Stowe var icke sen att lik Hellas' kvinnor offra för sitt land det käraste hon ägde. Hennes son Fred var en af de första som lyssnade till presidentens upprop, ställdt till republikens unge män, och skyndade att erbjuda landet sina tjänster. Han tjänade som frivillig i »The First Massachusetts Volonteer regiment» och vann i slaget vid Gettysburg kaptens värdighet, men sårades i striden och återvann sedan aldrig sin hälsa. — Men under det att sonen blödde för sitt land, tjänade modern detsamma genom att, så att säga, ljuta sitt hjärteblod i användandet af de vapen, som stodo henne till buds, sitt snille och sin penna.

Hittills hade intet officiellt svar afsändts på den af mer än en half million engelska kvinnor underskrifna adressen, som mrs Stowe emottagit. Under årens lopp hade emellertid den opinion, som besjälat denna adress förändrats. Under det att de norra staterna offrade sina söner, sin egendom, sitt blod i den hårdnackade kampen för slafvarnas frigifvande, hade ett starkt parti i England rest sig till Sydstaternas förmån. Då lät författarinnan till Onkel Toms stuga sin röst än en gång ljuda öfver hafvet. Med gripande vältalighet återkallade hon i sina engelska systrars hågkomst den sympati de en gång lagt i dagen för de förtryckta slafvarnas sak, hon vädjade till deras rättskänsla och människokärlek i ett språk af så hjärtegripande allvar att det ej kunde undgå att göra verkan.

Brefvet, undertecknadt med det välkända, af engelska folket så kärt vordna namnet: Harriet Beecher Stowe, offentliggjordes i de engelska tidningarna.

John Bright och ärkebiskop Whately sände personligen svar på detta bref. Det hade till följd stora offentliga möten, där man uttalade sig för nordstaterna. Ingen stad i England hade en så stor samlingssal att den kunde rymma alla de skaror, som strömmade till för att uttrycka sin sympati för den rättvisa sak, för hvilken folket i de norra staterna så modigt kämpade. Så hade en svag kvinnoröst varit mäktig att stämma om opinionen hos ett helt folk, och det torde ej vara för mycket sagdt, att denna röst ej hade en obetydlig andel i länkandet af de historiska händelsernas gång.

Det berättas att på ett stort meeting i Washington, tillställdt till minne af de i kriget fallna, president Lincoln råkade att stå öga mot öga med Harriet Beecher Stowe. »Jaså», sade han i det han tog hennes hand, »är detta den lilla kvinna, som åstadkommit detta stora krig?» Han ledde henne därpå till en plats i en fönstersmyg på det att de, ostörda af de öfriga gästerna, måtte kunna talas vid. Hvad de sade hvarandra dessa två, den nya världens märkligaste man och märkligaste kvinna, har icke historien bevarat.

Ändtligen var kriget slut, oron och spänningen öfver, men tröttheten och ansträngningen under den långa kampen kunde mrs Stowe aldrig öfvervinna. Hon var, som hon själf uttryckte sig, trött långt in i framtiden. Den långa själsliga spänningen, som medkänslan för de förtryckta och lidande framkallade och som aldrig lämnade henne, därtill många husliga sorger och bekymmer, hade i förtid uttömt hennes krafter. Fastän författarinnan till Onkel Toms stuga ännu fortfor att sända ut i världen alster af sin flitiga penna, hvilka alla med begärlighet mottogos af den läsande allmänheten, bar dock det mesta hon producerade från denna tid trötthetens stämpel. Hon kunde dock ännu, då hon kände sig eldad af indignation för det som hon ansåg för en orättvisa, gripa till pennan och med en nästan hänsynslös oförskräckthet plädera den oskyldigt lidandes sak. Det var denna känsla, som dref henne att göra det bekanta inlägget i lord Byrons historia, hvilket ådragit henne så mycket klander och som kom henne att förlora den popularitet, som hon en gång i så rikt mått åtnjutit i England.

I hennes eget land bibehöll dock alltid namnet Harriet Beecher Stowe sin prestige. Ett talande bevis därför var att då hon ännu så sent som 1872—73 lät förmå sig att uppträda offentligt som före-

läserska, stora skaror folk af alla samhällsklasser samlades för att höra den ryktbara författarinnan till Onkel Toms stuga själf föredraga stycken ur sitt klassiskt blifna verk, hvilket då redan börjat falla i glömska. Än en gång hade dess gripande episoder förmåga att väcka till lif något af den känsla, som vid tiden för dess första uppträdande besjälat nationen.

Med åren kom dock äfven för denna jäktade arbeterska mera hvila och lugn. Hennes båda äldsta döttrar hade uppnått mogen ålder och togo hushållsbestyrelsen i sina händer, och så småningom började de materiella bekymren tagas från mrs Stowes axlar. Sorger och pröfningar följa henne likväl in i sena ålderdomen. Den äldsta sonen Harry, vid hvilken modershjärtat hängde fast med sådan berättigad stolthet, hade redan i blomman af sin ålder ryckts bort af en olyckshändelse. Han drunknade under badning, då han vistades som student vid Dartmouth College. På ett lika smärtsamt sätt skulle hon förlora sonen Fred. I hopp om att återfå sin under kriget brutna hälsa hade denna begifvit sig ut på en längre sjöresa. Under denna resa försvann han och trots ifriga efterspaningar fick aldrig familjen kännedom om hans öde. Den yngsta dottern träffades kort efter sitt giftermål af en obotlig sjukdom, som efter flera års svåra lidanden slutade hennes lif. Make, bröder, vänner fick hon äfven se före sig gå in i evigheten.

Men med tilltagande ålder ökades mrs Stowes själsfrånvaro och äfven förmågan att lida — den gåfva hon kanske ägt i högre grad än andra människor. Det fordrades från hennes sida en stor kraftansträngning för att hon skulle kunna vidmakthålla ett samtal. De tio sista åren af hennes lefnad var för henne en tid af stort lugn.

I ett bref, ett af de sista man har af hennes hand, skrifver hon: »Mina tankar sväfva fram och tillbaka lik vattnet i en rinnande bäck.... Jag tror att jag inträdt i samma tillstånd som silkesmasken, hvilken spunnit ut alla sina trådar och ej kan åstadkomma mer silke, om han ej får friska mullbärsblad» — — Och längre fram heter det: »Min sol har gått ner. Arbetstiden är öfver för *mig*. Jag har skrifvit alla mina ord och tänkt alla mina tankar och nu har jag slagit mig till ro i det fladdrande ljuset från de slocknade glöden i en hvila så djup, att endast rösten af en gammal vän för ett ögonblick förmår rycka mig därur».

Lik fadren dr Lyman Beecher hade dottern Harriets hjärna, långt innan lifsgnistan slocknade, liksom förtärts af sin egen eld.

Liksom fadren före henne, lefde hon lekamligen några år här på jorden, medan själen var borta. Hon blef som ett litet barn — på det ömmaste vårdad af sina tvenne döttrar — vandrade omkring förtjust i blommor, i den friska luften, i ljudet af ett piano, en vacker röst, en psalm, men den verksamma inspirerande anden var borta. Stilla och mild, men »frånvarande» lefde hon bland de sina i det vackra hem i Hartford, som hon under de sista tiotalen af sin lefnad bebodde.

Så småningom tynade hon bort. Den 1 juli 1896, 85 år gammal, ingick Harriet Beecher Stowe i den eviga hvilan.

L. D—n.

Vinter.

Du känner ej den högnordiska vintern, anar ej dess oförgängliga skönhet! Och jag, stackare, som njuter däraf, kan ej skildra dig den fullt och helt. — Tänk dig ett land, där långa, vågiga kullar omsluta klara sjöar och strida älfvar, där furuhedarna breda ut sig lik oändliga pelarsalar, hvari forsarnas dån är orgelbrus, och där älgen och lon ännu dväljas i skogarnas djup. Tänk dig så detta land en vinterdag! Himlen hvälfver sin mattblå kupa öfver ett land i hvitt, ett land i brudeskrud. Du ser kullarnas linier teckna sig mjukt genom den lätta hvita slöjan, du ser sjön hvila under sitt hvita täcke, och du ser vägen slingra sig hvit mellan skogens höga stammar. Du följer den och fördjupar dig i pelarsalen. Allt är tyst, allt hvilar, blott forsens orgelbrus klingar mäktigt i den höga, kalla vinterluften. Ditt sinne fylles af andakt, ditt bröst vidgas, och som aldrig förr älskar du ditt härliga land.

Först verkar det helas egenartade skönhet så mäktigt på ditt sinne, att du blott njuter däraf, men småningom träda enskildheterna fram för din blick. — Se dock på tallen, hur väl den pyntat sig! De öfre grenarna bära en tung snödräkt, medan de undre klädt sig i lättare hvitt, tunna, fina flingor och rimfrostens blixtrande nålar. Den raka, smärta stammen har nere på sin mörka dräkt här och hvar några hvita stänk, men uppåt lyser den glänsande rödbrun i det klara solskenet. Vår tall står fritt och skådar stolt omkring

sig. Annat är det med granen. Ser du, där borta har en hel hop slutit sig tillsamman. De stå så tätt, som hade de hemligheter att hviska om. Är det månne om den rädde lille haren, den snabbe hunden och den ståtlige jägaren med sitt blanka gevär eller om älfvors och tomtars lek i den månljusa augustikvällen? Kan nog vara sommarprat. De synas ej riktigt ha glömt sommarens tid, de ha ju endast tagit en hvit öfverklädnad på. Den undre lyser klart grön och minner om varmare dagar.

Skogen lättar nu, och du kommer till en vid, öppen plats. Bak gärdesgården ligga ett par lysande röda stugor, men hvita tak har gubben vinter bestått dem. Röken, som höjer sig ur skorstenen, är hvit äfven den. Den kommer helt tung och mäktig, stigande rakt upp, men blir allt lättare och lättare, tills den alldeles försvinner. — Men se, hur det glittrar och blänker! Det är björken, som vill öfverglänsa sina syskon. Den tar väl ock priset. Stammen är hvit, hvarje liten kvist hvit. Det är hvitt i hvitt, men det är lif, det är färg öfver den. Den blir helt rosenröd vid solens kyssar och låter fröjdefullt alla sina tusen sinom tusen diamanter blixtra. Men solen är vintertid en obeständig älskare. Den drar sig snart tillbaka, och vår vackra björk blir härvid helt blek af sorg. Allt i naturen blir tystare och stillare. Skymningen sänker sig sakta ned öfver nejden. Himlens blå blir allt djupare och djupare, den ena stjärnan efter den andra tändes, och snart sofver ditt land i den hvita, hemlighetsfulla vinternatten.

Aja.

Bilder från Englands praktiska arbetsfält.

I.

Trädgårdsskötsel.

Då fordomdags, äfven för den mest begåfvade kvinna, endast lärarinnans kall stod öppet, erbjudas henne nu däremot så många arbetsfält, att svårighet uppstår vid valet; och när personliga anlag och smak tagits i betraktande, måste äfven en annan faktor komma med i räkningen, kanske den viktigaste för mången, nämligen: »Hvilken bana kan fortast föra mig till oberoende?»

Så kalladt »godt hufvud» tyckas alla människor ha nu för tiden, hur vore det eljes möjligt för dessa skaror af ungdomar att årligen gå igenom de ständigt försvårade examina, som numera fordras. Dock, det goda hufvudet, som hjälpte dem genom examensprofven, förmår ej skaffa dem en plats, ett verksamhetsfält, där de teoretiska kunskaperna kunna komma till praktisk nytta, ty det är ondt om platser och godt om sökande till hvarje post, som händelsevis blifver ledig. Hufvudsaken är därför att välja någon ej alltför nedtrampad stig. Och för kvinnan här i England åtminstone tyckes det gå bättre ju nyare, ju mera öfverraskande hennes val af sysselsättning är, eller som våra mormödrar troligen skulle uttryckt sig: »Ju galnare desto bättre». Det ligger ej längre i tidsandan att blifva »shocked at» någon hederlig sysselsättning, utan det nyaste framkallar intresse och tager ledningen. Framför allt måste man vara skicklig och väl tränad i sitt fack. Den, som t. ex. valt till sin specialitet att gå omkring i de finare husen för att klippa de högförnäma damernas knähundar eller större pudlar, måste göra detta på erkändt artistiskt sätt, och är en gång ett namn eröfradt, fattas i London åtminstone ej kundkrets. Likaså med den som valt det mer poetiska yrket att dekorera middagsborden och därigenom göra dem till en njutning för de högre såväl som för de lägre sinnena, allt måste ske con amore.

Det var dock ej meningen att tala om dessa eller de många andra af kvinnor utöfvade yrken, hvilka måhända förefalla mer eller mindre främmande för svenska förhållanden, utan det är min afsikt att beskrifva trädgårdsmästareyrket sådant det idkas af kvinnor.

För detta ändamål torde bästa sättet vara att låta »Swanley College» tala för sig själf i följande lilla beskrifning däröfver. Jag hade nämligen i somras nöjet att besöka ofvannämnda trädgårdsskola och var då äfven i tillfälle att interviewa föreståndarinnan för South Bank, inackorderingsstället eller hemmet, där de kvinliga eleverna bo under sin studietid. Vägen från närmaste järnvägsstation »Swanley Junction» går mellan bördiga nejder, välskötta fruktträdsplanteringar och vidsträckta humlefält upp till South Bank som är en blomsterhöljd villa; uttrycket kan tagas bokstafligen, ty blott taket är synligt, alla väggarna täckas med olika, graciöst slingrande klängväxter, fönster och verandor äro inramade af blommor i skönaste färgprakt, det hela i sanning en lefvande annons för innevånarnas yrke; dessa senare hafva här sina enskilda

eller delade sofrum, alla enkelt möblerade men rena och luftiga, samt gemensam förmak och matsal.

Den första vintern, 1891, då detta hem öppnades, sedan de styrande beslutit att till den redan grundade skolan för manliga elever lägga en afdelning för kvinnor, visade sig dock den engelska konservatismen ganska seg, ty endast *en* kvinlig elev infann sig, »och då hon liksom jag själf», anmärkte föreståndarinnan, »var nyss blifven änka, voro vi ett ganska dystert par, som ensamma i det tomma huset just inte tillbragte någon särdeles treflig vinter.» Redan andra och tredje året kommo så småningom allt flera, och nu kan South-Bank ej mottaga alla sökande, utan ett nytt hem är under inredning och kommer att öppnas nästa termin.

»Således, öfverbefolkning äfven på denna bana», tänker nog mången. Hvad det kan blifva i en framtid vet jag ej, men än så länge är efterfrågan på kvinliga trädgårdsmästare större än tillgången. Alla, som efter slutad kurs önska sig en plats, hafva erhållit en sådan, och ofta måste erbjudna poster afslås, emedan skolan ej har någon kompetent person för dessas fyllande; blott den som tagit fullständigt afgångsbetyg eller erhållit s. k. diplom, och sålunda genomgått de teoretiska kurserna såväl som de praktiska, kan nämligen hoppas att blifva rekommenderad till en mera ansvarsfull och inkomstbringande plats. Det praktiska arbetet, som bedrifves i de omkring hemmet liggande frukt-, grönsaks- och blomsterträdgårdarna eller i något af de tjugo drifhusen, står under ledning af sju fast anställda skickliga trädgårdsmästare, som hvar och en anför sin grupp eller arbetslag af elever. Dessa arbetslag utföra arbetet i rotation af fyra dagar, så att hvarje lag återvänder till samma arbete hvar femte dag. Äfven åt den affärsmässiga sidan af saken ägnas uppmärksamhet, i det ej allenast undervisas om bästa sättet att producera, utan äfven om bästa tillvägagåendet vid produkternas försäljning, packning och torgföring etc. Härtill komma dessutom bokföring, planritning och byggnadskonstruktion, hvarförutom hvarje elev måste föra dagbok öfver det arbete som utförts under hennes tvååriga kurs.

Ungefär fem minuters väg från South-Bank ligger själfva Swanley College, där föreläsningarna och laboratoriearbetet äro gemensamma för både manliga och kvinliga elever. Själfva byggnaden, ursprungligen ett gammalt engelskt herresäte, har af sin förre ägare fått en delvis ganska egendomlig inredning, i det salen är en fullständig ångbåtssalong, som förskrifver sig från en ångbåt på Dover-

Calais-linien, där man för åtskilliga år sedan experimenterade med att inrätta ett slags fria eller hängande salonger till förekommande af rullning och sjösjuka. Försöket utföll emellertid ej gynnsamt, uppsättningen såldes och problemet »sjösjukans förhindrande» kvarstår alltjämt, öppet för hvar och en som har lust att därmed gymnastisera sin hjärna. Åt skolans föreläsningssal ge nu dessa väggmålningar glans och färg, under det spegelglasen där emellan återge idel rosiga och solbrända anleten, då eleverna här samlas för att åhöra föreläsningarna, som hållas dels af en vid skolan fast anställd professor i kemi och botanik, dels af sju andra professorer och föreläsare, som regelbundet hålla föredrag i sina respektive fack, såsom naturvetenskap, jordbrukskemi, geologi m. fl. till trädgårdsskötselns första principer hörande ämnen. Denna senare eller teoretiska del af kursen är ej obligatorisk, men nödvändig för diplomets erhållande samt varmt rekommenderad för hvar och en som önskar inta en ställning med auktoritet, vore det endast gent emot sin egen trädgårdsmästare.

Otaliga gånger har jag hört samma yttrande från olika husmödrar, då de visat mig kring i sina mer eller mindre praktfulla trädgårdar: att, »jag tycker så mycket om den eller den blomman, men min trädgårdsmästare kan aldrig förmås att intressera sig därför».

Nej, hennes mångårige Thomas, John eller William har sin smak och sin egen lilla specialitet, och därmed får matmodern nöja sig. Icke så med den i yrket invigda härskarinnan; då hon med rent vetenskapliga skäl bemöter den konservative Thomas' argumenter, blir han så att säga slagen på sin egen mark och kan ej längre envåldigt föra spiran. Många genomgå äfven Swanley skola för att i sina egna hem kunna öfverta ledningen och ordnandet af trädgården. För andra åter är lefvebrödet målet, och finnas härvidlag flera utvägar att välja på efter slutad kurs.

Bland poster, som f. n. fyllas af f. d. elever, må nämnas föreståndarinneplatser för trädgårdar vid flera större inrättningar såsom: »Lady Somerset's hem Duxhurst», »S:t Katherine's school vid S:t Andrews», »Wycombe Abbey» m. fl. I botaniska trädgårdar ha åtskilliga funnit arbete, andra åter såsom föreläserskor och många praktisera uteslutande såsom konsulterande trädgårdsmästare, i det de utarbeta planer och förslag samt lämna råd och anvisningar åt trädgårdsanläggare. De som disponera något kapital ha på egen hand börjat s. k. »market-gardening» eller odling af torgvaror så-

som grönsaker och frukt. Att läget och kommunikationerna härvidlag måste tagas i betraktande säger sig självt, äfven att mycket trefliga små hem sålunda kunna bildas af några väninnor, som utbildat sig i yrket och sedermera välja hvar sin specialitet, ty gifves hela ens energi och omsorg åt *en* branche, t. ex. åt odlandet af champinjoner, tomater eller dylika eftersökta varor, är framgången nästan säker, såvida man rätt förstår sin sak, och det taga vi för gifvet att en elev från Swanley bör göra.

Likväl skulle jag ej vilja råda någon som ej har bestämd smak och håg för friluftslif att välja denna bana, ty den innebär utelif i alla väder och fordrar energi och uthållighet i lika hög grad som något annat arbete. Men vid genomgången kurs har man ej, såsom ofta är fallet efter andra examina, en uttröttad klen kropp att börja kampen för tillvaron med, utan det hälsosamma trädgårdsarbetet tillförsäkrar i de flesta fall sina utöfvare ett kapital af hälsa och krafter, ovärderligt för kommande dagar. Hälsotillståndet bland eleverna har under dessa år varit det allra bästa, och inga sjukdomar ha förekommit, undantagandes ett fall af mässling, som en flicka ådragit sig under påskferierna och hvilket ej spriddes vidare.

Hittills hafva blott tvenne svenskor varit inskrifna vid Swanley, och det är att hoppas att i framtiden eventuella trädgårdsmästarekandidater i Sverige ej skola behöfva gå öfver hafvet för att utbildas i ett yrke, som lika bra och billigare kunde inläras vid liknande anstalt i hemlandet, om nämligen en sådan funnes.

Till kvinnokongressen i somras hade naturligtvis äfven Swanley sändt sin representant. Såsom föreståndare för en kvinlig trädgårdsskola var emellertid hans uppträdande nästan komiskt och högst inkonsekvent. Man diskuterade ämnet trädgårdsskötsel från olika sidor och både talare och talarinnor (bland de förra själfve Dean Hole) hade med öfvertygelsens vältalighet enhälligt förordat detta yrke såsom särdeles tilltalande och lämpligt för kvinnor, då slutligen Mr X från Swanley fick ordet och helt oförmodadt började utveckla som sin åsikt att trädgårdsyrket vore högst olämpligt för fruntimmer. Emellertid kunde han ej framlägga några andra skäl för denna sin enskilda mening än att det utvecklade nästan manliga muskler hos kvinnan, och afbröts han snart af ett allmänt skratt, så man fick ej veta om mera talande skäl funnos än hans ogillande af kvinlig styrka. »Jag har sett unga flickor med hals och nacke liknande en mans», utropade han i hopp att ge en riktig schock åt

*

sitt auditorium, men det misslyckades alldeles, ty numera är det en öfvervunnen ståndpunkt att anse kvinlighet liktydig med svaghet, och ingen förståndig, praktisk kvinna ryggar tillbaka för utan upptar med nöje ett arbete, som ej allenast kurerar århundradets värsta sjukdom nervositeten, utan äfven skänker muskler lika välbehöfliga för henne själf som för en kommande generation.

Svenska i England.

Litteratur.

En herrgårdssägen berättad af *Selma Lagerlöf.*

En herrgårdssägen af Selma Lagerlöf — skymtar ej strax för inbillningen Ekeby och dess kavaljerer, ett fantastiskt skuggspel af människoöden, sällsamt lefvande och sällsamt förstorade i sagans nyckfulla belysning? Det finns månget Ekeby i Sveriges rike, mången gammal herregård med en historia, som kunde locka en diktare. Man frågar sig själf i hvilka gamla porträttbehängda salar, bland hvilka sköna damer och kavaljerer, en förgången tids barn, Saga denna gång skall hålla sitt hof.

Men herrgårdssägnen är ingen ny Gösta Berlings saga. Den är mer än något annat som Selma Lagerlöf skrifvit olik hennes förstlingsverk. I stället för ett fång vildväxande, rikblomstrande sägner, löst hopknippade, men hvar för sig betagande, är detta verkligen en enda sägen, en enda liten historia. Ur ett motiv af bisarraste art växer den ut till en själshistoria, enkelt berättad, koncentrerad, gripande. Bipersonerna — ypperligt skisserade som den gamla hushållerskan Stafva — skymma här aldrig det väsentliga. Intresset är från början till slut oupplösligt knutet vid de båda unga eller närmast vid den unga flickan »med stjärnögonen», hvars egendomliga kärlekshistoria den lilla boken täljer.

Den afgörande krisen i den unge mannens öde, olyckan som drifver honom till vansinne, är kanske väl knapphändigt skildrad. Läsaren har lika svårt som Ingrid i sägnen att identifiera dalmasenhandelsmannen, halffånig och böjd under kramsäcken, med den ypperligt tecknade sorglöse unge studenten, hvars bild haft makt att kalla henne tillbaka till lifvet, då hon låg skendöd. Den oförmedlade dubbelnaturen hos honom bidrager emellertid till stämningen af mystik öfver det hela, till den egendomliga spänningen af det själsdrama, som utspelas. Från det ögonblick då den veka, drömmande unga flickan, Ingrid med sjärnögonen, af fru Sorg väckes till medvetande af sin mission och sätter in hela sin kraft på att skingra töcknet kring den älskades själ, har berättelsen verkligen

något af dramats intensiva lif. Skildringen af Ingrids oro och längtan, då hon för en tid lämnat den gamla herrgården, skådeplatsen för denna kamp om en själ, är något af det mest gripande Selma Lagerlöf skrifvit. Därmed täflar dock slutscenen, då den vansinnige med fiolen, som han redan som barn älskat, spelar mörkret ifrån sig och flickan med stjärnögonen i det kritiska ögonblicket griper in och räddar honom ur förskräckelsens rike.

Så blir af denna underliga saga om en dåre och en skendöd en den vackraste lofsång öfver kärlekens allbetvingande makt.

* * *

Drottningar i Kungahälla af *Selma Lagerlöf.*

Ett af vår tids mest karakteristiska drag är dess historiska sinne. Förmågan att lefva sig in i en förgången periods, ett främmande folks åskådningssätt, förflytta sig tillbaka till dess lif, är allmännare nu än någonsin förr. Ej underligt då om äfven dikten vänder sina blickar mot det förflutna, om sekelslutets romantik med den från seklets början delar förkärleken för det i tid och rum aflägsna.

Dock, ämnet gör ej dikten. Vet berättaren att förflytta oss århundraden tillbaka genom en aldrig så detaljtrogen skildring, så får ej berättelsen därigenom prägeln af ett konstverk. Här som alltid kommer det an på den lefvande anda som besjälar verket.

Selma Lagerlöf hör till dem som »se med de gamla sagoberättarnas ögon», såsom det heter i en af hennes historier från Kungahälla. Med fritt begagnande af de knapphändiga historiska fakta omsmälter hon de gamla berättelser, som vi alla känna till om Olaf Tryggvason och Sigrid Storråda, om Olaf den helige och Astrid till härliga legender, hvilkas kraftigt målande stil är äkta sagostil. Läs blott skildringen af Sigrid Storrådas färd utmed svenska kusten eller af Olafs underverk! Svagast som stil är historien om Margareta Fredkulla. Den var så stämningsfullt vacker i sin första redaktion i bunden form, att prosaomskrifningen, med dess bestämdare konturer, knappast kan kallas en vinst.

Men det är ej blott nordiska sagor som Selma Lagerlöf bjuder oss. Till dem ansluter sig en samling legender från skilda håll. Nära de sicilianska legenderna från »Antikrists mirakler» står i denna samling en norditaliensk, den om Caterina af Siena. Hennes fest s dan den än i dag firas är skildrad med en lefvande förståelse af det enkla folkets känslor för »den lilla jungfrun»; och bakom skymtar i några få lefvande drag medeltidens Siena med sina fester och kapplöpningar och afrättningar på torget utanför palazzo publico ramen kring hennes ljusa bild.

Boken afslutas med en afdelning berättelser, af hvilka »Gudsfreden» har fullkomlig sago-prägel och Halstanäs-historien ansluter sig till Gösta-Berlings-cykeln. Vacker är skildringen af moderskärlekens makt i den egendomliga historien om grafskriften.

S—d.

* * *

Sagan om den sköna prinsessan Li-Hang-Tse och andra berättelser af *Anna M. Roos.*

I Anna M. Roos' nya novellsamling, liksom i den föregående, »Tysta djup», är grundtemat nästan alltid detsamma: skygg och trofast kvinlig kärlek. Grundtemat är detsamma, men författarinnan upprepar sig aldrig. Det är en verkligen beundransvärd rikedom af former i dessa små teckningar med motiv från vidt skilda tider och länder, hvar för sig konstnärligt afrundade. De vittna om den smidigaste talang, väl skolad smak och ett fint öra för stilens fordringar. Motivet från Alexandersagan är sålunda framställdt med en fläkt af de gamla krönikeskrifvarnas barnsliga förtjusning öfver krigisk ståt och med en verklig storslagenhet öfver afslutningen. Älskvärd med sin ton af lätt ironi är historien om den lilla kinesiska prinsessan; vemodigt vackra de båda medeltidsberättelserna, den om prinsessan Aldine i Provence, som icke ville »gå bort, innan hon lärt hvad det var att lefva», och den om Gyrida, dotter till fogden på Nyköpings slott, som gick i kloster för att ej blifva sin döde brudgum otrogen. Den sista, som dock delvis, i synnerhet i afslutningen, är för modern i tonen, har ypperliga om folkvisorna erinrande partier. Hör t. ex. följande:

»Så hände det en dag i maj månad, då luften var ljuflig och varm och blomstren nyss utsprungna på marken, att jungfru Gyrida mot aftonen gick ut för att se till sin faders fålar, hvilka betade på markerna utom västra stadsporten, vallade af en liten smådräng. Då hon nu, vid det att hon gick genom staden, nalkades det stora torget, hörde hon sorl och skratt från gillestugan, som låg invid S:t Nikolai kyrka. Och där utanför på en bänk under en vårgrön lind satt en ung väpnare i skarlakansröd tröja, hvilken blåste på skallmeja, medan jungfrur och ungersvenner tillsammans trådde dansen ute på öppna torget.

De höllo hvarandra i händerna och sjöngo den gamla visan:

Fröjden er af hjärtans grund
Maj är ju kommen — — —.»

Utom denna nordiska medeltidsbild och den provençalska rymmer samlingen ännu en, »Beresunthas pilgrimsfärd». Den har sin betydelse egentligen som ram kring några egendomligt vackra dikter:

»Världen är skum, och dunkla vägar vi vandra,
Själarna vilse gå, söka i ångest hvarann —»

Svagast är bokens sista afdelning, historierna »från Wiks härad», ehuru de lämna fältet öppet för den humoristiska sidan af författarinnans begåfning. I den smånätta historien om Christian Ulrik kommer den visserligen knappast till sin rätt, men framträder så mycket kraftigare i skildringen af de gamla nåderna Ehrenpreuss och Apelstubbe. Här har dock ämnet å andra sidan en tragik, som alltför mycket försummats.

Hufvudintrycket af den lilla boken blir det af en sällsynt fin och smidig berättartalang, som i samlingens bästa historier visar sig ha nått fram till konstnärlig mognad. *S—d.*

* * *

John Hall. En historia från det gamla Göteborg af *Sofie Elkan* (*Rust Roest*). Två delar.

Icke så sällan slår man ihop en genomläst modern bok med känslan af att ha kommit direkt från »la grotte de l'ennui» — för att använda G. M. Armfelts uttryck om Uppsala. Rust Roests arbeten tillhöra emellertid en genre, som har rätt litet gemensamt med den tråkiga. Särskildt de senare ha bjudit på roande figurer, och man har alltid varit tacksamt känslig för fläktarna af spirituell humor, så sällsporda inom nordisk skönlitteratur.

Förf:s område har varit salongen, gemaket, där hon rört sig med den fullkomliga säkerheten hos den, som från barnsben trådt bonade golf. Aldrig en snubblande pas, aldrig en falsk ton. Då smärtan brutit stämmans skolade välljud, har det skett på detta dämpade sätt, som blir naturligt mellan tigerfällar och gobeliner.

I *John Hall* har förf. tangerat de stora vidderna och låtit upp för nya luftströmmar. Stegrade och mer vidsträckta sympatier skola efter detta följa hennes författareskap. Ur gamla papper och memoarverk har hon bringat i dagen ett stycke kulturhistoria från flydda tider, med lifslefvande personligheter mot en färgfrisk bakgrund.

Förf. låter personerna medelst ord och gärningar teckna sig själfva och lyckas beundransvärdt väl särhålla de olika karaktererna och låta hvar och en, därtill berättigad, framstå i hautrelief. Arbetet vittnar om de trägnaste och trognaste källstudier jämte stor pietet för ideell sanningsenlighet och verkar på grund häraf med sanningens makt. Läsaren nästan häpnar lite grand vid presentationen af en så stor samling hänsynslösa egoister af båda könen och förlorar ända till hågkomsten af en traditionell falsk tro på gamla goda tider, då jagkulten icke skulle stått i flor. Med så mycket mer ökad medkänsla följer han bokens bisarre hjälte på hans säregna lefnadsbana — från göteborgsk mångmillionär till frysande uteliggare i hufvudstaden.— Men det som fängslar mest i förf:s nya arbete är icke det historiska ämnet och den konstnärliga behandlingen af detsamma — ett och annat verkar dock något långdraget, exempelvis kapitlet »Unge John på resa», och kunde koncentrerats till förmån för framställningens intensitet — utan den starka känsla för *människan* John Hall, som gjuter värme i hela romanen.

Det är inte ensamt »den höghet som ett stort lidande skänker», som gör John Hall tragiskt tilltalande i stället för ömkansvärdt grotesk; det är inte därför, att »lidandet är en ränta, som naturen betalar oss och som vi ej kunna undgå, förrän vi fått ut kapitalet», som den förolyckade »stollen», han som fått ut kapitalet, t. o. m. i osnygga lumpor, är läsaren sympatisk. Det beror helt visst på hans »egenheter som äro värre än fel», på barnahjärtat och barnaförståndet, som, känslolöst för egennyttan, alltjämt bevarar mod under motgången och »hoppas på Försynen».

Vår tids hyperästetiska andar skygga för etikens tarflighet. I boken John Hall har det etiska intagit sin rättmätiga plats, och

för sin del anser anmälaren, att arbetets värde ur denna synpunkt icke kan nog erkännsamt framhållas bredvid de rent litterära och formella förtjänsterna.

V. K.

* * *

Slättens barn. Fem berättelser af *Carl Warder.*

Nu då julen står för dörren och den litterära köplusten, som vanligen slumrar hos den svenska allmänheten, börjar vakna till lif, skulle jag vilja rekommendera en liten bok med ett halft tiotal berättelser, alla hämtade från vår världsdels fjärran öster. Namnet på boken har du här ofvan, käre läsare, och fastän författaren troligen är dig obekant eftersom han hör till de mycket unga, som nu tar sina första stapplande steg på den litterära banan, är han icke för ty en bekantskap, som det lönar sig att göra.

Född finne, måtte Carl Warder, eller den unge man som döljer sig bakom detta namn ifall det är en pseudonym, af några omständigheter, som jag ej känner, ha blifvit satt i tillfälle att på nära håll studera de egendomliga, ännu i ett slags sagolikt dunkel inhöljda trakter, som taga vid där vår västerländska civilisation slutar, eller med andra ord de stora slätternas land, Ryssland. Åtminstone väcka hans ryska bondhistorier den föreställningen, att författaren hämtat sina intryck på själfva platsen, att han själf lefvat midt ibland de enkla och osammansatta naturbarn han beskrifver och frånlockat dem hemligheten af deras språk, åskådningssätt och nationella egendomligheter. Vilda äro dessa steppens djärfva söner — läs t. ex. den med mycket lif skildrade berättelsen »Kazakens hustru» — försjunkna i vidskepelse och en förfärande okunnighet, som, då den religiösa fanatismen kommer till, kan ta sig både drastiskt humoristiska och ohyggligt realistiska former, hvilket visas i skisserna »Ikonen» och »Offret». Men äfven upphöjda tänkesätt och ädla känslor äro icke främmande för de vida slätternas halfbarbariska människor. Många fina och karakteristiska drag, som bevisa detta, lämnas oss i skildringen af »Slättens barn».

Innehållet i Carl Warders fem berättelser är således, något jag här sökt framhålla, af verkligt intresse. Att språket, som utgör det yttre skalet till den goda kärnan, inte alltid är mönstergillt, får man kanske skrifva på finskhetens räkning. Några lektioner i högsvenska skulle därför ej skada förf. Ja, låt oss hoppas att han tar rådet ad notam, så att han, då han härnäst gör en påhälsning på denna sidan Östersjön, visar sig lika hemmastadd i behandlingen af »ärans och hjältarnas språk» som i tolkningen af det ryska steppfolkets egendomligheter och typer. *L. D.*

* * *

Svedenborg om fattigvårdsprinciper.

(Insändt.)

Med anledning af den intressanta uppsatsen i Dagny om »fattigvårdsprinciper och fattigvårdarskap» meddelas här ett citat af en svensk tänkare, hvilket visar, att långt före Stuart Mill och mer än 100 år före vår tid samma principer ifråga om välgörenhet, som nu börja allmänt tillämpas, voro klart uppfattade och uttalade i vårt eget fosterland.

I Emanuel Svedenborgs sista stora verk »Den sanna kristna religionen», som utkom 1771, läses nämligen på tal om hithörande ämne följande; »Själfva det andliga uti alla gärningar består väsentligen däruti, att de utöfvas af kärlek till rättvisa med urskiljning, d. v. s., att man vid kärlekens utöfning bör utforska om man handlar af rättvisa eller icke, och det kan man inse på grund af sin urskiljningsförmåga. Man kan nämligen göra ondt med välgärningar och man kan göra godt med sådana gärningar, hvilka se ut som om de vore onda. Således gör man t. ex. ondt medelst välgärningar, då man gifver en fattig röfvare penningar, så att han kan köpa sig ett svärd, ehuru han, då han bad om hjälp — icke sade, att han ville köpa ett svärd; eller om man tager honom ur fängelset och visar honom väg till skogen och säger till sig själf: det är icke min skuld att han röfvar; jag gaf honom hjälp för det att han är en människa. Ett annat exempel: om man föder en lätting, så att han icke nödgas arbeta, men däremot säger till honom: »Gå in i en kammare i mitt hus och lägg dig i sängen; hvarför skall du trötta ut dig?» då understödjer man lättjan. Likaledes förhåller det sig, om man befordrar oredliga släktingar och vänner till hederssysslor, i hvilka de kunna göra mycken skada. Hvem kan icke inse, att sådana kärleksverk icke komma af kärlek till rättvisa förbunden med urskiljning? Å andra sidan kan man däremot göra väl medelst sådana handlingar, hvilka se ut som om de vore onda: såsom t. ex. en domare gör en kärlekens gärning när han enligt lagen dömer en missdådare till straff — oaktadt han gråter, gifver fromma löften och beder om förlåtelse, därför att han är domarens nästa — ty med en sådan dom förhindrar han honom från att begå flera brott eller från att ytterligare vara till skada för samhället, som är hans nästa i högre grad; men en domare, som frikände en sådan förbrytare, skulle väcka förargelse medelst sin orättfärdiga dom. — — — Ty äkta kärlek består uti att tro på Herren och handla rättvist och uppriktigt i hvarje gärning och syssla och i hvarje förrättning.»

Fosterlandsvän.

Föreningsmeddelanden.

Stipendier för år 1900.

Hos Fredrika-Bremer-Förbundets *stipendiekomité* finnas till ansökan lediga innan 15 februari följande stipendier:

300 kronor för universitets- eller högskolestudier (fritt stipendium).
300 » » kurs i huslig ekonomi vid fackskola (fritt stip.)
360 » » kurs i huslig ekonomi vid fackskola (Stockholms stads stip.)
360 » » kurs vid högre lärarinneseminarium (Kristianstads läns stip.)
360 » » utbildning till lärarinna i huslig ekonomi (Örebro stip.)
300 » » sjukvårdskurs (Norrbottens stip.)
270 » » kurs vid Tekniska skolan i Stockholm (Södermanlands stip.)
240 » » utbildn. till lärarinna i huslig ekonomi (Vesterbottens stip.)
200 » » sjukvårdskurs (Skaraborgs stip.)
180 » » sjukvårdskurs (Jemtlands stip.)
180 » » sjukvårdskurs (Vermlands stip.)
180 » » sjukvårdskurs (Göteborgs o. Bohus stip.)
180 » » högre utbildning i trädgårdsskötsel (Östergötlands stip.)
180 » » kurs vid Tekniska skolan i Stockholm (Malmöhus stip.)
180 » » universitetsstudier (Vesternorrlands stip.)

Ansökningar åtföljda af vidimerade afskrifter af betyg, styrkande kompetens, präst- och läkarebetyg, samt intyg utvisande inom hvilket län sökande de sista tvenne åren har varit och nu är mantalsskrifven, insändas *innan 15 februari till Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiekomité, Stockholm.*

*

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité hade tisdagen den 5 dec. anordnat ett samkväm i K. F. U. M. lilla sal, hvarvid fröken Maria Cederschiöld höll ett föredrag öfver »Rösträtten och kvinnan i England». — Efter föredraget kvarstannade en del af åhörarne och intogo en enkel supé.

*

Föreningen för välgörenhetens ordnande hade den 28 nov. kl. 7 e. m. årsmöte å K. F. U. M:s lokal, Birger Jarlsgatan 35, under ordförandeskap af öfverståthållaren frih. Tamm. Som sekreterare tjänstgjorde grefve Bengt Oxenstierna.

Öfverståthållaren meddelade ett sammandrag af årsberättelsen, hvarefter hr G. H. von Koch höll ett med talrika skioptikonbilder illustreradt föredrag. Sedan ordf. efter föredraget ägnat fru Montelius mötets tack för hennes energiska och uppoffrande verksamhet i föreningens syfte, afslutades årsmötet.

*

F. V. O. årsberättelse 1898–1899, hvilken nu utkommit är den tionde i ordningen af F. V. O. årsredogörelser. I november 1889 utfärdades nämligen det första uppropet till allmänheten, under det att efter åtskilliga förberedande arbeten föreningens centralbyrå öppnades den 2 jan. 1890. Det var en frikostig donation af bankiren C. G. Cervin, som möjlig-

gjorde arbetets upptagande vid denna tid. Årsberättelsen börjar med att tillkännagifva att denne föreningens främste gynnare och hedersledamot under året aflidit samt att hans gamla välvilja för föreningen funnit uttryck äfven i hans testamente, däri han förordnadt att 50,000 kr. skola tillfalla F. V. O. att förenas med den redan befintliga »C. G. Cervins och Jenny Cervins donationsfond» för att möjliggöra anskaffandet af en bättre lokal för centralbyrån.

Det arbete, som under de gångna åren af centralbyrån utförts, har ej varit ringa. Därom vittnar i främsta rummet den därstädes befintliga registraturen, utgörande nära 10,400 handlingar angående lika många familjer och tillsammans upptagande c:a 50,000 individer. Ur de många vältaliga siffror, som redogörelsen för öfrigt innehåller, må här några anföras. De under arbetsåret utlämnade understöden ha uppgått till 44,543 kr. hvaruti ingå kostnader för slöjdafdelningen, barnhärberget samt utlämnade lån till hjälpsökande. Dessa lån ha utgjort ett belopp af 6,078 kr., fördelade på 116 låntagare. Indirekt understöd har äfven lämnats genom utlåning af arbetsverktyg såsom symaskiner, stickmaskiner, en mangel m. m. Genom centralbyråns kommissionsafdelning har arbete anskaffats åt 156 personer, män, kvinnor och barn. Tillfälle till arbete har genom centralbyrån erbjudits i 228 olika fall. 46 barn hafva genom dess försorg utackorderats i hem på landet, och 173 personer ha beredts tillfälle att för hälsans vårdande vistas å landet eller brunnsorter. För att understödja sträfvandet för bostadsbristens minskande har F. V. O. lämnat Aktiebolaget Billiga bostäder ett till större delen räntefritt lån å 15,000 kr. Försöket att efter utländskt mönster här införa s. k. »vandrande sparkassor» har krönts med framgång, hvilket uppmuntrar till fortsatt utveckling af denna idé, för hvilken utförligt redogjorts i Dagny.

Angående F. V. O. ekonomiska ställning hänvisas till den i årsberättelsen publicerade kassarapporten.

F. V. O. styrelse utgöres f. n. af följande personer:

Öfverståthållaren baron G. Tamm *ordf.*, direktör A. G. Lagergren *vice ordf.* Ledamöter: fru A. Montelius, *centralbyråns föreståndarinna*, grefvinnan E. Cronstedt, fru A. Wallenberg, handl. A. Nachmanson, vice häradsh. grefve Bengt Oxenstierna, *sekreterare*, (efter v. häradsh. H. Rettig) direktör C. Tamm, *kassaförvaltare*. Suppleanter: fru C. Zethræus, direktör E. Beckman, baron C. H. Lagerfelt, kapten G. A. Oldberg och grossh. V. Ramstedt.

*

Föreningen Handarbetets Vänners tjugufemårsjubileumsutställning i Akademien för de fria konsterna öppnades fredagen den 24 november kl. $^1/_2$ 12.

Närvarande voro H. K. H. Kronprinsen, D. D. K. K. H. H. Hertigen och Hertiginnan af Vestergötland samt en samling särskildt inbjudna, uppgående till inemot fem hundra personer. Högtidligheten inleddes med ett tal af föreningens ordförande fru Anna Wallenberg, född von Sydow, som lämnade en kortfattad redogörelse för Handarbetets Vänners verksamhet under de gångna 25 åren. Fru Wallenberg frambar därefter föreningens tack till alla dem som på ett eller annat sätt främjat dess arbete och

hänvände sig slutligen till H. K. H. Kronprinsen med en ödmjuk anhållan att H. K. Höghet täcktes i nåder förklara utställningen öppnad.

H. K. H. Kronprinsen behagade därvid yttra: »H. K. H. Kronprinsessan, som lifligt och varmt intresserar sig för föreningens gagnande och verkligt fosterländska syftemål, har bedt mig frambära hennes hjärtliga lyckönskan, beklagande att själf genom sin sorg vara hindrad att öppna föreningens utställning. Å hennes vägnar och i hennes namn förklarar jag härmed denna utställning öppnad.»

Utställningen var ordnad i trenne stora salar och ett mindre rum i så kronologisk ordning, som förhållandena medgifvit. Efter öppnandet togs densamma med stort intresse i betraktande af de inbjudna till största delen bestående af personer, som beredvilligt utlånat föremål och utan hvilkas tillmötesgående offervillighet en utställning af denna art icke kunnat komma till stånd.

Dagen därefter voro föreningens arbeterskor af styrelsen inbjudna att bese utställningen. Fru Wallenberg framförde äfven då styrelsens tack till arbetspersonalen för dess stora andel i föreningens framgångar.

Utställningen har dagligen varit öppen kl. 10—3, från den 24 nov., till den 12 dec.; den har besökts af cirka 6,000 personer.

Fritt tillträde har beredts, förutom föreningens medlemmar och arbeterskor, följande skolor: Kongl. akademien för de fria konsterna, Tekniska skolan, Handarbetets Vänners skolor för konstväfnad och konstsömnad samt Hemmet för arbeterskor.

Dessutom har utställningen besökts af elever från Kongl. Lärarinneseminarium, Statens normalskola för flickor, Sanderska pensionatet från Ström, Brummerska skolan, Tysta skolan, Stockholms nya samskola, Södermalms elementarläroverk, Kungsholms elementarskola.

Föreningen har att glädja sig åt att utställningen har väckt stort intresse och vunnit ett icke vanligt erkännande.

Från skilda håll.

Statsborgerlig stemmeret for kvinder i Norge var ämnet för det föredrag, som fröken Gina Krog höll på kvinnokongressen i London förliden sommar. Detta tal återges nu i sin helhet i den af fröken Krog redigerade tidskriften Nylænde. Däri heter det bland annat: De norska kvinnorna äga för närvarande blott rösträtt beträffande vissa med utskänkningsrättigheten inom kommunen sammanhörande förhållanden. De äga icke en gång kommunal rösträtt. De hafva emellertid ett svagt hopp att inom en ej alltför aflägsen framtid erhålla en sådan, då icke mindre än *sju* olika förslag om denna reform inlämnats till stortinget. Från stortinget ha förslagen öfversändts till regeringen. För att få en

dylik reform genomförd fordras nämligen endast enkel majoritet, under det att för erhållandet af politisk rösträtt behöfves två tredjedels majoritet, emedan det medför en ändring af grundlagen.

1885 stiftades i Norge en kvinlig rösträttsförening. Dess program var: kommunal- och statsmedborgerlig rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män. I maj 1890 kom ett förslag om kvinnans rösträtt före i stortinget. Det gaf anledning till en mycket liflig debatt. »Det är den stora syndafloden, som är i antågande», yttrade en af stortingsmedlemmarna, en af landets biskopar. Det visade sig emellertid, att kvinnornas sak hade talangfulla förkämpar. Då det kom till omröstning röstade 44 medlemmar af 114 för reformen. Nästa gång förslaget var framme inför stortinget, i juni 1893, röstade 58 medlemmar för detsamma, och tredje gången i maj 1895 utföllo 54 röster till förslagets förmån. De politiska förhållandena i Norge under de senare åren ha emellertid varit ogynnsamma för kvinnornas sak, t. o. m. det liberala partiet har för de unionella striderna glömt kvinnornas intressen. 1897, då allmän politisk rösträtt för män genomfördes, röstade blott 33 stortingsmän för rösträttens utsträckande till kvinnorna. Förslaget kan nu icke behandlas förr än i nästa stortingsperiod 1900–1903.

*

Sophie Torma, en inom vetenskapliga kretsar mycket känd kvinlig arkeolog har nyligen aflidit i Pest i Ungern. Angående denna märkliga kvinna, som vid sin död innehade värdigheten af hedersdoktor och var hedersledamot i flera utländska vetenskapliga samfund, skrifva de tyska tidningarna bland annat. Sophie Tormas namn är kändt långt utom Ungerns, hennes fäderneslands, gränser. Nyligen har i Leipzig på tyska utgifvits ett af henne författadt värk öfver 100 i hennes ägo befintliga symboliska minnesmärken. Den 2 augusti detta år offentliggjorde Budapests Amtsblatt ett egenhändigt bref från kejsaren, hvari fröken Sophie Torma erkännes rätten att promoveras som hedersdoktor vid Klausenburger-universitet samt att erhålla det för denna värdighet erforderliga diplomet.

Fröken Torma, tillägger tidningarna, är för öfrigt ej den första kvinna i Ungern, som tilldelats hedersdoktors-värdigheten. För två år sedan utnämndes Rumäniens drottning, Carmen Sylva, till hedersdoktor vid Budapests filosofiska fakultet.

*

Kvinlig läkare vid sedlighetspolisen. Från Berlin skrifves: Vid härvarande sedlighetspolis kommer inom kort en kvinlig besiktningsläkare att anställas. Den föreslagna läkaren, hvars utnämnande är beroende af kultusministerns pröfning af hennes kompetenshandlingar, har genomgått sina medicinska studier i Zurich. Den här berörda åtgärden är till dels föranlåten af vissa upprörande öfvergrepp från sedlighetspolisens sida, som väckt stort uppseende i Berlin.

Böcker för barn och ungdom julen 1899.

Från Fredrika-Bremer-Förbundets Bokkomité.

Hertiginnan af Finland. Af *Topelius.* Pris 2: 25.

Många torde i Hertiginnan af Finland finna en gammal bekant sedan flera år tillbaka. Men för dem, som ej ännu lärt att känna denna hertiginna, vilja vi härmed presentera henne, dock ej såsom en verklig hertiginna utan helt enkelt som en finsk flicka vid namn Eva Merthen af borgerlig härkomst, född i Åbo under början af 1700-talet.

Evas sköterska, som var af häxsläkt, förespådde henne en lysande framtid. Denna spådom uppväckte storhetstankar redan hos den lilla flickan. Och då hon vid nitton års ålder blef bekant med den skotske ädlingen lord Keith, hvilken efter kapitulationen vid Helsingfors till en tid var Finlands egentlige herre, trodde hon, att hennes djärfva drömmar om storhet och makt skulle blifva förverkligade, ty Keith visade henne strax en varm beundran. Denna öfvergick snart till en brinnande kärlek, hvilken af henne besvarades med samma glöd. Men göra den borgerliga flickan till sin hustru, det vågade ej Keith för sin stolta släkt.

Eva samtyckte då till att utan vigsel flytta till Keith och blifva värdinnan i hans hus. Lycklig kände hon sig dock aldrig i denna ställning, utan plågades beständigt af sorg och blygsel öfver sig själf, hur mycket Keith än försökte att tillfredsställa henne genom prakt och öfverflöd och genom att inför andra kalla henne sin gemål.

Det var under denna tid, som Eva Merthen fick öknamnet »Hertiginnan af Finland». Men genom den behagfulla värdighet, hvarmed hon uppträdde, genom det inflytande hon utöfvade till sina landsmäns fördel och genom sin stora barmhärtighet mot fattiga gjorde hon sig så omtyckt, att »Hertiginnan af Finland» ej i längdan förblef ett smädenamn utan i andras tycke en hederstitel.

På gamla dagar ingick visserligen lord Keith morganatiskt äktenskap med Eva Merthen, men ej ens detta förmådde att höja hennes själfaktning.

Att Topelii penna är så fin och ren som möjligt, behöfver man ju ej säga. Men ämnet för denna berättelse är i alla fall sådant, att man ej gärna bör sätta boken i händerna på ungdom under sexton år.

Napoleon. Af *H. C. Bering Liisberg.* Pris inb. 9: 50.

Visserligen torde den historia, som här afhandlas, i någon mån vara känd af de flesta läsare öfver femton år, men ju närmare man betraktar den historiens hufvudperson, desto mer kommer man underfund med, att denna tål vid att betraktas, snart sagdt, hur mycket som helst, om man vill rätt lära känna både de mörka och de ljusa sidorna af hans storslagna karakter.

Det arbete, som här föreligger, gör ju ej anspråk på att vara en uttömmande historia, men det gifver oss en intressant och åskådlig bild af Napoleon själf samt en enkelt och liffullt framställd sammanfattning af hans underbara lefnadsöden och af de omhvälfningar han åstadkom i så godt som hela världens politiska förhållanden.

När boken är slutad, lägger man bort den med en känsla af verklig saknad. Man har haft riktigt roligt under läsningen af denna i själfva verket dock så sorgliga historia.

Drottning Elisabet och hennes omgifning. Historiska skildringar af *J. C. von Hofsten.* Illustrerad (7 porträtt). Pris 2: 50.

Fröken von Hofsten har äfven denna jul fogat en ny länk till den kedja af historiska skildringar, som hon i flera år arbetat på. Hon har nu lämnat våra grannriken och begifvit sig ut på längre färder för att från andra folk hämta ämnen till nya skildringar. Det är i England hon i år stannat och gifver oss nu därifrån några skisser af engelska konungar och drottningar från 1500-talet. Det är först Henrik VIII:s föga tilltalande person läsaren får göra bekantskap med. Att hans många äktenskapliga olyckor spela en stor roll i berättelsen, faller af sig själf. Ehuru de i flere afseenden äro hemska nog, hvilar dock en romantisk färgton öfver dem, och de passa därför särdeles väl i sådana skildringar för ungdom som dessa, där det historiska stoffet ej får vara för tungt och alltför mycket smaka af historisk läsebok. Förf. går sedan öfver till den unge kung Edvard VI, af hvilken hon ger en särdeles sympatisk framställning, och därefter till den »blodiga» Maria, hvars bild hon lyckats göra mycket lefvande och åskådlig. Man sympatiserar, nästan mot sin vilja, med den af naturen ovanligt vanlottade kvinnan, som förtäres af kärlek till en gemål, »i jämförelse med hvilken ett isberg skulle varit varmt». Skildringen af Maria och hennes korta, men oroliga regering är mycket underhållande. Elisabet, som efter hvad titeln angifver är bokens hufvudperson, har hittills blifvit skildrad i sammanhang med faderns och syskonens regeringar, under hvilka hennes dystra barndoms- och ungdomstid förflyter. Efter Marias död blir hon naturligtvis berättelsens medelpunkt. Man får en ganska

god bild af den kloka drottningen med de många besynnerliga svagheterna. Hennes fåfänga. ett arf från den sköna och behagsjuka modern, och hennes svaghet för smicker äro väl framställda. För öfrigt torde i allmänhet teckningen af Elisabets person och regering vara något mattare än den af hennes företrädares, i hvilken ett långt större antal anekdoter och betecknande smådrag förekomma, hvilka gifva färg och lif åt skildringen. I det hela är dock boken verkligt underhållande och vi anbefalla den på det varmaste åt alla dem som vilja gifva sina vänner bland den mognare ungdomen en god julgåfva.

Litteraturhistoriska bilder från Storbrittanien af *Tant Cissy*. Pris 2: 50.

Under de senaste åren, då intresset för litteratur och litterära studier varit i ständigt stigande hos oss, har man både i skolorna och i hemmen lifligt känt bristen på litteraturhistoriska arbeten, lämpliga att sätta i händerna på ungdomen. Flera försök hafva blifvit gjorda att afhjälpa denna brist och förträffliga urval ur våra större författares arbeten hafva bland annat blifvit utgifna till ungdomens tjänst. Biografier öfver utländska författare ha dock knappast hittills funnits på svenska och vi hälsa därför med glädje utgifvandet af föreliggande alldeles förträffliga lilla arbete. Det innehåller biografier öfver några af Englands förnämsta litterära stormän, såsom Chaucer, Milton, Shakespeare, Burns, Scott, Dickens m. fl. Dessa lefnadsskildringar äro gjorda med stor talang. Med riktig uppfattning af hvad som tilltalar de unga har förf., där så varit möjligt, framställt de personligheter hon ger oss en skildring af i deras hvardagslif; man får göra bekantskap med deras hem, deras hustrur och barn, deras tjänare och t. o. m. deras fyrfotade favoriter. Så ger hon bland annat af Walter Scotts barndom och af Dickens' förhållande till sina barn en den finaste och skäraste målning. Förf. har belyst sina hjältars lif och karakterer med en mängd lika karakteristiska som intressanta anekdoter och fina smådrag, hvilka göra bilderna så lefvande och åskådliga, så sannt mänskliga, att man känner sig helt förtrolig med dessa andens stormän. Framställningen af deras litterära verksamhet har ej blifvit ställd i skuggan af de färgrika skildringarna från deras rent mänskliga tillvaro, ty förf. behandlar äfven med reda och klarhet de litterära banor de följt och ger kortfattade, men förträffliga sammandrag af några af deras förnämsta arbeten. Förf. har i ovanligt hög grad lyckats att förena ett verkligt gediget innehåll med en lätt och ledig stil och synnerligen fängslande och intressanta detaljer. Arbetet är enligt vår uppfattning i sitt slag alldeles utmärkt och måste otvifvelaktigt räknas till de förnämsta prydnaderna för vår nyare svenska ungdomslitteratur. Vi hoppas därför, att förf. måtte fortgå på den bana hon så lyckligt slagit in på och nästa år gifva oss en fortsättning af de litterära bilder, som i år utkommit.

Af det ofvan sagda framgår, att vi på det varmaste rekom-

mendera boken som en likaså god och bildande som underhållande läsning för mera mogen ungdom. Den passar särdeles väl till högläsning i hemmen, ty innehållet är utan tvifvel lika tilltalande för äldre som för yngre.

Boken prydes af vackra porträtt af de författare, hvilkas lif och verksamhet där skildras.

Den svenska odlingens stormän. Lefnadsteckningar för skola och hem af *Ellen Fries*, fil. doktor. II. Kristofer Polhem. Olof Dalin. Släkten Tessin. Pris 1 kr.

Denna bok är n:r 2 af de skildringar af detta slag, som d:r Ellen Fries skänkt vår svenska ungdom Vi hänvisa endast till hvad vi sade om den samling som utkom för 3 år sedan: »svenska hem och svenska skolor böra med tacksamhet begagna sig af det tillfälle, som nu bjudes att låta ungdomen göra bekantskap med våra stormän på odlingens område». Särskildt skulle vi vilja fästa uppmärksamheten på lefnadsteckningen öfver den märklige Polhem, han, som icke blott lät sitt mekaniska snille syssla med uppfinningar för grufdriftens befrämjande, utan också skref uppsatser om hygien och barnuppfostran, däri han framlade åsikter och synpunkter, som man skulle kunna tro härstamma från vår tid. Bland annat uttalar han de märkliga orden: »en ung flicka behöfver rätt en så sorgfällig uppfostran som en gosse».

Boken lämpar sig utmärkt för mogen ungdom och är att rekommendera som ferieläsning.

Om Erikskrönikan. *Ett historiskt epos från folkungatiden.* Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs högskola af *Gustaf Cederschiöld.* Pris 1: 75.

Med folkungaättens öden hafva förvisso både äldre och yngre af den bildade allmänheten alltifrån barndomen varit förtrogna. Hvem har ej hört talas om oenigheten mellan Waldemar och Magnus Ladulås och om de blodiga striderna mellan konung Birger och hans bröder? Med hvilken rörelse har man ej en gång lyssnat till de spännande berättelserna om Håtunaleken, om Nyköpings gästabud, om Torgils Knutsons och den unge prins Magnus Birgersons öde! Få tilldragelser i vår historia äro väl framställda med sådan klarhet och liffullhet som dessa samt med en sådan åskådlighet och rikedom på detaljer. Alla dessa skildringar, som vi hört i skolan eller läst om i Fryxells berättelser och andra historiska arbeten, äro hämtade just ur den gamla Erikskrönikan, som vi alla hört talas om, men som så få känna och hvilken prof. Cederschiöld nu utgifvit i nysvensk dräkt.

Krönikans berättelser äro ej af utgifvaren återgifna utan afbrott, ej heller i sin ursprungliga form, utom på ett och annat ställe, där den gamla diktens rimmade verser äro öfversatta till nysvensk vers. Största delen af berättelserna äro omskrifna på prosa och utgifvaren inskjuter öfverallt anmärkningar rörande förf:s tro-

värdighet, jämförelser med andra skrifter från samma period samt förklaringar öfver detaljer, som kunna förefalla dunkla. Det intryck man erhåller af berättelsens innehåll försvagas otvifvelaktigt genom inflickandet af alla dessa kommentarier, ehuru arbetet utan all fråga genom dem vinner i vetenskapligt värde.

Vi äro öfvertygade om, att det skall bereda den mognare ungdomen ett verkligt nöje att göra bekantskap med den källa, ur hvilken historieskrifvarna hämtat de dramatiska och gripande scener ur Folkungarnas historia, som fängslat generation efter generation, synnerligast som krönikan innehåller många mindre bekanta detaljer ur lifvet för 600 år sedan.

Resa i Afrika *genom Angola, Ovampo och Damaraland* af *P. Möller.* Pris 4: 75.

Den resa, som herr P. Möller 1895 företog genom ofvannämnda länder och som han skildrar i föreliggande arbete, omfattar några af västra Afrikas minst kända och till följd däraf äfven minst civiliserade trakter. Allt är ursprungligt: natur, folk, djurlif. Det senare skildras af förf. med tydlig förkärlek, och han lyckas också att väcka läsarens synnerliga uppmärksamhet och intresse för detsamma. De vilda djuren, som ännu ej blifvit jagade från dessa trakter genom inflyttningen af hvita och den därmed följande uppodlingen af landet, ströfva omkring öfverallt i stora skaror. Synnerligen talrika äro antiloperna, af hvilka en stor mängd olika arter förekomma. De vackra djurens lefnadssätt och vanor äro lifligt skildrade, och de många afbildningarna af de egendomligaste arterna gifva lif och realitet åt skildringen. Förf. är naturligtvis ifrig jägare, och många och spännande äro de jakthistorier han berättar. Natur och folk äro likaledes lifligt och åskådligt skildrade. Att framställningen dessutom är korrekt, känner man sig fullt öfvertygad om. Stilen är i ovanligt hög grad lättflytande, enkel och behaglig. En mängd onödiga detaljer om utrustningen, längden af hvarje dagsresa och dylikt, som ej sällan förlänar sådan tyngd åt reseberättelser, har förf. med säker takt och smak undvikit eller förstått att göra — där de förekomma — tilltalande för läsaren.

För mogen ungdom passar arbetet särdeles väl, ty det är mycket instruktivt och därjämte så underhållande, att det väl bör kunna uppväga de s. k. äfventyrsböckerna.

Illustrationerna äro talrika och särdeles vackra.

På förbjudna vägar af *A. Henry Savage Landor.* Resor och äfventyr i Tibet. Öfversättning från engelskan. Med 116 illustrationer och en karta. Pris inbunden 9 kr.

Då den unge mr Landor tillkännagaf, att han lyckats intränga i Tibet till den heliga staden Lassa, där ännu ingen europé före honom varit, men upptäckts, torterats och sändts tillbaka öfver gränsen, satte man i England ingen lit till hans utsago. Geographical Society förklarade rent ut, att han aldrig varit där. År 1898 utkom

emellertid i England »På förbjudna vägar», i hvilken han med stor noggrannhet och detaljrikedom skildrar sin resa genom det för europeer så godt som tillslutna Tibet. Boken är mycket intressant, men uppfylld af rysliga skildringar uti ord och bild af den gräsliga tortyr han säger sig ha undergått. Frånsedt detta och oaktadt man ej vet, om förf. är fullkomligt sanningsenlig, kan ju boken läsas med intresse af ungdom på 16—17 år.

Bakom spegeln och hvad Alice fann där. Af *Lewis Carroll.* Med teckningar af *John Tenniel.* Öfversättning från engelskan af *Louise Arosenius.* Pris 2: 25.

Denna lilla bok, som ingår såsom n:o 55 uti serien P. A. Norstedts ungdomsböcker, är af författaren till »Alices Adventures in Wonderland», hvilken förra året utkom i svensk öfversättning. Den lilla Alice, som i denna förra bok föll i sömn och i drömmen upplefde allehanda märkvärdiga äfventyr med konungar, drottningar och de öfriga korten uti en kortlek, har i denna nu utkomna ungefär samma slags fantastiska samtal med pjeserna i ett schackspel. Boken, i sitt hemland England mycket spridd och utgifven i stora upplagor, är roande för barn med lifig fantasi, och ehuru mycket af det speciellt engelska i boken torde vara onjutbart eller åtminstone svårbegripligt, kan den nog läsas med intresse af utvecklade barn från 10 års ålder. Öfversättningen är mycket god, ehuru man först blir något häpen öfver en svensk vers af följande lydelse:

> Det brynigt var, och slidig måv
> På vägarn muntert gyrade —
> Slank var hvarenda borogåv,
> Och villa grunen gyrade —.

Men man får hoppas, att barnen sentera den och anse den som ett slags gåta, hvars uttydning också verkligen medföljer.

Berättelser af *Susan Coolidge.* Öfversättning från engelskan af *E. Silfverstolpe.* Pris inb. 2 kr.

Susan Coolidge är väl känd som författarinna till flere omtyckta barnböcker, såsom »Katy i hemmet», »Katy i skolan» m. fl. Dessa nya berättelser — 9 till antalet — äro ganska underhållande. Särskildt vilja vi såsom roande framhålla »Tanten på Sko», den snälla gamla fröken Lavinia, hvilken hade till uppfostringsprincip, att barn aldrig böra straffas med aga eller strängt behandlas, utan att man bör vädja till deras omdöme och med öfvertygande skäl leda dem. Då nu miss Lavinia helt plötsligt fick sig anförtrodd vården om fem unga vildbasare, tillämpade hon naturligtvis sitt system på dem, och roande ur pedagogisk synpunkt äro verkligen samtalen mellan den gamla damen och de ostyriga, munviga ungarna, hvilka icke alls se saker ur samma synpunkt som hon och därför ej heller känna sig förpliktade att lyda. Allt i det fredliga hemmet vändes, på amerikanska barns sed, upp och ned, och när så miss Lavinia en dag återvänder från ett besök i Boston, finner hon hela

huset i uppror, salongstrymån sönderslagen, ekskänken sönderkarfvad och trädgården halft uppbränd. Utom sig öfver en sådan syn, griper hon, glömsk af sina pedagogiska åsikter, fast i brottslingarna, skakar en och ger den andre den örfil, som läsaren en lång stund själf önskat få utdela. Resultatet blir oväntadt godt, frid och ordning återvända, men berättelsen slutar med att miss Lavinia ändå påstår sig ha rätt i sak, ty, säger hon: »sådant skall inskärpas redan då barnen äro sex veckor gamla, och dessas uppfostran var redan förut förstörd», en åsikt, från hvilken det ju står en hvar fritt att hysa afvikande mening.

Den lilla berättelsen »Julstrumporna» är också täck och handlar om en liten gosse, som fick en stor bit pannsocker till julgåfva och, ovan som han var vid sötsaker, ansåg denna som en så stor skatt, att han ej nändes äta den strax. Men han gaf dock till slut bort den med godt hjärta.

Berättelsen torde under jullofvet glädja 10—12-åringar.

Tip Cat eller **En vän i viken.** Af förf. till Laddie m. fl. Öfvers. från engelskan. Pris inb. 3 kr.

Tip Cat är en förtjusande bok, fin och vacker, underhållande och rolig — köp den åt ungdom på 14, 15 år. Mera behöfde vi icke säga om boken, ty vi tro ej, att någon, som följer rådet, skall känna sig besviken; men då en köpare, äfven då det gäller böcker, ej alltid nöjer sig med ett allmänt omdöme, vilja vi i korthet redogöra för bokens innehåll.

Letty och Sybil äro två små systrar, så små att de ej ännu kunna läsa; deras stora bror Dick är »riktigt fullvuxen» och studerar i Oxford. Far och mor ha dött i Indien, och syskonen bo hos sin farfar, som de mycket älska. Denne farfar har emellertid underlåtit att underteckna ett testamente till förmån för de tre syskonen, hvarför hela förmögenheten öfvergår till farbror Tom. Barnens far har nämligen förslösat sin del af fädernearfvet i Indien. Farbror Tom är en ganska beskedlig man, men hans hustru är en sådan där genomelak person, som engelska ungdomsböcker bruka bjuda på. Den unge Dick skall nu försörja sig själf och sina små systrar. Han flyttar med dem till en landsortsstad, där han blir notarie hos en gammal jurist. Det är en verklig glädje att nu stifta bekantskap med de muntra små flickorna! De finna sig utmärkt hos specerihandlaren, där Dick inackorderat dem. De finna ett stort nöje i att hälla risgryn i burkar och att resa omkring med herr Tysoe och expediera socker och kaffe åt hans kunder. De ha mycket roligare än i London. Men stackars Dick får arbeta duktigt och strida tappert mot fattigdom och försakelse. De små systrarna göra emellertid bekantskap med »Tip Cat», en gammal underlig herre, som snart kommer underfund med, att de små äro barn till den kvinna, som varit hans ungdoms älskade. Han tar dem med på ett besök till sin landtgård, och där befinna de sig som i ett sagoland. Dick måste emellertid göra nya anstäng-

ningar. Till sist bli både han och systrarna sjuka — men då kommer Tip Cat och tar syskonen hem till sig, där de bli vårdade på bästa sätt. Tip Cat, som är rik, vill nu, att Dick skall fortsätta sina studier i Oxford på hans bekostnad, men Dick är stolt och säger nej — han vill arbeta för sina små systrar. Men Tip Cat är en klok gammal man, han vinner den unga Kathie till bundsförvandt och hon föreslår Dick att resa till Oxford. Boken har nämligen också sin lilla kärlekshistoria: den blida Kathie har länge varit föremål för den stolte Dicks varma kärlek.

Händelserna äro, som man ser, mycket enkla, men de äro framställda på ett så hjärtevinnande och humoristiskt sätt, att man med stor saknad skiljes från de tre syskonen. Lyckligtvis kan man läsa boken omigen.

Den unge träsnidaren. En bild från forna dagar af *Austin Clare.* Pris 3: 25.

Denna »tidsbild» är byggd på ett historiskt underlag, om än åtskilligt däri bär diktens prägel. Den unge träsnidaren, hvilken framträder för oss i en mycket idealisk skepnad, bär namnet Grinling Gibbons och är alltså samme man, som utfört de konstrika träsniderierna på korstolarna i S:t Pauls katedral i London. Han är alltigenom en ädel yngling, full af entusiasm för sin konst, i hvilken han, under förföljelser, fattigdom och umbäranden af alla slag, söker att allt mer utbilda sig. Trots sin framstående förmåga förblir han dock länge obemärkt, och hans nära nog enda afnämare är en gammal girig jude, som, för att så mycket som möjligt pressa ner priset på hans konstalster, låtsar sig vara allt annat än angelägen om dem. Gibbons' lif är uppfylldt af barmhärtiga och ädelmodiga gärningar, och särskildt tilltalande beskrifvet är det ömsesidiga förhållandet mellan honom och den stackars lille fiolspelande savojarden Silvio.

Då handlingen, som försiggår i London, har till bakgrund en mycket dyster period i den stora stadens historia, nämligen peståren 1664—66 och den därpå följande förfärliga branden, får man ej vänta, att de bilder, som framställas, skola vara af det ljusa och glada slaget; tvärtom är det ofta tämligen hårresande äfventyr och situationer vi få vara med om. Man skulle kunna anmärka att, särskildt mot slutet, händelserna ibland bära ett något gammaldags och kanske mindre sannolikt tycke, men ändan i boken är alltigenom den bästa. Det onda framställes som ondt och det goda såsom godt, och man gläder sig af hjärtat, när, trots alla vedervärdigheter, den unge Gibbons får sina ädla gärningars lön och blir dragen fram i ljuset af Sir Christopher Wren, S:t Paul-katedralens i London skapare. Wren presenterar honom äfven vid Karl II:s hof, där Gibbons efter nya motigheter ändtligen kommer i åtnjutande af fullt erkännande och utnämnes till konungens hofsnidare.

Förenad med sin hjärtans kär, hvars lif han med fara för sitt eget räddat under den stora branden, framlefver han sedermera lugnare dagar och får i ro ägna sig åt sin konst.

Öfversättningen är ledig och osökt, som man är van att finna den, när den är verkställd af H. Flygare. Vi tro, att boken blir en mycket intresserande lektyr för ungdomar, både gossar och flickor, mellan 12—16 år.

Stadsflickor på landet af *Hedda Anderson.* Pris 2: 25.

Den af barn och ungdom, äfvensom af deras mödrar redan sedan långt tillbaka afhållna och värderade författarinnan, säger i sitt företal, att hon anser ändamålet med boken vunnet, ifall genom den hos uppväxande flickor »i någon mån väckes aktning och intresse för ett stilla hemlif och för de husliga sysslor, hvilka därmed höra tillsammans», och när skildringar från hvardagslifvet äro genomandade af en sådan friskhet och arbetets glädje, som här möter läsaren, hoppas och tro vi, att de ej förfela sin verkan på ofördärfvade, ännu för goda intryck mottagliga själar. I sanning lyckliga äro de sex inackorderade flickorna i boken, hvilka råkat så väl ut och fått komma till ett så hemvarmt ställe som Granliden med dess enkla, fromma, af den myckna humbugen i världen så oberörda innevånare!

»Man har inte roligare än man gör sig», lyder ju ett ordspråk, som väl kan tillämpas på hvardagslifvet inom Granlidsfamiljen. När arbetet utföres med lif och lust och med ett verkligt begär att få lära sig något för att man sedan skall kunna bli nyttig i lifvet, då blir det roligt både att baka och slakta, tvätta och stryka, i synnerhet när läromästarinnan är så förträfflig som fru Alin, hvilken tycks hafva både hufvud och hjärta på rätta stället och alldeles vet, hur hon skall bäst taga sina ungdomar.

Ena dagen får ungdomsskaran följa den kloka husfrun omkring i ladugård och svinhus, en annan dag är trädgården undervisningslokal, en tredje tvättstugan o. s. v. Och dessemellan göras små uppfriskande utflykter; man firar födelsedagar, eller man enas om att bekosta och anordna en liten bjudning för fattiga barn. Beskrifningen på denna sistnämnda synes oss särskildt mästerligt funnen. Det är som vore man själf med och hörde och såg de små blyga, tafatta barnen, som så småningom tina upp af all glädje och vänlighet, så att de blifva riktigt underhållande i sin naiva meddelsamhet. Af några små äfventyr, som alla sluta lyckligt, kryddas också berättelsen.

Väl dryg plats hafva kanske maträttsbeskrifningarna fått i den ena af flickornas bref till hemmet.

Innehållets beskaffenhet är sådant, att det bäst synes passa för 15—16-åriga flickor, men den lättfattliga berättarestilen gör den nog njutbar äfven för 11—12-åringar.

En liten yrhätta (Miss Bobbie) af *Ethel S. Turner*. Öfversatt af *Mathilda Langlet*. Pris 1: 75.

Såsom vi veta, hälsas Ethel Turners böcker med jubel af våra 12—13-åringar, och detta är ej att undra på, då de ju kännetecknas af en mycket liffull stil, späckad med kvicka, lustiga vändningar, och då förf. därjämte sätter barnen in i förhållanden och låter dem vara med om äfventyr, som äga det okändas hela mystiska charm. Men vi kunna ändock ej gifva hennes berättelser vårt odelade erkännande. Vi sakna i dem understundom den ädla finkänslighet och takt i talesätt och åskådning, som man så gärna vill finna hos förf. till böcker för barn och som så väl kunna förenas med en ytterst lekande och fängslande berättarestil. Det är ej alltid, som det mindre goda eller dåliga hos Ethel Turners små hjältar och hjältinnor klart och oförbehållsamt stämplas såsom sådant, utan det förefaller, som hade förf. benägenhet att blunda för ett och annat, blott därför att det tager sig lustigt ut.

Dessa omdömen gälla nu särskildt förf:s senast till svenska öfversatta bok: »En liten yrhätta», hvilken handlar om en tämligen brådmogen elfva-årig flicka, som blir inackorderad i ett prästhus i Sydney och får till kamrater fem ostyriga, moderlösa pojkar. I början bemötes hon af dem med både misstroende och ringaktning, men inom kort förskaffar hon sig en oberoende och framskjuten ställning ibland gossarna genom att ej stå dem efter i upptåg af alla slag. Ett af dessa slutar så, att hon ej törs stanna kvar, utan rymmer hals öfver hufvud. Efter att i tre, fyra dagar ha försökt sig på att förtjäna sitt bröd såsom barnflicka, kommer hon åter till prästgården, där pojkarna nu mottaga henne med jubel. Så småningom förvärfvar hon sig äfven en väninna i en liten rik, bortklemad flicka, som bjuder henne såsom sällskap med sig till en kurort i bergen. Därifrån skildras nu lekar och äfventyr, som ibland äro af mindre tilltalande art, såsom när »yrhättan» leker att hon har lungsot, häller rödt bläck på näsduken, hvilket skall föreställa upphostad blod, och till sist hittar på »att kläda sig till lik», hvarmed hon skrämmer jungfrun, Birgit, så att denna »får ett anfall af sina bästa spasmer».

Önskvärdt hade varit att förf. eller öfvers. utmönstrat några sådana mindre lämpliga uttryckssätt och skildringar. Öfversättningen är god.

Kamrater emellan. Berättelse för unga flickor. Bemyndigad öfversättning från danskan af *Elisab. Kuylenstierna*. Pris 2 kr.

Mycket beröm har ofvannämnda arbete skördat af den danska pressen, och vi äro ej ovilliga att till en viss grad instämma i dessa loford. Händelserna äro särdeles friskt och ledigt berättade, och de unga flickor, med hvilka vi göra bekantskap, äro i allmänhet mycket roligt och bra tecknade.

Vi skulle dock vilja reservera oss något i fråga om den danska pressens beröm öfver bokens frihet från all pedagogisk tendens.

Vi tro ej, att det skulle skadat en berättelse för unga flickor, om den varit åtminstone så pass pedagogisk, att den ej hade framställt som någonting helt naturligt, att seminarieelever — fullvuxna flickor — gifva sin föreståndarinna och andra sina lärarinnor öknamn såsom »hönan», »benrangelsmänniskan» m. fl. Det är nämligen i ett läroverk för utbildandet af lärarinnor, som förf. låter detta oanmärkt passera. Ändan i hela detta läroverk tycks i alla afseenden vara mera fri, för att ej säga ytlig, än önskligt vore. Har förf. härmed velat ge en teckning af en viss sorts skollif, må det stå för hennes räkning. Boken är dock på det hela ganska rolig och flera episoder utmärkt bra och naturtroget skildrade, såsom examensfebern före afslutningen m. fl.

För unga flickor torde »Kamrater emellan» bli en omtyckt nöjesläsning.

Öfversättningen är särdeles väl gjord.

Lykttändaren. Af miss *Cummins.* Öfversättning af *Signild Wejdling.* Pris 4: 75.

Helt visst skall mången mammas anlete lysas upp af belåtenhet, då hon får återse den gamle Lykttändaren, som var henne så kär i hennes ungdomsdagar; och säkert tillrar hennes glädje, då hon finner, hur på allt sätt förfinad hennes vän blifvit, sedan hon såg honom sist. Hans svenska, som då var ganska knagglig, är nu ren och vacker. Det märks inte alls, att han är från ett främmande land. Och hans tal äro understundom litet mindre långdragna, hvilket betydligt ökar behaget i hans framställningssätt.

Vi hafva skäl att vara verkligt tacksamma, att denna goda gamla bok kommit till heders igen. Dess innehåll är så rent och fromt och tillika så liffullt och underhållande, att det ej kan undgå att tilltala både gammal och ung.

Man kan ej gärna önska en ung flicka, öfver 13 år gammal, ett nyttigare och behagligare sällskap på lediga stunder än den gamle Lykttändaren. Måtte han få blifva en välkommen julgäst i många hem!

Fem små fågelungar. Berättelse för smått folk. Af *Agnes Giberne.* Pris inb. 1 kr.

Det är fem små fader- och moderlösa barn, som här kallas fem små fågelungar. Från Indien, där deras föräldrar bott, blifva de vid dessas död förda till Europa till sin mormor. Och det är deras stilla lif på landet hos mormor, som här beskrifves. Hela berättelsen är mycket enkel och from. Mest torde den tilltala 7- à 9-åriga småttingar.

Sven Bidevind. Skolhistorier af *Bernt Lie.* Öfversatta af *J. C. v. Hofsten.* Pris 2: 75.

Denna bok innehåller ej blott, som man af titeln kunde tro, skolhistorier, utan ock berättelser från Nordlanden, från lapparnas

och fiskarnas lif. Dessa senare berättelser stå utan jämförelse högt som ungdomsläsning. Ett par af dem äro rena mästerstycken både hvad innehållet och framställningen angår. Vi tänka på »Skårungen», pojken, som för första gången fick följa med på Lofotfisket, och på »Laras och Hanas», de två lappbröderna, som gingo skilda vägar i lifvet, men aldrig kunde undvara hvarandra. — Hvad skolhistorierna angår, så äro de friska och deras hjältar verkliga pojkar — men mycket råa äro dessa pojkar. Det förefaller fast otroligt att en pojke i latinskolans 6:te klass blir så utskrattad och hånad af en lärare, klasskamrater och småpojkar, blott därför att han är från landet, har drumliga fasoner och grofva kläder. Vi tro, att det vore till förmån för boken om berättelsen »Herr Finsdal» vore helt och hållet utesluten. Karaktersdragen hos de olika gossarna äro utmärkt tecknade; så den stackars Sven Bidevinds samvetsförebråelser och fruktan för straff samt den rättsinnige Anton Bechs öppna mod och dolda hjärtevärme och finkänslighet. Detta är i hög grad tilltalande. Naturligtvis förekomma också fuskhistorier, och enligt pojkars vanliga sätt att döma vill en verkligt hederlig pojke ej fuska för att rädda sig själf — men hur blank han än håller skölden för egen del, så när det gäller att frälsa en kamrat, då både fuskar och ljuger den blanka sköldens ägare utan betänkande. Vi hade önskat, att den för öfrigt så präktige rektorn sagt några vägledande ord i den riktningen. Bland lärarna finnas många original både gamla och unga, som nog äro tecknade efter naturen — fastän vi nästan trodde, att de i »middelskolens» dagar endast voro gamla kulturhistoriska bilder. Emellertid skiljas vi från både lärare och lärjungar med den bestämda känslan, att den manlige, karaktersfaste rektorn och den modige, i grunden finkänslige Anton Bech äro skolans starkaste makter. — Öfversättningen är god. Boken rekommenderas för ungdom från 14 år.

Mina systrar och jag. Berättelse af *Tine van Berken.* Öfvers. från holländskan af *Julia Kjellman-Göranson.* Pris 2: 50.

Det föreställes vara en skolflicka, som här berättar sin så kallade »lefnadshistoria», hvilken dock endast innefattar tiden från hennes fjortonde år tills hon gått ut ur skolan och fått anställning som lärarinna.

Men hur naturlig den skolflickton än är, som här är anslagen, märker man dock tydligt, att ej ett barn utan endast en erfaren författarinna kunnat åstadkomma ett så godt arbete som detta.

Man följer med verkligt intresse den unga flickans utveckling till en förståndig och bra människa från att vara en tanklös, fåfäng och tvärsäker ungdom i slynåren. Och man känner så väl igen de frestelser, som hota att skada hennes i grunden goda karakter.

Hennes systrar äro också mycket bra tecknade; men de äro endast bipersoner bredvid det lilla pigga *jag*, som framträder med så bestämda anspråk på att vara hufvudperson.

Vi äro öfvertygade, att boken blir en icke blott roande utan äfven ganska nyttig läsning för 14—16-åriga unga flickor. Öfversättningen är mycket väl utförd.

Mina syskon. Berättelse för unga flickor af *Katharine Tynan*. Öfversättning från engelskan af *E. Silfverstolpe*. Pris 2: 50.

Denna bok följer i ordning efter Susan Coolidges *Berättelser* i Nytt Bibliotek för barn och ungdom, men är icke lika god. Boken är skrifven för ungdom, men ehuru fullkomligt oskadlig, innehåller den icke mycket intressant för den svenska ungdomen, hvilken, om den läser sådana intetsägande böcker, åtminstone borde njuta deras svaga arom på grundspråket. I boken förekomma flere älskande par, alla hyggliga och snälla, men förgäfves söker man efter något spår af individualitet, hvarigenom det ena skulle skilja sig från det andra. Tämligen stora osannolikheter förekomma ock i händelsernas gång.

Solstråleberättelser af förf. till »Hur man fångar en solstråle». Ny följd 1—2. Öfversättning från engelskan af *Jenny Engelke*. Pris 1: 25.

Dessa berättelser, af hvilka n:o 1 bär titeln »Rosor och törnen» och n:o 2 »En dröm» äro mycket spridda i sitt hemland, England. Den nya följd af dessa berättelser, som nu utkommit, torde för sitt rena, allvarliga innehåll kunna rekommenderas åt de unga, som icke uteslutande tilltalas af s. k. roliga böcker. Öfversättningen är god och priset billigt.

Passar för barn från 14 år.

Bland granar och palmer. Berättelser af *Ernst Evers*. Öfversättning från tyskan. Pris kart. 1: 50.

Denna från tyskan öfversatta bok innehåller fyra kortare berättelser, där en allvarligt religiös lifsåskådning gör sig gällande. Den första af dem är måhända den mest anslående; i allmänhet hvilar det något enformigt och långtrådigt öfver dem, men anden däri är god och ren och öfversättningen ganska vårdad.

Passar för 15—16-åringar.

Helsinge-sägner berättade af *Vilhelm Engelke*. Pris 1: 25.

Åtskilliga af ofvannämnda sägner hafva förut varit införda på bygdemål i »Svenska landsmålsföreningens tidskrift». Men väl förtjäna de att äfven få uppträda i den högsvenska dräkt, som författaren här bestått dem. De äro nämligen både roliga och utmärkt väl berättade, dessa sägner; och en god karakteristik utgöra de af den norrländska allmogens på en gång tröga och fantasirika skaplynne.

För barn är boken ej skrifven. Men vi äro öfvertygade, att de flesta unga öfver 15 år med mycket nöje skola läsa dessa både intressanta och instruktiva sägner från Helsingland.

Barnbiblioteket Saga.

I. Svenska folksagor af *Fridtjuv Berg*. Första samlingen. Med 108 teckningar af Elsa Beskow, Jenny Nyström, V. Andrén, Karl Aspelin och Edv. Tornström.

II. Robinson Kruse. Berättad för Sveriges ungdom af *Henrik Wranér*. Med teckningar af Gerda Tirén.

III. Sagor ur Tusen och en Natt, berättade för Sveriges barn af *Anna Wahlenberg*. Första samlingen. Med originalteckningar af Louis Moe.

Såväl idé som utförande äro i detta företag goda. De gamla välkända svenska folksagorna äro väl berättade, på ett klart och enkelt sätt, och illustrationerna till dem äro i allmänhet goda, de af Elsa Beskow alldeles förträffliga. Jenny Nyström är här mera till sin fördel än hon på länge visat sig. — Robinson Kruse är också ledigt och tilltalande berättad, och detsamma kan sägas om sagorna ur Tusen och en Natt, ehuru man i fråga om dem kunde ha önskat något mer af poesi i framställningen. Äfven i Louis Moes teckningar, hur förtjänstfulla de än äro, saknar man den fantasiens skimmerprakt, som tillhör den österländska sagovärlden.

I fråga om de svenska folksagorna skulle vi vilja framställa den anmärkningen, att det kunde ha varit skäl att göra några förkortningar och variationer vid de parallelställen, som i dessa folksagor alltjämt förekomma. Hvar och en, som berättat för barn, vet att de bli något otåliga, ifall man låter en person tre gånger tätt efter hvartannat hålla precis samma långa tal till olika personer, — såsom t. ex. i »Prins Hatt under jorden» med dess många parallellt löpande episoder.

Barnbiblioteket Saga utkommer med 22 häften om året till ett pris af endast 10 öre häftet eller 2 kr. för årgång; hvar och en af de tre här föreliggande vackert inbundna delarna kostar 1: 25. Hela företaget är värdt all uppmuntran såsom ägnadt att bland Sveriges barn sprida verkligt god och underhållande litteratur till särdeles billigt pris.

Till Nordpolen och jordens centrum af *Frank R. Stockton* Öfvers. från engelskan af *H. Flygare*. Pris 2 kr.

Denna bok af den amerikanske författaren Frank Stockton är en spännande och fantasifylld berättelse à la Jules Verne om märkvärdiga upptäckter på geografiens och elektricitetens områden samt en framställning af ingeniörssnillets triumfer. Vägen till Nordpolen går ej öfver utan under isen, och sedan man blickat in till jordens medelpunkt flere mil medelst den artesiska ljusstrålen, som äger förmågan att genomtränga fasta kroppar utan att förorsaka något hål, sänkes man ned medelst en elektrisk hiss för att hamna på en ofantlig diamant, hvaraf jordmedelpunkten tycks bestå. Ehuru experimenten ju äro ytterst bisarra och fantastiska, följer man med intresse den målande framställningen. Boken har äfven en humoristisk typ,

mrs Sarah Block, som följer sin man till Nordpolen, oaktadt, som hon säger, »hon inte kan tänka sig något ömkligare än en änka med polargikt».

Boken blir säkert en kärkommen julklapp för ungdom, särskildt gossar från 14 år.

Genom mörka dalar af *P. D. v. Blomberg*. Öfvers. från tyskan. Pris kartonerad 1: 50.

Denna bok utmärker sig för den kristliga anda, som genomgår skildringen af huru ett ungt, nygift handtverkarfolk från landet uti England söker finna en bättre ställning i London, och sedan de utan eget förvållande blifvit fattiga och råkat i stor nöd, erhåller mannen plats på ett till Australien destineradt fartyg. Han hinner endast skrifva till hustrun ett kort bref, hvari han ber henne vara vid godt mod och anvisar henne, hvart hon skall vända sig för att utbekomma en del af hans aflöning. Brefvet förkommer, och Ester, drifven till förtviflan och för att stilla sitt lilla gråtande barns hunger, tar en småsak från sitt värdfolk för att pantsätta den och så få bröd. Tillgreppet upptäckes, men domaren rörs af medlidande och vill ej afkunna någon fällande dom. Nu följer skildringen af Esters lif intill den stund, då hennes man återvänder och de båda finna igen hvarandra.

Boken är ganska underhållande och kan rekommenderas åt ungdom på 14—16 år.

Indiankriget, Amerikanska gränsmarkshistorier af *Konni Zilliacus*. Pris 3: 50.

En indianbok med ett mycket underhållande och spännande innehåll och betydligt bättre skrifven än de flesta af sina stamsläktingar. Likväl ej att förlikna vid Coopers berättelser från Amerika.

I rödskinnens våld. Af *Mayne Reid*. Pris 1: 50.

Den historia, som här berättas, är förlagd till ett område i södra Amerika vid namn El gran Chaco, hvilket ända hitintills förblifvit de krigiska rödskinnens tillhörighet. En hvit man hade knappast beträdt dess mark, då en naturforskare från Filadelfia helt oförskräckt uppträdde ibland dem. Denne bygger sig en villa midt i landet, slår sig lugnt ned där med sin familj och lefver under fem år ett lif af den mest ostörda lycka.

Men en dag, då han, åtföljd af sin fjortonåriga dotter och en gammal trotjänare, rider ut för att samla växter, blir han plötsligen mördad af en ung indian, hvilken också bortför hans unga dotter för att göra henne till härskarinna öfver sin stam.

Den tröstlösa makans enda son, dennes fosterbror och den gamle trotjänaren draga då ut för att uppsöka och befria den unga flickan ur rödskinnens våld. Detta lyckas dem också efter många

äfventyr. Och det är egentligen skildringen af dessa, som fyller största delen af boken.

De flesta af de uppträdande personerna, både röda och hvita, äro emellertid så ädla och de vilda djur, mot hvilka de förnämligast ha att strida, så ovanligt medgörliga, att boken på det hela gör ett ganska tamt intryck. Man kan lugnt sätta den i 12—14-åriga ungdomars händer, utan all fruktan, att den till någon skadlig grad kommer att uppjaga deras fantasi.

Den indianälskande ungdomen bör dock blifva ganska belåten med hvad den här får till lifs, ty boken är rätt rolig.

Vi få också med nöje intyga, att svenskan är vida bättre än i föregående öfversättningar af Mayne Reids arbeten.

Jetro Juggens. Berättelse från nybyggarlifvet i Kentucky af *Edward S. Ellis.* Öfversättning från engelskan af *P. Hallström.* Med 4 illustrationer. Pris inb. 3 kr.

Blockhuset vid Lickingfloden. Berättelse från nybyggarelifvet i Kentucky af *Edward S. Ellis.* Öfversättning från engelskan af *P. Hallström.* Med 4 illustrationer. Pris inb. 3 kr.

Den förra af dessa berättelser är en fortsättning af den förut utkomna »Spöket på floden» af samme förf. De båda i år utkomna böckerna äro mycket lika de föregående årens och man kan antaga, att den indianälskande ungdom, som erhåller en af dem, blir nöjd med hvilken som helst. Måhända är den senare att föredraga. Dessa böcker höra otvifvelaktigt till de bättre s. k. indianböckerna.

Ungdomslektyr i urval efter utländska källor. I. En dust med sjöröfvare och andra berättelser. Öfvers. från engelskan af lektor *Harald Borg.* Pris 2: 50.

»Urval» heter det på titelbladet och vidare »efter utländska källor» — *hvilka* nämnes ej — men man må beklaga, att ej öfversättaren-utgifvaren lyckats göra ett bättre »urval» och att han ej funnit värderikare och mera verkligt uppfriskande källor än de, hvarur han öst, när han gifvit vår svenska ungdom till lifs sådana osannolika, förlegade historier som t. ex. »En äfventyrlig bröllopsresa». Oförargliga kan man ju säga att berättelserna i allmänhet äro, men de flesta sakna verkligt värde både i det ena och andra afseendet, äro ej heller på ett fängslande sätt återgifna och lida dessutom med alla sina nervskakande äfventyr af en viss sentimentalitet, som allra minst passar för de unga.

Vi tvifla på deras förmåga att kunna fängsla och intressera ungdomen, och lyckligtvis finnes inom ungdomslitteraturen mycket, som är för den både nyttigare och roligare att läsa.

Sjöröfvarekungen. Svensk historisk roman från 1400-talet af *Algot Sandberg.* Pris 3 kr.

Den sjöröfvarkonung, som här behandlas, är den afsatte Erik af Pommern under hans vistelse på Gotland. Han bor på Visborg,

tillsammans med den bekanta Cecilia, som nu blifvit en dygdig husfru. Den gamle kungen fortfar emellertid med sina kärleksäfventyr. Dessa äro på några ställen skildrade på ett sätt som icke gör boken passande till ungdomsläsning. Se t. ex. sid. 85. Förutom den i högsta grad underliga och romantiska episoden om Margit, »vildfågeln i gyllene bur», skildrar boken striderna om Gotland mellan Karl Knutson och den afsatte Erik. Man får läsa om bofvar — främst mäster Marquardus, en ohygglig munk — och ädla riddare, bortröfvade kvinnor, hemska fängelser, löngångar och alla de attiraljer, som historiska romaner af detta slag ha att bjuda på. Vi anse oss icke böra rekommendera boken för ungdom.

Ur djurens lif. Skildringar af *Gustaf Kolthoff.* Med 28 helsidesteckningar af *Ruth Kolthoff* och *Alex. Langlet.* Förra delen.

Ehuru endast förra delen af detta arbete utkommit, kunna vi ej underlåta att varmt rekommendera boken åt vuxen ungdom, som är intresserad af naturhistoriska studier. Det är ingen systematisk zoologi, som här bjudes, utan bilder ur lifvet i naturen, sådant som förf. iakttagit detta under sina resor och uppehåll på olika ställen i vårt fädernesland — ja, han har äfven bilder från Färöarna. Att förf. har ögon att se med, det märka vi snart, liksom att han har tålamod, då det gäller att iakttaga djurlifvet i naturen. Han har lurat ut många hemligheter ur fåglarnas intima lif. Det är nämligen med fåglarna han sysselsätter sig allra mest. Hvad han upplefvat och iakttagit, det har han framställt på ett enkelt och intresseväckande sätt. Bokens värde ökas genom de synnerligen fint och väl utförda planscherna.

Tom Tits experiment, vetenskapliga tidsfördrif af *Arthur Good.* Pris 4: 75.

Denna bok innehåller en samling experiment från fysikens alla olika delar. De äro i allmänhet lätta att utföra och föräldrar, som skänka sina barn denna bok, behöfva ej frukta, att dessa vid experimentens utförande skola taga skada till lif och lem. Förutom det att de unga befästa och utvidga sina kunskaper genom att experimentera, kunna de i familjekretsen bereda de sina många roliga stunder och själfva gälla för »trollkarlar».

Rekommenderas för ungdom, isynnerhet gossar.

I syskonringen. Berättelse för barn och ungdom. Samlade och utgifna af *L. S.* Med 4 originalbilder af *Jenny Nyström,* Pris 1: 50.

Den på en gång så fromma, kunniga och lifliga »Mormor Emilie», som år 1895 och sedan 1897 lät oss lyssna till de vackra och goda saker hon berättade för en liten syskonring, inbjuder oss nu äfven i år att taga del af hvad hon har att säga samma syskon. En kristlig allvarlig anda genomgår äfven dessa berättelser, men de

äro mindre barnsliga och mer instruktiva än de föregående och torde därför ej vara njutbara för yngre barn än 14—15-åriga.

Hjärtligt önska vi, att den goda boken måtte få glädja många gossar och flickor som en både nyttig och intresserande läsning under julferierna.

För småfolk. Nya sagor af *J. Grundman.* Från tyskan. Pris 1: 50.

Denna samling innehåller ganska roliga sagor. t. ex. de om Rübezahl, men några af dem såsom »Jätten, som ej hade något hjärta« och »De tolf vilda änderna» äro då gamla bekanta för de flesta barn, att vi ej kunna förstå, hvarför de medtagits. Planscherna äro mycket medelmåttiga och eget nog är det mycket svårt att förstå till hvilka berättelser flera af dem höra. Öfversättningen lämnar åtskilligt öfrigt att önska. I den sista sagan förekommer en »landssekreterare» i sällskap med en trolljungfru — detta förefaller något underligt. Då vi ej hafva det originalet att tillgå, kunna vi säga hvilken titel bemälde embetsman där har.

Tomtefars sagor och berättelser samlade och utgifna af Jultomtens redaktion. Andra samlingen. 1: 25.

»Tomtefar» torde redan vara en god vän till många svenska barn. Vi behöfva därför endast omnämna att n:r 2 nu är utkommen. Denna samling innehåller 10 berättelser, alla rikt illustrerade. Som mycket roliga och fina sagor påpeka vi »Folkets kung» och »Prinsessan». Egentligen äro vi ej vänner af det ogrammatikaliska småbarnsspråket i böcker, men då berättelsen är så rolig och så kort som »När Peter var på jakt», så förlika vi oss gärna både när »våran bokhållare» och »det mesta jag orka» och säga endast att den kommer att finna en mycket tacksam läse- eller åhörarekrets. Vi påpeka det relativt billiga priset. Passar för barn, från 8 år.

Hjärtat på rätta stället. En bok för ungdomen af *Edmondo de Amicis.* Öfversättning af *H. Nordenadler.* Pris inbunden 3: 75.

Ofvannämda arbete, på italienska benämndt Cuore, blef 1888 — året efter dess utgifvande på italienska — samtidigt öfversatt till de flesta europeiska språk, bland dessa äfven till det svenska under namnet »Kamrater».

Af samma bok framlägges nu här en god ny öfversättning med ny titel, hvilken senare torde vara mer öfverensstämmande med originalets, där *Cuore* ju betyder hjärta.

Beträffande innehållet af detta arbete, kunna vi på goda grunder instämma i Helene Nybloms förord till »Kamrater», där det heter, att »den sunda och vackra moral, som utmärker hela lifsåskådningen i denna bok, den lifliga skildringen af patriotiska händelser och den enkla och tilltalande stilen göra den till ett arbete,

hvilket man utan tvekan kan anbefalla som en särdeles god lektyr för den svenska ungdomen».

Själf säger författaren, att boken är skrifven för de *gossar* i allmänna läroverken, hvilka äro i en ålder från 9 till 13 år. Men vi kunna ej ha någon anledning till att utesluta *flickor* af samma ålder från denna verkligt goda läsning.

Alla bokens läsare må dock komma ihåg, att det är *italienska* förhållanden, som här skildras samt finna sig uti, att dessa i mångt och mycket *skilja* sig från de svenska.

Apan, som ingen kunde döda. Två berättelser med 16 illustrationer. Af *Henry Drummond.* Pris 1 krona.

Man undrar nästan, om man ser rätt, när man läser Henry Drummonds namn under en barnberättelse. Hur har den store vetenskapsmannen kommit på den idén att syssla med sådant?

Jo, därmed förhåller det sig sålunda: Henry Drummond hade ett par goda vänner, som voro utgifvarinnor af en barntidning. Dessa önskade företaga en resa till utlandet, och för att göra detta möjligt, lofvade professor Drummond att i dessas frånvaro redigera barntidningen.

Under denna tid blef han en gång tvungen att själf skaffa något till spaltfyllnad, och då var det han författade sin första historia, denna var »Apan som ingen kunde döda».

Den är visserligen delad i två afdelningar, denna berättelse, med olika namn, men det är egentligen blott en, då båda afdelningarna handla om samma märkvärdiga apa.

Bland barnböcker är denna sannolikt en af de roligaste, som bokmarknaden i år har att bjuda. Den djupsinige tänkaren låter oss lära känna en alldeles ny sida af sin geniala och sympatiska personlighet genom den osökta humor och den framstående berättaretalang han här lägger i dagen.

Berättelsen tycks vara skrifven endast för att roa. Och knappast tro vi att någon kan läsa den, vare sig ung eller gammal, utan att få sig ett riktigt godt skratt. 13—15-åriga ungdomar torde dock allra lifligast sentera dessa den uppfinningsrika apans muntra upptåg.

Som öfversättningen är gjord af en språkkunnig man, är äfven den mönstergill. Man kan blott anmärka det distraktionsfelet att han talar om apans »tassar».

Till minne af konfirmationsdagen. Af *Fanny Tuxen.* Auktoriserad öfvers. af d:r *A. J. Dehlgren.* Pris 90 öre.

Det är tvifvelsutan en mycket erfaren och mycket varmhjärtad kristen, som skrifvit denna lilla bok. Man spårar från hvarje blad det mest kärleksfulla intresse för de ungas utveckling till tänkande och bra människor samt en djup förståelse af de frestelser och strider, som särskildt ungdomstiden har med sig. Och enkla och praktiska äro de kristliga råd och maningar, som här meddelas.

För den, som vill gifva en riktigt god andlig bok åt någon konfirmand, kunna vi på goda grunder påpeka nämnda arbete.

På himlastigen af *E. Prentiss.* Ny och fullständig öfversättning af *G. S. Löwenhielm.* Pris klotb. 3 kr.

Säkert skall mången, som läst den goda engelska boken »Stepping heavenwards», med glädje se, att den genom en så utmärkt god öfversättning som denna blifvit tillgänglig äfven för dem, som ej kunna läsa den på originalspråket.

Innehållet är af en ganska allvarlig art.

En ung kvinna vid namn Kate Mortimer, densamma som här framlägger sina dagboksanteckningar, är af sin fromma moder från barndomen tillhållen att med fullt allvar strida mot alla sina fel och brister. Och som den unga Kate är behäftad med ganska många sådana — hon är nämligen både häftig, nyckfull och obetänksam —, har hon mycket besvär med sin egen lilla person. Skildringen af hennes strider under den första ungdomstiden är så särdeles liflig och rolig, att den ej gärna kan förfela sitt mål att ej blott göra ett väckande intryck utan äfven mycket roa unga flickor af hjältinnans ålder.

Fortsättningen, hvilken handlar om Kates lif som maka och mor, torde däremot förefalla de unga något för mycket predikande. Men vi tro, att dessa unga i alla fall lättare tillägna sig de kristliga sanningar, som här påpekas, då de gifvas dem i en så god berättelseform, än om de meddelades i vanliga predikningar eller andra rent andliga tal.

Vi anse oss därför med allt skäl kunna rekommendera boken som en både intresserande och uppbygglig läsning för unga flickor öfver 15 år.

Gräshoppans visor af *Anna M. Roos.* Med teckningar af *Elsa Beskow.*

Om visor, skrifna af Anna Roos och försedda med teckningar af Elsa Beskow, kan man med glädje säga till föräldrar och barnavänner: köp dem och gif dem åt edra små barn, de skola skänka dem mycket nöje. Dessa visor och teckningar passa för rästen åt både stora och små; af hvilken ålder vi än må vara, skall »Bo och Ninny» skänka oss glädje. Och »månskenet», som de små om aftonen öste med sina skopor ur den blanka sjön och som om morgonen var förvandladt i glimmande guld — det fröjdar oss alla.

Guldslottet. Barnens julbok. Innehållande sagor och berättelser af Amanda Kerfstedt, Lea, Richard Melander, Hedvig Indebetou, Hedvig Lagerlöf, Harald Östenson, Alfred Smedberg, Jenny Halldin, Cyrus Granér, Anna Knutson m. fl. samt talrika illustrationer af framstående svenska konstnärer. Utgifven af *Stina Quint.*

Det är den företagsamma redaktrisen af Folkskolans Barntidning, som samlat och utgifvit dessa små goda sagor och berättelser för de små, hvilka helt visst blifva mycket glada åt sitt Guldslott. Ty de skatter, som där bjudas, äro just i barnens smak, ej minst de nätta och roliga »taflorna».

Boken torde vara mest lämplig för 8- à 10-åringar.

I tiders tider. Sagor för stora och små. Af *Elisabeth Kuylenstierna*. Illustrerade af *Jenny Nyström*. Pris 2: 25.

Det ligger rätt stora anspråk i att beteckna en bok såsom skrifven för både stora och små. För att en sagosamling skall vara berättigad till en sådan beteckning, böra sagorna ha ett högt litterärt värde, i det framställningssättet måste vara enkelt och klart nog för att förstås af barnen och på en gång äga det behag, den poesi och humor, som tjusa både barn och vuxna. I huru hög grad barn äro känsliga för framställningens konst har H. C. Andersen visat. En sådan historia som hans om »Skuggan» är till hela sitt bisarra innehåll och sin i grunden bittert pessimistiska lifsåskådning så främmande som möjligt för barnens idévärld, men det oaktadt är det ett faktum, att denna saga, tack vare den målande och naiva framställningen, i hög grad fängslar barnen.

Detta litterära värde äga emellertid icke fröken Kuylenstiernas sagor, och de tankar, som i berättelserna allegoriskt framställas — värdet af ödmjukhet, förnöjsamhet m. m. — äro icke nog originella eller nog skickligt lefvandegjorda för att intressera den vuxne. Å andra sidan har, från barnens sida sedt, stilen blifvit lidande genom att hänsyn tagits till »de stora». Föga lämpad för barnens föreställningar är sålunda en bild som denna: »likt en gammal flicka, som icke vill finna sig i att hennes fägring försvinner, klagade skogen öfver mörkrets tid».

Med anledning af hvad jag nyss sade om barnens förmåga att njuta af en berättelse, äfven om innehållet går öfver deras fattningsförmåga, vill jag emellertid ej påstå, att motiven i »Prinsessan Solstråle och Prinsessan Månstråle» samt i sagan »I tiders tider» äro olämpliga för barn, och om man bortser från det anspråk, som ligger i titeln, skall man finna, att dessa berättelser äro rätt nätta samt att stilen på det hela är klar och behaglig. Kan rekommenderas åt flickor af 10—12 års ålder.

Mitt sagoslott. Gamla och nya sagor af *Frida von Bétzen*. Med 8 helsidesbilder.

Dessa sagor äro tämligen ojämna; de gamla sagorna äro väl berättade, de nya röja rätt mycket fantasi och ha goda episoder, men också andra mindre lyckade. I den första sagan har förf. ej beaktat det kraf på poetisk rättvisa, som hos barn är särdeles starkt och som skall komma dem att sörjande undra hvarför brudföljet, som utan någon som helst egen förskyllan blifvit af det elaka trollfolket förvandladt till vargar, aldrig blir befriadt från trolldomens band. Upptecknar man en folksägen i etnografiskt syfte, så bör den naturligtvis noggrannt följas, men berättar man den för barn, bör diktaren äga full rätt att omforma sitt stoff samt känna som sin skyldighet att poetiskt afrunda detsamma. Från att skrifva vers torde förf. böra afrådas; de verser, som i sagorna äro inströdda, äro alla särdeles knaggliga. Dock torde dessa sagor med sitt lif-

fulla och omväxlande innehåll komma att roa barnen och kunna rekommenderas för åldern 8—12.

Att på permen till en barnbok sätta ett sådant vidunder som det, hvilket »pryder» denna berättelsesamling, är emellertid ganska olämpligt.

Jule-mor berättad af *Anna Wahlenberg*, teckningar af *Gisela Henckel*. Pris 75 öre.

Jule-mor är en samling sagor, ledigt och väl berättade. Mot den första, »Det förlofvade landet», måste vi göra den anmärkningen att dess andemening, som julemor omtalar, den nämligen, att till och med af poesi kan man få för mycket, torde vara alldeles öfver små barns ståndpunkt och ej af dem senteras. Hos teckningarna finnes mycken friskhet — men de äro af mycket olika värde. Barnen äro i allmänhet ovanligt fula, om vi jämföra dem med verklighetens barn, och om trollen kunna vi också säga, att de äro ovanligt rysliga, också om vi ej hafva någon verklighet att jämföra dem med. Passar för 8—10-åringar.

En sagoprins. Berättelse för barn af *Hedvig Lagerlöf*. Med teckningar af *Axel Sjöberg*. Pris inb. 1: 75.

Författaren till »Lilla Svantes historia» har i år skrifvit en sagoberättelse, som utmärker sig för sundt och godt innehåll och vårdadt språk. Den lille Alves och hans fostersyster Blåögas öden skola säkert med intresse läsas af de små.

Passar för 8—9-åringar.

Prinsessan och skolflickorna jämte några andra berättelser och sagor af *Hilma Redtz*. Pris 1: 50.

Vår tid har verkligen så många samlingar af sagor och berättelser att bjuda barnen på vid hvarje jul, att man knappast vet hvad man skall säga om dem. De flesta dylika samlingar äro ganska goda, om de också ej utmärka sig för någon högre grad af originalitet. Så är också förhållandet med denna bok. — Att den första berättelsen skall intressera många flickor, därom kunna vi vara förvissade, allra helst de — eller deras mor — på teckningen igenkänna den goda prinsessan Eugenies bild. Kanske skall någon mor minnas, att alldeles så gick det till på prinsessans barnbjudningar. »Huru lille Knut kom på sin rätta plats» är en liten vacker berättelse och Jenny Nyströms lille Knut är en treflig liten pojke. Vi kunna dock ej underlåta att påpeka, att i vår humana tid är det högst osannolikt, att då en liten gosse ett par gånger blir sjuk vid skolans middagsspisning, det »snart kom befallning från styrelsen» att Knut ej vidare skulle få deltaga i middagsspisningen. Flere af berättelserna äro ganska fina och poetiska. Boken kan läsas af flickor omkring 10 år.

Beckers världshistoria, omarbetad och till våra dagar fortsatt af Prof. *W. Müller*. Ny svensk ill. upplaga, öfvers. och bearb. af Dr *O. V. Ålund*. Del 5 och 6. Pris för hvarje del 7 kr.

Detta arbete, hvars betydelse vi redan 1897 påpekade, föreligger med den nu utkomna sjätte delen afslutadt. Rikedomen på porträtt och öfriga illustrationer — bland hvilka de på finare papper tryckta reproduktionerna af taflor må framhållas såsom fint utförda — ger ett ökadt lif åt framställningen. Särskildt vårt eget århundrades historia blir härigenom mera tillgänglig och njutbar för ungdomen.

Barnen i fjällstugan. Bilder af *L. Bergh*. Text af *J. P. V.* Pris 1: 50.

Det är något af frisk verklighet, som strömmar oss tillmötes redan från de första bladen i denna lilla bok. Det är verkligen i en fäbodstuga uppe i fjällen, som mor kokar ost och Inga vaggar sin lilla syster. Och huru verkliga äro ej fäbodens kor, kalfvar, får och getter! Se blott på kära mor, då hon mjölkar geten, det är en lektion i åskådningsöfning för små stadsbarn. Den som varit nog lycklig att lefva i det verklighetens sagoland, som heter fjällens värld, han blir strax hemmastadd i denna bok. Han känner igen Jämtlands långa åsar och snöfjäll, som så enkelt och sannt äro återgifna på ett par af planscherna, t. ex. där Blända går vall med korna. Ville vi göra några anmärkningar, kunde vi ju säga, att mor är bra gammal, där hon kärnar smör, och att far är bra ung — men när vi så se på far, tycka vi framför allt, att han är så naturlig. På jämtars vis har han en tjock yllehalsduk midt på sommaren och öfver hans vänlighet mot barnen hvilar det reserverade drag, som är bondens sätt. Man blir snart öfvertygad om att tecknaren med kärleksfulla, förstående ögon själf sett hvad han tecknat och därför är det ingen öfverraskning, då vi på sista s dan få veta om de båda utgifvarna, att

»Nära en vecka på fjället de blefvo,
Där denna bilderbok samfäldt de skrefvo.»

Texten är på vers och på några ställen onödigt knagglig för högläsning — men detta betyder ej så mycket. Texten är blott till för att förklara bilderna, och att den är på vers tycka barn om. En utmärkt julgåfva för alla små barn.

Rim och bilder för de små af *Eva Wigström* (Ave) och *Gisela Henckel*.

Denna bilderbok har en del mycket roliga taflor, såsom t. ex. tuppen, som först är ute och åker och sedan blir sjuk. Såväl tuppen själf som de bekymrade hönorna, som klaga öfver att nu få de själfva gala, äro öfverdådigt roliga. Dock äro teckningarna ojämna. I allmänhet synes oss Gisela Henckel lyckas bättre med att teckna djur än små människobarn, ty Svante och framför allt hans syster torde just ej tilltala de små. Aves text är rask och rolig. Passar för 6—9-åringar.

Korn åt små fåglar år 1900. Kristlig barnkalender, tillägnad Sveriges barn. Säljes till förmån för stadsmissionens barnhem. Pris 1: 50.

En kalender, som upplefvat sin trettiofjärde årgång, tycks ej behöfva någon rekommendation för att blifva väl mottagen. Vi vilja därför blott säga, att den bär sina år med all heder. Den blir nästan friskare för hvarje gång den uppträder.

Denna senaste upplaga är ovanligt rikt illustrerad med originalteckningar af Jenny Nyström-Stoopendal m. fl.

Det skrifna innehållet är af den art, att det kan intressera både yngre och äldre. Bäst torde det dock senteras af 12—14-åriga ungdomar.

Inför Napoleon. *En engelsk gosses äfventyr i det napoleonska kriget* af *O. V. Caine*. Från engelskan af *Ebba Nordenadler*.

Boken är rik på äfventyr och tycks vara mycket underhållande, men vi kunna ej vidare yttra oss om dess innehåll, emedan den kommit oss för sent tillhanda. Tycks passa för skolungdom mellan 14—16 år.

Af de årligen utkommande »kalendrarna» nämna vi:

»Mamma, tala om något roligt!» Sagor och sannsagor af *Mathilda Langlet*. Femte samlingen. Pris 2: 50.

Denna årgång innehåller 46 små uppsatser på vers och prosa, både nyttiga och nöjsamma, men vi tvifla mycket på, huruvida innehållet i sin helhet verkligen af barn anses som svar på den bokens titel framställda begäran.

Lekkamraten, tjugutredje och tjugufjärde boken — pris 1 kr. häftet — bjuder som vanligt på både roliga sagor och nyttiga uppsatser och många illustrationer. Uppsatsen om velocipeden i 24:de boken synes vara vida öfver den ståndpunkt, för hvilken dessa böcker äro skrifna — men den kan ju läsas af store bror. Den i 23:dje boken förekommande uppsatsen »I förbjudna land» med de hemska teckningarna synes oss vara af bra hårresande natur, och därtill kommer, att dess författare icke i sitt hemland vunnit tillräcklig auktoritet för att kunna presenteras för barn som fullt trovärdig.

Af jultidningarna hafva kommit oss tillhanda:

Jultomten. Pris 50 öre. Praktupplaga. Tidningen häfdar sitt gamla anseende. Dess separataftryck äro:

Jultomten, 25 öre, och
Tummeliten, 15 öre.
Vidare **Snöflingan.** Pris 60 öre.
Julklappen, folkskolans barntidning. Pris 25 öre.
Julkärfven är Barnens tidnings julnummer. Pris 15 öre.

Robinson Crusoe af *G. A. Gräbner*, öfversatt af *Julius Humble* (pris kart. 2: 25), har utkommit i tredje upplagan, med ledning af originalets tjugofemte upplaga genomsedd och förbättrad.

Silfverskridskorna, berättelse från Holland af *M. Mapes Dodge*, fri öfversättning af *Aug. Stjernstedt* (pris kart. 2: 25), föreligger i en andra upplaga.

Bland fält och ängar af *Amanda Kerfstedt* har utkommit i en godtköpsupplaga till 1: 50.

Milly eller **Ett litet barn skall leda dem** af *Amy Le Feuvre*, öfversättning från engelskan af *Nelly* (pris 1 kr.), är samma bok, som i fjor utkom under titeln »*Förgjordade söner*» och då recenserades af bokkomitén.

Följande böcker ha för sent kommit oss tillhanda för att bl recenserade:

Utjämning *med flera berättelser* af *E. S. K.* Pris häft. 1: 75, kart. 2 kr.

Robert Romanowitsch. Berättelse från Ryssland af *Ernst Schrill*. Andra upplagan. Pris 2 kr.

I ensamheten på en af Söderhafsöarna af *L. Oehler*. Öfversättning från tyskan. Pris 75 öre.

Barnens bilderbok af *L. S.* Åttonde häftet.

1899.

Ny följd. — II årgången.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Häft. 1.

Sid.

L. D—n, Kvinnans århundrande. Reflexioner vid sekelslutet ... 3
Selma Lagerlöf, Bröderna ... 9
Nils Erdman, Paul Lange och Thora Parsberg. Några synpunkter ... 14
Klara Johanson, Två visor om saknaden ... 21
Elisabeth Carlson, Elisabeth Keyser † ... 22
Litteratur: *K. J.*, Reseboken af *Per Hallström*; Fridolins visor af *Erik Axel Karlfeldt* ... 27
Föreningsmeddelanden ... 29

Häft. 2.

Gina Krog, Kvindesagen i Norge. I ... 31
S—d, Birgittas hus ... 37
Litteratur: *L. D*, Doña Ysabel af *Mathilda Malling*; Det främmande landet af *Jane Gernandt-Claine*. — *K. J.*, Tattaren och hon af *Andrea Butenschön*. — *D. R.*, Den kvinliga klädedräkten. Utgifven af *Dräktreformföreningen* ... 40
E. B., Kvinnorna och fredssaken ... 45
Föreningsmeddelanden ... 46

Häft. 3.

En kvinlig lönefråga i statsverkspropositionen ... 49
Gina Krog, Kvindesagen i Norge. II ... 54
Lotten Dahlgren, En vinter i Upsala på 40-talet. Ur en ung flickas dagboksanteckningar. I ... 60
E—lf, En läsestuga ... 69
Litteratur: *Alma Cleve*, Normandie af *M. Anholm*. — *L. D.*, Hemtrefnad. — *K. J.*, Tidskrifter ... 72
Från skilda håll ... 77

Häft. 4.

Lotten Dahlgren, En vinter i Upsala på 40-talet. II ... 81
M. L—d, Fredliga rustningar. Några ord i en sjukvårdsfråga ... 86
Litteratur: *G. H.*, Panu af *Juani Aho* ... 90
Föreningsmeddelanden ... 91
Från skilda håll ... 92

Häft. 5.

Lotten Dahlgren, En vinter i Upsala på 40-talet. III ... 93
Anna Knutson, Vid Sikarsbrunnen. Poem ... 103
En kvinlig trädgårdsskola på 65:te breddgraden ... 107
Litteratur: *G. H.*, Peter den store af *K. Waliszewski*. — *K. J.*, Sommarferier i Montezumas land af *Hjalmar Edgren* ... 114
A. S., Från 1899 års riksdag. I ... 118
Helene Höhnk, Arbetet för reformerande af ungdomslitteraturen i Tyskland ... 119
Föreningsmeddelanden ... 121
Från skilda håll ... 121

Sid.

Häft. 6.

Cécile Gohl, Ett gulnadt pappersblad ... 123
Eko, Hildegard Thorells- och Elisabeth Keysers-utställningarna ... 128
A. Montelius, »Vandrande sparkassa» ... 133
Föreningsmeddelanden ... 136
Från skilda håll ... 136

Häft. 7.

Utbildning af barnavårdarinnor och barnens uppfostran före skolåldern 137
C. H. B., Madonnadyrkan i Pompejidalen ... 145
Klara Johanson, Agneta och hafsmannen ... 155
Kvinnokongressen i London ... 162
Föreningsmeddelanden ... 163
Från skilda håll ... 165

Häft. 8.

M. Anholm, Bref från Köpenhamn ... 167
Litteratur: *L. D.,* Tankebilder af *Ellen Key.* — *S—d,* Den svenska odlingens stormän af *Ellen Fries.* — *K. J.,* Slätten af *Mark Sten* ... 173
Nytt privat seminarium ... 178
Föreningsmeddelanden ... 179
Från skilda håll ... 180

Häft. 9.

Anna Höjer, Den hvita slafhandeln ... 181
Sigrid Penson, En engelsk söndag ... 189
V. Scharp, Sakkunnig barnavård ... 191
E—lf, »Skönhet för alla» ... 194
Kvinnans ställning inom postverket ... 197
Litteratur: *Bgll,* Kneippkuren; Luft- och solbad samt kallvattenkur såsom hälsomedel. — *S—d,* Fru Brahe till Erichsholm af *Birger Mörner.* — *L. D.,* Skuggsidor ur lifvet af *Kajsa.* — En modern historia af *Victor Hugo Wickström* ... 199
Föreningsmeddelanden ... 203
Från skilda håll ... 203
Insändt ... 206

Häft. 10.

Carin Wästberg, Det handarbetades framtid. I ... 207
Cécile Gohl, Tidning för en dag ... 210
A. S., Från 1899 års riksdag. II ... 217
Litteratur: *K. J.,* Grefven af Antwerpen af *Per Hallström.* — *L. D.,* Talmi af *Ernst Lundquist.* — *A. St.,* Kvinnohygien af *Karolina Widerström.* — *K. J.,* Småskrifter utgifna af *Sveriges kvinliga fredsförening* ... 218
Internationella kvinnokongressen i London ... 223
Ett fredsmöte ... 225
Föreningsmeddelanden ... 227
Från skilda håll ... 228

Häft. 11.

Carin Wästberg, Det handarbetades framtid. II ... 229
Maria Darling, Jeftahs dotter. Poem. ... 235

Sid.

Litteratur: *S—d*, Natt jämte andra dikter af *Annie Quiding*. — *L. D.*, »Ödmans flickor» af *I. L. Stockenstrand*. — Meddelanden från nordiska muséet af *Artur Hazelius*. — Svenska turistföreningens årsskrift för år 1899. — *Bgll*, Den första hjälpen vid plötsliga olycksfall af *F. von Esmarch* ... 236
Mary, Ett besök i »Hemmet för arbeterskor» ... 242
Magdalene Thoresen ... 245
Elise Polko † ... 246
Föreningsmeddelanden ... 247
Från skilda håll ... 248

Häft. 12.

Carin Wästberg, Det handarbetades framtid. III ... 251
Alma Cleve, En sommartripp till Italien ... 255
Litteratur: *K. J.*, Föräldrarna af *Lennart Hennings*. — I Jesu fotspår af *Charles M. Sheldon* ... 264
Meddelanden från kvinnokongressen i London ... 267
Föreningsmeddelanden ... 268
Från skilda håll ... 268

Häft. 13.

G. A., Från International Council och kvinnokongressen i London. I 269
Sigrid Kruse, Goethes moder ... 279
Från skilda håll ... 284

Häft. 14.

E. O-s, Den s. k. hvita slafhandeln. Skildring af den internationella kongressen i London den 21—23 juni 1899 ... 287
G. H. v. K., Hem för arbetande bildade kvinnor ... 297
Klara Johanson, Det blåa förklädet ... 300
Litteratur: *L. D.*, Fulingens kärlekssaga af *Prinsessan Karadja*. — *Bgll*, Foten och den riktiga formen på skodon af *Anton Nyström*. — *K. J.*, Les livres d'or de la science ... 303
Från skilda håll ... 307

Häft. 15.

G. A., Från International Council och kvinnokongressen i London. II 309
L. D—n, Drag ur Harriet Beecher Stowes lif. I ... 317
X, Ny dansk lag om äkta makars egendomsförhållanden ... 325
Maj Lagerheim, Det femte nordiska studentmötet med kristligt program 329
Litteratur: *L. D.*, Fjällbyfolk af *Maria Rieck-Müller*. — *S—d*, Viktoria af *Knut Hamsun*. — *Ann-Margrethe Hamilton*, Praktisk väfbok af *Mina v. Engeström*. — *E. K.*, Hvad skola vi äta? af *Anna Ekberg* 331
Föreningsmeddelanden ... 333
Från skilda håll ... 333

Häft. 16.

Den svenska kvinnan och den politiska rösträtten ... 336
Mark Stern, Fruntimmer ... 340
L. D—n, »Konsten i hemmet» ... 343
Anita, Solvärme. Poem ... 347
Litteratur: *K. J.*, I dödvattnet af *Rafael*. — *L. D.*, Två hustrur af *Anna Wahlenberg*. — *K. J.*, I den gamla goda tiden af *Ian Maclaren* ... 348
E—lf, Gröna möbler ... 351
Föreningsmeddelanden ... 352

Sid.

Häft. 17.

Bengt Oxenstierna, Fattigvårdsprinciper och fattigvårdarskap 353
L. D—n, Karin Åhlin † 367
Hilma Angered-Strandberg, Diktarfrid 371
Litteratur: *L. D.*, Bränningar af *Amanda Kerfstedt*. — *K. J.*, Italien af *Victor Hugo Wickström* 375
Föreningsmeddelanden 379
Från skilda håll 380

Häft. 18.

Henrika Widmark, Vid Handarbetets Vänners 25-års-jubileum. Poem 385
Calla Curman, »De sju fostermödrarna» 388
Anna Fleetwood-Derby, Handarbetets Vänners barndom 403
Sofia Gisberg, Öfversikt af föreningen Handarbetets Vänners verksamhet 1874—1899 409

Häft. 19.

Sigrid Leijonhufvud, Ett afsked 423
F. E., Doktor Barnardos barnhem 426
Andrea Butenschön, En svår fråga 432
E. C., Om handstil 434
Litteratur: *M. Lgm*, Ett fullkomligt lif af *Henry Drummond* — Var det en dröm? — Den stora strejken. — Tvillingparet af *Charles M. Sheldon*. — *L. D.*, En kärlekslös af *Maria Jouvin* 436
M. D. S., Ett polskt kvinnomöte 441
Från skilda håll 443

Häft. 20.

L. D—n, Drag ur Harriet Beecher Stowes lif. II 445
Aja, Vinter 454
Svenska i England, Bilder från Englands praktiska arbetsfält. I. Trädgårdsskötsel 455
Litteratur: *S—d*, En herrgårdssägen af *Selma Lagerlöf*. — Drottningar i Kungahälla af *Selma Lagerlöf*. — Sagan om den sköna prinsessan Li-Hang-Tse och andra berättelser af *Anna M. Roos*. — *V. K.*, John Hall af *Sofie Elkan* (Rust Roest.) — *L. D.*, Slättens barn af *Carl Warder* 460
Svedenborg om fattigvårdsprinciper. (Insändt) 465
Föreningsmeddelanden 466
Från skilda håll 468
Böcker för barn och ungdom julen 1899. Från Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité 470

Bilaga: Fredrika-Bremer-Förbundets berättelse för år 1898, det fjortonde af dess verksamhet.

Anmälan.

Dagny, *utgifvas år* **1900** *efter samma plan, som föregående år. Tidskriften, som utgifves af och är* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Därjämte är Dagny såsom **organ äfven för Föreningen för Välgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** *i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.*

Åt **sjuksköterskornas intressen** *och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt* **litteraturens företeelser i hem- och utlandet,** *framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier** *m. m. skola alltjämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny *redigeras af fröken* **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.*

Dagny *utkommer* **1900 med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För *hjälpsökande* kl. $^{1}/_{2}$10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1899.